G. G. NEAMȚU

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

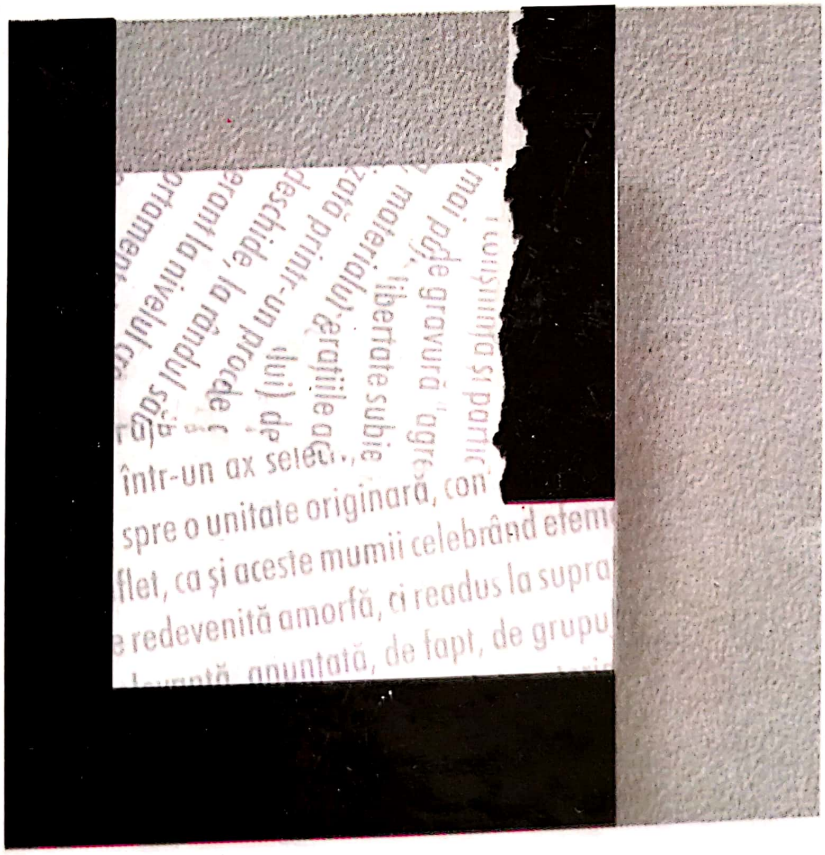

EXCELSIOR

Scanned with OKEN Scanner

Colecția PHILOLOGIA NAPOCENSIS
Coordonator: G.G. NEAMȚU

Tehnoredactare computerizată: OLEG GARAZ și MIHAI NEAMȚU
Consilier editorial: ILIE RAD
Coperta: MARIA SÂRBU
Corectura: G.G. NEAMȚU

Editura EXCELSIOR
3400 Cluj-Napoca, Grigore Alexandrescu 24
Tel.: 40-64-161516

ISBN 973-99228-0-5

© Editura Excelsior

Scanned with OKEN Scanner

8 11.135.1736
— Limba română -- Gramatică
-- Analize gramaticale

G.G. NEAMȚU

TEORIA ȘI PRACTICA ANALIZEI GRAMATICALE

Distincții și ...distincții

Pentru cei care

- au în față, direct sau indirect, un examen de gramatică: elevi, studenți, profesori (la școală și / sau acasă), părinți

- din pasiune pentru gramatică sau datorită profesiei își pun întrebări la care n-au un răspuns ori au mai multe

Scanned with OKEN Scanner

Errare humanum est

OMAGIU

profesorului de *Limba și literatura română*,
PRIMUS INTER PARES

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚĂ

0. Apariția unei cărți din domeniul gramaticii sau al oricărei alte științe, fie ea o carte nouă, o reeditare întocmai sau cu modificări calitative și cantitative, cărora li se spune de regulă «îmbunătățiri», trebuie să aibă, cel puțin din punctul de vedere al autorului, o anumită justificare, una care să poată fi legată în vreun fel de cerința «pieții» în respectivul domeniu și/sau de convingerea că aduce în fața publicului cititor lucruri noi sau măcar altfel ordonate, interpretate ori dintr-o altă perspectivă, adică, mai pe scurt, că e o carte utilă celui care o cumpără ca s-o citească, nu ca s-o pună pe raft sau s-o vândă la anticariat.

0.1. Cartea de față poate fi considerată o prelucrare substanțială a uneia mai vechi, apărută cu zece ani în urmă (G.G. Neamțu, *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii / distincții*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989), în tiraj mare și epuizată relativ repede din librării.

În varianta actuală, cu un titlu ce se impunea schimbat datorită completărilor masive, modificărilor operate și lărgirii tematicii abordate prin includerea a numeroase «teme» noi, cu un grad sporit de complexitate ca fapte de limbă și, de aici, cu un grad sporit de dificultate în analiză, cartea se oferă spre lectură utilă și instructivă pe două niveluri, numite convențional NIVEL I (= cod școlar) și NIVEL II (= cod extrașcolar).

1. Problematica primului nivel se adresează într-adevăr unui «public larg», cel pe care îl constituie elevii claselor gimnaziale terminale (a VII-a și a VIII-a) și mai cu seamă cei din liceele / clasele liceale cu profil filologic sau interesați de studiul gramaticii în vederea unui examen de admitere la o facultate ce prevede ca probă de concurs și *Limba română*. În categoria celor care «învață» organizat gramatica îi includem și pe studenții filologi și pe cei de la colegiile universitare de institutori, învățământ de stat sau privat.

Se înțelege că cele cuprinse aici interesează, prin modelele explicative ce le conțin, inclusiv bibliografia fundamentală prezentată sau prelucrată, și profesorii de limba română, care ar putea găsi aici observații și sugestii utile în predarea cu randament sporit a acestui capitol de gramatică (= analiză morfosintactică).

Firește că acestor categorii li se adaugă un public divers, pe care l-am numi "amator de gramatică", fără o tangență directă ca profesie cu analizele gramaticale. Convenim să numim destinatarul vizat de acest nivel întâi al cărții, cel pe care îl interesează de voie sau de nevoie problemele de gramatică, prin termenul ANALIST.

Scanned with OKEN Scanner

Întrucât temele cuprinse aici nu constituie un manual de gramatică, în care se face o prezentare a tuturor problemelor importante, obligatoriu într-o anumită ordine, una bine motivată atât prin structura acestei discipline, cât și prin respectarea anumitor cerințe ale «învățării», pentru a fi utilă - singura ambiție declarată a acestei părți din carte – ea presupune anumite cunoștințe preliminare (= elementare) în acest domeniu.

1.1. În esență, cartea (la nivelul I = codul școlar) este un set de CONSULTAȚII DIRIJATE în materie de analiză gramaticală. După modul în care sunt concepute și redactate (explicații, terminologie, aparat conceptual, exemple), acestea au o relativă autonomie față de un manual sau o bibliografie, dată de altfel sumar în note de subsol, adică se poate învăța gramatică după ele și singur.

1.1.1. O carte precum cea de față se justifică nu atât prin faptele analizate și soluțiile date, ele găsindu-se într-o formă sau alta în orice manual mai consistent de gramatică liceală, cât prin aceea că aici se pune baza pe EXPLICAREA și ARGUMENTAREA INTERPRETĂRILOR, formulându-se răspunsuri la întrebări «puse» și «nepuse», dar oricând posibile. Autorul face explicit RAȚIONAMENTUL care ar trebui să stea la baza unei analize gramaticale corecte. Încălcarea acestuia într-un punct sau altul duce inevitabil la confuzii și greșeli.

1.1.2. După cum rezultă clar și din titlu, această carte nu se ocupă de gramatică în ansamblu, ci doar de un segment al ei, ANALIZA GRAMATICALĂ, nu neapărat cel mai important ca rațiune de a învăța gramatica. În ultima vreme are loc în școală o deplasare a centrului de pe latura teoretică și de analiză gramaticală «tradițională» pe aspectul normativ și formativ al gramaticii, scopul fundamental al achiziționării cunoștințelor de și despre gramatica limbii materne. (Vezi, mai cu seamă, punctul de vedere convingător și constant susținut în ultimii ani de Theodor HRISTEA în numeroase studii, articole și luări de poziție, punct de vedere prezentat sintetic în *Cuvântul introductiv* la cartea sa *Limba română. Teste rezolvate, texte de analizat și un glosar de neologisme. În sprijinul celor care (se) pregătesc pentru admiterea în învățământul superior, pentru olimpiade și bacalaureat*, București, Editura Petrion, 1998. p. 3-17.)

Bineînțeles că nu putem reduce gramatica în școală doar la aspectul normativ. Alături de matematică, analizele gramaticale constituie un element esențial în formarea și ordonarea gândirii logice, în cristalizarea și consolidarea puterii de argumentare, un pas important în procesul de instalare a abstractizărilor și generalizărilor în mintea noastră.

1.2. Ideea fundamentală a cărții, aceea de a face un compendiu de gramatică în termenii "distincție / confuzie" sau "bine / rău", obligatoriu

Scanned with OKEN Scanner

în perechi, pornește de la constatarea și convingerea că însuși faptul, în aparență neimportant, de a ști *ce* cu *ce* și *de ce* se confundă - vezi sumarul (cuprinsul) acestei cărți – constituie un pas deloc neglijabil în a nu mai ... confunda. Adăugăm aici că lucrarea de față nu este un caz singular în literatura gramaticală destinată unui public mai larg în care se insistă asupra confuziilor în analizele gramaticale. Manualele școlare și multe alte materiale auxiliare cuprind asemenea paragrafe. (Vezi, mai cu seamă, Popescu, 1983; *Sintaxa*, 1977; *Sinteze*, 1984.)

1.2.1. Este de la sine înțeles că - și nu numai în analizele gramaticale – cauza generală a greșelilor este lipsa unor cunoștințe complete, corecte, temeinice și exacte din competența interpretativă a analistului. Tot de la sine înțeles este că în mintea celui ce săvârșește greșeala nu există conștiința că interpretarea dată este falsă, altfel ar fi o absurditate s-o mai susțină. Spunem de aceea că orice greșeală are o motivație sau alta în raționamentul analistului, motivație realizată conștient (și formulată explicit) sau inconștient.

Cauzele care facilitează confuziile și creează, în același timp, analistului "impresia" că interpretarea lui este corectă se pot grupa în două:

(a) (CVASI)OBIECTIVE: anumite trăsături ale faptelor de limbă analizate (întrebări comune mai multor părți de propoziție (vezi, de exemplu, întrebările *ce, cum, care, de ce* etc.), construcții identice sau asemănătoare, înțelesuri similare etc.);

(b) SUBIECTIVE: analogii greșite, raționamente false, logică inconsecventă, defecțiuni în demonstrație, asociații de suprafață etc.

Fără a încerca aici o abordare a mecanismului psiholingvistic al greșelii în analiza gramaticală, trebuie spus că adesea o anumită confuzie se face în ciuda unor cunoștințe apreciabile privind modul de interpretare a fenomenului respectiv. Altfel spus, nu întotdeauna greșeala se motivează propriu-zis prin "neștiință", ci printr-un fel de "automatisme" sau "șabloane" cu poziție privilegiată în stocul nostru de cunoștințe, situate pe primele locuri în cronologia procesului de învățare, care acționează aproape ca un impuls natural împotriva cunoștințelor teoretice mai recente, constituite într-un fel de corp artificial, "învățat", cu reacții întârziate.

Astfel, de exemplu, în multe cazuri de confuzie a diatezei pasive în realizarea "*a fi* + participiu (+ complement de agent exprimat)" cu un predicat nominal de tip "*a fi* (auxiliar predicativ) + adjectiv (nume predicativ)" «se știe» teoretic faptul că gruparea "*a fi* + participiu" constituie diateza pasivă a unui verb predicativ și trebuie interpretată ca predicat verbal. În mod similar, «se știe» că la întrebarea *ce* nu răspunde

Scanned with OKEN Scanner

numai complementul direct, ci, printre altele, și subiectul. În ciuda acestei "conștiințe teoretice", primul «impuls», vizavi de un cuvânt care răspunde la întrebarea *ce,* este de a-l considera complement direct, ca și cum altă funcție n-ar putea avea. La fel se întâmplă lucrurile și în stabilirea cazului la adjectivele posesive, respectiv, deși se știe că adjectivul, indiferent de felul lui, are cazul dictat, prin acord, de substantiv, se pune totuși întrebarea *al* (*a, ai, ale*) *cui* și se ajunge greșit la invariabilul genitiv.

1.3. În modul de realizare a distincțiilor, argumentația este întotdeauna astfel concepută și dirijată, încât să se poată trage numai o anumită concluzie, cea care «trebuie», adică cea preconizată din punct de vedere didactic. În acest sens, acolo unde, în literatura de specialitate, există mai multe interpretări, ca «bun didactic», ce trebuie difuzat unui public larg, amator de gramatică, este reținută interpretarea cea mai larg cunoscută, acceptată de cei mai mulți specialiști și, de regulă, în concordanță cu *Gramatica Academiei* (1963).

Pentru motivele de mai sus, în majoritatea cazurilor a fost menținută interpretarea tradițională, fără a opera modificările, uneori de esență, ce s-ar impune în baza cercetărilor de gramatică din ultimele decenii, mai cu seamă în domeniul părților de vorbire și al categoriilor gramaticale. Introducerea acestor noi puncte de vedere ar fi implicat o regândire de ansamblu a unor întregi capitole din gramatică. Din această cauză am tratat, "în continuare", pe *cel (cea, cei, cele)* ca articol și pronume, pe *al (a, ai, ale)* ca articol posesiv (genitival), posesivele ca pronume și adjective, numeralul ca parte de vorbire de sine stătătoare etc.

În același sens, nu se vorbește de (semi)auxiliare de modalitate, verbe ca *a putea, a trebui* etc. fiind considerate predicative propriu-zise, iar participiul (infinitivul, conjunctivul) de după ele ca funcții sintactice autonome.

1.4. În mod firesc, e greu, dacă nu chiar imposibil, de inventariat toate confuziile posibile în analiza gramaticală, generate de o cauză sau alta și în funcție de nivelul de instrucție gramaticală. Teoretic vorbind, nu există funcție (parte de propoziție sau subordonată corespondentă) care să nu fie susceptibilă de confuzii, întrucât nici o funcție nu se individualizează absolut, adică în totalitatea realizărilor ei și prin toate componentele ce contribuie la identificarea ei (termen regent, înțeles, construcție, cuvinte introductive, întrebări etc.), ci are și note comune cu alte funcții. Pe de altă parte, fiecare funcție are trăsături suficiente care să o individualizeze și să permită deosebirea ei de altele.

Selectarea acestor tipuri de greșeli – și nu a altora - se motivează, la modul general, prin gradul sporit de frecvență și prin posibilitatea de a fi eliminate relativ ușor prin cunoștințe exacte, legi și reguli (algoritmi),

Scanned with OKEN Scanner

făcându-se mai puțin apel la «intuiție», la «simțul» analizei gramaticale sau la aptitudini deosebite. În acest sens, confuziile selectate sunt «elementare», vizând structurile fundamentale, de bază, și nu construcții speciale, nu «capcane». Inventarul dat nu constituie prin urmare o listă a «dificultăților» în analiza gramaticală. În mod normal, realizarea distincțiilor prezentate ar trebui să constituie un fel de «automatisme», câștigate prin aplicarea în exerciții a unui stoc de cunoștințe exacte, conștient și logic asimilate. (Intenția autorului este aceea de a apela cât mai mult la elemente formale și de a opera cu acestea după modelul rezolvării unui exercițiu de matematică.) Până la un anumit nivel, numit elementar, analiza gramaticală nu pretinde aptitudini deosebite, ci se poate efectua corect pe baza aplicării și respectării unui anumit set de reguli și definiții. Este ceea ce numim NIVELUL ALGORITMIC al analizei gramaticale, în care intuiția are un rol secundar.

Abordarea faptelor de limbă confundabile este elementară și din punctul de vedere al gradului de detaliere, atât pe "verticală" (= nivel de aprofundare și rafinament), cât și pe "orizontală" (= numărul de funcții luat în considerare și, în cadrul acestora, numărul de fenomenalizări). Din motive lesne de înțeles, la acest nivel nu se insistă prea mult asupra excepțiilor de la diferite reguli și principii de analiză gramaticală. (Fiecare lege are și excepții, dar aceasta nu înseamnă că este mai puțin lege.) Lăsarea «în umbră» a excepțiilor este aici o operație deliberată, tocmai pentru a nu crea impresia că excepțiile «întunecă» regula, că acestea sunt mai multe și mai importante decât regulile, că totul este foarte ...relativ.

1.5. Cu foarte puține excepții, PRINCIPIUL adoptat aici în tratarea greșelilor este cel BINAR, respectiv elementele confundabile sunt luate în perechi. Din această cauză au fost descompuse în opoziții binare (a / b) și confuziile care antrenează trei sau patru termeni, precum și cele îngemănate, dublându-se și generându-se unele pe altele. Din prima categorie reținem grupul de funcții confundabile datorită întrebării *ce* (nume predicativ (predicativă) / subiect (subiectivă), nume predicativ (predicativă) / complement direct (completivă directă), completivă indirectă / completivă directă), iar din a doua categorie, confuziile, în corelație, subiect / complement direct și nominativ / acuzativ.

1.5.1. Examinarea unui număr mare de greșeli, teoretic posibile toate, permite stabilirea unei orientări în comiterea «infracțiunii». Vorbim, de aceea, de confuzii direcționate sau ÎN UNISENS, respectiv, dacă doi termeni (funcții, părți de vorbire, propoziții subordonate) *a* și *b* se confundă, cel mai adesea *a* este interpretat greșit drept *b*, nu și invers. Astfel, de exemplu, se interpretează greșit subiectul drept complement direct, nu și invers, articolul hotărât *lui* drept pronumele personal *lui*,

Scanned with OKEN Scanner

completiva indirectă drept completivă directă, numele predicativ drept complement de mod ș.a.m.d.

O motivație, subiectivă sau de altă natură, se poate întotdeauna găsi, de regulă, în notele comune, de formă sau de conținut. Aproape la fiecare dintre «greșelile» enumerate s-a încercat formularea unei motivații nu numai a confuziei, ci și a sensului acesteia, sesizându-se punctul în care analistul «infractor» deviază de la raționamentul corect. Întrucât adesea este vorba de automatisme ce scapă unui control riguros, este posibil ca unele motivații date să aibă caracter subiectiv.

În principiu, și cel puțin teoretic, profesorul (specialistul) poate prevedea *ce* cu *ce* se va confunda într-un text dat, precum și sensul confuziei.

Mai rar, confuziile sunt neorientate, adică ECHIPROBABILE ÎN AMBELE SENSURI.

1.5.2. Majoritatea confuziilor reținute în inventar se situează pe AXA PARADIGMATICĂ, respectiv din cele două funcții sintactice sau părți de vorbire este prezentă în text numai una, cealaltă fiind exclusă. Vorbim în acest caz de confuzie *in absentia*. În asemenea situație se pune problema care dintre cele două funcții este cea prezentă, una excluzând-o pe cealaltă (sau subiect, sau complement direct; sau pronume, sau adjectiv pronominal; sau nominativ, sau acuzativ; sau genitiv, sau dativ etc.). Mai rar, cele două funcții confundabile sunt coprezente, exprimate, firește, fiecare prin alt cuvânt, problema fiind repartizarea lor pe pozițiile de drept (subiect – nume predicativ, subiect – complement direct, subiectivă - predicativă etc.). Vorbim în acest caz de confuzii pe AXA SINTAGMATICĂ sau *in praesentia*. În mod normal, aprecierea greșită a uneia, în cazul unui raționament corect, atrage după sine aprecierea greșită și a celeilalte (= greșeală dublă).

De la un anumit nivel de cunoștințe gramaticale se produc și așa-numitele GREȘELI INVERSE față de sensul obișnuit și previzibil al confuziilor, apărute în general pe un fond al «conștiinței» confuziilor. Altfel spus, știind că *a* se ia (greșit) drept *b* și, prin urmare, e nevoie de "atenție sporită" pentru a nu face această confuzie, se ajunge, ca reacție inversă, la a-l interpreta pe *b* drept *a*. Dintre confuziile de acest tip (= în sens invers) reținem: pronumele luat drept adjectiv pronominal, predicatul nominal interpretat ca diateză pasivă, completiva directă - drept completivă indirectă ș.a.

Examinând inventarul confuziilor, se poate remarca faptul că aproape toate sunt de NATURĂ SINTACTICĂ, prea puține de natură morfologică în sensul strict al cuvântului.

Scanned with OKEN Scanner

Cele mai multe confuzii vizează REALIZĂRILE PERIFERICE ale unor funcţii care se îndepărtează de «modelul-tip», care constituie, în cadrul realizărilor, nucleul, uşor de recunoscut şi analizat atât din punctul de vedere al exprimării, cât şi al conţinutului. Pe măsură ce ne îndepărtăm de acest "centru", asemănările cu modelul se estompează ca esenţă gramaticală în favoarea unor deosebiri aparente, luate ca realitate. Se face astfel "saltul" (greşit) la altă funcţie, aparent mult mai asemănătoare, dar care, în realitate, poate fi apropiată sau total diferită. Aşa stau lucrurile în cazul confuziei subiectului cu complementul direct, al complementului de scop cu cel de loc, al numelui predicativ cu circumstanţialul de mod etc.

1.5.3. Ordonarea materialului este doar aproximativă, deoarece, prin forţa lucrurilor, confuziile sunt disparate.

În principiu, succesiunea temelor este de la morfologie spre sintaxă, fără a putea trasa o linie de demarcaţie. (Aproape fiecare temă este în fapt de morfosintaxă.)

Titlul fiecărei teme cuprinde elementele confundabile (*a* şi *b*) în modelul *a* / *b*. (Bara oblică din titlu este simbolul pentru confuzie vs. distincţie.) Acolo unde este vorba de confuzii direcţionate (= în unisens) – şi acesta este cazul în majoritatea situaţiilor – primul element al confuziei, cel din stânga barei, indică termenul care se interpretează greşit drept celălalt în cadrul confuziei *in absentia*. Exemplu: T 74 SUBIECTIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ = se interpretează greşit subiectiva drept completivă directă, nu (sau mai rar) şi invers.

Structura fiecărei teme cuprinde următoarele puncte: A. STRUCTURI-TIP (cu elementele confundabile (*a* şi *b*) subliniate şi dispuse în exemple-perechi – (1) şi (2)); B. SOLUŢII (reproducerea elementelor confuziei (*a* şi *b*) corespunzătoare numerelor (1) şi (2) şi interpretarea lor corectă); C. COMENTARIU.

Se înţelege că, în cadrul fiecărei teme (T), esenţial este cel de-al treilea (C). În principiu, aici, de la caz la caz, sunt prezentate succint structurile confundabile cu notele comune şi diferenţiatoare, insistându-se asupra cauzelor – subiective sau de altă natură - care generează sau favorizează confuzia. Un deziderat principal este surprinderea şi prezentarea cât mai explicită a mecanismului interior al raţionamentului care duce sau ar trebui să ducă în mintea analistului la formularea unei soluţii, corecte sau greşite.

Intenţia autorului a fost aceea de a parcurge împreună cu analistul elementele care, dispuse în ordinea simplu - complex, mai uşor – mai puţin uşor, concret - abstract, constituie un raţionament corect şi trebuie să ducă la o soluţie corectă. În scopul unei capacităţi sporite din punct de vedere explicativ, se fac şi se refac demonstraţii, se argumentează şi

Scanned with OKEN Scanner

reargumentează lucruri clare și bine știute de specialist, dar care, la nivelul analizei gramaticale elementare, se însușesc aproximativ și se greșesc pe măsură. Lucrarea de față vine în întâmpinarea acestor cunoștințe «aproximative», încercând dirijarea analizei gramaticale, chiar la nivel elementar, după seturi de reguli ferme, clare, conștientizate după o logică a gramaticii, cu putere de lege. Formulate în acești termeni și reținute ca atare – nimic nu se poate învăța fără a și memora – distincțiile ar trebui să ducă la obținerea unui grad sporit de exactitate și siguranță în analiza gramaticală. Regulile și distincțiile, ca principiu general, fac apel, în majoritatea cazurilor, la elementul de expresie, mai exact și mai adecvat algoritmizării și formalizării analizei. Prin aceasta nu înseamnă că este eliminat factorul "înțeles", ci doar că nu acesta este elementul fundamental.

1.6. Aproape la toate temele, autorul este constrâns să facă apel și la practica ÎNTREBĂRILOR, atât de bine instalată în tradiția analizelor gramaticale, mai ales de tip școlar. Deși cartea este într-un continuu «război» cu acestea, aprecierea realistă a situației de fapt îl face pe autor să poarte acest război la modul «tolerant» și «cu negocieri».

1.7. Cartea are la sfârșit o ANEXĂ, ce constă într-un TEST-GRILĂ de morfosintaxă a propoziției, cuprinzând 20 de poziții analizate și comentate, un fel de APLICAȚIE practică a cunoștințelor teoretice. Intenția autorului a fost aceea de a oferi un MODEL de rezolvarea a unei grile, desfășurând un întreg ansamblu de cunoștințe gramaticale și raționamente care duc la singura soluție corectă.

Scopul acestei grile fiind unul didactic, adică de a învăța ceva din ea, care să ne folosească la orice altă grilă similară, se examinează toate variantele date, arătând, la fiecare dintre cele greșite, de ce sunt ...greșite.

Detalii tehnice: (1) punctaj maxim = 9,00 puncte (+ 1 punct «din oficiu» = 10); (2) fiecare poziție = 0,45, punctaj care se câștigă integral sau se pierde integral.

2. Problematica celui de-al doilea nivel se adresează în primul rând profesorilor de limba română, studenților filologi sau de la colegiile universitare de institutori și cercetătorilor profesioniști.

Aici sunt cuprinse aspecte mai complicate, unele nerezolvate, altele cu rezolvări discutabile, iar altele cu mai multe rezolvări în literatura de specialitate. Firește că în tratarea acestora autorul susține puncte de vedere personale sau de circulație restrânsă, aparținătoare unei grupări sau orientări în cercetarea gramaticală, nu neapărat sau exclusiv celei clujene.

2.1. Repunerea unora dintre acestea în discuție este făcută constant de pe poziția dascălului, care ar putea fi pus în situația de a le «preda» (elevilor sau studenților), iar pentru a reuși trebuie să le înțeleagă el însuși

Scanned with OKEN Scanner

mai întâi, să se convingă pe sine că lucrurile stau într-un fel și nu într-altul, să utilizeze un aparat terminologic și conceptual cât mai clar și mai puțin sofisticat, găsind lungimea de undă comună cu a celorlalte cunoștințe «sigure» din capul lui și al celor cărora li se adresează. În funcție de argumentația logică pe care o poate construi, a lui sau după un model al altora, poate decide ce și cât se poate preda, cu gândul că ar putea convinge.

2.2. Bineînțeles că autorul acestei cărți nu pretinde nici pe departe că în acest perimetru a rezolvat definitiv lucrurile, ci, dimpotrivă, soluțiile, discuțiile și sugestiile sunt generatoare de alte întrebări la care n-a găsit un răspuns propriu-zis sau a găsit mai multe, unele în contradicție evidentă. Este un îndemn de a reflecta asupra lor și de a vedea ce soluții pot fi nu numai argumentate științific, ci și predate în școală.

Faptul de a putea argumenta mai solid o interpretare nu înseamnă neapărat că aceasta este unica posibilă sau că ea și numai ea reprezintă adevărul, care, firește, nu poate fi decât unul singur. E vorba mai degrabă de un coeficient diferit de aproximare a adevărului. Nu trebuie scăpat din vedere că gramatica, deși este considerată adesea cea mai exactă, mai matematică dintre științele limbii, nu este totuși ... matematică, pentru că ea operează nu cu numere, ci cu altceva – cuvinte, propoziții, fraze, care au înțelesurile lor, multe, variabile și adesea condiționate de numeroși factori.

Prin urmare, când vorbim de distincții vs. confuzii, nu la situații de acest tip ne referim. Acestea motivează de altfel a doua componentă a subtitlului acestei cărți: distincții ...ȘI DISTINCȚII, adică distincții discutabile sau chiar false din punctul de vedere al autorului. A taxa, în asemenea situații, drept confuzie sau greșeală o interpretare ce nu coincide cu cea a autorului sau a unui grup restrâns de cercetători ar fi un gest justificat numai prin orgoliu personal.

2.3. În corpul lucrării, toate aceste probleme sunt marcate cu un asterisc în stânga [*], semn ce vrea să atragă atenția asupra felului cum trebuie citite, respectiv asupra valabilității «relative» a celor afirmate. Ele pot constitui subiectul unei întregi teme, al unor capitole dintr-o temă, al unor paragrafe sau numai al unor observații și/sau note. Deoarece nu sunt cuprinse în programele școlare sau au alte rezolvări decât acolo, autorul nu indică să fie utilizate întocmai la clasă sau la un examen de admitere. (Indiferent de distanța care separă soluția din manuale de cea care este adevărată din punct de vedere științific, programa e programă și aceeași pentru toți cei care se află în postura de «examinați».)

3. Deși autorul, ca majoritatea filologilor, nu este convins de justețea științifică sau de altă natură a unor modificări ortografice recente (scrierea cu **î** din **a** [= **â**] și înlocuirea formelor **sînt** cu **sunt**, **sîntem** cu **suntem** și

Scanned with OKEN Scanner

sînteți cu **sunteți**), dată fiind obligativitatea acestora în școală (iar cartea de față se adresează în primul rând școlii), s-a adoptat și aici această ... «nefericită inovație».

3.1. În cazul în care s-au strecurat unele greșeli de (tehno)redactare neobservate și deci necorectate (câte un semn de punctuație ori câte o literă în plus sau în minus, câte o despărțire în silabe rebelă (= la mijlocul rândului) etc.), cititorul este rugat să fie înțelegător. (Chiar și computerul mai greșește, darmite când e ajutat de om ...). Atât pentru acestea, cât și, mai ales, pentru cele de conținut, responsabilitatea este în întregime a autorului.

*
* *

Concepția gramaticală de ansamblu a acestei cărți, una de orientare neotradițională, logică și parțial structuralistă, este tributară, în ceea ce are mai bun, lucrărilor lui **D.D. Drașoveanu**, sintactician de mare profunzime și originalitate, profesor de excepție, printre ai cărui elevi îmi place să mă număr, alături de majoritatea gramaticienilor clujeni, șef de necontestat al Școlii **gramaticale clujene postbelice**. Îl rog să găsească și aici expresia sentimentelor mele de sinceră și aleasă gratitudine pentru cele ce m-a învățat de-a lungul a peste treizeci de ani.

AUTORUL

Scanned with OKEN Scanner

T 0 APROPO DE ... ÎNTREBĂRI

0. Cel mai adesea "condamnate" și taxate drept "periculoase" în practica analizei gramaticale, ÎNTREBĂRILE se înscriu totuși printre cele mai "la îndemână" și mai des solicitate mijloace de identificare a funcțiilor sintactice și a cazurilor.

În afara tradiției în acest sens, promovată de manualele școlare ,dar nu numai de ele, această situație se explică, mai mult sau mai puțin motivat, prin părerea - aproape generală până la un anumit grad de instrucție gramaticală - că întrebările oferă mai direct și mai concret observației noastre conținutul gramatical al unei funcții sintactice.

Fără a le nega în totalitate rolul și importanța sau a încerca eliminarea lor "în bloc" dintre procedeele analizei gramaticale, se cuvin totuși făcute unele precizări, de ansamblu sau de amănunt, în legătură cu SFERA de fapte gramaticale în care utilizarea întrebărilor poate fi de ajutor, modul de lucru cu acest "instrument", precum și greșelile generate de folosirea exclusivă a întrebărilor, de absolutizare a rolului pe care credem că-l au în identificarea funcțiilor și a cazurilor.

1. Din punctul de vedere al părții de vorbire, toate întrebările folosite în analiza gramaticală sunt formate, cum e și firesc, pe baza CUVINTELOR INTEROGATIVE.

După EXTENSIUNEA lor, deosebim două categorii de întrebări:

(1) SIMPLE – formate numai din cuvinte interogative, însoțite sau nu de prepoziții, respectiv:

(a) PRONUME interogative: *care, cine, ce, cât (câtă, câți, câte), al câtelea (a câta),* inclusiv formele lor flexionate (*căruia, căreia, cărora, cui, câtor*) sau însoțite de prepoziții, indiferent de cazul cerut (*cu cine, despre cine, de ce, în jurul cui, datorită cui* etc.);

(b) ADVERBE interogative: *unde (încotro), când, cum, cât,* inclusiv formele cu prepoziții (*de unde, până unde, de când, pe când* etc.);

(2) COMPUSE – formate dintr-un cuvânt interogativ (= adjectiv interogativ) și un substantiv, cu sau fără prepoziție, având într-o oarecare măsură un sens unitar și specializat, respectiv:

(a) pe bază de *ce*: *din ce cauză, din ce pricină ,cu ce scop, cu ce condiție, în ce privință, ce fel de, în ce mod* etc.;

(b) pe bază de *cât*: *cât timp, câtă vreme, de câte ori, a câta oară* etc.;

(c) pe bază de *care*: *în ciuda cărui fapt.*

2. În cadrul analizei gramaticale, ÎNTREBĂRILE sunt solicitate în două situații:

Scanned with OKEN Scanner

(1) pentru a IDENTIFICA FUNCȚIA SINTACTICĂ a unui cuvânt în propoziție sau a unei propoziții subordonate în frază;

(2) pentru A PRECIZA CAZUL unui substantiv (substitut) în propoziție.

În realitate, întrebările "vizează" în primul rând funcțiile sintactice și doar în măsura în care o anumită funcție se realizează exclusiv printr-o anumită formă cazuală, întrebarea funcției "contează" și pentru caz.

Că lucrurile stau așa (întrebările = substitute de funcții), nu altfel, se poate ușor dovedi prin acele limbi care nu cunosc flexiunea cazuală (= substantivul (pronumele ...) nu are cazuri, nu se declină), dar, ca toate limbile, au cuvinte interogative (= întrebări) pentru diferite funcții.

În ce privește limba noastră, marea majoritate a întrebărilor indică sau, mai exact, APROXIMEAZĂ numai funcția, nu și cazul. Acest lucru trebuie în mod deosebit subliniat, pus în față ca "avertisment", deoarece în practică nu de puține ori se interpretează greșit anumite întrebări ale funcțiilor ca – sau și ca - întrebări pentru cazuri[1].

2. Utilizarea întrebării pentru aflarea funcției sintactice constă, ca mecanism logic, în stabilirea, pe baza unei intuiții mai mult sau mai puțin empirice și exacte, a unui raport de echivalență (= egalitate) între întrebare (= interogativ), ca "etalon funcțional cert", și un anumit cuvânt (construcție sau propoziție subordonată).

Această "egalitate" se prezintă sub forma ocupării alternative a aceleiași poziții sintactice față de partenerul de relație de către interogativ (= întrebare) și cuvântul dat (propoziția dată).

Se vede astfel că "întrebarea" din LIMBAJUL uzual se deosebește substanțial de 'întrebarea" folosită în analiza gramaticală, în METALIMBAJ.

În primul caz, întrebarea se pune pentru a obține un răspuns, O INFORMAȚIE care nu se cunoaște sau presupunem că nu se cunoaște dinainte, întrucât răspunsul nu a fost formulat ca expresie înaintea întrebării. (În mod normal, răspunsul urmează întrebării, altfel, cunoscând adică răspunsul, n-are sens să mai ... întrebăm.)

Dimpotrivă, întrebarea despre care discutăm, cea folosită în metalimbajul analizei gramaticale, nu se pune pentru a obține propriu-zis un răspuns concret, întrucât acesta este preexistent, se află adică explicit formulat în cuvântul însuși de analizat. Altfel spus, într-un exemplu ca *Ion s-a dus la piață*, nu punem întrebarea "unde" pentru că nu știm "unde s-a dus", ci pentru a obține alt tip de informație, de natură gramaticală.

---

[1] Vezi, pentru acestea, T 96.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebările încorporează - sau credem că încorporează - anumite sensuri (logico-) gramaticale foarte generale, situate, din acest punct de vedere, în vecinătatea categoriilor gramaticale. Numărul lor, mai mare sau mai mic, în funcție de intuiție și, mai ales, de cunoștințe, exercițiu, experiență etc. în "materie" de gramatică, este relativ bine fixat în mintea celui ce analizează: *unde* pentru complementul circumstanțial de LOC, *când* pentru complementul circumstanțial de TIMP, *din ce cauză* pentru complementul circumstanțial de CAUZĂ, *ce fel de* pentru ATRIBUT etc.

O dată instalate acestea în competența noastră gramaticală, credem că putem opera, "testând" diferite funcții sintactice[2] și punându-le etichete.

În realitate, pentru marea majoritate a cazurilor, întrebările sunt artificii, mai mult sau mai puțin, gratuite de analiză, care creează doar "iluzia" că prin ele se află funcția.

Când am formulat o întrebare cu scopul de a afla funcția sintactică a unui cuvânt dintr-un text dat, în mintea noastră există DEJA un răspuns, bun sau rău, cu privire la funcția acestui cuvânt, încât operația de alegere și potrivire a întrebării nu face decât să dubleze un raționament deja încheiat. Dacă lucrurile s-ar petrece altfel, n-am putea justifica, de exemplu, de ce, într-un exemplu ca *Ion se duce la piață,* punem pentru *la piață* întrebarea *unde*, nu alta (*când, cum, de ce* etc.). De altfel e firesc și logic să fie așa, din moment ce analistul ia contact în primul rând cu ceea ce este exprimat efectiv în text, atât ca formă (parte de vorbire, caz, prepoziție etc.), cât și ca înțeles materializat în acea formă. "Prima idee" despre funcție ne-o dă deci textul concret, nicidecum întrebarea, care, cronologic și operațional, este ulterioară.

Ceea ce pare în schimb a se realiza prin întrebări sau ANUMITE întrebări, devenite în analiza gramaticală aproape "automatisme", este VERIFICAREA funcțiilor sintactice (prin echivalența sau nonechivalența, ca poziție sintactică, a întrebării cu termenul de analizat), confirmarea sau infirmarea raționamentului anterior întrebării, în aparență simultan și inseparabil de întrebare. De aceea, în practică, prima decizie formulată verbal (= exprimată ca atare) privind funcția unui cuvânt apare de regulă după punerea întrebării.

Cât privește "proprietatea" întrebărilor de a verifica funcția, trebuie spus că aceasta caracterizează DOAR ANUMITE ÎNTREBĂRI – și de aceea utile, nu inventarul total de întrebări, însă, prin puterea obișnuinței și a analogiei, se pun întrebări la toate funcțiile, cu convingerea sau părerea că peste tot ne ajută în aceeași măsură.

---

[2] Vezi, pentru o descriere a unor funcții sintactice după acest procedeu, Guțu Romalo, 1973, passim.

Inv. 18246 98

Scanned with OKEN Scanner

Deosebim astfel două categorii:

(1) Întrebări SPECIALIZATE: toate întrebările compuse cu un substantiv (*din ce cauză, ce fel de, cât timp, de câte ori* etc.). Specializarea funcțională se realizează de fapt nu prin adjectivul interogativ, ci prin sensul lexical al substantivului din structură și de aceea le numim întrebări LEXICALIZATE. Prin substantivul pe care-l conțin, ele indică DIRECT (*din ce* **cauză** - complement circumstanțial de CAUZĂ, *cu ce* **scop** – complement circumstanțial de SCOP, *în ce* **mod** – complement circumstanțial de MOD, *cu ce* **condiție** – complement circumstanțial condițional, *cât* **timp** – complement circumstanțial de TIMP etc.)[3] sau INDIRECT (*ce* **fel** *de* – ATRIBUT, *de câte* **ori** – complement circumstanțial de TIMP, *în ce* **privință** - complement circumstanțial de RELAȚIE etc.) NUMELE funcției pe care o substituie.

(2) Întrebări NESPECIALIZATE: aproape tot marele rest al întrebărilor (pe bază de *cine, ce, cum*), substitute ale foarte multor funcții. Calitatea lor de interogative aproape "pure" le face improprii pentru verificarea propriu-zisă a funcțiilor sintactice. Ele n-au cum să dezvăluie mai "clar" și mai exact funcția unui cuvânt decât cuvântul însuși. Toate informațiile privind o funcție cuprinse în întrebările de acest tip sunt cuprinse și în cuvântul de analizat, care oferă în schimb și informații în plus, inexistente la interogativ. Astfel, spre exemplu, în *Seamănă* **cu mine;** *A venit* **cu trenul;** *S-a spart* **un geam**, e puțin probabil că întrebările (*cu cine, cu ce, ce*) ne-ar putea spune mai clar ce funcții au cuvintele subliniate decât cuvintele înseși integrate în text. În plus, prin operația de ALEGERE a întrebării nu facem altceva decât să verificăm dacă întrebarea respectivă este ... cea bună, dacă am pus adică bine întrebarea pentru cuvântul dat.

Se poate astfel formula concluzia că e mai simplu și mai economic să analizăm direct cuvântul din text decât să mai facem un "ocol" pentru găsirea întrebării. Dacă totuși se folosește întrebarea, cum de regulă se procedează, trebuie avut în vedere caracterul ei de substitut polifuncțional (vezi, mai jos, **2.2.**).

2.2. Între întrebări, ca substitute interogative, și funcții NU EXISTĂ în general O CORESPONDENȚĂ BIUNIVOCĂ, în sensul că o întrebare nu substituie totdeauna aceeași funcție și invers, o funcție nu răspunde întotdeauna la aceeași întrebare. Această situație, "deranjantă" în analiza gramaticală, este cauzată de mai multe fapte, obiective sau subiective:

(1) Privite lucrurile în ansamblu și cantitativ, numărul cuvintelor interogative și al întrebărilor lexicalizate (compuse) formate pe baza lor este mai mic decât numărul funcțiilor sintactice cu care se operează în analiza

[3] Vezi, Guțu Romalo, 1973 ,passim.

Scanned with OKEN Scanner

gramaticală. (Contează la număr ca funcții și subdiviziunile atributului și complementului.)

(2) Aceeași întrebare este comună mai multor funcții sintactice (vezi, de exemplu, *ce, cum* etc.) și viceversa, aceeași funcție sintactică, în raport de un anumit înțeles și mod de construcție, răspunde la mai multe întrebări sau nu răspunde la nici una.

(3) În practica analizei gramaticale apar adesea "incidente" cauzate de mânuirea greșită a întrebării, respectiv:

(a) neatașarea ei la un termen regent, așa-numita întrebare "fără adresă", care are ca rezultat cel mai adesea substituirea înrtrebărilor *care* și *ce fel de* prin *unde, când, cum* și, de aici, interpretarea greșită a atributului drept complement;

(b) "copierea" construcției cuvântului de analizat în formularea întrebării, nesocotindu-se propriu-zis înțelesul funcției (vezi întrebările *la cine, de la cine, pe cine, pe ce* ș.a. pentru *unde*);

(c) punerea greșită a întrebării, respectiv *de ce* pentru *din ce cauză* (sau *cu ce scop*), *ce* pentru *de ce* (*la ce, în ce* etc.);

(d) existența unui "decalaj" de înțeles între funcție și întrebare, cum este în cazul întrebării *unde* și complementul circumstanțial de scop, sau inexistența unor întrebări propriu-zise pentru anumite funcții (complementul indirect în genitiv cu prepoziție, complementul consecutiv etc.).

Toate cele de mai sus ne fac să vedem în întrebări de acest fel NU un mijloc de IDENTIFICARE–VERIFICARE, ci doar de APROXIMARE, de circumscriere a unei funcții UNUI GRUP de funcții. Identificarea exactă a funcției dintr-un grup și delimitarea ei de alte poziții sintactice uzează, de la caz la caz, de alte mijloace și procedee. În ansamblu putem spune că "randamentul" întrebărilor în analiza gramaticală este scăzut.

Scanned with OKEN Scanner

T 1 NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Elevii** *au organizat o excursie* (*Am fost* **cu elevii** *în excursie*).
(2) *Am apreciat inițiativa* **elevilor** (*Profesorul le-a făcut* **elevilor** *o surpriză*).

B. SOLUȚIE:

(1) *elevii (cu elevii)* = nominativ (acuzativ)
(2) *elevilor (elevilor)* = genitiv (dativ)

C. COMENTARIU

0. Excluzând substantivele feminine la singular, care realizează distincția între cele două perechi de cazuri (NAc / GD) prin desinențe (*(o) masă / (unei) mese*, *(o) carte / (unei) cărți*), celelalte substantive au din punct de vedere formal toate cele patru cazuri identice:

N	(*un*) **elev**	- (*niște*) **elevi**
G	(*al...*) (*unui*) **elev**	- (*al...*) (*unor*) **elevi**
D	(*unui*) **elev**	- (*unor*) **elevi**
Ac	(*pe*) (*un*) **elev**	- (*pe*) (*niște*) **elevi**

Examinând modelul dat, se observă că în cursul declinării se schimbă nu substantivul propriu-zis (*elev* = NAcGD; *elevi* = NAcGD), ci articolul însoțitor. (La fel se pune problema pentru neutre (singular, plural) și feminine la plural.)

Datorită acestei identități formale (= omonimie cazuală), deosebirea dintre cazuri se realizează în cea mai mare parte prin alte mijloace, atât între cele două perechi de cazuri, de care ne ocupăm mai jos, cât și în interiorul perechilor (nominativ / acuzativ – vezi T 2) – și genitiv / dativ – vezi T 3). (Pentru situația aparte a vocativului în raport cu restul cazurilor, vezi T 6.)

Aceleași mijloace (vezi mai jos) justifică gruparea în perechi a genitivului cu dativul (forma de GD) și a nominativului cu acuzativul (forma de NAc).

Scanned with OKEN Scanner

1. Mijloacele de «marcare» a genitiv-dativului și în același timp elemente de deosebire a acestei forme cazuale de nominativ-acuzativ sunt trei: (a) articolul hotărât; (b) articolul nehotărât; (c) adjectivele pronominale proclitice (= antepuse substantivului).

Articolul și adjectivele pronominale proclitice pot servi la deosebirea NAc / GD, deoarece ele au întotdeauna forme cazuale distincte prin desinențe pentru cele două perechi de cazuri.

Vom avea deci următoarele situații de genitiv-dativ:

1.1. Substantiv articulat cu ARTICOL HOTĂRÂT (enclitic): *studentu***lui**, *studente***i**, *studenți***lor**, *studente***lor**.

Formele de GD articulat enclitic se opun formelor de NAc, indiferent dacă acestea din urmă sunt sau nu articulate. Deci: *studentului / studentul (student); studentei / studenta (studentă), studenților / studenții (studenți); studentelor / studentele (studente)*[4].

Altfel spus, o formă ca *studentului*, indiferent de context, nu poate fi decât genitiv sau dativ, niciodată și nicidecum nominativ sau acuzativ.

OBSERVAȚIE. Tot aici se încadrează situația în care substantivul este precedat de un adjectiv propriu-zis, caz în care pozițional se articulează adjectivul: *harnic***ului** *elev* (comp. cu *elev***ului**), *splendid***ei** *dimineți* (comp. cu *dimineț***ii**).

Întrucât servește la marcarea cazului (GD) și este postpus substantivului, formând cu acesta o singură unitate grafică și de pronunțare, articolul hotărât se apropie de statutul unei desinențe cazuale. (Dacă n-am ști de la "școală" că *-lui* din *fratelui* este articol hotărât, deci altceva decât substantivul căruia îi este atașat, e puțin probabil că în *fratelui* am vedea două "cuvinte", nu unul[5].) Spunem de aceea că articolul hotărât constituie punctul «forte» în declinarea românească la toate substantivele. (Pentru rolul "femininelor", vezi mai jos.)

---

[4] Pentru simplificare, avem în vedere aici doar codul scris al limbii, în care articolul hotărât enclitic *–i* este marcat (= notat) separat de desinența *–i* (*elevii, studenții* etc.), chiar dacă din punct de vedere fonologic (= în pronunțare) cei doi *i* (= desinența și articolul) redau (împreună) o unitate fonologică, vocala *i*, una singură și nesegemntabilă (în transcriere fonetică: [i], adică [elevi], [studenți] etc.)

[5] De aici interpretarea mai nouă (la unii gramaticieni) a articolului nu ca parte de vorbire de sine stătătoare (= cuvânt), ci ca element component în paradigma (= flexiunea) substantivului, numit MORFEM AL DETERMINĂRII.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Așa se explică și faptul că în practica analizei grmaticale de tip școlar forma cazuală de GD articulat enclitic este cel mai puțin supusă confuziei cu forma de NAc.

1.2. Substantiv articulat cu ARTICOL NEHOTĂRÂT (proclitic): **unui** *student*, **unei** *studente*, **unor** *studenți*, **unor** *studente*.

Și aici deosebirea NAc / GD este clară, deoarece articolul nehotărât la NAc are alte forme decât la GD: *un / unui, o / unei, niște / unor*.

1.3. Substantiv determinat de ADJECTIV PRONOMINAL PROCLITIC: **acestui** *student*, **acestei** *studente*, **acestor** *studenți*, **acestor** *studente* (comp. cu forma de NAc: *acest student, această studentă, acești studenți, aceste studente*). Modelul lui *acestui (acestei, acestor)* îl regăsim la majoritatea adjectivelor pronominale proclitice: *acelui (acelei, acelor), cărui (cărei, căror), altui (altei, altor), nici unui (nici unei), vreunui (vreunei), oricărui (oricărei, oricăror), atâtor* etc. (Adjectivul nehotărât *toți (toate)* pretinde substantiv articulat enclitic, încât avem o dublă marcare a cazului: *tutur***or** *studenți***lor**.)

OBSERVAȚIE. Aceeași posibilitate de a-i marca substantivului genitiv-dativul o are numeralul colectiv *ambii, ambele (ambilor băieți, ambelor fete)*. Precedat de un numeral cardinal propriu-zis sau ordinal, substantivul are marcat genitiv-dativul în articolul demonstrativ: *celor două fete (celor doi băieți), celui de-al doilea copil*. (Pentru articolul hotărât proclitic *lui*, vezi T 12.)

2. Cele de până aici ne permit două concluzii de ansamblu:

2.1. În timp ce substantivul la nominativ-acuzativ poate apărea atât singur, cât și însoțit de articol sau adjectiv pronominal, la genitiv-dativ reclamă cu obligativitate un însoțitor (articol sau adjectiv pronominal), al cărui rol este și acela să-i marcheze cazul (GD). Altfel spus, la genitiv-dativ, substantivul nu poate apărea singur, neputându-se exprima cazul. (Acest lucru este valabil și pentru substantivele feminine la singular, cu toate că ele au desinență de GD, alta decât cea de NAc.)

2.2. Genitiv-dativul, excluzând femininele la singular, nu se marchează în corpul fonetic al substantivelor, ci în acela al însoțitorului lor obligatoriu (articol, adjectiv pronominal), contând însă pentru întregul grup ("articol (adjectiv pronominal) + substantiv"). Desinențele celor trei însoțitori (articol hotărât, articol nehotărât, adjectiv pronominal proclitic) sunt aceleași pentru GD (*-ui, -ei, -or*), respectiv:

- **ui** (masculin, singular): *elev***ului**, *un***ui** *elev*, *acest***ui** *elev*;
- **ei** (feminin, singular): *un***ei** *eleve*, *acest***ei** *eleve*;

Scanned with OKEN Scanner

- **or** (plural, ambele genuri): *elevi***lor** (*eleve***lor**), *un***or** *elevi (eleve)*, *acest***or** *elevi (eleve)*.

Articolul feminin de singular are forma **–i** (nu *–ei* sau *–lei*), fapt explicabil prin proveniența și evoluția sa fonetică.

Toate aceste desinențe (*-ui, -ei, -or*) sunt, prin origine, de tip pronominal și le regăsim la majoritatea pronumelor.

OBSERVAȚIE. Declinarea cu articol enclitic (*studenților, studentei...*) se numește declinare articulată sau propriu-zisă, iar declinarea cu PREDETERMINANT (articol nehotărât PROCLITIC sau adjectiv pronominal PROCLITIC) se numește declinare nearticulată (*unui student, acestui student...*). Se atrage atenția că în cadrul declinării cu predeterminant (*unui elev, acestui elev* etc.), chiar dacă substantivul are formă de NAc, el trebuie considerat ca fiind în GD și analizat în consecință. GD este marcat prin desinențe distincte în corpul fonetic al predeterminantului, dar semnificația lor (de GD) privește grupul în întregime, inclusiv, și în primul rând, substantivul. (Vezi, pentru alte detalii, T 17).

3. Dată fiind această omonimie cazuală cvasitotală, respectiv, excluzând vocativul, o singură formă cazuală pentru masculine (neutre), o singură formă cazuală pentru feminine la plural și două forme cazuale pentru feminine la singular, se pune întrebarea de ce în gramatica limbii noastre vorbim totuși de existența a patru (cu vocativul cinci) cazuri.

Sistemul cazual cu patru (cinci) membri (N, Ac, G, D, (V)) se argumentează, în principiu, folosind ANALOGIA și ECHIVALENȚA FUNCȚIONALĂ.

3.1. Prin existența anumitor desinențe proprii (*- (ul)e, -o, -lor*), altele decât ale nominativului, cel puțin la câteva categorii de substantive, din forma cazuală unică se desprinde vocativul ca un caz aparte (*Ioane, băiete, domnule* etc.), obținându-se prima diviziune: V / NAcGD.

3.2. Prin analogie cu substantivele feminine la singular, care opun prin desinențe genitiv-dativul (*-e, -i* etc. – GD: *(unei) cas***e**, *(unei) grădin***i**, *(unei) cărț***i**) nominativ-acuzativului (*-ă, e* etc. – NAc: *(o) cas***ă**, *(o) grădin***ă**, *(o) cart***e**), acceptăm, în baza aceleiași poziți sintactice, că și celelalte substantive opun cele două perechi de cazuri. Avem astfel a doua diviziune: NAc / GD.

Această opoziție este întărită de prezența ei, ca mijloace de marcare în planul expresiei, atât la articole și adjective pronominale, cât și la pronume, ca substitute ale substantivului și echivalente funcțional cu acesta (comp. *elevul / elevului* cu *altul / altuia, eleva / elevei* cu *alta / alteia, elevii / elevilor* cu *alții / altora* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

3.3. Pentru degajarea în continuare din cele două forme cazuale (NAc și GD) a membrilor propriu-ziși, ultimi și ireductibili, ai categoriei cazului românesc (N / Ac și G / D), uzăm de analogia și substituția cu formele pronumelui personal, care are, cel puțin la câte o persoană, forme diferite la N de Ac și/sau la G de D.

(1) Argumentarea distincției N / Ac se realizează în două «faze»:

(a) La persoanele I și a II-a, singular, pronumele personal realizează opoziția N / Ac prin forme diferite: N – *eu, tu* / Ac – *(pe) mine, (pe) tine*. Față de nominativ, acuzativul utilizează formele *mine, tine* numai cu prepoziție sau cu *pe* (semnul gramatical al acuzativului–complement direct, așa-numitul *pe* "morfem") și are, în plus, forme neaccentuate (*mă, te*), care apar fie singure (**Mă** *cheamă la școală;* **Te** *doare capul*), fie ca dublante ale celor accentuate (**Pe mine mă** *cheamă la școală*; **Pe tine te** *doare capul*). (Prin raportare la formele *mă, te*, formele *mine, tine* se numesc accentuate.) Aceeași opoziție – N / Ac – se realizează și la persoana a III-a, chiar dacă formal nu este marcată, în afară de absența / prezența prepoziției sau a lui *pe*: *el / pe el, ea / pe ea, ei / pe ei, ele / pe ele*. La aceasta trebuie adăugată existența formelor neaccentuate (*îl, o, îi, le*), care sunt absolut de același tip ca *mă, te* (= dublează forma accentuată sau reprezintă singure acuzativul). Prin urmare, *el / pe el îl, ea / pe ea o, ei / pe ei îi* și *ele / pe ele le* reprezintă două cazuri distincte (N / Ac) la fel ca *eu / pe mine mă* și *tu / pe tine te* (N / Ac). (Formele persoanelor I și a II-a, plural, care nu prezintă importanță pentru discuția de față, se interpretează similar.)

(b) Prin substituție cu formele *el / pe el îl, ea / pe ea o* etc. acceptăm că și substantivele înlocuite reprezintă gramatical două cazuri distincte – N / Ac: *Ion / pe Ion* (comp. cu *el / pe el*); *pe profesor / pe el;* **Pe Ion** *îl caută un prieten* (comp. cu **Pe el** *îl caută un prieten*). Substantivul în acuzativ neprepozițional poate fi înlocuit cu un pronume personal neaccentuat (*îl, o, îi, le*), ceea ce demonstrează că într-adevăr reprezintă un acuzativ, nu nominativ (*citesc* **un roman** - **îl** *citesc*). De asemenea, cel puțin teoretic, orice substantiv care este în acuzativ neprepozițional poate fi dublat (= reluat) printr-o formă neaccentuată: *romanul* **îl** *citesc, cartea* **o** *citesc* etc. (Raționamentul este următorul: dacă *îl* este în acuzativ și dublează cazual (și funcțional) substantivul *romanul*, înseamnă că și acesta din urmă este tot în acuzativ.) (Pentru acuzativul nedublabil și nesubstituibil prin pronume personal, vezi T 10.)

(2) În mod similar se argumentează și degajarea din forma de GD a celor două cazuri – genitivul și dativul, respectiv:

(a) Pronumele personale de persoanele I și a II-a (singular și plural) au forme specifice pentru dativ, accentuate (*mie, ție, nouă, vouă*) și

Scanned with OKEN Scanner

neaccentuate (*îmi, îți, ne, vă*), care nu se opun unui genitiv, întrucât la aceste persoane nu există genitiv. La persoana a III-a (singular și plural), pronumele personal se utilizează în ambele cazuri cu aceeași formă (*lui, ei, lor*). Detașarea dativului din această unică formă se face prin raportare la celelalte persoane, prin identitate de poziție și posibilitate de dublare cu forma neaccentuată: dacă *mie îmi* este în dativ, atunci și *lui îi (ei îi, lor le)* tot în dativ este.

O dată degajat dativul, ceea ce rămâne este genitivul. Prin urmare: *lui / lui îi* (G / D), *ei / ei îi* (G / D), *lor / lor le* (G / D). (Nu avem în vedere situații speciale ale dativului (cel posesiv sau pe lângă un adjectiv), care, în fapt, se identifică tot prin raportare la dativul-tip.)

(b) Prin substituție cu aceste forme, la care cele două cazuri sunt dovedite, acceptăm același lucru și la substantivele substituite: *cartea* **lui** – *cartea elevului* (G) / **Lui** *i-am dat o carte* – *Elevului* **lui** *i-am dat o carte* (D). (În rest, argumentația este ca la N / Ac.)

Scanned with OKEN Scanner

T 2 NOMINATIV / ACUZATIV

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *I-s-a furat* **maşina.**
(2) *I-a furat* **maşina.**

B. SOLUŢII:
(1) *maşina* = nominativ
(2) *maşina* = acuzativ.

C. COMENTARIU

0. Problema distincţiei «elementare» nominativ / acuzativ se pune în situaţia în care cele două cazuri sunt absolut identice formal, prepoziţia excluzându-se, şi răspund la aceeaşi întrebare - *ce:Pe pod s* - a î n t â m - p l a t **un accident** *stupid* (N) / *Pe pod* a m v ă z u t **un accident** *stupid* (Ac). Deosebirea în discuţie se suprapune celei dintre subiect şi complement direct (vezi T 72).

OBSERVAŢIA 1. Nu intră propriu-zis în jocul confuziei N / Ac aşa-numitul ACUZATIV AL DURATEI TEMPORALE (A c ă l ă t o r i t *toată* **noaptea**; A s t a t *două* **luni** *la specializare*), acesta impunându-se ca acuzativ (neprepoziţional) prin forţa evidenţei. (Vezi, pentru deosebirea de ADVERBELE DE TIMP, T 10.)

OBSERVAŢIA 2. Deşi verbul este absent ca partener de relaţie, confuzia N / Ac vizează uneori şi «apoziţia» - falsă sau reală (*L-am văzut* p e d o c t o r u l **Popescu**; *L-am văzut* p e I o n, **colegul**), ca urmare a interpretării greşite a acesteia ca fiind «acordată» cu termenul regent sau antecedent (şi, de aici, acuzativ în loc de nominativ) – vezi, pentru acestea, inclusiv terminologia, T 78.

0.1. Măcar că exigenţele teoretice ar cere altfel, în practica analizei gramaticale elementare, deosebirea celor două cazuri nu se face direct, prin ele înseşi, ci indirect, prin reflexele lor – funcţiile sintactice, operând cu un raţionament răsturnat, cam după modelul: nominativ, deoarece e subiect, acuzativ, deoarece e complement direct ş.a.m.d.

Acest demers în sens invers, substituind cauza cu efectul, îşi are probabil explicaţia în aceea că funcţia sintactic (subiect, nume predicativ, complement direct etc.), în pofida unui ridicat grad de abstractizare, este totuşi apreciată ca fiind mai «concretă», mai materială decât cazul, cea mai abstractă categorie gramaticală.

Scanned with OKEN Scanner

La aceasta se mai poate adăuga un element ce ține de o carență a programelor școlare de gramatică - lipsa unor noțiuni mai «de substanță» despre REGIMUL VERBAL (tranzitiv sau intranzitiv). Or, fără acestea, e într-adevăr mai greu să se înțeleagă și să se argumenteze exclusiv formal-gramatical distincția N / Ac, fără întrebări și fără a se recurge la funcții.

0.2. Stabilind un raport de solidaritate «expresie-conținut» între CAZ și FUNCȚIE (nominativ-subiect și acuzativ-complement direct), în mod firesc aprecierea greșită a funcției (complement direct în loc de subiect) are ca rezultat și aprecierea greșită a cazului (acuzativ în loc de nominativ). Confuzia de funcție generează confuzia de caz, mai rar invers.

La fel ca în cazul confuziei S / CD, și aici confuzia este în unisens, respectiv se ia drept acuzativ nominativul, nu și invers.

În argumentarea cazului – N sau Ac – recurgem în cele de mai jos la soluția de «sprijin reciproc», bazându-ne în principal pe RAPORTAREA LA VERB, ca element fundamental în organizarea opoziției N / Ac, și numai în subsidiar pe alte elemente (funcții, întrebări, înțeles, grad de evidență etc.). (La deosebirea S / CD, fără a neglija cazurile și regimul verbal, accentul s-a pus pe specificul funcțiilor – vezi T 72.)

1. Dacă verbul este INTRANZITIV sau contextual INTRANZI-TIVIZAT prin pronume reflexiv în acuzativ (*mă, te, se* etc.), diateza pasivă (inclusiv particpiu) sau printr-un alt complement direct, forma cazuală de NAc nu poate reprezenta decât NOMINATIVUL. Numărul nominativelor poate fi unul sau două.

1.1. Dacă verbul este un AUXILIAR PREDICATIV («copulativ»), sunt posibile următoarele situații:

(1) În structuri IMPERSONALE – un nominativ (nume predicativ): *E* **păcat** *să nu știi asta; E* **o aberație** *să susții așa ceva.*

(2) În structuri PERSONALE:

(a) DOUĂ NOMINATIVE (al subiectului și al numelui predicativ): **Muzica** *e* **viața** *mea;* **Masa-***i* **masă** *și* **casa-***i* **casă** (vezi, pentru repartizarea pe funcții, T 63).

(b) UN NOMINATIV (al subiectului), poziția celuilalt nominativ fiind ocupată de predicativă: *Nu întotdeauna* **mașina** *e ce-și închipuie omul.* (Pentru cazurile când subiectul este neexprimat, vezi T 71.)

1.2. Dacă verbul ESTE PREDICATIV, avem:

(1) UN NOMINATIV (al subiectului): T r e m u r ă *și* **hainele** *de pe el;* S-a d e f e c t a t **clanța** *de la ușă;* A u f o s t a c h i z i ț i o n a t e *noi* **utilaje;** Î m i p l a c e **literatura;** S-a î n t â m p l a t **un accident;** I-a m a i v e n i t **o idee.**

(2) DOUĂ NOMINATIVE (al subiectului și al elementului predicativ suplimentar): **Prietenul** *mea a plecat* **(ca) tehnician** *la o întrepindere din*

Scanned with OKEN Scanner

Turda, iar după șase ani s-a întors **inginer; Câinele** *e considerat* **prietenul** *cel mai apropiat al omului* (vezi, pentru alte detalii, T 85).

Spunem deci că în situația prezentată mai sus apariția acuzativului (neprepozițional) este exclusă prin definiție: verbul intranzitiv(izat) refuză un acuzativ-complement direct. Nesocotirea regimului verbal (intranzitiv) duce la confuzia N / Ac, confuzie de tip *in absentia*.

Orientarea confuziei (în unisens), dinspre N spre Ac, nu și invers, este în general nu rezultatul unei aprecieri greșite a regimului verbal, respectiv tranzitiv în loc de intranzitiv, fie că nu se cunoaște regimul verbal, fie că nu este luat în considerare, ci consecința confuziei SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT, orientată în același sens. (Pentru motivația acesteia din urmă, vezi T 72.)

2. Dacă verbul este TRANZITIV, în mod normal acesta permite sau cere ocuparea ambelor poziții, respectiv cea de nominativ și cea de acuzativ: **Tractorul** a r ă **pământul; Mașina** *de spălat* s t o a r c e **rufele.**

2.1. Gradul de obligativitate a ocupării celor două poziții este diferit, întrucât diferite sunt relațiile în care intră verbul cu ocupanții celor două poziții:

(1) Cu nominativul (-subiect), verbul intră în relație cu ACORD (în număr și persoană), relație care, judecată strict formal, face din verb termenul subordonat. De aceea poziția nominativului (-subiect), excluzând verbele impersonale, nu poate fi vidă.

OBSERVAȚIE. Dintr-un motiv sau altul, subiectul poate fi neexprimat, dar nu inexistent (subiect inclus, subînțeles, nedeterminat în conținut – vezi T 71). Și în această situație, poziția nominativului există în modelul structural al propoziției, dovadă că verbul își orientează acordul în număr și persoană spre acesta.

(2) În raport cu verbul (tranzitiv), acuzativul (-complement direct) se constituie în subordonat și, ca orice subordonat, el poate să apară sau să nu apară. Ca atare, poziția acuzativului–complement direct pe lângă verb, între anumite limite semantice, nu se reclamă cu obligativitate ocupată. De aceea, în general, nu se vorbește de subînțelegerea complementului direct, ci, în situația în care verbul tranzitiv apare fără complement direct, spunem că respectivul verb NU ARE complement direct, fiind utilizat ABSOLUT.

Dacă într-un text dat există o singură formă de NAc, aceasta reprezintă acuzativul numai după ce nu poate reprezenta nominativul, el fiind încorporat într-un subiect inclus sau subînțeles. Ca atare, numai o

Scanned with OKEN Scanner

formă de NAc, care nu reprezintă nominativul, reprezintă în mod sigur acuzativul.

Verificare suplimentară: substituția cu pronumele personale neaccentuate în acuzativ (*îl, o, îi, le*), ca reprezentante absolute ale unui acuzativ-complement direct: C i t e a **un roman - Îl** *citea.*

2.2. Dacă în structură sunt prezente ambele forme de NAc, una va reprezenta nominativul–subiect, iar cealaltă, acuzativul–complement direct: **Banii** n u a d u c **fericire; Fumatul** f a v o r i z e a z ă **bolile; Gâtul** s u s ț i n e **capul; Excepția** c o n f i r m ă **regula.**

În această situație, ambele forme fiind prezente, problema de rezolvat vizează repartiția lor pe cazuri. Inversarea lor se va solda cu o confuzie *in praesentia.*

Întrucât cele două cazuri se asociază fiecare cu câte o funcție, nominativul cu subiectul și acuzativul cu complementul direct, iar criteriile de repartiție sunt aceleași la cazuri și funcții, nu le dăm aici (vezi, pentru prezentarea lor, T 72).

OBSERVAȚIA1. Dacă verbul este bitranzitiv, pot apărea două acuzative (*Profesorul* a s c u l t ă **copiii lecția** *învățată* - vezi T 52).

OBSERVAȚIA 2. Dacă pe lângă un verb tranzitiv apare și un element predicativ suplimentar exprimat substantival și neprepozițional, acuzativele vor fi două: **Îl** c o n s i d e r **om** de *omenie* (vezi, pentru detalii, T 85).

OSERVAȚIA 3. În toate situațiile aici discutate am avut în vedere ocuparea poziției de N sau Ac printr-un singur termen sau un grup format prin coordonare: *Pentru serbare,* **băieții** *și* **fetele** (N) a u î n v ă ț a t **dansuri, cântece** *și* **poezii** (Ac).

Scanned with OKEN Scanner

T 3 GENITIV / DATIV

A. STRUCTURI-TIP:
(1) Z i u a **mamei** *e în martie.*
(2) I-a m o f e r i t **mamei** *un mărțișor*

B. SOLUȚII:
(1) *mamei* = substantiv în GENITIV
(2) *mamei* = substantiv în DATIV

C. COMENTARIU

0. Confuzia genitiv / dativ, în sensul interpretării eronate a genitivului ca dativ, mai rar invers, are drept cauză principală identitatea formală a celor două cazuri, la care se adaugă adesea «întrebarea» greșit pusă. Uneori această greșeală se prelungește prin consecințele ei sintactice – interpretarea substantivului în genitiv drept complement (indirect) și, mai rar, a dativului ca atribut.

Deosebirea între cele două cazuri, deosebire de natură sintactică, se poate realiza în mai multe feluri:

1. GENITIVUL POATE FI PRECEDAT DE ARTICOLUL *al (a, ai, ale)*[6], în timp ce DATIVUL ÎL EXCLUDE.

(a_1) *Mașina de spălat* **a vecinului** *s-a defectat* (G).

(b_1) **Vecinului** *îi* p l a c *mașinile* (D).

Altfel spus, dacă substantivul are formă de GD și este precedat de *al (a, ai, ale)*, cazul este fără discuție genitiv, excluzându-se dativul. Articolul *al (a, ai, ale)* se numește GENITIVAL tocmai pentru că este un SEMN al genitivului.

2. GENITIVUL are ca REGENT un SUBSTANTIV, față de care este de regulă postpus:

(a_2) E x p l i c a ț i i l e **profesorului** *au fost convingătoare* (G).

Din această cauză, substantivul în genitiv are funcția de atribut (substantival genitival).

DATIVUL are ca REGENT un VERB, mai rar un adjectiv sau o interjecție:

---

[6] În codul gimnazial și, de altfel al multor specialiști, *al (a, ai, ale)* este considerat articol posesiv (genitival), element component în structura genitivului și a posesivului, fapt pentru care în temele adresate în mod special învățământului preuniversitar se menține această încadrare gramaticală cu numele aferent.

Scanned with OKEN Scanner

(b_2) **Elevilor** l e p l a c e *gramatica.*

(b_{2a}) *Ieri a fost o vreme* f a v o r a b i l ă **automobilismului.**

(b_{2b}) B r a v o **echipei** *noastre campioane!*

2.1. Mai rar, DATIVUL apare și pe lângă UN SUBSTANTIV. Deosebim două tipuri de situații:

(1) DATIV în construcție învechită:

(b_{2c}) P r e o t **deșteptării** *noastre,* **semnelor** *vremii* p r o f e t (M. Eminescu); d o m n **Țării de Jos;** n e p o t **tatălui** *meu;* f l o a r e **iubirii** *noastre.*

Substantivele care pot avea în subordine un dativ sunt obligatoriu NEARTICULATE ENCLITIC, iar ca înțeles se încadrează în sfera celor care denumesc grade de rudenie, atribuții și funcții sociale.

OBSERVAȚIE. Imediat ce substantivul regent se articulează (enclitic), dativul devine genitiv: c u m n a t **mamei** *mele* (D) – c u m n a t u l **mamei** *mele* (G)[7]. Acest dativ, deși apare pe lângă un substantiv nearticulat enclitic, ar trebui să fie obligatoriu precedat de *al (a, ai, ale)*: comp. N e p o t **tatălui** *meu* (D) cu n e p o t **al tatălui** *meu* (G).

(2) DATIV în construcție modernă (actuală):

(b_{2d}) *Am asistat* l a d e c e r n a r e a *de premii* **echipelor** *artistice fruntașe.*

Acest tip de dativ apare pe lângă substantive de origine verbală (infinitiv lung, mai rar supin (fără *de*) substantivat), limitate ca proveniență la verbele "atribuirii" (*a da, a acorda, a oferi, a conferi, a atribui* etc.)[8].

Apariția dativului pe lângă un substantiv se explică aici prin originea verbală a regentului. De la A m î m p ă r ț i t *daruri* **copiilor**, în care dativul (*copiilor*) apare în poziția lui firească, adică pe lângă un verb, s-a obținut, prin substantivarea verbului, î m p ă r ț i r e a *de daruri* **copiilor**, în care dativul își menține constant regentul, în speță verbul (*am împărțit*), devenit substantiv (*împărțirea*)[9].

3. Alt mijloc de deosebire a celor două cazuri, cel AL ÎNTREBĂRILOR, este frecvent utilizat (mai ales de elevi): *al (a, ai, ale) cui*? pentru

---

[7] Deoarece substantivul în dativ are aici înțelesul specific unui genitiv (= exprimarea posesorului), acest dativ se încadrează în sfera mai largă a DATIVULUI POSESIV (vezi, pentru acesta, T 9).

[8] Acest dativ are conținutul gramatical propriu dativului (= atribuirea) și, ca atare, deși are funcția de atribut (substantival dativ), nu este un dativ posesiv și nici n-are nimic de a face cu acesta.

[9] Vezi, pentru atributul în dativ, Avram, 1965, p. 405-428.

Scanned with OKEN Scanner

GENITIV, respectiv *cui*? pentru DATIV, întrebări puse pe lângă regent, în speță pe lângă substantiv (pentru genitiv) sau verb (adjectiv, interjecție) (pentru dativ):

(a_3) A p a **mării** *era liniștită* (**a cui** A p ă ? → genitiv).

(b_3) S ă a c o r d ă m *mai multă atenție* **exercițiilor** (**cui** *să acordăm...?* → dativ).

Cele două întrebări se deosebesc prin prezența / absența articolului genitival *al (a, ai, ale)*. Altfel spus, dacă în întrebare apare acest articol, cazul pentru care am pus întrebarea este în mod sigur genitiv.

Întrebările prezintă însă pericolul de a fi GREȘIT puse, respectiv de a utiliza aceeași întrebare, *cui*, pentru ambele cazuri și, în consecință, de a interpreta și genitivul tot... dativ: C a r t e a **elevului...** - C a r t e a **cui?** → dativ (!); D a u **elevului....** – D a u **cui?** → dativ.

Pentru a preveni această greșeală, se cere ca întrebarea să se pună ÎNAINTEA (= în stânga) REGENTULUI, nu după el.

Dacă pentru dativ poziția întrebării nu are importanță, întrucât e aceeași (*cui*) și conduce numai la dativ (DAU **cui?** → dativ sau **cui** DAU? → dativ), are în schimb pentru genitiv: pusă în față, ea este *al (a, ai, ale) cui*, conducând (corect) la genitiv; pusă după regent, ea devine *cui*, conducând (greșit) la dativ (C a r t e a **elevului...: a cui** c a r t e ? → G; c a r t e a **cui?** → D).

Punând întrebarea în fața regentului (substantivului), aceasta va apărea obligatoriu cu *al (a, ai, ale)* dacă e vorba de un genitiv (**a** *cui carte?*, nu și **cui carte?*).

În fapt, prin antepunerea întrebării încercăm să obținem apariția lui *al (a, ai, ale)*, pentru a avea sau nu dovada genitivului.

OBSERVAȚIE. Întrebarea este utilizabilă pentru a afla cazul la substantive (substitute), nu și la adjective. (Pentru «necazurile» create de întrebarea *al (a, ai, ale) cui* în aflarea cazului la posesive, vezi T 18, T 19, T 20, T 21.)

3.1. «Catalizarea» apariției lui *al (a, ai, ale)* în fața genitivului și ca SEMN al acestuia poate fi provocat și prin:

(1) antepunerea substantivului subordonat (în genitiv): c a r t e a **elevului** → **a elevului** c a r t e (nu și **elevului carte*);

(2) eliminarea articolului enclitic de la substantivul regent: c a r t e a elevului → (o) c a r t e **a elevului** (nu și * *(o) carte elevului);*

(3) inserarea unui determinant între substantivul regent și genitiv: c a r t e a **profesorului** → c a r t e a *aceea* **a profesorului.**

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Întrebarea și poziția nu sunt concludente pentru dativul aflat pe lângă un substantiv ("dativ adnominal"), întrucât sunt posibile ambele întrebări: d o m n **inimii** *mele* (**cui** d o m n? → D; **al cui** d o m n ? → G). (Vezi, pentru acesta, mai sus **2.**).

4. Când genitivul și dativul apar cu prepoziții, acestea constituie criteriul de deosebire, întrucât prepozițiile celor două cazuri sunt diferite:

(a_4) *Luptăm* **împotriva** *fumatului.* (G)

(b_4) *S-a îmbolnăvit* **datorită** *fumatului.* (D)

Într-o asemenea situație, celelalte criterii nu ne mai ajută – articolul genitival *al (a, ai, ale)* se exclude, întrebarea de după prepoziție este aceeași (*împotriva* **cui?**, *datorită* **cui?**), iar regentul poate fi în ambele situații atât verbul (vezi a_4 și b_4), cât și substantivul:

(a_{4a}) C a m p a n i a **împotriva fumatului...** (G)

(b_{4a}) Î m b o l n ă v i r e a **datorită fumatului...** (D)

În consecință, singurul criteriu de deosebire a celor două cazuri îl constituie aici prepozițiile specifice lor (vezi, pentru acestea, T 4 și T 5).

OBSERVAȚIE. În cazul în care substantivele în genitiv (cu prepoziție) sunt coordonate, începând de regulă cu al doilea genitiv coordonat, prepoziția nu se repetă, ea fiind reprezentată de articolul genitival *(al, a)* de același gen cu articolul conținut în finala prepoziției:

(a_{4b}) C a m p a n i a **împotriva războiului *și* a înarmărilor...; De-a lungul șoselelor *și* al căilor ferate...**

Scanned with OKEN Scanner

T 4 GENITIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / GENITIV *CU* PREPOZIȚIE

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *Nu cunosc exact datele* **problemei.**
(2) *Se învârte* **în jurul problemei.**

B. SOLUȚII:
(1) *problemei* = genitiv fără prepoziție
(2) *în jurul problemei* = genitiv cu prepoziție

C. COMENTARIU

0. Spre deosebire de genitivul neprepozițional, relativ «simplu» în analiză atât ca identificare (prin raportare directă la substantiv și întrebarea *al (a, ai, ale) cui* pusă în fața regentului – vezi T 3), cât și ca funcție (în esență atribut), genitivul însoțit de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale apare cu un plus de dificultate, începând cu identificarea și terminând cu stabilirea funcției.

1. Cele mai multe greșeli în interpretarea acestui tip de genitiv își au sursa în ne(re)cunoașterea prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale, dublată de unele deficiențe mai generale privind modul de stabilire a funcției sintactice a unui cuvânt și realizarea practică a deosebirii dintre atribut și complement (vezi T 75).

1.1. Interpretarea greșită a prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale cu genitivul drept adverbe sau locuțiuni adverbiale (vezi T 28) se prelungește automat în interpretarea sintactică: luate separat, ca adverbe sau locuțiuni adverbiale, li se va da funcție sintactică independentă, alta decât a substantivului de după ele. Fie exemplul: *Se plimbă* **de-a lungul lacului**. În interpretarea greșită: *de-a lungul* = locuțiune adverbială (de loc), complement circumstanțial de loc; *lacului* = ?. ÎN INTERPRETAREA CORECTĂ: *de-a lungul lacului* = substantiv în genitiv cu locuțiune prepozițională, complement circumstanțial de loc. Dacă locuțiunile prepoziționale sunt pe bază de substantiv, sesizat imediat ca atare, aproape sigur substantivul în genitiv, dacă locuțiunea nu este recunoscută, va fi luat (greșit) atribut substantival genitival: *S-a oprit* **în fața casei** (*în fața* = substantiv în acuzativ (sau locțiune adverbială), complement circumstanțial de loc, iar *casei* = atribut substantival genitival, față de INTERPRETAREA CORECTĂ: *în fața casei* = complement

Scanned with OKEN Scanner

curcumstanțial de loc, substantiv în genitiv cu locuțiune prepozițională). Prin urmare, în loc de o funcție, se ajunge greșit la două funcții.

Confuzia se face și în sens invers, respectiv interpretând greșit o grupare de tip "prepoziție + substantiv articulat în acuzativ" (*cu scopul, din cauza, în timpul* etc.) drept locuțiune prepozițională cu genitivul, în mod firesc rezultatul nu poate fi decât greșit: o funcție sintactică în loc de două.

Fie exemplul: *N-a ajuns la timp* **din cauza ploii**. INTERPRETAREA GREȘITĂ: *din cauza ploii* = complement circumstanțial de cauză, substantiv în genitiv cu locuțiune prepozițională. INTERPRETAREA CORECTĂ: *din cauza* = complement circumstanțial de cauză, substantiv în acuzativ cu prepoziție; *ploii* = atribut substantival genitival, substantiv în genitiv.

1.2. Cea mai frecventă greșeală legată de necunoașterea acestor prepoziții (locuțiuni prepoziționale) vizează cazul substantivului (pronumelui) de după ele, în speță interpretarea eronată a genitivului drept DATIV. Cauza confuziei, în acest sens (genitiv → dativ), nu invers, este rezultatul punerii întrebării pentru aflarea cazului. Aceasta nu poate fi atașată decât pe lângă prepoziție și totdeauna după ea. În consecință, întrebarea rezultată va fi *cui*. Imposibilitatea antepunerii întrebării nu permite transformarea lui *cui* în *al (a, ai, ale) cui*, situație în care am avea «semnul» genitivului —comp. *împotriva altora (împotriva cui?*, nu și **a cui împotrivă?)*, cu *dorința altora (dorința cui?*, dar și a *cui dorință?* → genitiv). Neputându-se ajunge nicicum la *al (a, ai, ale) cui*, se dă, greșit, câștig de cauză dativului.

Adăugând că cele două cazuri sunt identice formal și, în prezența prepoziției, au sau pot avea același termen regent, nu rămâne decât un singur criteriu de deosebire – PREPOZIȚIA diferită ca regim (cazual). De aceea cunoașterea prepozițiilor celor două cazuri este un element indispensabil.

OBSERVAȚIE. Întrucât prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) ale genitivului sunt destul de multe, deosebirea lor de cele ale dativului poate fi practic ușor realizată memorându-le pe cele ale dativului, care sunt în total șase (trei prepoziții propriu-zise (*datorită, grație, mulțumită)* și trei provenite din adverbe – *potrivit, contrar, conform* - vezi T 5).

1.2.1. Interpretarea genitivului prepozițional drept dativ are consecințe imediate asupra încadrării funcționale la complement indirect, motivată fals prin întrebarea *cui* și calitatea de dativ. (Chiar dacă ar fi dativ, funcția

Scanned with OKEN Scanner

de complement indirect s-ar exclude, căci dativul cu prepoziție nu poate fi complement indirect – vezi T 5.)

1.3. Chiar identificat corect ca fiind genitiv (cu prepoziție), se greșește adesea la funcție, în sensul interpretării invariabile ca... atribut, ca și cum genitivul n-ar putea avea altă funcție decât cea de atribut. Or, prin prepoziție, genitivul poate intra în relație cu verbul și în consecință poate avea funcție de complement (de diferite feluri).

1.3.1. Dăm câteva dintre funcțiile mai importante ale genitivului prepozițional:

(1)ATRIBUT SUBSTANTIVAL (PRONOMINAL) PREPOZIȚIONAL: *Copacul* **din fața casei** *s-a uscat.*

(2) NUME PREDICATIV: *Noi suntem* **contra fumatului.**

(3) COMPLEMENT INDIRECT: *Ne pronunțăm ferm* **împotriva înarmărilor.**

(4) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL:

- DE LOC: *Se învârte* **în jurul casei.**
- DE TIMP: *Ne întâlnim* **în jurul amiezii.**
- CONCESIV: **În ciuda insistențelor** *noastre, el n-a plecat la mare.*
- CONDIȚIONAL: **În locul profesorului,** *eu aș fi procedat altfel.*
- DE SCOP: *Se pregătește intens* **în vederea examenelor.**
- DE MOD: *Înoată* **contra curentului;** *Au acționat* **în baza / pe baza legii.**

Cea mai frecventă funcție exprimată prin genitivul prepozițional este COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC, fapt explicabil de altfel, întrucât cele mai multe prepoziții ale genitivului au SENS LOCATIV (*în jurul, împrejurul, înaintea, înapoia, dedesubtul, în fața, în spatele, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, deasupra, în dosul* etc.).

OBSERVAȚIE. Se atrage atenția că întrebarea de identificare a funcției genitivului propozițional, acolo unde este posibilă și, prin gradul de proprietate, utilă, se pune pe lângă un termen extern prepoziției (verb, substantiv), nu pe lângă prepoziția însăși: *A sosit la școală înaintea elevilor (când a sosit?,* nu *înaintea cui a sosit?); A recitit o carte despre campania împotriva lui Napoleon (care campanie?,* nu *împotriva cui?).*

Scanned with OKEN Scanner

T 5 DATIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / DATIV *CU* PREPOZIȚIE

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *I-am cumpărat* **copilului** *meu o servietă.*
(2) *Face multe greșeli* **datorită neatenției.**

B. SOLUȚII:
(1) *copilului* = dativ fără prepoziție (complement indirect)
(2) *datorită neatenției* = dativ cu prepoziție (circumstanțial de cauză)

B. COMENTARIU

0. Dativul neînsoțit de prepoziție, exceptându-l pe cel LOCATIV și pe cel POSESIV (vezi T 9), nu pune probleme deosebite în analiză nici ca recunoaștere și nici ca funcție – complement indirect (**I-***am scris* **prietenului** *meu o scrisoare lungă).*

0.1. Însoțit de prepoziții (vezi mai jos), dativul intră în jocul a două tipuri de greșeli, una vizând prepoziția ca atare, iar alta, încadrarea funcțională.

1. Prepozițiile cu dativul, foarte puține în română, pot fi grupate în două categorii:

(1) Prepoziții PROPRIU-ZISE: *datorită, mulțumită (*la origine participii feminine ale verbelor *a datori* și a *a mulțumi*) și *grație* (la origine substantiv, neologism provenit din franceză).

(2) «Prepoziții ADVERBIALE» (= adverbe cu întrebuințare prepozițională, la rândul lor provenite din adjective): *conform, potrivit, contrar.*

Făcând abstracție de unele "nuanțe", prepozițiile *datorită, mulțumită* și *grație* sunt SINONIME, iar cele de proveniență adverbială sunt ANTONIME, respectiv *potrivit (conform) / contrar*[10].

1.1. *Datorită, grație, mulțumită,* fiind totdeauna prepoziții, n-au, cel puțin teoretic, cu ce să se confunde. Aceeași probabilitate scăzută de a fi interpretată greșit, altceva decât dativ, o are și forma cazuală de după ele. (Oricum s-ar pune "întrebarea", aceasta nu poate fi decât *cui* și va conduce la dativ.) Cât privește FUNCȚIA dativului prepozițional, aceasta este frecvent apreciată greșit, respectiv complement indirect. Or, prepoziția,

[10] În unele gramatici, acestora li se mai adaugă două: *asemenea* și *aidoma.*

Scanned with OKEN Scanner

prin propria-i semnificație, modifică radical sensul gramatical al acestui dativ, devenit incompatibil cu funcția de complement indirect. Spunem că DATIVUL PREPOZIȚIONAL NU ARE NICIODATĂ ROL DE COMPLEMENT INDIRECT. Subordonat unui verb[11], dativul cu prepoziție este ÎNTOTDEAUNA COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL, respectiv:

(1) CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ cu prepoziția *datorită*, atunci când are sens negativ, fiind sinonimă cu *din cauza, din pricina*: A m î n t â r z i a t **datorită autobuzului**; A d a t î n b a r ă **datorită** *slabei sale* **pregătiri**;

(2) CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL cu prepoziția *datorită*, atunci când are sens pozitiv, fiind sinonimă cu *prin intermediul, cu ajutorul,* precum și cu prepozițiile *grație, mulțumită,* cu același sens: A r e u ș i t *la examen* **datorită** *bunei sale* **pregătiri**; **Grație (mulțumită) intervenției** *tale*, a s c ă p a t *basma curată.*

1.2. Dativul precedat de *contrar, conform* sau *potrivit* prezintă în analiză un grad mai ridicat de dificulate din cauza valorilor morfologice multiple pe care cele trei cuvinte le au în română: ADJECTIVE, ADVERBE, PREPOZIȚII. La valoarea prepozițională se ajunge prin excluderea celorlalte. Examinarea se poate realiza în următoarele etape:

(1) Dacă *potrivit, contrar, conform* sunt în relație prin acord cu un substantiv, ele sunt adjective și nu se mai pune problema de a fi nici adverbe și nici prepoziții. Valoarea adjectivală este «evidentă» când au formă de feminin sau de plural (masculin, feminin): o a t i t u d i n e **contrară** *bunului simț,* o v r e m e **potrivită** *pescuitului*, s i t u a ț i i **conforme** *realității.*

Când forma lor este de masculin (singular), aceeași cu a adverbelor, valoarea adjectivală se verifică prin acord în număr – schimbând singularul în plural, trebuie să se producă aceeași schimbare și la adjectiv: (un) g e s t **contrar...** - g e s t u r i **contrare...**; t i m p **potrivit...** - t i m p u r i **potrivite...** *Conform* este utilizat rar ca adjectiv: m e c i **conform** *regulamentului* – m e c i u r i **conforme** *regulamentului.*

OBSERVAȚIE. De reținut că *potrivit, contrar, conform* sunt urmate de un dativ și ca adjective, dar interpretarea sintactică este analitică: adjectivul are funcție sintactică singur (atribut adjectival sau nume predicativ), iar dativul, care nu este deci prepozițional, altă funcție, cea proprie lui – complement indirect: *Rezultatele au fost* **contrare** (nume predicativ) **așteptărilor** (complement indirect).

[11] Vezi Drașoveanu, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

(2) Dacă acordul nu se realizează (= imposibil) sau relația vizează un verb, *potrivit, contrar, conform* pot fi adverbe sau prepoziții. Deosebirea prepoziție / adverb se realizează astfel:

(a) Dacă sunt urmate de un dativ, se încadrează la prepoziții: *S-a comportat* **contrar așteptărilor**; *Am procedat* **potrivit indicațiilor** *primite; Meciul s-a desfășurat* **conform regulamentului.**

OBSERVAȚIE. În combinație cu prepoziția *cu,* se obțin locuțiunile prepoziționale cu acuzativul *conform cu* și *potrivit cu,* sinonime cu *confom* și *potrivit.* (În aceste locuțiuni avem ADVERBELE *potrivit* și *conform,* nu prepozițiile *potrivit* și *conform.*)

Dacă nu sunt urmate de un dativ, situație mai rară de altfel, ele se încadrează la adverbe: *Ei au procedat* **contrar (potrivit).** *Conform* nu poate fi utilizat ca adverb. (*Contrar* și *potrivit,* ca adverbe, au funcție sintactică autonomă - complement de mod.)

*OBSERVAȚIE. De fapt, calitatea de prepoziții, nu de adverbe, în situația dată, a acestor trei cuvinte (*potrivit, contrar, conform*), la care se adaugă și celelalte două (*asemenea, aidoma*), nu este tocmai clară în gramatica limbii noastre, existând argumente deopotrivă pentru una și pentru alta. (Faptul că cer după ele un dativ este valabil atât pentru prepoziție, cât și pentru adverb, neputându-le astfel diferența propriu-zis.) Interpretarea lor ca prepoziții are unele consecințe deloc neglijabile, dintre care reținem:

(a) Face aproape inexistent adverbul ca termen regent pentru complementul indirect.

(b) Dezorganizează conversiunea "adjectiv → adverb" prin introducerea unui al treilea membru (= prepoziția).

(c) Instituie o echivalență funcțională (= de statut morfologic) mai puțin obișnuită: *conform* (prepoziție cu dativul) – *conform cu* (locuțiune prepozițională cu acuzativul), *potrivit* (prepoziție cu dativul) – *potrivit cu* (locuțiune prepozițională cu acuzativul). A se compara cu: *aproape* (adverb, niciodată prepoziție) – *aproape de* (locuțiunune prepozițională), *împreună* (adverb, niciodată prepoziție) - *împreună cu* (locuțiune prepozițională).

Retragerea calității de prepoziție în favoarea celei adverbiale are și dezavantaje:

(a) *Conform* nu apare singur, ci doar urmat de un dativ, ceea ce i-ar pune în dificultate statutul de adverb, deși există și alte cuvinte care nu pot apărea decât cu regimul (cazual sau prepozițional) satisfăcut (*a se deda la..., a se preta la...;* vezi și verbul *a se conforma* din aceeași familie lexicală cu *conform*).

(b) Sensul concesiv clar al lui *contrar,* echivalent cu cel din locuțiunile preopziționale *în ciuda* și *în pofida,* evidențiază o deplasare semantică față de adverbul de mod *contrar,* nemailăsând loc unei funcții concesive. (Altfel

Scanned with OKEN Scanner

spus, dacă aici *contrar* este adverb urmat de un complement indirect în dativ, dispare compelementul concesiv, căci nu avem un adverb concesiv *contrar*, ci doar unul de mod, ceea ce este mai greu de acceptat.)

1.2.1. Nici dativul precedat de *contrar, conform, potrivit* nu are funcție de complement indirect, ci, subordonat unui verb, este complement circumstanțial (de mod, concesiv, de relație ș.a.).

(1) Verificarea funcției de circumstanțial de mod se face prin transformarea dativului prepozițional în subordonată modală, introdusă prin:

(a) *cum* (precedat sau nu de *așa*), pentru prepozițiile *conform* și *potrivit: N-ați acționat* **conform normelor** *în vigoare – N-ați acționat* **(așa) cum indică (precizează, stipulează...) normele în vigoare;**

(b) *decât*, precedat de *altfel*, pentru *contrar: Ați acționat* **contrar normelor** *în vigoare – Ați acționat altfel* **decât prevăd normele în vigoare.**

(2) Verificarea funcției de complement circumstanțial concesiv se face prin înlocuirea prepoziției *contrar* cu *în ciuda (în pofida),* sensul rămânând, firește, același: **Contrar așteptărilor** *noastre, el s-a dus (totuși) la mare (contrar așteptărilor noastre = în ciuda așteptărilor noastre).*

OBSERVAȚIE. Mai rar, dativul prepozițional se subordonează unui substantiv, situație în care are funcția de atribut substantival prepozițional: *Rezolvarea* **conform regulamentuli** *a acestui caz cade în sarcina noastră (conform regulamentului* = atribut substantival prepozițional).

Scanned with OKEN Scanner

T 6 VOCATIV / NOMINATIV

A. STRUCTURI-TIP:
(1) **Ion,** *mai cântă la pian!*
(2) **Ion** *mai cântă la pian.*

B. SOLUȚII:
(1) *Ion* = vocativ
(2) *Ion* = nominativ

C. COMENTARIU

0. În practica analizei gramaticale, greșeala cea mai frecventă care vizează vocativul este confundarea acestuia cu nominativul, iar consecința acesteia este interpretarea eronată a substantivului drept subiect. În principiu, putem deosebi aici două cauze, una legată de formă și alta , de înțeles.

0.1. Vocativul se individualizează în foarte mică măsură prin desinențe proprii. Acestea (- *(ul)e, -o, -lor*) caracterizează un număr restrâns de substantive, în timp ce majoritatea au formă identică la vocativ și nominativ[12].

0.2. Cauza propriu-zisă a confuziei vocativ / nominativ (V / N) se află la nivelul înțelesului și se propagă dinspre funcție (subiect) spre caz (nominativ). În rezumat, avem în vedere următoarele:

(1) Fiind în esență o formă de adresare directă, persoana denumită de substantivul în vocativ se constituie în interlocutor al celui care vorbește, adică, din punct de vedere gramatical, pe poziția persoanei a II-a[13] și substituibilă cu aceasta: **Ioane,** *du-te la culcare! (Ioane = tu); Ce mai faceți,* **fetelor?** *(fetelor = voi).*

Când verbul-predicat este la persoana a II-a, având deci ca subiect un pronume de persoana a II-a (*tu, dumneata, voi, dumneavoastră),* apare o persoană identică la vocativ și subiectul propoziției: **Maria,** *unde mi-ai pus ochelarii? (Maria – tu);* **Copii,** *să fiți mai atenți cu avutul obștesc! (copii – voi).*

(2) În majoritatea cazurilor, subiectul pe lângă un predicat (verb) la persoana a II-a nu se exprimă, el fiind "inclus" și totdeauna același (*tu, dumneata, voi, dumneavoastră).* Întâlnirea celor două fapte de limbă aici

---

[12] Vezi LRC, I, 1974, p. 165-166.
[13] Vezi Vlad, 1970, p. 275-283.

Scanned with OKEN Scanner

discutate – un vocativ (interpretat ca persoana a II-a) și un verb la persoana a II-a (interpretat greșit ca lipsit de subiect) – produce o «deviere» în raționamentul gramatical, ce are ca rezultat interpretarea substantivului drept... subiect. Astfel apreciat funcțional, se produce, în mod firesc, o «deviere» și în identificarea cazului – nominativ în loc de vocativ.

(3) În situația în care predicatul este la altă persoană decât a doua și, prin urmare, vocativul nu coincide ca înțeles cu subiectul propoziției, probabilitatea interpretării greșite a vocativului drept nominativ (subiect) este mai scăzută: **Carmen,** *unde s-au dus* **colegii** *tăi?; Stimați* **colegi, adunarea** *noastră a luat sfârșit.*

0.3. Interpretarea vocativului ca un caz fără funcție sintactică - deci nici subiect – se bazează pe următoarele:

(1) Virgula, în vorbire pauza, constituie semnul izolării gramaticale, al lipsei unui raport între vocativ și predicat, iar în lipsa relației sintactice nu se poate vorbi de funcție sintactică.

(2) Identitatea de înțeles a vocativului cu subiectul nu este obligatorie: **Ioane,** *ți-au rămas la noi ochelarii (Ioane* (V) ≠ *ochelarii* (subiectul)).

(3) Faptul că vocativul, ca ocupant al poziției de persoana a II-a, apare cu un verb nu numai la persoana a doua (imperativ sau nu), ci și la alte persoane, arată că nu se poate pune problema unui acord al verbului (predicat) cu vocativul. În situația în care vocativul apare cu un verb la persoana a II-a, subiectul este inclus (pronumele *tu, voi, dumneata, dumneavoastră*).

1. Gradul de probabilitate a confuziei vocativ / nominativ este dependent de mai mulți factori: identitatea sau nonidentitatea formală a vocativului cu nominativul, modul verbului din propoziție și, poate, în primul rând, identitatea sau nonidentitatea de sens a substantivului în vocativ cu subiectul propoziției. Ca atare și identificarea vocativului în text se poate face după mai multe criterii, de altfel complementare.

1.1. Dacă vocativul are desinență specifică (- *(ul)e, -o, -lor*)[14], alta decât a nominativului (articulat sau nearticulat), elementul formal este suficient pentru recunoaștere: *Lasă-mă în pace,* **omule!**; *Ce faci acolo,* **stimabile?**

---

[14] Prezintă mai mică importanță aici faptul că e vorba de o desinență propriu-zisă (*-e, -o*) sau/și de un articol hotărât enclitic (*-l-, -lor*), al cărui rol tot de tip desinențial este, adică de semn (= morfem) al cazului vocativ.

Scanned with OKEN Scanner

1.2. Dacă desinența nu este specifică, ci comună cu a nominativului[15], vocativul se pune în evidență prin următoarele:

(1) VOCATIVUL ESTE FORMĂ DE ADRESARE DIRECTĂ, fapt ușor de sesizat de la «prima lectură» a textului, datorită INTONAȚIEI. (Chiar și o lectură vizuală a textului, fără sonorizare, se asociază ca PERCEPȚIE cu O RIDICARE INTONAȚIONALĂ a vocativului, deoacere nu putem citi sau înțelege un text decât în cuvinte pronunțate, «tare» sau «în gând», iar o comunicare închegată este de neconceput în afara intonației, ca trăsătură inerentă ei.)[16]

(2) VOCATIVUL NU ESTE SUBIECTUL PROPOZIȚIEI. Prin urmare, o dată degajat subiectul, operație ușor de realizat (vezi mai jos), substantivul cu formă de nominativ-vocativ nu mai poate fi subiect și deci nici nominativ. (Alte tipuri de nominativ (nume predicativ, apoziție, element predicativ suplimentar) nu intră în discuție.) În mod firesc, prin eliminare, nu mai rămâne decât vocativul.

În identificarea subiectului și, implicit, separarea lui de vocativ, în funcție de persoana (și numărul) verbului-predicat avem următoarele situații mai importante:

(a) Dacă verbul este la persoana a III-a, în mod normal subiectul este exprimat sau ușor dedus din context: **Petrică,** *au sosit* **ziarele?** (subiect = *ziarele*).

(2) Dacă verbul este la persoana I, subiectul este sau inclus, sau exprimat prin pronumele *eu, noi* (de aceeași persoană cu verbul): **Ioane,** *plec în oraș* (subiect inclus = (eu)). Prin urmare, substantivul cu formă de NV rămas, ca unul ce este pe poziția persoanei a II-a (*tu, voi*), nu mai poate fi subiect și nici nominativ. (Predicatul pretinde în principiu subiect la aceeași persoană, în speță, aici, de persoana I.)

---

[15] Vorbim în acest caz de OMONIMIE desinențială sau desinențe OMONIME.

[16] În acest sens spunem că vocativul este dublu marcat:

(a) prin DESINENȚĂ (identică sau nu cu a nominativului);

(b) prin INTONAȚIE ascendentă (= «ridicare a vocii») asociată obligatoriu cu un ACCENT mai puternic. (Deoarece aceste mărci (= intonația și accentul) ne apar oarecum situate sau eșalonate pe deasupra corpului fonetic al cuvântului, care se desfășoară linear, ca segmente (= vocale și consoane) ale unui lanț, ele se numesc mijloace SUPRASEGMENTALE, spre deosebire de desinențe, care, ocupând un loc în linearitatea cuvântului, se încadrează la mijloace SEGMENTALE (alături de sufixe).)

Scanned with OKEN Scanner

(3) În cazul în care verbul este la persoana a II-a, frecvent imperativ, dar nu obligatoriu, și există deci identitate de înțeles între vocativ și subiect, PAUZA, în scris VIRGULA, care separă verbul-predicat de substantivul în discuție, este semnul sigur că acesta din urmă nu este subiect și deci nici nominativ, căci subiectul nu se desparte de predicat prin virgulă (pauză): *Gigel, du-te la culcare!; Gigel, ce-ai făcut cu pixul meu?* Excluzându-se nominativul, din nou, nu mai rămâne decât vocativul fără funcție sintactică.

Scanned with OKEN Scanner

T 7 VOCATIV + VOCATIV / VOCATIV + NOMINATIV

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *Ce mai faci,* **vere Ioane?**
(2) *Ce mai faci,* **vere Ion?**

B. SOLUȚII:
(1) *vere Ioane* = vocativ + vocativ
(2) *vere Ion* = vocativ + nominativ

C. COMENTARIU

0. Adesea, pentru adresare se folosește un grup nominal format din două sau chiar trei substantive, contând împreună ca formulă de adresare: *tovarășe Popescu (director, colonel, comandant), domnule Ionescu (președinte, procuror, profesor), doctore Georgescu, maestre Stan, vecine Iuliu, mătușă Veronică, unchiule Mihai, cumnată Viorică, tanti Aurica, bade Vasile, nene Grigore, vere Dumitru, tovarășe inginer Popescu, domnule doctor Deatcu* etc.

Cel de-al doilea substantiv din grup este un nume propriu sau unul care denumește profesii, funcții, titluri (*profesor, inginer, șef, președinte, căpitan, academician* etc.).

1. Din punctul de vedere al cazului, substantivele din grup se prezintă astfel:

1.1. Primul substantiv este, firește, în vocativ (și fără funcție sintactică), indiferent dacă forma lui este aceeași cu a nominativului sau deosebită de a acestuia: *cumnată Mariana, tovarășe Pandele, bade Tudore.*

1.2. Pentru cel de-al doilea substantiv se pune problema stabilirii cazului – vocativ, ca și primul, sau nominativ. Strict teoretic, se poate vorbi de această alternativă, întrucât:

(1) Există situații în care, fără nici o deosebire de conținut, al doilea substantiv poate apărea atât cu forma proprie de vocativ (*bade Ioane, nene Iancule, cumnate Ioane, vere Tudore*), cât și cu forma comună celor două cazuri – nominativ și vocativ (*bade Ion, nene Iancu, cumnate Ion, vere Tudor*), aceasta din urmă putând fi interpretată tot ca un vocativ, întrucât, se știe, cel mai adesea forma vocativului coincide cu a nominativului.

(2) În majoritatea grupurilor de acest fel, substantivul al doilea are formă de nominativ și nici nu permite utilizarea formei de vocativ, formă care, în lipsa primului substantiv, este posibilă și normală: **mătușă Mario,*

Scanned with OKEN Scanner

dar *Mario; *prietene Radule,* dar *Radule; *domnule Popescule,* dar *Popescule; *tovarăşe maistre,* dar *maistre* etc.

Ca atare, cu excepţia unui număr restrâns de situaţii, substantivul în vocativ (primul) blochează apariţia unui al doilea substantiv cu formă proprie de vocativ.

Aceasta ar conduce la interpretarea celui de-al doilea substantiv cu formă de nominativ-vocativ drept nominativ, urmând ca numai în situaţia în care forma lui este diferită de a nominativului să fie luat vocativ. Deci: *bade* **Ion** (*Ion* = nominativ) / *bade* **Ioane** (*Ioane* = vocativ). Pentru acele substantive care nu au niciodată formă proprie de vocativ (*Vasile, Gheorghe, Mihai, preşedinte* etc.), problema încadrării cazuale nu s-ar mai pune, ele, ca ocupante ale celei de-a doua poziţiii în grup, fiind totdeauna în nominativ.

(3) Ne apar astfel trei situaţii:

(a) Substantivul al doilea are formă de vocativ: *vecine* **Ioane**.

(b) Substantivul al doilea are formă de nominativ şi exclude forma de vocativ, deşi singur poate fi utilizat cu formă proprie de vocativ: *tovarăşe* **Rusu** (nu şi **tovarăşe* **Rusule**, dar **Rusule**).

(c) Substantivul al doilea are formă de nominativ, aceeaşi întotdeauna şi pentru vocativ: *tovarăşe* **Bodea (Bodea).**

(4) Excluzând situaţia de la (a) – substantiv în vocativ cu formă proprie de vocativ (*prietene* **Dumitre**), în rest, situaţiile (b) şi (c), se impune interpretarea celui de-al doilea substantiv ca fiind în nominativ.

Argumentul îl constituie faptul că grupurile în discuţie apar, chiar fără să fie forme de adresare, cu primul substantiv în diferite cazuri, iar cu al doilea mereu în nominativ: *Domnul* (N) *doctor* (N) *absentează azi; Cabinetul tovarăşului* (G) *doctor* (N) *este la stânga; I-am telefonat tovarăşului* (D) *doctor* (N)*; Am o întâlnire cu tovarăşul* (Ac) *doctor* (N).

Este firesc deci ca al doilea substantiv să-şi perpetueze cazul (nominativ) şi în combinaţie cu un substantiv în vocativ: *Ce mai faceţi, domnule* **doctor?**

OBSERVAŢIE. Când grupul e format din trei termeni, ultimii doi sunt în nominativ: *tovarăşe* **inginer Rusu** (comp. cu *tovarăşului* **inginer Rusu).**

Se vede astfel că situaţiă (a) – al doilea substantiv în vocativ (*coane* **Mişule,** *prietene* **Dumitre,** *vere* **Ioane)** – constituie mai degrabă o abatere de la modelul general (substantiv + substantiv în nominativ).

(5) Din punct de vedere funcţional, al doilea substantiv din grup, indiferent în care din cele două situaţii, este atribut substantival în

Scanned with OKEN Scanner

nominativ ("falsă apoziție"[17]). Această funcție o are deci și când este un vocativ (*prietene* **Dumitre**), stând de fapt pe poziția unui nominativ (nici nu se desparte de primul prin pauză (virgulă) și având funcție sintactică, probabil singurul de acest tip. Ca ocupant al poziției nominativului, poate fi numit VOCATIV PRONOMINATIVAL.

[17] Vezi, pentru antinomia *falsa* și *reala* apoziție, Drașoveanu, 1982, p. 37-39.

Scanned with OKEN Scanner

T 8 VOCATIV *FĂRĂ* FUNCȚIE / VOCATIV *CU* FUNCȚIE

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *Ce mai faci,* **prietene?**
(2) **Dragă** *prietene, am primit scrisoarea ta.*

B. SOLUȚII
(1) *prietene* = substantiv în vocativ, fără funcție sintactică
(2) *dragă* = adjectiv în vocativ, cu funcție sintactică (atribut adjectival)

C. COMENTARIU

0. Când spunem că vocativul n-are funcție sintactică, avem de fapt în vedere doar substantivul și pronumele personal de persoana a II-a (*tu, voi*), întrucât numai aceste clase de cuvinte sunt izolate de restul propoziției, numai ele exclud relația cu verbul-predicat.

Absolutizându-se caracterul nefuncțional al vocativului manifestat în orice parte de vorbire, se ajunge la greșeala de a nu acorda funcție sintactică nici altor părți de vorbire ce gravitează, ca determinanți, în jurul substantivului în vocativ. Deosebim două asemenea situații, în funcție de modul de raportare a determinanților la substantivul în vocativ:

1. Indiferent de felul lor (propriu-zise, pronominale, participiale etc.), adjectivele care apar pe lângă substantivele în vocativ SE ACORDĂ cu acestea și prin urmare stau tot în vocativ: *De ce-ai întârziat,* **stimate** t o - v a r ă ș e ? (*tovarășe* = substantiv în vocativ; *stimate* = adjectiv în vocativ, prin acord cu *tovarășe*); *Mi-e tare dor de tine,* c o p i l u l **meu drag!** (*copilul* = substantiv în vocativ; *meu* = adjectiv posesiv în vocativ; *drag* = adjectiv în vocativ).

1.1. ADJECTIVUL, indiferent de cazul în care stă, se acordă cu substantivul, îl DETERMINĂ și are funcție de ATRIBUT ADJECTIVAL. De la această regulă nu fac excepție nici adjectivele în vocativ. (În exemplele date: *stimate, meu, drag* = atribute adjectivale.)

2. Vocativul apare uneori însoțit de unul sau mai mulți determinanți, adjectivali sau de altă natură, izolat în totalitatea extensiunii lui de restul propoziției: *De câte ori nu v-am pomenit,* **bunii mei** p r i e t e n i **din liceul uitat de vreme în marginea Transilvaniei!**

Este clar că nu grupul în totalitate este lipsit de funcție sintactică, ci numai substantivul în vocativ, cel care este «centrul» grupului (în

Scanned with OKEN Scanner

exemplul dat, *prieteni*). Ceilalți componenți se analizează sintactic «normal», având funcțiile firești, determinate de clasa de cuvinte cărora aparțin, de mijloacele de subordonare și de calitățile morfologice ale termenului regent. (În exemplul dat: *bunii* și *mei* = adjective în vocativ, atribute adjectivale; *din liceul* = substantiv în acuzativ cu prepoziție, atribut substantival prepozițional; *uitat* = adjectiv participial, atribut adjectival; *de vreme* = substantiv în acuzativ cu prepoziție, complement de agent ș.a.m.d.)

OBSERVAȚIE. Grupul nominal (în vocativ) este analizabil asemenea unei apoziții dezvoltate.

Scanned with OKEN Scanner

T 9 DATIV POSESIV / ADJECTIV POSESIV

A. STRUCTURI-TIP:
(1) *Mai termină cu poveștile-***ți!**
(2) *Mai termină cu poveștile* **tale!**

B. SOLUȚII:
(1) *-ți* = pronume personal în dativ posesiv
(2) *tale* = adjectiv posesiv (acuzativ)

C. COMENTARIU

0. În mod obișnuit, pronumele personale neaccentuate în dativ – forme de bază (*îmi, îți, îi* etc.) și variante condiționate fonetic (*-mi; mi-, ți-, -ți* etc.), variabile după număr și persoană - APAR pe lângă UN VERB, îl DETERMINĂ și au funcție de COMPLEMENT INDIRECT al cărui conținut gramatical îl reprezintă exprimarea obiectului căruia i se atribuie o acțiune: **Imi** *place muzica;* **Ne** *trimit vederi.*

În această ipostază, pronumele personale în discuție nu pun în analiză gramaticală probleme de nici un fel.

0.1. De la această regulă generală se abate așa-numitul DATIV POSESIV, abatere graduală în funcție de înțeles și de partenerul de relație. Deosebim de aceea două tipuri mai importante de dativ posesiv, după natura morfologică a termenului căruia i se atașează: ADNOMINAL (= pe lângă substantiv) și ADVERBAL (= pe lângă verb).

1.1. Dativ POSESIV ADNOMINAL: *Dute-***n** t r e a b ă **-ți,** *omule!; Nu asta era* i n t e n ț i a **-mi;** C u a m b i ț i a **-i** *recunoscută a reușit să facă multe;* C o p i i i **-i** ***sunt deja mari;*** O c h i i **-mi** *sunt încă plini de lacrimi.*

Supunând atenției pronumele subliniate din exemplele de mai sus, observăm următoarele:

(a) Toate, din punctul de vedere al formei gramaticale, sunt pronume personale neaccentuate.

(b) Stau pe lângă substantive, postpuse lor și legate prin liniuță de acestea, de unde și denumirea de forme CONJUNCTE.

(c) Determină substantivele după care sunt așezate și, în mod firesc, au funcție de atribute.

OBSERVAȚIE. În cazul în care substantivul este precedat de un adjectiv, pronumele face corp comun cu adjectivul, dar rămâne tot

Scanned with OKEN Scanner

determinantul substantivului: *Cu fireasca-***i** *modestie, trecea aproape neobservat.*

(d) Conținutul lor gramatical, diferit de al unui dativ propriu-zis, sesizat imediat, este POSESIA. Mai exact spus, aceste pronume exprimă nu obiectul căruia i se atribuie o acțiune, în favoarea sau defavoarea căruia se face ceva, ci POSESORUL, asemenea unui adjectiv posesiv sau pronume (substantiv) în genitiv. Echivalența cu acestea se verifică prin substituire: *în treaba-***ți** = *în treaba* **ta;** *intenția-***mi** = *intenția* **mea;** *ambiția-***i** = *ambiția* **sa** (*ambiția* **lui,** *ambiția* **ei);** *copiii-***i** = *copiii* **săi** (*copiii* **lui,** *copiii* **ei**); *ochii-***mi** = *ochii* **mei.**

De la această particularitate de a exprima posesorul îi vine și numele: dativ posesiv. Altfel spus, forma este de DATIV, dar înțelesul este al unui adjectiv posesiv sau pronume în genitiv.

1.1.1. Deoarece asemenea pronume exprimă posesia și sunt foarte strâns legate ca înțeles de substantive, probabilitatea de a fi interpretate sintactic altceva decât ATRIBUTE este foarte mică, la fel ca în cazul oricărui pronume (substantiv) în G sau adjectiv posesiv în dependență imediată de un substantiv. De altfel, acest conținut gramatical este identificat tocmai prin înlocuirea pronumelor în dativ posesiv cu adjective posesive sau pronume (în G), percepute ca fapte echivalente.

Pe de altă parte, același conținut posesiv, care ajută aici la stabilirea atât a regentului (= substantiv), cât și a funcției (= atribut), poate genera greșeli în interpretarea morfologică.

Cea mai probabilă, datorită înțelesului identic, este confuzia cu adjectivul posesiv corespondent (*-mi: meu, mei, mea, mele; -ți: tău, ta tăi, tale* etc.). Consecințele sunt immediate: încadrarea morfologică greșită, categorii gramaticale greșite (mai cu seamă cazul interpretat ca rezultat al acordului sau în genitiv), denumirea greșită a atributului etc.

Pentru evitarea unor asemenea interpretări, analiza se va axa numai pe formă, raționamentul desfășurându-se pe etape, în funcție de gradul de evidență cu care se impun observației diverse aspecte:

(1) Sunt forme NEACCENTUATE și deci PRONUME, întrucât numai pronumele are forme accentuate și neaccentuate.

(2) Sunt pronume PERSONALE, întrucât numai pronumele personale au forme neaccentuate în corespondență cu cele accentuate. Prin aceasta se exclude posibilitatea de a fi posesive (adjective sau pronume) și în același timp eventualitatea unui acord în gen, număr și caz cu substantivul. (Pentru reflexive posesive, vezi mai jos.)

Scanned with OKEN Scanner

(3) Sunt în DATIV sau în ACUZATIV, deoarece numai la aceste cazuri există forme neaccentuate. Se exclude deci posibilitatea de a fi în alte cazuri, în speță la genitiv.

(4) Sunt în DATIV, nu în acuzativ, prin evidența formei. (Nu avem decât să comparăm forma dată cu inventarul de forme neaccentuate ale celor două cazuri și să vedem cu care dintre ele coincide. Forma *le*, comună celor două cazuri se diferențiază valoric prin trecerea la singular (*îi (-i)* – dativ și *îl (o)* – acuzativ). Același procedeu e valabil și pentru *ne, vă.)*

OBSERVAȚIE. Decizia pentru dativ, nu acuzativ, se poate face și mai simplu: pronumele personale neaccentuate în acuzativ nu stau pe lângă substantive și, ca atare, în situația de față se exclude acuzativul, rămânând dativul.

(5) Ca determinant al substantivului, pronumele nu poate fi decât atribut. Exprimat prin pronume în dativ, acesta va fi un ATRIBUT PRONOMINAL DATIVAL.

OBSERVAȚIE. Dativul posesiv adnominal, frecvent în română până în secolul trecut inclusiv, a devenit azi o construcție ușor învechită, livrescă, utilizată mai mult în stilul beletristic.

1.2. DATIV POSESIV ADVERBAL: *Nu* **ți**-*s ochii obosiți de atâta citit?;* **I**-*i amară gura de medicamente;* **V**-*au sosit prietenii din concediu?; Vecina* **ne**-*a invitat musafirii la ea; Tacă*-**ți** *gura aceea!;* **Ți** *s-a așezat pe mână o albină;* **I** *s-au pierdut urmele;* **I**-*au murit toți peștii din lipsă de oxigen în apă;* **Mi**-*ai văzut câinele?*

Această specie de dativ posesiv constituie o construcție curentă în româna actuală.

În legătură cu analiza acestui dativ posesiv sunt de reținut următoarele:

(1) Prin poziția sa specifică dativului, se recunoaște ușor atât partea de vorbire (pronume personal neaccentuat), cât și cazul – dativ. (A se compara: **Mi**-*a luat umbrela* "dativ posesiv" – **Mi**-*a cumpărat o carte* "dativ «neposesiv»".)

(2) Conținutul său posesiv, datorită vecinătății verbului, se dezvăluie mai anevoie, dar posibilitatea de înlocuire a lui cu un adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv nu lasă dubii asupra conținutului posesiv: **I**-*i amară gura de medicamente – Gura* **sa (lui, ei)** *este amară de*

Scanned with OKEN Scanner

medicamente; Vecina **ne**-*a invitat musarifii la ea – Vecina a invitat musafirii* **noştri** *la ea.*

Se poate observa că cel mai adesea transformarea dativului posesiv adverbal în adjectiv posesiv are drept rezultat construcţii mai puţin uzuale şi frecvente.

OBSERVAŢIE. În multe limbi dativul posesiv adverbal are o întrebuinţare cu mult mai restrânsă decât în limba noastră. De aceea foarte adesea, în traducere, corespondentul dativului adverbal românesc este în acele limbi un adjectiv posesiv: comp. rom. **Mi**-*au sosit prietenii* cu germ. **Meine** *Freunde sind angekommen* sau cu fr. **Mes** *amis sont arrivés.*

(3) Dificultăţi reale comportă dativul posesiv în interpretarea sintactică - stabilirea TERMENULUI REGENT şi, consecinţă a acestuia, FUNCŢIA SINTACTICĂ.

Până astăzi, în gramatica limbii române nu s-a căzut de acord asupra unei interpretări unitare a acestei poziţii sintactice, considerându-se adesea că ea face trecerea de la ATRIBUT (prin raportarea ca ÎNŢELES la SUBSTANTIV) la COMPLEMENT (prin DEPENDENŢA FORMALĂ faţă de VERB). Dacă încadrarea funcţională nu are de ales decât între complement şi atribut, motivaţia se face într-un fel sau altul, în funcţie de criteriul căruia i se acordă prioritate – celui de formă sau celui de conţinut.

Excluzând unele construcţii ambigue sau cu valori amestecate[18], în literatura de specialitate şi argumentate două interpretări:

(1) COMPLEMENT INDIRECT, prin posibilitatea dativului posesiv de a fi dublat prin forma pronominală accentuată sau prin substantiv în dativ: **I**-*i amară gura* → **Lui i**-*i amară gura*; *Ochii* **ţi**-*s plini de lacrimi* → **Ţie ţi**-*s ochii plini de lacrimi*[19].

(2) POZIŢIE (= funcţie) SINTACTICĂ APARTE, distinctă atât de complementul indirect, cât şi de atribut (= atributul «obişnuit»), numită totuşi ATRIBUT PRONOMINAL, cu menţiunea că este "de tip special"[20].

În favoarea acestei interpretări pledează o serie de trăsături sintactice şi semantice, care nu permit dativului posesiv să fie un determinant al verbului (= un complement), deşi se integrează într-o structură verbală[21].

---

[18] În **Mi**-*ai adus casetofonul, mi* poate fi dativ posesiv (*mi* = meu) sau dativ obişnuit. În alte construcţii poate fi un amestec de valori: **Îşi** *povesteau amintirile din tinereţe* (reflexivul *îşi* este un dativ posesiv (*îşi* = (*amintirile*) *lor*) şi reciproc – *povesteau unul altuia*). Vezi, pentru acestea, Pană Dindelegan, 1994, p. 131.

[19] Vezi, în acest sens, Şuteu, 1962, pp. 267-276.

[20] Vezi Pană Dindelegan, 1994, p. 131.

[21] Vezi Pană Dindelegan, 1994, p. 129-131.

Scanned with OKEN Scanner

Acceptând această soluție ($D_{POSESIV}$= atribut), trebuie subliniat că specificul construcției cu dativ posesiv trebuie căutat în prezența obligatorie a verbului în structură, prin care se explică trăsăturile atipice ale acestui atribut pronominal. Dativul posesiv face parte dintr-o structură ternară (= cu trei termeni), din care un termen este regentul atributului (= substantivul), iar celălalt (= verbul) este CONDIȚIONANTUL REALIZĂRII RELAȚIEI. Prin urmare, prin structură ternară nu înțelegem sintagmă ternară, adică dativul posesiv nu se subordonează și verbului. Rolul acestuia este comparabil cu cel pe care îl are, în aceeași calitate de factor condiționant, în realizarea funcțiilor de nume predicativ și element predicativ suplimentar[22].

În acest fel se explică:

(a) Posibilitatea dublării dativului posesiv printr-un pronume personal neaccentuat sau substantiv în dativ, trăsătură proprie complementului indirect în dativ[23] cu regent verbal. În absența verbului, respectiv cu adjectiv sau adverb ca termen regent, complementul indirect nu mai este dublabil și se exprimă doar prin forme accentuate (sau substantive): *fată* d r a g ă **ție**, *lucruri* u t i l e **oamenilor**, *trăsături* p r o p r i i *tuturor* **viețuitoarelor**. Prin urmare, posibilitatea dublării dativului posesiv nu conduce neapărat la un complement indirect.

(b) Dobândirea de către substantiv a disponibilității (= a valenței) ca termen regent unui dativ, cu care, în absența verbului, nu intră în relație.

(c) Dislocarea atributului de termenul regent (= un atribut la distanță).

(d) Apariția ca termen regent pentru un dativ a pronumelor neaccentuate: *Eu* **ți**-*am văzut* c â i n e l e, *dar tu nu* **mi** l – *ai văzut* (*l-* ← *mi*)

Credem de aceea că această poziție sintactică poate fi numită, în lipsa altui termen, ATRIBUT PRONOMINAL DATIVAL CONDIȚIONAT, trimițând explicit la condiția de realizare a structurii (= prezența verbului), termen care de altfel înseamnă același lucru cu cel de ATRIBUT PRONOMINAL DATIVAL "de tip special".

1.2.1. Valoare posesivă mai poate avea și pronumele reflexiv în dativ, verificabilă în același fel: *Dă-***ți** *pantofii jos! (ți = tăi);* **Îmi** *caut pixul (îmi = meu);* **Își** *pune pălăria în cuier; E urât că* **v**-*ați abandonat vechii prieteni; Nu știai că* **ne**-*am vândut mașina?*

Valoarea posesivă a pronumelui reflexiv și raportarea lui la substantiv sunt mai evidente decât la pronumele personal. Acest fapt este dovedit cu

---

[22] Verbul este obligatoriu prezent în structură, dar nu este termen regent. Vezi, în acest sens, Drașoveanu, 1973, p. 269.

[23] Complementul direct (în acuzativ), dublabil și el, nu interesează aici.

Scanned with OKEN Scanner

prisosință prin imposibilitatea de a fi dublat printr-o formă accentuată: *Își bate nevasta - *Sie își bate nevasta; Și-a vândut mașina - *Sie și-a vândut mașina* (comp. cu un reflexiv care nu e posesiv: **Își** *dă o palmă* - **Lui (sie, sieși)** *își dă o palmă).* (În afară de persoana a III-a, problema dublării prin forme accentuate nu se pune, întrucât reflexivul nu are forme accentuate la aceste persoane.)

Prin urmare, dacă pronumelui reflexiv i se dă funcție sintactică, reflexivul posesiv va fi atribut (pronominal dativ).

Scanned with OKEN Scanner

T 10 CUVINTE CU SENS TEMPORAL – *ADVERBE / SUBSTANTIVE*

A. STRUCTURI-TIP:
(1) **Vara** *merg la mare.*
(2) **Vara** *viitoare merg la mare.*

B. SOLUȚII:
(1) *vara* = adverb de timp
(2) *vara* = substantiv (în Ac)

C. COMENTARIU

0. Partea de vorbire prin care se exprimă lexical timpul este prin excelență adverbul de timp: *azi, mâine, odinioară, altădată, oricând, cândva* etc. Din această cauză adverbul de timp este oarecum specializat ca funcție sintactică - cel mai adesea complement circumstanțial de timp: **Uneori** *se mai înșală și el;* **Mâine** *avem meci cu clasa paralelă;* **Acum** *sunt destul de ocupat; Reveniți* **mâine** *sau* **poimâine.**

Sens lexical temporal au și anumite substantive, respectiv acelea care denumesc timpul în general (*vreme, timp* etc.) sau diverse unități de timp (*zi, noapte, lună, an perioadă, moment, iarnă* etc.).

În cadrul acestei clase relativ numeroase de substantive cu sens temporal, se individualizează trei grupe, cărora în anumit contexte li se retrage calitatea de substantive, conferindu-li-se în schimb cea de adverbe de timp și ca urmare, într-o analiză corectă, adică în conformitate cu soluțiile și exigențele gramaticii școlare, ele trebuie deosebite ca statut morfologic atît de ele înseși ca substantive în acuzativ, cât și de marele rest al substantivelor cu sens temporal (în acuzativ cu sau fără prepoziție).

1. Se transformă în adverbe de timp substantivele care denumesc PĂRȚILE ZILEI (*dimineața, seara, ziua, noaptea),* ZILELE SĂPTĂMÂNII (*lunea, marțea, miercurea* etc.) și ANOTIMPURILE (*vara, toamna, iarna, primăvara).* Ca adverbe, ele trebuie să se supună următoarelor trei restricții:

Scanned with OKEN Scanner

(a) să fie articulate cu articol hotărât enciclic; (b) să fie la numărul singular[24] și (c) să nu aibă determinanți pe lângă ele: **Seara** *se culcă devreme;* **Lunea** *sunt liber;* **Toamna** *se numără bobocii.*

Prin aceste construcții se exprimă un complement circumstanțial de timp DURATIV sau ITERATIV (*seara* = în fiecare seară, de regulă seara)[25].

OBSERVAȚIA 1. Substantivele care denumesc zilele săptămânii pot fi utilizate adverbial și cu forma nearticulată. În funcție de caracterul și timpul verbului sau prezența / absența altui determinant al verbului, înțelesul temopral poate fi:

a. ITERATIV (durativ): *Totdeauna venea la noi* **luni** (*luni = lunea*);

b. NONITERATIV sau momentan (punctual): *A venit la noi* **luni** (*luni = într-o anumită luni, lunea aceasta, lunea trecută*)[26].

OBSERVAȚIA 2. Din funcția de complement circumstanțial de timp se obține, prin conversiunea sau înlocuirea verbului cu un substantiv ca termen regent, un atribut adverbial: *venirea ta la noi* **seara...;** *plimbatul prin cameră* **noaptea...**; *topirea bruscă a zăpezilor* **primăvara**...

2. O dată ce analistul a acceptat în analiza gramaticală valoarea adverbială pentru aceste unități, apare greșeala «inversă», aceea de a le interpreta ca adverbe și în alte situații, mai ales când sunt însoțite de determinanți: *Am stat în casă* **toată iarna;** *Citește* **toată noaptea** *romane polițiste;* **Ziua întreagă** *nu face aproape nimic;* **Vara viitoare** *merg la mare;* **Duminica aceasta** *sunt la bunici.*

Or, se vede clar, prezența unui adjectiv exclude calitatea adverbială, întrucât forma de feminin (*toată, întreagă, viitoare* etc.) se justifică prin acord cu un substantiv. Cum un adjectiv nu se acordă cu un adverb, ca atare, în asemenea situații, unitățile *vara, noaptea, ziua* etc. sunt substantive în acuzativ, de regulă fără prepoziție.

***3.** Argumentele ce stau la baza interpretării ca adverbe a acestor substantive sunt, în rezumat, următoarele[27]:

(1) Nu pot fi substituite, în pozițiile date, cu pronume în acuzativ (nici forme accentuate, nici forme neaccentuate), ci cu adverbe de timp pe

---

[24] Rar și accidental, cele care denumesc zilele săptămânii pot apărea și plurarl: **Duminicile** *bâzâiam în strună*; **Sâmbetele** *sunt liberi.* Cele două forme (de singular și plural) pot fi considerate în variație liberă sau variante opționale, fără repercusiuni asupra înțelesului gramatical.

[25] Vezi, pentru acestea, LRC, I, 1974, p. 279.

[26] Vezi, pentru întreaga problemă, Neamțu, 1979, p. 63-73.

[27] Vezi, pentru toate, LRC, I, 1974, p. 279.

Scanned with OKEN Scanner

lângă un verb, contextul specific adverbului (...*se călătorește* **noaptea** – *se călătorește* **atunci**).

(2) Nu intră în contextele diagnostice ale substantivului, respectiv nu se pot combina (a) cu un adjectiv calificativ, (b) cu un adjectiv demonstrativ sau (c) cu un adjectiv pronominal posesiv: **se călătorește noaptea lungă* sau **se călătorește noaptea mea*[28].

(3) Se pot combina direct cu *până* (**până** *seara*, **până** *joi*), asemenea adverbelor (**până** *mâine*, **până** *atunci*, **până** *acolo* etc.), spre deosebire de substantive care reclamă prezența unei prepoziții (**până spre** *dimineață*, **până la** *toamnă*, **până în** *vară*).

(4) Elementele terminale ale acestor cuvinte (*-a, -le*), coincidente formal și etimologic cu articolul hotărât enclitic (*-a, -le*), au rolul unor "particule adverbiale", asemenea lui *–a* și *–le* din structura unor adverbe (*acuma, aicia, altmintrele* etc.)[29].

3.1. În realitate, nici unul din argumentele formulate nu sunt de natură să infirme propriu-zis statutul de substantive al acestor cuvinte, ci doar să le individualizeze ca pe o grupă prin care se exprimă ACUZATIVUL TIMPULUI în română, iar analogia cu fapte similare de limbă confirmă acest lucru.

(1) Imposibilitatea substituirii cu un pronume poate fi o trăsătură sintactică a unor substantive în anumite contexte, fără a le anula statutul morfologic de substantive. În această situație sunt și substantivele în acuzativ cu funcție de EPS (*L-au ales* **director**), dativul locativ (*Stai* **locului**!), al doilea complement direct al verbelor bitranzitive (*Te învăț* **gramatică**), complementul circumstanțial de timp exprimat prin substantive cu sens temporal însoțite de determinanți cantitativi (*Te-am așteptat două* **seri** *la rând*) etc.

(2) Substituția cu un adverb de timp (*atunci, când, cândva* etc.) nu este concludentă pentru calitatea de adverb de timp, ci pentru cea de complement circumstanțial de timp.

(3) Prin imposibilitatea combinării cu vreun adjectiv se caracterizează și substantivele din locuțiuni verbale (*a-și da* **seama**, *a ține* **cont**, *a avea* **în vedere**, *a pune* **ochii** etc.), dar calitatea de substantive nu li se poate contesta.

(4) Distribuția cu *până* nu confirmă, dar nici nu infirmă statutul adverbial sau substantival, deoarece:

---

[28] În construcții de tip *Vine* **noaptea** *aceasta*, este vorba de un substantiv în acuzativ cu prepoziție eliptică.

[29] Vezi LRC, I, 1974, p. 279.

Scanned with OKEN Scanner

(a) Toate (cuvintele date) se pot dispensa de *până*, rămânând cu aceleași funcții, dar pierzând trăsătura "limită a extensiunii": *L-am căutat* **până toamna** *târziu – L-am căutat* **toamna** *târziu.*

(b) *Până* apare în fața unei funcții deja construite, indiferent de modul de realizare a acesteia (flexiune, joncțiune, juxtapunere).

(5) Anularea calității de articole a segmentelor *–a* și *–le* în favoarea celei de "particule adverbiale" este insuficient probată, întrucât:

(a) Se invocă în sprijin o trăsătură care, ea însăși, nu este dovedită și ca atare conține un viciu în raționament: dacă aceste cuvinte sunt într-adevăr adverbe, atunci *–a* nu este (= nu poate fi) articol, ci particulă adverbială, și invers, dacă ele sunt substantive, *-a* nu este (= nu poate fi) particulă adverbială, ci articol.

(b) Dacă acceptăm că *-a* din *seara, lunea* etc. subordonează în locul prepoziției (comp. *a venit seara – a venit* **spre** *seară*), înseamnă că *-a* este mijloc de subordonare, element flectival aglutinat radicalului, adică morfem cazual de tip articol. (Adverbul este incompatibil cu flexiunea cazuală, el subordonându-se fie prin joncțiune (= prepoziții), fie prin juxtapunere.)

(c) Lipsa sau prezența unor determinanți nu poate motiva interpretarea diferită a aceluiași *–a* în *Toamna stau la țară* (particulă adverbială) și *Toată toamna stau la țară* (articol)[30].

În concluzie, există cel puțin tot atâtea argumente și în favoarea calității substantivale.

[30] Vezi, pentru alte argumente în sprijinul calității substantivale, Neamțu, 1979, p. 63-73.

Scanned with OKEN Scanner

T 11 SUBSTANTIVE / ADVERBE DERIVATE DIN SUBSTANTIVE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *De ce mai ai* **nevoie?**
(2) *Te descurci cam* **anevoie.**

B. SOLUȚII:

(1) *nevoie* = substantiv
(2) *anevoie* = adverb de mod

C. COMENTARIU

0. Această confuzie, cu probabilitate redusă și printre puținele de natură morfologică propriu-zisă, are în vedere un număr foarte restrâns de adverbe, unele utilizate și ca adjective[31], derivate din substantive cu prefixul (la origine prepoziție) *a-*: - DE LOC: *acasă* (<a + casă); - DE MOD: *alene* (<a + lene), *aminte* (<a + minte), *anevoie* (<a + nevoie), *anume* (<a + nume), *aparte* (<a + parte, după fr. *á part);* - DE TIMP: *aseară* (<a + seară), *azi* (<a + zi).

Excluzând adverbul *anume*, celelalte provin din substantive de genul feminin. Dintre acestea o frecvență mai ridicată au *acasă, aseară* și *aminte* (în locuțiunile verbale *a-și aduce aminte, a lua aminte* și locuțiunile substantivale provenite de la ele: *aducere-aminte, luare-aminte*).

0.1. Deși fonetic ele nu coincid propriu-zis cu substantivele, căci au în plus pe *a-*, confuzia semnalată are într-o oarecare măsură suporturi atât de conținut, cât și de formă.

(1) Ca ÎNȚELES, adverbele în discuție includ sensul substantivelor de la care provin: *acasă* = "la sau spre *casa* în care locuiești"; *aseară* = " în *seara* zilei precedente"; *alene* = "într-un ritm încet, fără grabă" (vezi adjectivul (substantivul) *leneș* "încet, fără energie..."); *anume* = "cu numele de..." etc. (Sensurile sunt date după DEX.)

(2) Ca EXPRESIE, respectivele adverbe conduc nemijlocit la substantive, fapt înlesnit de aspecte formale APARENTE, interpretabile eronat ca reale: formă de singular, înșelătoare apartenență la genul feminin

---

[31] Vezi, mai jos, **2.1.**

Scanned with OKEN Scanner

(mai puțin *anume)*, întrebări greșit atribuite substantivelor în acuzativ (*unde? – acasă; ce? – aminte; cum? – alene, anevoie, anume; când? – aseară).*

Trecând la verificarea presupuselor calități substantivale, observăm că:

(1) Deși substantivele *seară, minte, casă, nevoie* etc. au plural, derivatele *aseară, aminte, acasă, anevoie* nu pot trece la plural (**aseri, *amințti, *anevoie* etc.). (La *alene* nu se pune problema unui plural, întrucât nici substantivul *lene* nu-l are.)

(2) Presupunând că ar fi substantive, forma lor, prin analogie cu a substantivelor *casă, seară, nevoie* etc., ar trebui să fie nearticulată și, ca orice substantiv, ar trebui să permită articularea cu articol hotărât enclitic. Or, formele rezultate sunt inexistente în română: **amintea, *anevoia, *acasa, *alenea, *aseară, *anumele* etc. Cum substantiv nearticulabil nu există, înseamnă că respectivele cuvinte nu sunt substantive.

(3) În același sens, dacă ar fi substantive, ele ar trebui să permită pe lângă ele adjective. Grupările obținute nu sunt însă posibile în română: **acasă frumoasă, *aseară caldă, *aminte strălucită* etc.

Prin urmare, cuvintele în discuție nu sunt substantive și, cum nu există o altă încadrare decât la adverbe, rămâne ca ele să fie ADVERBE.

2. Cu excepția lui *aminte*, care nu are funcție sintactică autonomă, deoarece apare numai în locuțiuni (verbale sau substantivale), celelalte au funcțiile sintactice ale adverbelor.

(1) Pe lângă un verb (adverb, adjectiv):

(a) COMPLEMENTE CIRCUMSTANȚIALE (de mod, de loc, de timp), în corespondență cu felul adverbului: *A venit* **aseară** (CCT); *Nu l-am găsit* **acasă** (CCL); *A sosit cam* **anevoie** (CCM);

(b) complemente circumstanțiale (CCT, CCL, CCM) ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Azi a fost mai frig* **decât ieri**; *Îi place mai mult pe străzi* **decât acasă**; *Se descurcă mai mult prost* **decât anevoie**;

(2) Pe lângă un substantiv (substitut):

(a) ATRIBUTE ADVERBIALE (cu și fără prepoziție): *Plecarea lui* **de acasă** *ne-a intrigat*; *Meciul* **de aseară (de azi)** *a fost formidabil*; *Statul* **acasă** *de unul singur mă plictisește*; *Sosirea lui* **aseară (azi)** *ne-a bucurat*; *Mersul* **alene** *este odihnitor*;

(b) NUME PREDICATIVE (în prezența unui auxiliar predicativ (= verb copualativ)): *Înaintarea era destul de* **alene**.

OBSERVAȚIE. Adverbele de timp și de loc (*azi, aseară, acasă*) nu pot fi nume predicative, deoarece nu apar pe lângă auxiliare predicative, ci doar pe lângă verbe predicative: *Ziarul este* **de azi** *(este = datează)*; *Spectacolul a fost*

Scanned with OKEN Scanner

aseară (*a fost = a avut loc*); *Ion este* **acasă**? (*este = se află*); *Mâncarea este* **de acasă** (*este = provine*).

2.1. *Anume, anevoie* și *aparte* au un statut morfologic deosebit prin aceea că, în funcție de context, sunt adverbe (de mod) sau adjective invariabie (provenite din adverbe prin conversiune), respectiv în combinație cu un VERB sunt ADVERBE, iar în combinație cu un SUBSTANTIV (substitut) sunt ADJECTIVE: **Anume** *ți-a spus asta ca să te enerveze / Aveți o preferință* **anume**? (*Doriți ceva* **anume**?; *Ați discutat cu cineva* **anume**?); *Reforma merge cam* **anevoie** / *Este o operație cam* **anevoie**; *El s-a comportat întotdeauna* **aparte** / *A avut întotdeauna păreri* **aparte** (*Comportarea lui este una* **aparte**)[32].

Ca funcții sintactice, ele vor fi:

(1) complemente circumstanțiale (pe lângă verbe);

(2) atribute adjectivale (pe lângă substantive sau substitute);

(3) nume predicative (pe lângă substantive sau substitute în prezența unui auxiliar predicativ): *Drumul era* **anevoie**[33]; *Privirea lui era* **aparte**.

OBSERVAȚIE. *Anume*, de regulă precedat de *și*, apare și ca adverb explicativ, fără funcție sintactică autonomă, în fața unei apoziții sau propoziții apozitive, încadrându-se în seria *adică, anume, și anume, respectiv*: *După structură, substantivele sunt de două feluri,* **și anume**: *simple și compuse*; *Asta nu-mi place la tine,* **și anume** *că nu ești parolist.*

---

[32] De fapt, același comportament îl are și *alene*, care, nejustificat, este considerat numai adverb de mod.

[33] Asemenea oricărui adjectiv, utilizat într-o expresie impersonală, *anevoie* redevine adverb de mod: *E* **anevoie** *să le faci pe toate acestea.*

Scanned with OKEN Scanner

T 12 *LUI* – ARTICOL HOTĂRÂT / PRONUME PERSONAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Lui** *Ionel îi place muzica.*
(2) **Lui** îi place muzica.

B. SOLUȚII:

(1) *lui* = articol hotărât (proclitic)
(2) *lui* = pronume personal

C. COMENTARIU

0. În funcție de context, *lui* poate fi în limba română articol hotărât proclitic sau pronume personal[34]. Obișnuința de a-l întâlni pe *lui* în general ca pronume personal și forma comună cu a articolului hotărât *lui* creează adesea o confuzie din «neatenție», respectiv interpretarea articolului drept pronume, prea puțin probabil invers.

0.1. Criteriul distincției derivă din esența celor două clase de cuvinte (articol, pronume): ca articol, *lui* va fi întotdeauna urmat de un substantiv, pe care să-l «articuleze»; ca pronume *lui* ține locul unui substantiv și, de aceea, îl exclude după el. Prin urmare: *lui* [+ substantiv] = articol; *lui* [- substantiv] = pronume. Comp.: *prietena* **lui** cu **lui** *Vasile.*

1. Ca pronume personal de persoana a III-a, singular, masculin, *lui* este forma de genitiv-dativ de la *el*, aliniindu-se celorlalte pronume personale de persoana a III-a în genitiv-dativ: *ei* (de la *ea*) și *lor* (de la *ei, ele*).

În calitate de pronume – și ca orice pronume – *lui* are funcție sintactică, respectiv atribut pronominal genitival (în genitiv), complement indirect (în dativ) sau alte funcții când este însoțit de prepoziții ale celor două cazuri: *Ideea* **lui** *o găsesc interesantă;* **Lui** *i se cuvine mai mult;* **În jurul lui** *s-a adunat lumea ca la circ*[35].

---

[34] Cei doi *lui* sunt identici formal și etimologic.

[35] Pentru distincția *lui, ei, lor / său, sa, săi, sale,* vezi T 21.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Se înțelege că lipsa din structură a unui substantiv cu care să se afle în relație directă exclude orice apropiere a pronumelui *lui* de articolul *lui* (**Lui** *îi place muzica*).

2. Ca articol hotărât, *lui* apare la genitiv-dativ (singular) în fața unor substantive care nu se pot articula enclitic sau se pot articula în două feluri (enclitic și proclitic), firește, nu simultan. Acestea sunt:

- nume proprii de persoane masculine și feminine (cu terminații străine femininelor): **lui** *George* (nu și **Georgelui*), **lui** *Vasile,* **lui** *Carmen*, **lui** *Ulrike,* **lui** *Mary* etc.;
- numele gradelor de rudenie, masculine sau feminine, urmate de posesive conjuncte, articularea proclitică fiind în variație liberă cu cea enclitică: **lui** *taică-meu* (comp. cu *tatălui meu*), **lui** *soră-sa* (comp. cu *surorii sale*), **lui** *vară-ta,* **lui** *nașu-tău* etc.

OBSERVAȚIE. După modelul **lui** *Carmen* (**lui** *Mary* etc.), **lui** se extinde și la substantive proprii feminine (nume de persoane) care cunosc articularea enclitică «normală»: **lui** *Mariana,* **lui** *Rodica,* **lui** *Maria* (comp. cu *Marianei, Rodicăi, Mariei*). (Formele cu articol proclitic sunt considerate neliterare și trebuie evitate.)

2.1. În baza echivalenței funcționale dintre articolul proclitic *lui* și articolul enclitic la același număr (singular) și aceleași cazuri (genitiv-dativ) (*-lui, -i*), se poate utiliza ca mijloc practic de verificare a calității de articol înlocuirea substantivului precedat de *lui* cu un substantiv comun oarecare (de același gen și număr), ceea ce va face ca articolul (*lui*) să-și ocupe locul de drept, adică la sfârșitul substantivului, în forma *–lui* sau *–i*: *ideea* **lui** *Vasile – ideea colegului, rochia* **lui** *Lili – rochia fetiței*.

Dimpotrivă, dacă *lui* ar fi pronume, el ar trebui să accepte înlocuirea cu un substantiv de genul masculin, singular, la genitiv-dativ (comp. *intenția* **lui** cu *intenția* **șoferului**). Or, în situația de față o asemenea substituție se exclude. De altfel, se vede «clar» că *lui* nu poate fi un înlocuitor al substantivului (și deci nici pronume), întrucât substantivul care ar fi «de înlocuit» este prezent, imediat după *lui*.

2.2. Asemenea substantivelor articulate enclitic, și cele articulate proclitic pot fi însoțite, când stau în genitiv, de articolul genitival *al (a, ai, ale)*, având, prin urmare, două articole – unul hotărât propriu-zis proclitic și altul hotărât genitival (tot) proclitic: *poșeta aceasta* **a lui** *Irinel; Ion* **al lui** *Hancu.* (Comp. cu *poșeta aceasta* **a** *mamei, Ion* **al** *farmacistului.*)

***2.3.** Spre deosebire de articolul hotărât enclitic corespondent (*-lui, -i*), *lui* nu realizează o "determinare" propriu-zisă a substantivului în fața căruia stă, întrucât acesta, propriu fiind sau similar ca grad de cunoaștere

Scanned with OKEN Scanner

de către vorbitor, este determinat prin forța lucrurilor. Se spune de aceea că *lui*, ca articol hotărât proclitic, are exclusiv rolul de a-i marca substantivului cazul (genitiv sau dativ), asemenea unei desinențe. De altfel, substantivele proprii nearticulabile enclitic exclud în mod normal articolul nehotărât (*unui, unei*) și adjectivele pronominale, încât singura lor modalitate de a-și marca genitiv-dativul este articolul proclitic *lui*[36].

2.4. Ca articol, *lui* nu are, se înțelege, funcție sintactică autonomă, ci se cuprinde în analiza substantivului, constituind împreună cu acesta o singură funcție sintactică. (În analiza substantivului se menționează că este "articulat cu articol hotărât proclitic" sau că este "precedat de articol hotărât".) Formularea "precedat de articol hotărât proclitic" trebuie evitată, ea fiind pleonastică.)

OBSERVAȚIE. Dacă *lui* este analizat morfologic, asemenea lui *unui* sau *–lui (-i)*, menționându-i-se numărul (singular), cazul (genitiv sau dativ), în privința genului ne orientăm după cel al substantivului: masculin (**lui** *Ion*), feminin (**lui** *Kati*).

***3.** *Lui* ca AFIX PROCLITIC de genitiv-dativ reprezintă un caz de flexiune cazuală analitică, esențial deosebită ca realizare formală atât de flexiunea sintetică propriu-zisă, realizată prin desinențe + articol hotărât enclitic (*cartea fetei, băiatul mamei, jucăriile copiilor* etc.) sau de cea realizată prin prefixație, respectiv cu ajutorul articolului nehotărât proclitic (*cartea* **unei** *fete, băiatul* **unei** *colege, jucăriile* **unor** *copii*), cât și de cea cu predeterminant (*cartea acestei fete, băiatul altei colege, jucăriile acelor copii*).

Echivalența acestor structuri în privința cazului (genitiv-dativ) este doar funcțională, nu și formală, deoarece mijloacele de realizare a valorii cazuale sunt diferite.

(1) În structurile cu *lui* ca afix proclitic, forma substantivului nu este de genitiv-dativ, ci de nominativ-acuzativ, fapt evidențiat prin desinența (sau articolul) de nominativ-acuzativ a femininelor și forma de nominativ-acuzativ, nu de genitiv-dativ, a adjectivelor posesive conjuncte: *năravurile lui soacră-sa* (*soacră* = forma de nominativ-acuzativ / *soacre* = formă de genitiv-dativ; *-sa* = formă de nominativ-acuzativ / *sale* = formă de genitiv-dativ; comp. *lui soacră-sa cu soacrei sale*); *pasiunea lui Carmen a* **ta** (nu: **pasiunea lui Carmen a* **tale**); *prăjiturile lui mami a* **mea** (nu: * *a* **mele**); *lui Lili* **cea frumoasă** (nu: **lui Lili* **celei frumoase**); vezi, pentru masculine: *fata lui tata*).

---

[36] Vezi, în acest sens, Vasiliu, 1952, p. 32-36; SMLRC, 1967, p. 171.

Scanned with OKEN Scanner

Prin analogie, putem accepta că forma precedată de *lui* tot de nominativ-acuzativ este și în restul situațiilor, când nu se realizează desinențial opoziția nominativ-acuzativ / genitiv-dativ sau lipsește un determinant care să marcheze strict formal cazul (*lui George, lui nenea, la sfârșitul lui 1989* etc.).

Ca atare, în structurile date, mai potrivit este să vorbim de un genitiv-dativ ANALITIC sau de CONSTRUCȚII ECHIVALENTE CU GENITIV-DATIVUL, așa ca, de exemplu, *în mamă* **a** *trei* **copii**, *domn* **a** *toată* **suflarea** *românească*.

Afixul proclitic *lui* nu numai că este un morfem cazual, dar este și singurul (pentru substantivele ce-i urmează) și de alt tip decât articolul hotărât enclitic (*-lui* sau *–i*).

(2) În celelalte situații, în care avem genitiv-dativ propriu-zis (*fata mamei, culoarea basmalei, la sfârșitul zilei, umbrela unei fete, hotărârea unui arbitru, culoarea acestei flori, intenția altui deputat* etc.), valoarea cazuală are ca suport două morfeme în cooperare (= desinența de genitiv-dativ a substantivului[37] și desinența de genitiv-dativ a articolului[38] sau a predeterminantului, aflate într-o corespondență perfectă, adică au deopotrivă formă și înțeles de genitiv-dativ: *fetei* (*-e* = desinență de genitiv-dativ; *-i* = articol în genitiv-dativ); *unei colege* (*-e* = desinență de genitiv-dativ; *unei* = articol cu desinență de genitiv-dativ).

[37] Prezintă mai mică importanță faptul că în afară de substantivele feminine la singular, celelalte substantive au aceeași desinență (pozitivă sau negativă) la toate cazurile.

[38] La feminin singular, articolul *–i* (*fete***i**, *șosele***i** etc.) nu mai este analizabil ca structură internă, dar în mod cert este o formă de genitiv-dativ, singular, feminin.

Scanned with OKEN Scanner

T 13 *UN, O* – NUMERAL CARDINAL / ADJECTIV NEHOTĂRÂT / ARTICOL NEHOTĂRÂT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Un** *curs știe, două nu.*
(2) **Un** *client intră, altul iese.*
(3) *Azi a primit* **un** *pachet de la părinți.*

B. SOLUȚII:

(1) **un** (*curs*) = numeral cardinal
(2) **un** (*client*) = adjectiv nehotărât
(3) **un** (*pachet*) = articol nehotărât

C. COMENTARIU

0. În afara valorii cantitative, cea de NUMERAL CARDINAL (în seria *doi (două), trei, patru* ș.a.m.d.), valoare primară prin proveniență (<lat. *unus, una* – numeral), segmentele *un* și *o*, întotdeauna antepuse unui substantiv, mai au încă două valori, respectiv de ARTICOL NEHOTĂRÂT, opus articolului hotărât (*-(u)l, -le, -a)*, și de ADJECTIV NEHOTĂRÂT, provenit din pronumele nehotărât *unul, una*[39].

0.1. Întrucât forma este absolut identică, iar în absența unui context nu se poate opera nici o diferențiere de înțeles în cadrul lui *un (o)*, aceste elemente, forma și înțelesul, luate în sine, nu pot servi la identificarea, într-un text dat, a uneia sau alteia dintre cele trei valori.

Cum valoarea pe care o materializează cel mai adesea *un (o)* este cea de articol nehotărât, iar sensul lexico-gramatical al determinării prin numeralul sau adjectivul nehotărât *un (o)*, asociat imediat cu o funcție sintactică, separată de a substantivului, se dezvăluie mai anevoie, se înțelege că de regulă confuzia ce se poate face între cele trei valori este în UNISENS, interpretându-se greșit numeralul și adjectivul nehotărât drept articol nehotărât.

O dată apreciat (greșit) ca articol, în loc de numeral sau adjectiv, în mod firesc, *un(o)* va fi văduvit de funcția sintactică și de analiza morfologică aferentă celorlalte părți de vorbire (număr, gen, caz). Prin

[39] Vezi, pentru întreaga problemă, Zdrenghea, 1960, p. 37-39.

Scanned with OKEN Scanner

urmare, prima greșeală, exclusiv morfologică, produce în mod obligatoriu o a doua, sintactică și morfologică.

0.2. Operația de degajare a valorilor poate fi realizată în două feluri, după cum avem în vedere un «plural» al acestora, ca termen opozant lor (a), sau raporturile cu alte unități din text (b).

(a) Potrivit primului model, *un, o*, se încadrează la:

(a_1) articol nehotărât când la plural îi corespunde / i-ar corespunde *niște*;

(a_2) adjectiv (pronominal) nehotărât când la plural îi corespunde / i-ar corespunde *unii, unele*;

(a_3) numeral cardinal când se opune / s-ar opune lui *doi (două), trei* etc.[40]

De fiecare dată, termenul în opoziție (= corelație) aparține aceleiași părți de vorbire (a_1: arțicol – articol; a_2: adjectiv nehotărât – adjectiv nehotărât; a_3: numeral – numeal).

Principalul neajuns practic al acestui procedeu, care-i și conferă de altfel o funcționalitate redusă, constă în aceea că operează cu raporturi *in absentia* (= în planul paradigmatic), respectiv termenul opozant (= corelativ) invocat (*niște, unii (unele), doi (două), trei* etc.) nu se află în textul concret supus analizei și ca atare nu este supus observației directe, ci este doar presupus ca membru probabil și virtual al opoziției. De aceea, analistul nu poate avea certitudinea că *un, o* se opune, de ex., lui *niște*, nu lui *unii (unele)* sau *doi, trei* etc., toate cele trei opoziții fiind deopotrivă posibile.

Astfel, întru-n exemplu ca *Trecea* **un** *om pe stradă, un* este articol dacă-l opunem lui *niște*, adjectiv nehotărât dacă-l opunem lui *unii* și numeral dacă-l opunem lui *doi, trei* etc.

(b) În cazul celui de al doilea procedeu, cel recomandat aici, operația de separare a valorilor lui *un, o* se realizează progresiv, de la «mai concret» spre «mai puțin concret» și numai în funcție de context, mai restrâns sau mai larg. Lucrând cu textul concret, relațiile și/sau corelațiile cu anumiți membri ai acestuia elimină sau reduc substanțial ambiguitățile, conducând, motivat, prin eliminări succesive la una dintre cele trei valori.

Ordinea de degajare, potrivit celor de mai sus, este următoarea: (1) numeral cardinal; (2) adjectiv nehotărât; (3) articol nehotărât.

1. Un (o) este NUMERAL CARDINAL (cu întrebuințare adjectivală) când:

---

[40] Procedeu indicat de regulă în manualele școlare.

Scanned with OKEN Scanner

(a) servind la numărare, se încadrează explicit în seria lui *doi (două), trei, patru* etc., fiind în opoziție cu alte numerale exprimate în context (**Un** *elev vine,* **doi** *pleacă*);

(b) apare pe lângă substantive ce denumesc unități de măsură - spațiu, timp, greutate, valoare etc. - în construcții cu sens cantitativ (*A stat* **o** *zi la munte; A mai parcurs* **un** *kilometru; A cumpărat* **un** *kilogram de mere; Pachețelul costă* **un** *dolar);*

(c) este precedat de unele adverbe de mod ce exprimă restricția, aproximarea, precizarea etc.) (*numai (cel puțin, doar, măcar* etc.) **un** *elev*);

(d) este însoțit de adjectivul *singur (singură),* având împreună semnificația *numai* **un (o)**; **un** *singur gând* (= numai un gând);

(e) chiar în lipsa altor indicii, este accentuat în vorbire (*Am cumpărat* **o** *carte).*

OBSERVAȚIA 1. Împreună cu adverbul distributiv *câte, un (o)* formează numeralul distributiv cu întrebuințare adjectivală **câte un** *(student),* **câte o** *(studentă).* Deci într-un exemplu ca *Mai rezolvăm* **câte o** *problemă, o* nu aparține, ca articol, substantivului, acesta fiind nearticulat, ci, împreună cu *câte,* formează numeralul distributiv (cu valoare adjectivală) *câte o.*

*OBSERVAȚIA 2. Adverbul distributiv *câte* nu apare numai în structura numeralului (numit tocmai de acea) distributiv, ci și în fața câtorva pronume: *Le-a dat și lor* **câte** *ceva; Am primit* **câte** *puțin din toate; Mai venea* **câte** *cineva și pe la ei; Se mai întâlnea cu* **câte** *unul altul din satul său.*. De aceea, mai potrivit ar fi să vorbim de o CONSTRUCȚIE DISTRIBUTIVĂ (= numeral (cardinal) în construcție distributivă, pronume (nehotărât) în constrcuție distributivă)[41].

---

[41] *Dacă acceptăm, după DEX, că *oleacă* (= puțin, nițel) este adverb de mod, atunci avem și adverbe în construcție distributivă: *Mai bea și el* **câte** *oleacă; Mai stai și pe la noi* **câte** *oleacă, nepoate!* În cazul în care, în ciuda etimologiei diferite, se face legătura între substantivul *leac* (< sl. *lěku*), din expresii ca *nici de leac,* "deloc, câtuși de puțin" și «adverbul» *oleacă* (<ngr. olígháki), cu sensul de *puțin, nițel,* se poate observa că de fapt acesta (*oleacă*) funcționează după modelul *un pic, o țârâ,* adică e vorba de substantive în acuzativ precedate de *un, o,* care, în prezența lui *câte* sunt numerale cardinale: *câte un pic, câte o țârâ, câte o leacă,* iar în prezența lui *nici,* adjective pronominale nehotărâte din structura adjectivelor negative: *nici un pic, nici o țârâ, nici o leacă.*
Spre o asemenea interpretare ne conduc:

(a) formele lor diminutivale tipic substantivale: *un picuț (un piculeț), o țirucă, o lecuță;*

(b) prezența după ele a prepoziției *de* cu sens partitiv: *un pic de, o țârâ de, o leacă de,* de neconceput după un adverb (de mod) cantitativ.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă într-un text dat *un (o)* nu poate fi încadrat uneia din cele cinci situații, mai sus date, se exclude valoarea de numeral.

OBSERVAȚIE. Ca numeral cardinal, *un (o)* nu poate avea plural și, prin urmare, formele *unii, unele* nu constituie pluralul numeralului *un (o)*. Altfel spus, *unii (unele)* nu este niciodată numeral cardinal. În analiza morfologică a lui *un (o)* vom indica deci numai GENUL și CAZUL (nu și numărul).

2. O dată degajat sensul CANTITATIV EXACT (= de numeral cardinal), lui *un (o)* îi mai rămâne o largă zonă a determinării CALITATIVE NEDEFINITE, repartizată pe două clase de cuvinte – adjectiv nehotărât și articol henotărât, între care, nu rareori, distincția rămâne problematică.

Situația cea mai «clară» a lui *un (o)* ca ADJECTIV NEHOTĂRÂT ne-o oferă contextele în care acesta se află în opoziție cu pronumele nehotărât *altul (alta)*, cu adjectivul nehotărât corespunzător (*alt, altă*) sau cu demonstrativul de diferențiere *celălalt, cealaltă:* **un** *creion roșu și* **altul** *verde*; **un** *creion roșu și* **alt** *creion verde; se uita când cu* **un** *ochi, când cu* **celălalt.** Ca adjectiv nehotărât, *un (o)* provine de la pronumele nehotărât *unul (una).*

O situație mai puțin clară are *un (o)* când se află într-o dublă corelație, cu un numeral în stânga și cu un pronume (adjectiv nehotărât (demonstrativ) de diferențiere) în dreapta: *Are* **doi** *frați mai mari,* **un** *frate în Turda și* **altul / celălalt** *în Dej.* Dând prioritate corelației de dreapta, îl vom considera pe *un* adjectiv nehotărât, nu numeral cardinal.

Accidental, *nici un (nici o)* poate fi urmat de un adverb de tip *măcar, barem, cel puțin* sau poate avea structură întreruptă de inserția acelorași adverbe: *N-a venit nici un student* **măcar**; *N-a venit nici* **măcar** *un student.*

Deși construcția prezintă o oarecare ambiguitate, preferăm să vorbim și aici de un adjectiv negativ, chiar în cazul în care elementele îi sunt dislocate, deoarece aceste adverbe pot apărea și cu nehotărâtele compuse *vreun, vreo*[42] *(vreunul, vreuna)* în a căror structură intră același *un (o)*

Prin urmare, în ciuda echivalenței semantice cu *puțin* (adverb, pronume) a grupărilor *o leacă (oleacă), un pic, o țârâ,* acestea din urmă sunt discutabile adverbe (locuțiuni adverbiale).

[42] În limba română există doi "vreo": adjectivul nehotărât feminin *vreo* (în opoziție cu singularul *vreun*), antepus exclusiv unui substantiv (**vreo** *pisică*, **vreo** *casă*) și adverbul *vreo*, de regulă antepus unui numeral cardinal (propriu-zis sau

Scanned with OKEN Scanner

(unul, una): *De-ar veni măcar* **vreun** *student!; A apărut cel puțin* **vreunul** *dintre ei?* Or, în cazul acestora din urmă (*vreun, vreo, vreunul, vreuna*) nu se pune problema de a fi numerale.

OBSERVAȚIE. Tot adjectiv (nehotărât) este *un (o)* când face parte din structura adjectivului negativ **nici un** (*argument*), **nici o** (*greșeală*). (Comp. cu pronumele negativ, *nici unul, nici una.*) Prin urmare, într-un exemplu ca *N-a sosit încă* **nici un** *musafir,* substantivul *musafir* este nearticulat, deoarece *un* nu este articol, ci împreună cu adverbul de negație *nici* formează adjectivul (nehotărât) negativ *nici un.*

Indiferent dacă este numeral cardinal sau adjectiv nehotărât, *un (o)* se interpretează separat de substantiv, atât morfologic (gen și caz la numeral, număr, gen și caz la adjectiv – categorii «citite» de la substantiv), cât și sintactic. Determinând un substantiv și acordându-se cu acesta, *un (o)* are funcția de ATRIBUT ADJECTIVAL.

3. Ceea ce rămâne în afara situațiilor mai sus discutate este valoarea de articol nehotărât: *Trecea* **un** *om pe stradă.*

Altfel spus, dacă *un (o)* nu poate fi nici numeral cardinal și nici adjectiv nehotărât, va fi articol nehotărât.

Cu această calitate, *un (o)* este inclus în analiza substantivului și, ca orice articol, nu are funcție sintactică autonomă.

OBSERVAȚIE: Tot un articol este *un (o)* și atunci când apare în fața pronumelui (adjectivului) nehotărât *altul (alt):* **un** *altul* **(un** *alt caz),* **o** *altă situație).*(Construcțiile de acest tip par a fi un calc după germană sau franceză - comp. cu *ein anderer, un autre)*

4. Aceleași valori (numeral cardinal, adjectiv nehotărât și articol nehotărât) și în aceleași condiții le are *un (o)* și la genitiv-dativ, singular (*unui, unei*).

5. Formele de plural au, de asemenea, mai multe valori:

(1) *unii, unele* (nominativ-acuzativ) sunt:

(a) pronume nehotărâte: *Sunt* **unii** *care cred că...;* **Unele** *îmi plac, altele nu;* **Unii** *dintre prietenii mei sunt crescători de câini*[43];

---

adverbial) și, mai rar, unui pronume cu sens cantitativ: *Am discutat cu* **vreo** *doi (participanți); L-am întâlnit de* **vreo** *două ori; Au mai sosit și ieri* **vreo** *câțiva. (Vreo* este considerat adverb (de mod) din imposibilitatea de a fi încadrat la altă clasă de cuvinte.)

[43] În combinație cu *nici* formează pronumele negative *nici unii (nici unele*), mai rar utilizat: *Nu ne-am sunat* **nici unii**. Aceste forme, ca, de altfel, și cele de

Scanned with OKEN Scanner

(b) adjective (pronominale) nehotărâte (antepuse unui substantiv la plural, cu care se acordă în gen, număr și caz): **Unii** *prieteni l-au cam uitat;* **Unii** *oameni sunt prea bogați, iar alții, prea săraci.*

OBSERVAȚIE. Indiferent de context, *unii (unele)* nu poate fi nici articol nehotărât și nici numeral cardinal.

(2) Forma de genitiv-dativ *unora* este întotdeauna pronume nehotărât: *N-a ținut seama de părerile* **unora** *dintre vorbitori; Unora le place căldura*[44].

(3) Forma de genitiv-dativ plural *unor*[45] poate fi, asemenea celei de singular (*unui, unei*):

(a) adjectiv pronominal nehotărât - în opoziție cu *altor(a)* sau *celorlalți (celorlalte)*: **Unor** *copii le place fotbalul, iar* **altora / celorlalți** *tenisul;*

(b) articol nehotărât - în lipsa acestei opoziții: *Le-am dat* **unor** *copii ciocolată.*

---

singular (*nici unul, nici una*), nu trebuie confundate cu pronumele nehotărâte propriu-zise coordonate copulativ în prezența cuplului adverbial negativ *nici... nici* (opozantul celui pozitiv de tip *și... și*): *N-au venit nici* **unii**, *nici* **alții**; *N-a discutat nici* **cu unii**, *nici* **cu alții**; *Nu copiază nici* **unul**, *nici* **altul**; *Nu se bazează nici* **pe unul**, *nici* **pe altul**. (Comp. cu: *Au venit și* **unii**, *și* **alții**; *A discutat și* **cu unul**, *și* **cu altul**). În asemenea situații, adverbul de negație *nici* nu intră în structura pronumelui.

[44] *Unora* este pronume nehotărât indiferent dacă apare sau nu în corelație cu un alt pronume nehotărât sau demonstrativ.

[45] Fără amplificativul pronominal *–a.*

Scanned with OKEN Scanner

T 14 *NIȘTE* – ARTICOL NEHOTĂRÂT / ADJECTIV NEHOTĂRÂT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *M-am întâlnit cu* **niște** *colegi de liceu.*
(2) *Frige* **niște** *carne.*

B. SOLUȚII:

(1) *niște* = articol nehotărât
(2) *niște* = adjectiv nehotărât

C. COMENTARIU

0. Cuvântul *niște* (lat. *nescio quid* "nu știu ce") are în limba română două valori morfologice:

0.1. ARTICOL NEHOTĂRÂT de plural pe lângă substantive la plural, indiferent de gen, cazurile nominativ și acuzativ: **niște** *oameni de treabă,* **niște** *fete,* **niște** *tablouri.* Ca articol de plural, *niște* corespunde la GD formei *unor (ideile* **unor** *elevi, caroseriile* **unor** *mașini*), cu care, din punct de vedere etimologic, nu are nici o legătură. (Forma *unor* coincide cu cea a adjectivului nehotărât *unor*, de care se deosebește, foarte greu de altfel, numai contextual.)

0.2. ADJECTIV NEHOTĂRÂT (invariabil) pe lângă substantive la singular: **niște** *apă (vin, carne, unt, lapte, vopsea, miere* etc.). Ca adjectiv, *niște* are sens cantitativ PARTITIV (= o cantitate de (din), "un pic de") și apare pe lângă substantive care denumesc materii și substanțe, în general defective de plural.

Se mai cuvin reținute următoarele:

(1) Spre deosebire de alte adjective nehotărâte, *niște* nu are un corespondent pronominal, nu există adică un pronume nehotărât *niște.*

(2) În fața unui substantiv la singular (defectiv de plural), precum cele de mai sus, *niște* nu poate fi articol, întrucât la singular formele articolului nehotăt sunt *un* și *o.*

(3) Cînd este adjectiv nehotărât, *niște* are și funcție sintactică - atribut adjectival.

Scanned with OKEN Scanner

T 15 *CEL (CEA, CEI, CELE)* – ARTICOL DEMONSTRATIV / PRONUME DEMONSTRATIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Elevul* **cel** *harnic a fost premiat.*
(2) **Cei** *din casă nu-i cred* **pe cei** *de afară.*

B. SOLUȚII:

(1) *cel* = articol demonstrativ
(2) *cei (pe cei)* – pronume demonstrativ

C. COMENTARIU

0. Potrivit *Gramaticii Academiei* (1963), manualelor școlare și materialelor de uz didactic, precum și în consens cu interpretarea multor specialiști, inclusiv în momentul actual, *cel (ceà, cei, cele)* și formele declinate (*celui, celei, celor*) se încadrează, în limba română, în două clase de cuvinte (părți de vorbire): (a) articol; (b) pronume.

1. Ca articol, *cel (cea, cei, cele)* poartă denumirea de (ARTICOL) DEMONSTRATIV sau ADJECTIVAL.

Se numește (articol) DEMONSTRATIV, deoarece, ca formă, provine de la pronumele (adjectivul) demonstrativ de depărtare *acela (aceea, aceia, acelea)* cu care seamănă foarte mult, ceea ce și duce, în anumite situații, la confundarea celor două clase de cuvinte, confuzie dinspre articol spre pronume, mai rar invers.

Cât privește înțelesul "demonstrativ" (= de A ARĂTA (a indica) un obiect aflat în raport de depărtare față de vorbitor), acesta se prezintă mult atenuat în cazul articolului față de cel al pronumelui, dar fiind vorba, în principiu, doar de un grad diferit de abstractizare în cadrul aceluiași conținut de bază, criteriul «înțelesului» se dovedește puțin operant în practica analizei diferențiate a celor două părți de vorbire.

Același articol mai poartă și numele de (articol) ADJECTIVAL, nu pentru că ar avea valoare adjectivală sau ar lega adjectivul de substantiv (adjectivul se «leagă» singur, prin acord), ci pentru că stă de regulă ÎN FAȚA (= în stânga) unui ADJECTIV sau numeral (cardinal, ordinal), acesta din urmă fiind tot un fel de adjectiv (cantitativ). Această POZIȚIE PREADJECTIVALĂ permite formularea criteriului de individualizare și deosebire practică a articolului de pronume: ori de câte ori *cel (cea, cei,*

Scanned with OKEN Scanner

cele) apare în fața unui adjectiv sau numeral este articol și se exclude valoarea de pronume.

1.1. Adjectivul (numeralul), la rândul său, poate însoți sau nu, ca determinant, un substantiv. Obținem astfel următoarele situații, după cum apare sau nu și substantivul în structură:

1.1.1. Cu substantiv în structură:

(a_1) *A prins* v u l p e **cea** *șireată.*

(a_2) *Au sosit* **cele** *trei* v a g o a n e *cu cereale.*

(a_3) **Cea** *de-a doua* r e p r i z ă *a fost mai bună.*

1.1.2. Fără substantiv în structură:

(a_{1a}) **Cei** *harnici au fost premiați.*

(a_{2a}) *Despre* **cei** *trei s-a discutat detaliat.*

(a_{3a}) *În sfârșit, a sosit și* **cel** *de-al patrulea.*

OBSERVAȚIE. Tot articol demonstrativ este *cei (cele)* și în fața adjectivului nehotărât cu sens cantitativ *câțiva (câteva)*: **cei** *câțiva prieteni pe care-i mai are;* **cele** *câteva cărți primite.*

Articolul demonstrativ este variabil după gen, număr și caz.

1.1.3. Aici mai sunt de reținut următoarele:

(1) În ambele situații (**1.1.1.** și **1.1.2.**), articolul demonstrativ se cuprinde în analiza adjectivului (numeralului), neavând funcție sintactică separată, la fel ca toate articolele. În exemplele date: (a_1) *cea șireată* = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv..., PRECEDAT de articol demonstrativ; (a_2) *cele trei* = atribut adjectival, exprimat prin numeral cardinal cu întrebuințare adjectivală..., PRECEDAT de articol demonstrativ. (Aceeași interpretare se dă și pentru (a_3).)

OBSERVAȚIE. Modelul "substantiv + articol demonstrativ + adjectiv" *(fata* **cea** *cuminte)* îl găsim și la unele substantive proprii compuse: *Ștefan cel Mare, Mircea cel Mare, Măriuca cea Vitează, Prâslea cel Voinic* etc. Fiind substantive proprii compuse, analiza sintactică nu pătrunde în interiorul lor pentru a distinge un atribut adjectival exprimat prin adjectiv precedat de articol demonsrativ.

(2) În lipsa substantivului din structură (**1.1.2.**), articolul demonstrativ, ca alte articole, substantivează adjectivul și numeralul. Vorbim în acest caz de adjectiv substantivat și numeral substantivat, cu funcții sintactice proprii substantivului. În exemplele date: (a_{1a}) *cei harnici* = subiect, exprimat prin adjectiv substantivat prin articulare cu articolul demonstrativ *cei* (masculin, plural, N); (a_{2a}) *despre cei trei* = complement

Scanned with OKEN Scanner

indirect, exprimat prin numeral cardinal substantivat prin articulare cu articolul demonstrativ *cei* (masculin, plural, Ac).

(3) Întrebuințat în fața numeralului, *cel (cea, cei, cele)* îi marchează acestuia cazurile genitiv și dativ (*celor doi, celor două, celui de-al șaselea, celei de-a treia),* numeralul – de la *doi, două (al doilea, a doua)* în sus – neputându-se altfel declina.

1.2. Tot «un fel» de articol este *cel (cea, cei, cele)* în structura superlativului relativ la adjective și adverbe:

(a_4) *Maria este eleva* **cea** *mai bună din clasă.*

(a_5) *Ei învață* **cel** *mai bine.*

Și în această situație, articolul se cuprinde în analiza sintactică a adjectivului (adverbului).

OBSERVAȚIE. În structura superlativului relativ al adverbului, articolul demonstrativ se folosește invariabil, identic formal cu masculinul singular (*cel*). Se înțelege că aici îl numim impropriu articol.

1.2.1. În lipsa unui substantiv din structură, față de care să fie atribut (adjectival) sau nume predicativ, superlativul relativ se folosește substantival: *cel (cea, cei, cele)*, după ce realizează superlativul relativ, substantivează adjectivul:

(a_{4a}) **Cei** *mai buni au fost numiți în funcții de conducere*; *cei mai buni* = subiect, exprimat prin adjectiv la superlativ relativ, substantivat, nominativ, masculin, plural.

1.3. Din superlativul relativ al adverbelor *târziu, mult, puțin* etc. (*cel mai târziu, cel mai mult, cel mai puțin)* s-au obținut locuțiunile adverbiale de tipul: *cel târziu, cel mult, cel puțin, cel devreme*, în a căror structură intră articolul demonstrativ *cel* (în poziție adverbială).

2. În orice altă situație în afara celor prezentate mai sus, *cel (cea, cei, cele)* este PRONUME DEMONSTRATIV, chiar dacă este identic formal cu articolul demonstrativ, prezentând în schimb «mici» deosebiri față de pronumele demonstrativ. Dintre situațiile mai mai frecvente reținem:

(1) Urmat de PREPOZIȚIE + SUBSTANTIV sau ADVERB: (b_1) **Cei** *din casă nu-i cred* **pe cei** *de afară.*

OBSERVAȚIE. Tot pronume este *cel (cea, cei, cele)* și în combinație cu adverbul *înăutru:* **cei** *dinăutru.*

(2) În GRUPURILE PRONOMINALE *cel ce (ceea ce, cei ce, cele ce)* și *cel care (cea care, cei care, cele care)*: (b_2) *Să vină* **cei** *care-au fost chemați.*

Scanned with OKEN Scanner

(3) Mai rar, *cel (cea, cei, cele)* apare în combinație cu un substantiv, pe care îl determină și cu care se acordă, devenind astfel ADJECTIV DEMONSTRATIV (de depărtare): (b_3) *Pe* **cel** *deal, pe* **cel** *colnic, / Trece mândru un voinic* (folclor); *cina* **cea** *de taină; oceanul* **cel** *de gheață; pâinea noastră* **cea** *de toate zilele.*

2.1. *Cel (cea, cei, cele)* este în aceste situații O VARIANTĂ SCURTĂ a pronumelui demonstrativ de depărtare *acela (aceea, aceia, acelea),* de care se deosebește printr-o AUTONOMIE sintactică LIMITATĂ: nu poate apărea singur, ci doar însoțit de un determinant (atribut sau atributivă): comp. **Acela** *este prietenul meu* cu **Cel** *de colo este prietenul meu* (nu și **Cel este prietenul meu)* și *Cel care învață știe* (nu și **Cel știe).*

2.2. Ca pronume, *cel (cea, cei, cele)* se constituie (singur) în funcție sintactică, asemenea celorlalte pronume (subiect, atribut, complement etc.): **Cei** *dintr-a VIII-a A sunt buni la fotbal* (*cei* = pronume demonstrativ (de depărtare), N, subiect); *O fată* **din cele** *de lângă geam este sora lui (din cele* = pronume demonstrativ (de depărtare), Ac cu prepoziție, atribut pronominal prepozițional); ***Celor*** *ce-au sosit primii li s-au oferit flori* (*celor* = pronume demonstrativ (de depărtare), D, complement indirect.)

***3.** În unele studii de specialitate, CALITATEA DE ARTICOL a lui CEL (CEA, CEI, CELE) este CONTESTATĂ, fie în toate situațiile[46], fie numai în absența substantivului (vezi **1.1.2.**)[47], fiind asimilat pronumelui, ca o subclasă specială din punct de vedere distribuțional, clasă care-l include și pe *al, a, ai, ale.* (Numele sub care sunt cunoscute este acela de pronume (demonstrative / posesive) semiindependente.)

[46] Vezi Neamțu, 1993, p.191 - 203 și Neamțu, 1996, p.7 – 15.
[47] Vezi, mai ales, Pană Dindelegan, 1994, p. 42 – 46.

Scanned with OKEN Scanner

T 16 *AL (A, AI, ALE)* – CERE GENITIV / NU CERE GENITIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Cei doi copii* **ai** *vecinului sunt deja mari.*
(2) *Cei doi copii* **ai** *săi sunt mari.*

B. SOLUȚII:

(1) *ai:* impune genitivul (*vecinului* = genitiv)
(2) *ai:* nu impune genitivul (*ai săi* ≠ genitiv)

C. COMENTARIU

0. Greșeala frecvent comisă aici nu vizează atricolul ca atare, ci aprecierea CAZULUI părții de vorbire de după *al (a, ai, ale)*. În cea mai mare parte această interpretare greșită își are cauza în NUMELE DUBLU al articolului *al (a, ai, ale)* – POSESIV (GENITIVAL). Întrucât cele două calificative – posesiv și genitival – se utilizează ca SINONIME (de aici și formularea "articol posesiv sau genitival"), iar cel de-al doilea – genitival – trimite în mod explicit la GENITIV, se înțelege de ce confuzia de caz este în UNISENS, respectiv se interpretează greșit un alt caz.

1. *Al (a, ai, ale)* apare în cadrul unui raport de POSESIE, stabilit între doi termeni, numiți în gramatică OBIECT POSEDAT și POSESOR. În acest raport, *al (a, ai, ale)* se află totdeauna pe locul OBIECTULUI POSEDAT, fie că (1) îl REPREZINTĂ (=îi ține locul), asemenea unui pronume – **Ai** *vecinului au plecat* (comp. *Am discutat* **cu părinții** *tăi*), fie că (2) îl DUBLEAZĂ prin reluare sau anticipare – *Acești* **prieteni ai** *mei nu te-au convins;* **Ai** *noștri* **tineri** *la Paris învață...*[48]

În funcție de genul și numărul substantivului - obiect posedat pe care îl reprezintă - cazul (1) sau pe care îl dublează - cazul (2), articolul posesiv (genitival) se folosește cu una dintre formele: *al* (masculin (neutru), singular), *a* (feminin, singular), *ai* (masculin, plural), *ale* (feminin (neutru), plural).

---

[48] Vezi, pentru unele aspecte, Zdrenghea, 1965, p. 1029-1032; Gruiță, 1969, p. 143-146.

Scanned with OKEN Scanner

În situația de la (2) – dublarea poziției obiectului posedat, articolul are același gen și același număr[49] cu substantivul – obiect posedat: **un băiat** (masculin, singular) **al** (masculin singular) *vecinei*; **o fată** (feminin, singular), **a** (feminin, singular) *vecinului; cei mai buni* **copii** (masculin, plural) **ai** (masculin, plural) *vecinei; cele mai bune* **fete** (feminin, plural) **ale** (feminin, plural) *vecinului.*

2. Cel de-al doilea termen al raportului de posesie discutat, POSESORUL, se exprimă fie (1) printr-un POSESIV – *Ai* **tăi** *sunt la film; Nu mă prea încântă prietenii aceștia ai* **tăi**, fie (2) printr-un SUBSTANTIV (PRONUME) ÎN GENITIV – *Mașina din spate este a* **doctorului** *Udrescu; Cei doi reprezentanți ai* **firmei** *s-au declarat mulțumiți; Ai* **lor** *s-au întors mai devreme.*

În situația de la (2), *al (a, ai, ale)* este urmat de UN GENITIV, ceea ce face ca acest articol să fie numit și "genitival". Întrucât, urmat de un substantiv (pronume, în afară de posesiv), *al (a, ai, ale)* cere totdeauna genitiv, el devine un semn gramatical al genitivului.

Având în vedere că orice genitiv exprimă posesorul, dar nu orice posesor se exprimă printr-un genitiv, este preferabil să utilizăm diferențiat cele două calificative ("posesiv" și "genitival"), respectiv:

(a) articol POSESIV – când e urmat de un posesiv (*meu, tău, său* etc.);

(b) articol GENITIVAL – când e urmat de un genitiv (substantiv, pronume).

Utilizând pentru situația de la (a) exclusiv calificativul "posesiv", există o șansă în plus de a evita interpretarea eronată a cazului posesivelor drept genitiv. (Altfel spus, atâta timp cât menținem în numele lui *al (a, ai, ale)* urmat de posesive calificativul "genitival", chiar dacă îl asociem cu "posesiv", «tentația» de a acorda posesivului cazul genitiv este justificată terminologic.)

2.1. A treia situație, diferită distribuțional, în care apare *al (a)* este cea de component al numeralului ordinal – **al** *doilea* (**a** *doua*), **al** *treilea* (**a** *treia*). Aici *al (a)* nu este nici "posesiv" și nici "genitival". L-am putea numi ARTICOL ordinal. (El nu intră în discuția de față.)

După natura părții de vorbire cu care este în distribuție, *al (a, ai, ale)* se repartizează și se denumește astfel: (a) articol POSESIV (**al** *meu);* (b) articol GENITIVAL (**al** *vecinului*); (c) articol ORDINAL (**al** *doilea*).

---

[49] Această potrivire în gen și număr este de regulă încadrată la ACORD. În realitate, este impropriu a vorbi aici de acord, acesta având în set și cazul. Or, *al (a, ai, ale)*, cu această formă, nu poate fi decât în nominativ-acuzativ.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Se înțelege că în nici una dintre cele trei ipostaze *al (a, ai, ale)* nu are întocmai valorile unui articol. Având în vedere tradiția în analiza gramaticală școlară, potrivit căreia este numit articol și, cuplat cu termenul de după el, constituie o singură unitate sintactică (pronume (adjectiv) posesiv, substantiv (pronume) în genitiv, numeral ordinal), îl preluăm și numim aici ca atare[50].

3. Reluând și sistematizând distribuția lui *al (a, ai, ale)* prin prisma CAZULUI părții de vorbire ce-i urmează, avem:

3.1. ARTICOL GENITIVAL – impune cazul GENITIV oricărei părți de vorbire apărute după el, respectiv:

(a) SUBSTANTIVULUI: *o strălucită victorie* **a echipei** *naționale, un creion* **al colegului;**

(b) PRONUMELUI declinabil (se înțelege, în afara celui posesiv): *o carte* **a ei (lor, oricui, tuturor, aceluia, dumnealui** etc.);

3.2. ARTICOL POSESIV – NU IMPUNE GENITIV. În legătură cu acesta sunt de reținut următoarele:

(1) În cele mai multe gramatici ale limbii noastre, gruparea "*al (a, ai, ale)* + posesiv" (*al meu, a mea, ai noștri, ale voastre* etc.) se interpretează ca o singură parte de vorbire, NEDISOCIABILĂ (= neanalizabilă) SINTACTIC în interior – PRONUME POSESIV.

(2) Strict analitic vorbind, în interiorul pronumelui posesiv se manifestă un ACORD tipic ADJECTIVAL (în gen, număr și caz) dinspre posesiv (*meu, mea, mei, mele*) înspre articol (*al, a, ai, ale*), acord realizat întocmai ca în *băiatul meu (fetița mea, băieții mei, fetițele mele)*. De aceea, de ex., *al meu* este o formă corectă (*al* = masculin, singular; *meu* = masculin, singular), în timp ce **ai meu* nu este corectă (*ai* = masculin, plural; *meu* = masculin, singular).

Se vede astfel că posesivul de după *al (a, ai, ale)* se acordă întotdeauna cu acesta și, prin urmare, cazul pe care îl are *al (a, ai, ale)* este și cazul posesivului. În același timp, deoarece gruparea în discuție se interpretează ca o singură parte de vorbire și prin urmare i se dă un singur caz, ca și cum ar fi un singur cuvând, cazul lui *al (a, ai, ale)* «contează» pentru întregul grup: **Al meu** *este mai bun (al meu* = nominativ, întrucât *al* = nominativ); *Despre* **ale sale** *nu discută (despre ale sale* = acuzativ, deoarece *despre ale* = acuzativ)[51].

---

[50] Pentru o altă interpretare morfologică a lui *al (a, ai, ale)*, inclusiv a grupurilor ce-l conțin (*al meu, al vecinului*), vezi, aici mai jos, **4.**

[51] Pentru forma de genitiv-dativ plural, urmată exclusiv de posesiv (*alor mei, alor noștri)*, vezi T 18.

Scanned with OKEN Scanner

***4.** În anumite cercetări, mai vechi sau mai recente, cu o oarecare audienţă în literatura de specialitate, lui *al* (*a, ai, ale*) i se contestă calitatea de articol posesiv, inclusiv cea de marcă a genitivului, fiind trecut, în totalitate sau numai în anumtie contexte, în clasa pronumelor, alături de *cel* constituind aşa-numita grupă a pronumelor semiindependente[52].

Dată fiind diversitatea de contexte în care apar grupările "*al* + posesiv" (*al meu, a mea, ai mei* etc.) şi "*al* + genitiv" (*ai vecinului, a lui, ale tuturor* etc.), contexte relevante pentru interpretarea gramaticală, o soluţie unitară şi globală este greu de formulat.

Din lipsă de spaţiu pentru o expunere monografică argumentată, ne limităm la a prezenta contextele mai importante şi soluţiile posibile din punctul nostru de vedere[53], soluţii care se înscriu pe această linie a interpretării lui *al* ca pronume.

4.1. În lipsa substantivului–nume al obiectului posedat:

Copiii lui au plecat la mare, iar **ai mei** *au rămas acasă.*

Prietenii mei sunt din Turda, iar **ai vecinului** *din Oradea.*

Cărţile sunt **ale elevului**.

Discuţiile **cu ai mei** *au fost furtunoase.*

SOLUŢIE: *al* + posesiv (genitiv) = o sintagmă posesivă, în care:

-*al* = pronume posesiv (substitut al numelui obiectului posedat), cu toate atributele morfologice şi sintactice ale clasei (gen, număr, caz, funcţie);

- posesivul = adjectiv pronominal posesiv, în relaţie prin acord cu *al* şi funcţie de atribut adjectival;

- genitivul (substantiv sau substitut) = atribut genitival.

CONSECINŢE: nu există un pronume posesiv cu structura *al meu (al tău* etc.) şi nici genitiv cu *al*, care devine extragenitival: **al (a, ai, ale)** este întotdeauna PRONUME (posesiv), iar **meu (tău** etc.) este întotdeauna ADJECTIV (pronominal posesiv).

4.2. În prezenţa substantivului-nume al obiectului posedat: **ai** *noştri tineri*, **al** *patriei* **oştean, copilul** *cel mic* **al** *vecinului, cel mai bun* **prieten al** *meu.*

SOLUŢIE: *al* = PRONUME posesiv DUBLANT (prin anticipare sau reluare) al numelui obiectului posedat, nu şi al cazului şi funcţiei acestuia. Prin imposibilitatea de a-i dovedi un alt caz decât nominativul şi a-i

---

[52] Vezi, Guţu Romalo, 1967; Manoliu Manea, 1968; Draşoveanu, 1969; Gruiţă, 1969; *LRC*, I, 1974; Florea, 1983; *Sinteze*, 1984; Pană Dindelegan, 1994.

[53] Expuse în *Cursul de morfologie a limbii române contemporane* (vezi, Neamţu, 1995).

Scanned with OKEN Scanner

argumenta o funcție anume, *al* dublant este exclusiv în NOMINATIV și NU ARE FUNCȚIE SINTACTICĂ.

Posesivul sau genitivul se subordonează, peste *al*, substantivului-nume al obiectului posedat:

(Între *prieteni* și *ai* și între *ai* și *mei* nu există o relație gramaticală marcată.)

4.3. În coordonare: **prietenii** *mei și* **ai** *tăi,* **dorința** *lui și* **a** *celorlalți din jur.*

SOLUȚIE: *al* = pronume posesiv «normal», regent în a doua sintagmă posesivă și, indiferent de interpretarea semantică a grupului , coordonat cu termenul regent din prima sintagmă posesivă:

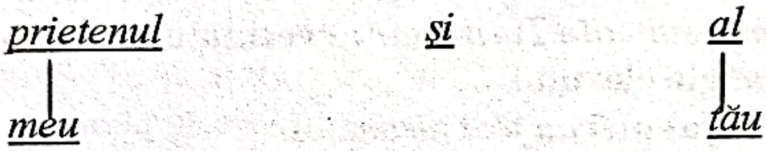

4.4. Pe POZIȚIA unei PREPOZIȚII (locuțiuni prepoziționale) cu GENITIVUL: **în jurul** *casei și* **al** *curții,* **contra** *mea și* **a** *ta.*

SOLUȚIE: *al (a)* = substitut de prepoziție = «**PRO**PREPOZIȚIE», în cazul în care *contra, împotriva, în jurul* etc. sunt prepoziții. (Dacă ele sunt asimilate formal substantivelor, ca un fel de substantive semiindependente, *al (a)* rămâne ... pronume.)

Indiferent de interpretare, adjectivul pronominal posesiv este în acuzativ (= prin acord), iar substantivul (pronumele) în genitiv.

4.5. În construcții cu prepoziția *de*: *o prietenă* **de-a mea** / *o prietenă* **de-ale mele;** *unei prietene* **de-a mele** / *unei prietene* **de-ale mele**; *un prieten* **de-al meu** / *un prieten* **de-ai mei**.

NOTĂ. Deși varianta corectă din punct de vedere gramatical este considerată cea cu posesivul la plural (*o prietenă* **de-ale mele**, *un prieten* **de-ai mei**), datorită sensului (presupus) PARTITIV al lui *de* (*de* = *dintre*), construcția cu *de* + singular (*de-al ...*, *de-a ...*) este cea uzuală și, ca atare pentru analiză trebuie avute amândouă în vedere.

SOLUȚIE: *de + al (a, ai, ale)* = PRONUME posesiv în acuzativ cu prepoziție și funcție de atribut pronominal prepozițional; posesivul (genitivul) = subordonat lui *al* (*a, ai, ale*), cu funcție de atribut adjectival (atribut genitival).

AMENDAMENT: Este posibil ca *de* să-și piardă / să-și fi pierdut calitatea de element relațional, devenind un cuvânt de umplutură (= un *de*

Scanned with OKEN Scanner

"expletiv"), situație în care interpretarea construcției ar fi identică celei de la **2.**, respectiv posesivul (genitivul) să se subordoneze direct substantivului , peste *de* și *al*, ca și cum n-ar fi și aceste elemente în structură.

Scanned with OKEN Scanner

T 17 ADJECTIVE PRONOMINALE / PRONUME

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *A dat* **altor** *copii mingea.*
(2) *A dat copiilor* **altora** *mingea.*

B. SOLUȚII:

(1) *altor* = adjectiv pronominal (nehotărât)
(2) *altora* = pronume (nehotărât)

C. COMENTARIU

0. Cu excepția pronumelor personale propriu-zise, de politețe și reflexive[54], celelalte PRONUME, când stau pe lângă SUBSTANTIVE, LE DETERMINĂ și SE ACORDĂ cu acestea în gen, număr și caz, se transformă din punct de vedere gramatical în adjective, numite, datorită proveniență lor, ADJECTIVE PRONOMINALE: **Fiecare** *a primit câte un pix roșu* (pronume) / **Fiecare** c o p i l *a primit câte un pix roșu* (adjectiv).

Se pot transforma prin urmare în adjective următoarele categorii de pronume: demonstrative, nehotărâte, interogative, relative, posesive și de întărire.

Membrii subclaselor de adjective pronominale sunt aceiași cu ai subclaselor de pronume corespondente, toți sau numai unii, dar nu alții decât cei pronominali.

OBSERVAȚIA 1. Nu se pot transforma în adjective: pronumele interogativ (sau relativ) *cine,* pronumele nehotărâte compuse pe bază de *cine (oarecine, fiecine* etc.), pronumele nehotărâte compuse cu *alt-* și *–va (altcineva, altcareva, altceva*) și pronumele negative *nimeni, nimic.*

OBSERVAȚIA 2. Formele *însumi (însămi), însuți (însăți), însuși (însăși)* etc. sunt, la nivelul românei actuale adjective (de întărire). Pentru problemele deosebite pe care le ridică în analiză, posesivele (pronume sau

[54] În varianta interpretării analitice a grupărilor binare de tip *al meu, al vecinului,* **al**, ca reprezentant sau dublant al numelui obiectului posedat, este, de asemenea, numai pronume. Vezi, pentru detalii, T 16, **4.**

Scanned with OKEN Scanner

adjective) sunt tratate separat și ca atare necuprinse aici (vezi T 18, T 19, T 20, T 21).

0.1. Cele mai multe adjective pronominale sunt identice formal cu pronumele corespondente, iar deosebirile, acolo unde există, sunt nesemnificative.

Dintre acestea reținem:

(1) Particula terminală *-a* (= amplificativ pronominal) în plus la unele pronume față de adjectivele corespondente: *căruia / cărui (student), altuia / altui (elev), acesteia / acestei (studente)* – vezi însă și: *acela / (băiatul) acela, aceștia / (copiii) aceștia.*

(2) Prezența segmentelor *–(u)l, -a, -i, -le* în plus la unele pronume nehotărâte față de adjectivele corespondente: *alt***ul** / *alt (băiat), alt***a** / *altă (fată); alț***ii** / *alți (băieți), alt***ele** / *alte (fete)* etc.

0.2. Și din punctul de vedere al flexiunii, pronumele și adjectivele pronominale sunt identice. Se cuvin reținute aici DESINENȚELE generale de GENITIV-DATIV: **-ui(*a*)** pentru masculin singular (*alt***uia** / *alt***ui** *bărbat);* **-ei** *(***a***)* pentru feminin singular (*alt***eia** / *alt***ei** *femei);* **-or(a)** pentru plural ambele genuri (*alt***ora** / *alt***or** *bărbați, alt***or** *femei).* Prin urmare, orice pronume (adjectiv pronominal) cu una dintre aceste desinențe nu poate fi, în mod obiectiv, decât în genitiv sau dativ.

0.3. Cele mai multe adjective pronominale sunt ANTEPUSE substantivuui: **alt** *elev,* **vreo** *problemă,* **atâtea** *mașini,* **fiecărui** *copil,* **oricărei** *femei* etc. Demonstrativele pot fi atât antepuse, cât și postpuse: **acest** *copil* – *copilul* **acesta**, **acele** *cărți* – *cărțile* **acelea** etc.

0.4. Ca așezare lineară, adjectivul pronominal stă de regulă în imediata vecinătate a substantivului (**orice** *fleac,* **acest** *pix,* **altă** *chestiune* etc.), dar poate fi și separat printr-un determinant, în general adjectival (propriu-zis, pronominal, numeral): **acest** *minunat* t a b l o u *de Țuculescu,* **toți** *acești* c o p i i, **fiecare** *al doilea* s t u d e n t etc.

Mai trebuie reținut aici:

(1) Adjectivele pronominale nu pot fi despărțite de substantiv prin verbe, nici măcar prin auxiliarul predicativ *a fi.* O dată apărut un verb în structură, adjectivul pronominal redevine pronume: c o p i l u l **acela** (adjectiv demonstrativ) *știe multă geografie* / c o p i l u l *este* **acela** (pronume demonstrativ) *care știe...;* **Care** (adjectiv interogativ) p r o b l e m ă *îți pare mai grea?* / **Care** (pronume interogativ) *este* p r o b l e m a *cu pricina?*

(2) Între adjectivul pronominal și substantiv este exclusă prepoziția. O dată apărută o prepoziție, în mod sigur forma pronominală actualizează un pronume, nu un adjectiv pronominal, chiar dacă există coincidență de

Scanned with OKEN Scanner

gen și număr între substantiv și pronume: o a m e n i **de aceștia**, u n b ă i a t **ca acela** (vezi și: u n b ă i a t **ca acela**), o f a t ă **ca oricare**, p i x u r i **din acestea** etc. (Uneori combinația vizează două pronume: u n a **ca asta**, u n e l e **ca acestea.**)

0.5. Consumându-și existența ca determinanți ai substantivului, mai rar ai altor pronume, în lipsa unei prepoziții sau a unui verb, adjectivele pronominale au o singură funcție sintactică: ATRIBUT ADJECTIVAL.

1. Greșeala care se face de regulă este confuzia dinspre adjectivul pronominal spre pronume, adică interpretarea eronată a adjectivului pronominal drept pronume. Mai rar și numai de la un anumit nivel de cunoștințe gramaticale, apare și greșeala în sens invers. (La aceasta din urmă motivația se află în absolutizarea ca importanță a vecinătății unui substantiv pentru calitatea adjectivală.)

Confuzia în discuție se prelungește aproape sigur în alte greșeli care afectează funcțiile sintactice atât ale substantivului, cât și ale adjectivului.

1.1. O dată apreciat greșit ca pronume, adjectivul pronominal nu va mai fi intepretat, firește, ca atribut adjectival, ci va fi luat – la întâmplare – atribut pronominal, în cazul că este sesizată legătura cu substantivul (regent), sau i se va da funcția pe care ar avea-o ca pronume, făcându-se tacit abstracție de prezența substantivuliu. Ex.: **Acestui** *elev nu-i place gramatica* (*acestui* = (greșit) complement indirect (dativ), în loc de atribut adjectival); *L-am văzut pe* **celălalt** *coleg al tău (pe celălalt* = (greșit) complement direct (Ac cu *pe,* măcar că *pe* nu-i aparține), în loc de atribut adjectival).

1.2. Cât privește substantivul, acesta este interpretat «normal», ca și cum n-ar fi însoțit de adjectiv și nu i s-ar fi dat deja falsului pronume funcția lui.

2. Dintre cauzele confuziei adjectivelor pronominale cu pronumele reținem:

2.1. Elementul fundamental este CONȚINUTUL, care acționează prioritar asupra formei. În acest sens, conceptul de ADJECTIV este asociat în mintea analistului în primul rând cu acela de ÎNSUȘIRE propriu-zisă a obiectelor denumite de substantive (*bun, rău, frumos, harnic, înalt* etc.) și numai în al doilea rând este legat de formă, de un cuvânt ACORDAT (în gen, număr și caz cu un substantiv). Or, din acest punct de vedere, al înțelesului, adjectivele pronominale se depărtează sensibil de adjective, ele neexprimând însușiri propriu-zise, ci diverse aspecte ale determinării (apropiere, depărtare (de vorbitor), caracter nehotărât etc.), mai greu concepute ca însușiri. Cum aceleași sunt notele

Scanned with OKEN Scanner

de conținut și când sunt pronume, adjectivele pronominale, în mod firesc, se situează în sfera pronumelor, nu a adjectivelor.

De aceea la însușirea noțiunii de adjectiv trebuie insistat în mod special asupra trăsăturilor gramaticale ale acestei părți de vorbire, mai ales asupra acordului.

2.2. Deosebirile formale față de pronumele corespondente sunt reduse (vezi mai sus), iar acordul este adesea mai puțin vizibil, deoarece multe adjective pronominale, asemenea pronumelor de la care provin, nu au forme diferențiate prin desinențe pentru gen și număr sau le au numai la anumite cazuri. Așa sunt, de exemplu: *care* (= singular sau plural, masculin sau feminin) (la fel toate nehotărâtele pe bază de *care)*, *ce* (= invariabil), *căror* (= masculin sau feminin) etc.

2.3. Un oarecare rol în favorizarea confuziei îl are și poziția proclitică a celor mai multe adjective pronominale, poziție care, pe de-o parte, este mai puțin firească adjectivului propriu-zis, iar, pe de altă parte, «eclipsează» substantivul de după el, respectiv impune atenției în primul rând adjectivul pronominal, care, luat în sine, fără o raportare imediată la substantivul de după el, nu poate părea decât... pronume.

La acestea se mai adaugă un fapt ce ține de cronologia învățării: se predau și se învață dintâi pronumele, cu trăsătura lor caracteristică, aceea de substitute al substantivului și de aici «avantajul», ca grad de asimilare și de instalare în competența gramaticală a analistului, a «primului lucru învățat». Cel mai adesea, la adjectivele pronominale corespondente învățate după aceea se trece sub tăcere sau nu se insistă suficient asupra faptului că ele nu mai sunt substitute ale substantivului, nu apar în locul acestuia, ci «pe lângă» el, determinându-l asemenea unui adjectiv oarecare. Prin urmare, prin adjectiv pronominal nu înțelegem că este în același timp și adjectiv, și pronume (= substitut), ci că este un adjectiv provenit dintr-un pronume[55].

OBSERVAȚIE. Denumirea uzuală de "adjectiv pronominal" este după modelul "adjectiv participal" (= adjectiv provenit din participiu), "adjectiv gerunzial" (= adjectiv provenit din gerunziu) etc.

Deoarece adjectivele pronominale provin toate din pronume[56] și, asemenea acestora, sunt de mai multe feluri (demonstrative, interogative,

---

[55] Un statut special au posesivele (*meu, tău, nostru* etc.), care FORMAL sunt ADJECTIVE, iar în CONȚINUT, stând pe poziția POSESORULUI, sunt PRONUME (=substitute).

[56] Un caz special reprezintă adjectivul pronominal de ÎNTĂRIRE (*însumi, însuți* etc.), care, la nivelul limbii române actuale, nu mai are drept corespondent un

Scanned with OKEN Scanner

relative etc.), s-ar putea chiar renunța la calificativul intermediar "pronominal", utilizând denumiri mai economice: adjectiv demonstrativ, adjectiv interogativ etc.[57] (În mod similar, despre o formă verbală ca *mergând* spunem de regulă că este verb la gerunziu, fără a mai insera intermediarul «modul nepersonal», subînțelegând că gerunziul este un mod nepersonal, la fel ca infinitivul, supinul.)

3. Elementul care deosebește adjectivele pronominale de pronume, elementul fundamental și de altfel unicul operant în analiza practică, este ACORDUL în gen, număr și caz cu substantivul. Acesta este o potrivire formală obligatorie (= are caracter de lege) și vizează toate cele trei categorii gramaticale comune substantivului și adjectivului – genul, numărul și cazul. De aceea spunem că acordul adjectivului pronominal cu substantivul este OBLIGATORIU și TOTAL. Pentru analiza practică, acest fapt are importanță imediată: acordul, o dată dovedit gramatical într-o categorie, îl acceptăm ca existent și în celelalte.

3.1. Probabilitatea ca un pronume dintre cele menționate (vezi mai sus) să se transforme în adjectiv pronominal este condiționată de PREZENȚA UNUI SUBSTANTIV (pronume) în structură, fără ca acesta să fie despărțit de presupusul adjectiv prin prepoziție sau verb (vezi mai sus). Prin urmare, dacă pronumele nu apare pe lângă substantiv (pronume), nici nu se mai pune problema de a avea un adjectiv pronominal[58].

3.2. Simpla prezență a substantivului nu este întru totul probantă pentru calitatea de adjectiv. De aceea condiția absolut necesară și suficientă pentru a vorbi de un adjectiv este acordul cu substantivul, acord care trebuie verificat și dovedit.

După numărul de operații necesare pentru verificarea acordului și implicit a calității adjectivale, deosebim următoarele situații:

3.2.1. Orice formă pronominală antepusă unui substantiv și nelegată de acesta prin prepoziție se transformă obligatoriu în adjectiv pronominal.

Afirmația este valabilă indiferent dacă adjectivul pronominal este VARIABIL și exprimă prin desinențe numărul, genul și cazul (**alt** *băiat*, **altă** *fată*, **alți** *băieți*, **alte** *fete* / **altui** *băiat*, **altei** *fete*, **altor** *băieți*, **altor** *fete)* sau este INVARIABIL, TOTAL (**ce** *fată*, **ce** *băiat*, **ce** *fete*, **ce** *băieți*) sau PARȚIAL (nu marchează opoziția de gen la anumite cazuri sau la

---

«pronume» de întărire și ca atare nu putem vorbi, în plan sincronic, de o conversiune a pronumelui de întărire în adjectiv pronominal de întărire.

[57] Posesivele au un statut aparte nu numai ca denumire, ci și prin raportarea la calitatea de substitute. Vezi, pentru acestea, T 22.

[58] Pentru situația de excepție a posesivelor din structuri de tipul *contra mea, în jurul meu*, vezi T 29.

Scanned with OKEN Scanner

singular are numai nominativ-acuzativ: **câtor** *femei* – **câtor** *bărbați;* **cât** *timp* – **câtă** *vreme*).

OBSERVAȚIE. Se presupune, bineînțeles, că respectiva formă pronominală determină substantivul. În caz contrar, «vecinătatea» și coincidența de categorii nu conduc la adjectiv pronominal: **Fiecăruia** *profesorul i-a dat alt subiect (fiecăruia* = pronume henotărât, nu adjectiv).

Întrucât excepție nu există, verificarea acordului este de prisos. Vom mai reține aici următoarele:

(1) Acordul este vizibil formal la adjectivele variabile, de tip: *alt (altui), altă (altei), alți (altor), alte (altor)*. Prin analogie cu acestea se acceptă și la celelalte.

(2) Cele care se utilizează și la genitiv-dativ au desinențele specifice: *-ui, -ei, -or*.

(3) Întrucât, exceptând substantivele de genul feminin singular, celelalte substantive au formă unică pentru toate cazurile, genitiv-dativul este marcat în corpul adjectivului pronominal antepus și «contează», ca semnificație, pentru grup în întregime. (Se înțelege că, deși desinența de genitiv-dativ o poartă adjectivul pronominal, nu vom trage concluzia că substantivul se acordă cu adjectivul pronominal și nu invers.)

Rolul pe care îl are adjectivul pronominal în marcarea genitiv-dativului la substantiv este la fel de important ca cel al articolului nehotărât: comp. *un***ui** *băiat (un***ei** *fete, un***or** *băieți, un***or** *fete)* cu *acest***ui** *băiat (acest***ei** *fete, acest***or** *băieți, acest***or** *fete).*

(4) Identificarea cazului substantivului și, o dată cu al acestuia, și al adjectivului pronominal antepus se poate face în două feluri:

(a) fie după desinența de la adjectivul pronominal, cazul fiind același la substantiv și adjectiv,

(b) fie eliminând adjectivul pronominal și articulând substantivul cu articol hotărât enclitic, situație în care rolul de a exprima cazul revine articolului hotărât: *Acestui copil îi place gramatica – acestui copil* = dativ (caz marcat la *acestui)* sau *copilului* = dativ (caz marcat de articolul hotărât). Stabilirea exactă a cazului (nominativ sau acuzativ, genitiv sau dativ) se realizează după procedeele cunoscute (vezi T2 și T3).

OBSERVAȚIE. Deoarece substantivul precedat de adjectivul nehotărât *tot (toată, toți, toate)* este articulat, în forma *tutur***or** *elevil***or** *(tutur***or** *elevel***or***)* cazul este dublu marcat.

3.2.1.1. Toate formele pronominale de genitiv-dativ (cu desinențele *–ui, -ei, -or*), cu excepția demonstrativelor (vezi mai jos), prin postpunere

Scanned with OKEN Scanner

față de substantiv, devin, cu sau fără unele modificări de formă, PRONUME, nu adjective pronominale, indiferent de genul, numărul și cazul substantivului. În eventualitatea că cele trei categorii sunt identice la substantiv și pronume, aceasta nu se datorează acordului, ci COINCIDENȚEI. Prin urmare: **altui (vreunui, fiecărui, oricărui, nici unui)** c o p i l / c o p i l u l **altuia (vreunuia, fiecăruia, oricăruia, nici unuia)** – ADJECTIV PRONOMINAL / PRONUME. La fel: **altei (vreunei, fiecărei, oricărei, nici unei)** c ă r ț i / c a r t e a **alteia (vreuneia, fiecăreia, oricăreia, nici uneia); altor (multor, atâtor)** c o p i i / c o p i i i **altora (multora, atâtora); altei** f e t i ț e / f e t i ț e i **alteia; altui** c o p i l / c o p i l u l u i **altuia; altor** d o r i n ț e / d o r i n ț e l o r **altora** etc.

Faptul că între forma pronominală postpusă și substantiv nu există acord poate fi evidențiat prin posibilitatea apariției oricărei forme de gen și număr pe lângă unul și același substantiv: f e t i ț a *alteia,* dar și f e t i ț a *altuia,* f e t i ț a *altora;* b ă i a t u l *altuia,* dar și b ă i a t u l *alteia,* b ă i a t u l *altora;* f e t i ț e l e *altora,* dar și f e t i ț e l e *altuia,* f e t i ț e l e *alteia;* b ă i e ț i i *altora,* dar și b ă i e ț i i *altuia,* b ă i e ț i i *alteia.*

Forma pronominală postpusă substantivului este în genitiv, caz identificat după procedeul de la substantiv (comp. cu b ă i a t u l *vecinului,* b ă i a t u l *vecinei,* b ă i a t u l *vecinilor).*

3.2.2. Demonstrativele, cu excepția celor de identitate, pot apărea și postpuse substantivului (articulat enclitic), având aceeași formă cu pronumele.

3.2.2.1. Utilizate cu forma de nominativ-acuzativ, ele sunt exclusiv adjective.

Inventar de forme:

(a) de apropiere: b r a d u l *acesta,* s a l c i a *aceasta,* b r a z i i *aceștia,* s ă l c i i l e *acestea;*

(b) de depărtare: b r a d u l *acela,* s a l c i a *aceea,* b r a z i i *aceia,* s ă l c i i l e *acelea;*

(c) de depărtare compuse (= de diferențiere sau nonidentitate): b r a d u l *celălalt,* s a l c i a *cealaltă,* b r a z i i *ceilalți,* s ă l c i i l e *celelalte.*

3.2.2.2. Formele de genitiv-dativ pot apărea în trei situații, asociate cu valori morfologice diferite:

(1) SUBSTANTIV (articulat enclitic) cu formă de NOMINATIV-ACUZATIV + DEMONSTRATIV cu formă de GENITIV-DATIV – indiferent de coincidența/necoincidența categoriilor de gen și număr cu ale subsantivului, demonstrativul este PRONUME (în genitiv): c a r t e a *acestuia (acesteia, acestora);* c ă r ț i l e *acestuia (acesteia, acestora);*

Scanned with OKEN Scanner

c o p i l u l *aceluia (aceleia, acelora);* b ă i e ț i i *celuilalt (celeilalte, celorlalți, celorlalte)* etc.

Lipsa de acord este evidentă la nivelul cazului (substantivul în NAc, iar demonstrativul în GD, respectiv, aici, G), ceea ce exclude acordul și la celelalte categorii.

(2) SUBSTANTIV (articulat enclitic) cu formă de GENITIV-DATIV + DEMONSTRATIV cu aceeași formă cazuală (GENITIV-DATIV):

(a) Între SUBSTANTIV și DEMONSTRATIV există DIFERENȚE DE GEN ȘI/SAU NUMĂR: c o p i l u l u i *acesteia (aceleia, celeilalte),* COPILULUI *acestora (acelora, celorlalți, celorlalte),* f e t i ț e i *aceluia (acelora, acestora, celorlalți, celorlalte)* etc.

Neexistând acord într-una din categorii (gen, număr), nu există nici în celelalte și prin urmare avem din nou pronume demonstrativ (în genitiv), nu adjectiv. (Comp. *rochia* f e t i ț e i **acelora** cu *rochia* f e t i ț e i **vecinilor**; *scriu* c o p i l u l u i **celorlalți** cu *scriu* c o p i l u l u i **vecinilor**.)

(b) SUBSTANTIVUL și DEMONSTRATIVUL au ACELAȘI GEN și ACELAȘI NUMĂR: b ă i a t u l u i *acestuia,* f e t i ț e i *aceleia,* b ă i e ț i l o r *celorlalți,* f e t e l o r *acelora* etc.

(b_1) Neavând cum verifica dacă identitatea în gen, număr și caz este o coincidență sau se datorează legii acordului, aceste construcții sunt ambigue sintactic. Strict formal ele pot fi luate însă ca adjective demonstrative.

(b_2) Prin marcarea dublă a cazului în grup (*copil***ului** *acest***uia**), combinațiile de acest tip par destul de «greoaie» și sunt puțin folosite, preferându-se construcțiile cu demonstrativul antepus (*acestui copil*), mai clare sintactic și mai economice.

3.2.3. Dacă o formă pronominală apare între două substantive, în mod sigur aceasta reprezintă un adjectiv pronominal, fie pe lângă substantivul din față, fie pe lângă substantivul de după el.

3.2.3.1. Ca adjective pe lângă primul substantiv apar, firește, demonstrativele: h a i n e l e **acestea** *ale copiilor, culoarea* h a i n e l o r **acestora** *ale copiilor,* p a n t o f i i **aceia** *ai fetiței* etc.

Articolul genitival *al (a, ai, ale)* desparte în mod clar primul substantiv cu adjectivul său de cel de-al doilea substantiv. Prin urmare, demonstrativul nu poate fi raportat la substantivul din dreapta, nici chiar în situațiile în care categoriile de gen, număr și caz coincid la cei trei membri ai grupului. Prin acord cu substantivul din stânga, adjectivul demonstrativ poate sta în orice caz.

3.2.3.2. Ca adjective pe lângă al doilea substantiv pot apărea numai acelea care au formă de genitiv-dativ și sunt antepuse. Acordându-se cu

Scanned with OKEN Scanner

substantivul din dreapta, ele vor fi totdeauna în cazul genitiv: *tatăl* **acestui (acelui, celuilalt, aceluiași, altui vreunui, oricărui, fiecărui, nici unui** etc.) c o p i l ; *mama* **acestei (acelei, celeilalte, aceleiași, altei vreunei, oricărei, fiecărei, nici unei** etc.) f e t i ț e ; *părinții* **acestor (acelor, celorlalți, acelorași, altor, oricăror, multor, atâtor** etc.) c o p i i.

Cuplarea adjectivului pronominal cu al doilea substantiv reiese clar din acordul în dreapta, nu în stânga, acord realizat obligatoriu în fiecare dintre cele trei categorii (gen, număr, caz).

Astfel, într-un exemplu ca *Prietenului* **acestui** b ă i a t *îi datorez multe*, acordul se face cu *băiat*, nu cu *prietenului*, dovadă că primul substantiv poate fi pus și la plural sau poate fi înlocuit cu unul de genul feminin, fără ca adjectivul (*acestui*) să fie obligat la schimbări similare: *prietenului acestui băiat*, dar și *prietenilor acestui băiat, prietenei acestui băiat.*

Dimpotrivă, schimbând numărul celui de-al doilea substantiv sau înlocuindu-l cu unul de genul feminin, în mod obligatoriu se produc schimbări identice la adjective: *prietenului acestui băiat*, dar *prietenului acestei fete* (nu și **prietenului acestui fete), prietenului acestor băieți* (nu și **prietenului acestui băieți*) etc.

Aceeași segmentare a grupului în "substantiv" și "adjectiv + substantiv" (*cartea – acestei fetițe*) ne-o dovedește și articolul *al (a, ai, ale)*, a cărui apariție poate fi catalizată prin așezarea după primul substantiv a unui determinant oarecare: *cartea acestei fetițe – cartea ilustrată a acestei fetițe.*

4. De regulă, adjectivele pronominale apar pe lângă substantive (vezi toate exemplele de mai sus), dar, mai rar, pot apărea și pe lângă pronume.

Se pare că singurele adjective pronominale în această situație sunt nehotărâtele. Deosebim următoarele situații:

(1) Nehotărâtul *toți, toate* (mai rar *tot, toată*) pe lângă:

(a) Pe lângă un pronume DEMONSTRATIV: *toți aceștia, toate acestea (aceștia toți, acestea toate), toți aceia, toate acelea (aceia toți, acelea toate), toți ceilalți, toate celelalte (ceilalți toți, celelalte toate).* În aceste grupări, nehotărâtul, indiferent de poziție, este adjectiv, iar demonstrativul, pronume: **Toți** a c e ș t i a *sunt prietenii mei;* **Toate** c e l e l a l t e *mă lasă rece.*

Același statut adjectival îl are (*toți, toate*) și în combinație cu demonstrativul semiindependent *cei (cele)*: **Toți** c e i *care au plecat nu s-*

Scanned with OKEN Scanner

au mai întors.; Mi-a adus d i n **toate** c e l e *care mă interesează;* **Tuturor** c e l o r *care mi-au scris le-am răspuns*[59].

OBSERVAȚIE. Dacă apar pe lângă un substantiv, atât demonstrativul, cât și nehotărâtul sunt adjective: **toți acești** o a m e n i, **toate celelalte** p r o b l e m e.

(b) Pe lângă un posesiv: **toți** a i m e i, **toate** a l e v o a s t r e (*Aici se odihnesc* **toți** *ai mei, duși pentru totdeauna în lumea celor ce nu mai sunt)*[60].

(2) Nehotărârtul *atâția, (atâtea)* pe lângă nehotărârtul *alții (altele)*: **atâția** a l ț i i, **atâtea** a l t e l e.

(3) Interogativul (relativul) *câți (câte)* pe lângă nehotărârtul *alții (altele)*: *C u* **câți** a l ț i i *ai mai discutat?; Nu-mi amintesc* **câte** a l t e l e *mi-a mai spus.*

(4) Acestui model (adjectiv + pronume) se încadrează și grupările *mulți alții (puțini alții), multe altele (puține altele)*: *Au venit Popescu, Ionescu, Georgescu și* **mulți** a l ț i i *pe care nu-i cunoști.; În grădina lui cultivă cartofi, morcovi, roșii, castraveți și* **multe** a l t e l e.

4.1. Aceleași demonstrative și nehotărâte își păstrează statutul pronominal în combinație cu un numeral cardinal: a l ț i i **doi,** c e i l a l ț i **doi,** a c e l e a **două** etc.

4.2. O situație aparte au grupările de tip *nimic altceva, nimeni altcineva, nimeni altul* etc., în care ambele componente sunt pronume, indiferent dacă sunt încadrate sau nu într-o construcție exceptivă: *N-a mai spus* n i m i c a l t c e v a*?; Domnul din față nu este* n i m e n i a l t u l *decât fostul meu director; N-a mai fost* n i m e n i a l t c i n e v a *decât colegii lui?*

---

[59] Argument pentru statutul de pronume (nu de adjectiv) al lui *cei (cele)* - subordonata atributivă de după demonstrativ, introdusă prin *care* sau *ce*, asemenea situației în care lipsește *toți (toate)*: *Cei care au venit... – toți cei care au venit.*

[60] În structuri de acest tip, calitate pronominală propriu-zisă are numai *ai, (ale)*. Vezi, pentru detalii, T 16, **4.**

Scanned with OKEN Scanner

T 18 PRONUME POSESIVE – NOMINATIV(ACUZATIV) / GENITIV (DATIV)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Cățelușii aceștia sunt* **ai tăi.**
(2) *N-ai respectat dorința* **alor tăi.**

B. SOLUȚII:

(1) *ai tăi* = pronume posesiv în nominativ
(2) *alor tăi* = pronume posesiv în genitiv

C. COMENTARIU

0. Gruparea "*al (a, ai, ale)* + posesiv" (*al meu, a mea, ai mei, ale mele* etc.), în lipsa unui substantiv cu care să se acorde, este PRONUME POSESIV. *Au câștigat* **ai noștri;** *S-a dus* **la ai** săi. (Vezi, pentru deosebirea dintre pronume posesive și adjective posesive, T 19.)

În analiza gramaticală, foarte rar nu se recunoaște pronumele posesiv, dar foarte adesea i se interpretează greșit cazul, în speță GENITIV în loc de nominativ. Cauza, de fiecare dată, este necunoașterea cazului articolului posesiv *al (a, ai, ale)*, care dă cazul său posesivului.

1. Ca element component în structura pronumelui posesiv, *al (a, ai, ale)*, cu această formă, are numei două cazuri – NOMINATIV și ACUZATIV, între care distincția nu se face morfologic, ele fiind identice formal, ci sintactic. Prin urmare și pronumele posesive au numai două cazuri (nominativ și acuzativ).

Forma de nominativ este, firește, fără prepoziție, iar cea de acuzativ, în general cu prepoziție. Funcțiile sintactice îndeplinite sunt cele firești pentru pronumele în cazurile menționate.

1.1. NOMINATIV:

1.1.1. SUBIECT: *Creionul tău este verde, iar* **al meu** *este roșu;* **Ai tăi** *sunt foarte neliniștiți din cauza examenului.*

În general, recunoașterea pronumelui posesiv și a cazului (nominativ) în această ipostază nu ridică probleme.

1.1.2. NUME PREDICATIV (de regulă pe lângă auxiliarul predicativ *a fi*): *Pixul acesta nu este* **al meu;** *Uzina e* **a noastră;** *Toate cărțile acestea sunt* **ale tale?**

Scanned with OKEN Scanner

Confuziile de caz și de parte de vorbire care vizează pronumele posesive se fac de regulă în această situație.

(1) Cel mai adesea pronumele posesiv cu funcție de nume predicativ este interpretat greșit ca fiind un GENITIV, în loc de NOMINATIV.

Raționamentul pleacă de la întrebarea *al (a, ai, ale) cui*, specifică genitivului, singura posibilă aici, corelată cu două trăsături aparente ale construcției: prezența lui *al (a, ai, ale)* și identitatea de conținut a posesivului, ca substitut al numelui posesorului, cu un substantiv (pronume) în genitiv. (Comp. *Cartea este* **a sa** și *Cartea este* **a vecinei** sau *Cartea este* **a ei**.)

Nici una din cele trei trăsături nu este concludentă aici pentru calitatea de genitiv: cazul posesivelor nu se află prin întrebări, *al (a, ai, ale)*, ca articolul posesiv, nu cere genitiv, iar conținut identic nu înseamnă în mod obligatoriu și expresie (formă) identică aici.

Calitatea de NOMINATIV, nu de genitiv, se evidențiază astfel:

(a) Cazul posesivului (*al meu, al tău, a sa, ale noastre* etc.) îl dă *al (a, ai, ale)*, cazul său contând pentru pronumele posesiv în întregime (vezi T 16). Ca reprezentant în pronumele posesiv al numelui obiectului posedat, *al (a, ai, ale)* poate fi înlocuit cu substantivul care denumește acest obiect posedat: *Cartea este* **a mea** → *Cartea este* **cartea** *mea; Cărțile acestea sunt* **ale** *tale?* → *Cărțile acestea sunt* **cărțile** *tale?*

În structura astfel obținută, echivalentă cu cea înlocuită, poziția lui *al (a, ai, ale)* de după *a fi* este ocupată de un substantiv, al cărui caz, nominativ, este evident. (Acuzativul se exclude, întrucât nume predicativ în acuzativ fără prepoziție nu există.)

(b) Dacă posesivul propriu-zis de genul feminin, numărul singular (*mea, ta, sa noastră, voastră*) ar fi în genitiv, ar trebui să aibă altă formă, identică cu a adjectivului posesiv, respectiv *mele (tale, sale, noastre, voastre)*. Trecând posesivul din Ț a r a **mea** *este bogată (mea* = NOMINATIV, prin acord cu *țara*) la genitiv, obținem *Oamenii* ț ă r i i **mele** *sunt harnici și ospitalieri (mele* = GENITIV (tot singular), prin acord cu *țării*). Prin urmare, este evident că genitivul de la *mea* este *mele*, de la *ta* este *tale* etc. Or, în situația discutată (*Cartea este a* **mea**), forma *mele* este imposibilă (**Cartea este a mele*) și, ca atare, nu e vorba de un genitiv. Prin analogie, acceptăm că atât formele de masculin (singular), cât și cele de plural (ambele genuri), care nu disting nominativ-acuzativul de genitiv-dativ, stau tot în nominativ, nu în genitiv (*Cărțile sunt* **ale noastre**; *Musafirii sunt* **ai voștri** etc.).

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Se înțelege că un substantiv sau pronume (în afară de posesive) precedat de *al (a, ai, ale)* în aceeași poziție va fi în genitiv: *Terenul este* **al patronului;** *Câinele este* **al lor.**

(2) Uneori interpretarea greșită vizează calitatea morfologică, respectiv se consideră pronumele drept adjectiv pronominal posesiv. Motivația logică a acestei interpretări constă în identitatea obligatorie de gen, număr și caz a posesivului cu substantivul-subiect, identitate asimilată greșit conceptului de acord adjectival, dinspre posesiv spre substantiv: **Mașina** *este* **a ta** (*mașina* = singular, feminin, nominativ; *a ta* = singular, feminin, nominativ); comp. cu **Mașina** *este* **nouă** (*mașina* = singular, feminin, nominativ; *nouă* = singular, feminin, nominativ.)

Împotriva calității de adjectiv pledează următoarele fapte:

(a) Nu există adjective pronominale despărțite de substantivul regent prin verb, inclusiv *a fi* (auxiliar predicativ), și de aceea nici nume predicativ exprimat prin adjectiv pronominal. (Vezi, pentru detalii, T 17.)

(b) Ca reprezentant al obiectului posedat după *a fi, al (a, ai, ale)* are, în mod firesc, numărul, genul și cazul substantivului-obiect posedat care ar apărea în locul lui, identic în structura de față cu cel care are funcția de subiect: *Mașina este* **a mea** – *Mașina este* **mașina** *mea (a* din primul exemplu stă pe poziția substantivului *mașina* din exemplul al doilea). Cum un substantiv nu se acordă cu alt substantiv, nici *al (a, ai, ale)*, ca înlocuitor al acestuia, nu se poate acorda.

1.2. ACUZATIV – diverse funcții sintactice: *I-am văzut* **pe ai noștri** *intrând pe teren* (complement direct); *Eu mă refeream la problemele mele, iar tu,* **la ale tale** (complement indirect); *A fost ajutat de* **ai săi** (complement de agent); *Am ajuns acasă* **o dată cu ai mei** (compl. circ. de timp); *S-a dus* **la ai mei** *și m-a pârât* (compl. circ. de loc); **Dintre** *toți* **ai tăi,** *cel mai al dracului este văru-tău* (compl. circ. comparativ): *Cu toate pilele și* **cu** *toți* **ai săi** *în spate n-a reușit să intre la o facultate de stat* (compl. circ. concesiv).

Prin faptul că este însoțit de prepoziție, nu ridică probleme în recunoașterea cazului.

2. Mai rar, articolul posesiv se utilizează LA PLURAL și cu formă de genitiv-dativ: *alor*. În această situație, se înțelege că pronumele posesiv (*alor mei, alor tăi, alor noștri* etc.) va sta în genitiv sau dativ: H o t ă r â r e a **alor mei** *a fost să amânăm totul pe a doua zi (alor mei* = pronume posesiv în genitiv); **Alor voștri** *nu le convine situația creată (alor voștri* = pronume posesiv în dativ).

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 1. Utilizate în genitiv-dativ, pronumele posesive au funcțiile sintactice aferente celor două cazuri. (În exemplele date: *alor mei* = atribut pronominal genitival; *alor voștri* =. complement indirect.). Alte exemple: *Mașina* **din fața alor mei** *costă o avere* (atribut pronominal prepozițional); *Toți au fost* **contra alor noștri** (nume predicativ cu prepoziție); *Am sosit acasă* **înaintea alor mei** (compl. circ. de timp); *A dat-o în bară* **datorită alor săi** (compl. circ. de cauză). Cît privește deosebirea genitiv / dativ, aceasta se face ca la orice pronume sau substantiv. (Vezi, în acest sens, T 3.)

OBSERVAȚIA 2. Genitiv-dativul pronumelor posesive este dat de **alor**, în structura căruia recunoaștem desinența de genitiv-dativ, plural *–or*, comună tuturor pronumelor (adjectivelor pronominale) declinabile. (Comp. cu *acest***or**, *alt***or**, *mult***or** etc.)

3. În rezumat: pronumele posesive cu *al (a, ai, ale)* sunt în nominativ (acuzativ), iar cele cu *alor* în genitiv(dativ).

Scanned with OKEN Scanner

T 19 *AL MEU (AL TĂU* ETC.) – ADJECTIV POSESIV/ PRONUME POSESIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Cei doi* REPREZENTANŢI **ai noştri** *s-au descurcat foarte bine.*
(2) **Ai noştri** *s-au descurcat foarte bine.*

B. SOLUŢII:

(1) *ai noştri* = adjectiv posesiv
(2) *ai noştri* = pronume posesiv

C. COMENTARIU

0. Din punctul de vedere al formei, adjectivele posesive cu articolul posesiv *al (a, ai, ale)* sunt identice cu pronumele posesiv: **Ale noastre** *au fost mai bune (ale noastre* = pronume posesiv); *Cele două aeromodele* **ale noastre** *au fost mai bune (ale noastre* = adjectiv posesiv)

OBSERVAŢIE. Luate în ansamblu, adjectivele posesive cu *al (a, ai, ale)* sunt cu mult mai rar folosite decât cele fără *al (a, ai, ale)*. (Vezi, pentru acestea din urmă, T 20.)

Datorită identităţii formale menţionate, confuzia adjectivelor posesive (de acest tip) cu pronumele posesive este mai frecventă decât a celor fără *al (a, ai, ale)*. Din cauza aceluiaşi *al (a, ai, ale*), interpretat greşit ca articol genitival (în loc de posesiv) şi asociat cu întrebarea *al (a, ai, ale) cui*, se înţelege de ce şi cazul este adesea interpretat eronat, de regulă ca genitiv, indiferent de cazul substantivului.

1. Toate posesivele cu *al (a, ai, ale)* când stau pe lângă un substantiv şi nu sunt legate de acesta printr-o prepoziţie se acordă obligatoriu în gen, număr şi caz cu substantivul şi ca atare sunt adjective şi numai adjective (posesive). În practica analizei gramaticale este suficient să «observăm» că stau pe lângă un substantiv, antepuse ori postpuse (vezi mai jos) şi îl determină, pentru a decide, fără nici o altă verificare sau demonstraţie, că sunt adjective posesive. Este exclusă prin urmare posibilitatea ca o formă de tipul *al meu (al tău, ale sale* etc.) aflată pe lângă un substantiv să nu fie adjectiv posesiv.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Se înțelege că posesivul pe lângă substantiv este adjectiv numai dacă îl și determină. Altfel spus, simpla vecinătate nu este concludentă: *Un lup,* **al meu** *încă n-a văzut (al meu* = pronume posesiv, nu adjectiv, întrucât nu determină substantivul *un lup*).

Probabilitatea și motivația interpretării greșite a cazului sunt alimentate de comportamentul morfologic «neobișnuit» al lui *al (a, ai, ale)* în cadrul grupului:

(a) Pe de o parte, el dublează, prin anticipare (**ale** *mele probleme*) sau reluare (*cel mai bun prieten* **al** *meu*) substantivul succedent sau antecedent în calitatea lui de nume al obiectului posedat, reeditându-i categorile de gen și număr (în exemplele date: feminin, plural – feminin, plural; masculin, singular – masculin, singular). Aceleași categorii (gen și număr) apar și la posesivul propriu-zis (*mele, meu*), prin acord cu substantivul și, de aici, identitatea în linie (*al* – posesiv - substantiv) a categoriilor de gen și număr.

(b) Pe de altă parte, *al (a, ai, ale)* nu are, în mod obiectiv, decât nominativ-acuzativ[61] și ca atare, în ceea ce privește cazul, nu se pune problema acordului, ci doar a unei coincidențe de caz a lui *al* cu substantviul. Într-un exemplu ca *lucrarea unei colege a mele*, este mai mult decât evident că substantivul este în genitiv, iar *a*, prin forța lucrurilor, nu poate fi în genitiv, căci nu are formă decât de nominativ-acuzativ.

În același fel se pune problema și la plural: *Lucrările unor colege ale mele* (forma de genitiv-dativ de la *ale* este ... *alor*).

De aici putem trage două concluzii:

(1) *Al (a, ai, ale)* nu se acordă sintagmatic cu substantivul, neavând cum, ci doar adjectivul pronominal posesiv propriu-zis (*meu, tău, său* etc.), evidențiind un acord adjectival tipic, unul realizat «peste» *al (a, ai, ale),* ca și cum acesta di nurmă nici n-ar fi în structură: *acești p r i e t e n i* **ai tăi**[62].

(2) Constituenții acestor grupări binare (*al* + posesiv) se comportă morfologic diferit.

Când, potrivit tradiției și prescripțiilor din manualele școlare, spunem că grupul "*al* + posesiv" (*al meu, a ta, ai săi* etc.) constituie o singură parte de vorbire cu structură binară (= adjectivul pronominal posesiv), trecem «sub tăcere» acest caracter neunitar, acceptând că adjectivul pronominal posesiv în întregime (= cu *al* cu tot) se acordă cu substanțivul.

---

[61] Forma de genitiv-dativ *alor* este exclusă din aceste contexte.

[62] Se cere astfel abandonată o reprezentare lineară a relațiilor din aproape în aproape: *p r i e t e n i* **ai** și a i **mei** (*acești prieteni* ← *ai* ← *mei*).

Scanned with OKEN Scanner

În consecință, categoriile de gen, număr și caz ale adjectivului pronominal posesiv «se citesc» de la substantiv, ele, datorită acordului, fiind identice. Oricât de «tentantă» ar fi utilizarea unei întrebări, în speță *al (a, ai, ale) cui*, pentru aflarea cazului, trebuie să se renunțe la ea.

1.1. Spre deosebire de pronumele posesive corespondente, adjectivele posesive (cu *al, (a, ai, ale)*) au toate cele cinci cazuri, prin acord cu substantivul determinat: O p r i e t e n ă **a mea** *este profesoară de chimie (a mea* = nominativ); *Mama* u n e i p r i e t e n e **a mele** *este medic (a mele* = genitiv); *Scriu* u n e i p r i e t e n e **a mele** (*a mele* = dativ); *Am discutat* d e s p r e o p r i e t e n ă **a mea** *din copilărie (a mea* = acuzativ); *Mi-e dor de tine, dragă și bună* p r i e t e n ă **a mea!** *(a mea* = vocativ).

Opoziția cazuală NAc / GD este marcată formal numai la adjectivele posesive de genul feminin, numărul singular: *a mea / a mele, a ta / a tale, a sa / a sale, a noastră / a noastre, a voastră / a voastre* (vezi și exemplele de mai sus). Toate celelalte adjective posesive au o singură formă pentru toate cazurile. Interpretarea acesteia într-un text dat ca materializând unul sau altul dintre cazuri se ghidează exclusiv după cazul substantivului.

În legătură cu statutul adjectival al posesivelor aici în discuție mai trebuie reținute următoarele:

(1) Nu există adjective posesive cu articolul *alor*. Orice posesiv precedat de *alor* este pronume posesiv, în genitiv sau dativ (vezi T 18). Prin urmare coincidența de gen și număr între un posesiv cu *alor* și un substantiv regent nu se încadrează la acord și nu generează calitatea de adjectiv. A se compara: *Acești* s u p o r t e r i **ai noștri** *sunt cam gălăgioși (ai noștri* = adjectiv posesiv, acordat cu substantivul *suporteri,* NOMINATIV, masculin, plural) cu S u p o r t e r i i **alor noștri** *au fost mai gălăgioși ca oricând (alor noștri* = pronume posesiv, GENITIV, masculin, plural).

(2) Prezența unei prepoziții între posesiv și substantiv, chiar dacă e vorba de identitate în gen, număr și caz, exclude adjectivul: D e s p r e u n c o p i l **ca al tău** *nu se pot spune decât lucruri bune* (*ca al tău* = pronume posesiv, acuzativ cu prepoziție); P e b a n i i **de la ai tăi** *mi-am cumpărat un aparat de radio (de la ai tăi* = pronume posesiv, acuzativ cu prepoziție)[63].

2. Adjectivele posesive cu *al (a, ai, ale)* pot fi considerate VARIANTE CONDIȚIONALE CONTEXTUAL ale celor fără *al, (a, ai, ale)*: d o r i n ț e l e **noastre – ale noastre** d o r i n ț e.

---

[63] Pentru structurile cu *de* (*o prietenă de-a mea, o prietenă de-ale mele* etc.), vezi T 16, **4.**

Scanned with OKEN Scanner

Deosebim două situații, în funcție de poziția față de sustantiv și articularea acestuia:

(1) Adjectivele posesive sunt ANTEPUSE substantivelor, acestea din urmă fiind obligatoriu NEARTICULATE ENCLITIC: **ai noștri** t i n e r i, **ale noastre** d o r i n ț e etc. Datorită invariabilității cazuale a lui *al (a, ai, ale)*, adjectivele pronominale posesive antepuse substantivului îi blochează acestuia variabilitatea cazuală, adică nu-i permit alt caz decât nominativ-acuzativul.

(2) Adjectivele posesive sunt POSTPUSE substantivului:

(a) NEARTICULAT ENCLITIC: u n c o p i l **al meu,** *aceste* d o - r i n ț e **ale voastre,** *cele două* r e p r e z e n ț a n t e **ale noastre**; *a doua* c a r t e **a sa** etc.;

(b) ARTICULAT ENCLITIC, dar între substantiv și adjectivul posesiv se mai află un cuvânt: p r i e t e n u l *acela* **al tău,** f a t a *cea mică* **a ta** etc.

3. Adjectivele posesive cu *al (a, ai, ale)*, asemenea celor fără *al (a, ai, ale)*, au funcție de ATRIBUT ADJECTIVAL.

Scanned with OKEN Scanner

T 20 ADJECTIVE POSESIVE / PRONUME POSESIVE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Părinții* **tăi** *sunt la mare.*
(2) **Ai tăi** *sunt la mare.*

B. SOLUȚII:

(1) *tăi* = adjectiv posesiv
(2) *ai tăi* = pronume posesiv

C. COMENTARIU

0. Ca ADJECTIVE, posesivele se caracterizează, așa ca toate adjectivele pronominale (vezi T 17), prin (a) apariție pe lângă substantive și (b) calitatea de a fi ACORDATE în gen, număr și caz cu substantivele.

Spre deosebire de alte adjective pronominale, posesivele au două serii de forme, respectiv o serie cu articolul posesiv *al (a, ai, ale)*, identică prin urmare cu seria pronumelor posesive[64], și alta fără *al (a, ai, ale)*, singura specifică lor: *I-am văzut pe cei doi prieteni* **ai tăi** *la teatru; I-am văzut pe prietenii* **tăi** *la teatru.*

0.1. Posesivele fără *al (a, ai, ale)* – singurele reținute aici (vezi, pentru celelalte, T 19) – sunt totdeauna adjective posesive și, excluzând o singură situație ("prepoziție cu genitivul + posesiv", vezi T 29), apar numai pe lângă SUBSTANTIVE și POSTPUSE acestora: F e t i ț a **mea** *este elevă; Am discutat* c u p r o f e s o r u l **tău** *de sport;* Ț a r a **noastră** *este bine cunoscută* p r i n a c ț i u n i l e **sale** *consacrate păcii și dezarmării.*

După cum se vede din exemplele de mai sus, substantivul regent este ARTICULAT DEFINIT ENCLITIC, iar adjectivul posesiv este situat IMEDIAT după substantiv.

OBSERVAȚIE. Dacă substantivul este precedat de un adjectiv, articolul hotărât enclitic este atașat acestuia, iar posesivul apare după adjectivul articulat: *dragul meu copil, bunii mei prieteni, bogata noastră țară*

---

[64] De o identitate absolută putem vorbi de fapt numai la nominativ-acuzativ (*ale mele – ale mele pățanii*), căci *al (a, ai, ale)* nu are decât nominativ-acuzativ. La genitiv-dativ, identitatea este parțială, respectiv valabilă doar pentru posesivul propriu-zis, nu și pentru *al (a; ai, ale).*

Scanned with OKEN Scanner

etc. În ultimă instanță, adjectivul posesiv reclamă în față un cuvând articulat enclitic, indiferent dacă acesta este substantiv sau adjectiv. (Termenul regent al posesivului va fi, se înțelege, totdeauna substantivul: *buna* **noastră** p r i e t e n ă *din Călărași*.)

0.2. Un număr relativ restrâns de substantive, de regulă denumind grade de rudenie, pot apărea și nearticulate, adjectivul posesiv fiind conjunct (= legat de substantiv prin liniuță): *Nu l-am mai văzut de mult pe frate-său; Nevastă-sa nu e din satul nostru; Ce e taică-tău?* (La genitiv-dativ, aceste substantive apar articulate proclitic, cu articolul *lui: sora lui nașă-sa, mașina lui frate-meu* etc.)

1. Judecând lucrurile exclusiv după formă, identificarea adjectivului posesiv și deosebirea lui de pronumele posesiv n-ar trebui să pună nici o problemă în analiza gramaticală. Spre deosebire de alte adjective pronominale, cele posesive se deosebesc de pronumele corespondente printr-un element de formă, imposibil de trecut sub tăcere: absența lui *al (a, ai, ale)*. Din acest punct de vedere, opoziția este netă, întrucât nu există pronume posesive fără *al (a, ai, ale)*. Prin urmare, chiar dacă «nu s-ar observa» acordul cu substantivul, simplul fapt că *al (a, ai, ale)* lipsește ar fi suficient ca formele *meu, tău, său* etc. să fie excluse dintre pronumele posesive.

Dacă totuși greșeala apare, ea nu are cauze speciale, altele decât cele care generează confuzia mai largă "pronume / djective pronominale" (vezi T 17).

2. Greșeala cea mai frecventă în analiza posesivelor este legată de caz, în speță aprecierea acestuia ca fiind, invariabil, GENITIV. Dintre toate adjectivele pronominale, numai cele posesive sunt vizate de acest tip de greșeală. Cauza principală o constituie, se înțelege, necunoașterea sau nesocotirea rolului pe care îl are acordul în identificarea cazului nu numai la adjectivele posesive, ci la adjective în general. Aici, la adjectivele posesive, acționează însă în mod special, ca factor perturbant, CONȚINUTUL, același cu al genitivului manifestat în substantive și pronume. Și unele, și altele denumesc sau substituie numele posesorului: *cartea* **sa** – *cartea* **ei** – *cartea* **elevei**. Considerându-se că exprimarea numelui posesorului este nota specifică a genitivului, însuși conținutul său, se ajunge prin absolutizare la interpretarea posesivelor ca fiind în genitiv. Un rol deloc neglijabil în această analogie îl au pronumele personale în genitiv (*lui, ei, lor)* (vezi T 21).

O dată încadrat conținutul posesivelor la cel genitival, pentru aflarea cazului se utilizează, în mod firesc, ÎNTREBAREA, iar aceasta, ca la orice genitiv, nu poate fi decât (*al, a, ai, ale*) *cui*. Altfel spus, dacă pentru

Scanned with OKEN Scanner

aflarea cazului la adjectivele posesive se utilizează întrebarea, nu se poate ajunge, în cazul că întrebarea este "corect" pusă, decât la genitiv. A se compara: *cartea ei (elevei)* – **a cui** *(carte)*? → genitiv; *cartea sa (mea...)* – **a cui** (*carte*)? → genitiv.

2.1. Raționamentul corect trebuie să plece de la PREMISA GENERALĂ CĂ ORICE PRONUME (fără prepoziție) pe lângă un substantiv AR PUTEA fi adjectiv pronominal. Urmează a se verifica trăsătura gramaticală fundamentală a adjectivului - ACORDUL. Verificarea cea mai «simplă» vizează genul și numărul. Se observă imediat că acestea sunt identice cu ale substantivului (*cartea mea: cartea* = feminin, singular; *mea* = feminin, singular). Pentru a elimina eventualitatea unei coincidențe, se verifică acordul prin schimbare de număr la substantiv, schimbare care va atrage în mod sigur o schimbare similară la posesiv (c a r t e a mea – c ă r ț i l e *mele*, nu și *c ă r ț i l e *mea*). Prin aceasta avem proba că posesivul este ÎNTR-ADEVĂR acordat și prin urmare adjectiv. Cum acordul cu substantivul este TOTAL, adică în toate categoriile, el vizează în mod cert și *cazul*, care nu mai trebuie verificat, ci se CITEȘTE direct de la substantiv, orice întrebare fiind nu numai de prisos, ci și contraindicată.

2.2. Concluzia este imediată: adjectivele posesive, prin acord cu un substantiv, pot sta în ORICARE DIN CELE CINCI CAZURI, inclusiv genitiv. Se înțelege astfel că analiza corectă a adjectivului posesiv (gen, număr, CAZ) reclamă mai întâi analiza morfologică a substantivului. Exemple: C o p i l u l **meu** *este școlar (copilul* = nominativ, deci *meu* = nominativ); *Am semnat notele* c o p i l u l u i **meu** (*copilului* = genitiv, deci *meu*= genitiv); c o p i l u l u i **meu** *îl place chimia (copilului* = dativ, deci *meu* = dativ); *Mă vedea adesea plimbându-mă* c u c o p i l u l **meu** (*cu copilul* = acuzativ, deci *meu* = acuzativ); *Ce te doare,* c o p i l u l **meu** *drag? (copilul* = vocativ, deci *meu* = vocativ).

În legătură cu marcarea formală a cazului sunt de făcut două observații:

(1) Adjectivele posesive, spre deosebire de restul adjectivelor pronominale, nu au desinențele specifice de genitiv-dativ: - *ui, -ei, -or* (vezi toate exemplele de mai sus).

(2) Dintre toate adjectivele posesive, numai cele de genul feminin, numărul singular realizează la nivelul expresiei opoziția "nominativ (acuzativ) / genitiv (dativ)": C l a s a **mea (ta, sa, noastră, voastră)** *este fruntașă (mea, ta, sa, noastră, voastră* = nominativ) / *Echipa de fotbal a clasei* **mele (tale, sale, noastre, voastre)** *este campioană pe școală (mele, tale, sale, noastre, voastre* = genitiv).

Scanned with OKEN Scanner

Se observă că desinența de genitiv (dativ) nu este *–ei* (comp. cu *acestei echipe, altei fete),* ci *–le* (comp. cu *grea-grele*) sau *–e* (comp. cu *albastră-albastre*), ca la adjectivele calificative.

Celelalte adjective posesive (la masculin singular și plural (ambele genuri)) au câte o singură formă pentru toate cazurile, a cărei valoare (= care anume caz este) se deduce, prin acord, de la substantiv.

Scanned with OKEN Scanner

T 21 *LUI (EI, LOR / SĂU (SA, SĂI, SALE)* – PRONUME PERSONAL / ADJECTIV PRONOMINAL POSESIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Mama* **ei** *lucrează la o benzinărie.*
(2) *Mama* **sa** *lucrează la o benzinărie.*

B. SOLUȚII:

(1) *ei* = pronume personal
(2) *sa* = adjectiv pronominal posesiv

C. COMENTARIU

0. Confuzia adjectivului pronominal posesiv cu pronumele personal (în genitiv), confuzie în ambele sensuri, vizează în special persoana a III-a: *său (sa, săi, sale) / lui (ei, lor)*. Dintre cauze, reținem mai ales două:

0.1. Formele adjectivului posesiv *său (sa, săi, sale)* au conținut identic cu pronumele personale în genitiv *lui, ei,* exprimând deopotrivă un singur posesor. Comp. *băiatul* **său** cu *băiatul* **lui** (*băiatul* **ei**), *fata* **sa** cu *fata* **ei** (*fata* **lui**) etc.

0.2. Adjectivul posesiv care exprimă mai mulți posesori nu are forme pentru persoana a III-a, în locul lor utilizându-se pronumele personal *lor* (genitiv, plural, persoana a III-a). Acceptând identitatea de conținut – exprimarea posesorului, *lor* este încadrat în virtutea acestui fapt la posesive, construindu-i-se astfel o serie «completă»: *nostru, vostru (lor); noștri, voștri (lor); noastră, voastră (lor); noastre, voastre (lor).*

1. În vederea evitării confuziei reținem:

1.1. *Lui, ei, lor* sunt TOTDEAUNA PRONUME PERSONALE, niciodată posesive (pronume sau adjective).

Își confirmă calitatea de pronume personal în genitiv (sau dativ) prin:

(1) DESINENȚELE *–ui* (masculin, singular), *-ei* (feminin, plural), *-or* (plural, ambele genuri), pe care posesivele nu le au. Ca atare, în mod obiectiv, datorită desinențelor (*-ui, -ei, -or*), nu pot fi decât în genitiv (dativ) și nici un fel de acord nu poate anula semnificația acestor desinențe.

(2) Se încadrează în mod clar în PARADIGMA PRONUMELUI PERSONAL de persoana a III-a, ale cărei forme de nominativ (acuzativ)

Scanned with OKEN Scanner

sunt *el, ea, ei, ele.* Or, un pronume personal în nominativ (acuzativ) nu poate deveni pronume (adjectiv) posesiv în genitiv (dativ).

(3) Ca pronume ce sunt, ele NU ȘE ACORDĂ în nici una din categorii (gen, număr, caz). Așa se explică faptul că după un substantiv de genul masculin, bunăoară, pot apărea deopotrivă *lui* (masculin), dar și *ei* (feminin), iar după un substantiv la plural pot apărea și *lor* (plural), dar și *lui, ei* (singular) ș.a.m.d.: b ă i a t u l **lui**, b ă i a t u l **ei**, b ă i a t u l **lor**; f e t i ț a **lui**, f e t i ț a **ei**, f e t i ț a **lor**; b ă i e ț i i **lui**, b ă i e ț i i **ei**, b ă i e ț i i **lor**; f e t i ț e l e **lui**, f e t i ț e l e **ei**, f e t i ț e l e **lor**. Dacă s-ar acorda, ar fi excluse combinații de tipul: f e t i ț a (feminin) **lui** (masculin); b ă i a t u l (masculin) **ei** (feminin); b ă i e ț i i (masculin, plural) **ei** (feminin, singular).

(4) Coincidența de categorii la substantiv și pronume este străină categoriei acordului: *rochia* f e t i ț e i (singular, feminin, genitiv) **ei** (singular, feminin, genitiv); *stiloul* b ă i a t u l u i (singular, masculin, genitiv) **lui** (singular, masculin, genitiv). Dacă *ei*, de exemplu, ar fi acordat și deci adjectiv, trecerea substantivului la plural ar trebui să ceară cu necesitate formă de plural și presupusului adjectiv, ceea ce nu se întâmplă în cazul de față. Combinațiile *fetiței ei* și *fetițelor ei* sunt deopotrivă posibile și corecte. (În exemplul *fetițelor* **lor**, forma de plural *lor* nu se datorează acordului, dovadă că avem și *fetiței* **lor.**)

În consecință, chiar dacă n-am ști că *lui, ei, lor* sunt totdeauna pronume, am putea verifica și dovedi în orice context că nu sunt adjective.

OBSERVAȚIE. Problema unei interpretări greșite (ca adjective pronominale posesive) se pune bineînțeles numai când sunt în genitiv (*fetița* **ei**, *băiatul* **ei**, *băieții* **lor**), nu și în dativ (**Lui** *îi plac bomboanele*). Dativul nu are nimic comun cu exprimarea posesorului. (Vezi, pentru situația specială a "dativului posesiv", T 9.)

Lui, ei, lor în genitiv (fără prepoziție) pe lângă un substantiv au funcția de ATRIBUTE PRONOMINALE GENITIVALE.

1.2. Dimpotrivă, *său, sa, săi, sale* sunt TOTDEAUNA ADJECTIVE PRONOMINALE POSESIVE, niciodată pronume personale. Chiar dacă n-am ști că formele de posesiv fără *al (a, ai, ale)* sunt exclusiv adjective (posesive), putem verifica și dovedi acordul lor și deci calitatea adjectivală.

Luând exemplul *fetița sa*, se observă imediat identitatea de categorii la posesiv și substantiv. Trecând substantivul la plural (*fetițele*), posesivul își schimbă obligatoriu forma într-una de plural (*mele*), deci *fetițele mele*, nu și **fetițele mea*. Acordul în număr fiind dovedit, acceptăm acordul și în

Scanned with OKEN Scanner

gen, și în caz, fără a mai face operația de verificare. Concluzia este imediată: adjectiv posesiv. Așa ca la toate adjectivele, pronominale sau nu, genul, numărul și cazul se «citesc» de la substantiv. Prin urmare, cu referire specială la caz, nu vom pune întrebarea (aici) «nefastă» *al* (*a, ai, ale*) *cui*, căci aceasta ne va da, invariabil, genitiv. (Adjectivul posesiv *său (sa, săi, sale)* poate apărea, firește, și în genitiv, dar acest fapt se datorează acordului cu un substantiv în genitiv: *Comportarea* c o p i i l o r (genitiv) tăi (genitiv) este *intolerabilă.*) Funcția sintactică, indiferent de caz, va fi mereu una și aceeași: ATRIBUT ADJECTIVAL.

Scanned with OKEN Scanner

T 22 SINGULAR / PLURAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Vecinul* **nostru** *este strungar.*
(2) *Vecinii* **mei** *sunt artiști.*

B. SOLUȚII:

(1) *nostru* = adjectiv pronominal posesiv la SINGULAR
(2) *mei* = adjectiv pronominal posesiv la PLURAL

C. COMENTARIU

0. Adjectivele pronominale posesive sunt printre rarele părți de vorbire la care se comit greșeli și în identificarea NUMĂRULUI (singular / plural). Această confuzie, oarecum mai aparte, se explică prin existența unei reale contradicții între formă și conținut în ce privește categoria numărului, la care se adaugă, bineînțeles, nesocotirea acordului.

Sunt de semnalat aici două fapte:

0.1. Adjectivele – ca și pronumele – posesive au două serii de forme atât pentru singular (*meu, mea – nostru, noastră; tău, ta – vostru, voastră; său, sa – x*), cât și pentru plural (*mei, mele – noștri, noastre; tăi, tale – voștri, voastre; săi, sale – x*), fapt singular în gramatica limbii noastre.

În interiorul fiecărei serii, opoziția de număr (singular / plural) se realizează morfematic: *me*-**u** / *me*-**i**, *nostr*-**u** / *noștr*-**i** (comp. cu *zme*-**u** / *zme*-**i**, *ministr*-**u** / *miniștr*-**i**), *mea*-**Ø** / *me*-**le**, *noastr*-**ă** / *noastr*-**e** (comp. cu *stea*-**Ø** / *ste*-**le**, *glastr*-**ă** / *glastr*-**e**).

În gramatică, atunci când vorbim de opoziția singular / plural, avem în vedere această opoziție morfematică, realizată LA NIVELUL FORMEI (prin desinențe). În acest sens, spunem că numărul este o categorie (gramaticală) de FLEXIUNE (cu doi membri: singular și plural).

OBSERVAȚIE. Prezintă mai mică importanță aici faptul că opoziția SINGULAR / PLURAL, realizată desinențial, corespunde unei opoziții de conținut (= un obiect – singular / mai multe obiecte - plural), ca în cazul substantivului și substitutelor (*codru / codri, clasă / clase, altul / alții, celălalt / ceilalți*), sau are doar caracter formal, rezultat al acordului cu un substantiv sau substitut, ca în cazul adjectivului sau verbului la mod personal. Informația de număr (singular / plural) marcată prin desinețele acestora trimite nu la însușirea (acțiunea) exprimată prin adjective (verbe), ci la

Scanned with OKEN Scanner

obiectele[65] cărora le aparţin, obiecte denumite de substantive. Altfel spus, de exemplu, forma de plural *frumoase* din *fete frumoase* nu trimite la un plural al «frumuseţii» (însuşirea nu se defineşte în raport cu numărul), ci la pluralul obiectului purtător (= *fete*).

În mod similar se pune problema şi pentru numărul verbului la mod personal, (În *Copiii învăţau*, forma de plural *învăţau* nu trimite la mai multe acţiuni sau la o repetare a acţiunii de a învăţa, ci la pluralul obiectului (= *copiii*) care efectuează această acţiune.)

Acordul în număr (asociat cu cel în alte categorii – gen, caz, persoană) este pe de-o parte un fenomen de redundanţă, de repetare a unei informaţii, iar pe de altă parte, un element de coeziune şi dezambiguizare sintactică (= ştim la care obiect se referă cutare sau cutare însuşire sau acţiune).

În cazul de faţă, al posesivelor, opoziţia SINGULAR / PLURAL, marcată desinenţial, este de tip adjectival, adică nu se referă la singularul / pluralul posesorilor reprezentaţi prin adjectivul pronominal posesiv[66], ci la singularul / pluralul substantivului cu care se acordă şi care denumeşte obiectul posedat. Altfel spus, opoziţia singular / plural corespunde întocmai opoziţiei UN OBIECT POSEDAT / MAI MULTE OBIECTE POSEDATE.

Opoziţia de număr se asociază, ca la toate adjectivele, cu cea de gen (masculin / feminin) şi cea de caz (nominativ, acuzativ, genitiv, dativ, vocativ).

0.2. O a doua opoziţie de număr, la nivelul ÎNŢELESULUI, realizată LEXICAL, prin RADICALUL posesivelor, opune seria "un singur posesor" (*meu-mea, tău-ta, său-sa, mei-mele, tăi-tale, săi-sale*) seriei "mai mulţi posesori" (*nostru-noastre, vostru-voastră, noştri-noastre, voştri-voastre*). Această opoziţie se asociază obligatoriu cu cea de persoană (pers. I, a II-a, a III-a), realizată şi ea tot lexical (= prin radical): *meu / tău / său, mei / tăi / săi, nostru / vostru, noştri / voştri*[67]. Existenţa acestor categorii (număr + persoană) în solidaritate individualizează adjectivele pronominale posesive în cadrul adjectivelor pronominale prin aceea că:

(a) alături de cele de întărire (*însumi, însuţi, însuşi* etc.), au PERSOANĂ şi NUMĂR cu aceleaşi semnificaţii ca la pronumele personale (propriu-zise, reflexive, de politeţe), adică nedatorate acordului, cum este cazul formelor verbale personale;

---

[65] OBIECTE în sens gramatical, adică fiinţe, lucruri, fenomene ale naturii etc.

[66] *Meu* şi *mei* trimit deopotrivă la un singur posesor, după cum *nostru* şi *noştri* trimit deopotrivă la mai mulţi posesori.

[67] Genul, ca unitate de conţinut, altul decât cel formal, datorat acordului adjectival, nu are un suport explicit în expresie, nici în corpul radicalului, nici în acela al desinenţei.

Scanned with OKEN Scanner

(b) în ciuda acordului tipic adjectival, ele au și caracter pronominal, respectiv substituie sau reprezintă numele posesorului[68] - comp. *cartea* **fetei** – *carte* **ei** – *cartea* **sa** (și, prin analogie, și la celelalte persoane: *cartea* **mea**, *cartea* **ta**, *cartea* **noastră**, *cartea* **voastră**);

(c) evidențiază contradicția FORMĂ / CONȚINUT, adică în formă sunt adjective, iar în conținut sunt pronume.

De aceea numele lor complet este acela de ADJECTIVE PRONOMINALE POSESIVE, în care "pronominal" înseamnă în fapt nu "provenit din pronume", ci "(și) pronume".

În timp ce prima serie (pentru un posesor) are (în totalitate) "înțeles" de SINGULAR, cea de-a doua (pentru mai mulți posesori) are "înțeles" de PLURAL. Reamintim că opoziția singular / plural la nivelul înțelesului nu se realizează prin desinențe, ci prin radicali diferiți. De ex., *meu* se opune lui *nostru* ca număr (real) nu prin desinență, căci aceasta este comună (*-u*) și, deopotrivă, pentru singular, după cum la fel *mei* se opune lui *noștri* ca număr real tot prin radical, nu prin desinență, aceasta fiind comună (*-i*) și indicând pluralul.

0.3. Se ajunge astfel la următoarele situații privind numărul:

(1) *meu-mea, tău-ta, său-sa* = singular în formă, singular în conținut;

(2) *mei-mele, tăi-tale, săi-sale* = plural în formă, singular în conținut;

(3) *nostru-noastră, vostru-voastră* = singular în formă, plural în conținut;

(4) *noștri-noastre, voștri-voastre* = plural în formă, plural în conținut.

Cum în gramatică se consideră opoziție de număr (singular / plural) cea realizată prin desinență, nu prin radical, atât formele *meu-mea, tău-ta, său-sa*, cât și *nostru-noastră, vostru-voastră* sunt la singular, după cum deopotrivă sunt la plural *mei-mele, tăi-tale, săi-sale* și *noștri-noastre, voștri-voastre*.

Neglijând acest aspect formal (gramatical propriu-zis) în favoarea conținutului (lexical) sau amestecându-le, se ajunge la a considera forme ca *nostru-noastră, vostru-voastră* drept forme de plural și viceversa, forme ca *mei-mele, tăi-tale, săi-sale* drept forme de singular.

Se vede astfel că vizate de confuzii sunt seriile centrale, la care există o discordanță între numărul real (= ca înțeles) și cel formal. De fiecare dată interpretarea greșită se bazează pe faptul că se are în vedere doar înțelesul.

Interpretarea corectă din punct de vedere gramatical ne-o oferă desinențele, iar ele reflectă la fiecare din cele două serii (un posesor / mai mulți posesori) opoziția SINGULAR / PLURAL corespunzătoare

---

[68] Conceptul de POSESOR nu poate fi imaginat în afara substantivului sau substitutelor sale.

Scanned with OKEN Scanner

opoziției UN OBIECT POSEDAT / MAI MULTE OBIECTE POSEDATE. Altfel spus, numărul posesorilor nu are nici un «amestec» în realizarea formală a numărului. Apariția formei de singular sau a celei de plural este dictată, firește, de legea acordului cu substantivul (*copilul* **meu**, nu și **copilul* **mei**).

1. În analiza gramaticală a adjectivului pronominal posesiv trebuie să apară CINCI INFORMAȚII, împărțite pe două tipuri de categorii:

(1) ADJECTIVALE, datorate acordului: gen, număr, caz;

(2) PRONOMINALE, realizate lexical: persoana și «numărul» posesorilor.

Ex.: *În grădina* **noastră** *avem doi nuci bătrâni.*

noastră = adjectiv pronominal posesiv, singular, feminin, acuzativ, pers. I, mai mulți posesori.

OBSERVAȚIA 1. Mențiunea cu privire la numărul obiectelor posedate (aici: un obiect posedat) este de prisos, întrucât se suprapune informației cuprinse în numărul gramatical (aici: singular), dublându-se inutil.

OBSERVAȚIA 2. Înlocuirea, în analiză, a informației de număr gramatical (singular / plural) cu cea de tip UN OBIECT POSEDAT / MAI MULTE OBIECTE POSEDATE, care înseamnă de fapt același lucru, o considerăm mai puțin fericită, deoarece lasă afară o categorie gramaticală (= numărul) din setul celor trei, obligatoriu trei, solidare și realizate sincretic (= printr-o singură unitate de expresie): gen + număr + caz. (La toate adjectivele, pronumele și substantivele variabile dăm obligatoriu în analiză aceste trei categorii gramaticale.)

OBSERVAȚIA 3. Înlocuirea informației "mai mulți posesori" cu cea de tip "plural" sau "plural în conținut", care ar atrage după sine și un număr (singular / plural) în «formă», ar complica inutil lucrurile.

Scanned with OKEN Scanner

T 23 PRONUME REFLEXIV / PRONUME PERSONAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Mă** *duc la gară.*
(2) **Mă** *duce la gară.*

B. SOLUȚII:

(1) *mă* = pronume reflexiv
(2) *mă* = pronume personal

C. COMENTARIU

0. Confuzia aici în discuție, în general dinspre pronumele reflexiv spre cel personal, are drept cauză principală identitatea formală a celor două pronume la toate persoanele în afară de a III-a – este vorba, firește, de formele neaccentuate – și apariția lor deopotrivă pe lângă un verb. De aceea deosebirea între ele se face prin mijloace sintactice.

1. Pronumele reflexiv în română are două cazuri (dativ și acuzativ), trei persoane și ambele numere. Luând câte un verb-model la diateza reflexivă, în mod obligatoriu însoțit de un pronume reflexiv (în dativ sau în acuzativ), și conjugându-l, de exemplu, la indicativ prezent, obținem următorul inventar de forme:

(1) În DATIV: **îmi** (*amintesc*), **îți** (*amintești*), **își** (*amintește*), **ne** (*amintim*), **vă** (*amintiți*), **își** (*amintesc*).

(2) În ACUZATIV: **mă** (*gândesc*), **te** (*gândești*), **se** (*gândește*), **ne** (*gândim*), **vă** (*gândiți*), **se** (*gândesc*).

OBSERVAȚIE. Forme accentuate, rar folosite, sunt doar la persoana a III-a: *sie(și)* pentru dativ și (prepoziție +) *sine* pentru acuzativ.

Inventarul de forme aici prezentat permite următoarele constatări de ordin practic:

1.1. Pronumele reflexiv are forme proprii, exclusiv ale lui, doar la persoana a III-a, singular și plural: D = *își (-și, și-, -și-);* Ac = *se (s-, -s-).*

(a_1) *Nu* **și**-*a închipuit așa ceva.*
(a_{1a}) **Se** *plimbă cam mult.*

Scanned with OKEN Scanner

Se înțelege că la această persoană, cel puțin teoretic, reflexivul n-are cu ce se confunda, căci forme neaccentuate mai are doar pronumele personal, dar acestea sunt diferite de ale reflexivului: D = **îi** (*i, -i, i-, -i-),* **le** (*le-, -le, -le-, li)*; Ac = **îl** (*-l, l-, -l-*), **o** (*-o, o-, -o-*), **îi** (*-i, i-, -i-*), **le** (*le-, -le, -le-*).

(b_1) *Îi dă mai mult decât merită.*

(b_{1a}) *Îi caută directorul.*

La persoana a III-a nu există alte pronume reflexive decât *își* și *se* (+ variantele lor condiționate fonetic: *s-, -s-, și* etc.).

OBSERVAȚIE. Tot pronume reflexiv este considerat și *se* de la verbe impersonale (propriu-zise, pasive sau folosite impersonal): **se** *înserează,* **se** *doarme*, **se** *poate,* **se** *consideră* etc.

1.2. Pentru celelalte persoane, pronumele reflexiv are aceleași forme cu pronumele personal neaccentuat, la aceleași cazuri și aceleași numere. Altfel spus, pronumele *îmi, îți, ne, vă* pot fi reflexive sau personale (în dativ) și la fel, reflexive sau personale, cele în acuzativ (*mă, te, ne, vă*). A se compara:

(a_2) **Îmi** *cumpăr un palton nou* (reflexiv în D).

(b_2) **Îmi** *cumpără un palton nou* (personal în D).

(a_{2a}) **Mă** *scol în fiecare dimineață la ora șapte* (reflexiv în Ac).

(b_{2a}) **Mă** *scoală în fiecare dimineață la ora șapte* (personal în Ac).

CRITERIU DE DEOSEBIRE: dacă pronumele dat are aceeași persoană (și același număr) cu verbul, este reflexiv, dacă are altă persoană decât verbul, este personal. (Excepții nu există.)

Exemple: **Mă** *trezesc devreme (mă* = persoana I, *trezesc* = persoana I; → *mă* = reflexiv); **Mă** *trezește devreme (mă* = persoana I, *trezește* = persoana a III-a; → *mă* = personal).

CRITERIU SUPLIMENTAR: dacă trecem verbul "cu pronume cu tot" la persoana a III-a și dacă aici apare *își* sau *se*, pronumele este reflexiv și invers. Exemplu: **mă** *pregătesc* → **te** *pregătești* → **se** *pregătește*. (Întrucât la persoana a III-a apare *se*, care este în mod sigur reflexiv, înseamnă că și *mă (te)* este tot reflexiv.)

1.2.1. La plural, persoanele I și II-a au aceleași forme la ambele cazuri: *ne* = dativ sau acuzativ; *vă* = dativ sau acuzativ.

(a_3) **Ne** *amintim cu drag de voi* (**Vă** *amintiți cu drag de noi*).

(a_{3a}) **Ne**-*am supărat pe voi* (**V**-*ați supărat pe noi)*.

Distincția cazuală se poate realiza fie prin trecerea la persoana a III-a, unde cele două cazuri au forme distincte (**își** *(amintesc)* = dativ; **se**

Scanned with OKEN Scanner

(supără) = acuzativ), fie prin trecerea la singular, a oricărei persoane (**îmi** *amintesc* – dativ; **mă** *supăr* – acuzativ).

1.3. O confuzie frecventă, în sensul interpretării greșite a pronumelui personal drept reflexiv, vizează pronumele personal (în dativ sau acuzativ) de pe lângă o serie de verbe și expresii unipersonale ca formă:

(b_3) **Îmi** *place muzica;* **Îți** *trebuie un costum nou;* **Ne-a** *venit o idee salvatoare; Nu* **vă** *convine situația;* **Îmi** *pare bine;* **Ți-e** *dor de copii;* **Mi-***era greu și rău.*

(b_{3a}) **Mă** *doare capul.*

În toate exemplele de mai sus, pronumele însoțitor este PERSONAL, nu reflexiv, fapt ce poate fi dovedit în mai multe feluri:

(1) Toate verbele însoțite sunt unipersonale, ceea ce înseamnă că au numai PERSOANA A III-a, singular sau plural. Acest lucru se observă imediat ce încercăm să conjugăm un asemenea verb: schimbarea formală după persoană privește nu verbul, ci pronumele personal în dativ sau acuzativ (*mă doare (capul), te doare, ne doare, vă doare; îmi place, îți place, ne place, vă place;* comp. cu *mă plimb, te plimbi, se plimbă* etc.).

Prin urmare, pronumele *îmi, îți, mă, te, ne, vă,* fiind de altă persoană decât a III-a, nu pot fi reflexive.

(2) Trecând aceste pronume la forma corespondentă de persoana a III-a, obținem *îi, le* pentru dativ (*îi place, le place*), respectiv *îl, o, îi, le* pentru acuzativ (*îl doare, o doare, îi doare, le doare)*, adică pronume personale, nu reflexive.

2. Această identitate de persoană (și număr) a pronumelui reflexiv cu verbul însoțit NU este o simplă coincidență, dar NU poate fi încadrată nici la ACORD: pronumele, prin definiție, nu se acordă sintagmatic[69] cu nici o parte de vorbire, nici în persoană și număr[70] și nici în altceva.

Identitatea obligatorie de persoană (și număr) se explică și se motivează prin:

---

[69] Tipul de acord – SINTAGMATIC (= *in praesentia*) / PARADIGMATIC (*in absentia*) – opune tranșant adjectivul pronumelui. Acesta din urmă are obligatoriu aceleași categorii cu ale substantivului înlocuit și deci absent din structură (**Elevului** *îi place gramatica* (dativ, masculin, singular) – **Acestuia** *îi place gramatica* (dativ, masculin, singular)).

[70] Numai verbul la modurile (numite tocmai de aceea) PERSONALE se acordă în număr și persoană cu pronumele sau substantivul-subiect. (Substantivul nu cunoaște categoria persoanei, dar, în raport cu verbul la mod personal, ocupă poziția unui pronume apersonal, adică exclusiv de persoana a III-a, singular sau plural.)

Scanned with OKEN Scanner

(1) acordul (sintagmatic) în persoană și număr al verbului-predicat cu subiectul (substantiv sau substitut): **eu** (pers. I, sg.) *mă* **plimb** (pers. I, sg.); **tu** (pers. a II-a, sg.) *te* **plimbi** (pers. a II-a, sg.) etc.;

(2) identitatea obligatorie ca persoană și număr a pronumelui reflexiv cu subiectul, ca urmare a coreferențialității lor[71]. În acest sens spunem că reflexivul (în acuzativ sau dativ) este ipostaza de obiect a subiectului sau dedublarea subiectului în obiect[72]: **eu** (pers. I, sg.) **mă** (pers. I, sg.) *plimb*; **tu** (pers. a II-a, sg.) **te** (pers. a II-a, sg.) *plimbi* etc.

Persoana impusă verbului de subiect prin acord (1) este, firește, aceeași cu persoana impusă reflexivului de subiect (2): **eu** (pers. I, sg.) **mă** (pers. I, sg.) **plimb** (pers. I, sg.).

Se vede astfel că pronumele reflexiv are aceeași persoană atât cu subiectul, cât și cu verbul-predicat, încât verificarea identității de persoană cu a unuia sau cu a altuia duce la același rezultat. În practica analizei gramaticale se recomandă centrarea atenției asupra verbului, nu asupra subiectului, deoarece subiectul este adesea neexprimat (= inclus sau subînțeles), în timp ce verbul pe care-l însoțește reflexivul este în mod firesc și obligatoriu prezent.

OBSERVAȚIE. În cazul reflexivelor impersonale (*se zice, se spune, se călătorește, se cuvine, se poate* etc.), forma verbală trimite prin acord la poziția unui subiect de persoana a III-a, singular, poziție obligatoriu neocupată în română printr-o unitate lingvistică determinată. La ipostaza de obiect a acestui subiect inexprimabil trimite reflexivul de persoana a III-a (singular) *se*, la fel ca verbul impersonal.

2.1. Dintre modurile nepersonale, pot fi însoțite de pronume reflexive doar infinitivul și gerunziul[73]: *Înainte de a* **se** *culca, bea o cană de lapte; Culcându-***se** *prea târziu, se scoală dimineața obosit; Dându-***și** *seama de greșeală, m-a sunat imediat; E o mare plăcere a-***ți** *aștepta musafirii în poartă.*

---

[71] Nici în acest caz nu este vorba de acord (al pronumelui reflexiv cu subiectul).

[72] "Pronumele reflexiv ține locul obiectului asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbului și care e identic cu subiectul verbului." (GLR, 1963, vol. I, p. 152).

[73] Numai acestea se caracterizează în raport cu categoria diatezei (activă, pasivă, reflexivă): *a bate / a fi bătut, -ă, -i, -e / a se bate; bătând / fiind bătut, -ă, -i, -e / bătându-se.* Supinul și participiul, cele mai apropiate forme verbale de părțile de vorbire de tip nominal (substantive, adjective), nu se combină cu un reflexiv și, de altfel, rămân în afara categoriei de diateză.

Scanned with OKEN Scanner

Ca forme verbale nepersonale, ele nu realizează opoziții de persoană și număr marcate desinențial (= nu au desinențe) și de aceea nici nu indicăm în analiză aceste categorii. Prin urmare, aici nu se poate valida calitatea de reflexiv prin identitatea de persoană cu verbul, el neavând-o.

Acest lucru nu înseamnă că verbele la aceste moduri nu se pot raporta / nu se raportează la o persoană gramaticală, una dintre cele trei (pers. I, a II-a, a III-a, singular și plural), ca subiect. Verbele la infinitiv sau gerunziu trimit întotdeauna la un subiect exprimat sau neexprimat, care poate fi același cu al verbului la mod personal, în subordinea căruia se află infinitivul sau gerunziul, sau diferit de al acestuia.

În primul caz, subiectul ocupă explicit o singură poziție sintactică, de regulă pe lângă verbul la mod personal: **Ion** *a plecat fără a se gândi prea mult* (subiect identic, exprimat (o singură dată) = *Ion*); *Am recitat poezia fără a mă încurca deloc* (subiect identic, neexprimat (inclus) = [eu]).

În cazul al doilea, subiectul verbului la mod personal și cel al infinitivului (gerunziului) ocupă două poziții sintactice distincte: *Retrăgându-se* **Ion**, *nici* **ceilalți** *n-au mai rămas (Ion* = subiect al gerunziului; *ceilalți* = subiect al verbului la mod nepersonal); *Înainte de a mă adresa în scris directorului, ați crezut că doar glumesc* ([eu] = subiect neexprimat (inclus) al infinitivului; [voi] = subiect neexprimat (inclusv) al verbului la mod personal).

Prin urmare, stabilirea calității de reflexiv sau personal a pronumelui neaccentuat ce însoțește un gerunziu sau un infinitiv se bazează pe IDENTITATEA / NONIDENTITATEA de persoană (și număr) a pronumelui cu subiectul verbului la mod nepersonal (gerunziu sau infinitiv).

A se compara:

(1) *Fără a-***mi** *aminti exact detaliile, am reușit totuși să fac față* (subiectul infinitivului, identic cu al verbului la mod personal = [eu], pers. I, sg.; *-mi* = pers. I, sg.; → *-mi* = pronume reflexiv) – *Fără a-***mi** *trimite aici cele solicitate, nu veți avea gata lucrarea în timp util* (subiectul infinitivului identic cu al verbului la mod personal = [voi], pers. a II-a, pl.; *-mi* = pers. I, sg.; → *-mi* = pronume personal).

(2) *Chiar oprindu-***mă** *din când în când, am ajuns la timp* (subiectul gerunziului, identic cu al verbului la mod personal = [eu], pers. I, sg.; *-mă* = pers. I, sg.; → *-mă* = pronume reflexiv) – *Chiar oprindu-***mă** *cu forța, tot nu mă veți depăși.* (subiectul gerunziului, identic cu al verbului la mod personal = [voi], pers. a II-a, pl.; *-mă* = pers. I, sg.; → *-mă* = pronume personal).

Scanned with OKEN Scanner

Alte exemple cu pronume reflexive: *Nebăgându-***te** *în treburile lor, te vor lăsa în pace* ([tu] - *te*); *Încep a* **mă** *obișnui cu noua situație* ([eu] - *mă*); *Ce-ați rezolvat supărându-***vă** *pe mine?* ([voi] - *vă*); *Mai gândește-te înainte de a-***ți** *da demisia!* ([tu] - *ți*); *L-am întâlnit plimbându-***ne** *prin parc* ([noi] - *ne*)[74].

OBSERVAȚIE. Considerat la modul absolut, adică nu în relație explicită cu vreun subiect anume, ci doar ca o disponibilitate relațională virtuală, infinitivul ca formă-tip sau formă-simbol a unei paradigme verbale (= «etichetă», «nume»)[75], așa cum apare în dicționar, când este însoțit de un reflexiv, acesta este de persoana a III-a: *a* **se** *duce, a* **se** *uita, a-***și** *aminti, a-***și** *da seama, a-***și** *imagina* etc[76].

În vecinătatea acestuia se află și infinitivul predicativ cu valoare de imperativ: *A* **se** *agita înainte de întrebuințare!; A nu* **se** *fuma în sală!; A nu* **se** *călca pe iarbă!*

2.1.1. Un statut aparte, ca poziție și persoană, are pronumele reflexiv în gruparea "*a putea* + infinitiv (fără *a*)": *nu* **mă** *pot* **scula** *devreme,* **te** *poți* **baza** *pe el,* **se** *poate* **descurca** *și singur,* **ne** *putem* **duce** *și noi,* **vă** *puteți* **da seama**, *nu-***și** *pot* **rezolva** *treburile* etc.[77]

Deși pronumele reflexiv aparține verbului la infinitiv, el ocupă obligatoriu poziție în fața lui *a putea* și are aceeași persoană (și număr) cu acesta, ca și cum i-ar aparține lui.

Faptul că reflexivul este al infinitivului, nu al lui *a putea*, se poate ușor verifica:

---

[74] Pronumele reflexiv se constituie într-un mijloc sintactic de marcare a persoanei verbelor la gerunziu și infinitiv, apropiindu-le sensibil de modurile personale. (Acesta este unul dintre argumentele invocate în sprijinul ideii că și gerunziul și infinitivul au funcție de predicat, unul condiționat de prezența obligatorie în enunț a încă unui predicat, exprimat prin verb la mod personal. Potrivit acestei interpretări, gerunziul și infinitivul, stând pe poziția predicatului, sunt "moduri condiționat predicative". Vezi Hazy, 1997, p. 81 și urm.)

[75] Asemenea nominativului absolut, corespondentul său între cazuri.

[76] Forma de persoana a III-a a reflexivului marchează în fapt disponibilitatea relațională cu un subiect nedeterminat, general, pe poziția unei persoane a III-a (= *oricine, indiferent cine* etc.).

[77] Aceeași construcție, dar mai mult în limbaj popular, o avem în română și cu verbul *a ști*: *nu* **se** *știe* **descurca,** ***nu*** **mă** *știu* **da** *cu săniuța, nu* **vă** *știți* **apăra** *drepturile* etc.

Scanned with OKEN Scanner

(a) fie prin transformarea infinitivului în conjunctiv, cu care din punctul de vedere al conținutului gramatical este echivalent: *nu* **se** *poate* **gândi** *la...* → *nu poate* **să se gândească** *la ...*, fie

(b) prin utilizarea infinitivului cu *a*, din construcții, ce-i drept, mai puțin uzuale, dar nu în afara corectitudinii și a gramaticalității: *nu* **se** *poate* **gândi** *la...* → *nu poate* **a se gândi** *la...*

În urma ambelor tipuri de operațiuni, reflexiul își ocupă locul "de drept", respectiv pe lângă verbul căruia îi aparține. (Vezi, pentru alte detalii, T 70.)

2.1.2. Pe lângă verbele IMPERSONALE ABSOLUTE sau cele folosite impersonal, pronumele reflexiv este la persoana a III-a singular, cu forma *se* (de acuzativ), în concordanță cu aceeași persoană a acestor verbe, care, ca formă, sunt unipersonale: **se** *întunecă,* **se** *înserează,* **se** *călătorește* (*anevoie*), **se** *cuvine* (*să...*), **se** *cade* (*să...*), **se** *pare* (*că...*) etc.

***3.** Dacă din punct de vedere formal este relativ simplu să identificăm pronumele reflexive și să le deosebim de cele personale omonime, nu același lucru îl putem spune despre ROLUL GRAMATICAL al acestora, deși pe toate, indiferent de context, le numim, cu același termen generic, PRONUME REFLEXIVE.

În esență, problematica reflexivelor se referă la calitatea lor de PRONUME, adică substitute, ca toate pronumele, și de MORFEME, semne gramaticale (specializate) ale unei DIATEZE, numită, tocmai de aceea, REFLEXIVĂ.

Interpretarea într-un fel sau altul are consecințe imediate în ce privește AUTONOMIA SINTACTICĂ (=au sau nu au funcție sintactică de sine stătătoare) și statutul diatezei reflexive (= este sau nu o categorie gramaticală propriu-zisă situată în sfera morfologicului, chiar dacă se realizează analitic).

Se înțelege că, dacă le considerăm pronume, ele au / trebuie să aibă toate atributele clasei, inclusiv funcție sintactică, iar prin aceasta se refuză ca subunități morfematice în structura diatezei reflexive. (În cadrul unei forme verbale cu o anumită funcție sintactică (predicat, complement, atribut etc.) nu mai putem găsi încă o funcție sintactică, cea realizată prin reflexiv.)

Dimpotrivă, dacă sunt morfeme ale diatezei reflexive, de tipul unor afixe mobile, de regulă proclitice, ele încetează de a mai fi pronume în sensul uzual al termenului, având doar modelul formal și etimologic al unor pronume, adică un fel de pronume «auxiliare». (În situație asemănătoare se află așa-numitele verbe auxiliare, respectiv, strict formal, se încadrează unui model verbal, dar rolul lor este nu verbal propriu-zis, ci instrumental, adică de morfeme în structura modurilor și timpurilor

Scanned with OKEN Scanner

compuse.) Se înțelege că un reflexiv, oricare, nu poate fi în același timp pronume propriu-zis, cu funcție sintactică, și morfem al diatezei reflexive.

Pe de altă parte, deoarece la reflexive, ca, de altfel, la toate pronumele, nu se pune problema unui sens lexical propriu, iar apariția lor este condiționată de prezența verbului, în jurul căruia gravitează sintactic și/sau semantic, statutul lor morfosintactic este strict determinat de conținutul lexico-semantic al verbului. Acest lucru face posibil ca, cel puțin teoretic, unul și același reflexiv să aibă, în afară de trăsătura gramaticală constantă și specifică, REFLEXIVITATEA[78], diferite alte semnificații gramaticale particulare, în funcție de verbul însoțit. Se vorbește astfel de mai multe TIPURI DE REFLEXIV, ca sensuri gramaticale particulare actualizate, a căror identificare și individualizare, mai mult sau mai puțin exactă, se realizează numai în cadrul grupării "reflexiv + verb".

Dintre acestea reținem:

(1) Reflexivul OBIECTIV: *a se spăla, a se îmbrăca, a se pieptăna, a-și aminti, a-și face (ceva)* etc. Pronumele reflexiv ține locul obiectului, identic cu subiectul, asupra căruia se exercită acțiunea.

(2) Reflexivul POSESIV (numai în dativ): *a-și aștepta (musafirii), a-și certa (copiii), a-și face (temele)*. Pronumele reflexiv posesiv este echivalent gramatical cu un adjectiv pronominal posesiv sau cu un pronume personal în genitiv.

(3) Reflexivul RECIPROC: *a se certa (unul pe / cu altul), a se bate (unul cu altul), a-și povesti (unul altuia), a se urî (unul pe altul), a se iubi (unul pe altul), a-și împărți (ceva)(unul altuia)* etc. Pronumele reflexiv reciproc substituie sau este echivalent cu o contrucție complexă prin care se exprimă reciprocitatea acțiunii făcute de doi sau mai mulți agenți, fiecare suferind efectele acțiunii celuilalt.

(4) Reflexivul DINAMIC: *a se gândi, a se apuca, a se teme, a-și închipui, a-și imagina, a-și reveni* etc. Prin reflexivul dinamic se exprimă faptul că acțiunea este făcută cu participarea intensă din partea subiectului.

(5) Reflexivul PASIV: *se votează (de către...), se știe (de către...), se învață (de către...)* etc. Construcția se utilizează numai al pers. a III-a (singular și plural), fiind echivalentă cu construcția pasivă propriu-zisă (*a fi* + participiu).

(6) Reflexivul IMPERSONAL: *se cade, se cuvine, se întâmplă, se zice (că...), se consideră (că...)* etc. Reflexivul impersonal, după cum îi arată și numele, este o marcă a construcțiilor impersonale.

---

[78] În cele din urmă, reflexivitate înseamnă «întoarcerea», într-un fel sau altul, a «acțiunii» subiectului spre sine însuși ca obiect.

Scanned with OKEN Scanner

(7) Reflexivul EVENTIV: *a se îngălbeni, a se îmbogăți, a se însera, a se înnopta, a se însenina* etc.

Reflexivul eventiv este semnul trecerii dintr-o stare în alta, semnul modificării. La unele dintre verbele la reflexiv eventiv este prezent și sensul impersonal (*a se întuneca, a se însera* etc.).

3.1. Dacă aceste «valori»[79] ale reflexivului nu pot fi contestate și, de la un anumit nivel de instrucție gramaticală[80], ele pot fi concepte operante în analiză, interpretarea lor gramaticală este, în schimb, destul de complicată, dovadă fiind lipsa, până la ora actuală, a unei soluții unitare și unanim împărtășite de specialiști în privința statutului pronominal sau morfematic al reflexivelor și, de aici, controversata problemă a diatezei reflexive[81]. (Se înțelege că această stare de fapt se reflectă, puțin simlificată și ajustată, și în soluțiile din programele și manualele școlare.)

În ansamblu, există TREI «DIRECȚII» clar distincte:

3.1.1. Toate reflexivele, atât cele în dativ, cât și cele în acuzativ, sunt considerate MORFEME ale diatezei reflexive și, ca atare, intră în structura acestei categorii gramaticale cu realizare analitică. În această interpretare, problema funcției sintactice a reflexivelor nu se mai pune. Elementul comun tuturor grupărilor de tip "pronume reflexiv + verb" este sensul gramatical de REFLEXIVITATE[82].

3.1.2. Toate reflexivele, atât cele în dativ, cât și cele în acuzativ, sunt PRONUME (reflexive) propriu-zise, determinanți cu funcție de complemente (directe, indirecte) sau atribute.

ARGUMENTELE sunt din domeniul sintaxei și au ca punct de sprijin TEZA UNICITĂȚII funcțiilor în subordonare, prin care se înțelege "faptul de a nu putea exista - într-o relație de subordonare – decât o singură parte de propoziție de același fel (un complement direct, un complement indirect, un subiect...)"[83] sau "imposibilitatea unei a doua funcții, identică cu prima și necoordonată cu aceasta".[84]

---

[79] Și altele, în funcție de conceptele și detalierile cu care operează un specialist sau altul.

[80] Cel mai devreme după ciclul gimnazial.

[81] De la ediția a II-a a *Gramaticii Academiei* (1963) s-a scris destul de mult despre reflexive, atât în perimetrul gramaticii clasice, cât și în cel al orientărilor structuraliste, generativiste, semantice, semiotice etc., cu rafinări, detalieri, elemente noi etc., dar soluțiile în circulație sunt în esență tot cele din *Gramatica Academiei* (1963).

[82] Punct de vedere susținut și argumentat de Toșa, 1983, p. 193-199. Argumentele invocate sunt de natură logico-gramaticală cu elemente filozofice și ontologice.

[83] Drașoveanu, 1997, p. 60.

[84] Idem., ibidem.

Scanned with OKEN Scanner

În baza acesteia, se afirmă că orice pronume reflexiv în acuzativ (dativ) satisface (=actualizează, consumă) unica valență acuzativală (dativală) a verbului căruia îi este subordonat, îndeplinind astfel funcția de complement direct (complement indirect), ceea ce explică imposibilitatea apariției unui alt (= al doilea) complement direct (complement indirect)[85].

Afirmația se poate verifica la toate tipurile de «reflexive», atât în acuzativ, cât și în dativ.

În acest sens:

(a) Un verb tranzitiv ca *a sparge*, de exemplu, prin apariția reflexivului (*se*) nu mai poate avea în subordine un complement direct, dovadă că poziția de complement direct a fost ocupată de reflexiv – comp. *A spart* **un geam** (*un geam* = complement direct) – **S-***a spart* **un geam** (*un geam* = subiect).

(b) Un verb de tip *a adresa*, cu valență dativală (= cu complement indirect în dativ), prin apariția reflexivului *își* nu mai permite un complement indirect în dativ – comp. **Îi** *face o casă (băiatului)* (*îi* = complement indirect) - **Își** *face o casă* (**băiatului*) (*își* = complement indirect).

(c) Un verb tranzitiv personal prin apariția reflexivului «impersonal» își consumă valența de tranzitivitate, refuzând o completivă directă - comp. **Zice** *că va veni* (*că va veni* = completivă directă) – **Se zice** *că va veni* (*că va veni* ≠ completivă directă, ci subiectivă).

Același lucru este valabil și pentru reflexivul pasiv: **Poezia** *o citește cu plăcere* (*poezia* = complement direct) – *Poezia* **se citește** *cu plăcere* (*poezia* ≠ complement direct, ci subiect).

(d) Apariția unui reflexiv în acuzativ (*se*), cu funcția de complement direct, pe lângă verbe intranzitive (reflexiv impersonal) de tip *se călătorește, se merge, se zboară* etc. se explică fie ca imitație a unui model străin[86], fie prin analogie cu reflexivul impersonal pasiv al verbelor tranzitive (*se zice, se spune, se consideră* etc.).

(e) Reflexivul «nedetașabil» în cazul unor verbe ca *a se căi, a se văieta, a se cuveni, a se întâmpla, a se însera, a-și imagina, a-și da seama* etc. poate fi considerat un determinant obligatoriu (complement direct, comlement indirect) al acestor verbe[87].

Potrivit acestei interpretări, gruparea "pronume reflexiv + verb" constituie, în toate situațiile, o SINTAGMĂ, mai mult sau mai puțin liberă, un grup de două funcții sintactice. Concluzia este imediată: o

---

[85] Pentru funcția de "atribut" a reflexivelor în dativ posesiv, vezi mai jos.

[86] Vezi Iordan, 1956, p. 388-389.

[87] Vezi, pentru "determinanți obligatorii", Stati, 1968, p. 183-190.

Scanned with OKEN Scanner

unitate, în speță reflexivul, care are funcție sintactică autonomă (complement direct, complement indirect) nu poate fi decât cuvânt propriu-zis, aici PRONUME, nu MORFEM al unei categorii gramaticale. (Morfemul este incompatibil cu funcția sintactică în accepțiunea uzuală dată acestor termeni.)

Prin aceasta se contestă calitatea de categorie gramaticală a diatezei reflexive în oricare dintre fenomenalizările ei.

3.1.3. Potrivit celei de-a treia interpretări, cea mai frecventă și mai larg împărtășită de specialiști, prezentă inclusiv în unele manuale școlare, reflexivele nu sunt tratate în bloc, în termenii 'sau morfeme (toate), sau pronume (toate)", ci diferențiat, în funcție de sensurile gramaticale dezvoltate de grupările "reflexiv + verb".

În acest sens, în unele situații reflexivele sunt pronume ca atare, cu toate atributele clasei, iar în altele, doar morfeme.

În corespondență cu acest statut diferențiat, și grupările "reflexiv + verb" se interpretează în două feluri:

(a) ca sintagme propriu-zise, respectiv pronume reflexiv în acuzativ (dativ) cu funcție de complement direct (complement indirect) și verb la diateza activă (= diateza activă pronominală)[88];

(b) ca verbe la diateza reflexivă (cu realizare analitică), pronumele reflexiv fiind morfemul, semnul gramatical al diatezei reflexive, omonim cu pronumele reflexiv[89].

Calitatea de pronume a reflexivului și implicit a verbului ca fiind la diateza activă se pune în evidență cel mai adesea, indiferent de tipul de reflexiv, prin posibilitatea înlocuirii acestuia cu un pronume personal neaccentuat sau substantiv în același caz, adică, de fapt, prin posibilitatea verbului de a apărea și fără reflexiv: **M**-*am spălat pe față* – **Te**-*am spălat pe față*; **M**-*am plimbat cu mașina* – **L**-*am plimbat cu mașina*; **Se** *supără că nu vii* - **Îl** *supără că nu vii*; **Se** *ceartă pentru păduri* - **Îi** *ceartă pentru păduri*; *Nu-***și** *vorbesc de multă vreme* – *Nu* **le** *vorbim de multă vreme*; **Îmi** *amintesc adesea de satul meu* - **Îți** *amintesc adesea de satul meu*; *De ce* **vă** *puneți bețe-n roate?* – *De ce* **ne** *puneți bețe-n roate?*; **Își** *face palton nou* - **Îi** *face palton nou*; **S**-*a îmbolnăvit de foame* – *Foamea* **l**-*a îmbolnăvit*; *Hîrtia* **s**-*a îngălbenit* – *Timpul a îngălbenit hîrtia.*

După cum se vede din exemplele de mai sus, înlocuirea se poate face, de la caz la caz, în trei feluri:

---

[88] Neaparținând verbului, se înțelege că nu se subliniază împreună cu verbul ca făcând parte din predicat.

[89] În mod similar se vorbește de prepoziția *pe* devenită morfem, de verbele *a avea, a fi, a vrea* devenite auxiliare ale unor moduri și timpuri compuse.

Scanned with OKEN Scanner

(a) pronumele personal are aceeași persoană cu reflexivul și cu verbul: **se** *supără* - **îl** *supără*;

(b) persoana verbului rămîne constantă, dar se schimbă persoana pronumelui personal: **mă** *spăl* - **îl** *spăl*;

(c) pronumele personal are aceeași persoană cu reflexivul, dar se schimbă persoana la verb: **îți** *amintești* - **îți** *amintesc.*

Tot prin înlocuire (cu un pronume personal în genitiv sau cu un adjectiv pronominal posesiv) se validează și calitatea de pronume a reflexivului în dativ posesiv: **Își** *așteaptă cu nerăbdare copiii* - *Îi așteaptă cu nerăbdare pe copiii* **săi; Și-***a văzut mașina avariată – A văzut mașina* **lui / sa** *avariată.*

În multe situații, pronumele reflexiv poate fi dublat prin forme pronominale accentuate[90] în același caz și la aceeași persoană, indiferent dacă forma dublantă este proprie reflexivului sau este a pronumelui personal: **Îmi** *cumpăr un BMW* – **Mie îmi** *cumpăr un BMW (, nu ție)*; *Pregătindu-***mă pe mine**, *te pregătesc și pe tine*; **Se** *iubește numai* **pe sine**[91].

Identitatea de persoană a reflexivului și a dublantului este obligatorie[92].

În cazul reflexivului reciproc este posibilă dublarea printr-o întreagă construcție care exprimă ideea de reciprocitate: **Își** *zic prieteni* **unul altuia**; **Se** *iubesc* **unul pe altul**; **Se** *ceartă* **unul pe altul**.

Se poate observa din exemplele de mai sus că în cele mai mutle cazuri există o modalitate de a pune în evidență caracterul pronominal și funcția sintactică a reflexivului, iar prin acestea încadrarea formei verbale la diateza activă.

Ar rezulta de aici că reflexivul nu mai este pronume[93], ci doar MORFEM al diatezei reflexive exclusiv în cazurile (construcțiile) în care nu putem aplica nici unul dintre procedeele mai sus enumerate, respectiv la:

(a) verbele ÎNSOȚITE OBLIGATORIU de reflexive, indiferent de sensul gramatical dezvoltat de acestea, cel mai adesea din sfera reflexivului dinamic: *a se căi, a se teme, a se avânta, a se încumeta, a se*

---

[90] Vezi, Avram, 1986, p. 157.

[91] Dublarea reflexivului, deși corectă și «agramaticală», este relativ rară și comportă un anumit grad de artificialitate.

[92] De aceea în construcții de tipul: *M-am supărat* **pe mine** *însumi*, nu este vorba de o dublare, ci de o simplă coincidență de persoană - comp. cu *M-am supărat* **pe tine / pe ei (pe voi)** etc.

[93] Și deci nici nu mai are funcție sintactică autonomă.

Scanned with OKEN Scanner

gândi, a se înverșuna, a se împotrivi, a se preta, a-și da seama, a-și închipui etc.;

(b) verbele IMPERSONALE sau folosite impersonal, cu sau fără sens pasiv, indiferent de regimul de origine (= tranzitive sau intranzitive): *se întunecă, se înserează, se desprimăvărează, se călătorește, se merge, se doarme, se întâmplă, se cuvine, se pare, se consideră, se spune* etc.

În legătură cu baza științifică a acestei compartimentări a verbelor în «reflexive» și «nereflexive», inclusiv utilitatea ei în practica analizei gramaticale, se cuvin spuse următoarele:

(1) Aplicarea unuia sau altuia dintre procedeele de tip «înlocuire» în vederea validării / invalidării caracterului pronominal al reflexivului are adesea caracter mecanic și poate duce la mari deosebiri de sens, fie lexical, fie gramatical: *a se uita* și *a uita* sunt două verbe diferite; *a se duce* și *a duce* sunt verbe diferite sau e vorba de unul și același verb?; *merge, doarme* și *se merge, se doarme* se opun după modelul PERSONAL / IMPERSONAL etc.

(2) Redusă la aceste categorii de verbe (= cele cu reflexivul obligatoriu), ele înseși cu treceri de la o categorie la alta, cu numeroase complicații semantice și distribuționale, în mare măsură determinate de semantica lexicală atât de diferită a verbelor, diateza reflexivă, ca sens gramatical, nu poate fi propriu-zis definită (pozitiv sau negativ) în opoziție cu diatezele activă și pasivă. Altfel spus și pe înțelesul oricui: ce exprimă, în cele din urmă, un verb la diateza reflexivă?

Luând o definiție uzuală, nu neapărat și exclusiv școlară[94], potrivit căreia un verb la diateza reflexivă arată că subiectul gramatical FACE și SUFERĂ acțiunea[95], se observă că această definiție corespunde în fapt tocmai verbelor cu reflexiv detașabil și înlocuibil (în mare măsură din sfera reflexivului obiectiv), nicidecum celor obligatoriu însoțite de reflexiv, adică... viceversa.

Extinderea definiției, de fapt diluarea ei, cu mențiunea că alteori subiectul participă INTENS la acțiune sau că acesta are un interes special în săvârșirea ei, vizând reflexivul dinamic, nu face cu nimic mai clare lucrurile, deoarece «participarea intensă» nu este măsurabilă, fiind un concept de o inconsistență evidentă și de aceea prea puțin operant.

(3) Obligativitatea reflexivului pe lângă anumite categorii de verbe nu se constituie «de la sine» în argument decisiv pentru calitatea de morfem al diatezei reflexive, deoarece, la o adică, în aceeași situație sunt multe alte verbe însoțite obligatoriu de un PRONUME PERSONAL în dativ, adică

---

[94] Vezi, de exemplu, Bejan, 1995, p. 198.

[95] Adică acțiunea, părăsind sau nu subiectul gramatical, îl vizează pe acesta.

Scanned with OKEN Scanner

active pronominale: *a-i plăcea, a-i conveni, a-i părea, a-i da prin cap, a-i păsa, a-i ședea* etc.

Deosebirea constă în aceea că într-un caz pronumele este reflexiv, iar în celălalt, personal.

(4) E adevărat că *se* din construcțiile impersonale își pune mai greu în evidență calitatea de pronume (= substitut) și cea de reflexiv (în ipostaza de obiect al unui subiect care nu există), dar din punct de vedere sintactic nu se poate contesta faptul că ocupă poziția unui complement direct. Oricât de nedeterminat ar fi înțelesul său, el consumă valența de tranzitivitate (= acuzativală) a verbului, făcând imposibil după el un complement direct[96].

(5) Într-o situație asemănătoare reflexivului nedetașabil sunt pronumele cu sens neutral *o* (în acuzativ) și *i* (în dativ) din numeroase locuțiuni și expresii: *a* o *lua la fugă* (*la goană, la sănătoasa*), *a* o *băga pe mânecă, a* o *scrânti, a* o *feșteli, a* o *încurca, a* o *sfecli, a* o *nimeri, a* o *drege, a-i da (înainte), a-i da (cu bere, cu vin, cu "Trăiască 23 August"), a-i trage (un pui de somn, o cântare).*

Și în cazul acestora, caracterul de substitut propriu-zis este mai greu de probat în latura referențial-semantică, dar ocuparea poziției de complement direct (complement indirect)[97] este în afara oricărei îndoieli[98]

(6) Deosebirile, de toate felurile, dintre verbele reflexive și verbele active pronominale (= însoțite de pronume reflexive) nu par a fi de domeniul esenței, ci mai degrabă al fenomenalizărilor funcțiilor de complement direct (complement indirect), deci deosebiri fragile, mișcătoare și adesea subiective, dovadă fiind interpretarea, în multe cazuri, diferită de la un specialist la altul, de la un manual la altul. Or, o asemenea «libertate» de interpretare este cam neobișnuită pentru o categorie gramaticală.

În baza celor de mai sus suntem de părere că atâta timp cât vom păstra această împărțire a verbului însoțite de reflexive în active (pronominale) și reflexive, de la caz la caz, o soluție unitară, clară, fermă și verificabilă, fără ambiguități și întortochieri sofisticate, mai ales la nivelul analizei gramaticale școlare (gimnaziale și liceale), nu se va găsi, prelungindu-se la

---

[96] Așa după cum, echivalentul semantic al lui *se* impersonal din română în alte limbi satisface valența nominativală (= ocupă poziția de subiect) a verbului (vezi germ. *man*, fr. *on*).

[97] Cu înțeles nedeterminat. Probabil această trăsătură face ca adesea acestor pronume să nu li se dea funcție sintactică, ceea ce, evident, este o eroare din punct de vedere sintactic.

[98] Vezi, în acest sens, Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 51-52.

Scanned with OKEN Scanner

infinit o discuție teoretică, ale cărei consecințe sunt alimentarea relativismului analizei și a «nesiguranței» analistului[99].

Credem prin urmare că ar trebui adoptată una dintre celelalte două interpretări, extreme, e adevărat, dar simple și tranșante: ori diateză reflexivă în toate situațiile, rămânând ca reflexivul să fie exclusiv morfem al acestei categorii gramaticale, ori diateză activă (pronominală) în toate situațiile, reflexivul find totdeauna pronume și totdeauna cu funcție sintactică autonomă (compelement direct, complement indirect, atribut pronominal datival). Cum în orice situație este mai ușor de dovedit că pronumele reflexiv are funcție sintactică, adică nu este morfem, decât că n-are, am opta, cu riscul ieșirii din tradiție, pentru varianta analitică, respectiv a interpretării reflexivului ca poziție sintactică autonomă, necuprins în paradigma verbală. Se înțelege că aceasta echivalează cu a spune că nu există categoria gramaticală a diatezei reflexive.

OBSERVAȚIE. O a patra soluție, respectiv ca reflexivul să fie pronume și să aibă FUNCȚIE sintactică ÎN INTERIORUL DIATEZEI REFLEXIVE, o excludem din capul locului, pentru că o unitate dată nu poate fi concomitent și morfem al unei categorii gramaticale (= morfologice), și funcție sintactică.

[99] De aici frecventa, obișnuita întrebare la întâlnirile și pregătirile cu profesorii de română în vederea susținerii definitivatului sau a gradului didactic II – ce facem cu reflexivele?

Scanned with OKEN Scanner

T 24 ADJECTIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / ADJECTIV *CU* PREPOZIȚIE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *El este unul dintre* **cei mai buni** *prieteni ai mei.*
(2) *O știu* **de mică.**

B. SOLUȚII:

(1) *cei mai buni* = adjectiv fără prepoziție
(2) *de mică* = adjectiv cu prepoziție

C. COMENTARIU

0. În mod obișnuit, prepoziția nu apare cu adjectivul, întrucât acesta are cazul impus de acordul său cu substantivul, după cum același acord este și mijlocul său de subordonare (față de substantiv): E l e v u l (substantiv în N) **harnic** (adjectiv în N prin acord) *învață bine;* **Tuturor** (adjectiv în D prin acord) c o p i i l o r (substantiv în D) *le place muzica.* De aceea în analiza gramaticală identificăm cazul adjectivului după al substantivului.

0.1. Când spunem că adjectivul nu apare cu prepoziție ne referim nu la vecinătatea imediată a prepoziției cu adjectivul, ci la faptul că nu se «cuplează» gramatical cu adjectivul. Altfel, din punctul de vedere al topicii, PREPOZIȚIA apare adesea ÎN FAȚA ADJECTIVULUI, dar nu are nici o legătură cu el: *poezii* **de** *o neasemuită frumusețe, un atac* **în** *toată regula,* **după** *prostul său obicei, discuții* **cu** *fiecare elev în parte,* **împotriva** *acestui bun prieten al meu,* **grație** *neașteptatei sale intervenții* etc.

Cauza apariției prepoziției în fața adjectivului se datorează poziției acestuia în fața substantivului, dislocând grupul "prepoziție + substantiv". Dacă schimbăm ordinea, prepoziția își evidențiază imediat apartenența la substantiv: *cu bunii mei prieteni* → *cu prietenii mei buni.* Prin analogie și generalizare acceptăm același statut al prepoziției și în situațiile în care adjectivul are topică fixă, de regulă când este așezat în fața substantivului (*cu fiecare om, despre altă problemă, la doi băieți, pe ambele caiete* etc.).

Ajungem astfel la formularea cu valoare de lege: în orice grup de cuvinte format dintr-un substantiv și unul sau mai multe adjective

Scanned with OKEN Scanner

(antepuse, postpuse), prepoziția din fața întregului grup aparține exclusiv substantivului.

Necunoașterea sau nesocotirea acestui fapt are consecințe deloc neglijabile în stabilirea cazului și a funcției atât la adjectiv, cât și la substantivul regent. De obicei, gruparea prepoziției cu adjectivul antepus lasă substantivul fără prepoziție, al cărui caz nici n-ar mai putea fi identificat propriu-zis, ci doar «nimerit». Se atrage atenția mai cu seamă asupra situațiilor în care substantivul cu adjective antepuse este în genitiv sau dativ cu prepoziție: **împotriva** *oricărui* **amestec** *extern,* **în jurul** *acestor* **probleme, datorită** *prostului său* **obicei** etc. Marca formală a cazului fiind preluată de adjectivul antepus, substantivul poate conduce prin formă la interpretarea greșită ca nominativ-acuzativ. Or, sesizând prepoziția din fața grupului, este clar că substantivul stă în genitiv (dativ). (Vezi, pentru alte aspecte, T 17.)

1. De la regula generală mai sus formulată există câteva excepții care evidențiază prepoziții cuplate cu adjectivul, cuplare obligatorie, întrucât adjectivul însoțit de prepoziție nu este în relație cu un substantiv exprimat, ci cu un verb, fapt pentru care îndeplinește funcția de complement:

(1) *Te cunosc* **de mică;** *Ne știm* **de tineri** (complement de timp);

(2) *Plânge* **de supărată;** *Nu se poate ridica din pat* **de bolnavă** (complement de cauză);

(3) **Din roșie** *s-a făcut verde la față de supărare* (complement indirect);

(4) **De frumoasă**, *e frumoasă;* **De harnic**, *e harnic băiatul* (complement de relație)[100].

1.1. Întrucât prepoziția din fața adjectivului nu poate fi eliminată fără a modifica structura sau a o face imposibilă (*Ne știm* **de tineri** (complement circumstanțial de timp) – *Ne știm* **tineri** (*tineri* ≠ complement circumstanțial de timp, ci element predicativ suplimentar); **Din roșie** *s-a făcut verde* - ***Roșie** *s-a făcut verde;* **De harnic**, *e harnic* - ***Harnic**, *e harnic)*, se poate trage concluzia că prepoziția își îndeplinește rolul ei relațional, acela de mijloc al subordonării (= cuvânt de relație) adjectivului față de verb.

1.2. În ce privește cazul adjectivelor cu prepoziție, trebuie spuse următoarele:

(1) Dacă le interpretăm ca adjective propriu-zise, nu ca adjective «substantivate»[101], trebuie să acceptăm, cel puțin teoretic, că ele se acordă

[100] Pentru situația adjectivelor posesive însoțite de prepoziție, vezi T 29.

Scanned with OKEN Scanner

și în caz, adică în toate cele trei categorii comune cu ale substantivului (gen, număr, caz), nu doar în cele două foarte «evidente» (= gen și număr).

(2) În ce privește regimul cazual (=acuzatival) al prepozițiilor (*de, din*) care însoțesc adjectivul, acesta este aici ANULAT de acord, care, potrivit ierarhizării funcționale a cazurilor[102], se dovedește mai «tare» decât prepoziția. Prin urmare, adjectivul are cazul dictat de substantivul (pronumele) cu care se acordă, adică nu, invariabil, acuzativ impus de prepoziție. În exemplele date: NOMINATIV: *Ne știm* **tineri** (partener de acord = [noi]); *Plânge* **de supărare** (partener de acord = [ea]); la fel în exemplele din (3) și (4)); ACUZATIV: *Te cunosc* **de mică** (partener de acord = [*te*])[103].

1.3. Întrucât atât acordul, cât și prepoziția sunt mijloace de relaționare, puse în slujba subordonării, iar prezența lor deopotrivă în aceste construcții este incontestabilă, trebuie să acceptăm că adjectivul cu prepoziție este dublu subordonat.

1.4. O analiză mai detaliată reclamă adjectivul (însoțit de prepoziție) cu funcția de circumstanțial de timp, care ar putea comporta eventuale discuții în privința cazului în sensul interpretării lui întotdeauna ca nominativ, unul perpetuând nominativul adjectivului cu funcție de nume predicativ dintr-o construcție preexistentă mai amplă, iar a prepoziției *de* ca «rest» de la poziția ocupată de adverbul relativ: *Te cunosc* [de când erai] *mică* → *Te cunosc* **de mică**[104].

O asemenea «istorie» generativă, posibilă de altfel, nu poate servi ca argument pentru nominativ, întrucât ar trebui să procedăm similar și la elementul predicativ suplimentar adjectival în acuzativ rezultat dintr-un fost nume predicativ în nominativ: *Te văd că ești cam supărat* → *Te văd cam supărat,* ceea ce, evident, este mai greu de acceptat.

***1.4.1.** O situație realmente complicată în privința cazului (stabilit prin acord) are adjectivul cu prepoziție din construcțiile temporale în urma substantivării verbului-predicat, fostul regent, și a trecerii nominativului

---

[101] Vezi construcțiile similare cu substantive însoțite de aceleași prepoziții și cu aceleași funcții: *Se cunoșteau de studenți; Plânge de bucurie; De ce faci din țânțar armăsar?; De frate, frate să-mi fii, dar...*

[102] În ordinea: caz$_1$ (neprepozițional), caz$_2$ (acordat), caz$_3$ (prepozițional) . Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 94-96.

[103] Vezi, în acest sens, Drașoveanu, 1995, p. 12; Bejan, 1995, p. 93.

[104] La celelalte construcții nu se pune problema, deoarece nu au o istorie derivativă care să conducă la un nominativ. (Construcția circumstanțialului de cauză permite o prelungire cu o subordonată (*Plânge de supărată* [ce este]), dar este nerelevantă pentru cazul adjectivului.)

Scanned with OKEN Scanner

(acuzativului) – fostul partener de acord - în genitiv: E a *a plecat* d e m i c ă *printre străini* → *Plecarea* e i d e m i c ă *printre străini...*; *A fost trimisă* d e t â n ă r ă *într-un lagăr de muncă* → *Trimiterea* e i *de tânără într-un lagăr de muncă...*

În noile construcții, adjectivul însoțit de prepoziție, cu funcție de atribut (prepozițional adjectival) pe lângă substantivul provenit din verb[105], în mod cert nu se acordă în nici o categorie cu termenul regent, dovadă că schimbând genul și/sau numărul pronumelui în genitiv se schimbă genul și/sau numărul adjectivului, în timp ce substantivul regent rămâne același: *plecarea* (fem., sg.) *lui* (masc., sg.) *de tânăr* (masc., sg.) ...; *plecarea* (fem., sg.) *lor* (masc./fem., pl.) de *tineri* (masc., pl.)/*tinere* (fem., pl.)...

Identitatea de gen și număr a adjectivului cu pronumele (substantivul) în genitiv, care poate fi considerată acord, nu se asociază cu o identitate cazuală: pronumele (substantivul) este în genitiv, iar adjectivul are formă de nominativ-acuzativ, incontestabil vizibilă la feminin: *plecarea* e i **de tânără**... (La genitiv *tânără* ar trebui să fie *tinere* – comp. cu *unei femei* **tinere.**)[106]

OBSERVAȚIE. În aceeași situație se află și adjectivul fără prepoziție dintr-un fost element predicativ suplimentar: *A venit* **singură** *la discotecă* → *Venirea* e i **singură** *la discotecă...*; *A fost trimisă* **singură** *în delegație* → *Trimiterea* e i **singură** *în delegație...*

Acest «dezacord» în caz al adjectivului (cu sau fără prepoziție), sesizabil de către oricine, nu caracterizează doar situațiile în discuție, ci pare a fi o tendință mai largă în română[107].

Interpretarea, în cazul de față, a formei adjectivale de nominativ-acuzativ ca reprezentând un nominativ sau un acuzativ, așa cum este în tradiția analizei sintactice (nu neapărat școlare), nu se poate propriu-zis baza pe fapte, ci doar pe unele speculații care privesc generarea acestor construcții. În acest sens, putem considera adjectivul ca fiind în nomina-

---

[105] Prin transformare, termenul regent rămâne același. (Compară pentru similitudine: T r i m i t e m *felicitări* **prietenilor** → T r i m i t e r e a *de felicitări* **prietenilor**...).

[106] Prepoziția blochează acordul.

[107] Vezi, pentru alte detalii, inclusiv explicații și considerații normative, Gruiță, 1994, p. 126-128.

Scanned with OKEN Scanner

tiv, având în vedere că genitivul (pronume, substantiv) provine dintr-un nominativ-subiect[108].

[108] Numit tocmai de aceea GENITIV SUBIECTIV. În alte situații, mai cu seamă la atribute, se poate invoca, în sprijinul nominativului, și un substantiv în nominativ cu rol de apoziție, dublant al unui genitiv sau dativ: *pe baza legii nr...*, **publicată** *în...* – *pe baza legii nr...*, [lege] **publicată** *în...*

Scanned with OKEN Scanner

T 25 ADVERB DE MOD / ADJECTIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ar fi* **minunat** *să poți veni și tu.*
(2) *Spectacolul a fost* **minunat.**

B. SOLUȚII:

(1) *minunat* = adverb de mod
(2) *minunat* = adjectiv

C. COMENTARIU

0. O confuzie frecventă în analiza gramaticală are ca obiect adverbul de mod și adjectivul (de genul masculin, singular), de regulă în direcția interpretării eronate a adverbului de mod drept adjectiv. Se înțelege că aprecierea greșită a statutului morfologic are consecințe pe măsură la nivelul analizei categoriilor gramaticale – gen, număr și caz la adverb, respectiv lipsa acestora din analiza adjectivului.

Problema se pune pentru un mare număr de adverbe de mod (*clar, evident, frumos, greu, limpede, sigur, ușor* etc.) provenite din adjectivele cu aceeași formă la masculin, singular (*clar, evident, frumos, greu* etc.).

La baza confuziei stau două cauze și, în același timp, note comune ale celor două părți de vorbire, una vizând CONȚINUTUL, iar alta, FORMA:

0.1. Atât adjectivul, cât și adverbul de mod exprimă ÎNSUȘIRI. Primul exprimă însușiri ale obiectelor (ființe, lucruri, fenomene ale naturii etc.), denumite prin SUBSTANTIVE (substitute) și de aceea adjectivul apare de regulă ca determinant al unui substantiv: *Are* u n c â i n e **rău**.

Adverbul de mod are drept conținut tot însușirile, dar ale PROCESELOR (acțiuni, stări, deveniri etc.), exprimate prin VERBE și de aceea adverbul apare cel mai adesea ca deteminant al unui verb: N- a p r o c e d a t **rău**.

OBSERVAȚIE. Apariția adverbului de mod și pe lângă adjective sau alte adverbe are o frecvență scăzută și nu prezintă importanță pentru discuția de față.

Scanned with OKEN Scanner

0.2. Când adjectivul este de genul masculin, singular, el coincide ca formă cu adverbul de mod provenit de la el (comp. c â i n e **urât** cu s c r i e **urât**).

Din aceste cauze, deosebirea dintre cele două clase de cuvinte se face aici SINTACTIC, după cum urmează:

1. Adjectivul apare pe lângă un substantiv (substitut), căruia i se subordonează, fie în absența verbului, având funcția de atribut (adjectival), fie în prezența unui verb (auxiliar predicativ sau predicativ), având funcția de nume predicativ, respectiv element predicativ suplimentar:

(a_1) *În grădină avem un măr* **frumos.**

(a_2) *Mărul din grădină este* **falnic.**

(a_3) *Copilul se joacă* **vesel.**

În toate cele trei exemple, cuvintele subliniate (*frumos, falnic, vesel*) își dovedesc calitatea de ADJECTIVE prin ACORD (în gen, număr și caz) cu câte un substantiv (*un măr, mărul, copilul*).

Verificarea acordului se poate face prin schimbarea numărului substantivului, care va atrage în mod obligatoriu o modificare similară în forma adjectivlui:

(a_{1a}) *În grădină avem (niște) meri* **frumoși.**

(a_{2a}) *Merii din grădină sunt* **falnici.**

(a_{3a}) *Copiii se joacă* **veseli.**

O dată dovedit acordul în număr, acesta vizează obligatoriu și celelalte două categorii (genul și cazul). Prin urmare, în ceea ce privește cazul, nominativ sau altul, acesta se «citește» direct de la substantiv (substitut), nu se află prin întrebare (*care, ce fel, cum*), întrebare care, oricum, nu este a vreunui caz (nici a nominativului și nici a altui caz – vezi, pentru detalii, T 96).

În concluzie:

(1) Înainte de a ne pronunța asupra unui cuvânt cu formă și înțeles de adjectiv sau adverb ca fiind adjectiv, trebuie să vedem dacă în propoziția dată există sau nu există un substantiv (subsitut) cu care să se acorde.

(2) După identificarea presupusului termen regent, care poate fi și subînțeles sau inclus (dacă este subiect), se verifică acordul, acesta fiind obligatoriu și total (= în gen, număr și caz). Numai după dovedirea acordului se poate interpreta cuvântul respectiv ca fiind în mod sigur adjectiv.

(3) Dacă în propoziție nu există un substantiv (substitut), ca partener de relație pentru presupusul adjectiv, acesta în mod sigur nu este adjectiv și, de altfel, nici nu se mai pune o asemenea problemă.

Scanned with OKEN Scanner

2. Adverbele de mod cu aceeași formă ca adjectivele (*clar, frumos, limpede* etc.) apar în mai multe situații, cu grade diferite de dificultate în analiză:

2.1. Pe lângă un verb predicativ, căruia i se subordonează și au funcția de complement circumstanțial de mod, indiferent dacă verbul-predicat are sau nu subiect:

(b_1) *Ionel* c i t e ș t e **frumos.**

(b_{1a}) *Cu acceleratul acesta* s e c ă l ă t o r e ș t e **comod.**

Raportarea la verb, invariabilitatea formală ușor verificabilă și calitatea adverbială fiind cât se poate de evidente, este puțin probabilă o confuzie cu adjectivul.

2.2. Pe lângă auxiliarul predicativ *a fi*, mai rar alte auxiliare predicative, în EXPRESII IMPERSONALE:

(b_2) *Nu e* **frumos** *să faceți una ca asta.*

Alte asemenea expresii (date la indicativ prezent): *e clar, e evident, e firesc, e limpede, e (im)posibil, e normal, e rău, e ușor, e greu, e probabil, pare ciudat, devine imposibil* etc.

În situații de acest tip se pune propriu-zis problema interpretării greșite a adverbului de mod drept adjectiv.

Calitatea de adverb, nu de adjectiv, a numelui predicativ de pe lângă *a fi* (sau alt auxiliar predicativ) se evidențiază astfel:

(1) Ca premise avem:

(a) Numele predicativ este sau adjectiv, sau adverb, nu și una, și alta, sau nici una, nici alta.

(b) Excluderea unuia implică, automat, confirmarea celuilalt – dacă nu e adjectiv, e adverb și viceversa.

(2) Ceea ce este comun tuturor acestor expresii cu *a fi* este inexistența în ele a unui subiect – exprimat sau neexprimat (inclus, subînțeles) – și, de aici, prezența după ele a unei subordonate subiective introduse cel mai adesea prin *că* sau *să*: *Nu e ușor* **să conduci mașina.**

OBSERVAȚIE. Se atrage atenția că este greșit să introducem sau să presupunem în regentă termeni precum *ceva, asta, acest lucru, acest fapt* etc., ca și cum ar fi vorba de subiecte subînțelese sau eliptice.

(3) În ipoteza că numele predicativ ar fi adjectiv, el ar trebui să se acorde (în gen, număr și caz) cu substantivul (substitutul)–subiect, ca orice nume predicativ adjectival (comp. cu P â r â u l *e* **limpede** – P â r a i e l e *sunt* **limpezi**). Or, expresiile date sunt lipsite de subiect, deci presupusul adjectiv cu funcție de nume predicativ n-are cu cine să se acorde și ca

Scanned with OKEN Scanner

atare... nu se acordă. Cum adjectiv neacordat nu există, înseamnă că numele predicativ în discuție nu este adjectiv, ci ADVERB.

(4) Termenul vizat de numele predicativ pentru acord este numai subiectul, nu și altă parte de propoziție. Prin urmare, în exemple ca: *Mi-e imposibil să mai aman; Vecinului îi era greu să mai aștepte o zi; Îți pare ciudat că am venit așa târziu?*, nici nu se pune problema ca numele predicativ să se acorde cu *mi-, vecinului, îți*, acestea fiind complemente indirecte în dativ, nu subiecte în nominativ.

2.2.1. Expresiile aici discutate își păstrează caracterul impersonal și când auxiliarul predicativ *a fi* este la mod nepersonal, ceea ce înseamnă că numele predicativ din componența lor este tot adverb de mod:

(b_{2a}) *Fiindu-i* **mai greu** *să-ți scrie, te va suna la telefon.*

(b_{2b}) *Înainte de a fi* **clar** *ce avem de făcut, nu întreprindem nimic.*

OBSERVAȚIE. Deoarece *a fi* este la mod nepersonal, el nu constituie cu adverbul de mod («nume predicativ») un predicat nominal, ci altă parte de propoziție, cel mai adesea complement circumstanțial cu structură complexă (în exemplele date: (b_{2a}) *fiind mai greu* = circumstanțial de cauză; (b_{2b}) *înainte de a fi clar* = circumstanțial de timp).

2.2.2. Calitatea de adverb și-o păstrează numele predicativ și atunci când pe lângă aceste expresii locul subiectivei este luat de un subiect exprimat prin verb la mod nepersonal (infinitiv, supin):

(b_{2c}) *E* **ușor** *a promite, mai ales pe socoteala altuia.*

(b_{2d}) *E* **simplu** de zis, mai **greu** *e de făcut.*

Infinitivul și supinul sunt forme verbale și în această calitate nu au gen, număr și caz, încât un presupus adjectiv n-ar avea cum să li se subordoneze: adjectivul intră în relație prin acord în gen, număr și caz, categorii pe care nu și le poate potrivi după infinitiv sau supin, întrucât acestea nu le au. În consecință, *ușor, simplu* și *greu* din exemplele date nu pot fi decât adverbe.

***2.2.3.** O structură sintactică mai complicată avem în enunțuri de tipul: *credem util (necesar) să...; Considerăm / se consiedră util (necesar) să...; Ni se pare rezonabil (normal, echitabil, cinstit, rușinos) să...*, în care adverbul de mod este «restul» dintr-o subordonată introdusă prin *că*[109], al cărei predicat este o expresie impersonală, urmată în mod firesc de o subiectivă: *Considerăm că este necesar să ne abținem de la orice comentarii; Ni se pare că este normal să-și ceară scuze.*

---

[109] Conjuncția obișnuită pentru subordonatele de după *a crede, a aprecia, a considera, a se părea* etc.

Scanned with OKEN Scanner

Prin suprimarea conjuncției subordonatoare *că* și a auxiliarului predicativ din expresia impersonală, fostul nume predicativ exprimat adverbial (*util, necesar, normal* etc.) devine circumstanțial de mod, iar *să* de la subiectiva din subordinea expresiei impersonale continuă să fie introductiv al noii subordonate rămase după comprimare, care este tot subiectivă, indiferent de caracterul personal sau impersonal al verbului regent – comp. *Credem util* **să**.../ *Se consideră necesar* **să**...

2.3. Adverbul poate apărea, ca poziție, între un substantiv și un adjectiv (participiu), determinânu-l pe acesta din urmă și având funcția de complement circumstanțial[110]: *copil* **prost** *crescut, comportament* **ușor** *anacronic, un tânăr* **decent** *îmbrăcat, roman* **recent** *apărut, gest* **rău** *intenționat, exemplu* **prost** *ales* etc.

Când substantivul este de genul masculin (neutru), ca în exemplele de mai sus, coincidența de formă a adverbului cu cea a adjectivului și prezența în stânga lui, pe poziția «normală», a unui substantiv constituie elemente ce pot favoriza interpretarea greșită a adverbului ca adjectiv, acordat cu substantivul. Nu se observă că «falsul» adjectiv nu determină substantivul, ci «adevăratul» adjectiv (participiu) de după el, cel care se acordă cu substantivul. Trecând la plural un exemplu ca *buchet frumos aranjat*, obținem *buchete frumos aranjate*. În această structură, coincidențele fiind excluse, sensul relațiilor și repartiția pe valori morfologice se impun prin forța evidenței: acordat cu substantivul *buchete* și determinant al acestuia este participiul adjectival *aranjate*, nu *frumos*, care, dovedindu-și invariabilitatea, nu poate fi decât adverb, în mod obligatoriu subordonat participiului adjectival, nu substantivului. (Dacă l-ar determina pe acesta, în mod sigur s-ar acorda și ar fi adjectiv.)

În exemplul:

buchet frumos aranjat: *buchet* = substantiv, *frumos* = adverb; *aranjat* = particpiu adjectival).

2.3.1. Prezența în stânga adverbului a unui substantiv (pronume), interpretat greșit ca parener de relație al adverbului, perturbă uneori nu numai analiza gramaticală, ci și utilizarea ca atare în comunicare, ducând la o "flexiune nejustificată"[111] a adverbului în forma unui acord, ca și cum ar fi adjectiv.

Situații mai frecvente:

---

[110] Adjectivul ca determinant al unui substantiv este atribut, dar ca determinat (= regent) are în subordine numai complemente.

[111] Avram, 1986, p. 206. (Tot de aici sunt luate tipurile de construcții și exemplele.)

Scanned with OKEN Scanner

(1) adverb + adjectiv (propriu-zis sau participial): **nou-***născuți*, **proaspăt** *sosiți*, **total** *vinovați*, **ușor** *ridicoli*, **puțin** *distrați*, **iremediabil** *pierduți* etc. (forme greșite: **noi-***născuți*, **proaspeți** *sosiți*, **totali** *vinovați*, **ușori** *ridicoli*, **puțini** *distrați*, **iremediabili** *pierduți*);

(2) adverbul *cât* + adjectivele *mult, puțin* la comparativ de superioritate, plural (inclusiv substantivate): **cât** *mai mulți*, **cât** *mai puțini* (forme greșite: **câți** *mai mulți*, **câți** *mai puțini*);

(3) adverb + de + adjectiv: **destul** *de buni*, **excesiv** *de scumpi*, **suficient** *de atenți* etc. (forme greșite: **destui** *de buni*, **excesivi** *de scumpi*, **suficienți** *de atenți*);

(4) adverbele *bine, rău, prost, scump* etc. la superlativ relativ cu *cel* devenit variabil: **cel** *mai bine plătiți*, **cel** *mai rău cotați*, **cel** *mai prost situați* etc. (forme greșite: **cei** *mai bine plătiți* / **cele** *mai bine plătite*; **cei** *mai rău cotați* / **cele** *mai rău cotate*, **cei** *mai prost plătiți*).

Uneori această variabilitate a lui *cel* este prezentă și în context cu verbul: *Ei s-au descurcat* **cei** *mai bine.*

3. Gradul de probabilitate a confuziei în sens invers, respectiv a interpretării adjectivului ca adverb, este foarte redus. Avem în vedere mai ales situațiile în care adjectivul, ca nume predicativ sau element predicativ suplimentar, este de genul masculin, singular, iar subiectul propoziției este neexprimat. Decizia – greșită - de încadrare la adverb se bazează pe aprecierea propoziției ca fiind fără subiect, nesesizându-se faptul că acesta este inclus sau subînțeles: *Eram* **sigur** *că mă va înțelege; Era* **plin** *de imaginile lumii în care pătrunsese; Venea* **grăbit** *de la fabrică.*

Prin operația de trecere la plural avem dovada că numele predicativ (elementul predicativ suplimentar) nu aparține unei construcții impersonale și deci nu este adverb, ci adejctiv: *Era* **plin** *de ...* - *Erau* **plini** *de...; Venea* **grăbit** *...* - *Veneam* **grăbiți**... (Dacă ar fi o construcție impersonală, trecerea la plural ar fi imposibilă: *Era clar că n-are dreptate* - **Erau clari că n-are dreptate.)*

OBSERVAȚIE. Când în regenta unei subiective se află auxiliarul predicativ *a fi* "personal", numele predicativ este adjectiv, nu adverb, deși n-are cu cine să se acorde, poziția subiectului fiind ocupată de o subiectivă: *Cine știe asta e* **inteligent**. În acest caz dovada calității adjectivale o obținem prin raportare la cuplul *bun / bine*, unicul caz în care adjectivul (*bun*) și adverbul corespondent (*bine*) au forme diferite. În acest sens, observăm imediat că poziția numelui predicativ ar fi ocupată de adjectivul *bun*, nu de adverbul *bine* (*Cine știa asta e* **bun**). Se vede astfel că subiectiva pe lângă un verb personal corespunde unui subiect de tip "el".

Scanned with OKEN Scanner

3.1. Se înțelege că vizate în primul rând de interpretare greșită (= ca adverbe) sunt adjectivele invariabile. Pe acestea le putem grupa în două:

(1) Adjective invariabile care nu pot fi niciodată adverbe: *gata, cumsecade, atare*[112] + cele mai multe din spațiul semantic al culorilor (*bej, oliv, crem* etc.).

(2) Adjectivele invariabile *așa* și *asemenea*, care au o distribuție mai largă:

(a) pe lângă un substantiv pot fi considerate adjective ca atare: **așa** *om*, **asemenea** *situație*;

(b) în prezența verbului ele sunt adverbe, indiferent dacă aparțin sau nu unor expresii impersonale: *El e* **așa** *cum îl știi*; *Nu-i* **așa** *că vii și tu?*; *El este* **asemenea** *altora*; *A procedat* **așa** *cum a crezut de cuviință.*

3.2. Ca o prelungire a confuziei adjectiv / adverb apare și confuzia locuțiune adjectivală / locuțiune adverbială, mai ales când locuțiunea are funcție de nume predicativ. Reținem dintre acestea locuțiunea adjectivală (= totdeauna adjectivală) *în stare*, foarte frecventă în română, îndeplinind toate cele trei funcții de bază ale adjectivului echivalent (= *capabil, -ă, -i, -e*):

(a) ATRIBUT: *Am întâlnit oameni* **în stare** *de crimă penru bani.*

OBSERVAȚIE. În ciuda echivalenței, semantice în primul rând, cu un adjectiv, locuțiunea adjectivală, prin structura ei și modul de relaționare cu termenul regent, ca atribut se încadrează la atributul substantival prepozițional[113], nu la cel adjectival[114].

(b) NUME PREDICATIV: *Nu e* **în stare** *de nimic*[115].

(c) EPS: *Nu te credeam* **în stare** *de așa ceva.*

---

[112] *Atare* ca adverb nu apare decât însoțit de *ca*, formând o locuțiune adverbială: *A procedat* **ca atare.** În ce-l privește pe *gata*, acesta apare numai cu un substantiv (*costum* **gata**) sau cu un auxiliar predicativ, trimițând, ca nume predicativ, la un subiect (substantiv, pronume): *Planul e* **gata**; *E* **gata** *de plecare.*

[113] Majoritatea locuțiunilor adjectivale au structura "prepoziție + substantiv în acuzativ" (*în stare, cu stare, de vină, în vârstă, de seamă, de frunte* etc.). Dacă au în structură un pronume, se înțelege că atributul va fi pronominal (*om de nimic, ca acela* etc.).

[114] Vezi, penru afirmația fără echivoc, Avram, 1986, p. 97.

[115] Se atrage atenția că gruparea *a fi în stare*, deși poate fi echivalentă cu *a putea*, nu este locuțiune verbală, pentru că nu există locuțiuni verbale în a căror structură să intre auxiliare predicative. (Orice locuțiune verbală are la bază un verb predicativ.)

Scanned with OKEN Scanner

Verificarea calității de locuțiune adjectivală se face prin substituirea cu adjectivul echivalent, așa-numitul "termen de identificare": *Nu vă credeam* **în stare** *să...* → *Nu vă credeam* **capabili** *să...*

3.2.1. O greșeală frecventă în analiza locuțiunilor adjectivale este aceea de a le interpreta ca adjective propriu-zise, adică de a le da genul, numărul și cazul adjectivului echivalent, ca și cum, asemenea acestuia, s-ar acorda cu termenul regent. Or, datorită structurii lor, cel mai adesea de tip "prepoziție + substantiv (pronume)", locuțiunile adjectivale n-au cum se acorda[116].

Locuțiunile adjectivale, prin structura lor fixă, nesupusă variabilității în caz, gen, număr, rămân aceleași, indiferent de cazul (genul, numărul) regentului: *bărbat* **în vârstă**, *femeie* **în vârstă**, *bărbați* **în vârstă**, *femeilor* **în vârstă** etc. (comp. cu adjectivul echivalent: *bărbat* **vârstnic**, *femeie* **vârstnică**, *bărbați* **vârstnici**, femeilor **vârstnice**).

Prin urmare, în analiza locuțiunii adjectivale vor apărea nu categoriile gramaticale ale adjectivului echivalent, ci categoriile componentelor[117].

Ex.(1): *În caz de forță majoră, sunt* **în stare** *de orice*; *în stare* = nume predicativ, exprimat prin locuțiune adjectivală, formată din substantiv (comun, simplu, feminin, singular, nearticulat) în ACUZATIV cu prepoziție (nu masculin, singular, nominativ, prin acord cu subiectul inclus [eu]).

Ex.(2): *Îl știam eu* **al dracului**, *dar nu chiar așa*; al *dracului* = element predicativ suplimentar, exprimat prin locuțiune adjectivală, formată din substantiv (comun, ...) în GENITIV (nu acuzativ, prin acord cu *îl*)[118].

În același fel se analizează și locuțiunile adjectivale la alt grad de intensitate (comparație) decât pozitivul: *Ion este* **mai în vârstă** *decât Gigel;* **Cei mai de frunte** *sportivi ai anului au fost premiați*[119].

OBSERVAȚIE. Nu este vorba de acord al locuțiunii adjectivale nici în situația în care aceasta este la superlativ relativ cu demonstrativul *cel (cea,*

---

[116] Vezi, în același sens, Avram, 1986, p. 97.

[117] Același lucru este valabil, în ce privește analiza componentelor, pentru orice tip de locuțiune, inclusiv adverbială.

[118] Eventual se poate face mențiunea că locuțiunea adjectivală este echivalentă cu un adjectiv la un anumit caz, gen și număr, categorii rezultate din context.

[119] Numărul acestora este relativ mic.

Scanned with OKEN Scanner

cei, cele) variabil în gen, număr și caz: **Celor mai de seamă** *reprezentanți ai sportului românesc li s-au dedicat o emisiune specială.* Demonstrativul *cel* (aici: *celor*) nu face ca locuțiunea adjectivală (*de seamă*) să fie în dativ (prin acord cu *reprezentanți*), ci este semnul că această locuțiune este echivalentă cu un adjectiv de genul masculin, plural, în dativ.

Scanned with OKEN Scanner

T 26 *NUMERALUL* – ATRIBUT ADJECTIVAL/ ATRIBUT SUBSTANTIVAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Propunerea* **celor patru** *colegi este interesantă.*
(2) *Propunerea* **celor patru** *este interesantă.*

B. SOLUȚII:

(1) *celor patru* = atribut adjectival
(2) *celor patru* = atribut substantival

C. COMENTARIU

0. Deși este considerat parte de vorbire de sine stătătoare (una din cele zece), numeralul nu beneficiază din punct de vedere morfosintactic de un tratament propriu, ci este asimilat, mai mult sau mai puțin «deghizat», altor părți de vorbire[120].

1. Spre deosebire de alte părți de vorbire, la numeral se vorbește de TIPURI DE ÎNTREBUINȚĂRI (VALORI) specifice altor clase de cuvinte, respectiv[121]:

1.1. Când stă pe lângă un substantiv, îl determină (fără prepoziției) și se acordă cu el, numeralul are ÎNTREBUINȚARE (VALOARE) ADJECTIVALĂ. În afară de numeralele adverbiale (de repetiție)[122], toate celelalte pot fi în această situație[123]: *Are* **un** *băiat și* **două** *fete* (numerale cardinale (cu valoare adjectivală)); *Clasa* **a șasea** *este fruntașă* (numeral ordinal); **Amândoi** *copiii sunt școlari* (numeral colectiv); *Le-a dat* **câte două** *pixuri* (numeral distributiv); *Anul acesta am obținut o recoltă* **întreită** *față de acum zece ani* (numeral multiplicativ).

---

[120] Nu este aici locul unei treceri în revistă a «părerilor» exprimate în literatura de specialitate în legătură cu statutul gramatical «controversat» al numeralului. Vezi, pentru bibliografia problemei, Gruiță, 1987, p. 28; Irimia, 1987, p. 187-189.
[121] Vezi GLR, 1963, vol. I, p. 186-201.
[122] Nu intră în discuție, pentru motivele arătate (vezi, aici mai jos **2.2.**, OBSERVAȚIA 3), numeralul «fracționar».
[123] În ce privește numeralul cardinal propriu-zis (*unu, doi, trei...*), nu trebuie confundată «valoarea substantivală» (*Am mai mulți prieteni, dintre care* **doi** *sunt din Franța*) cu «substantivul» provenit din numeral prin articulare (*A primit* **un doi** *la istorie*).

Scanned with OKEN Scanner

1.2. Când substituie un substantiv sau se leagă de acesta prin prepoziție, numeralul are ÎNTEBUINȚARE (VALOARE) SUBSTANTIVALĂ: **Doi**[124] *se bat,* **al treilea** *câștigă;* **Tustrei** *sunt prietenii mei; Li s-au dat* **câte două** *la fiecare.*

OBSERVAȚIA 1. Nu pot fi întrebuințate substantival numeralele multiplicative și cele adverbiale (de repetiție).

OBSERVAȚIA 2. Grupările de tip "numeral cardinal + *de* + substantiv" (*douăzeci de copii*), pot fi interpretate sintactic în două feluri:

(a) Numeralul = termen regent, iar substantivul cu *de* = subordonat (atribut substantival prepozițional), soluție argumentată prin posibilitatea numeralului de a apărea și singur ca ocupant al aceleiași poziții (**Douăzeci** *au venit, iar zece nu.*)[125] În această interpretare, relația sintactică a substantivului subordonat cu prepoziția în stânga este una «normală», adică de la dreapta la stânga (la fel ca în *casă* **de piatră**)[126].

(b) Substantivul = termen regent, iar numeralul cu *de* = subordonat (atribut substantival prepozițional), soluție argumentată prin acordul cu substantivul, nu cu numeralul, al unui adjectiv (atribut, nume predicativ sau element predicativ suplimenatr): *Au apărut douăzeci de* b ă i e ț i **gălăgioși** / *Au apărut douăzeci de* f e t e **gălăgioase**[127]. În această interpretare, *de*, prin situare în dreapta numeralului ca suburdonat, nu mai este o prepoziție propriu-zisă, ci o postpoziție (**douăzeci de** *copii* – comp. cu *drum* **de piatră**)[128], la fel ca în **destul de** *bun,* direcția legăturii fiind de la stânga la dreapta.

Indiferent de interpretarea sintactică, numeralul din aceste grupări are valoare substantivală, *de* anulând acordul. La numeralele terminate în unități (*douăzeci și* **unu** / *douăzeci și* **una**, *douăzeci și* **doi** etc.), valoarea substantivală este și mai evidentă. (*Unu, una* nu pot avea nicidecum valoare adjectivală, pentru aceasta fiind specializate formele *un, o*.)

OBSERVAȚIA 3. În grupările de tip: **zeci** *de probleme,* **sute** *de datorii,* **mii** *de oameni* etc., cuvintele *zeci, sute, mii* etc. nu sunt numerale (cu valoare substantivală), ci substantive propriu-zise (la plural).

---

[124] Numeralele cu întrebuințare substantivală trimit, în calitatea lor de substitute, la substantive (idenficabile din context) și, în același timp, exprimă numărul (ordinea, asocierea etc.) acestora, asemenea unui pronume, care substituie un substantiv, dar dă și anumite informații cu privire la obiectul denumit de substantivul înlocuit. (De ex., pronumele *acesta* din **Acesta** *este colegul meu,* exprimă și raportul spațial dintre vorbitor și obiect, acela de apropiere.)

[125] Vezi, pentru întrega argumentație, Drașoveanu, 1997, p. 54-56.

[126] Vezi, pentru conceptul de DIRECȚIE aplicat relațiilor sintactice, Drașoveanu, 1997, p. 52-57.

[127] Vezi, Gruiță, 1987, p. 26-27.

[128] Vezi, pentru conceptul de POSTPOZIȚIE, Drașoveanu, 1997, p. 57.

Scanned with OKEN Scanner

1.3. Utilizate pe lângă verb (mai rar adjectiv sau adverb), numeralele au valoare adverbială. În această situație sunt numeralele multiplicative (*Producem* **înzecit**) și cele de repetiție, acestea din urmă fiind și numite în consecință - numerale adverbiale (*M-a căutat* **de trei ori**; *Bicicleta lui a fost* **de două ori** *mai scumpă decât a mea*).

OBSERVAȚIE. Cu totul accidental pot fi utilizate adverbial și numeralele ordinale:"Om învățat e *întâi* cine nu știe nimic, *al doilea*, cine știe ceva și se miră el singur, iar *al treilea* cel care știind ceva nu se mai miră..." (N. Iorga) - *întâi* = "în primul rând", *al doilea* = "în al doilea rând", *al treilea* = "în al treilea rând". Împreună cu adverbul *mai*, ordinalul *întâi* formează locuțiunea adverbială *mai întâi*.

2. Acest tratament al numeralului se reflectă și la nivelul tipurilor de funcții sintactice, respectiv:

2.1. Numeralul cu valoare adjectivală are funcția de bază a adjectivului – ATRIBUT ADJECTIVAL (vezi exemplele de la **1.1.**)[129].

OBSERVAȚIE. Numeralele cardinale și cele ordinale cu valoare adjectivală pot fi precedate de articolul demontrativ *cel (cea, cei, cele)*, situație în care, potrivit manualelor școlare, îndeplinesc funcția de atribut adjectival împreună cu acesta: **cei trei** *mușchetari*, **cel de-al doilea** *război mondial*.

Prin urmare, numele "complet" al atributului exprimat prin numeral cu valoare adjectivală este cel de "atribut adjectival", nu altfel sau doar "atribut". Nesesizarea valorii adjectivale poate conduce la interpretarea lui greșită funcțional ca fiind pe poziția substantivului, ca și cum acesta n-ar fi prezent în structură. Greșeala este de același tip cu cea generată de nerecunoașterea adjectivelor pronominale (vezi T 17).

O atenție deosebită necesită identificarea cazului numeralului, stabilit, ca la orice adjectiv, prin «citire» de la substantiv, nu prin întrebări. Acestea, indiferent care ar fi (*câți (câte), al câtelea (a câta), ce fel de, care),* nu sunt de fapt întrebări pentru cazuri (vezi T 96).

---

[129] De fapt, aceasta este singura funcție pe care o au, asemenea adjectivelor pronominale. Ca și acestea, o dată despărțite de substantiv prin verb (auxiliar predicativ sau predicativ propriu-zis), recapătă valoarea substantivală: *Plecat-am* **nouă** *din Vaslui...; Eram* **doi** *la părinți*.

Scanned with OKEN Scanner

2.2. Numeralul cu valoare substantivală are funcțiile tipice substantivului (subiect, nume predicativ, element predicativ suplimentar, diferite subspecii de atribute și complemente).

Reținem dintre acestea funcția de atribut, care, prin denumire, este una aparte, ATRIBUT SUBSTANTIVAL.

OBSERVAȚIA 1. În acest punct încetează, în raport cu substantivul, paralelismul pronume - numeral, respectiv: ADJECTIV pronominal cu funcție de ATRIBUT ADJECTIVAL – numeral întrebuințat ADJECTIVAL cu funcție de ATRIBUT ADJECTIVAL, dar PRONUME (substitut al substantivului) cu funcție de ATRIBUT PRONOMINAL - NUMERAL întrebuințat substantival (substitut al substantivuui) cu funcție de ATRIBUT SUBSTANTIVAL, nu (atribut)... numeral.

*OBSERVAȚIA 2. În cazul în care se recunoaște fără echivoc numeralul ca parte de vorbire de sine stătătoare, adică numeral ... și atât, fără valori ale altori părți de vorbire[130], se înțelege că și denumirea atributului trebuie să-i urmeze, adică ... atribut NUMERAL[131]. (Acesta ar îngloba atributul adjectival exprimat prin numeral și atributul substantival exprimat prin numeral.)

*OBSERVAȚIA 3. Dacă numeralul este integral trecut la o altă parte de vorbire, în speță la PRONUME (= pronume de cuantificare), cum apare în unele lucrări de specialitate[132], atributul va fi PRONOMINAL (*discuția* c u d o i **dintre ei** ...), respectiv ADJECTIVAL) (**Doi** b ă i e ț i, c l a s a **a cincea**), cuplu terminologic corespunzător celui de tip "pronume / adjectiv pronominal".

Un inconvenient al interpretării ca pronume, singurul de altfel din punctul nostru de vedere, îl reprezintă comportamentul "nepronominal" al numeralului față de categoria gramaticală a numărului: spre deosebire de pronume, cele variabile, se înțelege, care, deși nenumărabile, realizează în general desinențial opoziția de număr (singular / plural) – *acesta / aceștia, căruia / cărora, altul / alții, el / ei* etc.[133], numeralele, exceptând un număr

---

[130] Vezi Gruiță, 1987, care vorbește de numeral cantitativ (**doi** *băieți*, **douăzeci** *de băieți*), numeral de identificare (*pagina* **5**, *anul* **504**, *tramvaiul* **2**, *cifra* **zece** etc.) și numeral ordinal (*clasa* **a treia**, *ora* **a doua**).

[131] Vezi Bejan, 1995, p. 173.

[132] Vezi Irimia, 1987, p. 153 și urm.

[133] Contează mai puțin faptul că la pronumele personale (propriu-zise, reflexive, de politețe etc.) de pers. I și a II-a, opoziția singular / plural este una aparte, în sensul că pluralul are caracter ETEROGEN din punctul de vedere al persoanei gramaticale: *noi* ≠ *eu* + *eu* + *eu* ..., ci *noi* = *eu* + *tu* + *alții* (pers. I + pers. a II-a + pers. a III-a); *voi* ≠ *tu* + *tu* + +*tu* ..., ci *voi* = *tu* + *alții* (pers. a Ii-a + pers. a III-a). (De aici denumirea de plural INCLUSIV [= care include și alte persoane decât cea marcată prin forma de plural a pronumelui] sau ETEROGEN [= amestecat ca persoane].)

Scanned with OKEN Scanner

redus de membri[134], nu se flexionează după număr, ci au numărul, unul exact, NUMERIC, realizat lexical, «absorbit de bază». (Altfel spus, opoziția *unu* (și celelalte derivate de la *unu*) / *doi, trei* ... nu este de același tip ca, de ex., *acesta / aceștia*. Nu putem spune că *doi* (*trei*...) este pluralul de la *unu* sau că *unu* este singularul de la *doi, trei* ... Numeralul formează o serie infinită de unități distincte lexical, fiecare având altă semnificație.

2.2.1. Potrivit celor de mai sus, atributul astfel exprimat se supune clasificării atributului substantival și are denumirile acestuia:

(1) atribut substantival APOZIȚIONAL (= apoziția propriu-zisă): *Ion și Vasile,* **amândoi**, *sunt colegii mei; Cărțile împrumutate de la tine,* **cele trei**, *le-au citit și prietenii mei; La exercițiul mai lung,* **(cel de-)al doilea**, *am lucrat o oră*;

(2) atribut substantival GENITIVAL: *În cortul* **celor doi** *plouă; Dintre mașinile parcate aici, culoarea* **celei de-a treia** *îmi place în mod deosebit; Să ascultăm părerile* **amândurora**;

(3) atribut substantival ÎN DATIV: *prieten* **celor trei,** *soră* **celui de-al treilea**, *acordarea de premii* **celor patru**;

(4) atribut substantival PREPOZIȚIONAL: *discuția* **cu doi** *dintre ei; scaunul liber* **de lângă al treilea**; *decizia* **împotriva celor cinci.**

2.2.2. Un statut mai puțin clar, ca tip de atribut (realizat cazual sau prepozițional), au numeralele cardinale și cele ordinale flexionate analitic, formând așa-numitele "construcții echivalente cu genitivul (dativul)": *mama* **a trei** *dintre ei (mamă* **a trei** *dintre ei); mama* **la al treilea** *dintre ei (mamă* **la al treilea** *dintre ei*).

Interpretarea ca atribut impune alternativa:

(1) sau atribute substantivale GENITIVALE (DATIVALE)[135], dându-se prioritate ÎNȚELESULUI gramatical[136], situație în care *a* și *la* încetează de a mai fi prepoziții propriu-zise, , trecând la morfeme,

---

[134] Realizează opoziția singular / plural numeralele ordinale *primul / primii* (*prima / primele), întâiul / întâii* (*întâia / întâiele*), al căror comportament substantival-adjectival este evident. În ce privește numeralele «multiplicative» (*îndoit, întreit, însutit*...), în fapt participii ale unor verbe derivate de la numerale (*a îndoi, a întrei, a însuti* ...), acestea nu funcționează ca substitute, ci doar ca adjective (adverbe), iar așa-numitul numeral «fracționar» este substantiv propriu-zis, dovadă că: (a) «se numără» și realizează opoziția singular / plural: *un sfert / trei sferturi, o treime / două treimi* etc.; (b) are un gen propriu (= fix), ca orice substantiv.

[135] Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 121.

[136] În această variantă am avea un genitiv (dativ) sintetic și un genitiv (dativ) analitic: *dorința a trei dintre ei... – dorința celor trei...* (La fel se pune problema și pentru dativ.)

Scanned with OKEN Scanner

(2) sau atribute substantivale PREPOZIȚIONALE (= în acuzativ cu prepoziție), dând prioritate formei, *a* și *la* urmând a fi interpretate ca prepoziții propriu-zise (cu acuzativul)[137].

2.3. Referitor la funcțiile numeralelor adverbiale sau folosite adverbial reținem:

(1) Numeralul multiplicativ are numai funcție de circumstanțiale de mod: *Au câștigat* **întreit**.

(2) Numeralele adverbiale (de repetiție):

(a) cardinale:

(a_1) circumstanțial de timp pe lângă un verb: *V-am căutat* **de trei ori** *la telefon*[138];

(a_2) circumstanțial de mod pe lângă un adjectiv sau adverb la comparativ de superioritate (inferioritate): *Grădina lor este* **de trei ori** *mai îngrijită decât a voastră; Ion câștigă* **de două ori** *mai mult decât mine;*

(a_3) atribut adverbial: *Sancționarea lui* **de două ori** *pentru aceeași faptă mi se pare suspectă;*

(b) ordinale[139]:

(b_1) circumstanțial de timp: *Am discutat cu el* **a patra oară;**

(b_2) atribut adverbial: *Plecarea lui* **a treia oară** *în delegație ne-a surprins*[140].

OBSERVAȚIE. Dintre numerale, în accepțiunea cea mai largă, numeralele de repetiție (adverbiale) au cele mai puține trăsături ale clasei numeralului. Dacă le menținem totuși în această clasă, ele ar trebui numite prin nota specifică a conținutului lor gramatical (= repetiția), ca toate

---

[137] Deosebirea de valoare gramaticală *mama* **a trei** *dintre ei* (construcție echivalentă cu GENITIVUL = atribut (substantival) genitival) / *mamă* **a trei** *dintre ei* (construcție echivalentă cu DATIVUL = atribut (substantival) dativ) este aceeași ca în *domnul* **țării** (GENITIV = atribut substantival genitival) / *domn* **țării** (DATIV = atribut substantival dativ).

[138] Calitatea de circumstanțial de timp, nu de mod, se susține prin identitatea de conținut gramatical cu subordonata temporală de repetiție (iterativă) introdusă prin locuțiunea adverbială relativă temporală iterativă *de câte ori*: **De câte ori îl caut**, *nu-i acasă.*

[139] Dacă acceptăm numeralele adverbiale cardinale (*o dată, de două ori, de trei ori...*) ca aparținând clasei numeralului, trebuie să le acceptăm și pe cele ordinale (*prima dată (oară), a doua oară, a treia oară* etc.), întrucât opoziția dintre ele (*de trei ori / a treia oară*) este identică celei dintre numeralul cardinal propriu-zis și cel ordinal (*trei / al treilea*). Vezi, Zdrenghea, 1972, p. 158.

[140] Numeralele adverbiale (cardinale sau ordinale), asemenea adverbelor, nu au gen, număr, caz.

Scanned with OKEN Scanner

celelalte numerale (numărul[141] (= cantitatea exactă), ordinea, distribuția, asocierea etc.), adică numerale de REPETIȚIE. Numele lor curent (= numerale adverbiale) nu trimite la conținut, ci la distribuție (de tip adverbial), în ultimă instanță la o trăsătură sintactică.

[141] Calificativul "cardinal" pentru numeralul care exprimă cantitatea exactă, numerică (= numeralul cardinal) este unul cu înțeles mai degrabă figurat decât propriu (= numeral fundamental, numeral care stă la baza celorlalte numerale – comp. cu *problemă cardinală, puncte cardinale, cardinal la Vatican*). De aceea s-au propus și termeni cu înțeles propriu, adecvat – numeral cantitativ și numeral de identificare (vezi, Gruiță, 1987, p. 173).

Scanned with OKEN Scanner

T 27 PREPOZIȚIE – IMPUNE CAZ / NU IMPUNE CAZ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *S-a întors* **de** *sărbători.*
(2) *S-a întors* **de** *aseară.*

B. SOLUȚII:

(1) *de* = prepoziție, impune caz (Ac)
(2) *de* = prepoziție, nu impune caz

C. COMENTARIU

0. Specificul gramatical al prepoziției ca element de relație este acela de a ocupa poziție în fața unui substantiv (substitut), impunându-i acestuia un anumit CAZ (G, D, Ac). De aceea spunem că prepoziția are REGIM NOMINAL-CAZUAL[142]. Formularea "substantiv..., precedat de prepoziția..., cazul..." a devenit în analiza practică aproape un automatism[143].

0.1. Foarte adesea prepozițiile apar pe lângă unele clase de cuvinte ce nu cunosc categoria cazului, adică nu se declină. În asemenea situații, prepoziția nu-i poate satisface regimul cazual, nu poate impune nici un caz. Dintre părțile de vorbire nedeclinabile însoțite de prepoziții reținem adverbele (mai cu seamă de loc și de timp) și verbele la mod nepersonal, în special infinitivul și supinul.

Ca atare, în asemenea situații, nu vom indica în analiză, «furați» de prepoziție, cazul nici la adverb și nici la verb.

1. Prepozițiile care apar cu verbe și adverbe sunt toate din categoria prepozițiilor cu acuzativul (*de, la, în, din* etc.).

(1) PREPOZIȚIE + ADVERB: *Te cunosc* **de** *undeva* (**de** *aici,* **de** *acolo*); *L-am sunat* **de** *acasă;* **Pe** *aici nu se trece; A luat-o* **într**-*acolo; Întâlnirea se amână* **pe** *mâine;* **Pentru** *poimâine aveți de învățat două poezii; A pornit* **în** *sus, spre cinema; Locuiește pe strada* **din** *jos.*

---

[142] În fapt regim cazual-substantival, deoarece, deși în *nume* se cuprinde de regulă și adjectivul, cazul acestuia însă nu este dat (= impus) de prepoziție.

[143] Formularea dată, dacă explicităm termenii, este pleonastică: prepoziție = stă ÎN FAȚĂ; *a preceda* = a sta în față, a fi / a se desfășura înainte. Ea poate fi evitată prin formulări de tipul: substantiv cu prepoziție, substantiv însoțit de prepoziție.

Scanned with OKEN Scanner

În unele cazuri prepoziția s-a contopit cu adverbul, formând un singur cuvânt: *înapoi* (<în + apoi).

(2) PREPOZIȚIE + VERB (la mod nepersonal): *Învățăm* **pentru** *a ști; Și-a manifestat dorința* **de** *a pleca; A terminat* **de** *cules porumbul; A plecat* **la** *pescuit*[144].

Trebuie remarcat aici că prepoziția, deși nu poate impune caz (Ac), își îndeplinește misiunea relațională. Altfel spus, într-un exemplu ca *A trecut* **pe** *aici*, prepoziția *pe* este cea care subordonează adverbul *aici* față de verb.

Prepoziția nu mai are nici acest rol relațional când intră în structura unor locuțiuni (prepoziționale, conjuncționale, adverbiale), ocupând poziția din stânga grupului: *în loc de, în caz de, în legătură cu, în timp ce, în caz că, cu toate că, într-adevăr, în veci, la fel* etc. Se poate vorbi aici de o satisfacere a regimului prepozițional în interiorul locuțiunii (în cazul în care locuțiunea are substantiv)[145].

---

[144] Are mai mică importanță faptul că unele prepoziții (*de, în, la* ...) intră în structura supinului.

[145] Pentru "prepoziție + adjectiv", situație în care, de asemenea, prepoziția nu impune caz, vezi T 24. Pentru situația lui *de* ca POSTPOZIȚIE, vezi T 31. Pentru *de* din sintagmele posesive, vezi T 16.

Scanned with OKEN Scanner

T 28 *PREPOZIȚII* (LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE) *CU GENITIVUL / ADVERBE* (LOCUȚIUNI ADVERBIALE)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Se uită* **înapoia** *garajului.*
(2) *Privește* **înapoi** *cu mânie.*

B. SOLUȚII:

(1) *înapoia* = prepoziție (cu genitivul)
(2) *înapoi* = adverb (de loc)

C. COMENTARIU

0. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu genitivul se formează de la alte părți de vorbire, adverbe (locuțiuni adverbiale), adjective și substantive însoțite de prepoziții cu acuzativul (în majoritatea situațiilor prepoziția *în*, mai rar compunerea prepozițională *de-a*). Având formă identică sau asemănătoare cu a părților de vorbie «de origine» și perpetuându-le de regulă înțelesul, convertit din lexical în gramatical, ele se confundă adesea cu primele, iar de aici decurg alte greșeli, vizând în principiu funcția sintactică (vezi T 30).

1. INVENTAR (aproximativ): *contra, împotriva, asupra, deasupra, înaintea, înapoia, în ciuda, în pofida, în fața, în afara, în preajma, în vederea, împrejurul, în jurul, în dosul, dedesubtul, înăuntrul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, în susul, în josul, în dreptul, în locul* etc.

1.2. Toate prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) cu genitivul sunt obținute prin schimbarea valorii gramaticale (= conversiune) a unor adverbe (locuțiuni adverbiale), mai rar a unor substantive cu prepoziție, în urma articulării cu articol hotărât enclitic: *înainte + -a > înaintea; în față + -a> în fața, în jur + -(u)l > în jurul* etc.

Articularea concretă se realizează întocmai ca la substantive, adică după gen și desinență, având ca punct de plecare locuțiunile în structura cărora se află un substantiv de genul feminin (*în față > în fața*) sau masculin-neutru (*în jur > în jurul*); iar apoi, extins prin analogie, funcționează la locuțiunile pe bază de adverbe (*în sus > în susul*) și la adverbe (*împrejur > împrejurul*).

Deosebim astfel în finala acestor prepoziții următoarele articole:

Scanned with OKEN Scanner

(1) ARTICOLUL FEMININ **–a**, pentru cele terminate în:

(a) **-ă**: *împotrivă + -a> împotriva, în ciudă + -a> în ciuda, contră + -a > contra* (ca adverb, *contră* este nefolosit în româna contemporană), *în față + -a > în fața* etc. (comp., ca articulare, cu: *în casă + -a > în casa*);

(b) **–e**: *înainte + -a > înaintea* (comp. cu *parte + -a > partea*;

(c) **–i**: *înapoi + -a >înapoia* (comp. cu *joi + -a > joia*);

(2) ARTICOLUL MASCULIN **–(u)l**, pentru cele terminate în CONSOANĂ sau în **–u:** *în jur + - (u)l > în jurul*; *împrejur + - (u)l > împrejurul, înăuntru + -l > înăuntrul* etc. (comp. cu *șnur + - (u)l > șnurul*; *codru + -l > codrul*);

(3) ARTICOLUL MASCULIN **–le**, pentru cele terminate în *–e: în spate + -le > în spatele* (comp. cu *câine + -le > câinele*).

Subliniem aici că finala acestor prepoziții (*-a, -(u)l, -le*) este numai formal și ca proveniență articol, nu și ca înțeles.

OBSERVAȚIE. Câteva dintre prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) date în inventar au aceeași formă - articulată - și când sunt folosite ca locuțiuni adverbiale: *de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, (pe) deasupra* etc.

2. Deși au proveniență adverbială și un sens destul de concret (loc, timp, opoziție etc.), același cu al adverbelor (locuțiunilor adverbiale) originare și motivat prin acestea, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu genitivul trebuie deosebite de adverbele (locuțiunile adverbiale) corespondente.

În realizarea acestei departajări uzăm de două criterii: MORFOLOGIC (1) și SINTACTIC (2) .

2.1. Din punct de vedere morfologic, prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) sunt formal «articulate». A se compara: *Mergem* **înainte** (adverb) – *Mergem* **înaintea** *oaspeților* (prepoziție); *S-a uitat* **în jur** *și n-a văzut nimic* (locuțiune adverbială) – *S-a uitat* **în jurul** *lui și...* (locuțiune prepozițională); *Locuiește în camera* **din față** (locuțiune adverbială) – *Mașina* **din fața** *casei este a vecinului* (locuțiune prepozițională).

2.2. Din punct de vedere SINTACTIC, prepozițiile cu genitivul, ca toate prepozițiile de altfel, reclamă cu obligativitate prezența unui substantiv (pronume) căruia să-i impună genitivul și, de acea, ele nu pot apărea singure: **Mergem înaintea; **Se învârtea* **în jurul**; **S-a vârât* **înăuntrul**. Dimpotrivă, cel puțin în principiu, adverbele și locuțiunile adverbiale nu reclamă prelungirea enunțului cu încă un termen: *Mergem* **înainte**; *Se învârte* **în jur**; *A rămas* **înăuntru**.

Scanned with OKEN Scanner

Acest aspect prezintă importanța deosebită mai cu seamă în realizarea distincției "prepoziție (cu genitivul) / adverb" în cazurile când forma este identică, adică deopotrivă articulată: *deasupra, de-a lungul, în stânga, de-a curmezișul* etc. Prin urmare, dacă o unitate dintre cele date aici este urmată de un substantiv (pronume) ea se dovedește prepoziție (locuțiune prepozițională) cu genitivul și invers, neurmată de un substantiv (pronume), este adverb. A se compara: *El iese totdeauna* **deasupra** (adverb) – *Avionul zbura* **(pe) deasupra** *norilor* (prepoziție); *Intrarea este* **în dreapta** (locuțiune adverbială) – *Copilul stă* **în dreapta** *tatălui* (locuțiune prepozițională); *A așezat masa* **de-a** *lungul* (locuțiune adverbială) – *A înșirat cărțile* **de-a lungul** *coridorului* (locuțiune prepozițională).

3. O dată identificate ca prepoziții (locuțiuni prepoziționale) cu genitivul, ele, ca toate prepozițiile, nu au funcție sintactică autonomă, ci doar împreună cu substantivul (pronumele) în genitiv. Dimpotrivă, adverbele și locuțiunile adverbiale se constituie singure în funcții sintactice. A se compara: *S-a așezat* **înainte** (*înainte* = adverb de loc, complement circumstanțial de loc) – *S-a așezat* **înaintea celorlalți** (*înaintea celorlalți* = pronume (demonstrativ de diferențiere) în genitiv cu prepoziție, complement circumstanțial de loc)[146].

[146] Pentru distincția "locuțiune prepozițională cu genitivul / prepoziție + substantiv în acuzativ", vezi T 30.

Scanned with OKEN Scanner

T 29 *CONTRA (ÎMPOTRIVA...)* – PREPOZIȚII + GENITIV / ACUZATIV / DATIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ne-am pronunțat* **împotriva ei.**
(2) *Ne-am pronunțat* **împotriva sa.**
(3) *Ne-am pronunțat* **împotriva-i.**

B. SOLUȚII:

(1) *împotriva* = prepoziție + genitiv
(2) *împotriva* = prepoziție + acuzativ
(3) *împotriva* = prepoziție + dativ

C. COMENTARIU

0. Fie următoarele exemple:
(1) *El este mereu* **împotriva mea.**
(2) **Împrejurul tău** *ai numai prieteni.*

1. Secvențele subliniate permit următoarele constatări:

1.1. Prepozițiile *împotriva* și *împrejurul* sunt prepoziții-tip pentru genitiv, atunci când au după ele substantive sau pronume: *împotriva războiului, împrejuul parcului, împotriva tuturor* etc. Calitatea de a cere genitiv (nu dativ sau acuzativ) se datorează articolului din finala lor (*-a, -(ul)l*), aliniindu-se formal unor substantive articulate.

OBSERVAȚIE. Genitivul în limba română nu apare decât în două situații:

(a) după un «cuvânt» articulat enclitic, indiferent ce este acesta ca parte de vorbire (substantiv, adjectiv, prepoziție... cu genitivul) și indiferent dacă i se subordonează sau nu lui: *copilul vecinuuli, frumosul vecinului copil, în dreptul vecinului*;

(b) după posesivul *al (a, ai, ale)*: *al vecinului, bunul copil al vecinului, cei doi ai vecinului, grădina este a vecinului, acela al vecinului, al doilea al vecinului* etc.

1.2. Posesivele *mea* și *tău*, în ciuda prepozițiilor cu genitivul, nu sunt în genitiv. În stabilirea cazului plecăm de la forma de feminin *mea*, care, ca toate femininele, realizează distincția nominativ (acuzativ) / genitiv

Scanned with OKEN Scanner

(dativ): (*în*) *casa* **mea** / *geamurile casei* **mele** (și la fel: (*în*) *grădina* **noastră** / *gardul grădinii* **noastre**). De aici rezultă imediat că forma de genitiv (dativ) pentru posesivele feminine la singular *mea, noastră* este *mele, noastre*, adică nu *mea (noastră),* cum avem în exemplul dat (*împotriva mea* sau *împotriva noastră).* Prin urmare, *mea* din *împotriva mea* nu poate fi în genitiv, căci ar trebui să fie **împotriva mele*. Prin analogie cu acestea, acceptăm că nici formele masculine din *împrejurul meu (tău, său), în jurul nostru (vostru)* nu sunt în genitiv, măcar că ele nu disting formal cele două perechi de cazuri. Singura soluție care ne rămâne este să le considerăm în nominativ sau acuzativ.

1.3. Din punct de vedere morfologic, posesivele *(mele, meu, tău, noastră* etc.) NU SUNT PRONUME, ci ADJECTIVE. Calitatea adjectivală se argumentează în felul următor:

1.3.1. Aceste posesive nu au în componența lor posesivul *al (a)*. (Or, se știe, pronumele posesive îl conțin obligatoriu pe *al (a, ai, ale.)*

1.3.2. Între posesiv și articolul din finala propoziției se stabilește un acord orientat dinspre posesive spre prepoziție. Acest acord se evidențiază clar în gen și număr: *contra (-a* = articol feminin, singular) **mea** (adjectiv feminin, singular); *în jurul (-l* = articol masculin, singular) **meu** (adjectiv masculin, singular). Dacă n-ar fi vorba de un acord, ar trebui să fie posibile și combinații de tipul: **contra meu, *în jurul mea, *deasupra noștri, *în ciuda voastre* etc.

Acordul explică de ce toate prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) cu genitivul terminate în articolul feminin, singular *–a* sunt urmate de adjective posesive feminine la singular, iar cele terminate în articolul de masculin, singular *–l* sunt urmate de posesive de genul masculin, numărul singular.

1.3.3. Apariția acestui acord "particular" (între un adjectiv (posesiv) și o prepoziție) poate fi presupusă în două etape, având la bază de fiecare dată acțiunea analogiei:

(1) De la grupuri de tipul: *în casa mea, în vremea noastră, din cauza ta* etc.(substantiv cu prepoziție urmat de adjectiv posesiv), în care adjectivul se acordă în mod normal cu substantivul în toate cele trei categorii solidare: gen, număr, caz (aici: feminin, singular, ACUZATIV), acordul s-a extins și asupra locuțiunilor prepoziționale cu aceeași structură formală - "prepoziție + substantiv" (*în fața mea, în ciuda voastră, în jurul meu* etc.), toate în acuzativ. Analogia a acționat aici pe baza IDENTITĂȚII STRUCTURALE. Altfel spus, pentru posesiv, ca partener de acord, secvențele *în fața, în ciuda, în jurul* etc. au funcționat și funcționează din punct de vedere formal ca... substantive în acuzativ cu prepoziție și, în consecință, este absolut normal ca adjectivul, prin acord,

Scanned with OKEN Scanner

să fie tot în ACUZATIV. Prin urmare, dintre cele două cazuri posibile, nominativ și acuzativ, posesivul actualizează un acuzativ nu pentru că un adjectiv cu prepoziție nu poate fi în nominativ[147], ci pentru că se acordă (total) cu o prepoziție asimilată formal unui substantiv (articulat enclitic) în acuzativ.

(2) De la locuțiunile de tipul "prepoziție + substantiv articulat" (*în fața mea, în jurul tău* etc.), în care adjectivul posesiv se acordă cu substantivul din locuțiune, acordul s-a extins și la prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) care nu au în structura lor un substantiv (*contra mea, înaintea noastră, împrejurul vostru* etc.). Analogia a acționat aici pe bază de IDENTITATE FUNCȚIONALĂ, dublată uneori de o sinonimie parțială (*în fața mea - înaintea mea, în jurul meu - împrejurul meu* etc.). Asimilarea acestora unor substantive în acuzativ este facilitată de prezența în structura lor[148] a unei prepoziții cu acuzativul, ușor degajabilă prin deglutinare (**în***aintea,* **îm***prejurul,* **îm***potriva* etc.[149]

Ilustrând cu un exemplu, evoluția acordului apare astfel:

I. *în intenția mea*; **II.** *în fața mea*; **III.** *înaintea mea*[150].

Vom reține în concluzie că orice posesiv însoțit de o prepoziție a genitivului (*contra, împotriva* etc.) este ADJECTIV (posesiv) în ACUZATIV. Cum toate prepozițiile genitivului se termină în articol la singular, toate adjectivele posesive în această situație sunt la numărul singular.

2. Greșelile care pot apărea în analiza gramaticală a adjectivelor posesive sunt ușor previzibile și explicabile prin caracterul «aparte» al situației, comportând față de ceea ce considerăm lege de respectat în analiză, două «devieri» importante:

(1) adjective (posesive) ÎN LIPSA unui SUBSTANTIV[151];

(2) prepoziții CU GENITIVUL care NU AU după ele... GENITIV[152].

O analiză superficială, efectuată în virtutea obișnuiței, va conduce imediat la pronume posesive în genitiv.

---

[147] Vezi ex. de tipul: *Ne știm de tineri*, unde *tineri* = adjectiv în nominativ, însoțit de prepoziție.

[148] Mai puțin la prepoziția *contra*, care, de altfel, este un neologism – vezi, însă, și prepoziția compusă *în contra*.

[149] A se vedea etimologiile acestor prepoziții.

[150] Vezi Drașoveanu, 1969, p. 81.

[151] În interpretarea gramaticală curentă, *contra, împotriva* etc. sunt considerate, în cele din urmă și prin tradiție, prepoziții, nu ... substantive.

[152] "Aparte" e un fel de a spune, căci, la drept vorbind, «straniu», prin blocarea acordului, ar fi fost să stea în oricare alt caz decât acuzativul.

Scanned with OKEN Scanner

Probabilitatea unei asemenea interpretări eronate este și mai mare la adjectivele posesive *său, sa,* care au drept corespondente pronumele personale în genitiv *lui, ei*, stabilindu-se între ele un raport de echivalență: comp. *împotriva* **sa** (adjectiv posesiv în acuzativ) cu *împotriva* **ei, lui** (pronume personale în genitiv); *în jurul* **său** (adjectiv posesiv în acuzativ) cu *în jurul* **ei, lui** (pronume personale în genitiv).

2.1. Funcțiile adjectivelor posesive însoțite de aceste prepoziții sunt aceleași cu ale pronumelor (substantivelor) în genitiv prepozițional. Trăsătura particulară a acestor funcții este în modul de construcție, unul dublu, adică PREPOZIȚIONAL-ADJECTIVAL[153].

Dintre acestea reținem:

(1) Atribut prepozițional-adjectival: *copacul* **din fața ta**, *oamenii* **din jurul nostru**, *decizia* **împotriva voastră**[154] etc.

(2) Nume predicativ: *Nu suntem* **contra voastră.**

(3) Element predicativ suplimentar: *Te știam* **contra mea.**

(4) Complement indirect: *Și tu ai votat* **contra noastră?**

(5) Circumstanțial de timp: *A ajuns la gară* **înaintea mea.**

(6) Circumstanțial de loc: *S-au adunat* **în jurul tău** *numai dușmanii.*

(7) Circumstanțial condițional: **În locul tău**, *eu n-aș merge.*

3. Aceleași "prepoziții", de regulă cu formă nearticulată, pot fi urmate de formele neaccentuate ale pronumelor personale sau reflexive în dativ posesiv[155]: *în juru-ți, deasupra-i, asupră-și, de-a lungu-i, în preajmă-i, în contră-i* etc.

În legătură cu acestea sunt de reținut următoarele:

(1) Frecvența acestor construcții este relativ rmică în română, așa ca dativul posesiv adnominal în general.

(2) Cazul dativ (nu genitiv sau acuzativ) al acestor pronume nu trebuie argumentat, el impunându-se prin forța evidenței. (Formele de tip *–mi, -ți, -și* etc. nu aparțin genitivului, care nu are forme neaccentuate, iar ale acuzativului sunt altele.)

(3) Nici calitatea de pronume personale (reflexive) nu trebuie argumentată, căci numai aceste pronume au forme accentuate, nu și altele sau și adjectivele (pronominale) posesive.

(4) Deși coincid sau pot coincide cu adverbele (locuțiunile adverbiale) corespondente, secvențele ce ocupă poziție în fața dativului posesiv

---

[153] Vezi, Drașoveanu, 1995, p. 12.

[154] Numele atributului se constituie aici din trei termeni, spre deosebire de numele atributului adjectival obișnuit, care conține doi termeni, indiferent de felul adjectivului.

[155] Vezi, pentru acesta, T 9.

Scanned with OKEN Scanner

(*deasupra, în preajmă, în contră* etc.) sunt prepoziții (locuțiuni prepoziționale), nu adverbe (locuțiuni adverbiale), pentru că acestea nu pot fi urmate de forme pronominale neaccentuate, nici în dativ, nici în acuzativ.

(5) La fel ca în cazul adjectivelor (pronominale) posesive cu prepoziții, funcțiile sintactice, în principiu aceleași, ale pronumelor în dativ însoțite de aceste prepoziții au mijloc dublu de realizare (prepoziție + caz (dativ)), adică sunt funcții prepoziționale-cazuale (= prepoziționale-dativale). Cu alte cuvinte, acest dativ, deși apare cu prepoziție, nu este, în ierarhia funcțională a cazurilor, un dativ prepozițional propriu-zis, adică un $dativ_3$[156] , așa cum este, de ex. în *datorită mie*, căci dativul nu este impus de prepoziție. (De altfel, formele pronominale neaccentuate (în dativ sau acuzativ) nu cunosc decât ipostaza de caz_1, neimpus de prepoziție.) Un atribut exprimat prin dativul din aceste construcții va fi deci un atribut (pronominal) prepozițional-dativ: *Oamenii* **din juru-ți** *sunt prietenoși.*

OBSERVAȚIE. A se observa și terminologic deosebirile la nivelul MODULUI DE CONSTRUCȚIE și, în parte, al PĂRȚII DE VORBIRE prin care se exprimă atributul în următoarele trei exemple, în ciuda conținutului gramatical aproximativ același:

(a) *Copiii* **din jurul lui** *sunt ascultători*: *din jurul lui* = atribut (pronominal) prepozițional, exprimat prin pronume personal, în genitiv cu prepoziție.

(b) *Copiii* **din jurul său** *sunt ascultători*: *din jurul său* = atribut prepozițional-adjectival, exprimat prin adjectiv (pronominal) posesiv cu prepoziție, în acuzativ.

(c) *Copiii* **din juru-i** *sunt ascultători*: *din juru-i* = atribut prepozițional-dativ, exprimat prin pronume personal cu prepoziție, în dativ.

4. Româna are numai prepoziții cu regim monocazual, respectiv cu regim genitival, dativ, acuzativ. Nu există, ca în unele limbi, prepoziții care, în funcție de natura verbului cu care se construiesc, să impună dativ sau acuzativ (vezi, de ex., în germană, prep. *in, an* etc.).

De la această regulă nu fac excepție nici prepozițiile discutate aici (*contra, împotriva, de-a lungul* etc.). Ele au doar regim genitival, adică singurul caz (= caz_3) regizat, impus de ele este genitivul. Alt caz nu cer (cu necesitate).

Apariția după ele și a unor forme de dativ sau de acuzativ nu se datorează regimului lor, ci altor cauze.

---

[156] Vezi, pentru această clasificare a cazurilor, Drașoveanu, 1997, p. 94 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 1. Formulări de tipul *a fi (a vota, a se pronunța* etc.) **pentru / contra** sunt trunchiate, lipsind prepozițiilor (= rămân prepoziții!) *pentru* și *contra* termenul regizat (în acuzativ, respectiv în genitiv). Cauzele neexprimării acestora, ușor de formulat, sunt de natură extralingvistică. De aceea în denumirea de genitiv$_3$ se cuprinde prepoziția și e de prisos (= pleonastic) să spunem genitiv$_3$ cu prepoziție.

Apariția după ele și a unor forme de dativ (*în juru-i*) sau de acuzativ (*în jurul tău*) se datorează altor cauze, nu regimului lor. (Altfel spus, *-i* din *în juru-i* nu este în dativ pentru că îl cere prepoziția și nici *tău* nu este în acuzativ pentru că îl cere *în jurul* ca prepoziție.)

De aceea aici dativul și acuzativul nu sunt cazuri$_3$, ci dativ$_1$ cu prepoziție, respectiv acuzativ$_2$ cu prepoziție.

OBSERVAȚIA 2. Prepoziția *contra*, ca neologism, intră în numeroase compuneri pe postul unui pseudoprefix, fără regim cazual (*contraatac, contracurent, contraproiect, contratimp, contravaloare* etc.). După acest model avem și compusele *contra cost, contra hrană, contra pace* etc. (= cu sensul: *în schimbul, pentru*).

Scanned with OKEN Scanner

T 30 LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL /«FALSE» LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Mi-am făcut mari proiecte* **în fața** *vacanței.*
(2) *Mi-am amânat multe treburi* **din cauza** *concediului.*

B. SOLUȚII:

(1) *în fața* = locuțiune prepozițională
(2) *din cauza* = "falsă" locuțiune prepozițională (≠ locuțiune prepozițională)

C. COMENTARIU

0. Structură identică sau asemănătoare cu locuțiunile prepoziționale ale genitivului, în a căror componență intră un substantiv (*în ciuda, în pofida, în fața, în jurul, în spatele* etc.), au foarte multe alte grupuri formate din "prepoziție + substantiv articulat", constituind expresii relativ fixe, cu sensuri lexicale specializate (cauză, scop, timp, loc, excepție etc.) și urmate de genitiv ca termen obligatoriu sau posibil: *din cauza, din pricina, pe motivul, în cazul, cu condiția, în scopul, cu scopul, cu ajutorul, cu sprijinul, cu concursul, în sensul, la marginea, în marginea, în alternativa, cu excepția, în timpul, în vremea, în privința, cu intenția, în mijlocul, în centrul* etc.

Asemănarea (identitatea) de structură și/sau corespondența de înțeles existente între ele și unele prepoziții (locuțiuni prepoziționale) cu genitivul sau cu alte cazuri – comp. *cu excepția* și *în afara* (locuțiune prepozițională), *în mijlocul* și *în jurul* (locuțiune prepozițională), *din cauza* și *datorită* (prepoziție cu dativul), *cu ajutorul* și *mulțumită* (prepoziție cu dativul), *pe motivul* și *pe motiv de* (locuțiune prepozițională cu acuzativul) etc. – fac dificilă trasarea unei linii de demarcație între ele și de aici frecvența interpretării lor oscilante sau greșite.

Scanned with OKEN Scanner

1. În lipsa unui criteriu unic și unitar, se pot formula doar câteva mijloace, în general complementare, de deosebire[157]:

1.1. Dacă substantivul din grupare poate fi determinat de un adjectiv pronominal, mai cu seamă DEMONSTRATIV, acesta nu formează locuțiune cu prepoziția – și invers, dacă adjectivul demonstrativ se exclude, putem considera gruparea locuțiune prepozițională cu genitivul. Decizia se bazează pe principiul că un adjectiv, în afara celui posesiv[158], nu poate determina prin acord un substantiv dintr-o locuțiune prepozițională, căci, în acest caz, ar trebui să acceptăm că adjectivul este atribut adjectival pe lângă o locuțiune prepozițională.

(1) SUNT LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE: **în ciuda** - **în ciuda aceasta (*în această ciudă);* **în pofida** - **în pofida aceasta (*în această pofidă);* **în fața** - **în fața aceasta (*în această față);* **în spatele** - ** în spatele acesta (*în acest spate);* **în jurul** - **în jurul acesta (*în acest jur)* etc.

(2) NU SUNT LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE: **din cauza** – *din cauza aceasta (din această cauză);* **din pricina** – *din pricina aceasta (din această pricină);* **cu scopul** – *cu scopul acesta (cu acest scop);* **în cazul** - *în cazul acesta (în acest caz);* **cu condiția** – *cu condiția aceasta (cu această condiție);* **pe motivul** – *pe motivul acesta (pe acest motiv)* și la fel: **cu ajutorul, cu sprijinul, cu gândul** etc.

OBSERAȚIE. Nu răspund în favoarea calității nelocuționale grupările: *prin intermediul, în mijlocul, în centrul, în apropierea.* Construcția *în marginea aceasta (în această margine)* este ambiguă.

1.2. Dacă GENITIVUL poate fi ANTEPUS substantivului din gruparea "prepoziție + substantiv articulat", catalizând apariția posesivului *al (a)*, gruparea nu constituie o locuțiune. Dimpotrivă, dacă antepunerea se exclude, gruparea este o locuțiune prepozițională: *pe acoperișul* casei – *pe* **al casei** *acoperiș.* Luăm ca "genitiv de lucru" pronumele relativ *care: căruia (căreia)* "postpus" – *al (a) cărui (cărei)* "antepus".

(1) Locuțiunile prepoziționale nu permit această schimbare de poziție: *în pofida căruia - *în a cărui pofidă; în fața căruia - *în a cărui față; în jurul căruia - *în al cărui jur; în spatele căruia - *în al cărui spate.*

(2) Celelalte grupuri de "prepoziție + substantiv articulat" răspund toate pozitiv la acest test: *din cauza căruia – din a cărui cauză; cu*

---

[157] O graniță tranșantă nu va putea fi de fapt niciodată stabilită, deoarece, lucru firesc, sensul evoluției acestor grupări este spre abstractizare și gramaticalizare, adică spre locuțiuni prepoziționale.

[158] Vezi, pentru aceasta, T 29.

Scanned with OKEN Scanner

ajutorul căruia – cu al cărui ajutor; în marginea căruia - în a cărui margine; în mijlocul căreia – an îl cărei mijloc; în centrul căruia - în al cărui centru; în apropierea căruia - în a cărui apropiere, prin intermediul căruia – prin al cărui intermediu etc.

OBSERVAȚIE. Cele două mijloace de verificare fiind complementare, faptul ca un grup "prepoziție + substantiv articulat" să răspundă pozitiv la unul dintre teste este suficient pentru a lua decizia aferentă[159].

1.3. Nu pot fi folosite ca mijloace de deosebire următoarele:

(1) ECHIVALENȚA (ca înțeles) cu alte PREPOZIȚII: *datorită* = *din cauza,* dar *datorită* este prepoziție, iar *din cauza,* nu;

(2) combinația cu un posesiv (*mea, meu, ta, tău* etc.), căci acesta este posibil la toate grupurile în baza substantivului ce-l conțin (*în fața mea - în apropierea mea; în jurul meu - în gândul său* etc.). (Adjectivul posesiv este de altfel cerut de articolul din finala prepoziției. Vezi, pentru detalii, T 29.)

[159] Aproximativ aceleași indicii apar și la Drașoveanu, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

T 31 "ADVERB + *DE*" – FORMEAZĂ "LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ" / NU FORMEAZĂ LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Locuiește* **dincolo de** *gară.*
(2) *Am citit o carte* **extrem de** *interesantă.*

B. SOLUȚII:

(1) *dincolo de* = locuțiune prepoziționlă (cu acuzativul)
(2) *extrem de* ≠ locuțiune prepoziționlă

C. COMENTARIU

0. Fie următoarele două serii de exemple:

(a) **aproape de** *(gară)*, **departe de** *(adevăr)*, **dincolo de** *(bine și rău)*, **înainte de** *(premieră)*, **în afară de** *(el)* etc.;

(b) **grozav de** *(bun – bine)*, **teribil de** *(frig)*, **admirabil de** *(reușită)*, **colosal de** *(repede)*, **groaznic de** *(cald)*, **nemaipomenit de** *(frumoasă)*, **nespus de** *(dulce)* etc.

0.1. În ciuda structurii lor formale identice (= adverb + *de*), cele două serii impun, în privința grupării "adverb + *de*", deosebiri importante, atât la nivelul valorii morfologice, cât și în interpretarea sintactică.

1. Gruparea de tip (a) este urmată de substantive (pronume, numerale), cărora le impune cazul acuzativ, fiind o LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ CU ACUZATIVUL[160].

2. Gruparea de tip (b) este urmată de adjective sau adverbe, cărora le ajută în formarea GRADULUI SUPERLATIV ABSOLUT, fiind deci elemente componente în structura acestui grad de comparație[161], realizat analitic în limba română.

---

[160] Vezi, pentru acestea, T 33.

[161] În fapt, grad de INTENSITATE a însușirii. Pozitivul și superlavitul absolut nu sunt propriu-zis grade de comparație, ele nefiind legate de categoria comparației, care este un raport între doi termeni (A și B), care «se compară» în baza unei însușiri comune (*Ion* (A) *este mai harnic* (însușire) *decât Vasile* (B)). Vezi, pentru o pertinentă și detaliată descriere a intensității și comparației, Iordan-Robu, 1978, p. 406-407.

Scanned with OKEN Scanner

Acest rol al lor este verificabil prin posibilitatea de a le substitui cu adverbul-tip din structura superlativului absolut, *foarte*:

Ea este **extrem de** *serioasă* - *Ea este* **foarte** s e r i o a s ă.

Gruparea "adverb + *de*" în această situație nu este nici locuțiune adverbială, nici locuțiune prepozițională.

(a) Nu este locuțiune adverbială, deoarece, în pofida echivalenței cu un adverb (*foarte*), conține o prepoziție[162], care leagă adverbul (*teribil, extrem* etc.) de adjectiv (adverb), iar locuțiuni adverbiale terminate în *de* nu există[163].

(b) Nu este nici locuțiune prepozițională, deoarece este echivalentă cu un adverb (*foarte*) și nu apare niciodată în contextul unei prepoziții – nu admite pronumele *mine, tine* (**extrem de mine, *teribil de tine* etc.). Ca atare acest *de* nu poate impune nici caz, în speță acuzativ.

2.1. Adjectivele la gradul superlativ constituit cu gruparea "adverb + *de*" nu au cazul impus de prepoziția *de* (Ac), ci acela pe care-l dă acordul cu substantivul (pronumele): EL *este* **extrem de conștiincios** *la serviciu* (*conștiincios* = N, prin acord cu *el*); *Îl neliniștea gândul* u n e i p e r s p e c t i v e **extrem de sumbre** (*sumbre* = G, prin acord cu *unei perspective*).

Se înțelege că adjectivul poate sta și în Ac, dar tot ca urmare a acordului: *Are* u n p r i e t e n **grozav de arțăgos** (*arțăgos* = Ac, prin acord cu *un prieten*).

Se impune deci, în asemenea situații, atenție sporită la cazul adjectivului – nu «automat» Ac, datorită lui *de*, ci un caz, fie el și Ac, identificat prin acord cu substantivul (substitutul).

Când superlativul absolut de acest tip (cu "adverb + *de*") este al unui adverb, se înțelege că problema cazului nu se mai pune.

2.2. Aparțin aceluiași model și au aceeași valoare (elemente componente în structura superlativului absolut) și câteva adverbe al căror conținut expresiv este mai puțin evident, datorită sensului lor destul de general: *așa* (**așa** *de bună*), *atât* (**atât** *de util*), *cât* (**cât** *de bine*), *oricât* (**oricât** *de mult*). Aceste structuri își dezvăluie sensul superlativ atât – și mai ales - în construcții exclamative (*E* **așa de bine** *afară!; E* **atât de frumoasă!**; **Cât de mare** *te-ai făcut!*), cât și neexclamative (*Nu știam că e*

---

[162] O numim prepoziție numai pentru a respecta terminologia gramaticală tradițională. În realitate acest *de* nu ocupă poziție ÎN FAȚA termenului subordonat (comp. cu *temă* **de casă**), ci după el (**teribil de** *arțăgos*). De aceea termenul care se vehiculează tot mai mult este cel de POSTPOZIȚIE. (vezi, Drașoveanu, 1997, p. 55).

[163] Accidental, pe poziția adverbului apare o locuțiune adverbială (*peste măsură, peste poate, peste orice limită*) urmată de *de*.

Scanned with OKEN Scanner

atât de *urgentă plecarea ta; A cântat* **așa de** *frumos, că i-a impresionat pe toți; Abia atunci ți-ai dat seama* **cât de mult** *țineai la el).*

Se atrage atenția mai cu seamă asupra superlativului cu *cât de* și *oricât de*, a cărui identificare e uneori mai dificilă, întrucât adverbele *cât* și *oricât* apar în frază și cu valoare relațională (subordonatoare), adesea între *cât (oricât)* și *de* apărând alte cuvinte: **Oricât** *ar fi cartea aceasta* de interesantă, *nu-mi pot permite s-o cumpăr (oricât... de interesantă = foarte interesantă).*

Cât *e el* **de isteț**, *și tot n-a ghicit unde-ai plecat (cât... de isteț = foarte isteț).*

OBSERVAȚIE. Mai rar, pe poziția lui *cât* poate apărea *cum,* în aceeași construcție dislocată: *Nu-și poți imagina* **cum** *cântă* **de** *frumos (cum... de frumos = cât de frumos).*

2.3. Fără a constitui un superlativ absolut propriu-zis, au aceeași structură și grupările **destul de** (*harnic*), **suficient de** (*bogat*), **de-ajuns de** (*viclean*), prin care se exprimă "intensitatea suficientă"[164].

[164] Iordan-Robu, 1987, p. 407.

Scanned with OKEN Scanner

T 32 PREPOZIȚII EXPRIMATE / PREPOZIȚII NEEXPRIMATE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **În vara** *aceea a fost o arșiță cumplită.*
(2) **Vara** *aceea a fost o arșiță cumplită.*

B. SOLUȚII:

(1) *în vara* = substantiv în acuzativ cu prepoziție exprimată
(2) *vara* = substantiv în acuzativ cu prepoziție neexprimată

C. COMENTARIU

0. Din cele cinci cazuri existente în română, numai trei pot apărea cu prepoziții, situație în care ele sunt cazuri prepoziționale sau cazuri$_3$: genitiv prepozițional (= G_3), dativ prepozițional (= D_3), acuzativ prepozițional (= Ac_3)[165].

OBSERVAȚIA 1. Când vorbim de caz prepozițional (caz_3) avem în vedere numai cazul impus[166] de prepoziție, manifestat în substantiv și substitute, nu și cel datorat acordului la adjectivele care, în anumite construcții, au prepoziție[167].

OBSERVAȚIA 2. *Pe* de la acuzativul compelmentului direct (*L-am văzut* **pe** *Ion*; *Cartea* **pe** *care am citit-o aseară m-a impresonat în mod deosebit*) nu este prepoziție propriu-zisă, deși coincide formal și etimologic cu prepoziția *pe*, ci MORFEM, semn gramatical al acuzativului. Prin urmare, acuzativul cu morfemul *pe* nu este unul preopzițional (Ac_3), ci neprepozițional (Ac_1)[168].

În mod firesc, fiecare din cele trei cazuri (G, D, Ac) este ori prepozițional, ori neprepozițional. Din acest punct de vedere, într-adevăr,

---

[165] Vezi, pentru cazuri$_1$, cazuri $_2$, cazuri $_3$, Drașoveanu, 1997, p. 95.
[166] Nu intră deci în discuție dativul posesiv cu prepoziție (*în juru-i*).
[167] Vezi, pentru acesta, T 27, T 28. Datorită circulației mai restrânse a conceptului de caz_3, utilizăm în cele ce urmează sinonimul său, acela de caz prepozițional.
[168] Vezi, pentru distincția *pe* "morfem" / *pe* "prepoziție", Drașoveanu, 1997, p. 107 și urm., care-l numește "flectiv".

Scanned with OKEN Scanner

prepoziția apărută în text (= exprimată) în fața unui substantiv (substitut) obligă la considerarea cazului ca fiind prepozițional: *Merge* **la** *mare* (*la mare* = substantiv în Ac_{prep}). Dimpotrivă, dacă în fața unui substantiv (substitut) nu apare exprimată o prepoziție, cazul acestuia, fără a schimba sensul construcției, este cu siguranță neprepozițional numai dacă prepoziția este în mod necesar exclusă, adică imposibilă: *Cartea* **elevului** *este pe masă (elevului* = genitiv neprepozițional). În schimb, dacă ea poate fi presupusă, neexprimarea ei datorându-se unor factori diverși, cazul este în realitate prepozițional: **Toamna** *următoare aveam să-l reîntâlnesc la Arad (toamna* = [în] *toamna* = acuzativ cu prepoziție).

Cazul prepozițional cunoaște deci două variante: cu prepoziție exprimată și cu prepoziție neexprimată. Acestea, între anumite limite, pot fi considerate ECHIVALENTE FUNCȚIONAL.

1. Prepozițiile neexprimate pot fi subînțelese sau eliptice.

1.1. Fenomenul SUBÎNȚELEGERII prepoziției apare în cadrul coordonării a două sau mai multe cazuri prepoziționale. Adesea, numai primul din șirul de substantive (substitute) coordonate are prepoziția exprimată, la celelalte, ea fiind aceeași, nu se mai repetă. Oricare din cele trei tipuri de prepoziții (cu genitivul, cu dativul și acuzativul) poate apărea în această ipostază: *Opinia publică internațională se pronunță tot mai clar* **împotriva războiului** *și* **(a) înarmărilor** (G_{prep} + G_{prep}); **Datorită inteligenței** *și* **muncii** *perseverente a reușit să ajungă în fruntea clasei* (D_{prep} + D_{prep}); *Au fost construite noi blocuri* **din beton** *și* **sticlă** (Ac_{prep} + Ac_{prep}).

OBSERVAȚIE. Se înțelege că un atribut exprimat printr-un substantiv cu prepoziția subînțeleasă va fi (atribut) substantival PREPOZIȚIONAL: *O viață cu bucurii și* **necazuri** ([cu] *necazuri* = atribut substantival prepozițional).

1.1.1. În legătură cu subînțelegerea prepoziției mai trebuie reținute următoarele:

(1) În cadrul unei serii de genitive prepoziționale coordonate, prepoziția, începând cu al doilea genitiv, este de regulă «reprezentată» de *al (a)*: **În jurul** *casei și* **al** *parcului a fost plantată o perdea de plopi*; **În ciuda** *zăpezilor și* **a** *ploilor abundente din primăvară, nivelul apelor Dunării n-a atins cotele periculoase.* Apariția lui *al* (masculin) sau *a* (feminin) este în funcție de genul articolului (*-(u)l* sau *–a*) din finala prepoziției cu genitivul.

(2) Dacă substantivele coordonate sunt în dativ cu prepoziție, uneori, după modelul genitivului prepozițional, apare GREȘIT *al (a)* și în fața

Scanned with OKEN Scanner

dativului: **datorită** *ploilor și* **a(l)** *zăpezilor;* **grație** *trenului și* **a(l)** *autobuzului.*

(3) Dacă substantivele coordonate sunt în acuzativ cu locuțiune prepozițională, începând cu al doilea substantiv, aceasta poate fi total neexprimată (**o dată cu** *Gigel și Petrică...* = *o dată cu Gigel* și [o dată cu] *Petrică...*) sau poate fi reprezentată de prepoziția din finala locuțiunii (**În legătură cu** *predicatul și* **cu** *subiectul s-a scris foarte mult – cu subiectul* = [în legătură] *cu subiectul*).

OBSERVAȚIE. Subînțeles poate fi și morfemul *pe* de la acuzativul cu funcție de complement direct: *De ziua lui i-a invitat* **pe** *Ionel,* [pe] *Georgel și* [pe] *Mihai.*

(4) În fața substantivelor cu formă de NAc fără prepoziție având rol de apoziție nu subînțelegem prepoziția, chiar dacă termenul antecedent o are: *Discutau* **despre fotbal, sportul** *lor preferat (sportul* = substantiv în nominativ, nu în acuzativ cu prepoziția *despre* subînțeleasă). Aceeași este situația și pentru morfemul *pe*: *L-a căutat* **pe domnul** *Vișinescu,* **profesorul** *de istorie (profesorul* = substantiv în nominativ, nu în acuzativ cu *pe* subînțeles).

1.2. Prepoziții ELIPTICE pot fi numai câteva, toate ale acuzativului:

(1) Prepoziția ÎN pe lângă substantive care denumesc în general TIMPUL (*an, vară, toamnă, lună, săptămână, zi, noapte, dimineață, marți, miercuri* etc.), însoțite de un număr restrâns de adjective (*acesta, acela, celălalt, viitor, trecut, precedent, următor* ș.a.): **Iarna** *aceasta merg la schi (iarna aceasta* = [în] *iarna aceasta*); **Anul** *trecut l-am întâlnit la Brașov (anul trecut* = [în] *anul trecut*); **Joia** *viitoare avem teză la română (joia viitoare* = [în] *joia viitoare*).

*(2) Prepoziția *ca* în construcții cu înțeles comparativ: *Stă singur* **cuc** (*cuc* = [ca un] *cuc*); *E înghețat* **bocnă**; *Doamne* **buștean**; *E prost* **cizmă**; *L-am găsit beat* **mort**; *L-a bătut* **măr**; *E rea* **viperă** (frumoasă **foc**); *S-a strâns* **colac**. Prin analogie cu aceste grupări, în care prepoziția (*ca*) este în mod evident eliptică, putem interpreta, la fel, prepoziția ca fiind eliptică și în construcții ce permit mai greu sau deloc inserarea lui *ca*: *Fuge* **glonț**; *I-a întins un pahar plin* **ochi**; *Strânge florile* **mănunchi**; *Merge* **șnur**.

OBSERVAȚIE. Preferăm, prin urmare, interpretarea acestor unități ca substantive în acuzativ cu prepoziție eliptică (Ac_3), nu ca adverbe de mod,

Scanned with OKEN Scanner

cum tot mai des se afirmă în ultima vreme[169]. (Ca funcție sintactică, ele vor fi complemente circumstanțiale comparative.)[170]

(3) Accidental, și mai ales în limbaj popular, este eliptică prepoziția *de* în fața pronumelui interogativ *ce*: **Ce** *mă tot bați la cap cu aiurelile tale?* (*ce* = [de] *ce*); *Măi mândruț de lângă vale, /* **Ce-ți** *tot faci la noi cărare?* (folclor).

[169] Faptul că nu reacționează pozitiv la așa-numitele contexte diagnostice ale substantivului (combinația cu un demonstrativ, cu un posesiv și cu un adjectiv calificativ) nu le anulează calitățile substantivale, fiind vorba doar de o întrebuințare sintactică specială. În caz contrar, foarte multe substantive sunt în aceeași situație și ar trebui, contextual, să le considerăm ... adverbe.

[170] Prezintă mai mică importanță faptul că unele dintre ele constituie și mijloace expresiv-sintactice de realizare a ideii de superlativ (absolut).

Scanned with OKEN Scanner

T 33 LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE / LOCUȚIUNI CONJUNCȚONALE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **În caz de** *incendiu anunțați pompierii.*
(2) **În caz că** *izbucnește un incendiu, anunțați pompierii.*

B. SOLUȚII:

(1) *în caz de* = locuțiune prepozițională
(2) *în caz că* = locuțiune conjuncțională

C. COMENTARIU

0. Definirea celor două tipuri de locuțiuni se face prin raportare la părțile de vorbire corespondente.

(1) LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE sunt grupuri de cuvinte cu înțeles unitar și VALOARE DE PREPOZIȚIE: **Despre** *acest subiect vom mai discuta* - **În legătură cu** *acest subiect vom mai discuta (în legătură cu* = locuțiune echivalentă cu prepoziția *despre*).

(2) LOCUȚIUNILE CONJUNCȚIONALE sunt grupuri de cuvinte cu înțeles unitar și VALOARE DE CONJUNCȚIE: **Dacă** *ai nevoie de ajutorul meu, sună-mă* - **În caz că** *ai nevoie de ajutorul meu, sună-mă (în caz că* = locuțiune echivalentă cu conjuncția *dacă*).

0.1. Întrucât nu orice locuțiune prepozițională (conjuncțională) are drept corespondent o prepoziție (conjuncție), în identificarea lor și deosebirea de alte grupuri de cuvinte se utilizează criteriul structural (= al elementelor componente). Același criteriu ne furnizează și deosebirea fundamentală dintre cele două tipuri de locuțiuni:

(1) LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE SE TERMINĂ OBLIGATORIU ÎN PREPOZIȚIE (*de, cu, la* – vezi mai jos), în timp ce LOCUȚIUNILE CONJUNCȚIONALE SE TERMINĂ OBLIGATORIU ÎN CONJUNCȚIE sau cuvând cu valoare conjuncțională (*că, să, ce* etc. – vezi mai jos).

Elementul terminal – prepoziție sau conjuncție – este cel care acordă valoare relațională de tip prepozițional sau conjuncțional întregului

Scanned with OKEN Scanner

grup[171]. Locuțiunile prepoziționale (conjuncționale) formează expresii fixe, neanalizabile sintactic în interior, fără posibilitatea ca vreuna din componente să aibă determinanți și nici să își schimbe locul.

1. LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE cu acuzativul, singurele de care ne ocupăm aici, se termină obligatoriu într-una din prepozițiile *de, cu, la*. Gradul lor de «sudură» interioară scade progresiv de la cele cu *de* spre cele cu *la*. În componența lor, în afară de prepoziția din finală, mai intră un ADVERB (în general adverb de *loc* la cele cu *de*, respectiv adverb de mod la celelalte două tipuri), însoțit sau nu de o prepoziție, și un SUBSTANTIV, obligatoriu nearticulat, în general cu prepoziție.

1.1. Locuțiuni prepoziționale terminate în **de**: *alături de, (în) afară de, aproape de, departe de, (de) dincolo de, (de) dincoace de, (de) vizavi de, înainte de, împrejur de, în sus de, în jos de (de) dinainte de, față de, pe motiv de, din cauză de, în loc de, în timp de, în vreme, din pricină de, în caz de, în chip de, peste drum de, de din vale de* etc.

1.2. Locuțiuni prepoziționale terminate în **cu**: *împreună cu, dimpreună cu, alături cu, o dată cu, deodată cu, laolaltă cu, potrivit cu, asemănător cu, asemenea cu, contrar cu, conform cu, comparativ cu, la un loc cu, de față cu, în raport cu* (= față de), *în comparație cu, la fel cu, la rând cu, în rând cu, în legătură cu* etc.

***1.2.1.** Statutul morfologic al acestor grupări (**1.1.** și **1.2.**) nu este întru totul clarificat în gramatică. Deosebim două categorii relativ distincte:

(1) Grupări pe bază de ADVERBE (locuțiuni adverbiale) care pot apărea și fără prepozițiile terminale (*de, cu*), păstrând același înțeles fundamental și funcțiile sintactice «normale» ale adverbelor (circumstanțiale de loc, de mod, de timp, în conformitate cu felul adverbului): *Locuiește* **aproape (departe, vizavi)**; *A luat-o* **în sus (în jos)**; *Au venit* **împreună (deodată)**; *Stau* **alături**; *Se comportă* **la fel**; *A pus toate lucrurile* **la un loc**; **Înainte** *era mai bine.*

Din această cauză, asemenea grupări pot fi interpretate și ca îmbinări libere, respectiv ca adverbe sau locuțiuni adverbiale cu funcție sintactică autonomă, ca și când n-ar fi urmate de *cu* sau *la*, determinate de complemente indirecte prepoziționale. (În sprijinul acestei interpretări vine și faptul că unele dintre aceste adverbe au grade de comparație și/sau intensitate: *Locuiește* **foarte aproape** *de facultate*; *Stă* **mai departe** *de gară.*

Prin urmare, într-un enunț ca *A sosit înainte de sărbători*, analiza grupării *înainte de* poate fi făcută în două feluri:

---

[171] Criteriul este formulat explicit la Drașoveanu, 1968, p. 23.

Scanned with OKEN Scanner

(a) *înainte de sărbători* = circ. de timp, exprimat prin subst. (*sărbători*) în acuzativ cu locuțiune prepozițională (*înainte de*);

(b) *-înainte* = circ. de timp, exprimat prin adverb de timp (comp. cu *A sosit înainte*);

- *de sărbători* = compl. indirect, exprimat prin subst. în acuzativ cu prepoziție (*de*).

OBSERVAȚIE. Se atrage atenția că în varianta de interpretare analitică (b), circumstanțial (de timp, de mod etc.) este NUMAI adverbul (locuțiunea adverbială), nu și cel cu prepoziție, care este întotdeauna complement indirect prepozițional, ce are ca termen regent un adverb (locuțiune adverbială)[172].

(2) Grupări pe bază de substantive, în general[173], care nu pot apărea fără prepozițiile terminale *de* și *cu*: *S-a comportat *față; N-a venit *pe motiv; Sună-mă *în caz; A procedat bine *în comparație; S-a discutat mult *în legătură.* etc. Din această cauză ele nu pot fi interpretate altceva decât locuțiuni prepoziționale (cu acuzativul) și, ca orice prepoziție, nu au funcție sintactică autonomă.

Ex: N-a venit **pe motiv de boală.**

- *pe motiv de boală* = circ. de cauză, exprimat prin subst. *boală*, în acuzativ cu loc. prep. *pe motiv de* (nu și: *pe motiv* = circ. de cauză, exprimat prin subst. în acuzativ cu prepoziție; *de boală* = atribut substantival prepozițional, exprimat prin subst. în acuzativ cu prepoziție).

1.3. Locuțiuni prepoziționale terminate în **la**: *privitor la, referitor la, relativ la, cu referire la, cu privire la* (sinonime între ele). Eliminând prepoziția *la*, nu pot funcționa ca adverbe (substantive) și prin urmare aceste grupări sunt numai locuțiuni prepoziționale.

OBSERVAȚIA 1. Structură aparte au locuțiunile prepoziționale *cât despre* și *cât pentru* (rar). Locuțiunile prepoziționale terminate în alte prepoziții decât cele date aici (*de, cu, la, despre, pentru*) nu există în limba română. Alte grupări cu valoare prepozițională și terminate în prepoziție se încadrează la prepoziții COMPUSE. Acestea sunt formate numai din prepoziții: *de la, de pe la, pe lângă, de către, pe sub* etc.

---

[172] De regulă, când se ilustrează calitatea de termen regent a adverbului pentru complement indirect, asemenea situații se au în vedere. (Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 162).

[173] Adverbele în această situație sunt rare: *Au procedat *conform; Se descurcă bine *comparativ.*

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 2. Un statut controversat au grupările cu *până*: *până pe, până la, până în, până sub* etc., a căror interpretare depinde de statutul morfologic al lui *până* - prepoziție sau adverb.

(a) Dacă *până* este prepoziție, grupările date (*până la, până sub* etc.) sunt prepoziții compuse. Această variantă este mai mult decât discutabilă, deoarece *până* nu permite în dreapta lui un substantiv (pronume) în acuzativ decât însoțit de o prepoziție (*până la noi*, nu și:**până noi*; *până la mine*, nu și: **până mine*; *până în centru*, nu și: **până centru*). Rezultă de aici că *până* nu este propriu-zis o prepoziție cu acuzativul[174] și ca atare nici grupările *până pe, până la* etc. nu sunt prepoziții compuse.

(b) Dacă *până* nu este preopziție, înseamnă că este adverb, o a treia variantă excluzându-se.

Ca adverb, *până* exprimă LIMITA EXTENSIUNII în timp sau spațiu[175] și de aceea apare în fața unor funcții deja construite, fie prin juxtapunere, fie prin prepoziție (**până** *mâine,* **până** *acolo,* **până** *în pânzele albe*, **până** *la mare* etc.)[176]

Din acest punct de vedere, *până* se aliniază așa-numitelor adverbe de modalitate[177] (*și, chiar, numai, doar, tocmai, măcar, barem* etc.), cu o distribuție foarte largă și o autonomie limitată.

Considerăm prin urmare că aceste grupări (*până* + prepoziției) nu au nici trăsăturile unei locuțiuni prepoziționale, așa cum nu le au nici grupările de tip *chiar (numai, doar, tocmai* etc.) + prepoziție (*chiar în (la, pe, sub...), tocmai în (la, pe, sub...)* etc. Altfel spus, este vorba de substantiv (pronume) în acuzativ cu prepoziție însoțite de adverbul limitativ *până*.

2. LOCUȚIUNILE CONJUNCȚIONALE subordonatoare, singurele reținute aici, se termină obligatoriu într-un cuvânt subordonator, după cum urmează:

2.1. Locuțiuni conjuncționale terminate în CONJUNCȚIE SUBORDONATOARE:

(1) **că**: *măcar că, chit că, în afară că, din cauză că, din pricină că, în caz că, cu toate că, pentru că, mai ales că, pe motiv că, după ce că* etc.

(2) **să**: *măcar să, înainte (ca) să*[178], *până să, pentru ca să, fără (ca) să, în loc să* etc.:

---

[174] Posibilitatea ca *până* să fie, eventual, prepoziție cu genitivul sau dativul nu intră în discuție.

[175] Este vorba, evident, de alt *până* decât cel sinonim cu *chiar*: **Până** *și el crede că...* = **Chiar** *și el crede că...*

[176] Pentru afirmația explicită că *până* este adverb, nu prepoziție, vezi Hazy, 1971, p. 345-348.

[177] Numite adesea și SEMIADVERBE. (Vezi, Ciompec, 1985, p. 37).

*[178] Dacă acceptăm dublă interpretare pentru *înainte de* (vezi, supra, **1.2.1.**), ar trebui să acceptăm același lucru și pentru gruparea conjuncțională corespondentă

Scanned with OKEN Scanner

(3) **dacă:** *chiar dacă, în caz dacă* (rar);
(4) **de**: (= dacă): *chiar de.*

2.2. Locuţiuni conjuncţionale terminate în relativul **ce**: *de vreme ce, din moment ce, în vreme ce, în timp ce, pe măsură ce, o dată ce, îndată ce, de îndată ce, imediat ce, numai ce, după ce, până ce*[179].

OBSERVAŢIE. În mod cert toate grupările terminate în *ce* sunt locuţiuni subordonatoare. Un argument în plus îl constituie statutul morfologic al lui *ce* din interiorul locuţiunii. De regulă utilizăm formularea "relativul *ce*", fără a preciza dacă este vorba de "pronumele" relativ *ce* sau de "adjectivul" relativ *ce*, pentru că *ce* ocupă aici o poziţie în care nu apare nici adjectivul relativ şi nici pronumele relativ *ce*. De aceea nici nu i se poate preciza cazul. (Formularea dată, relativul *ce*, este cea mai precaută.)

2.3. Locuţiuni conjuncţionale terminate în adverbe relative: *ca şi cum, ca şi când.*

2.3.1. Locuţiuni conjuncţionale subordonatoare terminate în alte cuvinte decât cele date aici (*că, să, dacă, de, ce, cum, când*) nu există.

*OBSERVAŢIA 1. *De parcă* nu este locuţiune conujuncţională subordonatoare şi, la drept vorbind, nu este locuţiune de nici un fel, ci o grupare care conţine o conjuncţie subordonatoare (*de*), aproximativ echivalentă cu *încât*, şi un adverb de mod (*parcă*).

OBSERVAŢIA 2. Grupările *de câte ori* şi *ori de câte ori*, care au în interior, nu în poziţie terminală, un adjectiv relativ (*câte*), sunt locuţiuni adverbiale relative (temporale iterative), aproximativ echivalente cu *când (oricând)*[180]. Asemenea lui *când*, locuţiunea *de câte ori* poate fi interogativă

înainte să, ceea ce ar însemna ca într-un enunţ de tipul *Am discutat cu el înainte să plece în concediu*, interpretarea subordonatei să aibă două variante.

(a) *înainte să plece în concediu* = circumstanţială de timp, introdusă prin loc. conj. *înainte să*;

(b) *să plece în concediu* = completivă indirectă, subordonată conjunctivală (= mijlocul de subordonare este însuşi morfemul conjunctivului (*să*). (Adverbul *înainte*, rămas în regentă, are funcţie de circumstanţială de timp.) Din motive de tradiţie, recomandăm varianta *a*.

[179] Adesea locuţiunea conjuncţională *până ce*, ca, de altfel, şi gruparea *până când* (adverbul relativ *când* precedat de *până*), este redusă în enunţ la *până*, relativul (*ce* sau *când*) fiind eliptic: *Stai aici* **până ce / când** *mă întorc eu – Stau aici* **până** *mă întorc eu.* (Deoarece este vorba doar de neexprimarea lui *ce / când*, nu de inexistenţa lui, nu ne vom grăbi să spunem că *până* este ... conjuncţie subordonatoare.)

[180] Deosebirea dintre *de câte ori* şi *ori de câte ori* este aceeaşi ca între *când* şi *oricând*, respectiv "relativ / relativ nehotărât" (comp. cu *care / oricare*).

Scanned with OKEN Scanner

(**De câte ori** *ai greșit?*), ceea ce este exclus pentru o locuțiune conjuncțională.

*OBSERVAȚIA 3. *Cum de* nu este locuțiune conjuncțională subordonatoare, ci un grup de două cuvinte subordonatoare (adverbul relativ *cum* + conjuncția subordonatoare *de*), reclamând subînțelegerea unui verb (la mod personal) după *cum*: *Nu știm* **cum de** *n-a venit.* – *Nu știm* **cum** [se face, se întâmplă etc.] **de** *n-a venit.*

OBSERVAȚIA 4. Locuțiuni conjuncționale subordonatoare aparte sunt *după ce că* și *cum că*, în a căror structură intră două elemente subordonatoare (un relativ (*ce, cum*) și conjuncția *că*): **După ce că** *nu învață, mai este și obraznic*; *Mi-a spus* **cum că** *nu-l interesează oferta*[181]. În situația dată, cele două elemente relaționale constituie, împreună, un singur mijloc de subordonare.

[181] Încadrarea grupării *cum că* la conjuncții compuse, cum apare în GLR, 1963, vol. I, p. 385, este nejustificată.

Scanned with OKEN Scanner

T 34 PRONUME (ADVERBE) – *INTEROGATIVE / RELATIVE*

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Care** *sunt ultimele știri?*
(2) *Materia* **care**-*i place în mod deosebit este gramatica.*

B. SOLUȚII:

(1) *care* = pronume interogativ
(2) *care* = pronume relative

C. COMENTARIU

0. Sub numele de cuvinte INTEROGATIVE-RELATIVE sunt cunoscute în gramatica limbii române următoarele cuvinte:

(a) PRONUME: **cine, ce, care, cât (câtă, câți, câte), al câtelea (a câta)**, plus formele lor declinate la GD **(cui, căruia, (căreia, cărora), câtor)** sau însoțite de prepoziții **(contra cui, în jurul căruia, despre ce, la câți, pentru al câtelea** etc.);

(b) ADVERBE: **cum** (*după cum precum),* **când** *(de când, până când, pe când),* **unde** *(de unde, pe unde, până unde, încotro), cât (de).*

0.1. Numele compus "interogative-relative" dă socoteală de faptul că, în funcție de întrebuințare, ele sunt sau interogativ, sau relative. Această antinomizare (interogativ / relativ), uzuală în practica analizei gramaticale, are în vedere doar absența / prezența calităților relaționale la nivel interpropozițional (= în frază), fără a ține seama de trăsăturile "interogative" ale relativelor din așa-numita "interogativa indirectă"

1. Pronumele (adverbiale) interogative apar în propoziții principale interogative și țin locul părților de propoziție așteptate ca răspuns: **Cine** *a venit?* (RĂSPUNS: *noi, cineva, amicul meu* etc.); **Unde** *ai fost?* (RĂSPUNS: *acasă, la școală, undeva* etc.).

Prin forța lucrurilor, cuvintele interogative nu sunt relaționale.

În legătură cu interogativele trebuie să mai reținem următoarele lucruri, cu implicații directe în analiza frazei:

(1) În mod normal, ele se află în fruntea propozițiilor interogative, fiind «introductivele» acestora.

Scanned with OKEN Scanner

(2) Cuvintele interogative implică în mod necesar existența unui predicat, exprimat sau neexprimat: *Unde te-ai întâlnit cu amicii tăi? ; Văd că ai primi o scrisoare... - De la cine* [e] *?*

(3) Cuvântul interogativ, ocupând poziție în fruntea unei propoziții, îi conferă acesteia, împreună cu intonația specifică, un caracter interogativ. (Propoziția interogativă care are cuvânt interogativ se numește interogativă parțială, iar cea fără cuvând interogativ (*Ai fost ieri la meci?*), interogativă totală.) Semnul caracterului interogativ este, în scris, semnul întrebării.

(4) Interogația «trecând» de fiecare dată prin predicat, între cuvântul interogativ și predicat raportul cantitativ este de 1:1. Ca atare, într-o singură propoziție interogativă (parțială) există un singur cuvânt interogativ, nu două sau mai multe. Dacă totuși apar două sau mai multe în succesiune, coordonate în aparență, se impune subînțelegerea predicatului existent pe lângă interogativele care nu-l au: *Cum, când și pe unde ai intrat?* = **Cum** [ai intrat], *când* [ai intrat] *și pe unde ai intrat?*

(5) Cuvintele interogative, ca pronume și adverbe ce sunt, au rolul sintactic al părților de propoziție așteptate ca răspuns (subiect, nume predicativ, complement etc.).

2. Aceleași cuvinte (*cine, care, unde* ,etc.), apărând în fruntea unei propoziții secundare, devin elemente subordonatoare, asemenea conjuncțiilor subordonatoare: *Nu știu* **cine** *m-a căutat ieri la telefon; L-am întrebat* **când** *se pleacă în excursie; Stai acolo* **unde** *te-am pus; Casa* **în care** *locuiesc este din cărămidă* (comp. cu *Nu știe* **că** *am plecat la mare).*

În această ipostază, de cuvinte subordonatoare, pronumele (adverbele) în discuție devin RELATIVE sau relaționale. (În practica analizei frazei se «încercuiesc» și se barează în stânga, marcând începutul subordonatei: *L-am întrebat* [**ce** *face mâine*].)

În legătură cu relativele sunt de reținut următoarele:

2.1. Calitățile relaționale apar în procesul trecerii de la întrebarea directă (**Ce** *faci la masă?*) la întrebarea indirectă, «prefigurată» printr-un cuvând de «informare» de tip *a întreba, a zice, a spune* etc. (*Te întreb* **ce** *faci la masă*) și de aici la alte situații, care nu mai presupun nici un fel de întrebare (*Fac* **ce** *pot*). De aceea, în principiu, pot fi relative acele pronume (adverbe) care sunt și interogative. (Pentru excepții, vezi mai jos.)

2.2. Făcând abstracție de măsura în care ele mai păstrează sau nu și calități interogative, aceste cuvinte se cuvin numite numai *relative*, nu și interogative, reținuându-se, ca atare, în denumire constanta, aceea de a fi cuvinte relaționale, și introducându-se opoziția INTEROGATIVE (= nesubordonatoare) / RELATIVE (= subordonatoare).

Scanned with OKEN Scanner

2.3. În principiu, sunt cuvinte relative acelea care pot fi și interogative. Ca urmare a raporturilor complexe ce se stabilesc în cadrul frazei, pot funcționa ca relative, fără a cunoaște ipostaza de interogative, și pronumele (adverbele) nehotărâte compuse cu particula *ori-* pe bază de relative: *oricine, orice, oricare, oricum, oricând* etc. (*Vine* **oricând** *îl chemi; Îți aduce* **orice**-*l rogi.*)

2.4. Asemenea interogativelor, relativele stau în fruntea unei propoziții, sunt în raport de 1:1 cu predicatul subordonatei și au aceleași funcții sintactice (vezi, pentru acestea, T 83).

Scanned with OKEN Scanner

T 35 CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – *CONJUNCȚII / RELATIVE*

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu mi-a adus cartea,* **deși** *îmi trebuia*
(2) *Nu mi-a adus carteą* **care**-*mi trebuia.*

B. SOLUȚII:

(1) *deși* = conjuncție subordonatoare
(2) *care* = pronume relativ

C. COMENTARIU

0. Raporturile de subordonare în frază se realizează prin cuvinte total sau parțial specializate în acest sens, repartizate morfologic în trei părți de vorbire:

(a) CONJUNCȚII (locuțiuni conjuncționale) subordonatoare – *că, dacă, deși, fiindcă, încât, cu toate că, de vreme ce, în caz că* etc.: *Nu mai vine pe la noi,* **fiindcă** *e supărat; A ajuns la gară cu zece minute înainte de plecarea trenului,* **cu toate că** *a pierdut autobuzul.*

(b) PRONUME (adjective) RELATIVE – *care, cine, ce, cât (câtă, câți, câte), al câtelea (a câta):* **Cine** *nu muncește, nu mănâncă; Nu mi-a spus* **ce** *probleme are.*

(e) ADVERBE RELATIVE – *cum, cât (de), când, unde, încotro: Îl găsești* **unde** *nu te aștepți.*

0.1. TRĂSĂTURA COMUNĂ celor trei grupuri de cuvinte este deci aceea de a lega subordonatele de regente. Din punctul de vedere al trăsăturilor relaționale, între ele nu se poate opera nici o discriminare cantitativă sau calitativă, în sensul că nu sunt unele «mai subordonatoare» sau altfel subordonatoare decât celelalte. Faptul de a "a lega" este reprezentat în numele cuvintelor în discuție (*conjuncții* și *relative*), încât formularea frecventă "pronume (adverb, adjectiv) relativ cu rol (funcție) de conjuncție" este de evitat, întrucât conține un pleonasm. (Explicând termenii "relativ" și "conjuncție", formularea de mai sus devine "pronume de legătură cu rol de... «legătură».)

1. Deosebirea fundamentală între conjuncții (subordonatoare) și relative constă în aceea că relativele au funcție sintactică, sunt adică părți

Scanned with OKEN Scanner

de propoziție, în timp ce conjuncțiile se caracterizează negativ din acest punct de vedere[182].

Conjuncțiile (locuțiunile conjuncționale) subordonatoare, asemenea relativelor, fac parte efectivă din propoziția subordonată[183], care, în lipsa lor, nu mai este subordonată sau se dezorganizează complet. Ele sunt semnul calității de subordonată și doar linear le vedem ca elemente situate între propoziții. (În fraza segmentată, ele nu apar între propoziții, ci încadrate în subordonate. Altfel spus, subordonatele încep cu ele, nu după ele.) Prin aceasta, toate cuvintele subordonatoare se deosebesc fundamental de conjuncțiile coordonatoare, indiferent de felul acestora, care generează raporturi de coordonare (= sunt elemente de relație), dar nu aparțin nici uneia dintre propozițiile coordonate, situându-se echidistant de acestea. (În fraza segmentată, cu marcarea prin perechi de bare a propozițiilor ([...] pentru secundare și /.../ pentru principale), conjuncțiile coordonatoare se situează între bare: */A venit la noi/* și */ mi-a adus casetofonul/*; */Mă deranjează/* [*că bei*] și [*fumezi cam mult*]).

OBSERVAȚIE. Cuvintele coordonatoare, atât dintre propoziții (= interpropoziționale), cât și dintre părți de propoziție (= intrapropoziționale), sunt toate numai conjuncții.

Această deosebire derivă din statutul lexico-gramatical al claselor de cuvinte (= părți de vorbire) cărora le aparțin.

1.1. Conjuncțiile subordonatoare sunt cuvinte specializate exclusiv ca elemente de relație între propoziții, rol care le și epuizează ca esență și fenomenalizări. (Nu există conjuncții care să aibă (și) alt rol decât acela de a subordona sau să nu aibă acest rol.)

(a) Asemenea prepozițiilor, auxiliarelor morfologice și articolelor, conjuncțiile sunt LIPSITE DE SENS LEXICAL și de aceea nu pot forma părți de propoziție. Spunem despre conjuncție că este un INSTRUMENT GRMATICAL.

(b) Sensul (înțelesul) conjuncțiilor este exclusiv GRAMATICAL, foarte adesea precizat numai în context. Conjuncția, plasată în fruntea unei propoziții, o raportează pe aceasta la altă propoziție, care îi devine regentă.

(c) Oricât de extins ar fi corpul fonetic al unei conjuncții (locuțiuni conjuncționale) și oricâtă aparentă autonomie ar avea, sensul rămâne gramatical și numai gramatical.

---

[182] Vezi, Drașoveanu, 1968, passim.

[183] În aceeași situație sunt și prepozițiile care fac parte din structura părții de propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

Altfel spus, *fiindcă, deoarece, întrucât* etc. și *din cauză că, din pricină că, pe motive că* sau *dacă* și *în caz că* sunt deopotrivă lipsite de sens lexical și ca atare în egală măsură fără funcție sintactică.

Se impune deci reținută distincția între sensurile gramaticale de cauză, condiție, scop etc. și funcțiile sintactice respective (complemente circumstanțiale de cauză, de condiție, de scop etc.).

1.2. Relativele, ca unități lexicale (= cuvinte) încadrate la pronume (adjective) sau adverbe, calitatea lor originară și de bază, se caracterizează, ca toate pronumele (adjectivele) și adverbele, prin:

(a) ÎNȚELES LEXICAL DE SINE STĂTĂTOR, chiar dacă nu este unul propriu, ci mereu altul, în funcție de situația de comunicare (= cuvântul substituit).

OBSERVAȚIE. Înțelesul propriu-zis al pronumelor (de toate felurile) și al adverbelor pronominale, din care fac parte și relativele, este de fapt unul foarte abstract, reprezentând doar matricea unei părți de vorbire de aspect nominal sau adverbial, matrice care se «completează», «se umple» cu înțelesul lexical al părții de vorbire substituite. Spunem de aceea că înțelesul lor lexical este unul intermediat[184].

(b) FUNCȚIE SINTACTICĂ AUTONOMĂ, consecință firească a existenței unui sens lexical și a relaționării pronumelui (adverbului) cu alte cuvinte din propoziție.

De aceea spunem că relativele funcționează:

(1) la nivel de FRAZĂ (= interpropozițional) ca ELEMENTE DE RELAȚIE (asemenea conjuncțiilor subordonatoare);

(b) la nivel de PROPOZIȚIE (= intrapropozițional = în interiorul propoziției) ca PĂRȚI DE PROPOZIȚIE (asemenea tuturor pronumelor, adverbelor, substantivelor, adjectivelor etc., exclusiv elementele de relație).

Cel puțin teoretic, relativele au toate funcțiile sintactice pe care le au membrii claselor de cuvinte la care se încadrează (pronume, adjective pronominale, adverbe). (Vezi, pentru detalii, T 83.)

---

[184] În terminologia lui E. Coșeriu, substitutele au doar înțeles categorial, nu și lexical, fiind numite cuvinte CATEGOREMATICE, în opoziție cu cele LEXEMATICE (substantive, adjective, verbe, adverbe nesubstitute) și INSTRUMENTALE sau morfematice (conjuncții, prepoziții etc.). Vezi, pentru o prezentare detaliată și bine comentată a acestor concepte, Nica, 1988, p. 59 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

T 36 CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE INIȚIALĂ / POZIȚIE POSTINIȚIALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Prietenul* [**căruia** *îi scriu*] *e un bun matematician.*
(2) *Elevul* [*cu părinții* **căruia** *am discutat acum o lună*] *s-a îndreptat la învățătură.*

B. SOLUȚII:

(1) *căruia* = pronume relativ în poziție inițială
(2) *căruia* = pronume relativ în poziție postinițială

C. COMENTARIU

0. Poziția firească și normală a cuvântului subordonator este în fruntea propoziției subordonate, al cărei cuvânt introductiv este: *Mi-a comunicat la telefon* **că** *sosește mâine*; *Nu s-au întâlnit în ziua* **care** *fusese programată.* Spunem de aceea că, în succesiunea lineară a cuvintelor, cuvântul subordonator ocupă POZIȚIA INIȚIALĂ într-o subordonată, cu el "începe" subordonata.

1. De la această regulă generală există și unele excepții, respectiv situații în care cuvântul subordonator nu mai ocupă poziția inițială propriu-zisă și ca atare subordonata nu începe cu elementul relațional. Convenim să numim această poziție ca fiind POSTINIȚIALĂ.

OBSERVAȚIE. Prepoziția și articolul *al (a, ai, ale)*, ca unele ce aparțin cazului relativului[185], nu se consideră poziții distincte. Prin urmare, cuvântul subordonator este format din relativ cu prepoziție (articol), iar în analiza frazei se «încercuiesc» împreună: *Nu-și mai amintea* [**despre ce** *mai discutaseră cu o seară înainte*]; *Aș vrea să știu ți eu* [**a cui** *a fost ideea aceasta*]. Ca ocupanți ai unei poziții în propoziție sunt considerate cuvintele ce aparțin unor părți de vorbire care pot avea funcții sintactice autonome (substantive, adverbe, pronume etc.).

---

[185] Pentru a nu complica analiza, *al (a, ai, ale)* se interpretează, la nivel școlar, ca articol. Pentru interpretarea pronominală, vezi T 16, **4.**

Scanned with OKEN Scanner

Dăm în cele de mai jos trei asemenea situații în care cuvântul subordonator se abate de la poziția inițială absolută.

1.1. Dacă relativul este un cuvânt cu flexiune cazuală, în speță pronumele *cine, care,* acesta poate sta, ca orice pronume declinabil, și în GENITIV. În cazul în care el este atribut (pronominal genitival), în mod firesc trebuie să aibă un substantiv ca termen regent, situat obligatoriu în aceeași propoziție cu el.

Din punct de vedere topic sunt posibile două situații:

(1) PRONUMELE RELATIV în genitiv este ANTEPUS TERMENULUI REGENT și precedat de articolul *al (a, ai, ale): Îi fu prezentat un domn de* **al cărui** n u m e *parcă mai auzise; Și eu m-am întrebat pe* **a cui** c h e l t u i a l ă *a făcut el atâtea călătorii; Nu-și mai amintea* d i n **al cui** o r d i n *executase lucrarea; În sfârșit, avea în mână cartea* **a cărei** a p a r ț i n e *fusese o veritabilă surpriză pentru lumea literară; Trebuia îndeplinită cu orice preț dorința acestui unchi,* **al cărui** n e p o t *preferat se considera; Aruncă furios scrumiera* **a cărei** c u l o a r e *verzuie n-o putea suporta; Am niște prieteni* **ai căror** c o p i i *mă scot din sărite.*

Substantivul regent (postpus) stă în cazurile nominativ sau acuzativ (cu sau fără prepoziție), fapt ușor de verificat prin raportare la verb, iar relativul, în genitiv, caz reclamat de *al (a, ai, ale)* și recunoscut ca atare (genitiv) cu ajutorul acestuia. De aceea problema posibilității ca relativul să fie adjectiv este exclusă.

Dacă substantivul este în acuzativ cu prepoziție, relativul în genitiv ocupă loc între prepoziția substantivului și substantiv: *pe* **a cui** *cheltuială, din* **al cui** *ordin.* Aceeași este situația genitivului antepus, indiferent de partea de vorbire în care se materializează: *pe* **al patriei** *altar, despre* **ale civilizației** *binefaceri, cu* **a lui** *învoire.*

În analiza frazei se încercuiește deci numai relativul în genitiv, fără prepoziție, care nu-i aparține, dar bara se pune în fața prepoziției, ca element component al părții de propoziție exprimate prin substantivul în acuzativ: *Nu mi-a spus* [d e s p r e **a cui** a v a n s a r e *e vorba*] (*despre... avansare* = complement indirect în Ac cu prepoziție).

Întrucât prepoziția nu poate fi «mutată» din fața relativului în fața substantivului (**Nu mi-a spus a cui despre avansare e vorba*), iar ea face parte din acuzativul substantivului, spunem că relativul este în POZIȚIE INIȚIALĂ INTERCALATĂ, adică situat între prepoziție și substantiv.

(2) PRONUMELE RELATIV în genitiv stă DUPĂ SUBSTANTIVUL REGENT și nu mai are articol genitival. Reluând unele exemple date la (1), obținem:

Scanned with OKEN Scanner

Îi fu prezentat un domn d e n u m e l e **căruia** *parcă mai auzise; Și eu m-am întrebat* p e c h e l t u i a l a **cui** *a făcut atâtea călătorii.*

Dacă substantivul este fără prepoziție, antepunerea substantivului nu este posibilă, în sensul că produce enunțuri mai puțin obișnuite în română: *Avea în mână cartea* **a cărei** a p a r i ț i e *fusese o surpriză pentru lumea literară*, nu și **Avea în mână cartea* a p a r i ț i a **căreia** *fusese o surpriză pentru lumea literară.*

Structurile de acest tip, respectiv cu genitivul postpus, reprezintă poziția «normală» a genitivului în română - comp. cu n u m e l e **studentului**, c a r t e a **profesoarei**, d o r i n ț e l e **copiilor** etc.

Relativul ocupă în acest caz poziția POSTINIȚIALĂ PROPRIU-ZISĂ.

Teoretic vorbind, este greu de spus care este aici topică directă și care topică inversă, întrucât, pe de-o parte, poziția normală a relativului este la începutul subordonatei, deci în fața substantivului regent (*cu* **ai cărui** p r i e t e n i), iar pe de altă parte, tot poziție normală este și situarea genitivului după substantivul regent (c u p r i e t e n i i **căruia**).

1.1.1. Absolutizându-se poziția inițială a relativului și nesesizându-se calitatea de regent a substantivului pentru relativul în genitiv de după el, se ajunge la a lăsa substantivul în regentă: *Familia printre invitații* [*căreia mă număram*] *era originară din Maramureș* (față de segmentarea corectă: *Familia* [*printre invitații căreia mă număram*] *era originară din Maramureș*).

Aici se nesocotește faptul că relativul în genitiv și substantivul regent trebuie să fie în aceeași propoziție. Prin urmare, relativul în genitiv se «încercuiește» singur, fără substantivul cu prepoziție, dar bara de separare a subordonatei de regentă se pune în fața substantivului (cu prepoziție cu tot): *Dintre piesele aflate la dosar,* [*de autenticitatea* **cărora** *nu mă îndoiesc*], *vă prezint doar una.*

Consecințele segmentării greșite sunt imediate:

(1) Atât pronumele relativ din subordonată, cât și substantivul, rămas greșit în regentă, sunt interpretate ca funcție și caz «la întâmplare», respectiv fără vreo argumentare gramaticală, din moment ce termenul regent al fiecăruia este în altă propoziție. În exemplul dat mai sus: *de autenticitatea* în raport cu *piesele* (→ complement), iar *cărora* (în G) în raport cu *de autenticitatea* (→ atribut).

(2) Aceeași interpretare și în ceea ce privește subordonata introdusă prin relativ, respectiv:

(a) În cazul în care pronumele relativ are un antecedent (substantiv), funcția subordonatei greșit delimitate coincide cu cea a subordonatei corect delimitate – atributivă, întrucât singurul termen regent posibil este

Scanned with OKEN Scanner

un substantiv, indiferent dacă acesta este antecedentul (= termenul regent «adevărat») sau substantivul regent relativului în genitiv (= termenul regent «fals»): *Am văzut* f i l m u l [*despre realizarea căruia mi-ai povestit atâtea*] (ATRIBUTIVĂ - termen regent corect identificat = substantivul *filmul*) – *Am văzut filmul* d e s p r e r e a l i z a r e a [*căruia mi-ai povestit atâtea*] (ATRIBUTIVĂ - termen regent greșit identificat = substantivul *realizarea*).

(b) Dacă relativul n-are antecedent, distanța dintre interpretarea corectă și cea greșită este mai evidentă:

(b_1) Subordonata ESTE ATRIBUTIVĂ în cazul în care substantivul (= regentul relativului în genitiv) rămâne în propoziția regentă și este apreciat ca termen regent al subordonatei: *Nu-mi dau seama* l a p ă r e r e a [*căruia dintre noi vă referiți*] (singurul termen regent «cât de cât» posibil = substantivul *părerea;* → atributivă).

(b_2) Subordonata NU ESTE în mod necesar ATRIBUTIVĂ dacă substantivul trece în subordonată împreună cu relativul, singurul termen regent rămânând verbul: N u – m i d a u s e a m a [*la părerea căruia dintre noi vă referiți*] (termen regent = locuțiunea verbală *nu-mi dau seama;* → completivă (indirectă)).

1.2. O a doua situație în care cuvintele subordonatoare, nu numai relativele, ci și conjuncțiile subordonatoare, apar în poziție postinițială este creată de o serie de adverbe plasate în fața cuvântului subordonator și «trecute» cu acesta în subordonată: *Face* [**numai ce** *vrea*].

Este vorba de un număr restrâns de adverbe de mod, cu sensuri lexicale destul de abstracte, indicând aproximația, restricția, întărirea, negația, proximitatea etc.: *numai, doar, tocmai, barem, cel puțin, și, nici, măcar* etc.: *Vin la voi* [*numai ca să nu crezi*] *că sunt supărat pe tine; A câștigat concursul* [*tocmai cine nu ne așteptam*]; *Nu vine* [*nici dacă-l tai*]; *Dai de el* [*și când n-ai nevoie*].

1.2.1. Gramaticile limbii române apreciază că aceste adverbe n-au funcție sintactică autonomă și nici nu constituie locuțiuni cu elementele relaționale de după ele.

Excepții (= locuțiuni conjuncționale subordonatoare): *chiar dacă, chiar de, măcar că, măcar să, și dacă* (= chiar dacă)[186].

De aceea, în analiza frazei cuvântul subordonator se încercuiește singur, fără adverbul precedent, dar bara se pune în fața adverbului: *A*

[186] Vezi, pentru "adverb + conjuncție", Bejan, 1971, p. 313-322.

Scanned with OKEN Scanner

sosit [*tocmai* **când** *nu ne aşteptam*]; *A plecat* [*numai* **pentru că** *nu i s-a dat locul de onoare*].

Întrucât aceste adverbe nu au funcţie sintactică, spunem că poziţia cuvântului subordonator este CVASIPOSTINIŢIALĂ.

1.3. Tot poziţie postiniţială se creează prin inversiuni, cel mai adesea în versuri: [*Străin şi făr'de lege* **de** *voi muri*] - *atunce / Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-arunce* (M. Eminescu). Repoziţionând, obţinem: [**de** *voi muri străin şi făr'de lege*].

Scanned with OKEN Scanner

T 37 CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE POST-INIȚIALĂ / «FALSĂ» POZIȚIE POSTINIȚIALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Internatul* [*între pereții* **căruia** *am stat cinci ani*] *a fost renovat.*
(2) *Nu te-am mai căutat acasă, crezând* [**că** *ești plecat*].

B. SOLUȚII:

(1) *căruia* = pronume relativ în poziție postinițială
(2) *că* = conjuncție subordonatoare în poziție inițială (= «falsă» poziție postinițială)

C. COMENTARIU

0. Nesesizarea cuvântului subordonator sau nesocotirea lui ca SEMN de început al unei sobordonate se soldează obligatoriu cu GREȘELI în analiza frazei, greșeli vizând FELUL PROPOZIȚIILOR (principale în loc de secundare) sau EXTENSIUNEA acestora.

1 2 3

Fie fraza: /*Știa bine*/[**că** *unul*[**căruia** *i s-a luat pe nedrept pământul de*

2 4 5 6

către un altul] *nici n-are*] **și** [*nici nu-i vine*][**să** *dea unui avocat plata*][**ce** *i se cuvine*]… (apud CT, p. 207).

Dacă nu este identificat (încercuit și barat) un singur cuvânt subordonator, pronumele relativ *căruia*, analiza frazei va avea cel puțin cinci (!) greșeli:

- DE SEGMENTARE, vizând propozițiile 2 și 3 (*că unul căruia i s-a luat pe nedrept...*, în loc de *căruia i s-a luat...*, și *nici n-are*, în loc de *că unul... nici n-are*);
- DE INTERPRETARE: propoziția 2 luată greșit completivă directă în loc de atributivă, iar propozițiile 3 și 4 luate principale, în loc de completive directe.

0.1. Nesocotirea poziției inițiale a cuvântului subordonator, respectiv plasarea lui în interiorul propoziției, ca și cum ar fi în poziție postinițială (vezi, pentru aceasta, T 37), constituie semnul sigur că fraza este greșit segmentată.

Scanned with OKEN Scanner

Este vorba în aceste cazuri de o «falsă» poziție postinițială. Dăm în cele de mai jos două asemenea cazuri.

1. Gerunziul, indiferent dacă este sau nu izolat de verbul regent, urmat imediat de un cuvânt subordonator și nedespărțit de acesta prin virgulă, este adesea «cuplat» cu elementul relațional și trecut – greșit - în subordonată:

(1) *Nu te-am căutat de multă vreme,* **știind că** *ești foarte ocupat (...,* [*știind că...*, față de segmentarea corectă: *... știind* [*că...*);

(2) **Încercând să** *te comporți mai civilizat, ai avea vreo șansă de a sta de vorbă cu ea* ([*Încercând să...*, față de segmentarea corectă: *Încercând* [*să...*);

(3) **Alergând să-***ți deschidă poarta, s-a-mpiedicat și-a căzut* ([*Alergând să...*, față de segmentarea corectă: *Alergând* [*să...*);

(4) *Nu te-am sunat la ora aceea,* **temându-mă că** *ești deja culcat* (*...*, [*temându-mă că...*, față de segmentarea corectă: *...temându-mă* [*că...*).

Motivele, în parte gramaticale, care justifică în mintea analistului o asemenea segmentare, sunt diverse, între care nu pe ultimul loc este «impresia» că înțelesurile celor două propoziții se "separă" în fața gerunziului, acesta fiind mai strâns legat de subordonată decât de verbul regent. Se adaugă la aceasta, chiar dacă nu explicit formulată, tratarea grupării "gerunziu + cuvând subordonator" ca un fel de "locuțiune" specializată, după înțelesul gramatical al gerunziuuli, în introducerea anumitor subordonate, având ca model locuțiunile conjuncționale. În speță, funcția sintactică autonomă și sensul lui lexical sunt concepute ca «topite» în falsa locuțiune, căreia în mod firesc i-ar imprima un anumit specific funcțional, transmis subordonatei în întregime.

Cât privește funcția gerunziului, înglobată în falsa locțiune, aceasta, ca la orice gerunziu, se «recepționează» de către analist de regulă intermediat, adică prin substituirea cu subordonata apreciată, intuitiv sau altfel, ca echivalentă: **Văzând** *că lucrurile merg prost, a hotărât să... (văzând* = când a văzut / deoarece a văzut → funcție temporală / cauzală).

O dată trecut împreună cu relativul sau conjuncția în subordonată, firește că analistul nu-și mai pune problema vreunui raport între gerunziu și subordonată, fiind exclusă posibilitatea ca gerunziul să fie regentul subordonatei.

Dacă probabilitatea de a aprecia propoziția ce conține cuvântul subordonator, greșit cuplat cu gerunziul, drept principală este foarte redusă, interpretarea ei ca subordonată, dar de alt fel decât cel corect, este, în schimb, aproape sigură.

Scanned with OKEN Scanner

Greșeala care se comite aici este aceea că se dă subordonatei funcția pe care o are gerunziul «intrus», respectiv în exemplele date: cauzală (1), condițională (2), temporală (3), cauzală (4).

Prin forța evidenței, gerunziul nu poate constitui locuțiune conjuncțională cu elementul relațional ce-i urmează, încât nu mai insistăm asupra acestui lucru. Prin urmare, în segmentarea frazei, gerunziul rămâne în stânga, în regentă, iar cuvântul subordonator, "încercuit" singur, trece în dreapta, ocund poziția inițială, de drept, în subordonată.

OBSERVAȚIE. Excluzând cazul lui *fiindcă* (<*fiind* + *că* = conjuncție subordonatoare), nu există locuțiuni conjuncționale pe bază de gerunziu. În acest sens, nici gruparea *dat fiind că*, deși pare a fi expresie fixă, nu constituie o locuțiune conjuncțională. *Că* din această grupare introduce o subiectivă, al cărei regent este gerunziul pasiv impersonal *dat fiind* (= *fiind dat)*, rămas în regentă, unde are funcția de complement circumstanțial de cauză: /*Dat fiind* [**că** *lucrurile se complică*], *nu mai contați pe mine*/.

(a) Gerunziul, încadrat în regentă, are funcție sintactică autonomă prin raportare la termenul regent (complemente circumstanțiale de timp, de cauză, de scop etc.)[187].

(b) Subordonata introdusă exclusiv prin relativ (conjuncție) se raportează la gerunziul rămas în stânga, având pe lângă acesta diferite funcții (completivă directă, completivă indirectă etc.). În exemplele date mai sus: (1) *știind* = complement circumstanțial de cauză; *că este foarte ocupat* = completivă directă[188]; (2) *încercând* = complement circumstanțial condițional; *să te comporți...* = completivă directă; (3) *alergând* = complement circumstanțial de timp; *să-ți deschidă poarta* = circumstanțială de scop; *temându-mă* = circumstanțial de cauză; *că ești deja culcat* = completivă indirectă.

2. Relativele *care, ce, cât (câtă, câți, câte)* apar frecvent precedate de alte pronume, în speță de *cel (ce(e)a, cei, cele)* și *tot (toată, toți, toate)*, dând impresia unor grupuri nedisociabile: *tot ce, toate câte, toți câți, cel care (cea care, cei care, cele care), cel ce (ceea ce, cei ce, cele ce).*

---

[187] De fapt, în majoritatea situațiilor, gerunziul, cu sau fără subiect propriu (= diferit de al verbului la mod personal) este nucleul unei contrageri, numită, tocmai de aceea, CONTRAGERE GERUNZIALĂ. În funcție de subordonata cu care este echivalentă, contragerea poate fi cauzală, temporală, condițională etc. (În interiorul contragerii, gerunziul este pe poziția unui predicat, numit adesea propredicat, predicat condiționat, predicat al contragerii etc. Vezi, pentru acesta și contrageri în general, Drașoveanu, 1997, p. 244-275; Hazy, 1997, p. 81-94.)

[188] Sau contragere (a unei cauzale, a unei condiționale, a unei temporale etc.).

Scanned with OKEN Scanner

În realitate, din aceste grupuri, cuvântul subordonator, încercuit și barat, este numai relativul (*ce, care, cât)*, nu și pronumele antecedent, care rămâne în stânga, în regentă: *A făcut tot* [*ce i-am spus*]; *Nu tot* [ce zboară] *se mănâncă; După toate* [*câte s-au întâmplat*] *nu mă miră nimic; S-au prezentat toți* [*câți au fost convocați*]; *Cei* [*care au absentat*] *vor fi trași la răspundere; Cel* [*ce naște*] *pătimește, cel* [*ce moare*] *odihnește.*

În toate exemplele date, subordonata introdusă prin relativ (*care, ce, cât*) este o atributivă, al cărei termen regent este pronumele nehotărât (demonstrativ) rămas în stânga, în propoziția regentă.

***2.1.** Un statut special are gruparea pronominală CEEA CE, cu formă invariabilă de nominativ-acuzativ și sens neutru, a cărei interpretare până astăzi este în două feluri în literatura de specialitate: ANALITICĂ (= pronume demonstrativ + pronume relativ)[189] și SINTETICĂ (= pronume relativ compus[190]).

În funcție de o interpretare sau alta, subordonata relativă este (întotdeauna) ATRIBUTIVĂ (*Fă ceea* [*ce te-am rugat*]) sau de diferite feluri – subiectivă (*Nu-i place* [*ceea ce a văzut*]), completivă directă (*Mănâncă* [*ceea ce-i dai*]), compeltivă indirectă (*Se teme*[*de ceea ce i-ai putea spune*]) etc.

2.1.1. În sprijinul calității de pronume relativ compus a lui *ceea ce* se aduc următoarele două argumente importante[191]:

(1) Din punctul de vedere al flexiunii cazuale, *ceea ce* se comportă ca un pronume invariabil în totalitatea componentelor sale, adică are numai formă de nominativ-acuzativ, nu și de genitiv-dativ. (Valoarea cazuală de genitiv se exprimă analitic, cu prepoziția *a*: *Pe baza* **a ceea ce** *am constatat ...; Confirmarea* **a ceea ce** *credeam că ...)*

Prin această trăsătură, *ceea ce* nu pare a face parte, ca formă de feminin, din paradigma grupului pronominal *cel ce* (*cei ce, cele ce, celui ce, celor ce*), care, prin variabilitatea cazuală a primei componente, se dovedește perfect analizabil. (Altfel spus, *ceea ce* ar fi pronume relativ compus, iar *cel ce* (*cei ce ...*), nu.)

ARGUMENT pentru *cel ce* interpretabil analitic (≠ pronume relativ compus): este de neconceput ca un cuvânt compus să aibă variație cazuală pe componente și funcții sintactice corespunzătoare acesteia: *Mă închin* **celui ce** *a venit* (*celui* = dativ, compl. indir.; *ce* = nominativ, subiect). Un

---

[189] Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 70.

[190] Vezi, LRC, I, 1974, p. 267. Vezi, mai ales pentru examinarea amănunțită, relativ recentă, Pană Dindelegan, 1994, p. 44-48.

[191] Argumentele sunt date după Pană Dindelegan, *lucr. cit.*, p. 44-48.

Scanned with OKEN Scanner

cuvânt, dacă e un singur cuvânt, fie el și compus, nu poate fi simultan în două cazuri (aici: dativ și nominativ) și cu două funcții distincte (aici: complement indirect și subiect). Prin urmare, *cel ce* (*cei ce, cele cè, cei ce*) este indiscutabil analizabil.

(2) Datorită sensului neutru, *ceea ce* nu mai este simțit ca formă pronominală de genul feminin, dovada fiind faptul că nu impune unui adjectiv femininul prin acord: **ceea ce este bună*, **ceea ce este interesantă* (comp. cu: *cel ce este bun, cei ce sunt buni, cele ce sunt bune*)[192].

Alte trăsături exclusive nu are, respectiv:

(a) Caracterul nedisociabil al grupului *ceea ce* printr-o prepoziție apare și la *cel ce* (*cu ceea ce,* nu și **ceea cu ce*; *despre cei ce,* nu și **cei despre ce* etc.), deosebindu-le de *cel care* (*cel cu care, cu cel despre care, cu aceia cu care* etc.). Cele două tipuri de grupări (*cel ce, ceea ce ...* și *cel care, cea care ...*) se deosebesc prin gradul diferit de sudură a elementelor componente.

(b) Contextele comune cu relativul *ce* (*Mă întristează* **ce** *s-a întâmplat – Mă întristează* **ceea ce** *s-a întâmplat ; Se gândește* **la ce** *s-a întâmpat; Se gândește* **la ceea** *s-a întâmplat* etc.), ca și cele diferite (*întrebarea* **ce** *mi-ai pus-o,* nu și **întrebarea* **ceea ce** *mi-ai pus-o*) nu infirmă, dar nici nu confirmă calitatea de pronume compus a lui *ceea ce*[193].

(c) În fapt, româna are doi *ceea ce*, unul cu sens neutru, invariabil cazual (= numai cu formă de nominativ-acuzativ) și un altul fără sens neutru, utilizat cu forma de genitiv-dativ *celei* (*celei ce*), marcând fără echivoc femininul: *În amintirea* **celei ce** *a fost atât de bună și de iubitoare...* Această din urmă formă este perechea masculinului *celui ce*, adică face parte din paradigma lui *cel ce* și este, fără discuție, analizabilă.

2.1.2. Dintre argumentele ce pot fi aduse în sprijinul interpretării ANALITICE a grupării *ceea ce* (cu sens neutru și formă invariabilă cazual)[194], reținem următoarele:

(1) *Ceea ce,* ca presupus relativ compus, nu cunoaște ipostaza de interogativ, după cum n-o cunosc nici grupările *cel ce* și *cel care*. Or, se știe, relativele provin din interogative.

(2) Argumentul sintactic de bază îl găsim în domeniul VALENȚELOR CAZUALE văzute prin prisma UNICITĂȚII FUNCȚIILOR. În acest sens, cele două componente ale grupului *ceea ce* evidențiază trei trăsături:

---

[192] Vezi, Pană Dindelegan, *lucr. cit.*, p. 46.

[193] Vezi, pentru acestea, Pană Dindelegan, *lucr. cit.*, p. 47.

[194] Celelalte forme (*celui ce, celei ce ...*), după cum s-a văzut, nu ridică probleme.

Scanned with OKEN Scanner

(a) Actualizează / pot actualiza valori cazuale diferite, respectiv: *ceea* = nominativ sau acuzativ (cu sau fără prepoziție), iar *ce* = nominativ sau acuzativ (exclusiv neprepozițional), fără a fi condiționat cazul uneia de cazul celeilalte.

(b) Îndeplinesc / pot îndeplini funcții sintactice diferite, de asemenea necondiționate una de alta, dar în corespondență cu valorile cazuale, respectiv: *ceea* = subiect, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement direct, complement indirect etc., iar *ce* = subiect, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement direct.

(c) Atât valorile cazuale, cât și funcțiile sintactice sunt impuse de partenerii de relație din cele două propoziții, parteneri obligatoriu diferiți, unul pentru *ceea* și altul pentru *ce*.

Se vede astfel că gruparea *ceea ce* se dezmembrează oarecum «de la sine», din moment ce componentele au cazuri și funcții diferite.

Exemplul 1: *Mi-a dat* **ceea ce**-*mi trebuia.*

(a) Verbul *a da* este (mono)tranzitiv (= cu o valență acuzativală), iar verbul *a trebui* este intranzitiv (= cu valență nominativală), adică unul cere complement direct, iar celălalt, subiect.

(b) Cele două valențe sunt satisfăcute simultan, cea acuzativală prin *ceea* (= complement direct), iar cea nominativală prin *ce* (= subiect).

Exemplul 2: *Am discutat* **despre ceea ce** *am văzut la meci.*

Verbul *a discuta* are valență prepozițională (= *a discuta despre* ...), ocupată (= satisfăcută, consumată) de *despre ceea* (= complement indirect), iar verbul *a vedea* are valență acuzativală, ocupată de *ce* (= complement direct).

Exemplul 3: *În amintirea* **a ceea ce** *am trăit împreună, îi mai scriu din când în când.*

Substantivul *amintirea* cere un genitiv, realizat aici printr-o construcție prepozițională (= așa-numita construcție echivalentă cu genitivul, strict formal un acuzativ cu *a*), cu funcție de atribut (= *a ceea*), iar verbul *a trăi*, folosit tranzitiv, are valența acuzativală satisfăcută prin *ce* (= complement direct).

Exemplu. 4: *A făcut* **ceea ce** *i-ai cerut.*

Ambele verbe sunt tranzitive și fiecare are valența acuzativală satisfăcută prin câte un complement direct, respectiv *ceea* pentru *a face* și *ce* pentru *a cere.* (Prin urmare, chiar și în situațiile în care demonstrativul *ceea* și relativul *ce* au, accidental, același caz și aceeași funcție, ele trebuie separate[195].)

---

[195] Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 70-71.

Scanned with OKEN Scanner

(3) În sprijinul aceleiași interpretări analitice a grupului *ceea ce* poate fi adus un argument de natură pragmatică și metodologică. Într-un exemplu ca *Nu înțelege mare lucru* **din ce-***i spui*, explicăm prepoziția *din* în subordonată nu prin verbul acesteia, care o refuză (**a spune din ...*), ci prin verbul din regentă (*a înțelege din...*), făcând apel la o construcție de bază preexistentă cu demonstrativul *ceea*, căruia îi aparținea prepoziția: *Nu înțelege mare lucru* **din ceea** *ce-i spui*.

În aceasta din urmă, pozițiile sintactice sunt cele firești și normal realizate (*din ceea* = complement indirect prepozițional, iar *ce* = complement direct). Or, este nelogic ca într-o structură în care îl avem deja pe *ceea*, cu funcția sintactică cerută de verbul din regentă, alta decât a lui *ce*, să procedăm invers, adică să-l cuplăm cu *ce*, ajungând de unde am plecat.

În ultimă instanță, în toate situațiile în care relativele au forma cazuală sau prepoziția impuse de verbul din regentă apelăm la același artificiu de analiză pentru a justifica forma relativului: *Du-te* **la cine** *te-a chemat* – *Du-te* **la acela care** *te-a chemat; Se îndrepta* **spre care** *îi era mai drag* – *Se îndrepta* **spre cel care** *îi era mai drag; Nu-ți băga nasul* **în ce** *nu te privește* – *Nu-ți băga nasul* **în ceea ce** *nu te privește*.

Asemenea construcții, fără a fi «decomprimate» (= refăcute prin introducerea demonstrativului), nu sunt, de fapt, analizabile.

(4) În ceea ce privește calitatea lui *ceea ce* de a introduce o apozitivă, funcționând ca un "substitut propozițional sau chiar frazal"[196] (*Nu învață, nu-i atent la lecții și absentează mereu,* **ceea ce** *arată că nu-l interesează școala*) reținem următoarele:

(a) Pe poziția lui *ceea* poate apărea și un substantiv cu înțeles foarte general și abstract: *lucru* (*ce / care...*), *problemă* (*ce / care...*), *motiv* (*ce / care...*), *afacere* (*ce / care...i*), *chestie* (*ce / care...*) etc. Mai mult, grupul în întregime poate fi înlocuit cu un substantiv + conjuncție: *Nu învață, nu-i atent la lecții...,* **lucru care** *mă supără enorm* / **dovadă că** *nu-l interesează școala.* Or, despre aceste grupări nu putem spune că sunt relaționale în totalitatea componentelor, că ar fi adică un fel de locuțiuni conjuncționale.

(b) Apoziție este de fapt numai primul element al grupului (demonstrativul *ceea* sau substantivul: *lucru, problemă, dovadă* etc.), o APOZIȚIE REZUMATIVĂ INTERPROPOZIȚIONALĂ[197], apărută din necesitatea atributivei determinative de a avea un termen regent. Prin urmare, din nou: ..., *ceea* [*ce* ...]; ..., *lucru* [*care* ...]; ..., *dovadă* [*că* ...] (nu: ..., [*ceea ce* ...]; ..., [*lucru care* ...]; ..., [*dovadă că* ...]).

---

[196] Pană Dindelegan, 1994, p. 47.

[197] În fraza segmentată, apoziția de acest tip «se lasă» în ultima propoziție «rezumată», ca să nu avem «resturi» neîncadrate nicăieri.

Scanned with OKEN Scanner

Relativul se încadrează în subordonata atributivă și are funcție sintactică în aceasta.

Toate cele de mai sus ne îndreptățesc să susținem varianta analitică de interpretare a grupurilor pronominale de tip "demonstrativ + relativ", inclusiv a grupării *ceea ce* cu sens neutru și formă cazuală invariabilă. Dincolo de motivația sinactică, această interpretare este mai simplă și cu mai mare grad de generalitate[198].

2.2. Același statut analizabil îl au grupările adverbiale *așa cum, acolo unde, atunci când,* indiferent dacă sunt dislocate (*așa ... cum, acolo ... unde, atunci ... când*) sau în succesiune neîntreruptă: *Așa să faci* [*cum îți spun*] - *Să faci așa* [*cum îți spun*].

Relativele din aceste grupări introduc subordonate circumstanțiale (de mod, de loc, de timp), ce au ca termen regent adverbul nerelativ (= «corelativ») din stânga, rămas în regentă.

Grupările adverbiale *așa cum, acolo unde, atunci când* sunt perechile celor pronominale de tip *cel care* (*cea care ...*) și *cel ce* (*ceea ce ...*) ca statut analitic identic și simetrie în segmentarea frazei (*așa* [*cum ...*] - *cel* [*care ...*]).

NOTĂ. Se atrage atenția, mai cu seamă în perimetrul analizei gramaticale gimnaziale, asupra greșelii (posibile) de a interpreta subordonatele circumstanțiale (introduse prin *cum, unde, când*) drept ... atributive, utilizând, greșit, se înțelege, întrebarea pe lângă adverbe, după modelul și cu obișnuința de la pronume (*care* **cel***?, care* **ceea***?* și, de aici, *care* **unde***?, care* **când***?*).

[198] Elimină singura excepție de la marcarea prin încercuire a relativului singur.

Scanned with OKEN Scanner

T 38 *SĂ* "SUBORDONATOR" / *SĂ* "NESUBORDONATOR"

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu vrea* **să** *procedeze altfel.*
(2) *Nu știe cum* **să** *procedeze.*

B. SOLUȚII:

(1) *să* = subordonator
(2) *să* = nesubordonator

C. COMENTARIU

0. În limba română, *să* este întotdeauna element component al conjunctivului, semn prin care persoanele I și a II-a (singular și plural) ale acestui mod se deosebesc de cele ale indicativuliu: *(eu) merg* (indicativ) / *(eu)* **să** *merg* (conjunctiv), *(tu) mergi* (indicativ)/*(tu)* **să** *mergi* (conjunctiv) etc.

De aceea spunem că *să* face parte din verb, iar în practica analizei grmaticale se subliniază (împreună cu verbul propriu-zis) ca făcând parte din predicat: *Aș vrea* **să** *mai* **discutăm**.

Mai rar, conjunctivul poate apărea și fără *să*, de regulă în propoziții principale: *Mulți ani* **trăiască!**; **Ducă-se** *naibii!*[199]

La persoana a III-a, conjunctivul se deosebește de indicativ nu numai prin *să*, ci și prin desinențe, alternanțe fonetice sau are chiar forme diferite (total sau parțial): *(el) lucrează* / *(el)* **să** *lucreze*; *(el)* **este** / *(el)* **să fie** etc.

0.1. Prin faptul că provine dintr-o conjuncție, este separat de corpul fonetic al verbului, acesta putând apărea (la conjunctiv) și fără *să* (vezi mai sus), iar conjunctivul este un mod subordonat (= propoziția în care se află este subordonată), *să* figurează în același timp printre conjuncțiile subordonatoare de bază ale limbii române, alături de *că* și *dacă*. (De aici denumirea tot mai frecvent folosită pentru *să*, aceea de CONJUNCȚIE-MORFEM sau, și mai exact, de morfem (= MORFEM DE CONJUNCTIV). În mod similar, lui *pe* de la acuzativul complementului direct îi

---

[199] Dintre subordonate, mai ales în concesive poate apărea conjuctivul fără *să*: *Își dorea de mult o casă la țară, cu grădină,* **fie** *ea oricât de mică* (*fie* = *să fie*).

Scanned with OKEN Scanner

spunem MORFEM DE ACUZATIV, articolului proclitic *lui* (din **lui** *Ion*, **lui** *Carmen*, **lui** *nenea* etc.) îi spunem MORFEM DE GENITIV / DATIV etc.). În această ultimă calitate, cea de conjuncție subordonatoare, *să*, ca toate cuvintele subordonatoare din frază, se încercuiește și se barează în analiza sintactică a frazei, ea introducând o subordonată: *Nu mai vrea* [**să** *treacă pe la voi*].

*OBSERVAȚIE. În realitate, o dată devenit morfem (= subunitate gramaticală a unui cuvânt), asemenea, de exemplu, unui auxiliar verbal, *să* încetează de a mai fi conjuncție propriu-zisă (= cuvânt)[200]. De aceea subordonata cu verbul-predicat la conjunctiv nu este o subordonată conjuncțională, ci una conjunctivală. Mijlocul ei de subordonare este însuși modul conjunctiv, prin morfemul *să*, așa cum, de exemplu, pentru gerunziu este sufixul său (*-ând, -ind*). În consecință, acest *să* nici n-ar trebui «încercuit» ca un conectiv oarecare. Dacă totuși o facem, aceasta se justifică numai printr-o tradiție bine instalată ca tehnică și practică a segmentării frazei.

0.2. În combinație cu diferite prepoziții (adverbe), *să* dă naștere unor locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *ca să, pentru ca să, fără să, fără ca să, măcar să, înainte să, înainte ca să* etc., a căror finală o constituie *să*: *A plecat* **fără să** *mă anunțe.*

Uneori, elementele componente ale acestor locuțiuni sunt DISLOCATE[201], respectiv între *să* și celelalte componente (*ca, pentru ca, fără, fără ca, înainte ca*) apare un cuvând sau un grup de cuvinte. În această situație, marcarea locuțiunii conjuncționale se realizează prin "semicercuri", bara punându-se în mod firesc în fața primului element (**fără...să, fără ca... să**) etc.): *A plecat* [**fără ca** *cel puțin* **să**-*și ia rămas bun.*

În analiza gramaticală se comit aici adesea trei tipuri de greșeli, ușor previzibile:

(1) interpretarea eronată a primelor elemente drept conjuncții, fără nici un «amestec» al lui *să*: **Pentru ca** *la întoarcere să n-aibă surprize, a lăsat în locul său un om de nădejde;*

(2) încercuirea și barearea doar a lui *să*, având ca rezultat o segmentare greșită a frazei: *A plecat cu o oră mai devreme de-acasă, pentru ca la sosirea profesorlui* [**să** *fie și el de față*];

---

[200] Contează mai puțin faptul că *să*, asemenea auxiliarelor, nu este contopit cu radicalul verbului, încadrându-se în categoria așa-numitelor afixe mobile. (Vezi, pentru acestea, Guțu Romalo, 1968, passim.

[201] Vezi, Drașoveanu, 1966, p. 12.

Scanned with OKEN Scanner

(3) încercuirea separată a componentelor locuțiunii, ca și cum subordonata ar fi introdusă prin două cuvinte subordonatoare.

1. În anumite situații[202], *să* își pierde calitatea de element subordonator, funcționând exclusiv ca semn al conjunctivului (și subliniat, firește, în predicat). În acest caz, *să* nu se încercuiește și nici nu se barează. Situațiile sunt următoarele:

1.1. Conjunctivul (cu *să*) formează împreună cu verbul auxiliar *a avea* (la indicativ prezent) sau cu auxiliarul invariabil "o"[203] VIITORUL ÎNTÂI AL INDICATIVULUI: **Am să plec** *mâine la oraș (am să plec = voi pleca);* **O să rezolvăm** *mai multe probleme (o să rezolvăm = vom rezolva*).

A avea, ca auxiliar de viitor, se conjugă normal: **am** (*să merg*), **ai** (*să mergi*), **are** (*să meargă*), **avem** (*să mergem*), **aveți** (*să mergeți*), **au** (*să meargă*).

Necunoașterea acestei forme de viitor și încercuirea «automată» a lui *să*, ca și cum ar fi două verbe oarecare la mod personal (comp. *am să studiez* cu *vreau să studiez*), se prelungesc ca greșeală și în analiza frazei: două predicate și deci două propoziții, în loc de una singură.

Prin urmare, în analiza gramaticală, gruparea "*a avea* + conjunctiv" va fi interpretată ca fiind UN SINGUR VERB la indicativ, nu conjunctiv, timpul viitor (întâi). (Verbul conjugat la indicativ viitor se «citește» de la componenta a doua, cea care formal este la conjunctiv. Într-un exemplu ca *are să insiste*, verbul la indicativ viitor este *a insista*.)

OBSERVAȚIE. Se înțelege că verbul la viitorul de acest tip poate apărea atât în propoziții principale (**Are să** *să te mai* ***caute*** *mâine*), cât și în propoziții secundare (subordonate), în acest din urmă caz mijlocul de subordonare fiind un cuvânt relațional oarecare (*Mi-a spus* **că** *are să revină*).

1.2. Conjunctivul (cu *să*) apare în propoziții INTEROGATIVE, obligatoriu PRINCIPALE. Acestea pot avea cuvânt interogativ (pronume (adjective) și adverbe interogative: *care, cine, ce, unde, când, cum* etc.) sau nu:

(1) *Cu cine să mai discut? ; Unde să plece?; Cât să-ți dau?*

(2) *Să vin mâine la voi?; Să vă aștepte la ieșire?*

---

[202] Vezi, Drașoveanu, 1966, p. 13.

[203] Proveniența acestui "o" este controversată: fie de la *a vrea* (*voi* > *oi*, *o*), fie de la *a avea*. (Vezi, pentru acesta, ILR, 1978, p. 315.) Fiind vorba de o formă verbală a unui auxiliar, e bine să-i spunem pe nume (= auxiliar), nu "particulă", termen ambiguu și impropriu.

Scanned with OKEN Scanner

1.3. *Să* este precedat de un alt cuvând subordonator, în speță de un pronume (adverb) relativ (*care, cine, ce, cât, unde, cum* etc.) sau de conjuncție *dacă:*

(1) *Nu știe* **ce** *să mai facă de durere; Nu mi-a spus* **unde** *să-l caut.*

(2) *L-am întrebat* **dacă** *să mai încerc sau nu.*

În această situație, cuvântul subordonator (introductiv), barat și încercuit, este numai primul, *să* rămânând exclusiv component al conjunctivului: *Spune-mi* [**cu cine** *să discut în această chestiune*].

În consecință, nu e vorba de "două" cuvinte subordonatoare, astfel încât atât încercuirea cuvântului subordonator (*ce, unde, dacă* etc.) împreună cu *să* ([**ce să,** [**unde să,** [**dacă să** etc.), cât și încercuirea și bararea lor separată ([**ce** [**să,** [**unde** [**să,** [**dacă** [**să** etc.), ca și cum ar introduce fiecare altă subordonată sau ar introduce una singură, dar… «de două ori»,** constituie deopotrivă greșeli.

1.4. Conjunctivul (cu *să*), indiferent de persoană, are valoare de IMPERATIV și, în mod fiersc, apare în propoziții principale: **Să vii** *mâine la noi! (să vii = vino);* **Să ne ducem** *cu toții la film!;* **Să se acorde** *mai multă atenție ortografiei!;* **Să nu** *mă mai* **cauți!** *(să nu mă mai cauți = nu mă mai căuta).*

Nerecunoașterea acestei valori a conjunctivului și, în consecință, marcarea lui *să* drept cuvânt subordonator conduc la interpretarea greșită a unei principale ca propoziție subordonată.

Scanned with OKEN Scanner

T 39 *RELATIV* + PREDICAT EXPRIMAT / PREDICAT NEEXPRIMAT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu mi-a spus* **când** *vine.*
(2) *De venit, vine, dar nu știu* **când.**

B. SOLUȚII:

(1) *când* = adverb relativ cu predicat exprimat
(2) *când* = adverb relativ cu predicat neexprimat (subînțeles: *vine*)

C. COMENTARIU

0. Între cuvântul relativ (subordonator) și predicatul subordonatei introduse se stabilește raportul obligatoriu de 1:1 (= la un singur cuvânt subordonator un singur predicat subordonat, nu mai multe sau nici unul)[204].

1. În situația în care, dintr-un motiv sau altul, verbul predicat reclamat de relativ NU ESTE EXPRIMAT, poziția lui sintactică este liberă și avem de-a face cu fenomenul SUBÎNȚELEGERII. Nu spunem că nu există predicat, ci doar că nu este exprimat. Nesocotirea acestui fapt, adică "nesubînțelegerea" predicatului, are consecințe imediate asupra analizei frazei, respectiv aprecierea falsă a numărului de propoziții și a felului acestora.

La modul general, deosebim două tipuri de situații în care prezența cuvântului relativ reclamă subînțelegerea unui predicat.

1.1. În frază apar două sau mai multe cuvinte relative (subordonatoare) ÎN SUCCESIUNE și un singur predicat subordonat, exprimat fie după ultimul cuvânt relativ, fie după primul:

Spune-mi **unde, când** *și* **cum** v r e i *să ne întâlnim; Nu mi-a comunicat exact* **când** v a v e n i **, cu ce** *și* **pe unde.**

Relația 1:1 între relative și predicate subordonate mai sus amintită obligă la subînțelegerea predicatului existent pe lângă fiecare relativ. Coordonarea se stabilește așadar nu între relative, ci între propozițiile subordonate introduse prin acestea: *Spune-mi* **unde** [vrei], **când** [vrei] *și*

---

[204] Vezi, pentru întreaga problemă, Drașoveanu, 1971, p. 330.

Scanned with OKEN Scanner

cum v r e i *să ne întâlnim; Nu mi-a comunicat exact* **când** v a v e n i, **cu ce** [va veni] *și* **pe unde** [va veni].

Coordonarea se realizează de obicei între subordonate de același fel, dar, mai rar, și între subordonate diferite: *Vine* **când** [poate] *și* **cum** *poate* (circumstanțială de TIMP + circumstanțială de MOD; *Dă* **cât** [vrea] *și* **cui** *vrea* (circumstanțială de MOD CANTITATIVĂ + COMPLETIVĂ INDIRECTĂ).

1.2. Relativul apare la sfârșitul unei propoziții (principale sau secundare), dând «impresia» că propoziția este completă, întreagă, nelipsindu-i nimic:

(1) La sfârșitul unei propoziții în raport de coordonare cu alta, relativul apărând sau în prima, sau în a doua coordonată:

(a) verbul subînțeles se află în coordonata a doua: *Nu știu* **de ce** [mă enervează], *dar parcă mă* e n e r v e a z ă *persoana lui; Nu-mi dau seama* **cum** [s-a descurcat], *dar el* s – a d e s c u r c a t;

(b) verbul subînțeles se află în prima coordonată, cea din stânga: V o i v e n i *în mod sigur, dar nu știu* **când** [voi veni]; *Mi-a transmis că* v a t r e c e *pe la voi, dar n-a precizat* **când** [va trece].

(2) La sfârșitul unei secundare necoordonate cu altă secundară; S – a s u p ă r a t *pe toată lumea, fără să știu* **de ce** [s-a supărat]; *Îl ascultă orbește, fără să știe* **de ce** [îl ascultă] *și* **până când** [îl va asculta]; S e p l â n g e *de toată lumea, deși n-are* **de ce** [să se plângă]. (Vezi, pentru cazurile de «nesubînțelegere» a predicatului, T 40.)

1.3. Asupra necesității de a subînțelege un verb și deci de a prelungi enunțul cu încă o propoziție ne atrage atenție, la modul explicit, și poziția cuvântului subordonator, una nefirească, adică ... la sfârșitul propoziției. Or, cuvântul subordonator, ca introductiv ce este, trebuie să se afle la început, nu la sfârșit. Acest lucru înseamnă că propoziția pe care o introduce / trebuie s-o introducă și al cărei semn gramatical este verbul la mod personal nu este exprimată, dar trebuie subînțeleasă.

***1.3.1.** Abatere reală de la această poziție introductivă[205] a conectivului interpropozițional, care nu reclamă subînțelegerea unui verb și nici repoziționarea conectivului (din finala subordonatei în fruntea acesteia)[206], o constituie gruparea "verb + verbul *a ști* (la forma negativă) + pronume (adverb) relativ", semnalată și analizată în detalii de D.D.

---

[205] Indiferent dacă e inițială propriu-zisă, postinițială, cvasipostinițială, ea, oricum, este inversul celei finale (= terminale).

[206] Nu este vorba deci de inversiuni sau de construcții inverse.

Scanned with OKEN Scanner

Drașoveanu[207], dovedind astfel existența, și la nivelul interpropozițional, a unor relații sintactice subordonatoare INVERSE ca direcție (= de la stânga la dreapta) datorită poziției conectivelor (= în dreapta subordonatului).

Este vorba despre construcția cristalizată *nu știu unde* (*când, cum, cine, ce, cui* etc.), care actualizează diferite tipuri de subordonate, în funcție de verbul regent și construcția / înțelesul gramatical al conectivului:

(1) *S-a dus nu știu* **unde / când / cum** (subordonată circumstanțială de loc / de timp / de mod);

(2) *I-a scris nu știu* **cui** (subordonată completivă indirectă);

(3) *A venit nu știu* **cine / cu cine / pentru ce** ... (subiectivă, sociativă, circumstanțială de scop ...)[208].

NOTĂ. Conectivele din aceste construcții (*cum, când, cine, cui* ...) sunt perechea lui *de* "postpoziție" din *grozav* **de** *harnică*[209].

---

[207] 1997, p. 57-58. De aici sunt luate unele exemple, iar altele sunt construite după modelul acestora.

[208] Cu totul alt fenomen sintactic avem în grupările *un "nu știu ce", un "nu știu cum"* folosite substantival.

[209] Vezi Drașoveanu, *lucr. cit.*, p. 55. Vezi și T 31.

inv. 182498

Scanned with OKEN Scanner

T 40 CUVINTE RELATIVE – «SUBORDONATOARE» / «NESUBORDONATOARE»

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu mi s-a comunicat* **care** *dintre ei va veni cu trenul.*
(2) *Nu mi s-a comunicat* **care** *când va veni.*

B. SOLUȚII:

(1) *care* = pronume relativ «subordonator»
(2) *care* = pronume relativ «nesubordonator»

C. COMENTARIU

0. Fie următoarele tipuri de exemple:

(1) *În concediu face cine ce-l taie capul; Adă repede cui ce-i trebuie și s-o luăm din loc; La casa lui mănâncă cine ce are; De sărbători se îmbracă cine cu ce are mai frumos.*

(2) *La nuntă a dansat cine cu cine a vrut; În război bate cine pe cine poate.*

(3) *După-masă ne-am plimbat care cu care a vrut; În timpul încăierării, a dat care în care a nimerit.*

(4) *În graba mare, s-a îmbrăcat care cu ce-a apucat; La urmă a primit care ce-a meritat.*

(5) *N-are decât să facă cine cum îi place; Să vină cine când poate.; După program, s-a dus cine unde a vrut.*

(6) *Din sala de concurs nu iese care când poftește; Apostrofează pe care cum îl vede pe coridor.*

1. Examinând exemplele de mai sus, putem constata următoarele:

1.1. În fiecare cuplu (regentă + subordonată) se «întâlnesc» câte două cuvinte relative, cel puțin formal, în succesiune obligatorie: (1) *cine* + *ce*; (2) *cine* + *cine*; (3) *care* + *care*; (4) *care* + *ce*; (5) *cine* + adverb relativ (*cum, când, unde*); (6) *care* + adverb relativ (*cum, când* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

1.2. Ca poziție în frază, primul relativ se situează la sfârșitul regentei, iar cel de-al doilea, în fruntea subordonatei. Ele se repartizează clar pe funcții: primul în regentă, iar al doilea în subordonată, ceea ce exclude apartenența lor la aceeași propoziție: *Vine care* [*când poate*].

1.3. Frazele astfel constituite sunt COMPLETE și de aceea nu permit subînțelegerea vreunui verb, încât să avem "la un cuvânt subordonator un predicat subordonat". Prin aceasta, grupările aici discutate se deosebesc atât de cele de tipul *Fără să știe de ce, a început să râdă* (= *Fără să știe de ce* [râde], *a început să râdă),* cât și de cele de tipul *Nu știe când și cu ce va veni* (= *Nu știe când* [va veni] *și cu ce va veni*), în care subînțelegerea unui verb este obligatorie.

1.4. Întrucât din cele două - și numai două - propoziții ale frazei, doar una, cea de-a doua, este subordonată și are cuvântul subordonator în poziția lui firească (= introductivă), înseamnă că din grupurile *cine* + *cine, cine* + *ce, cine* + *când* etc., numai unul își poate exercita rolul subordonator, și anume cel de-al doilea, care se încercuiește și se barează: *Vine care* [**când** *poate*].

Cât privește primul «relativ» (*cine, care*), acesta este doar ca formă relativ, înțelesul lui fiind acela al unu PRONUME NEHOTĂRÂT compus, dovadă că îl și putem înțelege astfel în text: *Merge care unde vrea = Merge fiecare unde vrea; Nu poți da întotdeauna la care ce-i trebuie = Nu poți da întotdeauna la fiecare ce-i trebuie.*

Dimpotrivă, înțelegerea ca "nehotărât" a relativului din fruntea subordonatei se exclude:**Merge care fieunde vrea; *A dat care în fiecare s-a nimerit.*

Același sens "nehotărât" îl are și *cine*, care poate fi substituit în primul când cu *fiecare*, asemenea lui *care*, și mai puțin, dar nu imposibil, cu *fiecine*, întrucât pronumele nehotărât *fiecine* este rar utilizat în româna actuală: *A dansat cine cu cine-a vrut = A dansat fiecare cu cine-a vrut; Adă repede cui ce-i trebuie... = Adă repede fiecăruia ce-i trebuie...*

OBSERVAȚIE. Într-un anumit fel, *cine* și *care* ca pronume relative ... nerelaționale sunt reversul pronumelor nehotărâte *oricare* și *oricine* folosite cu valoare relațională: *Discută același lucru cu oricine se întâlnea.*

Scanned with OKEN Scanner

2. Când subordonata este o interogativă indirectă, având ca regent un verb "de informare" (*a întreba, a ști, a afla, a spune* etc.), *cine* și *care* "nesubordonatoare" (= fiecine, fiecare) refuză încadrarea în regentă, fiind cerute de verbul din subordonată: / *Nu știu* / [*care la ce oră a intrat în cămin*] (*care* = subiect în subordonată, nu în regentă).

În asemenea situații se perpetuează structura din ÎNTREBAREA DIRECTĂ (= principală) TRANSFORMATĂ în ÎNTREBARE INDIRECTĂ (= subordonată interogativă indirectă):

Cui ce-i place din cartea aceasta? → *Mă întreb* [*cui ce-i place din cartea acesta*]; *La care ce musafiri i-au venit?* → *Nu-mi dau useama* [*la care ce musafiri i-au venit*]; *Care încotro a luat-o?* → *Spune-mi* [*care încotro a luat-o*].

Operând transformarea lui *care (cine)* în *fiecare (fiecine)*, se cere plasat în subordonată pe poziția normală reclamată de relația sa cu verbul: *Nu știu care la ce oră vine* → *Nu știu la ce oră vine fiecare; Mă întreb cui ce-i place din cartea aceasta* → *Mă întreb ce-i place fiecăruia din cartea aceasta.* (A se observa și fenomenul dublării complementului indirect (*-i... fiecăruia*); *N-am văzut care când a trecut linia de sosire* → *N-am văzut când a trecut fiecare linia de sosire.*

OBSERVAȚIE. Aceeași repoziționare se cere efectuată și în principalele interogative care, în vorbirea indirectă, au devenit subordonate interogative indirecte: *Care ce-a spus?* → *Ce-a spus fiecare?; Care încotro a luat-o?* → *Încotro a luat-o fiecare?*

Se vede astfel că numai unul din pronume (adverbe) este interogativ, nu amândouă. (O propoziție nu poate fi dublu interogativă.) Ca atare, dintr-un grup precum *care ce*, numai al doilea este pronume interogativ «în acțiune».

3. În denumirea acestor cuvinte relative, care nu sunt de fapt ... relative, utilizăm termenul "pronume relative nesubordonatoare", nu pentru că ar elimina nonsensul din "pronume relativ nerelativ", ci pentru că, fiind format prin alăturarea a două cuvinte indirect antonime, «maschează» oarecum nonsensul. Ele s-ar putea numi de altfel pur și simplu ... NEHOTĂRÂTE.

Scanned with OKEN Scanner

T 41 «REALE» LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE / «FALSE» LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **În caz că** *ai timp, treci pe la noi.*
(2) **În cazul că** *ai timp, treci pe la noi.*

B. SOLUȚII:

(1) *în caz că* = «reală»locuțiune conjuncțională condițională
(2) *în cazul că* = «falsă» locuțiune conjuncțională (= substantiv în acuzativ cu prepoziție + conjuncția *că*)

C. COMENTARIU

0. Reținând aici doar locuțiunile conjuncționale în care intră un substantiv (vezi, pentru celelalte, T 33), este de remarcat că acesta este în cazul acuzativ cu prepoziție și obligatoriu NEARTICULAT: *din acuză că, din pricină că, pe motiv că, în caz că, în loc să, de vreme ce, din moment ce, în timp ce, în vreme ce* etc.

OBSERVAȚIE. În analiza sintactică a frazei, locuțiunea conjuncțională se «încercuiește» în totalitatea elementelor ei componente: [**De vreme ce** *tot ai venit*], */apoi stai/.*

0.1. Imediat ce substantivul se articulează, locuțiunea conjuncțională se «distruge», respectiv cuvânt subordonator (introductiv) este doar conjuncția din finala grupului, încercuită și barată (în stânga), iar substantivul articulat (în acuzativ cu prepoziție) rămâne în stânga, în propoziția regentă:

(a_1) *N-a mai participat la ședințele noastre,* [**pe motiv că** *a fost bolnav*].

(b_1) *N-a mai participat la ședințele noastre, pe motivul* [**că** *a fost bolnav*].

Scanned with OKEN Scanner

Consecințe:

(1) Substantivul rămas în stânga, fost component al locuțiunii, devine termen regent pentru propoziția de după el, propoziție care, din această cauză, este o atributivă.

(2) Funcția fostei circumstanțiale este preluată de substantivul articulat rămas în regentă, care devine astfel un complement circumstanțial.

Reluând exemplele de mai sus, avem:

(a_1) *pe motiv că a fost bolnav* = CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ, introdusă prin locuțiunea conuncțională *pe motiv că*;

(b_1) *că a fost bolnav* = ATRIBUTIVĂ, introdusă prin conjuncția *că*; termen regent = substantivul *pe motivul* (din regentă). Acesta din urmă, *pe motivul*, are în cadrul regentei funcția de complement circumstanțial de cauză.

1. După modelul *pe motivul (în cazul că)* avem în română multe alte grupuri care «seamănă» cu o locuțiune conjuncțională, dar care, toate, se analizează după modelul dat, substantivul rămânând în regentă și având acolo diferite funcții sintactice, iar conjuncția, de regulă *că* sau *să*, introducând o atributivă: *cu condiția să..., cu scopul să..., cu intenția să..., cu speranța că* (sau *să*)..., *în alternativa că, în eventualitatea că..., pe lângă faptul că..., în afară de faptul că...* etc.

În unele grupări, substantivul este în genitiv (*în afara faptului că..., în ciuda faptului că..., din cauza faptului că...*) sau în dativ (*datorită faptului că...*) sau chiar în nominativ (*dat fiind faptul că...*).

1.1. Necunoașterea modelului de interpretare a acestor grupuri («false» locuțiuni) se soldează cu producerea a trei tipuri de greșeli: (1) o segmentare eronată a frazei; (2) o subordonată atributivă interpretată drept circumstanțială; (3) un cuvânt cu funcție sintactică autonomă (*în cazul, pe motivul, în alternativa* etc.) rămas neanalizat sintactic, o dată ce e cuprins în «falsa» locuțiune.

Scanned with OKEN Scanner

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *L-am întrebat* **ce**-*a văzut în oraș.*
(2) *L-am întrebat* **ce** *film a văzut în oraș.*
(3) **Ce** *splendidă zi e azi!*

B. SOLUȚII:

(1) *ce* = pronume
(2) *ce* = adjectiv
(3) *ce* = adverb

C. COMENTARIU

0. Valoarea originară și fundamentală a lui *ce* este de PRONUME INTEROGATIV, din care prin trecerea vorbirii directe (*Ce-ați făcut în oraș?*) în vorbire indirectă (*Nu mi-ați spus ce-ați făcut în oraș*) a rezultat calitatea de PRONUME RELATIV, înțeles aici ca element subordonator.

1. Ca pronume (interogativ sau relativ), *ce* este INVARIABIL, având o singură formă, utilizată atât pentru nominativ, cât și pentru acuzativ, îndeplinind funcțiile sintactice proprii celor două cazuri (subiect, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement direct, complement indirect, diverse complemente circumstanțiale). Ilustrăm cu exemple câteva dintre ele:

(a) **Ce** *s-a întâmpat? (Nu știu* **ce** *s-a întâmpat)* – subiect (N);

(b) **Ce** *este el de meserie? (Am aflat* **ce** *este el de meserie)* – nume predicativ (N);

(c) **Ce** *se consideră el? (El nu-i* **ce** *se consideră el)* – element predicativ suplimentar (N);

(d) **Ce**-*ai primit de ziua ta? (Nu-mi dau seama* **ce**-*ai primit de ziua ta)* – complement direct (Ac);

(e) **Ce** *te consideră colegii? (Știu și eu* **ce**-*l consideră colegii)* – element predicativ suplimentar (Ac);

(f) **La ce** *te pricepi mai bine? (Mi-a spus* **la ce** *te pricepi mai bine)* – complement indirect (Ac);

(g) **Spre ce** *te îndrepți acum? (Spune-mi* **spre ce** *te îndrepți acum)* – complement circumstanțial de loc (Ac);

Scanned with OKEN Scanner

(h) **De ce** *plângi?* (*Spune-mi* **de ce** *plângi*) – complement circumstanțial de cauză (Ac);

(i) **După ce** *s-a dus Ion la magazin?* (*Nu mi-ai spus* **după ce** *s-a dus Ion la magazin*) – complement circumstanțial de scop[210] (Ac);

(j) **Din ce** *e rochia ta?* (*Nu-mi dau seama* **din ce** *e rochia ta*) – nume predicativ (Ac).

OBSERVAȚIA 1. Relativul *ce* ca introductiv al unei atributive (= relativ propriu-zis, utilizat numai fără prepoziție)[211] este destul de rar, locul lui fiind luat de *care*: *Fata* **ce**-*a intrat acum este vecina mea; Prietenia* **ce** *i-o port este de-o viață.*

OBSERVAȚIA 2. Tot pronume relativ este *ce* în grupările *cel ce (ceea ce, cei ce, cele ce), tot ce* etc.

2. Urmat de un substantiv, obligatoriu nearticulat, pe care-l determină și cu care, dacă forma i-ar permite, s-ar acorda «vizibil» la nivelul expresiei în gen, număr și caz, *ce* se transformă în ADJECTIV (interogativ, relativ): **Ce** *treburi ai pe la noi? (Nu ne interesează* **ce** *treburi ai pe la noi*).

Aspectul formal invariabil îi face mai greu sesizabilă calitatea de adjectiv (= cuvânt acordat în gen, număr și caz). Ca probă a acordului se poate folosi însă substituirea lui *ce* cu interogativ-relativul *cât (câtă, câți, câte*), care marchează prin desinențe atât genul, cât și numărul: *Nu știi* **ce** p r o b l e m e *are? – Nu știi* **câte** p r o b l e m e *are?* (nu și ***câți** *probleme*, ***cât** *probleme* etc.).

Și în ipostaza de adjectiv, *ce* are numai două cazuri, nominativ și acuzativ, ca rezultat al acordului cu substantivul de după el, care, în această poziție, nu poate avea decât aceste două cazuri.

Funcția sintactică a adejctivului *ce*, indiferent de caz, este cea de ATRIBUT ADJECTIVAL, ca la toate adjectivele pronominale.

2.1. Greșelile posibile în interpretarea lui *ce* (adjectiv) sunt două: nesesizarea calității de adjectiv și prin urmare considerarea lui drept pronume relativ și invers, interpretarea sa ca adjectiv atunci când este de fapt pronume, prin raportare greșită la substantivul (pronumele) antece-

---

[210] Deosebirea dintre cele două funcții (circumstanțial de cauză / circumstanțial de scop) se poate realiza adesea numai într-un context mai larg, deoarece prepozițiile uzuale (*de, pentru*) sunt aceleași.

[211] Nu avem în vedere atributiva ca interogativă indirectă (pe lângă substantive de tipul: *întrebare, chestiune, problemă* etc.), situație în care *ce* poate fi însoțit, cel puțin teoretic, de orice prepoziție a acuzativului: *Mi-a pus întrebarea* **de ce / cu ce / pentru ce / fără ce** *... am venit.*

Scanned with OKEN Scanner

dent din regentă: *Simpatia* **ce** *ți-o port este sinceră.* (Vezi, pentru toate aceste probleme, T 17).

OBSERVAȚIE. *Ce* este element component în numeroase locuțiuni conjuncționale. (Vezi T 33, T 44, T 45.)

3. În limba română, *ce* mai apare într-o ipostază, în care nu e nici pronume și nici adjectiv, ci are,O VALOARE ADVERBIALĂ[212], cel mai adesea exclamativă: **Ce** *bine-mi pare!*

Deosebim două situații:

3.1. Apărut în fața unor adjective sau adverbe, *ce* "adverbial", echivalent cu *cât de (așa de, atât de* etc.) sau cu *foarte,* le dă acestora gradul superlativ absolut: **Ce** *frumoasă e pădurea vara! ;* **Ce** *departe stai!;* **Ce** *târziu te-ai culcat!*

OBSERVAȚIA 1. În ce privește funcția lui *ce* în aceste structuri, problema se pune în același fel ca la echivalentele lui (*cât de, așa de, grozav de* ...) și depinde de acceptarea / neacceptarea superlativului absolut cu aceste realizări ca membru al categoriei intensității și/sau comparației. Dacă da, *ce* nu are funcție sintactică autonomă, iar dacă nu, *ce* este circumstanțial de mod.

*OBSERVAȚIA 2. O situație mai puțin clară ca organizare sintactică are structura "*ce* + substantiv + adjectiv": *Nu știi* **ce** *fată frumoasă s-a făcut Nora; Ai văzut* **ce** *casă mare are?*

Aici, *ce* poate fi interpretat fie ca ADJECTIV PRONOMINAL situat în poziție proclitică față de substantiv, poziția firească a adjectivului relativ (comp. cu *Nu știu* **ce** *cărți mi-a adus*), fie ca ADVERB din structura superlativului absolut al adjectivului de după substantiv, prin echivalență gramaticală de ansamblu cu construcția în care *ce* stă în fața adjectivului (*Nu știi* **ce** *frumoasă fată s-a făcut Nora; Ai văzut* **ce** *mare casă au?*). Optăm pentru prima variantă (*ce* = adjectiv), deoarece, situat în fața substantivului, *ce* nu este înlocuibil cu *cât de* (= termenul de identificare) și, de altfel, e greu de acceptat o asemenea dislocare prin substantiv a superlativului absolut.

*OBSERVAȚIA 3. În ce privește statutul morfologic al lui *ce* din gruparea cu valoare exclamativă "*ce de* + substantiv" (*ce de oameni, ce de bani, ce de bombe, ce de țuică, ce de pește* etc.), considerăm că acesta nu este adverb (*ce ≠ cât de*), ci adjectiv pronominal pe lângă un SUBSTANTIV cu înțeles cantitativ superlativ ELIPTIC (= *mulțime, groază, cantitate, mare, puzderie* etc.)

În ciuda sensului cantitativ evident, nu se poate accepta gruparea *ce de* ca fiind locuțiune (adjectivală sau adverbială), deoarece nu există asemenea locuțiuni terminate în prepoziție.

---

[212] Vezi LRC, I, 1974, p. 276.

Scanned with OKEN Scanner

3.2. Antepus unui verb, *ce* are înțelesul de *cât de mult, cât de bine* etc. (un adverb de mod la gradul superlativ): **Ce** *le mai știi, prietene!;* **Ce** *se mai agită...!*

Se înțelege că în această din urmă situație (**3.2.**), *ce* are funcția autonomă, și anume de complement de mod. Tot adverb este *ce* când poate fi echivalat, aproximativ, firește, cu adverbul relativ *cum*: *De prost* **ce este**, *nu știe nici ce-i NATO; De leneș* **ce este**, *nu se spală nici pe dinți; De mare* **ce se crede**, *nu mai salută pe nimeni.* (Funcțiile sintactice ale acestui *ce* în subordonata modală introdusă sunt aceleași cu ale relativului *cum*: nume predicativ în primele două exemple, element predicativ suplimentar în al treilea. Adjectivul (cu prepoziție) rămas în stânga (= în regentă) este un circumstanțial de cauză construit prepozițional-adjectival.)

3.3. *Ce* "adverbial" poate apărea și ca relativ, valoarea exclamativă atenuându-i-se: *Nu știi* **ce** *bine-mi pare; Abia acum și-a dat seama* **ce** *frumoasă era; Să fi văzut* **ce** *se mai mândrea cu pantofii cei noi.*

Scanned with OKEN Scanner

T 43 *CUM* – NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DE MOD / ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *El nu mai e* **cum** *era înainte.*
(2) *N-ai idee* **cum** *se descurcă.*
(3) *El nu mai e* **cum** *îl știi.*

B. SOLUȚII:

(1) *cum* = nume predicativ
(2) *cum* = complement circumstanțial de mod
(3) *cum* = element predicativ suplimentar

C. COMENTARIU

0. Valoarea fundamentală a lui *cum,* în calitate de adverb interogativ (sau relativ), este modală, indiferent de subordonata pe care o introduce în ipostaza de relativ.

Ca adverb ce este, *cum* se încadrează ca membru în propoziția introdusă, având o anumită funcție sintactică.

1. Obișnuiți să acordăm adverbului funcția sintactică în strictă dependență de conținutul său lexical (adverb de timp – complement circumstanțial de timp; adverb de loc – complement circumstanțial de loc; adverb de mod – complement circumstanțial de mod) și după «întrebare», lui *cum* i se rezervă funcția de complement circumstanțial de mod, funcție pe care o are în general, dar nu întotdeauna.

Prin raportare la situația concretă din propoziția în care se încadrează, *cum* are trei funcții mai importante:

1.1. NUME PREDICATIV - în prezența unui auxiliar predicativ, cel mai adesea *a fi:* **Cum** *va fi vremea mâine?; Nu știu* **cum** *va fi vremea mâine.*

Argumentarea funcției de nume predicativ se poate face în două feluri:

(a) prin substituirea lui *cum* interogativ cu răspunsul, obținând pe poziția lui *cum* un adjectiv-nume predicativ foarte «clar»: **Cum** *e prietenul tău?* → *Prietenul meu e* **inteligent**;

(b) prin imposibilitatea de a avea altă funcție: auxiliarul predicativ are nevoie atât de nume predicativ, cât și de subiect. Cum adverbul nu poate fi subiect, rămâne ca substantivul (pronumele) în nominativ să fie subiect,

Scanned with OKEN Scanner

iar nume predicativ să fie adverbul *cum*. (Propoziţiile *Cum este el?; Vezi cum este el?* şi *El este harnic* sunt considerate ca având aceeaşi structură - aceleaşi funcţii şi în acelaşi fel repartizate.)

1.2. Dacă în propoziţie verbul nu este auxiliar predicativ, ci verb predicativ propriu-zis, numele predicativ se exclude cedând locul complementului circumstanţial de mod. Dovada o obţinem prin acelaşi procedeu al substituirii: 1. *Nu-mi dau seama cum* s e v a d e s c u r c a . 2. **Cum** s e v a d e s c u r c a ? 3. S e v a d e s c u r c a **bine (rău, acceptabil).**

1.3. ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR: *Popescu a rămas* **cum** *îl ştii;* **Cum** *îl consideri?;* **Cum** *te cheamă?*

Deoarece elementul predicativ suplimentar se identifică nu atât prin particularităţile verbului însoţit – nu există verbe care să «ceară» în mod necesar această funcţie – cât prin modul de construcţie (parte de vorbire, caz, prepoziţie, acord), în lipsa răspunsului la întrebarea **cum** este dificil să stabilim dacă e vorba de un element predicativ suplimentar sau de un complement circumstanţial de mod. La o întrebare de tipul: **Cum** *ţi-ai găsit colegii?* , răspunsul poate fi (a) *uşor, cu greu, anevoie, întâmplător* etc. (→ complement circumstanţial de mod) sau (b) *sănătoşi, veseli, supăraţi, îmbătrâniţi* etc. (→ element predicativ suplimentar).

1.3.1. Tot element predicativ suplimentar este *cum* (interogativ sau relativ) pe lângă verbele *a (se) numi, a chema, a (-i) zice*: **Cum** *te numeşti?;* **Cum** *te cheamă?;* **Cum** *îţi zice?* (*Nu ştiu* **cum** *te numeşti* / **cum** *te cheamă*/ **cum** *îţi zice*).

Se înţelege că şi substantivele care stau pe această poziţie sunt tot elemente predicative suplimentare: *Mă cheamă G.G.N.; Mă numesc G.G.N.; Îmi zice G.G.N.*

*OBSERVAŢIE. În privinţa cazului elementului predicativ suplimentar exprimat prin substantiv din acest construcţii, reţinem:

(a) pe lângă *a se numi,* elementul predicativ suplimentar stă în nominativ, ca subiectul la care se referă şi căruia îi este subordonat, subordonare realizată prin flexiune cazuală simultană sau concomitentă, la fel ca în *Ion a fost numit* **ambasador** *în China*[213].

(b) Pe lângă *a chema,* elementul predicativ suplimentar stă în acuzativ, asemenea complementului direct (*mă, te, îl* ...) la care se referă şi căruia îi este subordonat prin aceeaşi flexiune cazuală simultană (comp. cu *Pe Ion l-au numit* **ambasador** *în China.*)[214]

---

[213] Vezi, pentru variaţie cazuală concomitentă, Draşoveanu, 1997, p. 130.

[214] Subiectul propoziţiei este neexprimat şi nedeterminat (*Te cheamă Popescu - [lumea / oamenii ...] te cheamă Popescu*).

Scanned with OKEN Scanner

(c) Pe lângă *a(-i) zice,* elementul predicativ suplimentar este în acuzativ, un acuzativ apărut, prin blocarea variației cazuale simultane, în locul unui dativ (*îți* (dativ) *zice Popescu* (acuzativ)), unul pe care îl numim, tocmai de aceea, acuzativ prodatival.

Toate cele trei funcții date aici se exprimă prin adverbul (interogativ / relativ) de mod *cum*. Acest *cum* se numește *cum* "modal".

***2.** Echivalent cu *când* sau locuțiuni cu sens temporal (*după ce, îndată ce, imediat ce* etc.), *cum* dobândește înțeles temporal și introduce o subordonată temporală: **Cum** *intră în casă, văzu dezastrul;* **Cum** *veniră, se făcură toți o apă și-un pământ (M. Eminescu).* Acest *cum* se numește *cum* "temporal".

Încadrarea lui *cum* temporal la adverbe relative (de timp), prin echivalență cu *când*, sau la conjuncții subordonatoare temporale, prin echivalență cu *după ce* (*imediat ce, îndată ce* etc.), este problematică. Datorită sensului temporal, relativ concret, optăm pentru valoarea adverbială. (Se înțelege că, dacă îl considerăm adverb relativ de timp, are funcție sintactică (= circumstanțial de timp), iar, dacă îl considerăm conjuncție subordonatoare temporală, n-are funcție sintactică.)

3. Echivalent cu o conjuncție (locuțiune conjuncțională) subordonatoare cauzală (*fiindcă, deoarece, din moment ce, odată ce ...*), *cum* s-a transformat în CONJUNCȚIE SUBORDONATOARE CAUZALĂ, introductiv al unei subordonate cauzale: **Cum** *timp mai aveam, ne-am dus la un film.* Acest *cum* se numește *cum* "cauzal".

Conjuncție fiind, *cum* "cauzal" n-are funcție sintactică. Poziția subordonatei cauzale introduse prin *cum* este, de regulă, în fața subordonatei.

În rezumat, româna are trei *cum*: *cum* "modal", *cum* "temporal", *cum* "cauzal".

Scanned with OKEN Scanner

T 44 *DIN CAUZĂ CĂ / DIN CE CAUZĂ*

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Absentează* **din cauză că** *este bolnav.*
(2) *Nu știu* **din ce cauză** *absentează.*

B. SOLUȚII:

(1) *din cauză că* = introduce cauzală
(2) *din ce cauză* = nu introduce cauzală

C. COMENTARIU

0. Asemena altor cuvinte interogative, întrebările SPECIALIZATE (*din ce cauză, pe ce motiv, cu ce scop, în ce mod, în ce vreme* etc.), trecute din vorbirea directă în cea indirectă, devin CUVINTE SUBORDONATOARE, menținându-și aceeași structură: **Din ce cauză** *n-a ajuns la timp? – Mă întreb* **din ce cauză** *n-a ajuns la timp;* **În ce vreme** *o fi sosit? – Nu-mi dau seama* **în ce vreme** *o fi sosit.*

În aceeastă ultimă situație, ca introductive ale unor subordonate, ele sunt pe poziția unor locuțiuni conjuncționale și «seamănă» foarte mult cu acestea atât ca STRUCTURĂ, datorită cuvântului relațional propriu-zis pe care-l conțin și substantivului nearticulat din componența lor, de regulă același, cât și ca ÎNȚELES, unul (aproape) identic, impus de sensul lexical al substantivului. Ilustrăm cele spuse mai sus prin *sensul* CAUZAL:

(a) *din cauză că, din pricină că, din moment ce* etc.: *N-a participat la ședință* **din cauză că** *a fost plecat din localitate;*

(b) *din ce cauză, din ce pricină, pe ce motiv: Nu știu* **din ce cauză** *a fost plecat din localitate.*

Existența acestor asemănări de formă și de înțeles face destul de probabilă interpretarea lor identică, respectiv deopotrivă locuțiuni conjuncționale după tipul (a), interpretare GREȘITĂ, cu urmări pe măsură și deloc neglijabile în analiza frazei și a propoziției.

1. Toate grupările de sub (a) – *din cauză că, în vreme ce, din moment ce* etc. – sunt locuțiuni conjuncționale (pe bază de *că* sau *ce*). Dimpotrivă, nici una dintre grupările de sub (b) – *din ce cauză, din ce pricină, pe ce motiv, din ce moment, în ce timp, în ce vreme*, la care se pot adăuga și altele, fără corespondente conjuncționale (*cu ce scop, cu ce intenție, cu ce condiție, în ce măsură* etc.) – nu este locuțiune conjuncțională, deoarece

Scanned with OKEN Scanner

poziția cuvântului relațional nu este în finala grupului. A se compara: *din moment* **ce** (= locuțiune conjuncțională) / *din* **ce** *moment* (≠ locuțiune conjuncțională).

2. Grupările de la (a) sunt echivalente și substituibile cu conjuncții, cele de la (b), nu, în limitele păstrării aceluiași sens al propoziției introduse. A se compara: *N-a venit* **din cauză că** *n-a fost invitat* = *N-a venit* **deoarece** *n-a fost invitat* / *Am aflat* **din ce cauză** *n-a fost invitat* ≠ **Am aflat* **fiindcă** *n-a fost invitat.*

3. Ca locuțiuni conjuncționale, grupurile de sub (a) nu sunt analizabile sintactic, iar înțelesul lor este exclusiv gramatical. Spunem că în cadrul locuțiunii conjuncționale sensul lexical al substantivului este convertit în sens gramatical (cauzal, temporal etc.), imprimat subordonatei introduse (cauzală, temporală etc.). Locuțiunea conjuncțională nu are funcție sintactică autonomă (nu este complement de cauză, de timp etc.), funcționând exclusiv ca element subordonator. (În practica analizei gramaticale, ea se «încercuiește» în totalitatea elementelor ei componente: *Nu te mai deranjez* [**din moment ce** *ești ocupat*].

Dimpotrivă, grupurile de sub (b) evidențiază clar o structură binară (= din două componente), perfect analizabilă sintactic:

(1) Substantivul, de regulă în acuzativ cu prepoziție, își păstrează sensul lexical (= negramaticalizat), nu este cuvânt subordonator și nici nu este «antrenat» în realizarea raportului de subordonare a propoziției. El intră în relație sintactică «normală» cu verbul din propoziția subordonată, în care se află, și, în funcție de sensul său lexical, are rol de complement circumstanțial:

(a) DE CAUZĂ:*Spune-mi* **din** *ce* **pricină** *ai întârziat;*

(b) DE TIMP: *Nu-și mai amintea* **din** *ce* **vreme** *datează manuscrisul acela;*

(c) DE SCOP: *Întrebarea este* **cu** *ce* **scop** *m-a căutat ieri atât de insistent;*

(d) CONDIȚIONAL: *Mi-e clar* **cu** *ce* **condiție** *acceptă colaborarea;*

(e) DE MOD: *Nu-mi dau seama* **în** *ce* **mod** *va reuși să rezolve toate acestea.*

Din punct de vedere morfologic, substantivul se analizează ca orice alt substantiv (fel, gen, număr, caz, prepoziție).

(2) *Ce* este un adjectiv relativ, ocupând poziția firească a adjectivelor pronominale antepuse substantivului. Ca orice adjectiv pronominal, *ce* are funcție sintactică autonomă, și anume aceea de ATRIBUT ADJECTIVAL.

Scanned with OKEN Scanner

Prin urmare, grupurile în discuție sunt formate din câte două funcții sintactice (un complement circumstanțial și un atribut adjectival).

(3) Din acest grup, subordonator și marcat ca atare, este numai adjectivul relativ, fără substantiv și fără prepoziția acestuia: *Nu mi-a comunicat* [*cu* **ce** *condiție acceptă propunerea mea*].

4. Sensul lexical al substantivului se manifestă diferit în (a) față de (b):

(1) În grupurile de la (a), substantivul INDUCE (= imprimă) specificul său semantic (cauză, timp) ca sens gramatical. De aceea locuțiunile conjuncționale *din cauză că, în timp ce* etc. sunt specializate în a introduce subordonate circumstanțiale de cauză, de timp.

(2) În grupurile de la (b), substantivul își păstrează sensul lexical propriu, imprimat și reflectat în funcția sa sintactică din interiorul subordonatei (diferite complemente – vezi, mai sus, **3.**), «necolorând» în nici un fel prin înțelesul său adjectivul relativ. De aceea adjectivul relativ *ce* din grupurile (b) nu introduce nici o subordonată circumstanțială cu vreuna din funcțiile sintactice ale substantivelor din grupuri și, se înțelege, nici cu aceeași funcție ca a substantivului situat, în interiorul ei, după *ce*. Altfel spus, *ce* din *cu ce scop* nu introduce o finală, dar nici o cauzală, temporală, modală etc., *ce* din *din ce cauză* nu introduce o cauzală, dar nici o finală, condițională etc. Din acest punct de vedere, *ce* este un cuvânt subordonator nespecializat în introducerea anumitor subordonate. Asemenea altor pronume (adjective) relative sau chiar adverbe relative, *ce* introduce subordonate necircumstanțiale (subiective, completive directe, completive indirecte, atributive, predicative), toate ca interogative indirecte al căror fel este impus de situația din regentă și identificat în consecință.

***4.1.** Nici grupările *cât timp* și *câtă vreme* nu sunt locuțiuni conjuncțio- nale sau de alt fel: **Cât timp / câtă vreme** *eu repar mașina, tu fă cumpărăturile.*

Motivația este aceeași: în structura lor se află un adjectiv pronominal relativ (*cât, câtă*) în acord «evident» cu substantivul de după el, îndeplinind de aceea funcția de atribut adjectival. Substantivul regent (*timp, vreme*) este în acuzativ, un acuzativ al timpului[215], cu funcție de circumstanțial de timp.

---

[215] La fel ca în *multă vreme, atâta timp, atâta vreme*. Se vede astfel că eventuala și posibila substituire a lui *cât timp* (*câtă vremei*) cu o locuțiune conjuncțională temporală de tip *în timp ce, în vreme ce* etc. nu este probantă.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Inversând ordinea componentelor și operând anumite modificări din *cât timp* obținem *în timpul cât* (*și-***n timpul cât** *s-au cununat*...), grupare analizabilă: *în timpul* = complement circumstanțial de timp, substantiv în acuzativ cu prepoziție; *cât* = complement circumstanțial de timp, adverb relativ temporal cantitativ[216], introductiv al unei subordonate atributive.

[216] O eventuală interpretare a lui *cât* ca pronume relativ (din paradigma *cât, -ă, -i, -e*) într-un acuzativ (neprepozițional) al timpului, printr-o echivalență cu *în care*, este discutabilă, deoarece o asemenea echivalență putem invoca și pentru *când* (*în vremea* **când** ... - *în vremea* **în care** ...), dar nu vom spune despre *când* că este ... pronume.

Scanned with OKEN Scanner

T 45 CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – SPECIALIZATE / NESPECIALIZATE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *N-a venit la noi,* **cu toate că** *l-am invitat insistent.*
(2) *Nu mi-a spus* **că** *m-ai căutat.*

B. SOLUȚII:

(1) *cu toate că* = locuțiune conjuncțională specializată (concesivă)
(2) *că* = conjuncție subordonatoare nespecializată

C. COMENTARIU

0. Cuvintele subordonatoare interpropoziționale permit gruparea în:

(a) SPECIALIZATE, ca elemente introductive, pe anumite tipuri de subordonate, totdeauna sau de regulă aceleași;

(b) NESPECIALIZATE pe tipuri de subordonate, adică, între anumite limite, introductive ale unui mare număr de propoziții subordonate.

În cazul (a), subordonatele pot fi aproximate sau recunoscute după cuvintele introductive, scutind analistul de eforturi suplimentare (= utilizarea altor procedee de identificare), în timp ce la (b), cuvintele introductive nu indică în nici un fel specia subordonatei, aceasta identificându-se, de la caz la caz, după alte criterii.

1. În legătură cu GRADUL de specializare trebuie să mai reținem în ansamblu următoarele:

(1) Fiecare subordonată circumstanțială dispune de câte o CONJUNCȚIE-TIP, eventual două sau mai multe apreciate ca echivalente gramatical și deopotrivă specializate.

(2) Unele conjuncții (locuțiuni conjuncționale) au o DUBLĂ sau TRIPLĂ specializare, fapt verificabil prin sinonimie, în aceeași poziție, cu alte conjuncții specializate.

(3) Tot prin echivalență cu unele conjuncții (locuțiuni) specializate se utilizează cu aceeași valoare anumite cuvinte subordonatoare dintre cele nespecializate, fiind vorba cel mai adesea de o schimbare sensibilă de sens gramatical. Avem în acest caz conjuncții INTERMEDIAT specializate.

(4) Se poate vorbi de specializare (una sau mai multe) la un cuvânt subordonator numai dacă este posibilă degajarea unui SENS GRAMATICAL INDIVIDUALIZAT, relativ AUTONOM și CON-

Scanned with OKEN Scanner

STANT, obligatoriu același cu al subordonatei introduse. În acest sens spunem că, de exemplu, *fiindcă* este conjuncție CAUZALĂ și, plasată în orice context, va introduce mereu o cauzală.

Așa cum vorbim de un sens lexical autonom sau de sine stătător, putem vorbi și de un sens gramatical autonom.

(5) Gradul de specializare pe tipuri de subordonate este mai evident la conjuncții decât la locuțiuni conjuncționale, deoarece acestea din urmă conțin cel mai adesea în structura lor substantive cu sensuri lexicale specializate.

1.2. REPARTIZATE PE SUBORDONATE introduse, cele mai importante conjuncții (locuțiuni conjuncționale) subordonatoare sunt următoarele:

1.1.1. CAUZALE (introductive ale circumstanțialelor cauzale): *deoarece, fiindcă, pentru că, întrucât, căci, mai ales că, din cauză că, din pricină că, pe motiv că, o dată ce, din moment ce, de vreme ce:* **Din moment ce** *n-ai telefonat, am crezut că nu ești acasă.*

1.1.2. FINALE (introductive ale circumstanțialelor finale sau de scop): *pentru ca (...) să:* **Pentru ca** *totul* **să** *meargă bine, mai trebuie puse la punct unele detalii.*

1.1.3. CONDIȚIONALE (introductive ale circumstanțialelor condiționale): *în caz că:* **În caz că** *ai timp, treci pe la mine azi după-masă.*

1.1.4. TEMPORALE (introductive ale subordonatelor circumstanțiale temporale):

(1) pe bază de *să*: *înainte (ca) să, până să;*

(2) pe bază de *ce*: *după ce, îndată ce, de îndată ce, imediat ce, până ce, în timp ce, în vreme ce.*

Până să *ajung eu, trenul plecase;* **După ce** *s-a mutat de pe strada noastră, nu ne-am mai văzut*[217].

1.1.5. CONCESIVE (introductive ale subordonatelor circumstanțiale concesive): *deși, cu toate că, măcar că, chit că, măcar să, chiar dacă, chiar de:* **Deși** *e tânăr, știe multe; Fumează,* **cu toate că** *medicul i-a interzis; Nu plânge,* **chiar dacă**-*l bați.*

1.1.6. CONSECUTIVE (introductive ale subordonatelor circumstanțiale consecutive): *încât: Era așa de frumos acolo,* **încât** *n-aș mai fi plecat.*

1.1.7. OPOZIȚIONALE (introductive ale subordonatelor circumstanțiale opoziționale): *în loc să:* **În loc să** *învețe, ascultă muzică.*

---

*[217] Pentru posibila interpretare a grupărilor pe bază de *ce* ca locuțiuni adverbiale relative temporale, vezi Neamțu, 1979, p. 9-15. În ce privește grupul *până să*, acesta conține eliptic un *când (până* [când] *să).*

Scanned with OKEN Scanner

1.1.8. EXCEPTIVE (introductive ale subordonatelor de excepție sau exceptive): *în afară că:* **În afară că** *ai cumpărat apă minerală, azi n-ai făcut nimic altceva.*

1.1.9. CUMULATIVE (introductive ale subordonatelor circumstanțiale cumulative): *plus că, pe lângă că, după ce că:* **După ce că** *n-ai învățat, mai ești și obraznic.*

1.2. Fiecare dintre subordonatele circumstanțiale date dispune și de alte cuvinte subordonatoare în afara celor din inventar, fie că sunt dublu (triplu) specializate, fie că sunt intermediat specializate.

1.2.1. CAUZALE: *cum* "cauzal" (= fiindcă, deoarece etc.), *dacă* (= fiindcă, deoarece etc.), *că* (= deoarece, fiindcă etc.): **Cum** *timp mai aveam, am mers la un film;* **Dacă** *tot ai venit, apoi stai; Nu vine pe la noi* **că-i** *supărat.*

1.2.2. FINALE: *să* și *ca să* (= pentru ca... să): *Vino* **să** *mă vezi.*

1.2.3. CONDIȚIONALE: *dacă* și *de* (= în caz că), *să (= dacă = în caz că):* **Dacă** *ai timp, treci pe la noi; Ce n-aș da* **să** *mai am douăzeci de ani!*

În legătură cu implicațiile conjuncției *dacă* în practica analizei gramaticale, sunt de reținut următoarele:

(1) În limba română există doi "dacă", unul CONDIȚIONAL (= în caz că) și altul EXTRACONDIȚIONAL. (În unele limbi este redat prin două conjuncții – vezi germ. *wenn* "condițional" și *ob* "extracondițional".)

(2) *Dacă* EXTRACONDIȚIONAL (≠ în caz că) apare în subordonate necircumstanțiale INTEROGATIVE INDIRECTE (totale): *Nu știu* **dacă** *mai trece azi pe la noi.* (Suprimând conjuncția *dacă*, propoziția devine o interogativă directă (totală): *Mai trece azi pe la noi?)* Apariția acestui *dacă* este condiționată de prezența unui cuvânt "de informare" în regentă (*a întreba, a zice, a spune, a ști* etc.).

(3) Al doilea *dacă*, cel condițional, apare exclusiv în subordonate circumstanțiale, în primul rând ca introductiv al circumstanțialei condiționale. De aceea spunem că *dacă* are sens fundamental condițional și în majoritatea cazurilor condiționala se introduce prin *dacă.*

*OBSERVAȚIE. Celelalte valori gramaticale ale lui *dacă* (temporal, concesiv, cauzal ș.a.) s-au dezvoltat toate de la acest *dacă*, nu de la cel din întrebarea indirectă. Tot condițional în ultimă instanță este și așa-numitul *dacă* "optativ" din propoziții de tipul **Dacă** *aș ajunge mai repede acasă!,* în care propoziția regentă este eliptică (*Ce m-aș bucura* **dacă...**; *Ce n-aș da* **dacă...**; *Ce bine ar fi* **dacă...**).

Scanned with OKEN Scanner

1.2.4. TEMPORALE: *cum* "temporal" (= imediat ce, îndată ce...), *dacă* "temporal" (= după ce): **Cum** *intră în cameră, observă că ceva nu e în regulă;* **Dacă** *văzui că nu-l interesează haina, o vândui altcuiva.*

1.2.5. CONCESIVE: *că* (= deși, chiar dacă), *să* (= chiar dacă), *fără (ca) să* (= deși), *dacă* (= chiar dacă): *Popa,* **că** *e popă, și tot nu toacă de două ori pentru o babă surdă;* **Să** *fie de aur, și tot nu-mi trebuie;* **Fără să-l** *fi chemat, el totuși a venit;* **Dacă** *tu nu ești de acord, eu tot o cumpăr.*

OBSERVAȚIE. Un statut mai complex au pronumele (adjectivele) și adverbele nehotărâte compuse pe bază de relative cu particula *ori-* (*oricine, orice, oricare, oricât, oricum, oricând, oriunde*), care, de regulă, în corelație cu adverbul concesiv *tot(uși)* din regentă, introduc subordonate concesive. Sensul concesiv al acestora poate fi «catalizat» prin introducerea în structură a locuțiunii conjuncționale specializate *chiar dacă:* **Oricâte** *ar avea alții, tot mai bine-i acasă;* **Oriunde** *te-ai ascunde, tot de prind.* (Cu postpoziția *de*, relativul *cât* și nehotărâtul (cu valoare relativă) *oricât*, păstrându-și sensul concesiv, intră în componența unui superlativ absolut: **Oricât** *de mare ți-ar fi durerea, trebuie în cele din urmă să ți-o înfrângi.*)

1.2.6. CONSECUTIVE: *de* (= încât), *că* (= încât), *ca să* (= încât să): *E așa de frumos afară,* **de** *ai tot sta; Așa de tare s-a supărat,* **că** *nici n-a mai dat un telefon; Prea se potriveau toate* **ca să** *fie adevărate.*

1.2.7. OPOZIȚIONALE: *dacă, în vreme ce, unde (pentru) ca să.* Sensul lor opozițional se pune în evidență nu prin locuțiunea specializată *în loc să*, ci prin echivalarea acestui raport opozițional cu unul adversativ din cadrul coordonării, realizat prin *iar, dar:* **Dacă** *la Paris e timp frumos, la Dijon în mod sigur plouă;* **În vreme ce** *cu mașina îi place foarte mult, trenul îl indispune* (comp. cu *Îi place foarte mult cu mașina,* **dar** *trenul îl indispune);* **De unde** *până ieri eram prieteni, acum ne evităm; Am ocolit stopul din centru,* **ca să** *dăm la periferie peste altele două*[218].

1.2.8. EXCEPTIVE: *decât* (= în afară că): *Nu face altceva* **decât** *să mă enerveze.*

1.2.9. MODALE: *fără (ca) să, ca și cum, ca și când, decât: A plecat* **fără să** *mă anunțe; Se comportă* **ca și cum** *n-ar mai fi el; A venit mai devreme* **decât** *mă așteptam.*

OBSERVAȚIE. *Ca și cum (ca și când)* introduce și predicative: *Asta e* **ca și cum** *n-ar fi.* Conjuncția *decât* – de proveniență adverbială - poate fi considerată dublu specializată: exceptivă (vezi **1.2.8.**) și modală comparativă (vezi **1.2.9.**).

---

[218] Vezi, în acest sens, GLR, 1963, vol. II, p. 333-334.

Scanned with OKEN Scanner

1.3. În cadrul clasificării CUVINTE SUBORDONATOARE SPECIALIZATE / CUVINTE SUBORDONATOARE NESPECIALIZATE, o situație aparte au adverbele relative *unde, când* și *cum* ca introductive ale subordonatelor circumstanțiale (de loc, de timp, de mod): *Nu s-a dus* **unde** *l-ai trimis; Vino* **când** *vrei; Procedează* **cum** *crezi de cuviință.*

Întrucât sensul lor lexical (local, temporal, modal) coincide cu sensul gramatical al subordonatei introduse și, într-o oarecare măsură, «imprimat» subordonatei (*Merge* **unde** *i-ai spus* – circumstanțială de loc, *unde* = adverb de loc; *Merge* **când** *i-ai spus* – circumstanțială de timp, *când* = adverb de timp; *Merge* **cum** *i-ai spus* – circumstanțială de mod, *cum* = adverb de mod), se poate vorbi și în acest caz de o specializare gramaticală coincidentă cu cea lexicală.

OBSERVAȚIE. În ceea ce privește pronumele relative, acestea pot fi considerate «oarecum» specializate numai ca introductive ale atributivei, adică în situația în care ele realmente reprezintă în subordonată un cuvând din regentă: *Îi place foarte mult să umble cu haina* **pe care** *a primit-o de ziua lui.* (Ca introductive ale unei circumstanțiale de loc, echivalente cu *unde (de unde* etc.), ele apar foarte rar: *Du-te* **la cine** *te-a chemat.)*

2. Cuvintele subordonatoare nespecializate introduc, în principiu, cele șase subordonate necircumstanțiale (predicativă, subiectivă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă și completivă de agent). Ele se împart în două grupe:

(a) cu sens lexical: RELATIVELE (pronume și adverbe): *care, cine, ce cât (câtă, câți, câte), al câtelea (a câta), unde, când, cum, cât (de)*;

(b) fără sens lexical: CONJUNCȚIILE subordonatoare *că, să, dacă (de).*

Lipsa de specializare constă în aceea că fiecare conjuncție (relativ) din inventarul dat poate introduce mai multe tipuri de subordonate necircumstanțiale, după cum fiecare subordonată necircumstanțială se poate introduce prin mai multe conjuncții (relative).

2.1. Conjuncțiile *că, să* (inclusiv *ca să*), *dacă (de)* se caracterizează printr-un înalt grad de abstractizare a sensului gramatical, fiind elemente relaționale aproape «pure». (În afara unui context, n-am putea spune, «ce înseamnă» *că, să, dacă.*) Ele pot introduce toate subordonatele necircumstanțiale, exceptând completiva de agent, după cum urmează:

2.1.1. *SĂ:*

(1) PREDICATIVĂ: *Problema este* **să** *mai găsim magazinele deschise;*

Scanned with OKEN Scanner

(2) SUBIECTIVĂ: *Ar trebui* **să** *mai dai și tu pe la birou; Era de așteptat* **ca** *la prima ocazie* **să** *fie avansat;*

(3) ATRIBUTIVĂ: *De mult avea intenția* **să-ți** *scrie;*

(4) COMPLETIVĂ DIRECTĂ: *Nu vrei* **să** *mergem la un film?*

(5) COMPLETIVĂ INDIRECTĂ: *Din păcate sunt obligat* **să** *refuz invitația dumneavoastră.* (Pentru subordonatele circumstanțiale, în care *să* este conjuncție intermediat specializată, vezi mai sus.)

2.1.2. *CĂ*:

(1) PREDICATIVĂ: *Adevărul este* **că** *nu le prea știe;*

(2) SUBIECTIVĂ: *E clar* **că** *a greșit.*

(3) ATRIBUTIVĂ: *Se bucură la gândul* **că** *în sfârșit se vor revedea;*

(4) COMPLETIVĂ DIRECTĂ: *Nu cred* **că** *ai dreptate;*

(5) COMPLETIVĂ INDIRECTĂ: *Se temea* **că** *va ajunge prea târziu.* (Pentru subordonate circumstanțiale introduse prin *că*, vezi mai sus.)

2.1.3. *DACĂ*:

(1) PREDICATIVĂ: *Întrebarea e* **dacă** *mai găsesc numărul său de telefon;*

(2) SUBIECTIVĂ: *Nu se știe* **dacă** *va mai reveni în satul natal;*

(3) ATRIBUTIVĂ: *Nu mi-ai răspuns la întrebarea dacă vii sau nu la mare cu noi;*

(4) COMPLETIVĂ DIRECTĂ: *Nu i-ai comunicat* **dacă** *ești de acord cu propunerea lui;*

(5) COMPLETIVĂ INDIRECTĂ: *Nu-mi dau seama* **dacă** *a primit scrisoarea ta.* (Pentru subordonate circumstanțiale introduse prin *dacă*, vezi mai sus.)

Pentru fiecare din cele cinci subordonate putem spune, în principiu, că elementul intorductiv este indiferent față de felul subordonatei și ca atare neconcludent pentru identificarea practică a subordonatei. Felul acesteia, oricare ar fi cuvântul introductiv (*că, să, dacă*), este determinat de situația din regentă. De aceea, în esență, *că, să, dacă*, se pot înlocui, ca elemente introductive, unul prin celălalt, fără să afecteze felul subordonatei: *Problema e* **că** *nu le știe – Problema e* **să** *să le știe – Problema e* **dacă** *le știe* (predicativă); *Nu-și dă seama* **că** *a greșit – Nu-și dă seama* **să** *fi greșit – Nu-și dă seama* **dacă** *a greșit* (completivă indirectă).

Ca introductive ale acestor subordonate, *că, să, dacă* NU POT FI ÎNLOCUITE PRIN ALTE CONJUNCȚII SUBORDONATOARE fără ca funcția subordonatei să se schimbe.

2.2. Relativele au situație asemănătoare conjuncțiilor *că, să, dacă*. De exemplu, subiectiva se poate introduce prin fiecare dintre ele: *Nu se știe* **cine** *a venit* (~ **care** *a plecat,* ~ **ce** *s-a întâmplat,* ~ **câți** *l-au căutat;* **al**

Scanned with OKEN Scanner

câtelea *a fost pe listă,* ~ **unde** *s-a dus,* ~**cum** *s-a descurcat,* ~ **când** *s-a întors).*

Pronumele relative introduc în plus și o completivă de agent: *A fost așteptat* **de cine** *trebuie* (~ **de câți** *au fost programați,* ~ **de al câtelea** *am spus noi* etc.).

Introduse prin relative, subordonatele necircumstanțiale se identifică în funcție de situația din regentă, nu după cuvântul subordonator, acesta neconstituind un indicator funcțional pentru subordonată.

OBSERVAȚIE. Gruparea (*ori*) de *câte ori* este asimilabilă funcțional lui (*ori*)*când* și introduce o temporală de repetiție.

2.2.1. În practica analizei gramaticale, confuziile direct sau indirect legate de adverbele relative, toate în unisens și potențate de întrebări, corect sau greșit puse, vizează încadrarea la circumstanțialele de mod, loc și timp a subordonatelor necircumstanțiale.

Cauza fundamentală o constituie echivalarea sensului lexical al adverbelor relative (*cum* = mod, *când* = timp, *unde* = loc) cu un sens gramatical, fapt care duce la înglobarea acestora, ca indicatori de subordonate, în clasa conjuncțiilor, aproximativ după următorul raționament: dacă, de exemplu, *fiindcă* are sens gramatical cauzal și introduce o cauzală, atunci și *cum,* care are sens modal, va introduce o modală ș.a.m.d.

Această concordanță între sensul lexical al adverbului și specia de subordonată se manifestă numai în cazul celor trei subordonate: modală (*cum* "modal"), temporală (*când* "temporal") și locală (*unde* "local"). Absolutizând concordanța în discuție, după modelul conjuncțiilor specializate funcțional, se ajunge la concluzia greșită că adverbul introductiv este întotdeauna indicator al felului subordonatei, respectiv că *unde* ar introduce totdeauna circumstanțială de loc, *când*, circumstanțială de timp, iar *cum*, circumstanțială de mod, ceea ce, firește, este fals.

Trebuie să reținem deci că sensul lexical al adverbului și cel gramatical, ca introductiv al subordonatei, pot să nu coincidă și foarte adesea nici nu coincid. Astfel, de exemplu, *cum*, excluzând situațiile când este conjuncție, își păstrează sensul lexical modal, indiferent de felul subordonatei (modală, predicativă, subiectivă, atributivă, completivă). (Nu am cuprins în cele de mai sus și predicativa suplimentară.)

***2.2.2.** O confuzie frecventă vizează circumstanțialele condiționale, de mod, de loc, de timp și subiectiva introduse prin *dacă, unde, când, cum* pe lângă o regentă cu verb impersonal sau expresie verbală impersonală: *Nu i-ar plăcea* **dacă** *n-ar avea slujbă* (*E greu* **dacă** *n-ai slujbă*); *Nu-i place* **cum** *a făcut lucrarea* (*Nu-i ușor* **cum** *zici tu*); *Nu-i place* **unde** *s-a mutat*

Scanned with OKEN Scanner

(*Nu i-i ușor* **unde** *s-a mutat*); *Nu-i place* **când** *plouă* (*E plăcut* **când** *nu ești șomer*).

În toate enunțurile date, subordonatele sunt circumstanțiale, iar verbele (expresiile verbale) sunt folosite ca impersonale absolute, adică fără subiect și fără subiectivă[219].

ARGUMENT pentru circumstanțiale: echivalarea lui *dacă* cu *în caz că* (locuțiune cnodițională specializată), iar în celelalte situații, posibilitatea înlocuirii subordonatei cu un adverb echivalent funcțional cu o circumstanțială: *Nu-i place* **așa** – *Nu-i ușor* **așa**; *Nu-i place* **acolo** – *Nu i-i ușor*; *Nu-i place* **atunci** – *E plăcut* **atunci**. (Despre aceste adverbe care pot ocupa poziția subordonatei (*așa, acolo, atunci*) nu vom spune că au funcția de ... subiecte, ci de circumstanțiale – de mod, de loc, de timp.)

Aceeași evidențiere a calității de circumstanțiale o putem realiza prin introducerea adverbului corelativ (*așa, acolo, atunci*) cu menținerea subordonatei. Atât adverbul introdus, cât și subordonata vor avea funcție circumstanțială: adverbul pe lângă verbul impersonal (expresia verbală impersonală) din regentă, iar subordonata, pe lângă adverb.

Exemplu: /*Nu-i plăcut* **atunci** / [*când n-ai bani*].

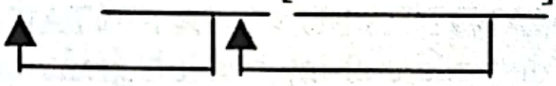

[219] Vezi, în același sens, Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 64.

Scanned with OKEN Scanner

T 46 VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (I)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **A angajat** *un inginer bun.*
(2) **A devenit** *un inginer bun.*

B. SOLUȚII:

(1) *a angajat* = verb predicativ
(2) *a devenit* = auxiliar predicativ

C. COMENTARIU

0. Asemenea altor părți de vorbire, verbul se constituie în membru al unei propoziții (= parte de propoziție) prin două componente: CONȚINUTUL LEXICAL-SEMANTIC și FUNCȚIA SINTACTICĂ.

0.1. Din punctul de vedere al înțelesului, gramaticile împart verbele în două grupe:

(1) ASEMANTICE (= fără înțeles lexical sau cu înțeles lexical zero), reprezentate, în afara auxiliarelor propriu-zise (= de mod, de timp, de diateză), printr-un singur verb – *a fi (Ion este harnic)*;

(2) SEMANTICE (= cu un anumit înțeles lexical, obligatoriu diferit de zero), la rândul lor ierarhizate după gradul de AUTONOMIE sau SUFICIENȚĂ LEXICALĂ în:

(2a) verbe CU ÎNȚELES DE SINE STĂTĂTOR (= suficiente ca înțeles pentru o comunicare) – aproape toate verbele din limbă (*a merge, a lucra, a cânta* etc.);

(2b) verbe FĂRĂ ÎNȚELES DE SINE STĂTĂTOR (= insuficiente ca înțeles pentru o comunicare), reclamând obligatoriu prezența pe lângă ele a altor cuvinte – *a deveni, a se face, a părea* etc. (vezi mai jos).

Capacitatea de a îndeplini o funcție sintactică fiind condiționată în esență de prezența unui înțeles lexical de sine stătător, verbele apar împărțite, potrivit celor de mai sus, în:

(a) verbe care NU POT CONSTITUI SINGURE PĂRȚI DE PROPOZIȚIE – verbele asemantice (*a fi*) și o parte din cele fără înțeles de sine stătător (= insuficiente semantic) (*a deveni, a se face, a părea* etc.);

Scanned with OKEN Scanner

(b) verbe care POT FORMA SINGURE PĂRȚI DE PROPOZIȚIE – verbele cu înțeles de sine stătător și o parte (cealaltă) din verbele fără înțeles de sine stătător.

OBSERVAȚIE. În stabilirea inventarului de la (a), gramaticile utilizează, în afara criteriului semantic, o serie de criterii sintactice, pe care nu le discutăm aici[220].

0.2. Din punctul de vedere al funcției sintactice, verbul apare în două ipostaze fundamentale: CU FUNCȚIE PREDICATIVĂ și CU FUNCȚIE APREDICATIVĂ.

(1) Funcția predicativă sau de PREDICAT, numită și funcție comunicativă sau asertivă, este singura proprie verbului și numai verbului. Ea este condiționată de o anumită categorie gramaticală - MODUL PERSONAL (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ, prezumtiv). Verbul utilizat la un mod personal este în relație directă și marcată formal (prin desinențe) cu o anumită persoană gramaticală. Ca înțeles, aceasta poate fi autorul propriu-zis al acțiunii, implicată în acțiune sau nu poate fi precizată (**Ion** *citește;* **Lui Ion** *îi place muzica; Plouă*).

Persoana și numărul, care îi sunt inerente, asociate cu modul, timpul și diateza, sunt indicii de predicație, adică elementele prin care verbul devine generatorul propoziției.

Întrucât verbul are funcție predicativă numai la moduri personale, acestea se mai numesc și moduri PREDICATIVE.

(2) Funcția APREDICATIVĂ sau extrapredicativă (= în afara predicatului, fără nici o legătură cu predicatul) este nespecifică verbului, aliniindu-l pe acesta celorlalte părți de vorbire (substantiv, adjectiv, adverb etc.). Ea este de tip subiect, atribut, nume predicativ, complement, element predicativ suplimentar. Îndeplinirea acestei funcții este condiționată de asemenea de o anumită categorie gramaticală, totdeauna aceeași – MODUL NEPERSONAL (infinitiv, gerunziu, participiu, supin). De aceea modurile nepersonale se mai numesc și (moduri) NEPREDICATIVE sau APREDICATIVE: *E ușor* **a zice...** (*a zice* = verb la infinitiv, subiect); *N-are mașină* **de scris** (*de scris* = verb la supin, atribut); *La ședință, părerile au fost* **împărțite** (*împărțite* = verb la participiu, nume predicativ); *Trece strada* **alergând** (*alergând* = verb la gerunziu, complement).

---

[220] Vezi, pentru o trecere în revistă a acestora, inclusiv comentariile aferente, Neamțu, 1986, p. 53-109.

Scanned with OKEN Scanner

1. Raportând funcția predicativă, singura specifică verbului, la clasificarea de la **0.1.** (verbe care constituie singure o parte de propoziție / verbe care nu constituie singure o parte de propoziție), gramaticile împart verbele în două categorii:

(1) PREDICATIVE = formează singure un predicat, numit, tocmai de aceea, PREDICAT VERBAL: *Ion* **învață**; *Fetița* **cânta** *la pian*;

(2) NEPREDICATIVE = nu formează singure un predicat verbal: *Ion* **este** *harnic*; *Vecina lui* **a devenit** *ingineră.*

Se atrage atenția că ambele calificative (predicativ și nepredicativ) au în vedere verbul la mod personal, adică verbul care, prin indicii de predicație (persoană, număr etc.), este FORMAL în funcție predicativă. Se înțelege că la un mod nepersonal nici nu se mai pune problema ca un verb să fie predicat, ci (numai) altă parte de propoziție.

1.1. Reluând conceptul de "verb nepredicativ", subliniem că acesta nu trebuie înțeles ca "verb care nu este predicat" sau "verb care este în afara predicatului", ci "verb care nu funcționează singur ca predicat". Având toți indicii formali ai predicatului (persoană + număr, mod + timp, diateză), verbul «nepredicativ» la mod personal trimite prin forța lcrurilor la un predicat, în care el este însă doar O PARTE COMPONENTĂ, cea constantă, cea mai importantă din punct de vedere gramatical.

Pentru a forma un predicat cu «înțeles de sine stătător» reclamat de îndeplinirea funcției lui comunicative, verbul «nepredicativ» își asociază încă un cuvânt, al cărui înțeles lexical este «deplin». Fiindcă acest al doilea termen este de regulă UN NUME (substantiv sau substitut) și FACE PARTE DIN PREDICAT, el este denumit în gramatica limbii noastre NUME PREDICATIV. Se cuvine subliniat deci faptul că "predicativ" din "nume predicativ" nu înseamnă "care este predicat" sau "care constituie un predicat", ci "care face parte din predicat", "care este componentul nominal al predicatuui". (Altfel, prin el însuși, numele (substantivul, de exemplu) nu poate fi predicat, lipsindu-i indicii de predicație.)

OBSERVAȚIA 1. Prin analogie funcțională, numele acestui component este același – NUME «PREDICATIV» - și în situația în care el se exprimă prin părți de vorbire ce nu aparțin propriu-zis numelui (adjective, numerale) sau nu aparțin deloc numelui (adverbe, verbe la mod nepersonal): *Tu ești* **harnic**; *El este* **altfel**; *Datoria ta este de* **a învăța**.

OBSERVAȚIA 2. Tot NUME PREDICATIV îi spunem acestui însoțitor al verbului nepredicativ și în situația când el este component al unei funcții extrapredicative (atribut, complement etc.): *Fiind harnic, i-a*

Scanned with OKEN Scanner

întrecut pe mulți (fiind **harnic** = complement; *harnic* = nume predicativ «nepredicativ»).

1.2. Predicatul astfel format, adică dintr-un verb «nepredicativ» și un «nume predicativ» (*Ion* **a rămas repetent**), este numit PREDICAT NOMINAL. Se observă deci că numele acestui tip de predicat este dat doar de a doua componentă (NUMELE PREDICATIV), adică de cea care aduce în cadrul predicatului înțelesul propriu-zis. Prin urmare, "predicat nominal" nu înseamnă "predicat exprimat prin nume" (în opoziție cu "predicat verbal" – exprimat prin verb), ci predicat în componența căruia intră și "un nume".

OBSERVAȚIE. Ținând seama de faptul că, în afară de *a fi*, celelalte verbe nepredicative nu sunt asemantice, ci doar insuficiente semantic, uneori predicatul de acest tip (= pe baza altui verb decât *a fi*) este numit "predicat verbal-nominal" sau "predicat nominal-verbal", fiind reprezentate astfel în denumire ambele componente[221].

1.3. Cele două componente ale predicatului nominal se raportează deopotrivă la subiect, fiecare prin mijloace proprii, respectiv verbul nepredicativ prin acord în număr și persoană, iar numele predicativ, în funcție de partea de vorbire prin care este exprimat, prin acord (adjectivul), prepoziție (substantivul, pronumele, verbul la infinitiv și supin etc.), caz (substantivul, pronumele, numeralul) etc. De aceea predicatul nominal se raportează pe componente la subiect: *Ei sunt harnici (ei sunt:* acord în număr și persoană; *ei... harnici*: acord în gen, număr și caz); *Cerul este fără nori (cerul este*: acord (în număr și persoană); *cerul... fără nori*: prepoziție).

Se vede astfel foarte clar că, din punct de vedere gramatical, numele predicativ, indiferent prin ce parte de vorbire este exprimat, nu se leagă de subiect prin intermediul verbului nepredicativ, oricare ar fi acesta, inclusiv *a fi* "asemantic"[222]. O atare interpretare eronată, devenită aproape un loc comun în analizele gramaticale, a făcut posibilă apropierea verbului nepredicativ, mai cu seamă a lui *a fi*, de cuvintele de legătură (= relaționale) și, de aici, denumirea curentă "verb copulativ" (= verb de legătură, verb de relație).

---

[221] Vezi, în acest sens, Diaconescu, 1957, p. 102-120.

[222] Pentru formularea acestei teze, a nonsubordonării numelui predicativ față de *a fi* și lipsa oricărui raport gramatical marcat între aceștia, vezi Drașoveanu, 1967, p. 238 și idem., 1973, p. 266.

Scanned with OKEN Scanner

Or, cum verbele nepredicative nu sunt câtuși de puțin relaționale, se cuvine evitată o asemenea denumire, chiar dacă, pentru *a fi*, termenul "copulă" este uzual în logică[223]. Din punct de vedere gramatical, acest termen nu trimite în nici un fel la predicat (nominal sau verbal), ci mai degrabă la cuvintele de relație (vezi, de ex., "conjuncții copulative").

1.4. Aceleași verbe nepredicative sunt numite uneori "auxiliare sintactice", opunându-se celor "morfologice" prin rolul pe care-l au și prin nivelul la care se manifestă, potrivit împărțirii tradiționale a gramaticii în morfologie și sintaxă:

(1) auxiliare MORFOLOGICE – ajută la formarea categoriilor morfologice de timp, mod, diateză (*a fi, a avea, a vrea*);

(2) auxiliare SINTACTICE – ajută la formarea unor categorii sintactice, în speță a unor părți de propoziție (predicat (nominal) sau părți de propoziție extrapredicative: subiect, atribut etc.)[224].

OBSERVAȚIE. În măsura în care MODALITATEA și ASPECTUL sunt categorii cu realizare mai degrabă sintactică decât morfologică, verbele cu conținut modal (*a putea, a trebui* etc.) sau aspectual (*a începe, a termina, a continua* etc.) ar putea fi considerate tot auxiliare sintactice. (În lucrarea de față, dat fiind statutul lor insuficient clarificat, nu sunt luate în considerare.)[225]

Întrucât funcția specifică auxiliarelor sintactice este aceea de compo - nente ale predicatului nominal, din care derivă și cea de componente ale altor părți de propoziție, le numim AUXILIARE PREDICATIVE.

Dintre cele trei denumiri inventariate aici – verbe nepredicative, verbe copulative, auxiliare predicative – este de preferat ultima, întrucât:

(1) prin calificativul "predicativ" trimite explicit la predicat, nu-l neagă, precum "nepredicativ";

(2) prin termenul "auxiliar" transpare calitatea de component al unui predicat;

(3) nu conține terminologic ideea că ar fi relațional, cum o spune explicit "copulativ".

OBSERVAȚIA 1. Deși «strică» o frumoasă simetrie (auxiliare morfologice / auxiliare sintactice) și o posibilă subclasificare, în funcție de partea de propoziție al cărei component este (auxiliar sintactic predicativ / auxiliar sintactic nepredicativ), preferăm termenul "auxiliar predicativ" în

---

[223] Vezi, pentru critica acestui termen, Neamțu, 1986, p. 186-189.
[224] Vezi Neamțu, 1971, p. 355-363.
[225] Vezi, pentru o abordare de ansamblu recentă, Hazy, 1997, p. 33-81.

Scanned with OKEN Scanner

locul celui (mai general) de "auxiliar sintactic" având în vedere o altă opoziție, de mai mare importanță, în analiza practică: VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE. (În fapt, procedăm la fel și în cazul verbelor predicative: *a citi*, de ex., este numit verb "predicativ" indiferent dacă, fiind la mod personal, are funcția de predicat sau altă funcție, fiind la mod nepersonal.)

OBSERVAȚIA 2. Având în vedere caracterul preponderent DIDACTIC al cărții de față care, tocmai de aceea, încearcă să se încadreze principiilor, conceptelor, clasificărilor și terminologiei unei așa-zise gramatici «oficiale» ce stă la baza programelor și manualelor școlare, nu prezentăm aici și un alt punct de vedere, unul mai nou și cu audiență mai restrânsă, potrivit căruia toate verbele la mod personal sunt ... predicative, având toate semnele predicativității verbale[226].

2. Indiferent de criteriile care au fost folosite pentru delimitare, majoritatea gramaticilor, inclusiv manualele școlare, consideră INVENTARUL AUXILIARELOR PREDICATIVE («verbe nepredicative», «verbe copulative») format din cel puțin următorii membri: (1) *a fi*; (2) *a deveni* și cele trei sinonime contextuale ale lui: *a se face, a ieși, a ajunge*; (3) *a rămâne*; (4) *a părea*.

OBSERVAȚIE. De la autor la autor, de la gramatică la gramatică, inventarul este când mai extins, când mai restrâns, cel mai adesea încheiat cu un "etc."[227].

2.1. Fiecare dintre acestea poate apărea și ca verb propriu-zis ("verb predicativ"), și anume când are anumite sensuri lexicale, de regulă cele originare. (Vezi, pentru prezentarea lor, T 47 și T 50).

2.2. Interpretarea corectă, din punct de vedere sintactic, a acestor verbe prezintă o dublă importanță în gramatică, întrucât, pe de-o parte, conduce la deosebirea celor două tipuri de predicat (nominal și verbal), iar, pe de altă parte, de aceasta depinde analiza altor termeni ce «gravitează» în sfera de influență a verbului. Dintre cele mai frecvente și mai grave confuzii legate de ne(re)cunoașterea auxiliarelor predicative sunt de reținut: (1) nume predicativ / subiect (vezi T 63); (2) nume predicativ / complement direct (vezi T 61); (3) nume predicativ / comple-

---

[226] Vezi, pentru această teză (istoric, susținători, argumente științifice și consecințe asupra analizei gramaticale în ansamblu, inclusiv avantajele în procesul didactic al predării gramaticii), Neamțu, 1986.

[227] Vezi, pentru discutarea inventarului, Guțu Romalo, 1973, p. 143; Grădinaru, 1975, p. 129-143; Neamțu, 1986, p. 94-105.

Scanned with OKEN Scanner

ment circumstanțial de mod (vezi T 62). La acestea se adaugă greșelile similare din analiza frazei.

3. Pentru analiza gramaticală se cuvin avute în vedere următoarele trei trăsături ale auxiliarelor predicative:

(1) Toate auxiliarele predicative sunt INTRANZITIVE și ca atare nu pot fi niciodată determinate de un complement direct (completivă directă). Cuvântul (propoziția) care răspunde pe lângă ele la întrebarea *ce* și care «ar trebui» să fie complement direct (completivă directă) va fi nume predicativ (subordonată predicativă). Compară: E l a g ă s i t **un meșter** *bun* (*meșter* = complement direct); *El* a d e v e n i t **un meșter** *bun* (*un meșter* = nume predicativ).

(2) Nici un auxiliar predicativ NU ESTE DETERMINAT SINGUR DE UN COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD (SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD). Cuvântul (propoziția) care răspunde la întrebarea *cum* pe lângă ele și care «ar trebui» să fie complement circumstanțial de mod (subordonată circumstanțială de mod) va fi nume predicativ (subordonată predicativă). Compară: *El* c â n t ă **frumos** (*frumos* = complement circumstanțial de mod); *El* p a r e **frumos** (*frumos* = nume predicativ).

(3) Nici un auxiliar predicativ nu intră, ca element component, în structura unei locuțiuni verbale. Nu există locuțiuni verbale pe bază de auxiliare predicative, oricât de «fixate» ar fi grupurile ca "expresii". Afirmația se bazează pe faptul că un verb, dovedit ca auxiliar predicativ, își cere prin definiție numele predicativ, împreună cu care formează un predicat nominal. O dată stabilită funcția de predicat nominal, grupul nu poate fi locuțiune verbală, aceasta fiind, tot prin definiție, predicat verbal, nu nominal. (Pentru exemple la fiecare auxiliar în parte, vezi T 47).

Scanned with OKEN Scanner

T 47 VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (II)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ionel* **a ajuns** *târziu la gară.*
(2) *Ionel* **a ajuns** *inginer.*

B. SOLUȚII:

(1) *a ajuns* = verb predicativ
(2) *a ajuns* = auxiliar predicativ

C. COMENTARIU

0. În prezentarea de mai jos, cu excepția lui *a fi*, care este tratat separat (vezi T 50), fiecăruia dintre verbele susceptibile de a fi întrebuințate ca auxiliare predicative îi sunt date în paralel cele două categorii de sensuri, verificate prin sinonime. (Descrierea este făcută în principiu după DEX.) Întrucât toate aceste verbe, ca auxiliare predicative, sunt doar insuficiente semantic, nu asemantice, descrierea făcută, în esență, pe baza opozițiilor de înțeles pleacă de la auxiliarul predicativ spre verbul predicativ. (La *a fi*, din motive explicate acolo – vezi T 50 – orientarea este inversă, de la verb predicativ spre auxiliarul predicativ.)

1. A DEVENI

1.1. Aproape întotdeauna este AUXILIAR PREDICATIV, având sensul de "a se transforma, a se preface în, a ajunge să fie...": *Gigel* **a devenit** *șofer; Pe zi ce trece* **devine** *tot mai frumoasă; Cum* **devine** *cazul?*

OBSERVAȚIE. Accidental este folosit și impersonal: *Începe* **să devină** *clar că ne-am înșelat.*

1.2. Ca VERB PREDICATIV (= predicat verbal), *a deveni*, cu același sens, apare foarte rar și numai în limbaj filozofic, de regulă în corelație cu *a fi*, creând opoziția "stare / devenire": *În univers nimic nu e static, ci totul* **devine.**

Scanned with OKEN Scanner

2. A SE FACE, A IEȘI, A AJUNGE

2.0. Cele trei verbe sunt considerate AUXILIARE PREDICATIVE atunci când sunt sinonime cu *a deveni*: *Ion* **a devenit** *inginer – Ion* **s-a făcut** *inginer – Ion* **a ajuns** *inginer – Ion* **a ieșit** *inginer* (*a devenit = s-a făcut = a ajuns = a ieșit*). Este vorba, firește, de o sinonimie contextuală, niciodată perfectă. Identificarea calității de auxliar predicativ se face prin înlocuirea cu *a deveni*, înțelesul și structura propoziției rămânând neschimbate.

În ciuda sinonimiei, ele nu pot fi substituite întotdeauna perfect cu *a deveni*, consecință a conservării unor note din sensurile lor originare, predicative. În asemenea situații, dovedirea trăsăturii de auxiliare predicative se realizează, de la caz la caz, prin alte mijloace.

2.1. A SE FACE

2.1.1. AUXILIAR PREDICATIV:

(1) Prin sinonimie «clară» cu *a deveni*: *Până la anul fetița* **se va face** *mare și cuminte.*

OBSERVAȚIA 1. Acest verb poate fi auxiliar predicativ numai la diateza reflexivă cu pronume în acuzativ (*a se face*). La altă diateză (activă - *a face,* pasivă - *a fi făcut, -ă, -i, -e*) sau cu pronume reflexiv în dativ (*a-și face*) nici nu se pune problema de a fi auxiliar predicativ. (Compară: *Doi cu doi* **fac** *patru (fac* = verb predicativ); *Doi cu doi* **se fac** *patru (se fac = devin*= auxiliar predicativ.)

OBSERVAȚIA 2. Auxiliar predicativ este *a se face* și în câteva expresii, considerate adesea, din cauza echivalenței cu un verb, drept locuțiuni verbale, interpretare evident greșită: **a se face** *galben (la față),* **a se face** *vânăt (verbe, negru, albastu* etc.), **a se face** *stăpân pe ...,* **a se face** *de rușine (de minune, de ocară, de râsul târgului ...).*

*(2) Ca termen simetric cu auxiliarul predicativ *a fi* în cadrul opoziției "devenire / stare" din grupări cu caracter impersonal, prin care se exprimă stări sufletești, fiziologice sau atmosferice: **a** *i* **se face** *frică (dor, scârbă, groază, rușine* etc.) / **a**-*i* **fi** *frică (dor, scârbă, groază, rușine* etc.); **a** *i* **se face** *frig (cald, sete, foame* etc.) / **a**-*i* **fi** *frig (cald, sete, foame* etc.); **a se face** *ziuă (noapte, întuneric, vreme (frumoasă), lumină* etc.) / **a fi** *ziuă (noapte, întuneric, vreme (frumoasă), lumină* etc.).

*OBSERVAȚIE. Potrivit acestei interpretări (*a se face* = auxiliar predicativ), substantivul în nominativ de după el este nume predicativ, nu

Scanned with OKEN Scanner

subiect. (Tot nume predicativ este și după *a fi* din expresiile amintite: *mi-i* **foame**, *i-i* **foame**, *e* **noapte**, *e* **vară**)[228].

Dacă, dimpotrivă *a se face* și opozantul său semantic, *a fi*, sunt predicative, cum sunt cel mai adesea considerate, inclusiv în manuale, substantivul este, în ambele tipuri de construcții, subiect.

Cum cele două interpretări sunt, prin argumentația ce le stă la bază, posibile și justificate, ele trebuie amândouă acceptate (= soluție dublă).

2.1.2. VERB PREDICATIV, când are unul dintre sensurile:

(1) *a se produce, a se fabrica, a se confecționa* etc. (*din*): *Vinul* **se face** *și din struguri*;

(2) *a se preface, a simula*: *El* **s-a făcut** *că pleacă*;

(3) *a fi posibil*: *Cum* **se face** *că nu știi asta?*;

(4) *a se întâmpla*: *Ce* **s-a făcut** *cu el?*;

(5) *a se părea* (impersonal): **Se făcea** *că eram la mare și ne plimbam pe faleză*;

(6) *a se desfășura, a se deschide înaintea ochilor*: **Se făcea** *o vale lungă (o bifurcație* etc.).

2.1. A AJUNGE

2.2.1. AUXILIAR PREDICATIV:

(1) Prin sinonimie cu *a deveni*: *Copilul acesta* **va ajunge** *cineva.*

(2) Prin opoziție cu *a fi*: **Ai ajuns** *în mintea copiilor (de râs, de plâns, de nerecunoscut...)*; **A ajuns** *să nu se mai înțeleagă cu nimeni.*

OBSERVAȚIE. Tot auxiliar predicativ este *a ajunge* și în expresia *a ajunge rău (bine).*

2.2.2.VERB PREDICATIV – cu alte sensuri, dintre care sunt de reținut:

(1) sinonim cu *a sosi* (intranzitiv): **A ajuns** *mai devreme acasă*;

(2) sinonim cu *a prinde, a apuca* (tranzitiv): **N-a** *mai* **ajuns** *trenul*;

(3) sinonim cu *a fi suficient, a fi de-ajuns*: **Nu-***i* **ajunge** *niciodată timpul*; **Ajunge** *că ai făcut asta, nu mai e nevoie și de cealaltă*; **Nu ajunge** *să spui, trebuie să și demonstrezi;* **Ajunge** *cu pălăvrăgeala..*

---

[228] Vezi, pentru discutarea acestor expresii, T 50, **2.**

Scanned with OKEN Scanner

2.3. A IEȘI

2.3.1. AUXILIAR PREDICATIV – prin sinonimie aproximativă cu *a deveni*: **Au ieșit** *biruitori*; **A ieșit** *primul la concurs.*

2.3.2. VERB PREDICATIV – cu celelalte sensuri, respectiv *a părăsi* (un interior), antonim al lui *a intra, a merge, a pleca, a reieși, a rezulta, a răsări* etc.: **A ieșit** *din casă.*; *Nemulțumită, mulțimea* **a ieșit** *în stradă; De aici* **n-o să iasă** *nimic bun*; **N-a ieșit** *rezultatul*; *Încă* **n-au ieșit** *ghioceii.*

OBSERVAȚIE. Folosit cu pronume reflexiv în dativ (*a-și ieși*), formează cu diferite substantive în acuzativ (cu prepoziția *din*) locuțiuni verbale: *a-și ieși din sărite, a-și ieși din țâțâni (din pepeni, din balamale* etc.).

2. A RĂMÂNE

3.1. AUXILIAR PREDICATIV, cu unul dintre sensurile:

(1) *a păstra* (pe mai departe) *o calitate*: **A rămas** *profesor în satul lui*;

(2) *a dobândi o calitate,* sinonim cu *a deveni*: **Ai rămas** *repetent*; **A rămas** *asistent la catedră*; **A rămas** *perplex (gură-cască, împietrit, înlemnit* etc.), *când a auzit una ca asta*; *Făcând așa ceva, tu* **vei rămâne** *de minciună (de rușine), nu el*[229].

3.2. *Verb predicativ*:

(1) cu sensul său FUNDAMENTAL (= *a sta pe loc, a nu pleca*): **Rămâi** *o zi, două la noi*; **A rămas** *în casă toată ziua*;

(2) folosit IMPERSONAL, sinonim cu *a urma (să), a trebui (să)*: **Rămâne** *să mai discutăm;* **Rămâne** *de văzut;* **Rămâne** *a vedea în continuare dacă ...*[230];

(3) cu sensul de *a persista, a fi* (*a exista*) *în continuare*: *Mi-***au** *mai* **rămas** *zece lei; Deși a folosit noul detergent,* **au rămas** *câteva pete foarte vizibile.*

3. A PĂREA

Indiferent de statut (auxiliar predicativ sau verb predicativ), *a părea* are același sens (= exprimă APARENȚA) și de aceea deosebirea între auxiliarul predicativ și verbul predicativ nu se poate face «prin înțeles», ci sintactic, respectiv:

---

[229] Vezi Guțu Romalo, 1973, p. 139-143.

[230] După *a rămâne* "impersonal" avem subiectivă sau subiect ce stă pe poziția subiectivei, adică exprimat prin supin sau infinitiv.

Scanned with OKEN Scanner

4.1. AUXILIAR PREDICATIV – folosit PERSONAL, cu sau fără pronume personal neaccentuat în dativ: *Tu* **pari** *un om inteligent*; *Voi mi-*ați **părut** *totdeauna cam indisciplinați*; *Soluția aceasta îmi* **pare** *rezonabilă*; **Păreau** *că nu se interesează de copilul lor.*

OBSERVAȚIE. Cu subiect la persoana a III-a, singular sau plural, *a părea* poate fi însoțit de reflexivul *se*, opoziția "personal / impersonal" neutralizându-se în favoarea personalului: *Cartea (îmi)* **pare** *interesantă - Cartea (mi) se* **pare** *interesantă*; *Ei (îmi)* **par** *oameni de treabă - Ei (mi)* **se par** *oameni de treabă.*

4.2. VERB PREDICATIV – folosit IMPERSONAL, de regulă cu un pronume personal neaccentuat în dativ și/sau cu reflexivul *se*:

(1) caracter impersonal "marcat" (cu *se*): **Se pare** *că va ploua*; *Mi* **se pare** *că ai cam încurcat-o*;

(2) caracter impersonal "nemarcat" (fără *se*): *Îmi* **pare** *că te lauzi cam mult*; Îi **pare** *că i-a dat prea puțin.*

Fără *se* și fără pronume personal neaccentuat în dativ, *a părea* impersonal este utilizat mai rar: **Părea** *că totul s-a terminat;* **Părea** *că lucrurile se vor schimba în bine.*

OBSERVAȚIA 1. Deoarece opoziția "auxiliar predicativ / verb predicativ" nu se bazează în cazul lui *a părea* pe o opoziție de sens, e mai greu de precizat statutul acestui verb în expresiile *a-i părea bine* și *a-i părea rău*: auxiliar predicativ, component al predicatului nominal (comp. *îmi* **pare bine** cu *mi-e* **bine**) sau verb predicativ, component într-o locuțiune verbală (comp. **a-i părea rău** cu **a regreta, a-*i* părea bine** cu **a se bucura**; vezi și locuțiunile substantivale *părere de rău* (= "regret"), *părere de bine* (= "bucurie") care, ca locuțiuni substantivale, nu pot proveni decât de la locuțiuni verbale). Considerăm de aceea că trebuie acceptate ambele variante de interpretare, respectiv predicat nominal (*a părea* "auxiliar predicativ" + nume predicativ exprimat prin adverb de mod) și predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală.

OBSERVAȚIA 2. Aceeași soluție dublă trebuie acceptată și în privința felului subordonatei (introduse prin *că* sau *să*) de după aceste predicate impersonale:

(a) sau SUBIECTIVĂ, datorită caracterului impersonal,

(b) sau COMPLETIVĂ INDIRECTĂ, datorită echivalenței cu un complement indirect prepozițional: *Îmi pare bine* **că ai venit** (*Îmi pare bine* **de venirea** *ta*). În această din urmă interpretare, spunem că expresia impersonală este folosită absolut, adică fără subiect și fără subiectivă.

Scanned with OKEN Scanner

5. Fiecare dintre cele trei auxiliare predicative – *a deveni* (și sinonimele sale: *a se face, a ieși, a ajunge*), *a rămâne* și *a părea* – se opune semantic lui *a fi*, generând trei tipuri de opoziții:

5.1. *a fi / a deveni* – STARE / DEVENIRE: *El* **este** *inginer / El* **devine** *inginer*;

5.2. *a fi / a rămâne* – EXISTENȚĂ / PERSISTENȚĂ (a unei calități): *El* **a fost** *profesor / El* **a rămas** *profesor* ;

5.3. *a fi / a părea* – REALITATE / APARENȚĂ: *El* **este** *doctor / El* **pare** *doctor*.

OBSERVAȚIE. Devenirea "pură" se exprimă doar prin *a deveni*; celelalte trei verbe ale devenirii (*a se face, a ieși, a ajunge*) conțin și elemente semantice adiacente, resturi din sensurile lor de bază (ca verbe de mișcare).

Scanned with OKEN Scanner

T 48 *A FI* – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ / AUXILIAR PREDICATIV / PREDICATIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ieri* **ar fi** *bătut covorul cu plăcere, dar azi nu mai poate.*
(2) *Prietenul meu* **ar fi** *impresionat de acest gest.*
(3) *Dacă ai proceda așa, prietenul meu* **ar fi** *într-adevăr bucuros.*
(4) *Spunea că stația* **ar fi** *prin apropiere.*

B. SOLUȚII:

(1) *ar fi* = auxiliar de perfect (condițional)
(2) *ar fi* = auxiliar de diateza pasivă
(3) *ar fi* = auxiliar predicativ
(4) *ar fi* = predicativ

C. COMENTARIU

0. Prin opoziții BINARE – gramaticale și/sau de înțeles – putem distinge în etape succesive mai multe ipostaze ale lui *a fi*, denumite în final prin termeni ce trimit direct la rolul gramatical.

0.1. Prin raportare la calitățile SEMANTICE (= de înțeles) și, derivate din acestea, PREDICATIVE, obținem prima diviziune: *a fi* "semantic" / *a fi* "asemantic" (= cu înțeles lexical / fără înțeles lexical). Primul *a fi* ("semantic") formează, când este la mod personal, un PREDICAT VERBAL și de aceea este PREDICATIV: *Ion este la școală azi.* Îl numim *a fi* "predicativ" (*a* fi_{pred}). Celălalt *a fi* nu formează singur un predicat verbal și este numit NEPREDICATIV sau AUXILIAR.

0.2. În cadrul lui *a fi* "auxiliar" distingem a doua opoziție, vizând nivelul gramatical la care funcționează ca auxiliar – SINTACTIC / MORFOLOGIC (= ajută la formare unei categorii sintactice (predicat nominal sau altă parte de propoziție) / ajută la formarea unei categorii morfologice.

Primul *a fi* se numește AUXILIAR PREDICATIV sau, cu un termen mai puțin fericit, «copulativ» (*a* $fi_{aux\ pred}$): *Maria* **este** *harnică*; *Ion* **este** *student.*

Scanned with OKEN Scanner

0.3. *A fi* "auxiliar morfologic", prin raportare la categoria gramaticală pe care o generează, se divide la rândul său în *a fi* "auxiliar de diateza pasivă" ($a\,fi_{\text{aux pas}}$) și *a fi* "auxiliar de timp" ($a\,fi_{\text{aux timp}}$). În rezumat:

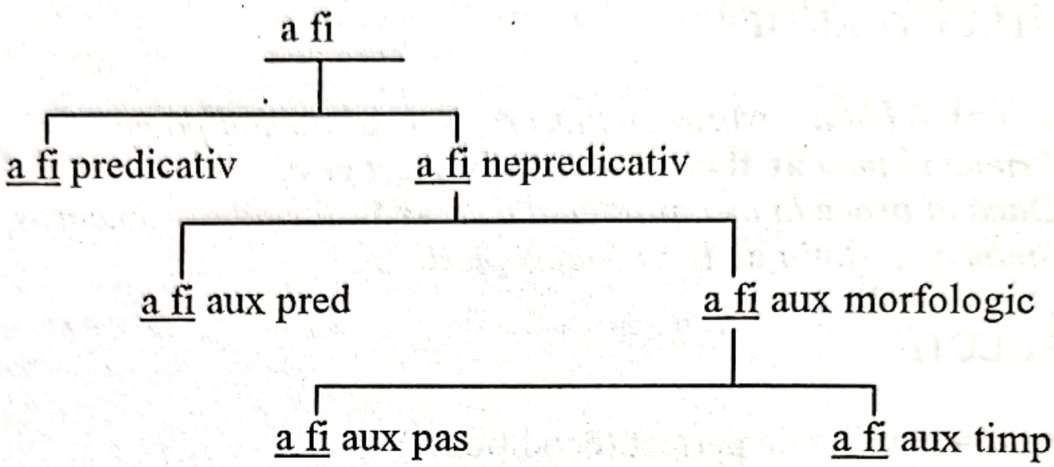

Formațiile terminale din stânga reprezintă termenii clasificării: $a\,fi_{\text{pred}}$, $a\,fi_{\text{aux pred}}$, $a\,fi_{\text{aux pas}}$, $a\,fi_{\text{aux timp}}$.

OBSERVAȚIA 1. Din seria lui *a fi* lipsește un al cincilea termen: așa-numitul (*semi*)AUXILIAR DE MODALITATE și/sau de ASPECT: **Era** *să mă calce o mașină*; *Ce mai* **e** *de adăugat?; Când* **fu** *să plece, își aduse aminte de ceva.* E vorba de construcții prin care se exprimă necesitatea, iminența unei acțiuni etc. (Gradul de complexitate a problemei depășește nivelul analizei elementare și de aceea un asemenea *a fi* nu este reținut aici[231]. În principiu, potrivit dicționarelor, acest *a fi* este asimilat lui $a\,fi_{\text{aux pred}}$.

OBSERVAȚIA 2. Deoarece conceptul de "nepredicativ", așa cum apare din schemă, este destul de general, putând însemna deopotrivă "auxiliar predicativ", "auxiliar de diateza pasivă", "auxiliar de timp", în analiza gramaticală nu-l folosim de regulă, locul lui fiind luat direct de termenii ultimi ai clasificării (auxiliar predicativ, auxiliar de diateză, auxiliar de timp). Același lucru este valabil și pentru verbele din seria *a deveni, a se face, a ieși* etc., respectiv le spunem direct "auxiliare predicative", nu «nepredicative».

1. Ca obiect susceptibil de interpretări greșite, în practica analizei gramaticale, seria celor patru *a fi* se prezintă diferențiat atât ca frecvență, cât și ca grad de complexitate. Având în vedere termenii ultimi ai clasificării, cel puțin teoretic sunt posibile următoarele confuzii:

[231] Vezi Guțu, 1956, p. 57-83; Hazy, 1965, p. 289-297; Hazy, 1997, p. 33-81.

Scanned with OKEN Scanner

1.1. *A fi*$_{\text{aux timp}}$ / *a fi*$_{\text{pred}}$ – cel mai puțin probabilă, întrucât deosebirile de înțeles sunt foarte mari: *Dacă* **aș fi** *eu acolo... (a fi*$_{\text{pred}}$*)* / *Dacă* **aș fi** *citit mai atent... (a fi*$_{\text{aux timp}}$*)*...

Avem aici opoziția semantică [+ înțeles] / [- înțeles] și gramaticală (unitate / subunitate) propriu-zisă între un verb și un auxiliar, între o parte de vorbire și o componentă a unei părți de vorbire. Includerea auxiliarului (de timp) în clasa verbului (= parte de vorbire) se justifică numai prin originea verbală și calitatea de purtător formal al desinențelor de număr și persoană.

1.2. *A fi*$_{\text{aux pas}}$ / *a fi*$_{\text{aux pred}}$ – confuzie generată de identitatea formală în toate situațiile, aceeași paradigmă completă (la toate modurile și timpurile) și aceeași lipsă de înțeles: *El* **este** *ghinionist (a fi*$_{\text{aux pred}}$*)* / *El* **este** *urmărit de ghinion (a fi*$_{\text{aux pas}}$*)*. Teoretic vorbind, confundarea lor este echiprobabilă în ambele sensuri. Deosebirea nu se poate realiza decât în și prin prezența celui de-al doilea component al grupării – particpiu cu sens pasiv, element component al diatezei pasive (*a fi*$_{\text{aux pas}}$), respectiv orice alt cuvânt cu funcție de nume predicativ, element component al predicatului nominal (*a fi*$_{\text{aux pred}}$). (Vezi, pentru detalii, T 54, T 55.)

1.3. *A fi*$_{\text{aux timp}}$ / *a fi*$_{\text{aux pas}}$: *Acest roman l-***ar fi** *citit cu plăcere* / *Acest roman, tradus în română,* **ar fi** *citit cu plăcere de elevi.* (Vezi, pentru detalii, T 49.)

1.4. *A fi*$_{\text{aux pred}}$ / *a fi*$_{\text{pred}}$.: **Ai fost** *nervos azi la școală* / **Ai fost** *azi la școală?* (Vezi, pentru detalii, T 50.)

2. Din punctul de vedere al paradigmei, cei patru *a fi* se grupează astfel:

(a) *A fi*$_{\text{pred}}$, *a fi*$_{\text{aux pred}}$ și *a fi*$_{\text{aux pas}}$ au paradigmă identică și completă (= au forme pentru toate modurile și timpurile, toate cele trei persoane și ambele numere, asemenea oricărui alt verb). De aceea distincția dintre ei nu se poate realiza după «formă».

(b) *A fi*$_{\text{aux timp}}$ are paradigmă aparte și incompletă, fiind utilizat:

(b_1) cu forma de infinitiv prezent (invariabilă, firește): *a fi*;

(b_2) cu forma de conjunctiv prezent invariabil (*să fi*)[232];

(b_3) cu formele de condițional prezent și de viitor întâi, variabile după număr + persoană și identice cu ale celorlalți *a fi* (*aș fi, ai fi ..., voi fi, vei fi...*).

---

[232] La origine, auxiliarul *a fi* din structura conjunctivului perfect a fost variabil (*să fiu, să fii* etc.), asemenea lui *a fi* "obișnuit". Invariabilizarea lui se datorează foarte probabil necesității de a se evita omonimia cu structuri pasive. De aceea se consideră forma (invariabilă) *să fi* drept conjunctiv prezent, nu "*să* + infinitiv". (Infinitivul exclude morfemul *să*.)

Scanned with OKEN Scanner

Se vede astfel că auxiliarul de timp *a fi* este în română semnul gramatical al ANTERIORITĂȚII acțiunii verbale (față de prezent), adică al timpurilor trecute – infinitiv perfect, condițional perfect, conjunctiv perfect (*a fi mers, să fi mers, aș fi mers*). În ce privește viitorul anterior (*voi fi mers*), acesta tot o anterioritate exprimă, de aici și numele său, dar față de o acțiune în viitor (= un «trecut» în viitor)[233].

OBSERVAȚIE. În structura fiecăreia dintre formele (modal-) temporale menționate intră un singur auxiliar, *a fi*, el însuși la diferite forme. Ca atare, de exemplu, în *aș fi mers* sau *voi fi mers* nu vom spune că sunt câte două auxiliare (*a avea* + *a fi*, respectiv *a vrea* + *a fi*), ci unul singur, *a fi*, al cărui timp la rândul lui are un auxiliar «normal» (comp. *aș fi* ca auxiliar cu *aș fi* ca predicativ, *voi fi* ca auxiliar cu *voi fi* ca predicativ).

[233] Excepție face prezumtivul prezent (*să fi venind, ar fi venind, va fi venind*), cu o structură morfologică mai «deosebită» prin includerea unui gerunziu ca subunitate. Prezumtivul perfect, în schimb, identic formal cu viitorul anterior, conjunctivul perfect și condiționalul perfect, de care se deosebește numai contextual, exprimă anterioritatea asemenea formelor cu care este omonim.

Scanned with OKEN Scanner

T 49 *A FI* – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Dacă ar fi avut timp, i-***ar fi** *așteptat la gară.*
(2) *Dacă ar avea prieteni cu mașină,* **ar fi** *așteptat de ei la gară.*

B. SOLUȚII:

(1) *ar fi* = *a fi*$_{\text{aux timp}}$
(2) *ar fi* = *a fi*$_{\text{aux pas}}$

C. COMENTARIU

0. Confuzia în discuție este probabilă în cazurile în care participiul din diateza pasivă este de genul masculin, numărul singular și coincide formal cu participiul invariabil din structura unui timp trecut compus. (Se înțelege că sunt vizate numai participiile verbelor tranzitive, singurele care pot avea diateza pasivă.)

Coeficientul de probabilitate a greșelii este în funcție de raportul formal dintre *a fi*$_{\text{aux pas}}$ și *a fi*$_{\text{aux timp}}$: omonimie totală (= formă identică) sau omonimie parțială (= formă asemntoare).

1. OMONIMIE TOTALĂ:

1.1. Indicativ, VIITOR ANTERIOR, DIATEZA ACTIVĂ / indicativ, VIITOR (PROPRIU-ZIS), DIATEZA PASIVĂ: *Pe când vei sosi tu, fiică-ta* **va fi** *bătut deja covorul (***va fi** = *a fi*$_{\text{aux timp}}$*) / Pe când vei sosi tu, covorul* **va fi** *deja bătut de fiică-ta (va fi = a fi*$_{\text{aux pas}}$*).*

Aceeași este situația și când viitorul anterior are valoare de prezumtiv: **Va fi** *așteptat el cât* **va fi** *așteptat scrisoarea ta, dar în cele din nurmă a renunțat (va fi = a fi*$_{\text{aux timp(mod)}}$*) / El* **va fi** *așteptat la gară de părinți (va fi = a fi*$_{\text{aux pas}}$*).*

1.2. Condițional-optativ, PERFECT, DIATEZA ACTIVĂ / condițional-optativ, PREZENT, DIATEZA PASIVĂ: *Nu știu dacă* **aș fi** *acceptat propunerea ta(aș fi = a fi*$_{\text{aux timp}}$*) / (Nu știu dacă* **aș fi** *acceptat de societatea ta (aș fi = a fi*$_{\text{aux pas}}$*).*

1.3. Infinitiv, PERFECT, DIATEZA ACTIVĂ / infinitiv, PREZENT, DIATEZA PASIVĂ: *Trebuia să-i spui asta înainte de* **a-i fi** *prezentat situația (a fi = a fi*$_{\text{aux timp}}$*) / Proiectul de plan a fost discutat amănunțit înainte de* **a fi** *prezentat adunării generale a cționarilor (a fi = a fi*$_{\text{aux pas}}$*).*

Scanned with OKEN Scanner

Distincția între cei doi *a fi*, asociată cu distincția între diateza activă și cea pasivă, se realizează în două etape:

(1) Prin opoziția "participiu invariabil / participiu variabil" degajăm pe *a fi*$_{\text{aux timp}}$ de *a fi*$_{\text{aux pas}}$ sau *a fi*$_{\text{aux pred}}$. Participiul invariabil va conduce la *a fi*$_{\text{aux timp}}$, iar cel variabil, la *a fi*$_{\text{aux pas}}$ sau *a fi*$_{\text{aux pred}}$. Caracterul "variabil / invariabil" al participilui se evidențiază prin modificarea numărului subiectului la care se referă gruparea "*a fi* + participiu" (artificiu de analiză): dacă nu se schimbă numărul participiului, acesta este invariabil și invers, dacă se schimbă, participiul este variabil. Primul trimite la un *a fi*$_{\text{aux timp}}$ și deci gruparea "*a fi* + participiu" este un timp trecut al unui verb la diateza activă, în timp ce al doilea trimite la un *a fi*$_{\text{aux pas}}$ și deci gruparea "*a fi* + participiu" constituie timpul prezent al unui verb la diateza pasivă.

(2) O dată dovedit că *a fi* nu este auxiliar de timp, prin proba complementului de agent se argumentează "definitiv" calitatea de *a fi*$_{\text{aux pas}}$, nu de (eventual) *a fi*$_{\text{aux pred}}$[234].

Ex.: *El va fi* **citit** *referatul până mâine – Ei vor fi* **citit** *referatul până mâine (citit = citit* → participiu invariabil → *a fi*$_{\text{aux timp}}$ – *a citi* la indicativ, viitor anterior, diateza activă) / *Referatul va fi* **citit** *până mâine – Referatele vor fi* **citite** *până mâine (citit ≠ citite* → participiu variabil; *citit (de către cineva)* → *a fi*$_{\text{aux pas}}$; *a citi* la indicativ, viitor (propriu-zis), diateza pasivă).

OBSERVAȚIE. Se înțelege că timpurile trecute compuse ale unui verb la diateza pasivă vor conține obligatoriu două participii: unul invariabil, cel al lui *a fi*$_{\text{aux timp}}$, și altul variabil, al verbului de conjugat: *Copilul ar fi* **fost încântat** *de această jucărie – Copiii ar fi* **fost încântați** *de această jucărie; Înainte de a fi* **fost citit** *romanul la cenaclu... - Înainte de a fi* **fost citite** *romanele la cenaclu...*

În asemenea grupări nici nu se mai pune problema de a fi altceva decât un verb la diateza pasivă. Se vede astfel că, în cadrul diatezei pasive, opoziția de timp se realizează prin *a fi*$_{\text{aux pas}}$: *M-aș bucura dacă* **aș fi** *așteptat la gară de cineva (a fi*$_{\text{aux pas}}$ la condițional-optativ, prezent) / *M-aș fi bucurat dacă* **aș fi fost** *așteptat la gară de cineva (a fi*$_{\text{aux pas}}$ la condițional-optativ, perfect).

2. OMONIMIE PARȚIALĂ: conjunctiv, PERFECT, DIATEZA ACTIVĂ / CONJUNCTIV, PREZENT, DIATEZA PASIVĂ: *Trebuia* **să fi** *analizat până acum această situație (să fi = a fi*$_{\text{aux timp}}$*) / Trebuia* **să fie** *analizat până acum cazul său (să fie = a fi*$_{\text{aux pas}}$*).*

---

[234] Vezi, pentru distincția "*a fi*$_{\text{aux pas}}$ / *a fi*$_{\text{aux pred}}$, T 54 și T 55.

Scanned with OKEN Scanner

Deosebirea formală este suficientă pentru a evita confuzia: *a fi*$_{\text{aux timp}}$ (din structura conjunctivului perfect, diateza activă) = INVARIABIL *(să fi)* / *a fi*$_{\text{aux pas}}$ (din structura conjunctivului prezent, diateza pasivă) = VARIABIL *(să fiu, să fii, să fie, să fim, să fiți, să fie)*.

Obligatoriu *a fi*$_{\text{aux timp}}$ se asociază cu un participiu invariabil, iar *a fi*$_{\text{aux pas}}$ se asociază cu un particpiu variabil: *eu (tu, el, noi, voi, ei, ele) să fi* **bătut** – *a fi*$_{\text{aux timp}}$ / *eu să fiu* **bătut (bătută)**, *tu să fii* **bătut (bătută)**, *el să fie* **bătut** *(ea să fie* **bătută)**, *noi să fim* **bătuți (bătute)**, *voi să fiți* **bătuți (bătute)**, *ei să fie* **bătuți** *(ele să fie* **bătute)** – *a fi*$_{\text{aux pas}}$.

OBSERVAȚIE. Conjunctivul perfect al unui verb la diateza pasivă va conține obligatoriu două participii: al lui *a fi*$_{\text{aux pas}}$ (invariabil) și al verblui de conjugat (variabil): *(eu) să fi* **fost bătut**, *(noi) să fi* **fost bătuți** etc.

Scanned with OKEN Scanner

T 50 *A FI* - PREDICATIV / AUXILIAR PREDICATIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Pe pod* **a fost** *un accident.*
(2) *Accidentul* **a fost** *inevitabil.*

B. SOLUȚII:

(1) *a fost* = predicativ
(2) *a fost* = auxiliar predicativ

C. COMENTARIU

0. Pentru realizarea distincției între *a fi* "predicativ" (*a* fi_{pred}) și *a fi* "auxiliar predicativ" (*a* $fi_{aux\ pred}$), în practica analizei gramaticale elementare se utilizează de regulă criteriul ÎNȚELESULUI. Potrivit majorității gramaticienilor, între cei doi *a fi* există o opoziție semantic-lexicală totală: *a* $fi_{aux\ pred}$ este COMPLET DESEMANTIZAT (= asemantic lexical = înțeles lexical zero), asemenea auxiliarelor de mod și timp, fără a fi însă asimilat acestora, în timp ce *a* fi_{pred} are un înțeles lexical propriu-zis, ca toate verbele predicative și este asimilabil acestora: *Ion* **este** *silitor (a* $fi_{aux\ pred}$*) / Ion* **este** *în curte (a* fi_{pred}*).*

Prin urmare, înțelesul lui *a* $fi_{aux\ pred}$ s-ar reduce la unul exclusiv gramatical, respectiv suma informațiilor gramaticale (mod, timp, număr, persoană) comunicate prin sufixele și desinențele sale. Radicalul ar servi doar ca element fonetic (material) pe care să se «grefeze» sufixele și desinențele[235].

Fiind vid lexical, *a* $fi_{aux\ pred}$ nu are sinonime în limbă, întrucât nu există nici un alt verb în această situație. De aici decurge esența criteriului

---

*[235] Afirmație aproape unanimă în gramatica românească, fapt pentru care este preluată aici și utilizată didactic în vederea «simplificării» opoziției *a fi* "auxiliar predicativ" / *a fi* "predicativ". În realitate, această teză a delexicalizării complete a lui *a fi* este discutabilă, pentru că ea conduce la excluderea lui *a fi* ("auxiliar predicativ") dintre verbele propriu-zise și încadrarea lui la auxiliarele morfologice, care, în ultimă instanță, sunt morfeme (= formații morfematice) cu înțeles exclusiv gramatical, asemenea unor sufixe sau desinențe. Or, așa ceva este greu de acceptat. (De regulă, aceste consecințe, prin care *a fi* este «retrogradat», sunt trecute «sub tăcere».) Vezi, pentru întreaga problematică, G.G.Neamțu, 1986, p. 67-76.

Scanned with OKEN Scanner

utilizat în deosebirea celor doi *a fi*: dacă într-o situație dată *a fi* se poate substitui cu un sinonim, al cărui înțeles este în mod obligatoriu diferit de zero, înseamnă că respectivul *a fi* are înțeles lexical și prin urmare este vorba nu de *a* $fi_{\text{aux pred}}$, ci de *a* fi_{pred}. Procedeul deosebirii lui *a* fi_{pred} de *a* $fi_{\text{aux pred}}$ constă deci în «sesizarea» unui înțeles lexical diferit de zero, înțeles aproximat prin posibilitatea înlocuirii lui cu un verb, indiferent care, acesta devenind astfel sinonimul său contextual. (Firește că echivalența de înțeles este doar aproximativă, nu perfectă.) Decizia de încadrare a lui *a fi* (predicativ sau auxiliar predicativ) se face ținându-se seama de contextul în care apare.

0.1. O dată dovedit un *a fi* ca predicativ, se exclude automat posiblitatea de a mai fi auxiliar predicativ și viceversa. De aceea, teoretic, operația de identificare poate începe din orice direcție, respectiv dinspre *a* fi_{pred} spre *a* $fi_{\text{aux pred}}$ sau invers. Cum însă *a* $fi_{\text{aux pred}}$ apare cel mai frecvent în vorbire, iar numărul sensurilor lexicale distincte ale lui *a* fi_{pred}, identificabile și verificabile prin sinonime, este relativ redus (vezi mai jos), în practica analizei gramaticale se pornește de regulă dinspre *a* fi_{pred} spre *a* $fi_{\text{aux pred}}$, adică se examinează mai întâi posiblitatea de a fi predicativ. În acest sens, presupunând cunoscut setul de sensuri lexicale virtuale ale lui *a* fi_{pred}, se testează succesiv fiecare sens prin câte un sinonim. Primul sens lexical identificat la care se ajunge prin înlocuirea cu un sinonim, construcția rămânând în rest neschimbată, face de prisos continuarea operației, fiind deja dovedită calitatea de verb predicativ a lui *a fi*. În general, operația se derulează într-o variantă redusă - una, două «încercări», deoarece analistul sesizează «rapid» care sens lexical este actualizat.

1. Se consideră că *a fi* are conținut lexical «deplin» și deci este predicativ (*a* fi_{pred}) în următoarele situații (date în esență după DEX):

1.1. Când arată EXISTENȚA (în sens larg), de regulă explicit situată în timp sau în spațiu, find substituibil cu unul dintre următoarele verbe: *a exista, a se afla, a se găsi, a viețui, a dura, a ține.*

Exemple: *În râurile poluate* **nu** *mai* **sunt** *pești; În Asia* **sunt** *munții cei mai înalți din lume; Pe Lună* **nu este** *viață; Pâine* **este** *din abundență; În lume* **nu-s** *mai multe Românii...; La mașina asta totdeauna* **e** *ceva care nu merge; De când* **sunt** *eu așa ceva n-am mai văzut; Altul ca el* **n-o să** *mai* **fie** *cât e lumea și pământul; Cât mai* **e** *până sună de ieșire?; Câți kilometri* **sunt** *de la Brașov până la București?; În grupa noastră* **sunt** *zece băieți și opt fete; Într-un kilogram* **sunt** *o mie de grame; Până la vacanța de vară mai* **sunt** *două luni; Alo, cine-***i** *la telefon?; Când* **e** *minte, nu-***i** *ce vinde* (proverb); *Sus* **e** *luna, jos* **e** *norul, / Deporte-***i** *mândra cu dorul* (cântec popular); *Gara* **e** *prin apropiere; El* **e** *în concediu de boală;*

Scanned with OKEN Scanner

Nu **e** *vreo șmecherie la mijloc?; Copiii* **erau** *la cules; Când* **eram** *în Apahida, totul mi se părea altfel.*

1.2. Când arată o ACȚIUNE PROPRIU-ZISĂ, fiind sinonim cu *a se întâmpla, a avea loc, a se produce, a se desfășura, a se ține* (= a se derula în timp sau spațiu), *a cădea* (ca dată) etc.: *La intersecția din centru* **a fost** *un accident oribil; Asta* **a fost** *anul trecut; Pe vremuri, nunțile* **erau** *în aer liber; Totul* **a fost** *doar în vis; Asta* **e** *a treia oară când îți spun să-ți bagi mințile-n cap; Totul* **a fost** *din cauza lui; Când* **sunt** *semifinalele la box?; Când* **e** *ziua ta?; Întâlnirea cu foștii absolvenți* **va fi** *peste o lună; Și ce-***i** *dacă nu vine și el?*

1.3. Când arată CONTINUITATEA (DESFĂȘURAREA) în timp, fiind sinonim cu *a dura, a dăinui, a ține, a data, a se împlini, a trece* (o perioadă): *Casa aceasta* **e** *de pe vremea lui Al. I. Cuza; De când* **e** *ziarul?;* **E** *mult de-atunci;* **Sunt** *zece ani de când nu l-am mai văzut; Mâine* **vor fi** *trei săptămâni de când a plecat.*

1.4. Când arată MIȘCAREA, fiind sinonim cu *a merge, a trece, a se duce, a da (pe) la, a umbla: Când* **am fost** *cu el la ștrand, m-am întâlnit cu un vechi prieten;* **Ai fost** *azi la școală?; Pe unde mi-***ai fost** *toată ziua?*

1.5. Când arată ORIGINEA, PROVENIENȚA, fiind sinonim cu *a se trage, a fi de loc, a-și avea originea, a proveni: De unde* **ești***?; Cafeaua* **este** *este din Columbia; El* **este** *din Turda; Voi* **sunteți** *de la țară; Cadoul* **e** *de la mătușă-sa*[236].

1.6. Când arată PREȚUL, VALOAREA, CANTITATEA, MĂRIMEA (în timp), fiind sinonim cu *a costa, a valora, a face* (= a valora), *a dura, a ține: Cât* **e** *legătura de morcovi?; Biletul de intrare* **e** *zece mii de lei; Cât* **e** *dolarul la cursul oficial?; Ora de curs universitar* **e** *50 de minute.*

1.7. Când are alte sensuri: *a pleca* sau *a sosi (La ce oră* **e** *trenul tău?); a trebui, a fi dat (Când* **e** *să ți se întâmple, tot se întâmplă; Dacă tot* **e** *să plecăm, atunci să plecăm acum); a însemna, a prevesti, a fi semn (că) (Ce* **e** *când visezi cu război?).*

În toate aceste situații *a fi* este predicativ și, dacă este la mod personal, are funcția de predicat verbal. De aceea, folosit personal, substantivul (pronumele) în nominativ pe lângă el va fi subiect, nu nume predicativ: *E* **lume** *multă pe stradă?; Când e* **ziua** *ta?; Aici e* **ceva** *care nu merge; Cât e* **pachetul** *de chibrituri?*

---

[236] Adverbele de loc, prin însuși înțelesul lor circumstanțial, nu pot fi nume predicative pe lângă *a fi* singur. De altfel, nici cele de timp, cu excepții nesemnificative (*E târziu; E devreme*) nu au această funcție și din același motiv.

Scanned with OKEN Scanner

În fara subiectului (în nominativ), *a fi* predicativ este însoțit de diverse complemente circumstanțiale (de loc, de timp, cantitativ etc.), exprimate prin diverse părți de vorbire.

Când arată prețul (valoarea etc.), *a fi* este determinat de un complement intern: *Cartea e opt* **dolari.**

Se înțelege că în rest, dacă *a fi* nu este nici auxiliar de timp și nici de diateză (vezi T 49), este auxiliar predicativ, calitate în care va fi însoțit obligatoriu de un nume predicativ sau de o subordonată predicativă.

***2.** O discuție specială în privința încadrării la verbe predicative / auxiliare predicative reclamă *a fi* dintr-o serie de "expresii fixe" prin care se exprimă diferite aspecte ce privesc:

(a) starea FIZIOLOGICĂ: *mi-e foame, ți-e sete, li-i frig* etc.;

(b) starea SUFLETEASCĂ: *mi-e dor, mi-e rușine, ți-i jenă* etc.;

(c) starea ATMOSFERICĂ: *e noapte, e ziuă, e toamnă* etc.

Din punctul de vedere al formei, toate aceste expresii sunt unipersonale, având verbul *a fi* utilizat exclusiv la persoana a III-a, singular, iar substantivul din structura la numărul singular. (Multe dintre ele sunt defective de plural.)

Caracterul aparte din punctul de vedere al interpretării sintactice a acestor grupări îl dă prezența în structură a lui *a fi*, susceptibil de a fi AUXILIAR PREDICATIV sau VERB PREDICATIV, și a unui singur substantiv în nominativ interpretabil fie ca nume predicativ, fie ca subiect, respectiv, într-un exemplu ca *Mi-e foame*:

(1) *e foame* = predicat nominal (*e* = auxiliar predicativ; *foame* = nume predicativ, substantiv în nominativ);

(2) *e* = predicat verbal (*a fi* "predicativ", existențial"); *foame* = subiect (substantiv în nominativ).

A doua interpretare este cea tradițională, prezentă și în manualele școlare.

O serie de aspecte ale acestor grupări permit însă, cel puțin tot atât de argumentat, și o altă interpretare, cea de sub (1). Asupra acesteia ne oprim în continuare, formulând câteva argumente ce-i vin în sprijin.

2.1. *A fi* din aceste expresii nu se poate substitui cu nici unul dintre sinonimele «semantice» ale lui *a fi* «predicativ» (*a exista, a se afla, a se găsi* etc.) și din această cauză nu poate fi predicativ (vezi **1.1. – 1.7.**): *Îmi* **era** *foame* - **Îmi* **exista** *foame*.

2.2. Unele dintre expresiile stării sufletești sau fiziologice au corespondente verbale simple: *a-i fi jenă - a se jena, a-i fi rușine – a se rușina, a-i fi scârbă - a se scârbi, a-i fi teamă - a se teme* etc. (Numărul "corespondențelor" este variabil de la o limbă la alta; vezi, de exemplu, în

Scanned with OKEN Scanner

germană: *dürsten* "a-i fi sete", *hungern* "a-i fi foame", *sich sehnen* "a-i fi dor" etc.).

Echivalența semantică (mai mult sau mai puțin totală) dintre expresie (*a-i fi teamă*) și verb (*a se teme*) conduce la ideea că substantivul este nume predicativ. În caz contrar ar trebui să acceptăm că aceste expresii sunt locuțiuni, cu structura singulară "predicat + subiect".

Pentru aceeași interpretare – substantivul-nume predicativ – pledează și paralelismul: *a-i fi rușine – a fi rușinat, a-i fi foame – a fi flămând, a-i fi frică - a fi fricos* etc., componentul nominal al acestora din urmă (*rușinat, flămând, fricos*) fiind, firește, nume predicativ.

2.3. Pentru expresiile stării atmosferice care nu au verbe corespondente (*e ziuă, e noapte, e iarnă* etc.) se poate invoca paralelismul cu expresiile stări atmosferice formate cu impersonalul *a se face* (*se face ziuă, se face noapte, se face iarnă* etc.), dintre care unele au corespondente verbale simple (*a se face noapte – a se înnopta, a se face primăvară - a se desprimăvăra*).

Că acest *a se face* e auxiliar predicativ, nu încape îndoială, fiind suficient să-l comparăm cu *a se face* personal (*el se face inginer*). Deosebirea la nivelul lui *a se face* între *se face ziuă* și *(el) se face doctor* constă în opoziția IMPERSONAL / PERSONAL.

Obținem astfel două tipuri de serii cu auxiliar predicativ, diferențiate prin:

(a) STARE / DEVENIRE: *e ziuă / se face ziuă; e noapte / se face noapte* etc.;

(b) PERSONAL / IMPERSONAL: *El este inginer / E toamnă; El se face inginer / Se face toamnă.*

2.4. Dacă substantivele (*sete, foame, dor, jenă* etc.) din aceste expresii ar fi subiecte, ar trebui ca, în cazul coordonării, să oblige verbul (*a fi*) prin acord la forma de plural, potrivit acordului predicatului cu subiectul (*Aurul este un metal prețios – Argintul este un metal prețios – Aurul și argintul* **sunt** *metale prețioase*). Or, în cazul de față, acordul este imposibil: *Mi-e foame și sete; E seara și întuneric,* nu și **Sunt seară și întuneric; E vând și ploaie,* nu și **Sunt vânt și ploaie.*

OBSERVAȚIA 1. Posibilitatea de a testa acordul verbului *a fi* cu substantivul la plural (presupus subiect) se exclude, întrucât substantivele din aceste expresii n-au plural.

OBSERVAȚIA 2. Lipsa acordului nu poate fi eventual interpretată ca un acord "prin atracție", adică numai cu unul dintre substantive, respectiv cu cel mai apropiat, obligatoriu la singular, ca în *A fost odată un moș și-o babă.* În cazurile de acord prin atracție, verbul-predicat poate fi întotdeauna și la forma impusă de acordul gramatical, adică la plural: comp. **A fost** *odată un*

Scanned with OKEN Scanner

moș și-o babă (*a fost* = singular, acord prin atracție, numai cu primul termen al subiectului multiplu) cu **Au fost** *odată un moș și-o babă* (*au fost* = plural, acord gramatical cu subiectul multiplu, care contează ca plural).

În cazul expresiilor discutate aici, modificarea nu este posibilă (*Mi-e foame și sete*, nu și **Îmi sunt foame și sete*).

Prin urmare, substantivul din structură nu este subiectul lui *a fi*, care, astfel, lipsit de subiect, este impersonal. Singura funcție care rămâne pentru substantiv este cea de nume predicativ.

2.5. Excluzând expresiile stării atmosferice (*e toamnă, e noapte* etc.), celelalte prezintă anumite trăsături sintactice particulare în ce privește substantivele din structură.

(a) Comportamentul lor este foarte apropiat de al adverbelor de mod, prin aceea că au grade de comparație (*Mi-e foarte dor; Cel mai rușine i-a fost de fratele tău; Ne este tot atât de jenă de el ca de tine*) și refuză a fi determinate de adjective.

(b) Și din punct de vedere semantic aceste substantive se apropie de adverbe, exprimând STĂRI (sufletești sau fiziologice) atribuite unui subiect logic, prezent în forma pronumelui (substantivului) în dativ (complement indirect): **Mi**-*e sete* (a se compara cu fr. *J'ai soif*, germ. *Ich habe Durst*, în care subiectul logic coincide cu cel gramatical).

Este de remarcat aici că aceste grupări se încadrează în seria mai largă a expresiilor fixe au *a fi* (= predicate nominale impersonale)[237], în care numele predicativ se exprimă prin adverbe de mod: *mi-e bine (rău, ușor, imposibil), ți-e de-ajuns (suficient, destul), mi-i indiferent (egal, totuna)* etc. Trecerea de la adverb la substantiv se face aproape «pe nesimțite»: comp. *mi-e greu, mi-e ușor* (adverbe) cu *mi-e frig, mi-e dor* etc. (substantive).

2.6. Încercând aproximarea funcțională a substantivului de după *a fi* printr-o «întrebare», aceasta va fi *cum*, una frecventă și normală pentru nume predicativ, dar nicidecum pentru subiect.

În concluzie, cele trei tipuri de structuri discutate aici prezintă destule trăsături care să justifice și interpretarea ca predicate nominale impersonale.

---

[237] O încadrare a acestora la predicativul verbal, ca un fel de verbe «analitice», este lipsită de orice temei gramatical. (Dacă *a fi* este predicativ, atunci este predicat verbal singur, iar dacă este auxiliar predicativ, intră ca element component într-un predicat nominal. O a treia interpretare nu există, mai exact spus, caracterul impersonal n-are cum să-i modifice statutul funcțional.)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 1. Expresia *ți-o fi*, (*că doar nu ești spart*), cu sensul "ți-o fi de-ajuns, destul", conține un *a fi* auxiliar predicativ impersonal, cu numele predicativ eliptic.

Tot de elipsa numelui predicativ e vorba și în expresiile: *mi-e să nu te prindă (= mi-e teamă să...), nu mi-e atât de mine, cât de copil (= mi-e teamă, grijă de ...).*

OBSERVAȚIA 2. Modelului "*a fi* auxiliar predicativ impersonal + nume predicativ" se încadrează și expresia exclamativă, la origine, interogativă, *ce mi-e (că ... sau dacă ...)*, urmată de subiectivă, echivalentă ca înțeles cu *mi-e totuna (indiferent, egal ...)* sau *ce importanță are (n-are nici o importanță) (că ... sau dacă ...)* și explicabilă ca geneză și interpretare sintactică prin aceasta din urmă: *Ce mi-e că vine azi ori mâine...* (*ce* = nume predicativ; *e* = auxiliar predicativ).

Scanned with OKEN Scanner

T 51 VERBE TRANZITIVE / VERBE INTRANZITIVE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Te*-**am** *mai* **văzut** *undeva.*
(2) *N*-**am** *mai* **ajuns** *la timp.*

B. SOLUŢII:

(1) *am văzut* = verb tranzitiv
(2) *am ajuns* = verb intranzitiv

C. COMENTARIU

0. Prin TRANZITIVITATE se înţelege capacitatea unui verb de a avea în subordine (= de a fi regent pentru) un COMPLEMENT DIRECT (CD)[238]. În funcţie de această trăsătură, numită şi REGIM sintactic, verbele se împart în (a) TRANZITIVE (= au sau pot avea un CD) şi (b) INTRANZITIVE (= nu au şi nici nu pot avea un CD):

(a_1) *Nora* **citeşte** *o poveste* (tranzitiv).
(a_2) *Ion* **merge** *la plimbare* (intranzitiv).

OBSERVAŢIE. Verbele tranzitive al căror CD nu este exprimat (= cu valenţa de tranzitivitate liberă) se numesc tranzitive absolute sau folosite absolut: (a_{1a}) **Am mâncat** *la ora opt.*

0.1. În practica analizei gramaticale, clasificarea verbelor în tranzitive şi intranzitive are importanţă nu atât luată în sine, cât prin implicaţiile pe care le are în interpretarea corectă a altor cuvinte aflate în relaţie cu verbul (vezi T 72 – T 74, T 80, T 81).

1. Verificarea în practică a tranzitivităţii uzează de mai multe mijloace, complementare de altfel, dintre care reţinem două:

(1) Proba complementului direct exprimat prin pronume personal cu formă neaccentuată în acuzativ (*mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le*): dacă acesta este

---

[238] În cele de mai jos, tranzitivitatea este tratată în termenii şi conceptele uzuale. (Ca atare nu sunt luate în discuţie unele abordări foarte recente, deoarece potrivit acestora trebuie regândit ca interpretare aproape întreg grupul verbal, cu alte opoziţii, alte definiţii şi, se înţelege, altă terminologie. Vezi, de ex., Drăşoveanu, 1997, p. 172-184.

Scanned with OKEN Scanner

posibil pe lângă un verb dat și generează o construcție corectă în română, verbul supus analizei este tranzitiv; viceversa, dacă un verb nu admite unul dintre pronumele menționate (= produce o construcție imposibilă în română), respectivul verb este intranzitiv. Exemple:

(a_1) *a citi – (cartea aceasta)* o c i t e s c *(cu plăcere)* → TRANZITIV; *a iubi* – **te** *iubesc* → TRANZITIV; *a constitui – (cea mai mare surpriză)* a c o n s t i t u i t-**o** *(sosirea lui din concediu)* → TRANZITIV; *a dovedi – (nevinovăția)* ș i-a d o v e d i t – o *(cu prisosință)* → TRANZITIV; *a merita – (pedeapsa)* ș i-a m e r i t a t-**o** → TRANZITIV; *a ploua –* **mă** p l o u ă → TRANZITIV; *a continua – (lecția)* **o** v o m c o n t i n u a *(data viitoare)* → TRANZITIV; *a ține minte – nu* **ne** *mai* ț i n e m i n t e → t r a n z i t i v;

(b_1) *a veni* - ***mă** vine* → INTRANZITIV; *a sta* - ***îl** s t ă* → INTRANZITIV; *a deveni* - ***te** d e v i n e* → INTRANZITIV; *a-și da seama* / - ***și-l** d ă s e a m a* → INTRANZITIV.

OBSERVAȚIE. Utilizarea pronumelor neaccentuate cu acuzativ (*mă, te, îl* ...) ca mijloc de verificare a tranzitivității se bazează pe faptul că aceste pronume, ca funcție, nu pot fi altceva decât complemente directe.

Cele mai multe verbe din limbă sunt tranzitive. Cât privește cele intranzitive, deși reduse ca număr, nu pot fi clasate decât aproximativ pe sfere semantice sau întrebuințări sintactice. La modul general se poate spune că sunt intranzitive de regulă VERBELE DE MIȘCARE (*a merge, a alerga, a fugi, a sosi, a veni, a ieși, a intra* etc.), DE STARE (*a fi, a exista, a sta, a ședea, a rămâne* etc.), DE DEVENIRE (*a deveni, a ajunge, a ieși* etc.), alte categorii (*a mira, a conta, a paria, a insista, a stărui* etc.).

Din punctul de vedere al întrebuințării sintactice, pot fi aproximate ca intranzitive auxiliarele predicative («copulativele») (*a fi, a deveni, a părea, a rămâne* etc.), precum și o serie de verbe cu forme unipersonale și însoțite de dativ (*a-i trebui, a-i plăcea, a-i conveni, a-i da prin cap, a-i trece prin minte, a-i reuși* etc.).

Trebuie remarcat că același verb, în funcție de sensul cu care se folosește, poate fi tranzitiv sau intranzitiv.

Verbul *a ajunge*, de exemplu, poate fi (1) tranzitiv, cu sensul "a prinde (din urmă)" (*n-a ajuns trenul – nu l-a ajuns*) sau (2) intranzitiv, cu sensurile: "a sosi" (*a ajuns la gară*), "a deveni" (*a ajuns inginer*), "a fi suficient" (*Pentru câte vrea să cumpere, nu-i ajung banii*).

Un verb uzual ca *a plăcea* apare în trei tipuri de construcții:

Scanned with OKEN Scanner

(a) INTRANZITIV, însoțit de un DATIV și urmat de subiect sau subiectivă: *Îmi* **plac** *fetele*; *Îi* **place** *gramatica* (*Îmi* **place** *să înot*);

(b) INTRANZITIV CU REGIM PREPOZIȚIONAL (cu un complement indirect): *Îl* **place** *de Carmen*;

(c) TRANZITIV (rar și popular): *O* **place** *pe Nora.*

OBSERVAȚIE. Uneori construcția tranzitivă este în variație liberă cu cea intranzitivă: *Mi-l amintesc pe Ion* (tranzitiv) - *Îmi amintesc de Ion* (intranzitiv); *Mi-o aduc cu drag aminte pe Ioana* (locuțiune verbală tranzitivă) / *Îmi aduc cu drag aminte de Ioana* (locuțiune verbală intranzitivă)[239]

(2) Contextul "cineva... ceva": dacă un verb dat răspunde pozitiv, adică introdus în acest context generează construcție corectă în română, este tranzitiv, iar dacă nu se poate folosi în această situație, este intranzitiv:

(a_2) *a luca: cineva lucrează ceva* → TRANZITIV; *a căuta: cineva caută ceva* → TRANZITIV; *a constitui: cineva constituie ceva* →TRANZITIV;

(b_2) *a trebui: *cineva trebuie ceva* → INTRANZITIV; *a fugi: *cineva fuge ceva* → INTRANZITIV; *a conveni: *cineva convine ceva* → INTRANZITIV (aici, *a conveni* ≠ *a stabili*).

Nu pot fi verificate prin acest criteriu două categorii de verbe:

(1) verbele IMPERSONALE, pentru că ele, prin definiție, sunt lipsite de subiect (pronumele *cineva* din contextul "cineva ... ceva" fiind pe poziția subiectului):**cienva plouă ceva; *cineva ninge ceva*;

(2) auxiliarele predicative toate, care, după cum se știe, apar în structuri cu două nominative (când sunt folosite personal) și ca atare pronumele *ceva* nu este aici pe poziția unui CD, ci a unui NP în nominativ.

Acestea își dovedesc însă intranzitivitatea prin imposibilitatea combinării cu un pronume personal neaccentuat în Ac – primul criteriu (**îl este, *îl devine, *îl rămâne, *îl pare).*

---

[239] La nivelul frazei, asemenea verbe cu regim oscilant (tranzitiv / intranzitiv) ridică probleme în privința aprecierii subordonatei (completivă directă / completivă indirectă), lipsind un indiciu clar. Cel mai adesea dăm câștig de cauză completivei indirecte, deoarece complementul echivalent este prepozițional: *Îmi aduc aminte* **că ți-am trimis un pachet** - *Îmi aduc aminte* **de (trimiterea...)** →COMPLETIVĂ INDIRECTĂ.

Scanned with OKEN Scanner

1.1. În raport cu tranzitivitatea se caracterizează verbele propriu-zise, locuțiunile verbale și interjecțiile predicative (verbale): **Nu ține minte** *exemplele* (locuțiune verbală tranzitivă); **Nu-și dă seama** *de gravitatea situației* (locuțiune verbală intranzitivă); **Iată-***l pe Ionel* (interjecție tranzitivă); **Hai** *la o plimbare* (interjecție intranzitivă).

Toate celelalte părți de vorbire rămân în afara clasificării în discuție.

1.2. Tranzitivitatea / intranzitivitatea caracterizează un verb în totalitatea formelor sale flexionare, adică rămâne constantă indiferent de mod, timp, număr și persoană. În acest sens spunem că tranzitivitatea / intranzitivitatea face parte din notele de conținut ale verbului.

1.3. Singura categorie – și nu în totalitate – care impune anumite restricții tranzitivității este DIATEZA. Vom reține aici următoarele:

(1) Orice verb tranzitiv (la diateza activă) prin trecere la diateza pasivă se INTRANZITIVIZEAZĂ și ca atare nu mai poate avea în subordine un complement direct: *Ionel* **a citit** *o carte* (tranzitiv) – *Cartea* **a fost citită** *de Ionel* (intranzitivizat). Vom numi de aceea verbele la diateza pasivă INTRANZITIVIZATE (prin diateză)[240].

OBSERVAȚIE. Asimilabil din acest punct de vedere diatezei pasive este participiul variabil (folosit adjectival): *Cartea* **citită** *aseară m-a impresionat mult.* În fapt, la participiu este greu de spus dacă este intranzitivizat (ca verb) sau este atranzitiv (ca adjectiv).

(2) Tot intranzitivizat se manifestă orice verb însoțit de un PRONUME REFLEXIV ÎN ACUZATIV (*mă, te, se, ne, vă, se*): **Mă supăr** *pe tine;* **Se uită** *cu mirare*. Spre deosebire de diateza pasivă, aici nu e vorba de o blocare a tranzitivității, ci de consumarea valenței de tranzitivitate în cadrul formei verbale prin pronumee reflexiv în acuzativ, care este ocupantul poziției de complement direct[241].

Deosebim două situații:

(a) Dacă verbul este folosit și fără pronume reflexiv, tranzitiv fiind, putem considera că apariția reflexivului îl intranzitivizează: *mă spăl, mă duc, mă derajnez* etc.

(b) Dacă verbul este folosit numai cu pronume reflexiv sau ca activ este intranzitiv, spunem că verbul este REFLEXIV INTRANZITIV: *se căiește, se cuvine, se pare, se doarme, se călătorește, se întâmplă* etc.

---

[240] Pentru situația "bitranzitivelor", vezi T 52.

[241] Despre «blocatorii» tranzitivității și obținerea prin aceștia a unei "intranzitivități contextuale", vezi Drașoveanu, 1978, p. 12.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Pronumele reflexiv în dativ (*îmi, îți, își* etc.), ca unul care nu poate ocupa poziția complementului direct, nu are nici o legătură cu tranzitivitatea. (*A aminti* și *a-și aminti* pot avea deopotrivă complement direct: *Printre alții* **l-***a amintit și* **pe prietenul** *meu* – *Printre alții și* **l-***a amintit și* **pe prietenul** *meu*)[242].

[242] Pentru alte aspecte ale tranzitivității, vezi T 52.

Scanned with OKEN Scanner

T 52 . VERBE MONOTRANZITIVE / VERBE BITRANZITIVE

STRUCTURI-TIP:

(1) *Instructorul ne-***a îndemnat** *să-l urmăm.*
(2) *Instructorul ne-***a învățat** *să-l urmăm.*

SOLUȚII:

(1) *a îndemnat* = verb monotranzitiv
(2) *a învățat* = verb bitranzitiv

COMENTARIU

0. Excluzând un număr foarte restrâns de verbe (vezi mai jos), toate celelalte, utilizate ca tranzitive RELATIVE (= cu valența de tranzitivitate satisfăcută), au UN SINGUR COMPLEMENT DIRECT și de aceea se numesc MONOTRANZITIVE sau SIMPLU TRANZITIVE (*a lucra, a avea, a citi, a iubi, a urî* etc.).

0.1. Când spunem că un verb monotranzitiv are un singur complement direct, îl înțelegem pe acesta în oricare din următoarele realizări:

(1) Complement direct SIMPLU, adică exprimat printr-un singur substantiv (pronume etc.), care poate fi DUBLAT sau NEDUBLAT în planul expresiei prinr-un pronume personal neaccentuat în acuzativ (*mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le*), respectiv:

(1a) NEDUBLAT: *Și* - a v â n d u t **mașina**; A î n t â l n i t **un om** *deosebit.*

(1b) DUBLAT printr-un pronume personal neaccentuat, fie prin ANTICIPARE (= pronumele personal neaccentuat se află ÎNAINTEA complementului direct "de bază"), fie prin RELUARE (= pronumele personal neaccentuat se află ca poziție după complementul direct "de bază"): L-a m c ă u t a t **pe profesor** *la școală* (*l-* = complement direct anticipat; *pe profesor* = complement direct "de bază"); **Pe profesor** l-a m c ă u t a t *la școală* (*pe profesor* = complement direct "de bază"; *l-* = complement direct reluat).

Această dublă exprimare a complementului direct constituie o trăsătură specifică limbii române.

Scanned with OKEN Scanner

Se observă imediat că aceste "două" complemente directe (cel de bază + cel "reluant" sau "anticipant"[243]) sunt "două" numai la nivelul expresiei, al formei, nu și ca înțeles. În acest plan, al conținutului, ele constituie o singură unitate, întrucât ambele se referă la unul și același obiect. (În exemplele date, *l-* și *pe profesor* trimit la aceeași persoană.)

Spunem de aceea că, sub aspectul conținutului, acest complement direct este unul singur, adică satisface o singură valență de tranzitivitate, singura pe care o are verbul monotranzitiv.

(2) Complement direct MULTIPLU, adică exprimat prin două sau mai multe cuvinte coordonate, fiecare în parte complement direct, dar cu alt înțeles, acesta la rându-i nedublat sau dublat prin pronume personal neaccentuat, respectiv:

(2a) NEDUBLAT: *De ziua lui* a p r i m i t **cărți, bomboane, ciocolată** *și* **un stilou**.

(2b) DUBLAT prin ANTICIPARE sau RELUARE: **I-***am* î n t â l n i t *în gară* **pe Ion, Vasile** *și* **Maria**; **Pe Ion, Vasile** *și* **Maria** i-a m î n t â l n i t *în gară*.

În cazul (2_b) nu se dublează (prin anticipare sau reluare) fiecare component în parte, ci ÎNTREGUL (complement direct), văzut ca un plural (comp. **Caietul** *și* **cartea** *le-am cumpărat* ... cu **Obiectele le-***am cumpărat* ...).

Deși componentele complementului direct multiplu sunt diferite ca înțeles, datorită coordonării, ele contează ca o singură unitate, ocupă adică o singură poziție sintactică[244]. Prin urmare, și complementul direct multiplu satisface o singură valență de tranzitivitate, unica pe care o are verbul monotranzitiv.

OBSERVAȚIE. Se înțelege că valența de tranzitivitate poate fi ocupată și de o completivă directă, ca poziție alternativă (= ori complement direct, ori completivă directă, nu și una, și alta). Dacă subordonata (= completiva directă) este coordonată cu un complement direct (M ă n â n c ă **pâine** *sau* **ce găsește**), grupul "complement direct + completivă directă" are statutul unui complement direct multiplu. (În această situație avem deci și complement direct, și completivă directă.)

1. Excepție de la această regulă generală face un număr foarte mic de verbe care au sau pot avea în subordine două - dar nu mai multe –

*[243] Preferăm acești termeni (= RELUANT și ANTICIPANT) în locul celor uzuali (RELUAT și ANTICIPAT), deoarece complementul direct exprimat prin pronumele personal neaccentuat este cel care dublează, nu care este dublat.

[244] Vezi, pentru conceptul de "poziție sintactică", Guțu Romalo, 1973, passim.

Scanned with OKEN Scanner

complemente directe diferite în conținut și necoordonate între ele: **Pe Ion l – a m î n v ă ț a t gramatică.**

Având două valențe de tranzitivitate, ocupabile simultan, ele se numesc verbe BITRANZITIVE sau DUBLU TRANZITIVE. Aceste verbe aparțin în general limbajului didactic-școlăresc, dar nu exclusiv: *a asculta, a întreba, a învăța, a ruga, a trece, a sfătui, a anunța.*

1.1. De regulă primul este numit complement direct AL PERSOANEI sau al subiectului și se exprimă prin substantive (pronume) aparținând subgenului personal. El este dublabil prin pronume personal neaccentuat în acuzativ. Al doilea este un complement direct al OBIECTULUI, numit și complement (direct) secundar și nu este dublabil prin pronume personal neaccentuat în acuzativ[245]. Primul răspunde la întrebarea *pe cine*, al doilea, la *ce*: **Pe Ionescu l-a m a s c u l t a t lecția** (*pe Ionescu* = complement direct al persoanei, reluat prin pronumele personal *l-*; *lecția* = complement direct al obiectului, nedublabil)[246].

1.2. Construcția cu două complemente directe are frecvență limitată, cel mai adesea al doilea complement direct fiind înlocuit cu complement indirect sau de altă natură: **M-a î n t r e b a t despre atribut**; **L-a m a s c u l t a t la lecția** *despre pronume.*

Frecventă este în schimb construcția cu un complement direct (= al persoanei) și o completivă directă (pe poziția complementuui direct al obiectului): **L-a m r u g a t să-mi împrumute pixul**; **L-a m î n t r e b a t ce-a învățat.**

1.3. Cele două complemente directe ale verbelor bitranzitive se deosebesc atât de complementul direct multiplu, întrucât nu sunt coordonate (comp. **A b ă u t o bere *și* o cafea** cu **L-a a s c u l t a t lecția**), cât și de fenomenul dublării, pentru că ele sunt diferite în conținut, se referă adică la obiecte diferite (comp. **Cartea a t e r m i n a t-o** *ieri* cu **L-a m t r e c u t** *clasa – l-* și *clasa* denumesc obiecte diferite).

2. Cunoașterea verbelor bitranzitive are consecințe deloc neglijabile în realizarea distincției "completivă indirectă / completivă directă" (vezi T 81), respectiv trei dintre restricțiile contextuale pentru ca un verb tranzitiv să poată avea în subordine o completivă directă nu sunt valabile pentru un verb bitranzitiv, și anume:

2.1. Verbul bitranzitiv cu un complement direct rămâne în continuare cu o valență de tranzitivitate disponibilă, ocupabilă de o completivă

---

*[245] Vezi Pană Dindelegan, 1974, p. 19-20, unde este considerat complement de alt tip decât cel direct și numit "obiect secundar".

[246] Un verb ca *a trece* poate avea ambele valențe de tranzitivitate ocupate de complemente directe ale obiectului: *Am trecut* **mărfurile Dunărea.**

Scanned with OKEN Scanner

directă: comp. **M-a r u g a t să mă întorc mai devreme** (*m-* = complement direct; *să mă întorc mai devreme* = completivă directă, verbul fiind bitranzitiv) cu **M-a o b l i g a t să mă întorc mai devreme** (*m-* = complement direct; *să mă întorc mai devreme* = completivă indirectă, din imposibilitatea de a mai fi completivă directă, verbul având deja ocupată unica poziție de complement direct).

2.2. Verbele bitranzitive însoțite de un pronume reflexiv în acuzativ (*mă, te, se ne, vă, se*), deci cu o valență de tranzitivitate consumată, rămân în continuare tranzitive (= monotranzitive), cea de-a doua valență fiind disponibilă pentru un complement direct sau completiva directă. Vorbim în acest caz de verbe «reflexive» tranzitive în opoziție cu marele rest al verbelor «reflexive» intranzitivizate: comp. **M ă î n v ă ț să-mi rezolv singur problemele** (*mă* = pronume reflexiv în acuzativ; *să-mi rezolv singur problemele* = completivă directă)[247] cu **M ă o b l i g să-mi rezolv singur problemele** (*mă* = pronume reflexiv în acuzativ; *să-mi rezolv singur problemele* = completivă indirectă, din imposibilitatea de a mai fi completivă directă, reflexivul intranzitivizând verbul).

2.3. Tranzitive (= monotranzitive) rămân aceste verbe și prin trecerea la DIATEZA PASIVĂ sau PARTICIPIU, pierzând o valență de tranzitivitate, pe prima, cea care ar fi consumată de complementul direct al persoanei, dar rămânând cu a doua disponibilă pentru o completivă directă: comp. **A m f o s t î n t r e b a t** *adesea* **cum îmi organizez timpul** (*am fost întrebat* = verb la diateza pasivă; *cum îmi organizez timpul* = completivă directă)[248] cu **A m f o s t o b l i g a t** *adesea* **să-mi organizez altfel timpul** (*am fost obligat* = verb la diateza pasivă; *să-mi organizez altfel timpul* = completivă indirectă, din imposibilitatea de a mai fi directă, verbul fiind la diateza pasivă).

3. Necunoașterea în acest sens a regimului verbal, monotranzitiv sau bitranzitiv, poate genera - și de regulă generează - confuzia celor două subordonate, confuzie în ambele sensuri:

3.1. Tratând un verb bitranzitiv ca monotranzitiv și supunându-l restricțiilor formulate pentru regentul completivei directe (= să n-aibă complement direct, să nu fie însoțit de pronume reflexiv în acuzativ și să nu fie la diateza pasivă sau la participiu), completiva directă va fi interpretată greșit drept completivă indirectă.

---

[247] Sau **Mă** *ascult singur* **lecția** (*mă* = pronume reflexiv în acuzativ, *lecția* = complement direct).

[248] Sau complement direct: *Sunt întrebat* **lecția**.

Scanned with OKEN Scanner

3.2. În aceleași condiții, luând un verb monotranzitiv drept bitranzitiv, se va produce greșeala inversă, respectiv interpretarea completivei indirecte drept completivă directă.

4. Alte verbe bitranzitive decât cele date aici nu există în limba română și ca atare sunt singurele care, încălcând restricțiile formulate la **3.1.**, rămân cu o valență de tranzitivitate disponibilă. Se atrage atenția mai cu seamă asupra verbelor ce exprimă "adversitatea afectivă" (*a* (*se*) *supăra, a* (*se*) *mânia, a* (*se*) *înfuria, a* (*se*) *enerva* etc.), verbe care, utilizate cu pronume reflexiv în acuzativ, la participiu sau cu un complement direct, nu mai pot avea în subordine o completivă directă[249].

OBSERVAȚIE. La valențele de tranzitivitate nu se numără și așa-numitul complement intern. Prin urmare un verb ca *a costa* (*Mașina l-a costat* **o avere**) nu este dublu tranzitiv, ci monotranzitiv (*o avere* = complement intern).

[249] Vezi, pentru verbele adversității afective, Drașoveanu, 1976, p. 80.

Scanned with OKEN Scanner

T 53 ADVERBE PROPRIU-ZIS PREDICATIVE / ADVERBE APARENT PREDICATIVE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Desigur** *că ne vom reîntâlni.*
(2) **Sigur** *că ne vom reîntâlni.*

B. SOLUȚII:

(1) *desigur* = adverb propriu-zis predicativ (= predicat verbal)
(2) *sigur* = adverb aparent predicativ (= nume predicativ)

C. COMENTARIU

0. În afară de predicatul format pe bază de verb la mod personal sau interjecție predicativă, gramatica limbii noastre cunoaște și un tip de predicat oarecum «aparte», exprimat prin anumite ADVERBE (locuțiuni adverbiale) numite tocmai de aceea (adverbe, locuțiuni adverbiale) PREDICATIVE. Numărul acestora este foarte restrâns, iar ca înțeles ele exprimă SIGURANȚA, NECESITATEA, POSIBILITATEA, PROBABILITATEA, IMINENȚA: *desigur, firește, de bună seamă, bineînțeles, negreșit, cu siguranță, poate, pesemne, aproape, mai* (= aproape). Exemple: **Firește** *că sunt de acord*; **Poate** *că nu-i bine*; **Pesemne** *că n-a primit scrisoarea ta*; **Aproape** *că le știe pe de rost.*

Tipul de predicat exprimat prin ele este asimilat celui verbal.

0.1. Adverbele în discuție sunt considerate PREDICATIVE (= predicate verbale) când sunt urmate de conjuncția *că*, prin care se și introduce SUBIECTIVA[250] de după ele: P o a t e **că** *ne vom mai întâlni* (*Poate* = adverb predicativ (predicat verbal) = propoziție regentă; *că ne vom mai întâlni* = subordonată subiectivă).

OBSERVAȚIE. Întrucât adverbul predicativ nu este totuși ... verb, este justificată și denumirea de PREDICAT ADVERBIAL, respectiv considerarea acestuia ca un predicat distinct de cel verbal.

[250] La interpretarea subordonatei ca SUBIECTIVĂ se ajunge prin eliminarea altor posibilități (predicativă, completivă directă, completivă indirectă etc.)

Scanned with OKEN Scanner

0.2. Neurmate de conjuncția *că*, de altfel de nici o conjuncție, IZOLATE sau NEIZOLATE de restul comunicării, ele sunt NEPREDICATIVE, având, din punct de vedere sintactic, statutul cuvintelor incidente (ca "izolate") sau al complementelor circumstanțiale de mod (ca "neizolate"): *El,* **desigur**, *nu-i de vină*; **Poate** *va veni și el*; *Câinele e de* **bună seamă** *turbat* (dar și: *Câinele e,* **de bună seamă**, *turbat).*

În această situație se indică a nu se «introduce» conjuncția *că*, întrucât prin această operație transformăm structura dată în altă structură: *Poate voi veni și eu* = o singură propoziție (*poate* = complement de mod), nu două (*Poate* [*că voi veni și eu*]).

0.2. Dintre notele lor particulare și tot atâtea dificultăți practice în recunoașterea lor ca predicate reținem:

(1) Nu acceptă în fața lor auxiliarul predicativ impersonal *a fi*, adică nu pot fi «predicativizate» prin acesta, încât trebuie să le considerăm singure predicative, fără a presupune un *a fi* eliptic: *Poate că a și sosit* - **E poate că a și sosit.*

(2) Înțelesul lor este unul tipic adverbial – arată o CARACTERISTICĂ a unei acțiuni, stări etc. (= siguranța, necesitatea, probabilitatea etc.), cu totul altceva decât verbul-predicat (procesul: acțiune, stare, devenire). Din această cauză adverbul predicativ «glisează» ușor în analiza practică spre adverbul de mod propriu-zis (complement circumstanțial de mod).

(3) La nivelul formei nu posedă nici un indice de predicație verbală, adică nici "persoană + număr" și nici "mod + timp", fapt explicabil de altfel, din moment ce ele nu sunt verbe, ci ... adverbe.

Obișnuiți să identificăm predicatul după prezența unui verb la mod personal, exprimat sau neexprimat (subînțeles, eliptic), apariția unui adverb predicativ trece ușor ... neobservată.

OBSERVAȚIE. Lucrurile se petrec așa de regulă când adverbul predicativ este încadrat într-o frază mai amplă și numai conjuncția subordonatoare de după el (încercuită și barată) ne atrage atenția asupra lui.

(4) Deși predicate, ele nu intră în relație cu un subiect, fapt datorat în ultimă instanță imposibilității de a marca persoana (+ numărul), elemente care orientează explicit prin acord predicatul spre subiect.

0.3. Toate cele de mai sus par a dovedi mai degrabă că aceste adverbe sunt nepredicative decât predicative.

Interpretarea lor ca predicate verbale (= adverbe predicative) se bazează pe următorul raționament: dacă, de exemplu, în *Pesemne că va ploua, că* este conjuncție subordonatoare și, ca atare, potrivit clasei din

Scanned with OKEN Scanner

care face parte, ea introduce obligatoriu o propoziție subordonată (*va ploua*), atunci regenta ei – și trebuie să aibă regentă - nu poate fi decât ceea ce a rămas în afara subordonatei, respectiv adverbul *pesemne*, care, automat, devine propoziție. Întrucât semnul propoziției este predicatul, adverbul *pesemne*, la care se reduce propoziția, devine *ipso facto* și ... predicat.

Se observă în fapt că întreaga demonstrație se bazează pe prezența în text a conjuncției *că*, interpretată ca atare, adică obligatoriu cuvânt subordonator la nivelul frazei. De aceea este bine să reținem aceste adverbe împreună cu conjuncție cu tot: *poate că ..., firește că ..., desigur că ..., bineînțeles că* ... etc.

OBSERVAȚIA 1. *Că* este singura conjuncție cu care apar adverbele predicative, nu și altele, *să*, de ex., cum adesea se afirmă. *Să* poate apărea numai cu adverbele aparent predicative: [e] *posibil să ...*, [e] *normal să ...*, [e] *firesc să* ...(În *poate să ...*, chiar în cadrul unei construcții impersonale (**Poate** *să și plouă, că eu tot nu rămân acasă*), *poate* nu este adverb, nici predicativ și nici de alt fel, ci verb predicativ, dovadă variabilitatea modal-temporală: *putea să ..., ar putea să ...*)

*OBSERVAȚIA 2. Deoarece aceste adverbe, tocmai pentru că sunt adverbe, nu realizează relația fundamentală subiect-predicat, ele nu sunt de fapt pe poziția unui predicat, ci pe poziția unei propoziții monomenbre neanalizabile, așa ca adverbele de afirmație și de negație (*da, nu*), încât denumirea adecvată ar fi cea de ADVERBE PROPOZIȚIONALE. De altfel, integrate în frază, ele nu au în subordine decât subiectiva. (Circumstanțialele ce apar pe lângă grupul "adverb predicativ (= «propozițional») + subiectivă" determină întotdeauna subiectiva: *Dacă ar fi timp frumos* (1) *poate* (2) *că aș veni și eu* (3): condiționala (1) se subordonează subiectivei (3), nu regentei din frază (2)).

1. În practica analizei gramaticale, adverbele predicative sunt vizate de trei tipuri de greșeli:

(1) nerecunoașterea calității lor predicative și de aici interpretarea lor eronată fie drept complemente circumstanțiale (pe lângă verbul de după conjuncția *că*), fie, împreună cu conjuncția *că*, drept locuțiuni conjuncționale, fraza fiind «văduvită» astfel de un predicat;

(2) confundarea cu ele a altor adverbe de mod, mai exact spus, a «marelui rest» de adverbe de mod, cărora le este străină funcția predicativă;

(3) considerarea lor eronată ca predicative în toate situațiile.

1.1. Interpretarea conjuncției *că* împreună cu adverbul drept locuțiune conjuncțională (*poate că, firește că, desigur că* etc.) se bazează pe o

Scanned with OKEN Scanner

asemănare structurală de suprafață cu unele locuțiuni conjuncționale (*măcar că, mai ales că, chit că* etc.), neglijându-se deosebirea esențială: *măcar că, mai ales că* etc., urmate de predicatul propoziției, nu au existență autonomă, cerând cu obligativitate încă o propoziție, și anume regenta subordonatei (*Măcar că l-am întâlnit o dată, nu l-aș mai recunoaște*, nu și **Măcar că l-am întâlnit o dată*) Dimpotrivă, *poate că, firește că* etc., urmate de predicat, au existență autonomă și putem pune punct după ele, dovadă că în grup există atât regenta, cât și subordonata: *Poate că l-am mai întâlnit o dată.*

OBSERVAȚIE. Accidental, verbul de după conjuncția *că* poate fi neexprimat, creând aparența unei părți de propoziție introduse prin ... conjuncție. Într-o asemenea situație verbul trebuie subînțeles: *Mâine vei face mai multe exerciții și* p o a t e c ă [le vei face] *mai bune.*

1.2. Asemănătoare ca formă și, în parte, ca înțeles cu adverbele predicative sunt aproape toate adverbele de mod din expresiile fixe cu *a fi* impersonal (*e rău,e clar, e imposibil, e firesc, e normal, e sigur, e posibil* etc.) urmate de conjuncțiile *că* sau *să*, expresii în care, mai mult sau mai puțin frecvent, *a fi* este eliptic: *Sigur că voi veni; Clar că n-are dreptate; Imposibil să mai greșească.*

Deoarece *a fi* nu este exprimat, ele dau impresia că sunt tot adverbe predicative, mai cu seamă dacă sunt urmate de conjuncția *că* și au în subordine o propoziție subiectivă (comp. **Sigur** *că vom sosi la timp* cu **Desigur** *că vom sosi la timp*).

În realitate, toate aceste adverbe de mod sunt numai în aparență predicative (= nepredicative), căci ele, urmate de *că* sau *să*, presupun întotdeauna verbul *a fi*. Spunem că *a fi* este eliptic. În consecință, adverbul nu este singur predicat, ci numai împreună cu *a fi*, considerat eliptic, adică în cadrul expresiei adverbul are funcția de NUME PREDICATIV.

Deosebirea dintre adverbele predicative (= predicate verbale) și adverbele aparent predicative (= nume predicative) se concretizează deci în imposibilitatea / posibilitatea lui *a fi* impersonal: **Desigur** *că le-am făcut bine* / **Clar** *că le-am făcut bine* ([*e] *desigur* / [e] *clar*))

1.3. Unul dintre adverbele predicative, *poate*, este vizat și de confuzia cu forma impersonală (de indicativ prezent) a verbului *a putea*, în două ipostaze deopotrivă impersonale: (a) **Poate** *să se întâmple orice*; (b) *Se* **poate** *că n-am dreptate.*.

Deosebirea se poate face în multe feluri, dintre care cel mai ușor și mai practic este să vedem că în (a) forma *poate* este urmată de *să* (nu de *că*), iar în (b) forma *poate*, deși urmată de *că*, este însoțită de reflexivul

Scanned with OKEN Scanner

impersonal *se*. (Adverbul predicativ *poate* provine mai degrabă de la forma *se poate că* ... decât de la *poate să* ...)

1.4. Funcție propoziționlă (= predicativă) au și câteva locuțiuni adverbiale (în aceleași condiții): *de bună seamă (că ...), cu siguranță (că ...), cu certitudine (că ...)*.

OBSERVAȚIE. Un statut mai puțin clar din acest punct de vedere au locuțiunile *fără îndoială (că ...), fără discuție (că ...), fără doar și poate (că ...)*. Ele apar de regulă fără *a fi*, dar nu-l exclud, dând grupări mai mult sau mai puțin uzuale. De aceea pot fi interpretate fie ca predicate verbale (= locuțiuni adverbiale predicative), fie ca nume predicative (într-un predicat nominal cu auxiliarul predicativ *a fi* eliptic).

1.5. Ca încadrare morfologică, indiferent dacă sunt sau nu predicative, ele rămân adverbe de mod. Prin urmare, denumirea "adverb de MOD predicativ" nu este câtuși de puțin greșită în raport cu denumirea prescurtată "adverb predicativ". (Am spune, dimpotrivă, că denumirea ideală este prima, așa cum, de ex., unui *când* "relativ" nu-i spunem doar "adverb relativ", ci "adverb de timp relativ", în opoziție, de ex., cu *atunci*, care este doar "adverb de timp", nu și relativ.)

Scanned with OKEN Scanner

T 54 DIATEZA PASIVĂ (*A FI* + PARTICIPIU) / PREDICAT NOMINAL (*A FI* + ADJECTIV)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *În tabără copiii* **au fost supravegheați** *de cinci profesori.*
(2) *În tabără copiii* **au fost foarte veseli.**

B. SOLUȚII:

(1) *au fost supravegheați* = predicat verbal (diateza pasivă)
(2) *au fost foarte veseli* = predicat nominal

C. COMENTARIU

0. Confuzia "predicat verbal (diateza pasivă)[251] / predicat nominal" cunoaște, în funcție de nivelul de instrucție gramaticală al celui ce analizează, două tipuri:

(1) confuzia propriu-zis «elementară», produsă în unisens,. respectiv interpretarea diatezei pasive în situația ei cea mai clară (*a fi* + participiu + complement de agent exprimat) drept predicat nominal (vezi mai jos);

(2) interpretarea greșită a grupării "*a fi* + participiu" când predicat nominal, când diateză pasivă, fără o motivație gramaticală propriu-zisă, confuzie în ambele sensuri (vezi T 55).

0.1. O examinare, fie ea oricât de sumară, duce imediat la o apropiere a grupării "*a fi* + participiu" nu de celelalte diateze (predicate verbale), ci de un predicat nominal de tip "*a fi* + adjectiv (nume predicativ)". A se compara: *Frunzele* **erau scuturate** *de vânt* (diateza pasivă) – *Frunzele* **erau galbene** (predicat nominal); *Nora* **era apreciată** *la noul loc de muncă* (diateză pasivă) – *Nora* **era fericită** *la noul loc de muncă* (predicat nominal).

---

[251] În mod curent folosim formularea "predicat verbal la diateza pasivă". În realitate, nu predicatul are diateză (pasivă, reflexivă, activă), ci verbul. Ca atare, formularea corectă ar fi "predicat verbal EXPRIMAT prin verb la diateza pasivă". În mod similar, vorbim de subiect în nominativ, complement indirect în dativ (genitiv, acuzativ) etc., evitând, ca mai lungă, formularea completă și corectă (subiect exprimat prin substantiv în nominativ, complement indirect exprimat prin substantiv (în dativ etc.). Cazuri au nu funcțiile sintactice, ci părțile de vorbire (unele) prin care se exprimă.

Scanned with OKEN Scanner

1. Verbul auxiliar *a fi* din componența diatezei pasive nu are nici o notă - de formă sau de conținut – care să-l diferențieze de *a fi* "auxiliar predicativ". Se deosebește în schimb atât de *a fi* "auxiliar de timp", cât și de *a fi* "predicativ". Obișnuit să identifice în analiza gramaticală predicatul nominal prin auxiliarul predicativ, se înțelege de ce analistul, neluând în considerare al doilea component al grupării, decide «pripit» că *a fi* este auxiliar predicativ și deci, împreună cu termenul de după el, formează un predicat nominal.

Or, acel *a fi*, în funcție de termenul celălalt, va fi sau auxiliar predicativ (⇒ predicat nominal), sau auxiliar de diateză (⇒ predicat verbal). Prin urmare, simpla prezență a unui *a fi*, care nu este predicativ, nu conduce obligatoriu la un predicat nominal.

2. Al doilea component al diatezei pasive este PARTICIPIUL (variabil): *Merele au fost* **culese** *de nepoți*. Se înțelege astfel că nu vom încadra «automat» termenul de pe lângă *a fi* la nume predicativ, ci numai după ce îi examinăm statutul morfologic și sintactic. Apariția unui participiu variabil (acordat cu subiectul) pe lângă *a fi* este primul «avertisment» asupra posibilității ca acest verb să nu fie auxiliar predicativ («copulativ») și ca atare gruparea în care intră să nu fie un predicat nominal.

Din punctul de vedere al formei, participiul seamănă întocmai cu un adjectiv variabil cu patru forme flexionare (= două pentru singular și două pentru plural): *bătut - Ø, bătut-ă, bătuț-i, bătut-e* (comp. cu *bun-Ø, bun-ă bun-i, bun-e*). Pentru orice verb, participiul ca atare poate fi obținut de la perfectul compus, adăugându-i acestuia desinențele adjectivale proprii. Astfel, de exemplu, de la *am cântat*, perfectul compus (persoana I, singular) al verbului *a cânta*, obținem participiul variabil din diateza pasivă: *cântat, cântată, cântați, cântate*.

OBSERVAȚIE. Orice alt cuvânt pe lângă *a fi*, care, se înțelege, nu este predicativ, în afara participilui este exclus ca posibil component al diatezei pasive.

3. Gruparea "*a fi* + participiu" constituie în mod sigur un verb la diateza pasivă dacă este urmată de un COMPLEMENT DE AGENT EXPRIMAT. Prin acesta se exprimă agentul acțiunii, cel care face acțiunea suferită de subiect: *Candidații au fost examinați* **de către un specialist.**

OBSERVAȚIE. În timp ce complementul de agent exprimat este dovada sigură a diatezei pasive, imposibilitatea aceluiași complement de

Scanned with OKEN Scanner

agent exclude în mod cert diateza pasivă (*Pomii sunt înfloriți* (**de către cineva*)[252].

3.1. Trecerea unui verb tranzitiv de la diateza activă la diateza pasivă poartă numele de PASIVIZARE. Structura supusă transformării este constituită din subiect (S), predicat verbal (diateza activă: PV_{act}) și complement direct (CD), iar cea obținută este formată din subiect gramatical (S_{gram}), predicat verbal (diateza pasivă = PV_{pas}) și complement de agent (C_{ag}). Pasivizarea are ca rezultat următoarele modificări:

- diateza activă (PV_{act}) → diateza pasivă (PV_{pas});
- subiectul (S) → complement de agent (C_{ag});
- complementul direct (CD) → subiect gramatical (S_{gram}).

În schemă:

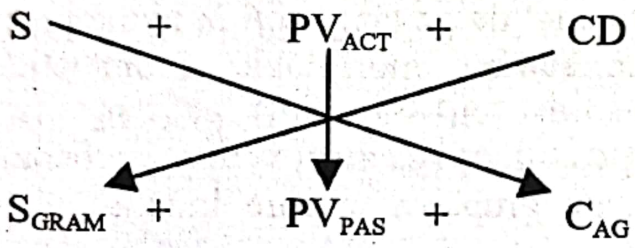

Ex. *Lupul* (S) *atacă* (PV_{ACT}) *oaia* (CD) → *Oaia* (S_{GRAM}) *este atacată* (PV_{PAS}) *de lup* (C_{AG}).

Se vede astfel că diateza pasivă se definește prin raportarea acțiunii la "agent" și "pacient", respectiv verbul la diateza pasivă arată că subiectul gramatical ("pacientul") suferă acțiunea făcută de către altcineva (complement de agent). Întrucât complementul de agent este autorul real al acțiunii, mai este numit uneori și SUBIECT LOGIC.

3.2. Deoarece construcția pasivă este una obținută prin transformare de la cea activă, înseamnă că, cel puțin teoretic, orice propoziție pasivă completă, care are deci și complement de agent, poate redeveni activă, cu modificările impuse de transformarea inversă:

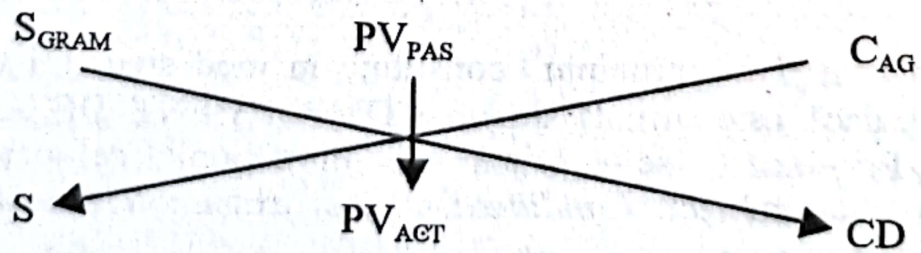

[252] Pentru gruparea "*a fi* +participiu" fără complement de agent exprimat, dar teoretic exprimabil, vezi T 55.

Scanned with OKEN Scanner

Ex.: *Cartea aceasta a fost citită de toți elevii* → *Toți elevii au citit cartea aceasta.*

Numim această transformare inversă DEPASIVIZARE.

Ajungând prin depasivizare la o construcție echivalentă ca înțeles, dar cu verbul predicativ la diateza activă, obținem de fapt dovada că grupul "*a fi* + participiu" exprimă o ACȚIUNE, nu o însușire, și, prin urmare, această grupare reprezintă un verb, adică un predicat verbal, nu nominal.

Dimpotrivă, dacă depasivizarea nu este posibilă, grupul "*a fi* + participiu" nu reprezintă un verb la diateza pasivă, ci un predicat nominal, ceea ce înseamnă că a fost apreciat greșit fie participiul, fie complementul de agent, fie amândouă (vezi T 55).

3.3. O dată dovedită gruparea "*a fi* + participiu" ca diateza pasivă a unui verb, obligatoriu predicativ și tranzitiv ca activ, *a fi* se dovedește nu auxiliar predicativ, ci "auxiliar de diateză". Funcția grupării este de predicat verbal. În legătură cu analiza unui verb la diateza pasivă sunt de reținut următoarele:

(1) Verbul care este conjugat la diateza pasivă îl "deducem" din participiu (*bătut* de la *a bate, iubită* de la *a iubi* etc.) și ca atare informațiile privind felul verbului (predicativ / auxiliar predicativ, personal / impersonal, conjugarea) se referă la acest verb, nu la auxiliarul *a fi*.

OBSERVAȚIE. Cât privește REGIMUL (tranzitiv / intranzitiv), reținem:

(a) Pot trece la diateza pasivă numai verbale care la diateza activă (= forma de bază, cea din dicționar) sunt tranzitive.

(b) Prin pasivizare, valența lor acuzativală (= tranzitivitatea) este blocată, adică verbul la diateza pasivă nu mai poate avea complement direct[253].

De aceea, formularea cea mai potrivită este nu tranzitiv, nici intranzitiv, ci INTRANZITIVIZAT (prin diateză).

(2) Categoriile gramaticale (mod, timp, număr și persoană) sunt cele ale lui *a fi*, ele contând pentru construcția pasivă în întregime.

Analiza verbului la diateza pasivă din *Vacanța de vară* **era așteptată** *cu nerăbdare de toți: era așteptată* = predicat verbal exprimat prin verbul *a aștepta*, predicativ, intranzitivizat (prin diateză), personal, indicativ, imperfect, pers. a III-a, singular, diateza pasivă.

---

[253] Pentru excepția legată de verbele dublu tranzitive, vezi T 52.

Scanned with OKEN Scanner

T 55 "*A FI* + PARTICIPIU" – PREDICAT VERBAL (DIATEZA PASIVĂ) / PREDICAT NOMINAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Propunerile* **sunt avansate** *de prezidiu.*
(2) *Lucrările* **sunt avansate** *pentru această perioadă.*

B. SOLUȚII:

(1) *sunt avansate* = predicat verbal (verb la diateza pasivă)
(2) *sunt avansate* = predicat nominal

C. COMENTARIU

0. Pe cât de simplă ca număr de operații și asociații necesare este identificarea diatezei pasive în prezența complementului de agent, pe atât de complicată și de «nesigură» este interpretarea aceleiași grupări ("*a fi* + participiu") în situațiile în care acest complement de agent nu este exprimat, dar este exprimabil, mai greu sau mai ușor. De multe ori interpretarea considerată corectă e mai mult «intuită» decât argumentată gramatical. Dăm în cele de mai jos câteva puncte de reper, cu valabilitate relativă și limitată la o categorie sau alta de verbe. Sunt prezentate de fiecare dată în paralel structurile fără complement de agent și cele însoțite de complement de agent. Notăm: PN = predicat nominal; PV_{pas} = predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă; $V_{(in)trz}$ = verb (in)tranzitiv; NP = nume predicativ. Pentru imaginea de ansamblu a grupării "*a fi* + participiu" includem în prezentare și alte situații (participii de la V_{intrz}) care nu comportă discuții în privința interpretării.

1. Participiul provine de la un V_{intrz} (în orice situație) și ca atare gruparea "*a fi* + participiu" constituie un PN (*a fi* "auxiliar predicativ" + NP exprimat prin participiu adjectival): *Pomii* **erau înfloriți**; *Copacii* **sunt înmuguriți**; *Merele* **erau putrezite**; *Compania lui* **e foarte plăcută**; *El* **e** *într-adevăr* **umblat** *prin lume.*

Indiferent dacă ar schimba sau nu sensul, posibilitatea unui complement de agent se exclude.

2. Participiul provine de la un verb utilizat în mod obișnuit INTRANZITIV și prin urmare participiul este NP. Inserarea unui complement de agent, acolo unde se poate, cu sau fără schimbarea subiectului, modifică sensul construcției, respectiv se actualizează

Scanned with OKEN Scanner

înțelesul tranzitiv, mai puțin uzual, al respectivului verb: *Copilul* **era adormit** (PN; comp. cu *Copilul* **adormise** – V_{intrz}) / *Copilul* **era adormit** *de maică-sa* (PV_{pas}; comp. cu *Poveștile îl* **adorm** – V_{trz}); *După o zi de lucru, bunica* **era obosită** (PN; comp. cu *Bunica* **obosise** - V_{intrz}) / *Bunica* **era obosită** *de atâtea vizite* (PV_{pas}; comp. cu *Atâtea vizite* **o obosiseră** - V_{trz}); *Masa* **era crăpată** (PN; comp. cu *Masa* **a crăpat** *în două locuri* – V_{intrz}) / *Stânca* **fusese crăpată** *de dinamită* (PV_{pas}; comp. cu *Dinamita* **a crăpat** *stânca* – V_{trz}); *Lucrările* **sunt avansate** *pentru această perioadă* (PN; comp. cu *Lucrările* **au avansat** *mult* – V_{intrz}) / *Propunerile* **sunt avansate** *de prezidiu* (PV; comp. cu *Prezidiul* **a avansat** *propunerile* – V_{trz}).

Se poate observa că structurile fără complement de agent corespund verbului intranzitiv, iar cele cu complement de agent exprimat sau «ușor» exprimabil trimit la verbul tranzitiv.

3. Participiul provine de la un VERB REFLEXIV (cu pronume în acuzativ) și deci intranzitivizat. Împreună cu *a fi* formează un PN. Posibilitatea de a introduce un C_{ag} este în principiu exclusă.

Colegul tău **este** *destul de* încrezut (comp. cu *a* **se** *încrede* – V_{refl}); *La vârsta lui* **e** *cam* **ramolit** (comp. cu *a* **se** *ramoli* – V_{refl}); **Era îndrăgostit** *de o studentă* (comp. cu *a* **se** *îndrăgosti de* – V_{refl}); **Nu e astâmpărat** *deloc băiatul tău* (comp. cu *a se astâmpăra* – V_{refl}); *De când* **sunteți căsătoriți (logodiți, cununați)**? (comp. cu *a* **se** *căsători, a* **se** *logodi, a* **se** *cununa* – V_{refl}).

4. Participiul provine de la un verb întrebuințat atât reflexiv, deci intranzitivizat (model: *a* **se** *supăra*), cât și tranzitiv (model: *a supăra (pe cineva)*). În primul caz participiul apare firește fără complement de agent și are funcția de NP (situația cea mai frecventă). Dacă apare C_{ag}, înseamnă că este utilizat tranzitiv (model: *a supăra*). Drept criterii ugeneral de analiză la această categorie de verbe se indică a nu se introduce complementul de agent, dacă acesta nu este exprimat, întrucât, practic, se intervine asupra regimului verbului. Subliniem acest lucru, deoarece, altfel, un complement de agent cu sens nedeterminat ("de către cineva") se poate totdeauna insera, ceea ce ar conduce greșit la interpretarea în orice context a construcției drept PV_{pas}:

Adesea **era supărat** *pe toată lumea* (PN; comp. cu *a se supăra* – V_{refl}) / **Era supărat** *de prietenii lui cei mai buni* (PN; comp. c u *Prietenii...îl* **supărau** – V_{trz}); *Marea* **e agitată** (PN; comp. cu *a se agita* – V_{refl}) / *Marea* **e agitată** *de furtună* (PV; comp. cu *Furtuna* **agită** *marea* – V_{trz}); *Castraveții* **nu fuseseră** *bine* **murați** (PN; comp. cu *a se mura* - V_{refl}); (*Castraveții* **fuseseră murați** *de mama* (PV; comp. cu *Mama* **murase** *castraveții* – V_{trz}); *El* **nu fusese amestecat** *în toată istoria aceea* (PN;

Scanned with OKEN Scanner

comp. cu *a se amesteca*) / **Fusese** *și el* **amestecat** *de alții în toată istoria aceea* (PV; comp. cu *Alții îl* **amestecaseră** *în toată istoria aceea*).

Uneori participiul are alt sens decât cel al verbului de la care provine, fapt verificat prin sinonimie. În aceste cazuri se pierde aproape complet legătura cu verbul originar, participiul nemaifiind deloc simțit ca verb, ci ca adjectiv propriu-zis. Diferența de sens este cel mai adesea rezultatul raportării la subiecte cu un anumit înțeles: *Maria* **e împrăștiată** *de felul ei* – PN (comp. cu *Merele* **sunt împrăștiate** *pe jos* – PV_{pas}); *Ionescu* **e ascuns** *din fire* – PN (comp. cu *Casetofonul* **e ascuns** *prin cameră* - PV_{pas}); *Ea* **e foarte organizată** *în tot ce face* – PN (comp. cu *Excursia* **e organizată** *prin sindicat* – PV_{pas}); *Prietenul tău* **a fost** *întotdeauna* **prefăcut** – PN (comp. cu *Orașul* **a fost prefăcut** *în scrum*); *El* **este citit** *într-adevăr* – PN (comp. cu *Romanul acesta* **e citit** *cu plăcere*).

În general am putea spune că participiile cu sinonime adjectivale clare se cuvin interpretate ca adjective (NP).

5. Participiul provine de la un V_{trz}, fără pronume reflexiv (în acuzativ), utilizat ca atare aproape întotdeauna. Prin urmare, participiul, dacă înțelesul nu-i este diferit de al verbului de origine, are SENS FUNDAMENTAL PASIV, indiferent dacă apare sau nu complementul de agent. În această situație se pune propriu-zis problema interpretării grupării "*a fi* + participiu" în lipsa unui complement de agent, interpretare care se oferă în alternativa: ori PV_{pas}, ori PN, după cum interpretăm participiul CA ACȚIUNE SUFERITĂ (pasiv al acțiunii) sau ca O STARE (pasiv al stării). Aprecierea într-un fel sau altul nu este întotdeauna perfect argumentată gramatical, mai cu seamă dacă avem o propoziție independentă redusă la structura "S + *a fi* + participiu: *Masa e ocupată.*

După gradul de argumentare posibilă a interpretării – PV_{pas} / PN – deosebim două situații:

5.1. Propoziția se reduce ca structură la "S + *a fi* + participiu": *Ușa* **e deschisă**; *Cumpărăturile* **sunt achitate**; *Focul* **e aprins**; **Sunteți așteptat**; *Rezultatele* **sunt comunicate**; *Meciul* **e câștigat**; *Masa* **e ocupată**; *Camera* **e închiriată**; *Magazinul* **era închis**; *Piedica (de la armă)* **e trasă**; *Strada lui* **nu e sistematizată**; *Ediția a II-a* **este revizuită**; *Aerul* **e poluat.**

După cum se vede din exemplele de mai sus, gradul de «presupunere» a unui complement de agent este diferențiat, de la un verb la altul, de la aproape zero la 100%. A se compara: *Magazinul* **e închis** (*Aerul* **e poluat**) cu *Profesorul* **e așteptat** (*Dușmanul* **a fost învins**; *Rezultatele* **erau comunicate**). La nivel de clasă verbală, putem vorbi de o trecere treptată de la stare la acțiune.

În general, construcțiile reduse (numai) la acești trei termeni, mai rar întâlnite în practica analizei gramaticale, exprimă starea.

Scanned with OKEN Scanner

E de menționat că un anumit rol în decizia pentru "stare" (PN) sau "acțiune" (PV_{pas}) îl are timpul auxiliarului *a fi*. Cel mai adesea prezentul și imperfectul favorizează starea, în timp ce perfectul compus și mai mult ca perfectul se asociază cu acțiunea. A se compara: *Focul* **e aprins** (PN) cu *Focul* **a fost** *aprins* (PV_{pas}); *Mărfurile* **nu sunt achitate** (PN) cu *Mărfurile* **n-au fost achitate** (PV_{pas}).

5.2. Cel mai adesea gruparea "*a fi* + participiu" este însoțită de diverse complemente, acestea clarificând propriu-zis construcția.

Astfel, în prezența unui complement de mod, de tipul *cu grijă, cu atenție, pe neobservate* etc., construcția exprimă clar pasivul acțiunii: *Ușa* **e deschisă** *cu grijă*; *Cumpărăturile* **sunt plătite** *până la ultimul leu*; *Focul* **e aprins** *cu atenție*; *Rezultatele* **erau comunicate** *treptat*; *Meciul* **e câștigat** *cu mari dificultăți*; *Sticla* **e golită** *cu atenție*; *Masa* **e ocupată** *treptat*; *Fraza* **e împărțită** *corect în propoziții*; *Camera* **e închiriată** *ieftin*; *Frontierele țării* **sunt păzite** *ca ochii din cap*; *Lecția* **e citită** *în gând.*

În această serie de exemple, complementul de agent este aproape reclamat în propoziție. Același rol îl pot avea și alte complemente: *Ușa* **e deschisă** *încetișor*; *Perdelele* **sunt trase** *spre mijloc*; **Suntem înconjurați** *din toate părțile*; *Cuvintele de analizat* **sunt subliniate** *cu roșu...*; *Peștele* **era** *proaspăt* **cumpărat**; *Plecarea* **nu este** *încă* **hotărâtă**; *Funia* **e împletită** *în patru*; *Scaunul* **e așezat** *în capul patului*; *Hârtiile* **sunt împrăștiate** *peste tot*; *Casa* **e vândută** *de două zile*; *Ea* **e apreciată** *la școală*; *Ce-i-al tău* **e pus** *deoparte*; *Banii* **sunt depuși** *la C.E.C.*

Scanned with OKEN Scanner

T 56 PREDICAT *VERBAL* IMPERSONAL / PREDICAT *NOMINAL* IMPERSONAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **E dovedit** *că lucrurile s-au întâmplat astfel.*
(2) **E clar** *că lucruile s-au întâmplat astfel.*

B. SOLUȚII:

(1) *e dovedit* = predicat verbal impersonal
(2) *e clar* = predicat nominal impersonal

C. COMENTARIU

0. Problema confuziei în discuție se pune pentru două tipuri de expresii, deopotrivă impersonale, cu structuri aparent identice:

(1) PREDICAT NOMINAL IMPESONAL format din *a fi* "auxiliar predicativ" impersonal și un nume predicativ exprimat prin adverb de mod: **E ușor** *să vorbești*, **mai greu** *e să faci;* **E rușinos** *să nu știi asta;* **E limpede** *că pentru examen va învăța.*

(2) PREDICAT VERBAL IMPERSONAL exprimat printr-un VERB la diateza pasivă impersonală: **E** *unanim* **acceptat** *că pământul se învârte în jurul soarelui, nu invers;* **Era** *bine* **știut** *că a doua zi nu vom mai avea această ocazie;* **Fusese demonstrat** *în detaliu că soluția propusă era greșită;* **Nu e admis** *să te retragi*; **E permis** *să trecem în camera de vizavi?;* **N-ar fi indicat** *să pleci acum.*

0.1. Cele două tipuri de grupări au ca note comune : *a fi* "impersonal", caracterul invariabil tipic adverbial al celui de-al doilea component și calitatea de a cere subordonate subiective. Aceste note pot conduce, greșit, la unificarea sintactică a celor două grupări, în sensul interpretării diatezei pasive impersonale (PV_{pas}) drept predicat nominal impersonal (PN), în cadrul căruia, o dată astfel apreciat, *a fi* devine AUXILIAR PREDICATIV «copulativ», iar participiul, considerat adverb sau, ca rezultat al altei confuzii (vezi T 25), adjectiv, devine NUME PREDICATIV.

1. În vederea deosebirii celor două structuri, în speță pentru identificarea pasivului impersonal, vom reține următoarele:

1.1. Construcția impersonală "*a fi* + participiu (invariabil)" este substituibilă cu așa-numitul "reflexiv pasiv cu *se* impersonal": **e știut** *că*...

Scanned with OKEN Scanner

- **se știe** *că;* **e dat** *să* ... - **se dă** *să...;* **e acceptat** *că...* - **se acceptă** *că...;* **e demonstrat** *că...* - **s-a demonstrat** *că* etc.

Prin această echivalență obținem proba că "*a fi* + participiu" este un verb la diateza pasivă.

1.2. Calitatea de particpiu, de la care pleacă de altfel recunoașterea construcției, se verifică ușor prin raportarea la perfectul compus al verbului (*a ști – am știut → știut* "participiu") (vezi T 54).

Deși invariabil ca formă, asemenea unui adverb de mod din construcțiile impersonale cu *a fi* (*e clar că..., e sigur că* etc.), participiul se deosebește de acesta din urmă, în afară de proveniența verbală, prin SENSUL PASIV ce poate fi pus în evidență prin complementul de agent. A se compara: *E știut* **de către oricine** *că...* cu **E clar* **de către oricine** *că...* Datorită caracterului impersonal al construcției, complementul de agent în general nu este exprimat, având un CONȚINUT NEDETERMINAT (= neprecizat sau mai greu precizabil). Dacă vrem să-l «introducem», ca mijloc de verificare pentru sensul pasiv al participiului, acesta se va exprima prin substantive sau pronume cu înțeles general sau nedefinit: *de către toată lumea, de către oricine, de către cineva* etc.

OBSERVAȚIE. Pasivul impersonal cu structura "*a fi* + participiu" este limitat la un număr relativ restrâns de verbe. De altfel, participiul în general este rar folosit în construcții impersonale: *E* **plăcut** *să călătorești noaptea – plăcut* = adverb de mod < adjectiv < participiu (de la *a plăcea*). Întrebuințarea adverbială a unui particpiu presupune ca stadiu intermediar întrebuințarea adjectivală.

Scanned with OKEN Scanner

T 57 NUME PREDICATIV MULTIPLU / NUME PREDICATIV + COMPLEMENT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ionel este* **harnic** *și* **ascultător.**
(2) *Ionel este* **ascultător** *și încă* **de bunăvoie.**

B. SOLUȚII:

(1) *harnic și ascultător* = nume predicativ multiplu
(2) *ascultător* = nume predicativ; *de bunăvoie* = complement

C. COMENTARIU

0. Asemenea oricărei părți de propoziție, cu excepția predicaltului, numele predicativ poate fi MULTIPLU, adică format din două sau mai multe unități coordonate înte ele: *Colega ta este* **cuminte, harnică** *și* **inteligentă**; *Clădirile moderne sunt* **din beton** *armat și* **sticlă**; *Grădina mea e* **mică**, *dar* **frumoasă**; *Meseria lui e* **frumoasă**, *dar* **fără căutare**.

Întrucât semnele verbale ale predicației se exprimă o singură dată, prin auxiliarul predicativ, spunem că este multiplu doar numele predicativ, nu și predicatul. Elementele componente ale unui nume predicativ multiplu, indiferent prin ce se exprimă și în ce fel sunt coordonate, se referă toate la același subiect (vezi exemplele de mai sus).

OBSERVAȚIE. Dacă numele predicative se raportează la subiecte diferite, auxiliarul predicativ fiind același, avem atâtea predicate nominale câte cupluri "subiect – nume predicativ": *El e o capacitate, iar tu, un nimic* (= *El e o capacitate, ia tu* [ești] *un nimic); Ori tu ești nevinovat și ea, mincinoasă, ori amândoi, niște farsori* (= *Ori tu ești nevinovat și ea* [este] *mincinoasă, ori amândoi* [sunteți] niște farsori); *Maria s-a făcut ingineră, iar sora ei, doctoriță* (= *Maria s-a făcut ingineră, iar sora ei* [s-a făcut] *doctoriță).*

0.1. Spre deosebire de auxiliarul predicativ, care nu se subînțelege pe lângă fiecare component al numelui predicativ multiplu, numele predicativ pe lângă două sau mai multe auxiliare predicative coordonate se reclamă obligatoriu subînțeles pe lângă fiecare auxiliar predicativ în parte, având

Scanned with OKEN Scanner

atâtea predicate nominale câte auxiliare predicative: *Amicul tău a fost, este și va rămâne toată viața un visător = Amicu ltău a fost* [un visător], *este* [un visător] *și va rămâne toată viața un visător; Ești sau pari obosit? = Ești* [obosit] *sau pari obosit? Erai de mult profesor sau ai devenit abia acum? = Erai de mult profesor sau ai devenit* [profesor] *abia acum?*

0.2. Prin definiție, un nume predicativ nu poate fi coordonat decât cu alt nume predicativ (coordonare omogenă funcțional), nu și cu altă parte de propoziție.

1. Nesocotind omogenitatea funcțională a unităților ce compun un nume predicativ multiplu, se ajunge uneori în analiză la coordonarea greșită a unui nume predicativ cu un complement, ca și cum ar forma un nume predicativ multiplu. Indiferent dacă respectivul complement este interpretat corect funcțional (complement) sau este asimilat unui nume predicativ, plasarea lui în raport de coordonare cu numele predicativ duce la greșeli firești în stabilirea numărului de predicate. Aparența coordonării ne-o dă prezența unei conjuncții coordonatoare, cel mai adesea adversativă, dublată de neexprimarea a doua oară a predicatului nominal, ca termen regent complementului – de aici aprecierea greșită că avem o singură propoziție, nu două: *El e* **ca pâinea** *caldă, dar numai* **pentru unii**.

În exemplul dat, în ciuda unor aparențe, coordonarea nu se realizează între numele predicativ *ca pâinea* și complementul indirect *pentru unii*, ci între două propoziții, cea de-a doua având predicatul subînțeles: *El e ca pâinea caldă, dar* [e ca pâinea caldă] *numai pentru unii*.

Aparent coordonate cu un nume predicativ pot fi aproape toate complementele, dar de fiecare dată considerăm predicatul suînțeles în propoziția a doua: *Totdeauna ai fost generos, dar* [ai fost generos] *mereu cu aceiași; A rămas repetent, dar* [a rămas repetent] *numai o dată; Azi ați fost ascultători, însă* [ați fost ascultători] *numai de frică; Prietenul tău e într-adevăr curajos, dar* [e curajos] *acasă la el; Copilul e bolnav și* [e bolnav] *încă de ieri.*

OBSERVAȚIE. Aceeași subînțelegere a termenului regent, în speță a unui adejctiv, o avem și în cazul unui atribut aparent coordonat cu un complement: *un om harnic, dar numai uneori* (= *un om harnic, dar* [harnic] *numai uneori).*

1.1. Tot o falsă coordonare apare și între un participiu pasiv, component al diatezei pasive, și un complement: *Ea a fost admisă, dar* [a fost admisă] *din întâmplare; Propunerile au fost reținute și* [au fost

Scanned with OKEN Scanner

reținute] *încă repede; Meciul a fost câștigat, dar* [a fost câștigat] *cu mari sacrificii.*

OBSERVAȚIE. În fapt, problema se pune în același fel și pentru verbele predicative: *El merge, dar* [merge] *cu mașina; Vin și eu, dar nu* [vin] *azi, ci* [vin] *mâine.*

Scanned with OKEN Scanner

T 58 *A FI* + ADJECTIVE COORDONATE / *A FI* + PARTICIPII «COORDONATE»

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Tema a fost* **lungă și grea.**
(2) *Poezia a fost* **copiată și memorată.**

B. SOLUȚII:

(1) *lungă și grea* = coordonare între adjective
(2) *copiată și memorată* = coordonare între verbe la diateza pasivă

C. COMENTARIU

0. Apropierea formală dintre PREDICATUL NOMINAL de tip "*a fi*" (auxiliar predicativ) + nume predicativ exprimat adjectival" (*Acest hotel* **a fost** *întotdeauna* **foarte elegant și curat**) și PREDICATUL VERBAL exprimat prin VERB LA DIATEZA PASIVĂ în structura "*a fi*" (auxiliar de diateză) + participiu pasiv" (*Acest hotel* **a fost construit** *și special* **dotat** *pentru persoane venite la tratament*) generează adesea în analiză o greșeală legată de caracterul MULTIPLU al funcției, respectiv se extinde conceptul de nume predicativ multiplu, realizat prin adjective coordonate, la nivelul participiilor, înțelese ca formând cu *a fi* un singur predicat.

Altfel spus, după modelul *Copilul* **e harnic și inteligent**, în care *harnic și inteligent* formează un singur predicat (nominal), cu nume predicativ multiplu, se interpretează ca fiind un singur predicat și în *Inculpatul* **a fost judecat și condamnat**.

Indiferent dacă cele două (sau mai multe) participii sunt recunoscute ca atare, respectiv drept elemente componente ale diatezei pasive, sau nu este sesizată diateza pasivă, ele sunt asimilate «tacit» unor nume predicative, iar *a fi* interpretat ca auxiliar predicativ («copulativ»).

O asemenea analiză este greșită, iar consecințele ei se prelungesc în altă greșeală, vizând numărul propozițiilor în frază.

1. Din calitatea de categorie gramaticală - realizată analitic – a diatezei pasive, pe care o considerăm identificată de analist (vezi, pentru aceasta, T 55), rezultă că *a fi* este un verb auxiliar, în speță auxiliar al diatezei pasive ($a\ fi_{\text{aux pas}}$). În această ipostază, *a fi* are o trăsătură pe care auxiliarele predicative («copulative») n-o au, și anume aceea că nu poate servi în același timp două sau mai multe participii, între auxiliarul de diateză și

Scanned with OKEN Scanner

participiu stabilindu-se raportul de 1:1. Drept urmare, putem formula următorul principiu de analiză: dacă avem un șir de două sau mai multe participii (pasive) «coordonate» și un singur *a fi*$_{\text{aux pas}}$, acesta se subînțelege obligatoriu pe lângă fiecare participiu care nu-l are: *Hoțul a fost arestat și închis* = *Hoțul a fost arestat și* [a fost] *închis*. Se vede astfel că raportul de coordonare se stabilește nu între participii, ci între verbele la diateza pasivă pe care le reprezintă aceste participii. Din punctul de vedere al funcției, vom spune că avem atâtea predicate verbale (la diateza pasivă) câte participii. (A se compara, pentru situații similare, cu modurile și timpurile compuse: *Am cântat și dansat toată noaptea* = *Am cântat și* [am] *dansat toată noaptea*; *Ar face și drege orice, numai să accepți* = *Ar face și* [ar] *drege orice, numai să accepți*.)

OBSERVAȚIE. Se atrage atenția că participiul pasiv formează diateza pasivă numai cu *a fi*, nu și cu alte verbe. Dacă apare pe lângă un auxiliar predicativ (*a deveni, a ajunge, a părea* etc.), participiul, indiferent de sensul pasiv (= verb) sau activ (= participiu adjectival), are, asemenea unui adjectiv, funcția de nume predicativ în cadrul unui predicat nominal. În această situație, un șir de participii cordonate nu reclamă subînțelegerea verbului, ci formează un nume predicativ multiplu în cadrul unui singur predicat nominal: *Pare* **iubit** *și* **apreciat** *de toți (iubit și apreciat* = nume predicativ multiplu); *Datorită comportării sale bizare, a ajuns* **ironizat și ocolit** *chiar de prieteni (ironizat și ocolit* = nume predicativ multiplu).

1.1. Situația inversă, adică apariția unui singur participiu pasiv pe lângă doi (sau mai mulți) *a fi*$_{\text{aux pas}}$ la timpuri și/sau moduri diferite este mai rară: *Aș fi sau aș fi fost încântat de propunerea ta, dacă aș avea mai mult timp*; *Cântecele Lucreției Ciobanu au fost, sunt și vor fi îndrăgite de marele public*. În asemenea cazuri, în mod firesc se subînțelege participiul, având atâtea predicate verbale la diateza pasivă de câte ori apare *a fi*$_{\text{aux pas}}$.

2. La aceeași interpretare analitică ne conduce și ÎNȚELESUL: fiecare participiu din șir, raportat la subiect și împreună cu *a fi*$_{\text{aux pas}}$, apărut o singură dată, exprimă câte o acțiune diferită una de alta. Argumentarea se realizează astfel:

(1) Prezența raportului de coordonare, marcat sau nu printr-o conjuncție, obligă la interpretarea identică a tuturor participiilor din șir.

(2) Unul dintre participii, cel pe lângă care este exprimat *a fi*$_{\text{aux pas}}$, constituie în mod sigur o diateză pasivă și, datorită coordonării, și celelalte participii au același statut, excluzându-se o «discriminare» funcțională.

(3) Aceste două (sau mai multe) participii, reprezentând două (sau mai multe) verbe la diateza pasivă, nu pot fi luate împreună ca formând un

Scanned with OKEN Scanner

singur predicat verbal la diateza pasivă, deoarece nu există un predicat multiplu. Din nou, singura soluție este să disociem grupul de participii în atâtea predicate verbale (la diateza pasivă) câte participii. Se înțelege că acest număr de predicate va genera tot atâtea propoziții coordonate.

Alte exemple: *Totul* **a fost revizuit** *și* **adaptat** *la noile condiții*; **Au fost scoși** *în fața clasei și* **sancționați** *pentru indisciplină*; *Zâzania* **era întreținută, cultivată** *și abil* **manevrată** *de fostul director* ; **Au fost adoptate** *și* **generalizate** *noi metode.*

3. Mai rar, pe lângă un singur *a fi* poate apărea un nume predicativ adjectival, inclusiv multiplu, coordonat în aparență cu un participiu pasiv, «rest» din diateza pasivă: *Casa era* **veche, urâtă, murdară** *și* **prost întreținută** *de foștii chiriași*. Participiul pasiv fiind inclus într-o serie de adjective coordonate cu funcție de nume predicativ multiplu pe lângă un singur *a fi*, interpretat de la «bun început» ca auxiliar predicativ, prezența unui verb la diateza pasivă în asemenea grupări este oarecum «mascată» și adesea nesesizată. Ca atare, participul pasiv este aliniat complet adjectivelor și interpretat ca un element component (nume predicativ) al numelui predicativ multiplu, în cadrul unui singur predicat, firește.

Examinând pe componente presupusul nume predicativ multiplu "adjectival-participial" în raport cu *a fi*, ajungem repede la o contradicție: adjectivele se dovedesc într-adevăr nume predicative, în timp ce participiul pasiv, având și complementul de agent exprimat sau ușor exprimabil, nu poate fi nume predicativ, el trimițând la diateza pasivă. Prin urmare, același *a fi* ne apare față de adjective ca auxiliar predicativ, cu care ar forma un predicat nominal, iar față de participiu, ca auxiliar de diateză, cu care ar forma un predicat verbal la diateza pasivă. Or, unul și același verb nu poate fi concomitent și auxiliar predicativ, și auxiliar de diateză, după cum un predicat nu poate fi «hibrid», adică să înceapă "nominal" (prin adjectivele–nume predicative) și să se termine "verbal" (prin participiul pasiv). Nu rămâne astfel decât soluția analitică: un predicat nominal (auxiliarul predicativ *a fi* + nume predicativ multiplu exprimat prin adjective) și un (alt) predicat verbal exprimat prin verb la diateza pasivă (*a fi*$_{\text{aux pas}}$ subînțeles + participiu).

Reluând exemplul dat la început, avem: *Casa era* **veche, urâtă, murdară** *și* [era] *prost* **întreținută** *de foștii chiriași.*

Alte exemple similar interpretate: *Mai sărac și mai bătut de soartă ca el nu e nimeni; Toate intervențiile din sală au fost interesante și consemnate detaliat în procesul-verbal; De la o vreme încoace e cam ciudat și parcă obsedat de ceva; Pantalonii îi erau murdari și găuriți de scrum de țigară.*

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Dacă în structură apare alt verb decât *a fi*, respectiv un auxiliar predicativ (*a deveni, a rămâne* etc.), adjectivul și participiul pasiv sunt considerate omogene funcțional și deci pot fi coordonate, generând un nume predicativ multiplu: *El a rămas calm și neimpresionat de amenințările în cascadă* (*calm și neimpresionat* = nume predicativ multiplu; nu se subînțelege auxiliarul predicativ).

Scanned with OKEN Scanner

T 59 SUPIN / PARTICIPIU

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Acest lucru nu e* **de acceptat.**
(2) *Acest lucru nu* **e acceptat.**

B. SOLUȚII:

(1) *de acceptat* = supin
(2) *acceptat* = participiu

C. COMENTARIU

0. Făcând abstracție de raportul din punct de vedere etimologic, supinul este constituit, strict formal, dintr-o prepoziție (*de, la, în* etc.) și un participiu verbal invariabil, asemenea celui din structura unor moduri și timpuri compuse: *Am terminat* **de scris** *un articol (de scris* = supin) – *Am* **scris** *articolul (scris* = participiu verbal, subunitate în structura perfectului compus). Neținându-se cont de ÎNȚELESUL supinului și interpretându-se greșit participiul invariabil din structura acestuia drept participiu de genul masculin, folosit adjectival propriu-zis sau ca element component al diatezei pasive, se ajunge la considerarea eronată a supinului drept "participiu însoțit de prepoziție" sau, nefăcându-se nici distincția între adjectiv și particpiu, chiar "adjectiv (în acuzativ) însoțit de prepoziție". Consecințele apar imediat la nivelul analizei morfosintactice, operându-se în consecință cu categorii precum: acord, gen, număr, caz, atribut adjectival etc. Prin acestea, supinul «alunecă» în sfera adjectivului.

1. Teoretic vorbind, din punctul de vedere al formei, supinul nu s-ar putea confunda cu participiul, întrucât:

(1) Supinul este însoțit obligatoriu de o prepoziție (*de, în, la* etc.), în timp ce particpiul, prin trăsăturile sale adjectivale, refuză o prepoziție: *Acest lucru e* **de știut** – *Acest lucru* **e știut**.

(2) Supinul, indiferentd de construcția personală sau impersonală în care apare, este invariabil ÎN FORMĂ: *Romanul acesta e* **de citit** – *Romanele acestea sunt* **de citit.** Dimpotrivă, particpiul, consecință a

Scanned with OKEN Scanner

acordului, este variabil după gen, număr și caz[254]: *Romanul acesta e* **citit** – *Romanele acestea sunt* **citite.**

Această diferență apare chiar în situația, mai rară, când și participiul e însoțit de prepoziția *de*: **De bătut,** *a fost bătut, nu glumă (de bătut* = prepoziție + particpiu) – comp., pentru variabilitate, cu **De bătută,** *a fost bătută* ... / **De bătuți,** *au fost bătuți* ... (Vezi, pentru participiul invariabil, aici mai jos.)

2. Deosebirea între cele două moduri verbale (supinul și paticipiul variabil) apare și la nivelul înțelesului: participiul exprimă sub formă de adjectiv o acțiune suferită sau atribuită (*carte* **citită** *cu atenție, drumul* **parcurs** *până acum, omul* **sosit** *aseară, copii* **întorși** *din vacanță* etc.), în timp ce supinul are semnificația unui infinitiv, fiind în esență numele unei acțiuni (stări, deveniri).

2.1. Fără prepoziție și articulat, supinul se substantivează (= devine substantiv "deverbal): **fumatul** *(oprit în sală),* **cântatul** (*interzis în local*), **mâncatul** *(târziu),* **sculatul** (*devreme*), **mersul** (*înainte al societății),* **scăldatul** (*în apa de munte*) etc.

Aceste substantive provin din participiul invariabil al supinului sau, mai pe scurt, din supin, nu dintr-un participiu variabil de genul masculin, singular. Ca abstracte verbale, ele sunt toate de genul NEUTRU, nu masculin, și au numai SINGULAR.

Dacă ar proveni din substantivarea participiului (variabil), ar trebui să aibă și plural (comp. cu **amărâții** (*soartei*), (*întâlnirea*) **premiaților** – participii substantivate). Spre deosebire de substantivele provenite din supin, cele provenite din participii nu denumesc acțiuni, ci OBIECTE (ființe, lucruri etc.) care au suferit sau AU FĂCUT O ACȚIUNE: **premiații** *(clasei) = cei care au fost premiați;* **rămașii** *(în urmă) = cei care au rămas (în urmă).* Prin urmare, un cuvânt ca **învățatul** (*ritmic*) va fi considerat substantiv provenit din supin, de genul neutru, singular, defectiv de plural (*învățatul* (ritmic) ≠ cel care este învățat sau învață (ritmic), ci ACȚIUNEA de a învăța (ritmic); la fel: *fumatul* = acțiunea de a fuma; *cântatul* = acțiunea de a cânta etc.).

---

[254] Din punctul de vedere al acordului, nu există nici o deosebire între numele predicativ exprimat prin adjectiv și participiul din structura diatezei pasive – comp. *Fata este* **veselă** cu *Fata este* **iubită** *de părinți.* Altfel spus, și adjectivul, și participiul se acordă «total», în cele trei categorii solidare – genul, numărul și CAZUL. Când vorbim de acordul participiului din diateza pasivă menționăm de regulă numai genul și numărul, trecând sub tăcere cazul, ca și cum participiul n-ar avea caz sau genul (și numărul) ar putea apărea fără caz. În realitate, nu e cu nimic mai «jenant» cazul la participiu, formă VERBALĂ, decât ... genul.

Scanned with OKEN Scanner

3. Problema confuziei supinului cu participiul se pune mai cu seamă pe lângă *a fi*, în construcții personale sau impersonale, cu sens activ sau pasiv, construcții care «seamănă» cu diateza pasivă: *Mai e* **de așteptat** *mult aici? ; La amiază, din cauza soarelui puternic, nu-i* **de stat** *pe plajă; Mai e* **de venit** *cineva?; Situația lui nu era* **de invidiat** *de către nimeni; Ocazia aceasta nu-i* **de ratat;** *El e* **de plâns** *de toți cei care-i cunosc situația; Ea e* **de neînvins** *la șah; Accidentul a fost* **de neevitat;** *E* **de neînțeles** *cum a putut să facă el așa ceva; E* **de ținut minte** *pe data viitoare că nu-i* **de glumit** *cu asemenea lucruri; E* **de știut** *de către oricine că lucrurile nu vor rămâne așa.*

Asemănarea cu diateza pasivă este mai evidentă în cazul construcțiilor cu sens pasiv, mai ales dacă este exprimat complementul de agent. (Prezența sau posibilitatea acestuia este dovada sensului pasiv.) De remarcat că, de regulă, complementul de agent are sens nedetrminat[255].

3.1. Construcțiile de tip "*a fi* + supin", indiferent de sensul pasiv sau nu al supinului, se cer interpretate ca predicate nominale. Trebuie reținute în mod special construcțiile impersonale cu sens pasiv (urmate de subiective), acestea asemănându-se cu pasivul impersonal. A se compara: **Nu e dat** *oricui să fie un brav pescar (nu e dat* = predicat verbal, verb la pasiv impersonal) – **E de văzut** *cum se vor desfășura pe viitor toate acestea (e de văzut* = predicat nominal, format din *e* ("auxiliar predicativ") + *de văzut* (nume predicativ exprimat prin verb la supin). Și într-un caz, și în celălalt, predicatul este IMPERSONAL, VERBAL în primul, NOMINAL în al doilea.

Având în vedere că participiul din pasivul impersonal este invariabil, asemenea supinului, iar sensul pasiv este în ambele situații prezent, singura deosebire formală, dar practică, între supin și participiu este aici prezența, respectiv absența prepoziției *(de)*.

[255] Vezi, pentru sensul pasiv al supinului, Avram, 1986, p. 169.

Scanned with OKEN Scanner

T 60 NUME PREDICATIV / ATRIBUT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Obligația mea era* **de a-*i* spune** *totul.*
(2) *Aveam obligația* **de a-*i* spune** *totul.*

B. SOLUȚII:

(1) *de a spune* = nume predicativ
(2) *de a spune* = atribut

C. COMENTARIU

0. Strict teoretic vorbind, confuzia între cele două funcții este «alimentată» de numeroase note comune de conținut și formă (exprimă o caracteristică, au aceleași mijloace de construcție, aceiași termeni regenți etc.).

1. În analiza practică, problema confuziei în discuție se pune mai cu seamă în cazul în care numele predicativ are aceeași întrebare cu atributul (*care*) și apare pe lângă auxiliarul predicativ *a fi*:

(a_1) *Intenția lui era* **de a-*și* petrece** *concediul la mare* (nume predicativ).

(b_1) *Avea intenția* **de a-*și* petrece** *concediul la mare* (atribut).

Confuzia se realizează în sensul interpretării numelui predicativ drept atribut, absolutizând rolul «întrebării».

2. Deosebirea între atribut și nume predicativ se poate realiza în două feluri:

(1) Caracteristica exprimată prin atribut este prezentată oarecum ca preatribuită, văzută static și atemporal, în timp ce la numele predicativ, datorită auxiliarului predicativ (*a fi*), aceasta se situează între anumiți parametri modali (reală, posibilă, dorită, condiționată etc.) și temporali (în prezent, trecut și viitor). Numele predicativ funcționează întotdeauna într-un cadru temporal și modal. În fapt, doar numele predicativ (nu și atributul) realizează, cu ajutorul auxiliarului predicativ, actul propriu-zis al atribuirii.

(2) Raportarea numelui predicativ la substantivul (pronumele)–subiect se face în prezența auxiliarului predicativ, fapt care se reflectă și în întrebare: ea vizează substantivul (substitutul) numai prin intermediul auxiliarului predicativ, încât întrebarea ne apare pusă, având în vedere

Scanned with OKEN Scanner

topica, în primul rând pe lângă auxiliarul predicativ și numai prin prelungire – necesară de altfel – pe lângă substantivul cu funcție de subiect.

Reluând cele două exemple, întrebările ne apar sensibil diferite ca extensiune și componență: (a_1) **care e r a i n t e n ț i a ...** ? (nume predicativ) / (b_1) **care i n t e n ț i e** ? (atribut).

3. Confuzia în sens invers – interpretarea atributului drept nume predicativ – se datorează nu atât necunoașterii valorii și construcției celor două funcții, cât analizei greșite a altor părți de propoziție. Dintre aceste situații reținem:

3.1. Interpretarea GREȘITĂ a lui *a fi* "predicativ" ca AUXILIAR PREDICATIV («copulativ») și de aici înțelegerea eronată a structurii: *Era acolo un spectacol atât de măreț, încât te credeai într-o lume de basm.*

Nesesizându-se calitatea de verb predicativ a lui *a fi* (*era* = *avea loc, se întâmpla*), structura este modificată, obținându-se: *Spectacolul era acolo atât de măreț, încât...* (Din atribut (pe lângă *spectacolul*), *atât de măreț* devine nume predicativ pe lângă *era*.)

3.2. La același rezultat greșit (nume predicativ în loc de atribut) se ajunge când subiectul subînțeles nu este recunoscut. În speță, numele predicativ este interpretat drept subiect, iar atributul – nume predicativ: *Dacă* [el] *ar fi fost om* (NP) *mai ponderat* (atribut), *ar fi procedat altfel* devine *Dacă omul* (subiect) *ar fi fost mai ponderat* (NP), *ar fi procedat altfel.*

Se poate ușor constata din cele două situații că sursa comună a confuziei atribut / nume predicativ este de fapt o altă confuzie (subiect / nume predicativ), realizată în ambele sensuri și antrenând o a treia (nume predicativ / atribut).

Scanned with OKEN Scanner

T 61 NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DIRECT (NP / CD)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ion pare* **un vecin** *bun.*
(2) *Ion are* **un vecin** *bun.*

B. SOLUŢII:

(1) *un vecin* = NP (nume predicativ)
(2) *un vecin* = CD (complement direct)

C. COMENTARIU

0. Confuzia în discuţie, realizată dinspre NP spre CD, are la bază un raţionament sprijinit pe câteva note aparent comune celor două părţi de propoziţie:

(a) Şi într-un caz, şi în celălalt, întrebarea pentru identificarea funcţiei se pune pe lângă un VERB, ceea ce dă impresia că verbul este termen regent, iar funcţiile subordonate sunt determinanţi de tip complement:

(a_1) *Vecinul meu* **a d e v e n i t** **un** *bun* **specialist** *în electronică (Ce a devenit ...?).*

(a_2) *Vecinul meu şi-* **a g ă s i t** *pentru televizor* **un** *bun* **specialist** *în electronică (Ce şi-a găsit ...?).*

(b) În ambele situaţii, întrebarea utilizată este *ce* (vezi exemplele de mai sus), întrebare cel mai adesea şi mai concret folosită pentru complementul direct.

(c) În ordinea lineară a propoziţiei, cele două funcţii ocupă de regulă poziţie POSTVERBALĂ (numele predicativ după auxiliarul predicativ, iar complementul direct după verbul tranzitiv).

(d) Când răspund la întrebarea *ce*, se exprimă prin aceleaşi părţi de vorbire, dintre care de reţinut este substantivul fără prepoziţie, cu forma de nominativ-acuzativ (NAc):

(d_1) *Ei par* **oameni** *de treabă* (N – NP).

(d_2) *Mi-ai adus în casă numai* **oameni** *de treabă* (Ac – CD).

Or, în lipsa prepoziţiei, cele două cazuri (N şi Ac) nu se pot deosebi morfologic şi prin urmare ambiguitatea morfologică se prelungeşte în ambiguitate funcţională (sintactică).

1. Deosebirea fundamentală între cele două funcţii, care le generează şi pe celelalte, o găsim la nivelul termenului regent.

Scanned with OKEN Scanner

1.1. Prin definiție, complementul direct nu poate apărea decât pe lângă un verb predicativ tranzitiv al cărui determinant este.

Dacă verbul nu este predicativ propriu-zis, ci auxiliar predicativ, sau nu este tranzitiv, problema complementului direct nici nu se mai pune.

1.2. Numele predicativ nu este un determinant al verbului, nu complinește înțelesul unui verb, ci el se referă la subiect, calificându-l sau identificându-l.

Având în vedere și faptul că subiectul se exprimă cel mai adesea prin substantiv (substitut), numele predicativ ca determinant al subiectului se apropie de atribut, nu de complement[256].

Întrucât funcția de nume predicativ este condiționată ca existență de prezența unui auxiliar predicativ, după cum și apariția acestuia trimite obligatoriu la un nume predicativ, spunem, că NP și auxiliarul predicativ se reclamă reciproc, adică nu poate fi conceput unul fără celălalt.

Prin urmare, dacă într-o propoziție dată verbul nu este auxiliar predicativ, nu poate apărea nici funcția de nume predicativ.

Deoarece raportarea numelui predicativ la subiect se face în prezența auxiliarului predicativ, întrebarea funcției de nume predicativ (*ce*) pusă pe lângă regent (substantivul-subiect) «trece» prin auxiliarul predicativ, dând impresia că întrebarea se pune pe lângă verb: *Ion a devenit inginer – Ce a devenit Ion?*

Cu mențiunea că regentul numelui predicativ nu este auxiliarul predicativ, dar întrebarea îl cuprinde și pe acesta, putem opera cu verbul ca mijloc de distingere a celor două funcții astfel: ori de câte ori într-o propoziție dată un cuvânt răspunde la întrebarea *ce* pusă pe lângă un auxiliar predicativ (*a fi, a deveni, a face, a ieși* etc.), acel cuvânt va fi nume predicativ, excluzându-se complementul direct, și invers, nici un cuvânt care răspunde la întrebarea *ce* pusă pe lângă un verb predicativ (= care nu este auxiliar predicativ) nu poate fi nume predicativ, ci obligatoriu altceva (complement direct sau subiect).

Prioritatea numelui predicativ față de complement direct pe lângă un auxiliar predicativ se explică și se argumentează prin:

(a) OBLIGATIVITATEA numelui predicativ pe lângă auxiliarul predicativ, izvorâtă din insuficiența semantică a acestuia din urmă și presupunerea lor reciprocă;

(b) IMPOSIBILITATEA de apariție a complementului direct datorită caracterului INTRANZITIV al tuturor auxiliarelor predicative. Se vede astfel că cele două funcții nu pot apărea niciodată pe lângă același verb, nici simultan, nici alternativ:

---

[256] Vezi, în acest sens, Drașoveanu, 1978, p.22.

Scanned with OKEN Scanner

(1) un auxiliar predicativ cere întotdeauna un nume predicativ și, ca verb intranzitiv ce este, refuză un complement direct;

(2) un verb predicativ, pentru că nu este auxiliar predicativ, refuză întotdeauna un nume predicativ, dar poate avea un complement direct (dacă este tranzitiv), după cum îl poate și refuza (dacă este intranzitiv).

Cele două funcții sintactice se exclud reciproc în orice situație.

OBSERVAȚIE. Esența celor două funcții și criteriul de deosebire rămân aceleași și în situația în care modul verbului (însoțit sau regent) este nepersonal: *O dată* a j u n s **profesor**, *el și-a luat în serios misiunea (ajuns* = auxiliar predicativ, participiu; *profesor* = nume predicativ, N); T r e c u t **clasa** *cu mari greutăți, el s-a hotărât să se apuce de acum serios de treabă* (*trecut* = verb predicativ tranzitiv, participiu[257]; *clasa* = CD, Ac).

[257] Provenit de la verbul bitranzitiv *a trece*, participiul *trecut* rămâne în continuare tranzitiv (= monotranzitiv).

Scanned with OKEN Scanner

T 62 NUME PREDICATIV / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Copilul tău este* **altfel.**
(2) *Copilul tău a procedat* **altfel.**

B. SOLUȚII:

(1) *altfel* = nume predicativ
(2) *altfel* = complement circumstanțial de mod

C. COMENTARIU

0. Cel mai adesea confuzia între cele două funcții este una *in absentia*, adică e prezentă una dintre funcții și se exclude cealaltă. Confuzia constă în a interpreta numele predicativ drept complement circumstanțial de mod, nu și invers. Decizia de încadrare se realizează în termeni exclusivi (*sau ... sau*).

Greșeala în discuție, apreciată ca una dintre cele mai «grave», se explică prin cel puțin patru cauze:

0.1. ÎNTREBAREA *cum*, comună celor două funcții:

(a_1) *Ce* **frumos** *a fost azi timpul!* (**Cum** *a fost timpul?*) → NUME PREDICATIV);

(b_1) *Ce* **frumos** *a nins azi!* (**Cum** *a nins?* → COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD).

Întrebarea fiind aceeași, se înțelege că ea nu poate constitui un element de diferențiere, ci mai degrabă de "unificare" sau, altfel spus, *cum* ne poate furniza doar indicația că termenul analizat ar putea fi nume predicativ sau circumstanțial de mod, nu și care anume dintre ele. (Dacă avem în vedere și elementul predicativ suplimentar, intră și acesta în competiție.)

Faptul că din confuzia între cele două funcții complementul iese mereu «îmbogățit» statistic, adică numele predicativ este interpretat greșit drept complement de mod, nu invers, se poate explica doar printr-o apreciere SUBIECTIVĂ a întrebării *cum* ca find proprie complementului circumstanțial de mod, ceea ce, firește, nu-i adevărat.

Scanned with OKEN Scanner

0.2. Din faptul că întrebarea *cum* se pune pe lângă auxiliarul predicativ se trage concluzia – greșită - că regentul numelui predicativ este auxiliarul predicativ, iar prin aceasta numele predicativ apare ca un fel de determinant al verbului (*a fi, a deveni, a rămâne* etc.):

(a_2) *Timpul* e s t e **urât** *azi* – **Cum** e s t e (*timpul*)?

(b_2) *El* s e c o m p o r t ă **urât** – **Cum** s e c o m p o r t ă (*el*)?

În acest fel văzute lucrurile, firește că numele predicativ este sensibil apropiat de un determinant de tip"complement". Dacă analistul nu știe sau nu observă că verbul pe lângă care apare determinantul este un auxiliar predicativ, îl va interpreta, urmând o logică aproape corectă, drept circumstanțial de mod. În paralel:

(a_3) *Cireșul pare frumos* (→ complement circumstanțial de mod, în loc de NP);

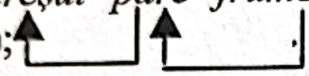

(b_3) *Cireșul se dezvoltă frumos* (→ complement circumstanțial de mod).

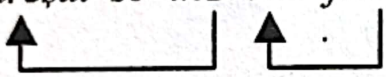

Această probabilitate crește pe măsură ce, de-a lungul «listei» de auxiliare predicative, ne depărtăm de *a fi* (capul de serie).

În același sens, al apropierii numelui predicativ de complement, se înscrie și specificul lexical-semantic al auxiliarelor predicative, caracterizate printr-o insuficiență de înțeles, din cauza căreia nici nu pot apărea singure. Această lipsă de autonomie este interpretată adesea ca NECESITATE DE COMPLINIRE. Formularea că numele predicativ «completează» ca înțeles auxiliarul predicativ, îi suplinește adică «infirmi- tatea» lexical-semantică, este uzuală. Asemănarea cu atâtea alte verbe «deficitare» în privința înțelesului «de sine stătător» este imediată. Or, toate celelalte verbe, în afară de auxiliarele predicative, sunt efectiv "complinite", determinate de ... complemente.

În realitate, numele predicativ exprimă o caracteristică a subiectului (substantiv (substitut) în nominativ), nu a auxiliarului predicativ, iar expresia acestei relații, dacă numele predicativ se exprimă prin adjectiv, este acordul în gen, număr și caz. Din acest punct de vedere, adjectivul-nume predicativ și adjectivul-atribut se acordă la fel cu regentul (comp. *copilul este frumos* și *copilul frumos*).

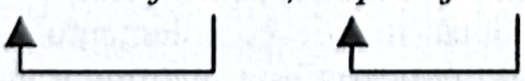

Dimpotrivă, între numele predicativ (adejctival) și auxiliarul sintactic nu există nici o relație gramatical marcată. (Adjectivul, în lipsa unei prepoziții, se poate subordona numai prin acord în gen, număr și caz față

Scanned with OKEN Scanner

de un termen care are aceste categorii (substantiv și substitute). Or, verbul, se știe, nu le are și în consecință nu poate fi determinat de adjectiv.)

Prin urmare, numele predicativ nu este un determinant al auxiliarului predicativ, ci al subiectului (substantiv sau substitute)[258].

0.3. Din punctul de vedere al EXPRIMĂRII, cele două funcții au construcții comune sau asemănătoare, ceea ce constituie încă un factor favorizant în producerea confuziei. Deosebim două situații, în care, cel puțin teoretic, modul de exprimare este inegal implicat în comiterea greșelii:

(1) Ambele funcții se exprimă prin adverbe de mod, în general de origine adjectivală:

(a_4) *Este* **clar** *că n-are dreptate* (nume predicativ);

(b_4) *Vorbiți mai* **clar**, *vă rog!* (complement circumstanțial de mod);

(a_5) *Pare* **ciudat** *că nu ți-a mai scris* (nume predicativ);

(b_5) *De la o vreme se comportă* **ciudat** (complement circumstanțial de mod).

Construcția fiind identică, ea nu le poate diferenția.

(2) Cele două funcții se exprimă diferit: numele predicativ prin adjectiv, iar complementul de mod, prin adverb de mod:

(a_6) *Scrisul său este* **frumos** (nume predicativ);

(b_6) *Ionel scrie* **frumos** (complement circumstanțial de mod);

(a_7) *Acest fapt a devenit* **clar** *pentru toți* (nume predicativ);

(b_7) *Popoarele lumii se pronunță* **clar** *pentru dezarmare* (complement circumstanțial de mod).

În cazul de față, construcția poate diferenția cele două funcții, dar numai cu condiția ca analistul să știe că un complement nu se poate exprima prin adjectiv și, se înțelege, să nu confunde adjectivul cu adverbul. În această din urmă situație avem cazul (1).

OBSERVAȚIE. Probabilitatea confuziei scade dacă adjectivul, prin acord cu subiectul, este de alt gen (număr) decât masculin (singular):

(a_8) *Copiii tăi sunt* **răi**.

(b_8) *Copiii tăi învață* **rău**.

0.4. Cauza cea mai importantă în practica analizei, care generează confuzia în discuție, este NE(RE)CUNOAȘTEREA AUXILIARELOR PREDICATIVE. În funcție de felul cum sunt interpretate verbele aparținând acestui inventar, analiza se desfășoară într-un sens (nume predicativ) sau altul (complement circumstanțial de mod).

---

[258] Vezi, pentru întreaga argumentare, Drașoveanu, 1967, p. 238 și idem., 1973, p. 266; Neamțu, 1986, p. 57-67.

Scanned with OKEN Scanner

1. Cele două unități, auxiliarul predicativ (V_{cop}) și numele predicativ (NP), se presupun reciproc, nu pot fi concepute una fără cealaltă, încât nerecunoașterea uneia face improbabilă recunoașterea celeilalte. Așa, de ex., în fraza *Pare ciudat că nu mi-a scris*, interpretarea verbului *pare* ca predicativ atrage după sine interpretarea adverbului *ciudat* drept complement circumstanțial de mod (soluția greșită) și invers, interpretarea verbului *pare* ca auxiliar predicativ conduce, în cazul unei logici consecvente, la calitatea de nume predicativ a adverbului *ciudat*. (Nesesizarea acestei corelații se soldează cu o greșeală «bizară»: complement de mod pe lângă un auxiliar predicativ sau un nume predicativ pe lângă un verb predicativ.)

Reclamându-se și, în esență, definindu-se una prin cealaltă, numele predicativ și auxiliarul predicativ nu pot fi identificate una fără referire directă la cealaltă. Pe de altă parte, cum nu putem examina concomitent două cuvinte, ci numai succesiv, adică începând cu unul și terminând cu celălalt, în cazul de față analiza «demarează» dinspre auxiliarul predicativ spre numele predicativ, nu invers. Motivația constă în aceea că auxiliarele predicative prezintă un grad sporit de individualizare: auxiliare predicative sunt numai câteva în limbă, în timp ce funcția de nume predicativ o poate îndeplini, exceptând verbul la mod personal, orice parte de vorbire susceptibilă de a avea funcție sintactică. (Vezi, pentru acestea, T 46, T 47, T 50).

1.1. Aprecierea unui verb ca fiind auxiliar predicativ se realizează în două etape:

(1) Etapa de RECUNOAȘTERE: face sau nu face parte respectivul verb din inventarul, considerat cunoscut, de verbe ce pot fi auxiliare predicative?

Acest inventar, stabilit de specialiști după diferite criterii, TREBUIE MEMORAT ca atare. Știind că nu orice verb din limba noastră, care numără mii de verbe, poate fi auxiliar predicativ, ci numai cele de pe listă, eliminăm eforturile enorme care ar fi necesare pentru a verifica orice verb din text dacă este sau nu auxiliar predicativ.

Inventarul de verbe ce pot fi utilizate ca auxiliare predicative: *a fi, a deveni* și cele trei sinonime ale sale (*a se face, a ieși, a ajunge*), *a rămâne, a părea* (deci 7)[259].

(2) Etapa de VERIFICARE, în care argumentăm că verbul analizat este ÎNTR-ADEVĂR auxiliar predicativ. Această operație constă, ca esență, în TESTAREA înțelesului cu care verbul dat este utilizat în text

---

[259] Pe listă nu apare și *a însemna*, deoarece este tranzitiv, iar auxiliarele predicative sunt toate intranzitive.

Scanned with OKEN Scanner

prin încercări succesive de a-l substitui cu sinonime. În acest sens, pentru fiecare verb de pe listă sunt stabilite seturile de «înțelesuri» predicative care exclud calitatea de auxiliar predicativ. Posibilitatea de a substitui verbul dat cu un verb predicativ, menținând în rest construcția constantă, dovedește calitatea de verb predicativ și invers. (Vezi, pentru sensurile predicative, T 47, T 50.)

Ex.: *Ion* **n-a fost** *azi la școală* = *Ion* **n-a mers (nu s-a dus, n-a trecut pe la)** *școală* → substituție posibliă → *n-a fost* ≠ auxiliar predicativ (ci predicativ); *Ion* **a fost** *harnic* ≠ *Ion* **s-a aflat (a trăit, a mers, a avut loc** etc.) *harnic* → substituție imposibilă → *este*= auxiliar predicativ.

În această etapă de verificare a calității de auxiliar predicativ, referirea la numele predicativ este obligatorie,. întrucât verbul îl CERE, iar acest cuvânt va răspunde la întrebarea *cum*. Definirea lui se poate face astfel: orice cuvânt care răspunde la întrebarea **cum** pe lângă un auxiliar predicativ este nume predicativ, nu complement circumstanțial de mod.

Se vede astfel că în practică identificarea numelui predicativ, implicit deosebirea de complementul circumstanțial de mod, se realizează numai DUPĂ stabilirea statutuuli verbului – auxiliar (predicativ) sau predicativ. Tot ULTERIOR se constată că de fapt numele predicativ, identificat după verb (auxiliar predicativ), nu se referă la verb, ci la subiect. Numele predicativ exprimă o însușire a obiectului denumit de acesta și în această calitate îl complinește, îl determină.

OBSERVAȚIE. Este aici un paradox al analizei gramaticale: descoperim un adevăr servindu-ne de un neadevăr, respectiv identificăm numele la predicativ – determinat al subiectului – prin raportare la un verb, ca și cum numele predicativ ar fi un complement (al verbului).

Scanned with OKEN Scanner

T 63 NUME PREDICATIV / SUBIECT (NP / S)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) **Câinele** *e* **prietenul** *omului.*
(2) **Prietenul** *omului e* **câinele.**

B. SOLUȚII:

(1) *câinele* = S; *prietenul* = NP
(2) *prietenul* = S; *câinele* = NP

C. COMENTARIU

0. Problema propriu-zisă a deosebirii celor două funcții se pune în situația în care numele predicativ identifică sau califică subiectul, iar modul de construcție (parte de vorbire, caz) le este identic sau aproape identic: *Gigel este* **minerul** *de care ți-am vorbit*; *Gigel este* **un miner** *de clasă.*

0.1. O primă departajare se obține prin degajarea valorii de calificare a numelui predicativ, asociată cu realizarea "substantiv nedeterminat definit", care în planul formei înseamnă "substantiv nearticulat sau articulat cu articol nedefinit".

De aceea toate contextele în care apar cele două funcții cu realizări identice sau aproape identice pot fi grupate în două categorii:

(1) UNA dintre funcții, totdeauna aceeași – NUMELE PREDICATIV, SE EXPRIMĂ printr-un SUBSTANTIV NEARTICULAT sau articulat nedefnit, iar cealaltă, totdeauna aceeași – subiectul, se exprimă prin orice altceva (vezi, mai jos, **1.**)

(2) NICI UNA dintre funcții NU SE EXPRIMĂ printr-un SUBSTANTIV NEARTICULAT sau articulat cu articol nedefinit (vezi, mai jos, **2.**).

1. Numele predicativ se exprimă prin SUBSTANTIV NEARTICULAT sau ARTICULAT CU ARTICOL NEDEFINIT și CALIFICĂ SUBIECTUL. Indiferent de poziția celor doi termeni unul față de celălalt, repartizarea pe funcții rămâne aceeași: substantivul nearticulat (sau articulat nedefinit) = NP; celălalt termen (indiferent de partea de vorbire prin care se exprimă) = S. În exemplele mai jos date, subiectul (S) este dat spațiat, iar numele predicativ este îngroșat: B ă i a t u l *tău este* **student**; E l e c t r o n i c a *este o* **știință** *în plin avânt*; *Fiecare* c e t ă ț e a n *este* **un ostaș** *al țării sale; Cele două* t i p u r i *de mașini*

Scanned with OKEN Scanner

sunt **produse** *ale uzinei noastre;* E i *sunt* **niște** *vechi* **amici** *ai tatălui meu;* A c e s t a *e* **un câine** *de rasă;* F i e c a r e *devine cu timpul* **un as** *în meseria lui;* N i m e n i *nu e* **specialist** *din naștere;* C e i d o i *îmi sunt* **prieteni;** A l t r e i l e a *e* **un lăudăros** *fără pereche;* A m â n d o u ă *sunt* **fete** *de la țară;* A m u n c i *e* **un chin** *pentru unii; E* **o rușine** a s c r i e *cu asemenea greșeli.*

În toate exemplele date, NP răspunde la întrebarea *ce* și exprimă calificarea subiectului.

1.1. Topica «normală», reflectată de altfel în exemplele date, este "S + Aux_{pred} + NP". Inversarea poziției (NP + Aux_{pred} + S) nu aduce după sine inversarea funcțiilor: V i a ț a (S) *e* **o luptă** (NP) – **O luptă** (NP) *e* v i a ț a (S).

1.2. Cel mai adesea NP concordă în gen, număr și caz cu S, încât aceste categorii sunt nerelevante aici în analiză.

OBSERVAȚIA 1. Când NUMĂRUL este DIFERIT, avem un indiciu suplimentar în repartizarea pe funcții – cel care are același număr cu verbul este în mod sigur subiectul, consecință a legii acordului predicatului cu subiectul: O a m e n i i (S, plural) *sunt* (plural) **o forță** (NP).

OBSERVAȚIA 2. Similar, când unul dintre termeni este pronume la persoana I sau a II-a, iar verbul are aceeași persoană, în mod cert pronumele, datorită aceleiași legi a acordului, este S, indiferent de forma celuilalt termen: *Tu* (S, persoana a II-a) *ești* (persoana a II-a) **frate** (NP) *cu Ion?; Spune-i tu toate astea, pentru că* **prieten** (NP) *îi ești* (persoana a II-a) *tu* (S, persoana a II-a), *nu eu;* **Vinovatul** *sunt eu, iar* **prostul** *ești tu.* (Auxiliarul predicativ (*sunt, ești*) trimite în mod clar la pronume ca subiect, nu la substantiv, fiind anulată relevanța topicii. Nume predicativ exprimat prin pronume personale de pers. I și a II-a (*eu, tu, noi, voi*) avem numai în exemple de tipul: *Eu sunt* **eu** *și tu ești* **tu**; *În ciuda vitregiei vremurilor,* [voi] *ați rămas* **voi** *înșivă.*)

2. Nici una dintre cele două funcții nu se exprimă prin substantiv nearticulat sau articulat cu articol nedefinit: **Schimbarea** *domniilor e* **bucuria** *nebunilor*; **Cel de-al doilea** *este* **amicul** *meu*; **Tovarășii** *mei sunt* **ceilalți.**

Din punctul de vedere al înțelesului, între cei doi termeni se stabilește un raport de echivalență contextuală (A=B). În plan logic, spunem că sferele noțiunilor exprimate de aceștia se suprapun, se acoperă reciproc, mai mult sau mai puțin perfect. În gramatică se spune că, în asemenea situații, un TERMEN, totdeauna același – NUMELE PREDICATIV, IDENTIFICĂ PE CELĂLALT, totdeauna același – SUBIECTUL.

Scanned with OKEN Scanner

Datorită acestei identităţi contextuale, asemănătoare relaţiei de echivalenţă matematică între două elemente, se pune deci, pentru cei doi termeni, problema "care pe care" identifică sau, altfel spus, care este termenul identificat (pasiv) şi care este termenul identificator (activ). De răspunsul la această întrebare depinde nemijlocit interpretarea sintactică a celor doi termeni, respectiv repartizarea lor pe funcţii: SUBIECT = TERMENUL IDENTIFICAT; NUME PREDICATIV = TERMENUL IDENTIFICATOR.

Pentru formularea unei decizii în acest sens, în analizele gramaticale se folosesc, mai mult sau mai puţin explicit, diferite mijloace şi criterii, inegale ca importanţă, proprietate şi grad de concludenţă: înţelesul (criteriul logico-psihologist), întrebările, transformarea «atributivă», accentul şi intonaţia, concordanţa de număr şi persoană etc., toate implicând într-un fel sau altul conceptul de SUCCESIUNE LINEARĂ (= topica termenilor şi "derularea" în timp a gândirii, a mecanismelor psihologice care stau la baza comunicării)[260].

În acest sens, considerăm că repartizarea pe funcţii urmează modelul: subiect (locul I) + Aux_{pred} + NP (locul al II-lea). Schimbând ordinea prin permutarea termenilor, se schimbă şi funcţiile, respectiv S devine NP, iar NP devine S: **Curăţenia** (S) *e* **mama** (NP) *sănătăţii* / **Mama** (S) *sănătăţii e* **curăţenia** (NP). Ambele poziţii le avem în următoarele versuri din Eminescu: *Iar* **cerul** (S) *este* **tatăl** (NP) *meu* / *Şi* **mumă**-*mea* (S) *e* **marea** (NP).

OBSERVAŢIE. Această "inversare", teoretic totdeauna posibilă, este limitată practic de realitatea textului concret, în sensul că uneori schimbarea locului celor două funcţii poate implica sau reclama importante reorganizări atât ale propoziţiei date, cât şi ale frazei în care se află.

2.1. Tipurile de structuri în care apar cele două funcţii identificate doar după topică sunt foarte numeroase, în strictă dependenţă de părţile de vorbire prin care se exprimă. În exemplele de mai jos sunt reprezentate cele mai importante: V o r b a (S) *lungă-i* **sărăcia** (NP) *omului* / S ă r ă c i a (S) *omului e* **vorba** (NP) *lungă*; B a n u l (S) *e* **ochiul** (NP) *dracului* / O c h i u l (S) *dracului e* **banul** (NP); I l e a n a (S) *este* **prietena** (NP) *mea* / P r i e t e n a (S) *mea este* **Ileana** (NP); F o a m e a (S) *este cel mai bun* **bucătar** (NP) / *Cel mai bun* b u c ă t a r (S) *este* **foamea** (NP); C e l d e – a l t r e i l e a (S) *este* **jucătorul** (Np) *meu preferat* / J u c ă t o r u l (S) *meu preferat este* **cel de-al treilea** (NP).

[260] Vezi, pentru această temă, *Sinteze*, 1984, p. 322-331; Beldescu, 1957, passim.; Gruiţă, 1981, p. 87-114.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 1. Substantivele precedate de adjective pronominale sau propriu-zise la superlativ sunt considerate "determinate" (ca și cum ar fi articulate cu articol hotărât).

OBSERVAȚIA 2. Un statut aparte au structurile în care cele două substantive nu au același număr și, indiferent de topică, verbul se acordă mereu cu unul și același cuvânt: **Cheia** *inimii lui erau totuși femeile* / F e - m e i l e *erau totuși* **cheia** *inimii lui;* **Averea** *lui sunt* c ă r ț i l e / C ă r ț i l e *sunt* **averea** *lui*[261]; **Obiectivul** *principal al unor țări sunt* î n a r m ă r i l e / Î n a r m ă r i l e *sunt* **obiectivul** *principal al unor țări*[262]. În asemenea structuri, dând prioritate acordului, vom considera subiect termenul cu care se face acordul.

---

[261] Apud *Sinteze*, 1984, p. 230.

[262] Apud Gruiță, 1981, p. 74.

inv. 182492

Scanned with OKEN Scanner

T 64 PREDICATIVĂ / ATRIBUTIVĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Dorința noastră fusese* **ca până a doua zi materialul să fie redactat.**
(2) *Dorința noastră* **ca până a doua zi materialul să fie redactat** *nu s-a împlinit.*

B. SOLUȚII:

(1) *ca până a doua zi materialul să fie redactat* = predicativă
(2) *ca până a doua zi materialul să fie redactat* = atributivă

C. COMENTARIU

0. Confuzia predicativă / atributivă, confuzie *in absentia* și unilaterală în general (predicativa se interpretează greșit drept atributivă), se produce în cazul în care predicativa răspunde la întrebarea *care*, iar auxiliarul predicativ în regentă este *a fi*.

1. Întrebarea *care*, aparținând de obicei atributivei de identificare, se interpretează greșit ca trăsătură ABSOLUTĂ și EXCLUSIVĂ a atributivei.

Raționamentul este corect și conduce întotdeauna la atributivă dacă întrebarea este pusă DIRECT pe lângă un substantiv (substitut). În realitate, deosebim două situații:

1.1. Întrebarea *care* este pusă într-adevăr direct, neintermediat, pe lângă un substantiv (pronume): *Am primit* p a c h e t u l **despre care ți-am vorbit (care** p a c h e t ?); *Îl bate* g â n d u l **să mai încerce o dată (care** g â n d ?).

În această situație, și numai în aceasta, întrebarea *care* conduce în mod sigur la atributivă.

1.2. Întrebarea *care* este pusă tot pe lângă un substantiv (substitut), dar prin intermediul auxiliarului predicativ *a fi*, adică «trece» prin *a fi*: A d e v ă r u l *e* **că nu ești prea cuminte (care** e s t e a d e v ă r u l ?, nu **care** a d e v ă r ?).

O dată ce întrebarea include și auxiliarul predicativ *a fi*, subordonata nu poate fi atributivă, ci numai predicativă, știind că orice auxiliar predicativ în lipsa unui nume predicativ cere cu necesitate o predicativă.

2. Predicativa de tip *care* (= de identificare) este frecventă în română și cunoaște aceleași cuvinte introductive ca atributiva de tip *care*. Dăm în

Scanned with OKEN Scanner

paralel câteva exemple, în care singura deosebire între atributivă și predicativă este absența / prezența auxiliarului predicativ *a fi*:

(1) *N-am avut* i n t e n ț i a **să vă jignesc** (atributivă) / I n t e n ț i a *mea* n – a f o s t **să vă jignesc** (predicativă);

(2) C o n s t a t a r e a *lui* **că totul merge bine** *nu se baza pe fapte* (atributivă) / C o n s t a t a r e a *lui* e r a **că totul merge bine** (predicativă);

(3) *Își punea* î n t r e b a r e a **cine va învinge** (atributivă) / Î n t r e b a r e a e r a **cine va învinge** (predicativă).

2.1. Predicativa apare într-o STRUCTURĂ TOPICĂ FIXĂ: subiect + auxiliar predicativ + predicativă. Locul predicativei este imediat după auxiliarul predicativ.

Dacă schimbăm în regentă ordinea termenilor, se schimbă și structura: fostul subiect devine nume predicativ, iar fosta predicativă se transformă în subiectivă: *Părerea* (S) *mea este* (*a fi*$_{\text{aux pred}}$) *că ați greșit* (predicativă) – *Este* (*a fi*$_{\text{aux pred}}$) *părerea* (S) *mea* **că ați greșit** (subiectivă).

2.2. Confuzia în discuție vizează numai predicativa de pe lângă *a fi*, nu și în prezența altor auxiliare predicative (*a deveni, a se face* etc.).

Motivația se poate rezuma la următoarele:

(1) Predicativa de pe lângă alte auxiliare predicative decât *a fi* nu răspunde la întrebarea *care*.

(2) În afară de *a fi*, celelalte auxiliare au înțeles lexical relativ ușor sesizabil și prin urmare sunt susceptibile de a fi determinate ele însele. De aceea, predicativa nu mai este văzută în relație cu substantivul-subiect, ci cu auxiliarul predicativ, ca și cum ar fi un determinant al acestuia, și de aici interpretarea ei greșită drept circumstanțială de mod (vezi T 66) sau completivă directă (vezi T 65).

(3) În privința lui *a fi*, e greu de presupus că analistul nu-l observă ca verb și ca atare aceasta ar fi sursa greșelii. Apropierea între structura cu *a fi* (→ predicativă) și cea fără *a fi* (→ atributivă), dusă până la identificare, totdeauna în favoarea celei de-a doua, este posibilă datorită asemantismului lexical al verbului *a fi*, apreciat doar ca un verb formal, un cadru «gol» și de aceea neglijabil. Or, din punct de vedere gramatical, nici un cuvânt nu este neglijabil, cu atât mai puțin un verb.

Scanned with OKEN Scanner

T 65 PREDICATIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Mihai a devenit* **ce-a meritat.**
(2) *Mihai a găsit* **ce-a căutat.**

B. SOLUȚII:

(1) *ce-a meritat* = predicativă
(2) *ce-a căutat* = completivă directă

C. COMENTARIU

0. Confuzia predicativă / completivă directă este probabilă în situația când ambele subordonate răspund la întrebarea *ce*: *Ionel a ajuns* **ce și-a dorit** (predicativă); *Ionel a obținut* **ce și-a dorit** (completivă directă).

Excluzând problema exprimării morfologice (= parte de vorbire), care aici, fiind vorba de propoziții, nu se pune, în rest cauzele confuziei sunt aceleași ca la nume predicativ / complement direct (vezi T 61), respectiv punerea întrebării (*ce*) pe lângă un verb și poziția postverbală, la care se adaugă același cuvânt subordonator introductiv (relativul *ce*).

1. Interpretarea propoziției ca predicativă, nu completivă directă, se argumentează prin caracterul verbului: AUXILIAR PREDICATIV.

Prin definiție, acesta cere un nume predicativ (vezi T 46) sau o subordonată predicativă (= propoziție cu rol de nume predicativ).

Dacă poziția de nume predicativ nu este ocupată, în mod obligatoriu pe lângă auxiliarul predicativ apare o subordonată predicativă și se exclude orice altă interpretare, respectiv subiectivă sau completivă directă. Predicativa are prioritate absolută[263].

Judecând prin întrebare (*ce*), evitarea confuziei în discuție se bazează pe cunoașterea inventarului de auxiliare predicative.

Altfel spus, raționamentul este următorul: ori de câte ori o subordonată răspunde la întrebarea *ce* pusă pe lângă un auxiliar predicativ lipsit de nume predicativ (și verificat ca atare), acea subordonată este în mod sigur predicativă.

---

[263] Criteriile de deosebire a celor patru subordonate ce răspund la întrebarea *ce* (predicativă, subiectivă, completivă directă, completivă indirectă) sunt formulate de Drașoveanu, 1980, în așa-numita "lege a priorităților".

Scanned with OKEN Scanner

T 66 PREDICATIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *El nu este* **cum mi l-am închipuit.**
(2) *El nu procedează* **cum mi-am închipuit.**

B. SOLUȚII:

(1) *cum mi l-am închipuit* = predicativă
(2) *cum mi-am închipuit* = circumstanțială de mod

C. COMENTARIU

0. Foarte diferitie ca esență gramaticală - conținut al determinării, termen regent, grad de obligativitate etc., cele două subordonate se confundă uneori în analiza gramaticală datorită unor aprecieri subiective diferențiate, cel mai adesea «răsturnate», ale asemănărilor și deosebirilor: primele sunt supraevaluate ca importanță și de regulă îmbogățite prin "aparențe", în timp ce ultimele sunt subestimate sau neglijate. Confuzia este una *in absentia* și unilaterală, respectiv se interpretează greșit predicativa drept circumstanțială de mod.

1. Cauzele care o generează sunt aceleași ca în cazul confuziei "nume predicativ / complement circumstanțial de mod" și acționează în principiu după aceeași logică (vezi T 62).

1.1. Predicativa de tip *cum*, singura antrenată în confuzie, luată în sine, adică fără vreo raportare la regent, nu se deosebește cu nimic de circumstanțiala de mod.

Pe de altă parte, adverbul relativ *cum*, măcar că, pe lângă multe alte subordonate, le introduce și pe cele două în discuție, fiind prin urmare nespecific nici uneia dintre ele, acționează aici net în favoarea circumstanțialei de mod, în primul rând pentru că se întâlnește cu întrebarea *cum*.

1.2. Întrebarea *cum*, corectă și inevitabil pusă pentru ambele subordonate, este apreciată greșit ca întrebare numai a subordonatei modale.

1.3. Întrebarea (*cum*) este pusă pe lângă un verb, predicativ sau auxiliar predicativ, ceea ce face ca ambele subordonate să fie «simțite" ca determinând un verb și prin urmare circumstanțiale de mod. (La întrebarea *cum* nu răspunde altă circumstanțială decât cea de mod. Nu avem în vedere aici predicativa suplimentară.)

Scanned with OKEN Scanner

În fapt, când verbul este auxiliar predicativ, întrebarea *cum* se oprește numai în aparență asupra auxiliarului predicativ, doar «trece» prin acesta înainte de a ajunge la subiect, termen pe care îl complinește subordonata răspunzând la întrebarea *cum*.

1.4. Cauza fundamentală a confuziei este nerecunoașterea auxiliarelor predicative, adică în mintea analistului nu se face «cuplarea» cu lista de verbe susceptibile a fi auxiliare predicative.

Am putea spune că, în timp ce întrebarea *cum* pusă pe lângă verb "prefigurează" circumstanțiala de mod, nerecunoașterea unui verb ca fiind auxiliar predicativ o transformă pe aceasta în certitudine.

Atâta timp cât nu se cunosc auxiliarele predicative (vezi T 46, T 47), orice alt criteriu de diferențiere a celor două subordonate este sortit eșecului în practica analizei gramaticale.

Chiar dacă se substituie subordonata cu partea de propoziție corespondentă, rezultatul este în esență același, căci se va aprecia greșit și partea de propoziție corespunzătoare, respectiv complement de mod în loc de nume predicativ, iar prin derularea raționamentului se va ajunge la circumstanțială de mod în loc de predicativă. Altfel spus, cine greșește numele predicativ cu atât mai mult va greși predicativa.

Tot puțin probabil este ca, nerecunoscând auxiliarul predicativ în regentă, să fie totuși sesizată raportarea subordonatei la subiect, nu la verb, încât să se recunoască întâi predicativa, prin ceea ce spune despre subiectul regentei, și abia pe urmă, ca o consecință, auxiliarul predicativ. Legătura predicativei cu subiectul este mai puțin evidentă decât la numele predicativ (adjectival), întrucât, în general, o propoziție este mai anevoie sesizată ca exprimând o caracteristică (însușire, calitate), mai ales dacă ea – și e cazul predicativei - nu apare în vecinătatea imediată a unui substantiv (pronume).

În acest sens se vede imediat distanța care separă un adjectiv – nume predicativ de o subordonată predicativă din punctul de vedere al exprimării însușirii și al raportării la substantivul-subiect: *El este* **leneș** - *El este* **cum îl știi**.

Dacă auxiliarul predicativ este altul decât *a fi*, deci unul cu un înțeles lexical mai bine conturat (*a deveni, a rămâne, a părea, a se face* etc.), această raportare la subiect este sesizată și mai anevoie, fiind, din cazua verbului, mult estompată: comp. *El este* **cum ți l-ai dorit** cu *El a ajuns* **cum nu și-a dorit**.

Iată de ce, în aprecierea unei subordonate de tip *cum* ca fiind predicativă sau circumstanțială de mod, plecăm în analizaă DINSPRE verb (auxiliar predicativ sau predicativ propriu-zis) spre subordonată, nu invers.

Scanned with OKEN Scanner

O dată stabilit că verbul e auxiliar predicativ și deci îi trebuie un nume predicativ, pe care nu-l are în propoziția lui, subordonata de tip *cum* va fi obligatoriu predicativă, excluzându-se posibilitatea de a fi circumstanțială de mod. Pe lângă un auxiliar predicativ (fără nume predicativ), predicativa are totdeauna prioritate față de circumstanțiala de mod.

Numai după ce auxiliarul predicativ are deja un nume predicativ, adică predicatul nominal este complet, subordonata de tip *cum* va putea fi circumstanțială de mod. (Dacă în regentă nu există auxiliar predicativ, se înțelege că problema predicativei nu se pune și prin urmare subordonata de tip *cum* nu poate fi decât circumstanțială de mod.)

Din această cauză, etapa de "găsire" a predicatelor nu trebuie să se limiteze doar la sublnierea lor, ci să fie și analizate, chiar și numai succint, marcându-se, pentru vizualizare, deasupra verbului, felul predicatului: PV (predicat verbal), PN (predicat nominal). În acest fel, auxiliarul predicativ îl OBLIGĂ pe analist să țină seama de faptul că nu este un predicat complet și nici un verb oarecare, ci unul... auxiliar (predicativ).

Scanned with OKEN Scanner

T 67 PREDICATIVĂ / SUBIECTIVĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Voi ați rămas* **ce-ați fost.**
(2) *Rămâne* **să mai discutăm.**

B. SOLUȚII:

(1) *ce-ați fost* = predicativă
(2) *să mai discutăm* = subiectivă

C. COMENTARIU

0. Această confuzie este probabilă în situația în care cele două subordonate răspund la aceeași întrebare (*ce*), iar în regentă se află un verb susceptibil de a fi auxiliar predicativ. Deosebim în principiu două situații:

1. Ambele subordonate sunt prezentă în frază pe lângă același auxiliar predicativ, acesta fiind lipsit atât de nume predicativ, cât și de subiect: *Ce am aflat în schimb imediat* (1) *este* (2) *că lucrurile se schimbaseră radical* (3). În asemenea situații, rare de altfel, topica decide repartizarea pe funcții, respectiv subordonata antepusă regentei este subiectivă, iar cea postpusă, predicativă, după modelul "subiect + auxiliar predicativ + nume predicativ" (*Masa-i masă și casa-i casă*). În exemplul dat: 1 = subiectivă; 2 = regentă; 3 = predicativă.

Ordinea "subiectivă + auxiliar predicativ (regentă) + predicativă" este fixă. Cele două subordonate încadrează obligatoriu regenta.

2. În frază e prezentă numai una dintre subordonate, sau subiectiva, sau predicativa, deopotrivă după regentă și răspunzând la întrebarea *ce*.

Confuzia într-o parte sau alta are drept cauză aprecierea total sau parțial greșită a statutului verbului din regentă (verb predicativ / auxiliar predicativ cu sau fără nume predicativ).

2.1. În regentă apare unul dintre verbele trecute pe lista auxiliarelor predicative, dar e folosit predicativ și impersonal, refuzând prin urmare o subordonată predicativă și reclamând în schimb o subiectivă: *El este* **ce-a fost** (predicativă) – *Dacă e* **să ți se întâmple...** (subiectivă); (*e* = predicativ*); El nu pare* **ce se crede** (predicativă) - *Îmi pare* **că nu te prea interesează** (subiectivă; *pare* = *se pare* = predicativ); *Voi ați rămas* **ce-ați fost** (predicativă) – *Rămâne* **să mai discutăm** (subiectivă; *rămâne* =

Scanned with OKEN Scanner

predicativ); *N-a mai ajuns* **să-şi vadă realizat visul** (predicativă) - *Nu ajunge* **să spui**, *trebuie să şi faci* (subiectivă; *ajunge* = predicativ).

2.2. În regentă apare un auxiliar predicativ, cel mai adesea *a fi*, însoţit de un substantiv în nominativ, analizabil fie ca subiect, fie ca nume predicativ.

În funcţie de una sau alta dintre interpretări, subordonata (care răspunde la întrebarea *ce*) va fi predicativă sau subiectivă.

Deosebim două modele structurale, deosebite topic:

(1) Auxiliar predicativ + substantiv în N (nume predicativ) + subiectivă: *Ar fi păcat* **să ratezi ocazia asta;** *E o mare onoare pentru mine* **că m-aţi invitat;** *E un adevărat miracol* **c-a scăpat;** *Pare o nebunie* **să te aventurezi cu maşina pe vremea asta.**

În toate exemplele de mai sus, substantivul din regentă este nearticulat definit şi are funcţia de nume predicativ, încât subordonata nu poate fi predicativă, ci subiectivă.

Mai rar, substantivul-nume predicativ este articulat definit: *E vina ta* **că n-ai venit;** *Ar fi culmea* **să reuşeşti;** *A fost ghinionul tău* **că n-am fost acasă.**

OBSERVAŢIE. Extrem de rar, auxiliarul predicativ poate avea atât nume predicativ, cât şi predicativă, aflate obligatoriu în raport de coordonare: *În tinereţea lui fuses, pe rând,* **şofer, mecanic, bucătar** *şi* **ce s-a mai nimerit**. Într-o asemenea situaţie probabilitatea interpretării predicativei ca subiectivă este de altfel exclusă, întrucât regenta are subiect.

(2) Substantiv-subiect (articulat definit, N) + auxiliar predicativ + predicativă: *Vina ta e* **că nu m-ai ascultat;** *Norocul tău e* **că nu sunt un om răzbunător;** *Culmea ar fi* **să nu reuşeşti.**

Inversiunea topică (auxiliar predicativ + substantiv în N) are ca efect inversarea funcţiilor: *Vina* (subiect) *ta este* **că nu m-ai ascultat** (predicativă) – *E vina* (NP) *ta* **că nu m-ai ascultat** (subiectivă).

Scanned with OKEN Scanner

T 68 CONSTRUCȚII INFINITIVALE RELATIVE / PROPOZIȚII RELATIVE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *N-avem* **de ce ne teme.**
(2) *N-avem* **de ce să ne temem.**

B. SOLUȚII:

(1) *de ce ne teme* = construcție infinitivală relativă (directă)
(2) *de ce să ne temem* = propoziție subordonată relativă (completivă directă)

C. COMENTARIU

0. Fapt bine cunoscut în analiza gramaticală, CUVINTELE SUBORDONATOARE din frază CER după ele, exprimate sau neexprimate, VERBE la MOD PERSONAL (= predicative sau auxiliare predicative): *Nu se poate duce* **cu cine** v r e a; *Procedează* **cum crezi** *de cuviință.*; *Cred* **că** n u *mai* v i n e[264]. Situate în fruntea unei subordonate, ele sunt precedate de bară și se încercuiesc, marcând astfel atât începutul unei propoziții, cât și caracterul ei de subordonată: *N-a venit* [**când** *a fost nevoie de el*].

0.1. De la această regulă generală face EXCEPȚIE cazul în care cuvintele relative (pronume, adverbe) au după ele un verb la mod nepersonal, în speță INFINITIV: *Ai* **unde** *dormi?*; *N-avem* **ce** *mai discuta*; *N-am în* **ce** *afaceri mă băga cu tine*; *Nu-i cu* **cine** *discuta*; *Bani erau, dar nu era* **ce** *cumpăra.*

Grupul format din "relativ" (adverbe, pronume și adjective pronominale) + infinitiv" poartă numele de CONSTRUCȚIE INFINITI- VALĂ RELATIVĂ. Aceasta, deși depășește calitatea unei părți de propo- ziție prin caracterul ei complex și plurimembru, se tratează totuși ca o componentă a propoziției în care apare verbul-predicat (= la mod personal). În consecință, într-un exemplu ca *N-avea de ce se teme* avem o singură propoziție.

---

[264] Vezi, despre regimul verbal-personal al conectivelor subordonatoare interpropoziționale, Drașoveanu, 1968, p. 21.

Scanned with OKEN Scanner

Se vede astfel că situația de față «atentează» la caracterul general a două bine cunoscute principii de analiză:

(1) Verbul constituie un predicat (singur sau împreună cu un nume predicativ) numai dacă este la un mod personal (vezi T 46)[265].

(2) Cuvântul subordonator în frază cere un verb la mod personal, nu la mod nepersonal sau altă parte de vorbire[266].

Rezolvarea cazului de față face inevitabilă «sacrificarea» unuia dintre cele două principii: ori admitem că verbul și la mod nepersonal, în cazul de față infinitiv, poate fi predicat al unei propoziții, numită "infinitivală" (încălcarea primului principiu), ori că relativele pot apărea și cu verbe la mod nepersonal, care nu sunt predicate (încălcarea celui de-al doilea principiu).

După cum se vede din interpretarea dată, «abaterea» vizează cel de-al doilea principiu.

0.2. Această situație de excepție – relativul «cere» propoziție subordonată, pe care s-o introducă, iar infinitivul, ca mod nepersonal (nepredicativ) ce este, nu poate satisface această «cerință», adică nu poate fi predicat al unei propoziții – este generată și motivată de echivalența, în română, între CONJUNCTIV (mod personal, predicativ) și INFINITIV (mod nepersonal, nepredicativ – comp. *Nu poate* **să vină** cu *Nu poate* **veni**[267].

Construcțiile infinitivale relative provin din propoziții subordonate (introduse prin relative) cu verbul (-predicat) la conjunctiv, prin transformarea, în baza echivalenței amintite, a conjunctivului în infinitiv, relativul menținându-se și în noua structură: *N-are* **cu cine să se plimbe** → *N-are* **cu cine se plimba**; *A avut* **ce să spele după el** → *A avut* **ce spăla după el**.

Nemaiavând după el verb la mod personal (conjunctiv) și deci predicat, cuvântul relativ nu-și mai poate exercita nici calitatea de cuvânt subordonator și introductiv al unei propoziții. Prin urmare, în analiza frazei, el nu se încercuiește și nici nu se barează.

0.3. În limba română, doar două verbe permit după ele construcții infinitivale: *a avea* și *a fi*.

---

[265] Cu excepția bine cunoscută a infinitivului cu valoare de imperativ: **A nu se fuma** *în sală!*; **A se agita** *înainte de întrebuințare!*

[266] Mai rar, conectivul poate fi urmat de un adverb propozițional: *Mi-a spus* **că da**; *A zis* **că nu (poate, firește)**.

[267] Și la fel, mai cu seamă în vorbirea populară, după *a ști*: *Cine nu știe* **cânta** ... / *Cine nu știe* **să cânte** ...

Scanned with OKEN Scanner

Având în vedere subordonatele din care provin (prin transformarea conjunctivului în infinitiv) și cu care sunt echivalente funcțional, construcțiile infinitivale sunt de două feluri:

(1) DIRECTE (= echivalente cu o completivă directă), pe lângă *a avea* (personal, tranzitiv): N – a r e **cu ce se lăuda** (<*N-are* **cu ce să se laude**); *Acum nu mai am* **unde te primi** (<*Acum nu mai am* **unde să te primesc**); *Are el* **cui da această carte** (< *Are el* **cui să dea această carte**);

(2) SUBIECTIVE (= echivalente cu o subordonată subiectivă) pe lângă:

(a) *a avea* (impersonal, intranzitiv): N–a r e **ce se întâmpla** (< N–a r e **ce să se întâmple**); N – a r e **ce se sparge** (< N–a r e **ce să se spargă**);

(b) *a fi* (predicativ, impersonal și, firește, intranzitiv): *Acum nu era* **cine-l asculta** (< *Acum nu era* **cine să-l asculte**); *Nu-i* **cui da invitația** (< *Nu-i* **cui să dai invitația**); *Mărfuri sunt, dar nu-i cu ce le cumpăra* (<*Mărfuri sunt, dar nu-i* **cu ce să le cumperi / cumpărăm**).

0.3.1. Construcțiile infinitivale relative (directe sau subiective) sunt analizabile în interior, respectiv:

(1) INFINITIVUL – nucleul construcției, a cărui importanță pentru aceasta este identică celei a predicatului pentru propoziție – are funcție de COMPLEMENT DIRECT (pe lângă *a avea* "personal și tranzitiv") sau de SUBIECT (pe lângă *a avea* "impersonal și intranzitiv" sau *a fi* "impersonal și intranzitiv")[268].

(2) PRONUMELE (ADVERBUL) RELATIV are funcții sintactice pe lângă infinitiv (= cele obișnuite pentru aceste clase de cuvinte: subiect, complement direct, complement indirect, circumstanțial). Exemple:

(1) *N-are pe ce-și cumpăra lapte; pe ce-și cumpăra lapte* = construcție infinitivală relativă directă, formată din:

- *cumpăra* = CD, verb predicativ, infinitiv, prezent, activă...
- *și* = CI, pronume reflexiv, pers. a III-a, singular, D
- *pe ce* = CI, pronume relativ, invariabil, acuzativ cu prepoziție
- *lapte* = CD, substantiv, acuzativ fără prepoziție

(2) *Nu-i cine conduce; cine conduce* = construcție infinitivală relativă subiectivă, formată din:

- *conduce* = subiect, verb predicativ, infinitiv, prezent, activă ...
- *cine* = subiect (al infinitiviului), pronume relativ, nominativ.

---

[268] În varianta interpretării acestor construcții ca «propoziții infinitivale», infinitivul are funcția de ... predicat, un «propredicat», la fel ca în contrageri.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIA 1. Calitatea de subiect a infinitivului nu este în contradicție cu calitatea de subiect a relativului: unul este subiect pentru verbul la mod personal, iar celălalt este subiect al infinitivului.

În schemă:

nu-i cine conduce.

La fel și în situația: infinitivul = CD; relativul = CD

OBSERVAȚIA 2. Se atrage atenția mai cu seamă asupra construcției infinitivale relative subiective pe lângă *a avea* impersonal și intranzitiv, dată fiind raritatea construcției. (*A avea* se utilizează de regulă personal și tranzitiv.)

(3) Dacă apar și alte cuvinte în interiorul construcției, acestea se analizează sintactic «normal».

1. Nerecunoașterea construcției infinitivale relative - consecință imediată: apariția în frază a unei propoziții «în plus» - are la bază interpretarea greșită a infinitivului drept mod personal și deci predicat, fie conjunctiv, fie indicativ (vezi mai jos), greșeală facilitată, aproape «sugerată», am spune, de prezența cuvântului relativ.

Distincția "construcție infinitivată relativă / propoziție subordonată relativă" se va realiza în practica analizei gramaticale nu plecând de la relativ, care, la nivelul formei, nu prezintă nici un indiciu că n-ar fi subordonator ca atare, ci de la verb (infinitiv / conjunctiv).

OBSERVAȚIE. Lipsa unor asemenea semne deosebitoare la relative face ca adesea în analiza frazei «pe etape», când se «încercuiesc» cuvintele subordonatoare, să fie încercuite și aceste relative, urmând ca la «revizia» frazei să se anuleze încercuirea.

Decizia pentru considerarea cuvântului relativ (*care, cine, ce, unde, când* etc.) ca subordonator și deci "încercuit + barat" sau nesubordonator și deci "neîncercuit + nebarat" ne-o dă verbul: conjunctiv sau infinitiv.

1.2. Când se trece la identificarea infinitivului, deși mod verbal deloc problematic, se greșește în două feluri, rezultatul fiind de fiecare dată același (un predicat în plus):

1.2.1. Se interpretează eronat infinitivul drept CONJUNCTIV, avându-se probabil «în minte» modelul de bază (cu modul conjunctiv), scăpându-se din vedere că verbul este lipsit tocmai de semnul conjunctivului (*să*). Ne îndreaptă spre această substituire «tacită» (de mod)

Scanned with OKEN Scanner

echivalența ca înțeles a celor două moduri, întărită, în favoarea conjunctivului, ca mod personal (predicativ), de prezența unui relativ.

1.2.2. Se interpretează eronat infinitivul drept INDICATIV, în baza a două trăsături (de suprafață sau aparente):

(1) Lipsa lui *a*, prepoziția specifică infinitivului (*a face, a merge, a citi* etc.);

(2) coincidența formei de infinitiv (prezent) cu persoana a III-a (singular) de la diferite timpuri ale indicativului (în funcție de conjugarea căreia aparține verbul):

(a) cu IMPERFECTUL (conjugările I și a II-a): *N-are ce* **lucra** (comp. cu *El* **lucra** *zilnic la proiect*); *N-aveau cu cine* **ședea** *la taifas* (comp. cu *El* **ședea** *la taifas cu amicii*);

(b) cu PREZENTUL (conjugarea a III-a): *N-ai de ce* **plânge** (comp. cu *El* **plânge** *de bucurie*);

(c) cu PERFECTUL SIMPLU (conjugarea a IV-a): *Nu aveam cum* **veni** *a doua zi* (comp. cu *El* **veni** *pe neașteptate*); *N-a avut cum* **coborî** *la prima stație* (comp. cu *El* **coborî** *la prima stație*).

1.2.3. Cum infinitivul nu se poate confunda cu alte forme verbale, căci nu există altele identice, rămâne de dovedit prin ce și cum anume verbul de după relativ nu este la indicativ (persoana, numărul și timpurile menționate), ci la infinitiv (mod nepersonal). Avem cel puțin două mijloace în acest sens:

(1) Dacă verbul de după relativ ar fi la indicativ, el ar trebui să fie variabil după număr și persoană, ceea ce în cazul de față este exclus: **n-am unde merg, *n-ai unde mergi, *n-avem unde mergem, *n-aveți unde mergeți, *n-au unde merg*. Prin aceasta dovedim că nici forma posibilă - *n-are unde merge* – nu aparține indicativului prezent.

(2) Dacă am accepta că în *n-are unde se duce*, forma *se duce* este de persoana a III-a, singular, indicativ, prezent (comp. cu *el se duce*), ar trebui să avem tot indicativ prezent și în *n-are când sosi, n-are cu ce se îmbrăca*, pentru că sensul de prezent este deopotrivă existent în cele trei exemple. Se vede însă clar că formele *sosi* și *se îmbrăca* nu coincid cu ale indicativului prezent (comp. cu *el sosește* și *el se îmbracă*), ci cu ale altor timpuri, ale căror valori în structurile date sunt excluse.

În concluzie, verbul de după relativ nefiind la indicativ, prezent sau alt timp, nu rămâne a fi decât la infinitiv, mod nepersonal și prin urmare fără funcție de predicat.

Se indică de aceea ca înainte de a sublinia un verb ca predicat, indiferent de contextul în care se află, să i se verifice întotdeauna apartenența la un anumit mod (timp) sau o anumită persoană.

Scanned with OKEN Scanner

T 69 *A RUGA* + IMPERATIV / *A RUGA* + CONJUNCTIV

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Vă rog,* **ascultați-mă.**
(2) *Vă rog* **să mă ascultați.**

B. SOLUȚII:

(1) *ascultați* = imperativ (predicat al unei principale)
(2) *să ascultați* = conjunctiv (predicat al unei subordonate)

C. COMENTARIU

0. De la construcția "*te rog (vă rog)* + conjunctiv" (*Te rog să vii; Vă rog să veniți)*, în care *a ruga* este BITRANZITIV (*te, vă* = complemente directe, *să vii, să veniți* = completive directe), s-a constituit construcția "*te rog (vă rog)* + imperativ" (*Te rog (,) vino!; Vă rog (,) veniți!),* iar cu inversiune, "imperativ + *te rog (vă rog)*": *Vino, te rog; Veniți, vă rog; Te rog, nu mă enerva – Nu mă enerva, te rog.*

În analiza practică, se neglijează adesea deosebirea dintre un conjunctiv (mod subordonat) și un imperativ (mod prin excelență nesubordonat), iar rezultatul, ușor previzibil, este interpretarea greșită a unei principale drept subordonată (completivă directă).

1. În construcția cu imperativ, propoziția de după *te rog (vă rog)* nu este subordonată, ci principală, independentă gramatical (nu și ca înțeles) de *te rog (vă rog).* Indiferent de poziția formulei *te rog (vă rog)*, aceasta este o principală incidentă și prin urmare ambele propoziții sunt principale: *Vă rog, dați-mi un suc – Dați-mi un suc, vă rog – Dați-mi, vă rog, un suc.*

1.1. Expresia *te rog (vă rog)*, urmată, precedată sau încadrată de o propoziție cu imperativ, este O FORMULĂ FIXĂ și ca atare nu se poate face nici o modificare în structura ei: verbul *a ruga* rămâne la indicativ, prezent, persoana I, singular (*te rog)* sau, mai rar, plural (*te rugăm),* diateza activă, iar pronumele personal neaccentuat, la persoana a II-a, singular (plural), acuzativ.

Operând vreo modificare – de timp, mod sau persoană la *a ruga*, respectiv de persoană la pronume – imperativul va fi înlocuit de conjunctiv, iar principala se transformă în completivă directă: comp. *Te rog, dă-mi mașina ta* cu *Te rugam să-mi dai mașina ta (Te voi ruga să-mi dai*

Scanned with OKEN Scanner

mașina ta) și cu *Îl rog să-mi dea mașina lui (Mă roagă să-i dau mașina mea).*

1.2. De la construcții de tipul: *Vă rog, dați-mi o cafea (Dați-mi o cafea, vă rog; Dați-mi, vă rog, o cafea)* sau *Vă rog să-mi dați o cafea* s-a ajuns la construcții trunchiate de tipul: *Vă rog, o cafea* sau *O cafea, vă rog*. Din fosta propoziție (cu verbul-predicat la imperativ sau conjunctiv) n-a mai rămas decât un determinant al verbului, în cazul de față, un complement direct.

În practica analizei gramaticale, complementul direct (sau alt determinant) trebuie raportat nu la *a ruga*, ci la VERBUL ELIPTIC, dedus din contextul gramatical sau extragramatical. O grupare precum *Un "Snavog cu filtru", vă rog* se evidențiază astfel ca o frază cu două propoziții (*Dați-mi un "Snagov cu filtru", vă rog).*

Că așa stau lucrurile ne-o dovedesc cert alte tipuri de determinanți («resturi» din propoziția cu verbul eliptic), în care nu e posibilă în nici un fel raportarea la *a ruga: Cu zahăr, vă rog* (= [O cafea] *cu zahăr, vă rog* = [Dați-mi o cafea] *cu zahăr, vă rog); Vă rog, fără nervi (=Vă rog,* [fiți, procedați; faceți; acționați; comportați-vă…] *fără nervi); Repede, vă rog* (= [veniți] *repede, vă rog); De pui pentru mine și de vită pentru dânsul, vă rog* (= [Friptură] *de pui pentru mine și* [friptură] *de vită pentru dânsul, vă rog* = [Aduceți friptură] *de pui pentru mine și* [friptură] *de vită pentru dânsul, vă rog).*

După cum interpretăm verbul eliptic (dedus din context) ca fiind la imperativ ([Procedați] *fără nervi, vă rog)* sau la conjunctiv (*Vă rog* [să procedați] *fără nervi),* propoziția reconstituită va fi principală (independentă) sau completivă directă (subordonată lui *te rog (vă rog)).*

Scanned with OKEN Scanner

T 70 *A PUTEA* + "INFINITIV SUBIECT" / "INFINITIV – COMPLEMENT DIRECT"

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu* **se** *poate* **spune** *mare lucru.*
(2) *Nu poate* **spune** *mare lucru.*

B. SOLUȚII:

(1) *se spune* = infinitiv, subiect
(2) *spune* = infinitiv, complement direct

C. COMENTARIU

0. Potrivit interpretării adoptate aici, *a putea* este un verb PREDICATIV și, prin urmare, în practica analizei gramaticale "se subliniază" singur ca predicat: **N-am putut** *vedea tot spectacolul.*

În funcție de caracterul PERSONAL sau IMPERSONAL, *a putea* se comportă ca verb TRANZITIV sau INTRANZITIV.

1. A putea PERSONAL TRANZITIV. Regimul său tranzitiv este satisfăcut obligatoriu de (a) un COMPLEMENT DIRECT exprimat prin verb la infinitiv sau (b) de o COMPLETIVĂ DIRECTĂ, al cărei predicat este un verb la CONJUNCTIV.

(a) A ș p u t e a **reveni** *mâine*; (b) A ș p u t e a **să revin mâine.**

Infinitivul-complement direct poate fi la oricare dintre cele trei diateze:

(a) activă: N u p o ț i **accepta** *propunerea lui?*

(b) pasivă: *Propunerea lui* n u p o a t e **fi acceptată** *de nimeni;* P o t **fi înșelat** *o dată, dar nu de două ori*

(c) reflexivă: N u **mă** p o t **concentra** *în acest moment*; **Ți - a i** p u t e a **aminti** *numele ei?*

Deși aparține verbului la infinitiv, reflexivul ocupă obligatoriu poziție în fața lui *a putea*: N u **te** p o ț i **debarasa** *de acest prost obicei?* (Verb reflexiv este *a se debarasa*, nu *a putea*.)

Că reflexivul este al infinitivului se poate ușor dovedi prin transformarea infinitivului în conjunctiv, situație în care pronumele reflexiv își ocupă poziția firească pe lângă verbul la conjunctiv: N u **se** p o a t e **duce** *mâine* → N u p o a t e **să se ducă** *mâine.*

Scanned with OKEN Scanner

În construcția cu infinitivul, această repoziționare nu este posibilă: **Nu poate se duce mâine*. Această particularitate constituie un indiciu în direcția sudării grupului "*a putea* + infinitiv".

Poziția reflexivului în fața lui *a putea* și identitatea de persoană (și număr) cu acesta creează nesiguranță analistului în privința sublinierii pronumelui reflexiv în predicat. Cum reflexivul nu aparține lui *a putea*, firește că nu trebuie subliniat ca element component al predicatului, acesta reducându-se la *a putea*. Sublinierea greșită (**Nu mă pot** *plânge de prea mult timp liber*) și consecința directă a acesteia – considerarea lui *a putea* ca reflexiv – se datorează procedeului general de identificare a pronumelui reflexiv prin concordanță de persoană cu verbul: **Ne**-*am dus la cinema* (*ne* = pronume reflexiv) – **Ne**-*au dus la cinema* (*ne* = pronume personal).

1.1. Aceeași poziție - în fața lui *a putea* – este ocupată și de pronumele personale neaccentuate în acuzativ (*mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le*) și dativ (*îmi, îți, îi, ne, vă, le*), cu funcție de complement direct (acuzativ), respectiv de complement indirect (dativ): **Ne** *puteți* a c o m p a n i a *până la gară?*; **Vă** *pot* o f e r i *locul meu.*

Din nou, dacă transformăm infinitivul în conjunctiv, pronumele își ocupă locul pe lângă al doilea verb: *Puteți să* **ne** *acompaniați până la gară?; Pot să* **vă** *ofer locul meu.*

1.2. Faptul că atât pronumele reflexiv în acuzativ (*mă, te, se, ne, vă, se*), cât și pronumele personal neaccentuat în același caz (*mă, te, îl* etc.) aparțin verbului la infinitiv menține verbul *a putea* mereu tranzitiv. De aceea infinitivul de după el, indiferent dacă *a putea* este sau nu precedat de un reflexiv (*mă, te, se* etc.) sau de un complement direct (*îl, o, mă* etc.), rămâne cu funcția de complement direct.

În același fel se explică posibilitatea sau imposibilitatea unei completive directe după grupul "*a putea* + infinitiv". Subordonata determină numai infinitivul și, după cum acesta este tranzitiv fără complement direct sau tranzitiv cu un complement direct, subordonata este sau nu este completivă directă: *Nu pot crede că ai întârziat (a crede* = tranzitiv fără complement direct; subordonata = completiva directă); *Nu te pot crede că ai întârziat (a crede* = tranzitiv cu un complement direct (*te*); subordonata ≠ completivă directă).

2. Folosit IMPERSONAL, *a putea* devine INTRANZITIV, situație în care este urmat de (a) un subiect exprimat prin infinitiv sau (b) de o subiectivă, al cărei predicat este un verb la conjunctiv:

(a) *Așa ceva nu se poate susține.*

(b) *Nu se poate să-mi faceți așa ceva.*

În timp ce *a putea*, reflexiv impersonal, ca orice reflexiv impersonal provenit de la un verb tranzitiv (*se zice, se spune, se consideră* etc.), este

Scanned with OKEN Scanner

urmat de o subiectivă și nu ridică probleme speciale, *a putea* impersonal urmat de un infinitiv-subiect se cere examinat mai îndeaproape.

(1) *A putea* este impersonal numai când e urmat de un infinitiv impersonal, de regulă cu reflexivul *se*, sau pasiv: *Nu se poate ști unde s-a greșit; Nu poate fi acceptat că lucrurile stau tocmai așa.*

Este de neconceput *a putea* impersonal urmat de un infinitiv personal.

(2) După cum reflexivul impersonal acceptă sau nu o subiectivă, după gruparea "*a putea* + infinitiv" avem sau nu subiectivă: *Se poate spune* **că am reușit** (subordonata este subiectivă); *Nu se poate dormi în gălăgia asta.*

Când gruparea este urmată de o subiectivă, relațiile se stabilesc din aproape în aproape: S – a r p u t e a **întâmpla** *să aveți dreptate (se ... întâmpla* = subiect pe lângă *ar putea* impersonal; *să aveți dreptate* = subiectivă pe lângă *se ... întâmpla*).

(3) Gruparea "*a putea* + infinitiv" impersonală este constituită din două verbe folosite impersonal, din care al doilea, infinitivul, este obligatoriu cu *se* (*a se întâmpla, a se zice, a se ajunge, a se călători, a se dormi* etc.).

Cât privește verbul *a putea*, impersonalizarea lui nu este condiționată de prezența lui *se*, dovadă că sunt deopotrivă posibile: **Nu poate** *să se întâmple așa ceva* și **Nu se poate** *să se întâmple așa ceva.*

Cum în gruparea "*a putea* + infinitiv" *se* apare o singură dată, întrebarea este căruia din cele două verbe (*a putea* și infinitivul) aparține *se*.

Dacă explicăm geneza acestei construcții impersonale (*nu se poate susține*) din două verbe impersonale, ambele cu *se* (*Nu se poate să se susțină*), este greu să argumentăm care din cei doi *se* a fost menținut, al verbului *a putea* sau al celui următor.

Dimpotrivă, dacă luăm în considerare un *a putea* impersonal fără *se*, reflexivul din construcție nu poate fi decât al infinitivului. Preconizând această interpretare, reflexivul *se* nu face parte din predicat și ca atare nu se subliniază în acesta. (*Nu s-ar putea miza pe concursul său?* – predicat = *nu ... ar putea.*)

Scanned with OKEN Scanner

T 71 SUBIECT INCLUS / SUBIECT SUBÎNȚELES

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu mai am timp.*
(2) *Maria a venit la noi* (1) *și mi-a adus cartea promisă* (2).

B. SOLUȚII:

(1) [eu] = subiect inclus
(2) [Maria] = subiect subînțeles în propoziția (2)

C. COMENTARIU

0. Confuzia între cele două tipuri de subiect neexprimat – inclus și subînțeles – este în primul rând de natură TERMINOLOGICĂ, dinspre cel inclus spre cel subînțeles.

1. Când subiectul este neexprimat pe lângă un predicat (verb) la persoana I sau persoana a II-a (singular sau plural), spunem că subiectul este INCLUS, adică DEDUS cu exactitate în formă și conținut din desinențele verbului, fiind obligatoriu unul dintre pronumele *eu, tu (dumneata), noi, voi (dumneavoastră): Lucrez în această întreprindere abia de două luni* (subiect inclus: [eu]); *Vii deseară la film?* (subiect inclus: [tu]); *Vinerea aceasta avem zi liberă* (subiect inclus: [noi]); *Unde ați stat până acum?* (subiect inclus: [voi]).

În legătură cu subiectul inclus mai reținem:

(a) Din punctul de vedere al înțelesului, acesta este DETERMINAT. (Cel puțin teoretic, acceptăm că cele două persoane care vorbesc SE CUNOSC.)

OBSERVAȚIE. Mai rar, de regulă în proverbe, maxime etc., subiectul inclus are conținut nedeterminat (*tu* = oricine, oricare): *Unde dai și unde crapă.*

(b) În propozițiile cu subiect inclus, poziția subiectului este liberă, dar poate fi oricând ocupată prin introducerea subiectului în forma unuia dintre pronumele menționate. Nu vom spune prin urmare că asemenea propoziții n-au subiect, ci că acesta este doar neexprimat (inclus), dar oricând exprimabil. De aceea, cu excepții care nu interesează aici, pe

Scanned with OKEN Scanner

lângă un predicat (verb) la aceste persoane nu poate apărea un subiect exprimat prin substantiv și nici o subiectivă. (Subiectul inclus răspunde numai la întrebarea *cine*.)

2. Cînd într-o propoziție subiectul nu se exprimă, deoarece a fost sau va fi exprimat (cel puțin) o dată într-o altă propoziție din frază, spunem că subiectul este SUBÎNȚELES: **Ion** *a venit la mine și* [Ion] *mi-a adus un disc; Deși* [Gigel] *este cel mai tânăr din echipă,* **Gigel** *se descurcă foarte bine.*

Mai reținem aici următoarele:

2.1. În ce privește cuvântul subînțeles ca subiect, deosebim două situații:

(1) Acesta are aceeași funcție (= subiect) și în propoziția (precedentă sau succedentă) în care apare ca exprimat: *După ce și-au făcut lecțiile* (1), **copiii** *mei se uită la televizor* (2) (*copiii* = subiect subînțeles în (1) și subiect exprimat în (2)).

(2) Cuvântul subînțeles ca subiect are altă funcție sintactică în propoziția în care apare (atribut, complement): *Când l-am văzut prima dată pe campion* (1), *nu m-a impresionat în mod deosebit* (2) (subiect subînțeles = [*campionul*]; în propoziția (1), *pe campion* = complement direct); *Lui Ionel îi place înotul și de aceea merge zilnic la bazin* (subiect subînțeles = [*Ionel*] ; în propoziția (1), *lui Ionel* = complement indirect); *Cărțile lui Mihai sunt curate, pentru că are grijă de ele* (subiect subînțeles = [*Mihai*] ; în propoziția (1), *lui Mihai* = atribut substantival genitival).

Prin urmare, subiectul subînțeles nu trimite obligatoriu la un cuvânt cu funcție de subiect în propoziția ce-l conține.

2.2. Problema subiectului subînțeles se pune numai pe lângă un predicat (verb) la persoana a III-a (singular sau plural). Strict formal, și desinențele verbului de persoana a III-a trimit la un subiect, ce poate fi exprimat prin pronumele *el, ea, ei, ele*. Ca ocupant al poziției subiectului, *el* (*ea, ei, ele*) are aceeași semnificație gramaticală ca *eu* (*tu, noi, voi*).

Deosebirea între cele două tipuri de pronume ca subiecte se află la nivelul gradului de determinare în conținut. Din acest punct de vedere, pronumele de persoana a III-a (*el, ea, ei, ele*) este un fel de "nomen vicarium", un «tipar» care, de la caz la caz, se «umple» cu diferite înțelesuri, cele ale substantivelor înlocuite. Un asemenea pronume are nevoie pentru DECODARE de un substantiv de referință, cel despre care spunem că este «adevăratul» subiect subînțeles. Altfel spus, pronumele *el* (*ea, ei, ele*), deductibil din desinența verbului, reprezintă subiectul ca semnificație exclusiv gramaticală, nu și lexicală. De aici tragem două concluzii:

Scanned with OKEN Scanner

(1) În practica analizei gramaticale, subiectul subînțeles nu este propriu-zis pronumele *el* (*ea, ei, ele*), ci substantivul (sau alt pronume) la care acesta, ca substitut, trimite: *Ion a jucat fotbal* (1) *și de aceea este obosit* (2) (în propoziția (2), subiectul subînțeles este [el] = [Ion])[269].

(2) Asemenea subiectului inclus, cel subînțeles reprezintă în propoziție o poziție sintactică ce nu poate fi ocupată de un alt subiect sau de o propoziție subiectivă. Așa se justifică faptul că într-o propoziție cu subiect subînțeles, la întrebarea *cine* pentru subiect răspundem cu un *el* (*ea, ei, ele*), ca «tipar» de subiect și-l putem introduce ca atare în propoziție, ocupând astfel material poziția subiectului: *A spart un geam – Cine a spart un geam?* – **El** *a spart un geam.*

Dimpotrivă, dacă în propoziție există deja un subiect, inserarea lui *el* (*ea, ei, ele*) pe poziția subiectului se exclude: *S-a spart un geam* - ***El** *s-a spart un geam.*

OBSERVAȚIA 1. Într-o propoziție ca *El, Ion, a plecat*, se înțelege că nu amândouă nominativele (*el, Ion*) reprezintă un subiect, ci numai primul dintre ele, al doilea fiind apoziție. Inversând topica (*Ion, el, a plecat*) se inversează și rolurile (*el* = apoziție). Nu vom spune deci că cele două nominative ocupă aceeași poziție. Nu intră în discuție nici structuri de tipul *El și Ion au venit*, în care *el* ≠ *Ion* (*el și Ion* = un singur subiect, dar multiplu).

OBSERVAȚIA 2. Excepție, la nivelul expresiei, de la poziția unică a subiectului (exprimat sau neexprimat (inclus, subînțeles)), poziție care, o dată ocupată, exclude un al doilea ocupant (= subiect (necoordonat cu primul) sau subiectivă), avem în două situații:

(a) Așa-numita RELUARE A SUBIECTULUI: *Mara mai venea și* **ea** *din când în când s-o vadă pe Persida.* (*Și* nu este conjuncție coordonatoare copulativă, ci adverb (comp. cu germ *auch*, fr. *aussi*)) Situarea subiectului "reluant" imediat după subiectul de bază face construcția ambiguă funcțional – subiect sau apoziție: *vine el* **tata**..., *te căptușește ea* **mătușa** *Mărioara*...

(b) SUBIECTIVA RELUATĂ în regentă prin subiect: *Cine zice,* **ăla** *e; Cine se uită mai mult la TV,* **acela** *câștigă milionul*; *Ce s-a întâmplat după plecarea mea,* **asta** *nu mă mai interesează.*

3. Încercând o clasificare a subiectului din punctul de vedere al EXPRIMĂRII, aceasta ar arăta astfel:

(1) subiect EXPRIMAT (prin diferite părți de vorbire, prezente ca atare (material) în propoziție): **Ion** *învață.*

(2) subiect NEEXPRIMAT:

---

[269] De aceea un enunț ca *A venit el*, utilizat în afara oricărui context lingvistic sau extralingvistic, nu actualizează o semnificație anume. (Cine este «el»?)

Scanned with OKEN Scanner

(a) inclus: *Unde-ai fost?* [tu]
(b) subînțeles: *Am discutat cu Ion, dar nu m-a convins* [Ion];
(3) subiect INEXPRIMABIL (= subiect zero, lipsa subiectului): *Plouă; Se circulă în viteză.*

OBSERVAȚIE. Subiectul «nedeterminat» (*Sună de intrare; Scrie în ziar că...*) nu este membru al acestei clasificări, ci al clasificării după gradul de determinare în conținut (determinat / nedeterminat) și, de altfel, el poate fi atât neexprimat, cât și exprimat[270].

[270] Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 123-124.

Scanned with OKEN Scanner

T 72 SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (I)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *S-a stricat* **maşina** *de scris.*
(2) *A stricat* **maşina** *de scris.*

B. SOLUŢII:

(1) *maşina* = subiect
(2) *maşina* = complement direct

C. COMENTARIU

0. În structura gramaticală a limbii române există trei părţi de propoziţie care au realizări identice sau apropiate la nivelul expresiei şi se aproximează prin aceeaşi întrebare – *ce:* NUMELE PREDICATIV (NP), SUBIECTUL (S) şi COMPLEMENTUL DIRECT (CD): *Prietenii mei sunt* **elevi** *fruntaşi* (NP); *În clasa noastră sunt mulţi* **elevi** *foarte buni* (S); *În clasă avem câţiva* **elevi** *excepţionali* (CD).

Notele (propriu-zis sau aparent) comune – exprimarea şi întrebarea – conduc adesea la interpretarea lor eronată. Confuzia cea mai frecventă vizează subiectul şi complementul direct. (Pentru confuziile NP / S şi NP / CD, vezi T 63 şi T 61.)

0.1. Probabilitatea confuziei celor două funcţii (S şi CD) este direct dependentă, în analiza practică, de exprimarea lor şi întrebările utilizate, respectiv:

(1) Exprimarea nominală (= substantiv (substitut) cu formă cazuală de NAc) şi întrebarea sunt diferite, adică specializate pe funcţii:

(a) formă de NAc fără *pe* şi întrebarea *cine* = subiect (N): **Elevul** *acesta n-are absenţe*;

(b) formă de NAc cu *pe* şi întrebarea *pe cine* = complement direct (Ac): **Pe elevul** *acesta îl apreciez în mod deosebit*[271].

În această situaţie, strict teoretic vorbind, nu s-ar mai pune problema confuziei funcţiilor în discuţie.

(2) Exprimarea nominală şi întrebarea sunt asemănătoare sau identice, respectiv substantivul (substitutul) n-are *pe* şi ca atare cele două cazuri (N, Ac) sunt total omonime, iar întrebarea este *ce*:

---

[271] Pentru deosebirea dintre CD cu *pe* şi CI cu *pe*, vezi T 80.

Scanned with OKEN Scanner

(a) *S-a spart* **un geam** (S, N);
(b) *A spart* **un geam** (CD, Ac);
(c) **Excepția** (S, N) *confirmă* **regula** (CD, Ac).

În această situație se pune propriu-zis problema deosebirii celor două funcții sintactice, indiferent dacă în propoziție sunt prezente ambele funcții (confuzia *in praesentia*) sau numai una, cealaltă excluzându-se (confuzia *in absentia*).

1. Cînd cele două funcții sunt coprezente în structură și se exprimă prin forma cazuală unică de NAc (fără *pe*, se înțelege), distincția dintre ele este foarte clară CA FUNCȚII DIRECT OPOZABILE. Această deosebire se poate pune în evidență în mai multe feluri:

1.1. Prin CONȚINUT GRAMATICAL: subiectul este agentul (= autorul) acțiunii, iar complementul direct, pacientul (= obiectul asupra căruia se răsfrânge acțiunea), după modelul general "cineva (S) face (acțiune) ceva (CD)": *Zăpada a acoperit pământul.*

1.2. Prin posibilitatea de a înlocui întrebarea *ce* prin *cine* pentru una dintre funcții, mereu aceeași – subiectul, consecință a identității subiectului gramatical (N) cu cel logic (autor): *Reziduurile poluează* **apele** (*ce* sau *cine poluează...? – reziduurile*); **Tonul** *face* **muzica; Funcția** *creează* **organul.**

1.3. Prin poziția, de regulă fixă, a celor două părți de propoziție față de verb – subiectul antepus, iar complementul direct postpus: **Alcoolul** *produce* **diabet,** *iar* **fumatul, cancer,** *spun toți doctorii, chiar și cei băutori și fumători.*

Topica (S+V+CD) devine importantă în repartizarea pe funcții (S, CD) mai ales atunci când, din punct de vedere logico-gramatical, fiecare termen poate fi, alternativ, atât subiect, cât și complement direct: **Omul** (S) *face* **haina** (CD) – **Haina** (S) *face* **omul** (CD).

1.4. Dintre cele două funcții, numai comlpementul direct poate fi substituit printr-un pronume personal neaccentuat de persoana a III-a în acuzativ (*îl, o îi, le*): *Litoralul așteaptă* **turiștii** – *Litoralul* **îi** *așteaptă*[272].

1.5. Structurile personale permit transformarea pasivă, în urma căreia subiectul devine complement de agent, iar complementul direct devine subiect (gramatical): **Vântul** (S) *împrăștie* **frunzele** (CD) → **Frunzele** (S_{gram}) *sunt împrăștiate* **de vânt** (complement de agent: C_{ag}).

---

[272] Frecvent CD poate fi dublat prin pronume personal neaccentuat: *cartea* **o** *citește, averea* **o** *risipește.*

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Procedeul nu se aplică la acele verbe care, deși tranzitive, nu permit transformarea pasivă din motive semantice (*a avea, a poseda* etc.).

2. Când în propoziție apare numai una dintre cele două părți de propoziție, identificarea cu exactitate a funcției se face respectând LEGEA PRIORITĂȚII SUBIECTULUI FAȚĂ DE COMPLEMENTUL DIRECT. Potrivit acesteia, ori de câte ori pe lângă un verb dat, dovedit ca nefiind auxiliar predicativ («copulativ»), apare un singur cuvânt susceptibil, prin formă și întrebare (*ce*), de a fi subiect sau complement direct, acesta va fi obligatoriu subiect dacă pe lângă respectivul verb nu există un alt subiect, exprimat sau neexprimat, excluzându-se funcția de complement direct. Această din urmă poziție poate fi ocupată numai după ce verbul are deja subiect. Fie exemplele:

(1) *S-a rupt* **o creangă:** *o creangă* = subiect, căci are formă de NAc, răspunde la întrebarea *ce*, iar alt subiect pe lângă verbul-predicat nu există.

(2) *A rupt* **o creangă**: *o creangă* = complement direct, căci are formă de NAc, răspunde la întrebarea *ce*, iar subiect există deja pe lângă verbul-predicat ([el (ea, cineva…)] = S subînțeles).

De la această lege a priorității subiectului față de complementul direct există două excepții, una reală și alta aparentă:

(a) Verbul are complement direct, dar n-are subiect: *Așa a trăsnit* **copacul**; *A plouat* **rufele** *pe sfoară.* (Este vorba de câteva verbe impersonale propriu-zise folosite tranzitiv.)

(b) Interjecții predicative tranzitive (*iată, iacă, uite, na, poftim*): *Iată* **o mașină** *splendidă*; *Poftim* **adeverința** *solicitată; Uite* **o situație** *mai rară.*

Excepția de la prioritatea subiectului este doar aparentă, întrucât interjecțiile în discuție, fiind echivalente cu verbe la imperativ (*privește, ia, luați* etc.), au, ca orice verb la imperativ, subiectul inclus (= *tu, voi*).

2.1. În ciuda faptului că, în general, indiferent de formulare, se cunoaște această lege a priorităților, confuzia S / CD, de regulă în unisens (= se ia greșit subiectul drept complement direct, nu și invers), este frecventă, fiind întreținută de trei factori ce acționează foarte adesea în direcția anulării cunoștințelor noastre gramaticale.

(1) Întrebarea *ce*, folosită cel mai adesea pentru identificarea complementului direct, este APRIORIC interpretată ca aparținând exclusiv complementului direct.

A se compara: *Iubește toate* **sporturile** (**ce** *iubește?* → *sporturile*, CD) - *Îi plac toate* **sporturile** (**ce** *îi plac?* → *sporturile*, CD (greșit) în loc de S).

Scanned with OKEN Scanner

Se cuvine deci insistat asupra ideii că întrebarea *ce* nu este numai a complementului direct și că prin ea nu ajungem la o anumită funcție, ci la un grup de funcții, cel puțin trei (NP, S, CD).

(2) Forma cazuală de NAc este interpretată greșit ca reprezentând acuzativul, iar de aici, dată fiind legătura "acuzativ-complement direct", și interpretarea greșită ca funcție – complement direct.

(3) Cel mai important factor favorizant al confuziei S / CD pare a fi din sfera "înțelesului". În speță, aproape toate situațiile care pun problema acestei confuzii comportă un SUBIECT exclusiv GRAMATICAL, nu și logic. Or, cum cel mai adesea, analistul concepe subiectul ca autor al acțiunii (= subiect logic), se ajunge ca în situația de față subiectul, neavând această calitate, să primească altă interpretare, respectiv complement direct.

(4) Adesea, fără nici o argumentare formală, se interpretează greșit ca subiect pronumele personal în dativ, formă neaccentuată (*îmi, îți* etc.) sau formă accentuată (*mie, ție* etc.) care însoțește unele verbe: **Îmi** *place gramatica*; **I-***a venit o idee;* **Lui îi** *trebuie o bicicletă nouă.* Se nesocotește, firește, cazul dativ, incompatibil în asemenea situații cu funcția de subiect. (O dată interpretat ca subiect dativul, se înțelege că nu se mai caută alt subiect în propoziție, calea spre complement direct fiind «netezită».) Mai rar, dar nu exclus, se află în aceeași situație de false subiecte pronumele personale în acuzativ pe lângă unele verbe tranzitive unipersonale: **Mă** *doare capul.*

În general «atentează» la funcția de subiect pronumele (substantivele) în dativ care, din punct de vedere logic, ar fi subiecte, ele exprimând persoanele implicate în realizarea acțiunii (**Îi** *place fotbalul*).

De aceea se atrage atenția asupra ideii că subiectul stă în NOMINATIV, nu în alte cazuri (G, D, Ac). (La nivelul analizei gramaticale elementare facem abstracție de așa-numitele excepții de la nominativul subiectului, excepții în cele din urmă aparente toate. Insistând prea mult asupra excepțiilor există riscul de a interpreta frecvent excepția drept regulă.)

(5) Se utilizează uneori cu o «ușurință» nejustificată conceptul de "subiect subînțeles", fără o verificare propriu-zisă, aproape ca un automatism. Or, se înțelege, o dată înzestrată propoziția cu un subiect, un altul se exclude și de aceea nici nu mai este «căutat», adevăratul subiect «glisând» de la sine spre complement direct.

În realitate, subiectul subînțeles, dacă el există într-adevăr, trebuie să poată fi introdus explicit pe lângă verb în forma unuia dintre pronumele personale de persoana a III-a (*el, ea, ei, ele*), ca ocupante ale poziției de subiect. Dacă în propoziție există deja un cuvânt cu funcție de subiect,

Scanned with OKEN Scanner

poziția acestuia fiind deci ocupată, introducerea lui *el (ea, ei, ele)* nu se poate opera. A se compara: *A bătut* **covorul** - [*El* sau *ea*] *a bătut covorul* → S subînțeles → *covorul* ≠ S, ci CD; *S-a bătut covorul* – **El s-a bătut* *covorul* → *el* ≠ S (subînțeles) → *covorul* = S (altul neexistând).

(6) Nu în ultimul rând confuzia S / CD este cauzată de necunoașterea regimului verbal (tranzitiv / intranzitiv). Altfel spus, chiar dacă n-am cunoaște legea priorităților, ar trebui să știm că, prin definiție, un verb intranzitiv, intranzitivizat contextual (prin diateza pasivă, prin pronume reflexiv în acuzativ[273]) sau care are deja un complement direct exclude complementul direct și, ca atare, cuvântul «în litigiu» neputând fi complement direct, va fi subiect: N u - i c o n v i n e **situația;** S e a u d **glasuri** *în șoaptă*; A u f o s t î n f i i n ț a t e *noi* **universități;** N u - l d e r a n j e a z ă **nimic.**

(7) Un rol deloc neglijabil în favorizarea confuziei S / CD ocupă topica, în speță situarea subiectului în multe situații după verbul-predicat, adică pe poziția ocupată în general de complementul direct: *Îi plac* **sporturile** (comp. cu *Iubește* **sporturile**); *I-a venit* **o idee** (comp. cu *A formulat* **o idee** *năstrușnică*) etc. Mutând subiectul în fața verbului, pe poziția lui de drept, scade și gradul de probabilitate a confuziei (**Sporturile** *îi plac;* **O idee** *năstrușnică i-a venit*).

2.1. Dăm mai jos câteva din situațiile cele mai frecvente în care subiectul este interpretat greșit drept complement direct. Interpretarea corectă - S, nu CD – se argumentează în toate cazurile prin legea priorităților, adică prin inexistența unui alt (posibil) subiect pe lângă verbul dat (în propoziție) decât cuvântul de analizat. Obligativitatea subiectului se asociază cu imposibilitatea complementului direct, fapt motivat în vreun fel sau altul.

2.2. Verb(-predicat) INTRANZITIV + S: *Îi* p l a c **sporturile**; *Ne* t r e b u i e **un televizor** *color*; **Asta** n u *i-* a t r e c u t **prin cap**; *Mi - a* v e n i t **o idee**; N u - i v i n e *bine* **rochia.**

2.3. Verb(-predicat) + **SE** + S: S – a s t r i c a t **televizorul**; S – a î n t â m p l a t **o nenorocire**; *Pe pod* s – a u p r o d u s *câteva* **accidente**; **Asta** n u s e c u v i n e; **Totul** s e p o a t e; **Gramatica** s e î n v a ț ă *ușor*; **Regula** s e a p l i c ă *fără excepții*; *În Australia* s e v o r b e ș t e **engleza.**

2.4. Verb(-predicat) LA DIATEZA PASIVĂ + S: A u f o s t e x e c u t a t e *noi* **lucrări** *de asanare a mlaștinilor și bălților*; *Încă* n – a

---

[273] Vezi, pentru pronumele reflexive în acuzativ ca «intranzitivizatori», Drașoveanu, 1971, p. 334.

Scanned with OKEN Scanner

f o s t g ă s i t ă **soluția** *adecvată* (Vezi, pentru verbele dublu tranzitive, care au complement direct și când sunt la diateza pasivă, T 52.)

2.5. Verb(-predicat) TRANZITIV + CD + S: *Mă* d o a r e **capul**; *Îl* c a l c ă **hoții** *o dată la doi ani*; N u - *i* i n t e r e s e a z ă **nimic**; **Ce** *te* p r e o c u p ă ?; *Îl* d e r a n j e a z ă **părerea** *ta*; *Mă* o b s e d e a z ă **chestia** *asta*.

2.6. PREDICAT NOMINAL + S: **Lecția** *aceasta* n u - i *deloc* u ș o a r ă; **Nimic** n u e g r e u *în gramatică, dacă înțelegi lucrurile*.

2.6.1. Funcția rămâne aceeași, subiect, și când locul substantivului (pronumelui) îl ia un verb la mod nepersonal (infinitiv, supin): E u ș o r **a zice**, m a i g r e u *e* **de făcut**.

Scanned with OKEN Scanner

T 73 SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (II)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) S t r i c â n d u-i-s e **jucăria**, *copilul a început să plângă.*
(2) S t r i c â n d u-ș i **jucăria**, *copilul a început să plângă.*

B. SOLUȚII:

(1) *jucăria* = subiect
(2) *jucăria* = complement direct

C. COMENTARIU

0. Problema confuziei subiect / complement direct pe lângă un verb la mod nepersonal, infinitiv sau gerunziu, se pune în aceiași termeni ca pe lângă un verb la mod personal și are aceleași cauze (vezi T 72): P l ă c â n d u-i *în mod deosebit* **limbile** *străine, a dat concurs de admitere la Facultate de Litere; Ionel a ajuns la gară înainte de* a p l e c a **trenul**.

0.1. Gradul de probabilitate a confuziei S / CD este mai ridicat în prezența verbului la mod nepersonal, întrucât se adaugă unele elemente noi, «perturbante» pentru competența gramaticală a celui care analizează:

(1) Întrucât cel mai adesea subiectul verbului la mod nepersonal este același cu subiectul verbului la mod personal, el se exprimă o singură dată, iar în analiza gramaticală practică îl «contabilizăm» la verbul-predicat, despre care spunem că în mod necesar îi trebuie subiect. De aceea subiectul verbului la mod nepersonal, coincident cu cel al verbului la mod personal, este... «trecut sub tăcere». De altfel, este vorba aici de o carență mai generală în cunoștințele gramaticale pînă la un anumit nivel, și anume convingerea că problema de a avea subiect s-ar pune numai pentru verbele la mod personal, adică cele cu funcție de predicat.

(2) Din această cauză, o dată identificat un subiect, cel al verbului la mod personal (= în relație cu predicatul), analistul trece ușor peste posibilitatea existenței unui al doilea subiect, necoordonat, firește, cu primul, și în relație cu un verb la mod nepersonal. Forma de NAc și întrebarea *ce* nu fac decât să ajute la interpretarea acestui subiect, altul decât al verbului la mod personal, drept complement direct.

1. Potrivit celor de mai sus, distincția S/CD pe lângă un verb la mod nepersonal poate fi mai simplu și mai economic formulată în termenii tranzitivității / intranzitivității verbelor, respectiv SUBIECT pe lângă un

Scanned with OKEN Scanner

verb INTRANZITIV (sau intranzitivizat în vreun fel oarecare) și COMPLEMENT DIRECT pe lângă un verb TRANZITIV.

Cu riscul de a formula un truism, vom spune că verbul intranzitivizat are subiect din cauza imposibilității de a avea complement direct. Ca procedeu de analiză vom reține: un cuvânt dat cu formă de NAc care răspunde la întrebarea ce pusă pe lângă un verb predicativ intranzitiv(izat) este întotdeauna subiect (pentru că nu poate fi complement direct)[274].

OBSERVAȚIE. Aici și în cele de mai jos pornim de la premisa că regimul verbal (tranzitiv / intranzitiv) rămâne constant, indiferent de mod (personal sau nepersonal).

2. Toate cele cinci situații date la S pe lângă un verb personal (vezi T 72) se regăsesc și aici:

2.1. Verb INTRANZITIV (unipersonal) + S: *Înainte de* a - *i* p l ă c e a **handbalul,** *s-a ocupat de muzică;* T r e b u i n d u - *i* **un redresor** *de baterie, s-a adresat prietenilor;* V e n i n d u - *i mereu* **idei** *noi, a umplut zeci de caiete.*

2.2. Verb + SE: D â n d u – i – s e **un telefon** *în prealabil, s-ar putea conveni asupra locului întâlnirii;* A p l i c â n d u – s e **legea** *întocmai, unii au cam încurcat-o*; *Înainte de* a s e c o n e c t a **aparatul** *la rețea, verificați starea prizelor;* Î n t â m p l â n d u - *i* - s e **atâtea***în ultima vreme, nu mă mai miră atitudinea lui*; *Fără* a *i* s e t r i m i t e **invitație** *oficială, nu cred că va veni; Între timp* d â n d u – s e *noi* **dispoziții** *lucrarea trebuie restructurată integral.*

OBSERVAȚIE. Se reatrage atenția că numai pronumele reflexiv în acuzativ intranzitivizează verbul, nu și cel în dativ (*își*): D â n d u – ș i **banii** *pe nimicuri, a rămas fără abonament la cantină* (*banii* = CD, nu S).

2.3. Verb la DIATEZA PASIVĂ: F i i n d l u a t e *din timp* **măsurile** *corespunzătoare, nu s-a mai produs nici un accident;* D a t e f i i n d **circumstanțele,** *trebuie să plecăm imediat; Pentru* a – *i* f i a p r o b a t ă **cererea,** *mai avea nevoie de o adeverință.*

OBSERVAȚIE. Mai rar, gerunziul pasiv apare într-o formă REDUSĂ, fără auxiliarul *a fi* la gerunziu: *O dată* v o t a t ă **propunerea** *de către*

[274] Pentru elementul predicativ suplimentar substantival în N / Ac, vezi T 85.

Scanned with OKEN Scanner

Parlament, aceasta devine lege; **Arăturile** *de toamnă* î n c h e i a t e *în bune condiții, s-a trecut la executarea însămânțărilor*[275].

2.4. Verb (tranzitiv) + **CD** (de regulă pronume personal neaccentuat în Ac): P r e o c u p â n d u – t e *prea mult* **problemele** *altora, uiți de ale tale; Este prea inteligent pentru a-l* d e r a n j a **aluziile** *noastre; A procedat întotdeauna cum a vrut, fără* a – l i n t e r e s a *câtuși de puțin* **opinia** *altora.*

2.5. GRUPAREA "AUXILIAR PREDICATIV" (la mod nepersonal) + NUME PREDICATIV": F i i n d f o a r t e u ș o a r e **subiectele** *date, mulți candidați au obținut note mari; Pentru* a s e f a c e **mustul** v i n, *e nevoie de o anumită temperatură.*

[275] Pentru conceptul de REDUCERE (a unei subordonate) și deosebirea de CONTRAGERE, vezi Drașoveanu, 1997, p. 244-275.

Scanned with OKEN Scanner

T 74 SUBIECTIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ni* s – a c o m u n i c a t *tuturor* **că excursia se amână.**
(2) *Ne-* a c o m u n i c a t *tuturor***că excursia se amână .**

B. SOLUȚII:

(1) *că excursia se amână* = subiectivă
(2) *că excursia se amână* = comlpetivă directă

C. COMENTARIU

0. Confuzia SUBIECTIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ este una dintre cele mai frecvente la nivelul analizei gramaticale elementare și se motivează în esență prin aceiași factori pe care i-am întâlnit și la SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (vezi T 72, T 73), gravitând în jurul întrebării, al construcției și al situației din regentă (vezi mai jos).

OBSERVAȚIE. În cele de mai jos este reținută numai subiectiva de tip **ce** (= care răspunde la întrrebarea *ce*), nu și cea de tip *cine* (= care răspunde la întrebarea *cine*). Aceasta din urmă, asemenea subiectului ce răspunde la întrebarea *cine*, nu se confundă de regulă cu subordonata completivă directă (comp. **Cine se scoală de dimineață** d e p a r t e a j u n g e cu n u a p r e c i a z ă **pe cine nu merită**).

0.1. Interpretarea eronată a celor două subordonate, în principiu aprecierea subiectivei drept comletivă directă, foarte rar invers, are la bază absolutizarea câtorva note comune în favoarea completivei directe, la care se adaugă factorul "înțeles" și examinarea subordonatei fără a lua în considerare situația din regentă. Cu riscul de a repeta unele lucruri spuse la subiect / complement direct (vezi T 72), dată fiind frecvența și gravitatea acestei confuzii, îi prezentăm pe scurt și aici cauzele.

(1) Întrebarea comună *ce*, interpretată *ab initio* ca proprie completivei directe: *Nu-i place* **să învețe** (*Ce nu-i place? – să învețe* → (eronat) completivă directă).

Or, întrebarea *ce* ne furnizează doar informația că subordonata AR PUTEA FI completivă directă, nu și că este în mod sigur completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

(2) Rolul omonimiei cazuale NAc în confuzia S / CD îl au aici cuvintele introductive comune celor două subordonate și de altfel tuturor subordonatelor necircumstanțiale (conjuncțiile *că, să, dacă*, pronumele relative *care, cine, ce* etc., adverbele relative *unde, când, cum*):N u s e ș t i e **dacă** *va pleca mâine* (subiectivă) / N u ș t i e **dacă** *va pleca mâine* (completivă directă); N u s e ș t i e **unde** *se va duce* (subiectivă); / N u ș t i e **unde** *se va duce* (completivă directă); N u s e ș t i e **când** *va sosi* (subiectivă) / N u ș t i e **când** *va sosi* (completivă directă).

Spunem de aceea că elementele introductive nu ne dau o informație certă cu privire la felul subordonatei.

(3) Subiectiva de tip *ce* permite, din punctul de vedere al înțelesului, «alunecarea» spre completivă directă, întrucât:

(a) Când subiectiva este înlocuibilă cu un subiect, acesta este unul exclusiv gramatical, nu și logic (= autor al acțiunii): N u s e c u v i n e **să faci așa ceva** → N u s e c u v i n e **asta**; *Îi* p l a c e *în mod deosebit* **să joace fotbal** → *Îi* p l a c e *în mod deosebit* **fotbalul.**

Prin urmare, înlocuind subiectiva cu subiectul, lucrurile nu se simplifică, deoarece posibilitatea de confuzie rămâne aceeași, doar deplasată de la subiectivă / completivă directă la subiect / complement direct (vezi T 72).

(b) Intuirea calității de subiectivă este și mai dificilă în situațiile în care subiectiva nu se poate înlocui cu un subiect, în principiu pe lângă adverbele predicative (vezi mai jos).

1. Distincția subiectivă / completivă directă de tip *ce* se realizează în principiu ca distincția subiect / complement direct (vezi T 72, 73), respectiv ținându-se seama de trei principii ale analizei gramaticale:

(1) Principiul ECHIVALENȚEI FUNCȚIONALE "parte de propoziție – proporizție subordonată corespondentă", potrivit căruia subiectul și subiectiva ocupă ALTERNATIV aceeași poziție față de verb – și la fel complementul direct și completiva directă, numele predicativ și predicativa etc. (De altfel propozițiile subordonate se și definesc prin echivalență funcțională cu părțile de propoziție).

(2) Principiul UNICITĂȚII funcțiilor, după care, în cazul de față, un verb poate avea un singur subiect, respectiv complement direct. Dacă sunt două sau mai multe, ele trebuie să fie obligatoriu coordonate.

Prin urmare, o dată ce un verb anumit are subiect, nu mai poate avea subiectivă și viceversa. (În mod similar se pune problema și la complement direct – completivă directă.)

OBSERVAȚIE. Nu avem în vedere, firește, coordonarea: *Au venit* **Popescu, Ionescu, Georgescu** *și* **cine s-a mai nimerit** (subiect (multiplu) +

Scanned with OKEN Scanner

subiectivă). Nu intră în discuție nici reluarea subiectivei printr-un subiect în regentă (vezi T 71).

(3) Principiul PRIORITĂȚILOR sau al gradului de necesitate, potrivit căruia un verb are nevoie în primul rând de subiect (subiectivă) și abia pe urmă de complement direct (completivă directă).

Dacă o subordonată dată, care răspunde la întrebarea *ce*, se dovedește subiectivă, nu mai trebuie demonstat că nu poate fi completivă directă, aceasta excluzându-se prin definiție (*ori...ori*).

Valabilitatea principiului pleacă de la premisa că orice verb, care nu este impersonal propriu-zis, este în relație sau cu un subiect, sau cu o subiectivă, dar nu orice verb are sau poate avea complement direct (completivă directă).

Ca atare, la orice subordonată care răspunde la întrebarea *ce* și nu este predicativă (vezi T 65), în stabilirea funcției (subiectivă sau completivă directă) se procedează IERARHIC, acceptând ca primă posibilitate – și prin urmare de verificat – subiectiva (= 1. subiectiva; 2. completivă directă). Dacă verbul nu are subiect (exprimat sau neexprimat), subordonata este «automat» subiectivă și nici nu se mai pune problema de a fi eventual completivă directă (= 1. subiectivă). Se vede astfel că de fiecare dată analiza începe prin «căutarea» subiectului în regentă. Completiva directă apare ca posibilitate numai după ce subordonata nu poate fi subiectivă, regenta având subiect (= 2. completivă directă). (Pentru eventualitatea ca subordonata, deși răspunde la întrebarea *ce*, să nu fie completivă directă, ci completivă indirectă, vezi T 81.)

Examinarea posibilităților în ordine inversă - 1. completivă directă; 2. subiectivă - conduce la concluzia inversă și falsă (completivă directă în loc de subiectivă), constituind un viciu de analiză, întrucât se pornește de la o premisă falsă, aceea că orice verb are nevoie de complement direct sau completivă directă.

Or, complement direct sau completivă directă au numai verbele tranzitive la diateza activă sau cu pronume reflexive în dativ (*îmi, îți, își, ne, vă, își*), nu și cele intranzitive sau intranzitivizate prin diateza pasivă sau pronume reflexive în acuzativ (*mă, tem se, ne, vă, se*).

De asemenea nu intră în jocul tranzitivității adverbele, în speță cele predicative (*firește, desigur, poate* etc.).

În al doilea rând, exceptând câteva verbe tranzitive unipersonale sau folosite unipersonal (*a durea, a interesa, a obseda, a tenta* etc.), verbul regent al subiectivei este totdeauna intranzitiv(izat) și ca atare nu ar putea avea în nici un fel complement direct sau completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

2. În rezumat, principalele situaţii în care apare subiectiva de tip *ce* (nu completiva directă), motivate toate prin (a) inexistenţa sau imposibiltatea unui subiect pe lângă verbul (adverbul) regent şi (b) imposibilitatea comletivei directe, sunt următoarele:

2.1. Verbe (locuţiuni verbale) INTRANZITIVE UNIPERSONALE însoţite de un dativ: *a(-i) plăcea, a(-i) conveni, a(-i) veni, a(-i) da prin cap, a(-i) trece prin minte* etc.: N u – i *prea* p l a c e **să asculte de alţii;** *Îţi* c o n v i n e **ce ţi-am spus;** N u *ne-* a d a t p r i n c a p **să-l căutăm la telefon.**

OBSERVAŢIA 1. Verbul *a trebui*, utilizat cu sensul "a fi necesar", apare fără dativ şi cere subiectivă: T r e b u i e **să plecăm imediat**. Chiar dacă pe lângă *a trebui* apare un subiect, acesta nu-I aparţine lui, ci predicatului subiectivei, dovadă că acordul vizează acest verb, nu pe *a trebui* (verb unipersonal): A r t r e b u i *şi* **voi să mai puneţi mâna pe carte** (*voi* (persoana a II-a plural) – *să puneţi* (persoana a II-a plural), nu *voi – ar trebui* (persoana a III-a)). Prin analogie, acceptăm că şi un subiect la persoana a III-a aparţine tot verbului din subiectivă, nu lui *a trebui*: **Ion** t r e b u i e **să-mi scrie** (*Ion... să scrie*). Datorită conţinutului modal pregnant, *a trebui* evoluează în direcţia gramaticalizării, fapt evidenţiat prin acordul lui, la anumite timpuri, cu subiectul subordonatei, ca şi cum ar constitui cu verbul următor (la conjunctiv) o singură unitate: **Profesorii** a u t r e b u i t **să reexamineze unele lucrări**[276].

OBSERVAŢIA 2. Tot subiective cer câteva verbe intranzitive folosite impersonal: *De aici* r e z u l t ă **că nu-l interesează părerea ta**; R ă m â n e **să mai vedem**; U r m e a z ă **să ne punem de acord.**

2.2. Verbe cu SE "impersonal":

(1) REFLEXIVE IMPERSONALE: *a se putea, a se cuveni, a se întâmpla, a se cădea, a se nimeri, a se părea* etc.: *Mi* s e p a r e **că ai cam încurcat-o;** N u s e c a d e **să faci asta;** S – a r p u t e a **să aveţi dreptate;** S – a î n t â m p l a t **să nu fie nimeni lângă el.**

OBSERVAŢIE. *A se părea* are adesea pronumele *se* neexprimat: P ă r e a **că lucrurile se vor schimba în bine** (*părea = se părea*); *Îi* p a r e **că totul e numai o înscenare** (*îi pare = i se pare*).

---

[276] Penru dificultatea încadrării funcţionale a subordonatei de după *a trebui* "acordat" cu un subiect, vezi Drăşoveanu, 1997, p. 190. (Autorul nu o consideră nici subiectivă, nici completivă directă sau indirectă, ci COMPLETIVĂ NEUTRĂ.)

Scanned with OKEN Scanner

(2) REFLEXIVE CU SENS PASIV: *a se spune, a se zice, a se afirma, a se considera, a se comunica* etc.: S – a c o m u n i c a t *la radio* **că vremea se încălzește;** S e z i c e **că vom avea o toamnă lungă.**

OBSERVAȚIA 1. Verbele în discuție sunt toate tranzitive la diateza activă. Reflexivul *se* le intranzitivizează, consumându-le valența de tranzitivitate, ceea ce face ca subordonata de după ele să nu fie completivă directă, ci subiectivă. Imediat ce suprimăm pronumele *se*, verbul redevine tranzitiv propriu-zis și are subiect (subînțeles), iar subordonata este completivă directă. A se compara: S – a s p u s **că vom pleca imediat** (subiectivă) cu A s p u s **că vom pleca imediat** (completivă directă).

OBSERVAȚIA 2. Denumirea de "reflexive pasive (impersonale)" vine de la faptul că au înțeles pasiv și se pot transforma în construcții pasive (cu *a fi*), al căror complement de agent are sens nedeterminat: *se știe că... = este știut că...*

2.3. VERBE PASIVE IMPERSONALE: N u *mi* - a f o s t d a t **să te cunosc mai devreme;** *E unanim* a c c e p t a t **că un război nuclear ar distruge planeta.**

OBSERVAȚIE. Complementul de agent este nedeterminat.

2.4. Verbe UNIPERSONALE însoțite de un acuzativ (COMPLEMENT DIRECT): *Mă* doare **că procedează astfel;** N u - *l* t e n t e a z ă **să mai încerce o dată.**

2.5. PREDICATE NOMINALE IMPERSONALE:

(1) Auxiliar predicativ («copulativ») + adverb de mod (NP): N u e b i n e **să te culci târziu;** E c l a r **că n-are dreptate;** E f r u m o s **ce-ai făcut?;** E r u ș i n o s **să nu știi asta;** P a r e c i u d a t **că nu ți-a scris.** (Vezi, pentru deosebirea acestor adverbe de adjective, T 25.)

OBSERVAȚIA 1. Adesea *a fi* este eliptic: B i n e **că s-a întâmplat așa;** P r o b a b i l **că te va căuta.** (Vezi, pentru detalii, T 53).

OBSERVAȚIA 2. Pe poziția adverbului de mod pot apărea substantivele *noroc* și *păcat*; A r f i p ă c a t **să nu vii;** N o r o c **că l-am întâlnit ieri.**

OBSERVAȚIA 3. În cazul în care după aceste expresii impersonale apare un supin sau un infinitiv (cu regim verbal tranzitiv) cu funcție de subiect, subordonata de după ele va fi, se înțelege, nu subiectivă, ci completivă directă: *E ușor de spus* **că n-ai timp;** *E imposibil de înțeles* **ce a**

Scanned with OKEN Scanner

vrut *să spună*. (În cazul supinului, verificarea tranzitivității se poate face prin intermediul infinitivului: *e ușor* d e s p u s **că** ... - *e ușor* a s p u n e **că** ... – *e ușor* a **o** s p u n e.

(2) Auxiliar predicativ + substantiv (NP): A r f i c u l m e a **să nu vină**; P a r e o p r o s t i e **să mai crezi în așa ceva**; E r a u n f a p t *clar pentru toți* **că ședința își atinsese scopul**; E u n a d e v ă r *recunoscut* **că fumatul slăbește organismul**; *E același* l u c r u **dacă-mi scrii** *sau* **îmi dai un telefon**.

(3) Auxiliar predicativ + supin: *E* d e r e m a r c a t **că publicul agreează acest lucru**; *Mai* e d e s u b l i n i a t **că această construcție este relativ recentă**; E d e p r e s u p u s **că va reuși.**

2.6. ADVERB PREDICATIV: P o a t e **că aveți dreptate**; D e s i g u r **că te-ai înșelat**; A p r o a p e **că te-am ajuns**; **La pământ** m a i **că ajunge al ei păr de aur moale** (M. Eminescu) (Vezi, pentru detalii, T 53).

3. Toate categoriile de verbe mai sus date își păstrează în subordine propoziția subiectivă și atunci când sunt la moduri nepersonale, respectiv gerunziu și infinitv. Situația este aceeași cu a subiectului pe lângă un verb la mod nepersonal, se explică și se argumentează în același fel (vezi T 73). Ca mijloc esențial de dovedire a calității de subiectivă, revers al completivei directe, este caracterul de verb intranzitiv(izat) al regentului, rămas același, indiferent de modul personal sau nepersonal. Dăm în continuare doar câteva exemple ilustrând toate tipurile de construcții: T r e b u i n d **să plece pe neașteptate**, *a lăsat totul vraiște*; *Înainte de a-i* t r e c e p r i n c a p **să de admitere la Politehnică**, *se pregătise tot timpul numai la istorie*; T e n t â n d u – *l* **să-și mai încerce o dată norocul**, *a luat totul de la capăt*; F i i n d u-*mi* d a t **să am mereu de-a face** *cu* **oameni ca tine**, *am hotărât să schimb tactica*; *Nu pare* a f i p r e a c l a r **că lucrurile s-au îndreptat**; *Pentru* a s e s u s ț i n e **că el a greșit**, *e nevoie de fapte, nu de vorbe.*

Scanned with OKEN Scanner

T 75 ATRIBUT / COMPLEMENT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *A sosit* **pe neașteptate.**
(2) *Sosirea lui* **pe neașteptate** *ne-a dat toate planurile peste cap.*

B. SOLUȚII:

(1) *pe neașteptate* = complement
(2) *pe neașteptate* = atribut

C. COMENTARIU

0. Deosebirea gramaticală fundamentală între cele două părți de propoziție secundare se află la nivelul TERMENULUI REGENT ("determinat", "lămurit", "la care se referă", "al cărui înțeles îl precizează sau îl completează").

Acesta, termenul regent, separă net, fără «nuanțe», atributul de complement, respectiv:

0.1. ATRIBUTUL are ca TERMEN REGENT (= determină):

(1) UN SUBSTANTIV: c a r t e **interesantă** (m a s ă **de lemn, a naibii** s i t u a ț i e, c a m p a n i a **împotriva războiului,** p l ă c e r e a **de a cânta,** m e r s u l **pe jos,** z i u a **de mâine**);

(2) UN PRONUME: c a r e v a **din clasă,** (e l e **înșeși,** o r i c a r e **dintre elevi,** u n u l **ca Popescu, toți** a c e ș t i a);

(3) UN NUMERAL: a l d o i l e a **din dreapta** (t r e i **dintre ei,** d o u ă **ca voi**).

0.2. COMPLMENTUL are ca TERMEN REGENT (=determină):

(1) UN VERB sau O LOCUȚIUNE VERBALĂ: c i t e ș t e **cu plăcere** (d u – t e **acasă,** p l â n g e **de bucurie,** a l u a t – o l a f u g ă **spre pădure,** n u ț i n e c o n t **de împrejurări**);

(2) UN ADJECTIV sau O LOCUȚIUNE ADJECTIVALĂ: *un om* d o r n i c **de aventuri** (*un individ* f u r i o s **pe** *toată* **lumea,** *o vreme* f a v o r a b i l ă **pescuitului,** *este* î n s t a r e **de orice**);

(3) UN ADVERB sau O LOCUȚIUNE ADVERBUALĂ: *scrie* **aproape** c o r e c t, *mi-a spus-o* **cam** p e o c o l i t e;

(4) O INTERJECȚIE: h a i **acasă** (i a t ă **-l;** z d u p ! **în șanț;** v a i **de noi**).

0.3. Prin urmare, putem defini cele două părți de propoziție astfel:

Scanned with OKEN Scanner

(1) Orice cuvânt care determină un substantiv (pronume, numeral) este atribut.

(2) Orice cuvânt care determină un verb (adjectiv, adverb, interjecție) este complement.

Cele două definiții fiind exclusive la nivelul termenilor regenți, înseamnă că nu există, indiferent de înțeles sau alte trăsături, atribute care să determine verbe (adjective etc.) și nici complemente care să determine substantive (pronume, numerale).

Se vede astfel clar că în definirea atributului și complementului nu se fac referiri nici la înțeles, nici la întrebări și nici la modul de exprimare.

OBSERVAȚIE. Trebuie reținut că adjectivul, deși «seamănă» formal cu termenii regenți ai atributului (are gen, număr, caz și se declină), nu este determinat de atribute, ci de complemente. (Adjectivul are funcție de atribut, dar nu este determinat de un atribut.)

0.4. Deși în general și «teoretic» această deosebire este bine cunoscută, în analiza practică este adesea nesocotită, dându-se – nejustificat sau greșit – câștig de cauză altor criterii, bazate pe aparențe, fapt care conduce la confuzia celor două funcții, de regulă având ca rezultat interpretarea greșită a atributului drept complement. Rolul de primă mărime îl au ÎNTREBĂRILE și «înțelesul" cuvintelor prin care se pot exprima atributul și complementul.

1. În mintea analistului «infractor», numai COMPLEMENTUL se asociază cu anumite CATEGORII DE ÎNȚELESURI GRAMATICALE și/sau LEXICALE (loc, timp, cauză, concesie etc.), nu și atributul, ca și cum acesta nu le-ar avea sau nu le-ar putea exprima. (Un rol deloc neglijabil îl au aici și clasificările (inclusiv denumirile) celor două părți de propoziție, realizate după criterii diferite – după înțeles gramatical la complement, respectiv după formă (construcție) la atribut.) O dată stabilită această corespondență între un anumit înțeles gramatical, adesea puternic marcat de sensul lexical al cuvântului, și un anumit fel de complement, ea devine un criteriu absolut de identificare a funcției, aplicată aproximativ astfel: dacă un cuvânt *x* arată locul, el este complement circumstanțial de loc, dacă arată timpul, este complement circumstanțial de timp ș.a.m.d.

În ceea ce privește atributul, în acele cazuri, nu tocmai rare, în care este sesizat mai întâi tipul de înțeles și abia pe urmă (sau deloc) tipul de construcție, se ajunge, în virtutea deprinderii formate la complement, la a încadra un atribut la un anumit tip de complement, fără altă verificare.

Or, la nivel de clase, cele două părți de propoziție exprimă sau pot exprima același conținut, încât deosebirea nu poate fi găsită aici. Pentru

Scanned with OKEN Scanner

ilustrare, dăm câteva exemple de atribute, grupate pe tipuri de înțelesuri, luate de la complemente, în paralel cu tipurile de complemente corespondente. (Toate exemplele cu (a) sunt atribute, iar cele cu (b) sunt complemente.)

(1) Exprimarea LOCULUI: (a_1) C a s a **de vizavi** *e nouă* / (b_1) L o c u -i e ș t e **vizavi**; (a_2) O a m e n i i **din jur** *îl priveau nedumeriți* / (b_2) S e u i t a **în jur** *și nu vedea nimic*; (a_3) *Suntem conștienți cu toții* d e m e r s u l **înainte** *al societății* / (b_3) *Nu mai vedeau nimic, dar* m e r g e a u **înainte**; (a_4) F u m a t u l **în sălile** *de clasă este strict interzis* / (b_4) N u f u m a ț i **în sălile** *de clasă.*

(2) Exprimarea TIMPULUI: (a_1) S c u l a t u l **târziu** *nu e sănătos, dar e plăcut* / (b_1) S e s c o a l ă **târziu**; (a_2) *Este contraindicată* p l e c a r e a **mâine** / (b_2) **Mâine** p l e a c ă *la munte*; (a_3) T ă i e r e a *porcului* **înaintea sărbătorilor** *de iarnă este o veche tradiție la țăranul român* / (b_3) A u t ă - i a t *porcul* **înaintea sărbătorilor** *de iarnă.*

(3) Exprimarea MODULUI: (a_1) M e r s u l **pe jos** *e sănătos* / (b_1) M e r g e **pe jos** *acasă*; (a_2) I z b u c n i r e a **pe neașteptate** *a incendiului a alertat pompierii* / (b_2) *În sat* a i z b u c n i t **pe neașteptate** *un incendiu*; (a_3) *Ne indică mereu* e x a m i n a r e a **cu atenție** *a faptelor*; (b_3) *I-* a e x a m i n a t **cu atenție.**

(4) Exprimarea CAUZEI: (a_1) C o m i t e r e a **din neatenție** *a greșelilor nu-i o scuză* / (b_1) A c o m i s **din neatenție** *câteva greșeli mari.*

(5) Exprimarea SCOPULUI: (a_1) E x p e d i e r e a *dosarului* **spre examinare** *și* **rezolvare** *cade în sarcina ta* / (b_1) A e x p e d i a t *dosarul* **spre examinare** *și* **rezolvare**; (a_2) *Obiceiul* m e r s u l u i **după mireasă** *mai există la țară* / (b_2) *Noi* m e r g e m **după mireasă...**

(6) Exprimarea CONDIȚIEI: (a_1) A n u n ț a r e a *pompierilor* **în caz de incendiu** *este o datorie a fiecăruia* / (b_1) **În caz de incendiu** a n u n ț a ț i *imediat pompierii.*

(7) Exprimarea CONCESIEI: (a_1) P l e c a r e a *lui la mare* **în ciuda timpului** *ploios ne-a intrigat* / (b_1) A p l e c a t *la mare* **în ciuda timpului** *ploios.*

(8) Exprimarea AGENTULUI: (a_1) R e c o l t a t u l *cartofilor* **de către copii** *s-a desfășurat în bune condiții* / (b_1) *Cartofii* a u f o s t r e c o l t a ț i **de către copii.**

(9) Exprimarea CONSECINȚEI: (a_1) U r â ț e n i a *ei* **de speriat** *n-o băgam în seamă*; (b_1) *Era* u r â t ă **de speriat.**

(10) Exprimarea comparației (= a celui de-al doilea termen al comparației): (a_1) *Are* o f a t ă **ca o floare**; (b_1) *Este* f r u m o a s ă **ca o floare.**

Scanned with OKEN Scanner

(11) Exprimarea atribuirii: (a_1) A c o r d a r e a *de subvenții* **agriculturii** *este imperios necesară*; (b_1) *Trebuie* a c o r d a t e *subvenții* **agriculturii**.

După cum se vede din exemplele date, absolutizarea înțelesului vizează mai ales interpretarea greșită a atributelor care exprimă "circumstanțele", înțelesuri în care sunt «specializate» complementele. Aceleași înțelesuri ne arată de ce confuzia este în unisens, atributul fiind interpretat drept complement, nu invers.

1.1. Examinarea, chiar sumară, a exemplelelor date indică situația în care confuzia ATRIBUT / COMPLEMENT are gradul cel mai ridicat de probabilitate, și anume aceea în care se «întâlnește» ca termen regent un substantiv care denumește ACȚIUNI sau STĂRI, în general de origine verbală (*alergare, întoarcere, venire, cântat, mers, sculat, apariție, fugă* etc.) cu O CONSTRUCȚIE frecventă, prin natura conținutului ei, la COMPLEMENTE, realizată prin ADVERBE (*aici, acolo, vizavi, târziu, odinioară, pe neașteptate*) sau substantive cu sens local ori temporal, intrinsec sau dobândit în combinație cu o prepoziție (*în casă, la stradă, în jurul parcului, din concediu* etc.).

2. O a doua cauză a confuziei în discuție este UTILIZAREA sau încercarea de a utiliza cu orice preț ÎNTREBĂRILE ca mijloc de identificare a funcțiilor. Or, prin acestea, în cazul în care sunt corect puse, nu aflăm propriu-zis o funcție, ci doar aproximăm termenul regent. Altfel spus, în mod normal, într-o întrebare completă se găsește și termenul regent sau partenerul de relație al cuvântului pentru care am pus întrebarea: *Ion* a p l e c a t **la teatru – Unde** a p l e c a t ...? (termen regent cuprins în întrebare = verbul *a plecat*, deci cuvântul care răspunde la această întrebare (*la teatru*) este un determinant de tip complement).

2.1. Când întrebările puse sunt cele care în mintea noastră se asociază cu un atribut (*care, ce fel de* etc.), în mod firesc ajungem la atribut: *A citit* o c a r t e **interesantă (ce fel de** c a r t e ?).

2.2. Se întâmplă însă adesea ca întrebarea să fie formulată doar "pe jumătate", în sensul necuprinderii în ea a termenului regent. Nefiind pusă pe lângă un cuvânt anume, întrebarea rămâne astfel suspendată, «fără adresă», trimițând la un înțeles care poate fi deopotrivă al unui complement sau al unui atribut. Din cauza presiunii exercitate de înțelesul lexico-gramatical al cuvântului, cel mai adesea aceste întrebări suspendate sunt de tipul *unde (de unde, până unde)*, *când (de când)*, *cum, din ce cauză, cu ce scop* etc., conducând invariabil spre complement. Astfel, bunăoară, în exemplul T a b l o u l **din dreapta** *stă într-o parte*, întrebarea suspendată *de unde* trimite la ideea de loc și de aici, greșit, la complement de loc. De aceea, dacă se utilizează întrebarea, aceasta trebuie

Scanned with OKEN Scanner

obligatoriu pusă pe lângă un anumit cuvânt (termenul regent), existând o șansă în plus de a «observa» calitățile morfologice ale termenului regent, de care depinde încadrarea la atribut sau complement.

2.3. Chiar «legate» de un anumit cuvânt, întrebările sunt foarte adesea DERUTANTE, oferindu-se (ca grad de acceptabilitate) în două variante, una de tip *care (ce fel de)*, conducând la atribut, și alta de tip *unde (când, cum* etc.), conducând la complement: î n t o a r c e r e a **pe neașteptate** (care î n t o a r c e r e ?; î n t o a r c e r e **cum?**); s o s i r e a *lui* **mâine** (**care** s o s i r e ?; s o s i r e a *lui* **când?**); p l e c a r e a **la București** (**care** p l e c a r e ?; p l e c a r e a **unde?**) etc. Cum întrebările de tip *unde (când, cum*) sunt apreciate ca mai «concrete» și în mai deplină consonanță cu înțelesul lexico-gramatical exprimat (loc, timp, mod etc.), adesea, fără altă argumentare, se dă câștig de cauză acestora și, prin ele, complementului în detrimentul atributului.

2.4. În sfârșit, nu puține sunt cazurile în care nu se poate formula propriu-zis o întrebare. Este vorba în speță de unele atribute ce au ca termeni regenți pronume sau numerale: c a r e v a **dintre noi**, d o i **dintre copiii** *lui*, u n a *ca asta*, d o i **din patru** etc.

3. Toate cele de mai sus arată cu prisosință că nici înțelesul și nici întrebările nu constituie un mijloc sigur și eficient de deosebire a celor două funcții. (La acestea se poate adăuga și construcția (exprimarea) foarte adesea comună - substantive, pronume, adverbe, verbe la mod nepersonal.) De aceea singurul mijloc practic îl constituie raportarea la termenul regent, care, acolo unde întrebarea este posibilă, este cuprins în aceasta.

În concluzie, «mersul operațiilor» pentru încadrarea unui determinant la atribut sau complement este următorul:

(1) identificarea termenului regent și încadrarea lui morfologică (substantiv, pronume, numeral / verb, adverb, adjectiv, interjecție);

(2) analiza din punct de vedere morfologic a determinantului;

(3) stabilirea funcției determinantului (atribut sau complement) după natura morfologică a termenului regent.

OBSERVAȚIE. Stabilirea în continuare a felului de atribut (atribut substantival GENITIVAL, atribut pronominal PREPOZIȚIONAL etc.) sau de complement (complement DIRECT, complement CIRCUMSTANȚIAL DE LOC etc.) se face după alte criterii, specifice fiecăreia din cele două părți de propoziție.

Scanned with OKEN Scanner

T 76 *ATRIBUTUL* – NUME CU DOI TERMENI / NUME CU TREI TERMENI

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *un roman* **de aventuri**
(2) *un roman* **interesant**

B. SOLUȚII:

(1) *de aventuri* = atribut substantival prepozițional
(2) *interesant* = atribut adjectival

C. COMENTARIU

0. În analiza atributului se comit, de regulă, două tipuri de greșeli: una fundamentală - NERECUNOAȘTEREA FUNCȚIEI ca atare, în speță interpretarea (eronată) drept complement (vezi T 75) și alta secundară, cea reținută aici, legată de CLASIFICARE și TERMINOLOGIE, noțiuni care, insuficnet sau inexact cunoscute, au drept consecințe formularea unor DENUMIRI INCOMPLETE sau GREȘITE.

0.1. Clasificarea atirbutului și denumirile rezultate urmează un criteriu strict formal. Operația de clasificare și denumire se realizează în două etape, aflate în succesiune obligatorie: (1) stabilirea părții de vorbire prin care se exprimă (substantiv, pronume etc.) și, pentru unele subclase de atribute, (2) identificarea mijlocului de subordonare (caz, prepoziție). Atât (1), cât și (2), prin derivate în *–al*, sunt reprezentate în numele funcției.

0.2. Prima clasificare (1) – după natura morfologică a părții de vorbire prin care se exprimă - cuprinde toate atributele, respectiv:

(1) atribut SUBSTANTIVAL: *cartea* **elevului**;
(2) atribut PRONOMINAL: *cartea* **lui**;
(3) atribut ADJECTIVAL: *carte* **frumoasă**;
(4) atribut VERBAL: *dorința* **de a progresa**;
(5) atribut ADVERBIAL: *ziua* **de mâine**.

Numele atributelor astfel obținute cuprind obligatoriu DOI TERMENI; primul ("atribut") indică esența funcției (faptul că e atribut, nu complement, subiect etc.), iar al doilea ("substantival", "adjectival" etc.), felul atributului după partea de vorbire prin care se exprimă. (Pentru atributul exprimat prin numeral, vezi T 26.)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Există și un "atribut interjecțional", neglijabil ca frecvență: **halal** p r i e t e n, *o căruță* **zdronca-zdronca**.

0.3. A doua clasificare – MIJLOCUL DE SUBORDONARE prin care se completează numele cu AL TREILEA TERMEN – se operează de regulă numai în cadrul atributelor substantivale și pronominale, celelalte (adjectivale, verbale, adverbiale) nemaifiind supuse în continuare unei clasificări și ca atare numele lor este format doar din doi termeni.

1. La atributele substantivale și pronominale, mijloacele de subordonare care permit clasificarea sunt două: CAZUL (neprepozițional) – nominativ, genitiv, dativ și PREPOZIȚIA, reflectate, prin CARACTERUL lor EXCLUSIV, câte unul – sau cazul, sau prepoziția - în nume[277].

1.1. Atributul substantival realizat CAZUAL cuprinde trei subspecii de atribute:

(1) atribut substantival NOMINATIVAL (= "falsa apoziție" – vezi T 78): *mutnicipiul* **Dej,** *luna* **mai,** *ideile inginerului* **Stamate;**

(2) atribut substantival GENITIVAL: *oamenii* **mării,** *a treia rundă* **a meciului** *de box*, *intențiile* **celor doi;**

(3) atribut substantival DATIVAL: *domn* **Țării de Jos**, *cumnat* **lui Lică**, *oferirea de premii* **elevilor** *fruntași.*

În numele atributului, ca al treilea termen, apare obligatoriu numele cazului neprepozițional (= caz_1: $nominativ_1$, $genitiv_1$, $dativ_1$).

*OBSERVAȚIA 1. Acestora li se poate adăuga un al patrulea subtip, atributul (substantival) ACUZATIVAL, realizat:

a. prin substantive aparținătoare subgenului personal în Ac cu morfemul *pe*, având ca termeni regenți doar câteva substantive: U r a, i n v i d i a, p i z m a *(lor)* **pe Ion**[278]**;**

b. prin substantive cu înțeles temporal în așa-numitul "acuzativ al timpului" pe lângă substantive de origine verbală: S t a t u l *atâta* **vreme** / *atâta* **timp** / **ani** *în șir* / *multă* **vreme** / *cinci* **ani** etc.) *departe de casă l-a schimbat foarte mult*[279].

OBSERVAȚIA 2. Acceptând că în construcții de tipul B a d e **Ioane**, n e n e **Tudore (Iancule)**, c o a n e **Mișule** etc. al doilea substantiv este în vocativ, unul care determină «normal» substantivul din stânga, obținem al

---

[277] Vezi, pentru antinomia "cazual / prepozițional", Drașoveanu, 1978, p. 15.

[278] Specie de atribut semnalată și descrisă de Drașoveanu, 1976, p. 79-83. (Tot aici, se vorbește de substantive «tranzitive».)

[279] Vezi, despre acuzativul timpului, Neamțu, 1979, p. 63-73. Dacă se adaugă acestora și substantivele care denumesc părțile zilei, zilele săptămânii și anotimpurile, discutabile ca adverbe, atunci și acestea se încadrează aici: *spălatul* **duminica**, *învățatul* **noaptea**, *întoarcerea* **toamna** etc.

Scanned with OKEN Scanner

cincilea atribut realizat cazual – atributul substantival VOCATIVAL (= falsă apoziție). (Vezi T 7).

1.2. Pentru atributele substantivale construite prin caz cu PREPOZIȚIE (acuzativ$_3$, genitiv$_3$ și, mai rar, dativ$_3$), calificativul "prepozițional" este cel de-al treilea termen din numele atributului.

Indiferent de cazul cerut de prepoziție, caz în care prin urmare stă substantivul (acuzativ, genitiv, dativ), numele atributului rămâne același: atribut substantival PREPOZIȚIONAL;

(1) *pomii* **dinaintea casei,** *campania* **împotriva fumatului** (substantive cu prepoziție, genitiv);

(2) *manual* **de gramatică,** *rochie* **cu picățele,** *floarea* **din grădină** (substantive cu prepoziție, acuzativ);

(3) *două meciuri conform* **regulamentului** (substantiv cu prepoziție (= adverb cu valoare prepozițională), dativ).

OBSERVAȚIE. În aceste construcții, mijlocul de subordonare este exclusiv prepoizția, cazul nefiind decât o formă impusă, goală de funcție (= funcționalitate zero).

1.3. Atributul pronominal cunoaște aceleași realizări (și denumiri), mai puțin subspecia "atribut (pronominal) nominatival" și subspecia "atribut (pronominal) vocatival" respectiv:

(1) atribut pronominal GENITIVAL: *cartea* **ei,** *dorința* **tuturora;**

(2) atribut pronominal DATIVAL: *frunte*-**ți,** *dorința*-**I,** *prieten* **nouă,** *dușman* **celor** *care*...;

(3) atribut pronominal PREPOZIȚIONAL, exprimat prin pronume cu prepoziție, în genitiv (*decizia* **împotriva lui**), dativ (*o victorie* **mulțumită ție**), acuzativ (*omul* **de lângă tine**).

OBSERVAȚIE. La fel ca la atributul substantival, se poate adăuga și aici atributul pronominal ACUZATIVAL, cu aceleași restricții (u r a / p i z - m a / i n v i d i a *lui* **pe tine/pe mine/pe oricine ...)**

***1.3.1.** Un statut special ca mijloc de construcție și denumire are atributul exprimat prin pronume personale neaccentuate în DATIV POSESIV însoțite de prepoziții (locuțiuni prepoziționale) ale genitivului (cu regim NESATISFĂCUT): o a m e n i i **din juru-ți,** s o l d a ț i i **din preajma-i** etc.

La acestea avem două mijloace de construcție – cazul dativ$_1$ (= nu dativ$_3$, pentru că nu este impus de prepoziție) și prepoziția (nesuprimabilă). De aceea este un atribut (pronominal) PREPOZIȚIONAL DATIVAL (sau

Scanned with OKEN Scanner

datival cu prepoziție), deosebit atât de atributul (pronominal) datival (p r i e t e n u - **ți**), cât și de cel (pronominal) prepozițional în dativ (o i z - b â n d ă **grație ție**).

1.4. Tot un fel de atribut este considerată APOZIȚIA. În denumirea acestui atribut nu apar calificativele terminale de la celelalte atribute ("genitival", "nominatival", "prepozițional"), chiar dacă stă în genitiv (nominativ etc.) sau are prepoziție. Cel de-al treilea termen este "apozițional", deci atribut substantival apozițional (atribut pronominal APOZIȚIONAL): *Ionel,* **colegul** *meu, a avut un accident; M-am întâlnit cu Ionel,* **cu vecinul** *tău.* (Vezi, pentru detalii, T 78.)

2. În practica analizei gramaticale, greșelile de terminologie apar sub forma unor denumiri incomplete (a) sau a unor denumiri ce ascund *stricto sensu* incompatibilități (b).

(a) Potrivit celor de mai sus, denumirile cu trei termeni la atributele substantivale și pronominale sunt singurele complete – atribut substantival genitival, nu doar atribut substantival; atribut pronominal prepozițional, nu doar atribut pronominal etc.

(b) Sunt greșite denumirile care substituie mijloacele de construcție, respectiv utilizarea calificativului GENITIVAL (DATIVAL) în locul celui PREPOZIȚIONAL.

Într-un exemplu precum *campania* **împotriva lui Napoleon**, atributul substantival este PREPOZIȚIONAL, nu genitival. Greșite sunt și denumirile cu patru termeni, reflectând atât prepoziția, cât și cazul. În *copacul* **dinaintea casei**, atributul substantival *dinaintea casei* este prepozițional, nu genitival prepozițional sau prepozițional genitival. (Este vorba, se înțelege, de situațiile în care prepoziția are regimul satisfăcut, adică forma cazuală este IMPUSĂ de prepoziție.)

2.1. Uneori, după modelul cu trei termeni de la atributele substantivale și pronominale, se construiesc formații asemănătoare și la atributul adjectival, respectiv apariția în nume a unui al treilea termen, prin care se reflectă felul adjectivului (calificativ, pronominal, participal, gerunzial, numeral) sau cazul acestuia. E vorba de formații de tipul: "atribut adjectival PRONOMINAL" sau chiar "atribut adjectival PRONOMINAL DEMONSTRATIV" (POSESIV, NEHOTĂRÂT etc.), "atribut adjectival genitival" (datival, nominatival). Toate aceste "denumiri" sunt greșite, întrucât nici felul adjectivului și nici cazul la care stă nu diferențiază

Scanned with OKEN Scanner

modul de construcție, care rămâne constant – ACORDUL. Altfel spus, atributul adjectival nu se subclasifică[280].

***2.1.1.** De la denumirea atributului adjectival numai cu doi termeni (= atribut adjectival – și atât), face excepție atributul exprimat prin adjective posesive în acuzativ (= Ac_2) însoțite de prepoziții (locuțiuni prepoziționale) cu genitivul: o a m e n i i **din jurul său,** c o p a c u l **din fața ta,** d e c i z i a **împotriva noastră** etc.[281]

Și aici mijlocul de construcție este dublu – acordul și prepoziția, fapt pentru care denumirea va fi cu trei termeni: atribut prepozițional adjectival sau atribut adjectival cu prepoziție[282].

2.2. În ce privește atributul verbal, exceptându-l pe cel exprimat flexionar-modal, respectiv prin modul gerunziu (r a p o r t **privind** *activitatea* ...), cunoaște numai realizare prepozițională: m a ș i n a **de scris,** d o r i n ț a **de a progresa,** *vine* v r e m e a **a pricepe** *omul* ...[283]

Denumirea acestor atribute conține, potrivit clasificărilor din gramaticile românești, numai doi termeni[284].

2.3. Atributul adverbial are două tipuri de realizări:

(1) PREPOZIȚIONALE: **astfel de** o a m e n i[285], v r e m u r i l e **de odinioară,** c a s a **de vizavi;**

(2) PRIN JUXTAPUNERE (= simplă alăturare): m e r s u l **alene,** s c u l a t u l **devreme,** m e r s u l **înapoi.**

Dacă am reprezenta în numele atributului mijlocul de subordonare, acesta ar conține trei termeni, atribut adverbial prepozițional, respectiv atribut adverbial juxtapus (sau aderent).

Denumirea în uz este cea cu doi termeni, dar deopotrivă justificată este și cea cu trei termeni.

---

[280] Atributul exprimat prin locuțiuni adjectivale (o a m e n i **de seamă,** p e r s o a n ă **în vârstă,** b ă i a t **în stare** *să* ...) este asimilat celui substantival prepozițional.

[281] Vezi, pentru acesta T 29.

[282] Utilizarea calificativelor "adjectival" și "prepozițional" într-o ordine sau alta nu prezintă propriu-zis importanță.

[283] Construcția atributului verbal exprimat prin infinitiv fără prepoziție, cu excepția celei specializate (*a*) pentru infinitiv, este rară. În cazul în care *a* este considerat morfem al infinitivului, atributul se realizează flexionar-modal.

[284] Pentru atributul exprimat prin participiu, vezi T 77.

[285] Aici, de fapt, *de* este postpoziție, nu prepoziție. În construcții de tipul o a m e n i **de bine,** c r e d i n ț a **în mai bine,** adverbul este folosit substantival, iar, ca atribut, se reclamă încadrat la cel substantival.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Spre deosebire de atributul exprimat prin locuțiuni adjectivale, care este asimilat celui substantival (prepozițional), atributul exprimat prin locuțiuni adverbiale (o a m e n i i **din față**, m a ș i n i l e **din jur**, r ă s p â n d i r e a (*moliilor*) **peste tot**, p l i m b ă r i l e **pe înserate**, m â n c a t u l **pe săturate** etc.) este considerat atribut adverbial, neținându-se seama de statutul morfologic al componentelor. În ce privește mijlocul de subordonare, acesta, cu excepția locuțiunilor adverbiale însoțite de prepoziții (o a m e n i i **de peste tot**, o a m e n i i **de prin prejur**), este de tip juxtapunere[286].

[286] Interpretarea acestor atribute ca subordonate prin prepoziție ar comporta două neajunsuri:

(a) Nu toate locuțiunile adverbiale au ca element inițial o prepoziție (î n v ă ț a t u l **zi de zi**, r ă s p u n s u r i l e **așa și așa**, p l i m b ă r i l e **când în când**, d e p l a s a r e a **ici și colo** etc.).

(b) Prepoziția nu poate fi în același timp component al locuțiunii, care este un «întreg», și element relațional, adică exterior «întregului».

Scanned with OKEN Scanner

T 77 ATRIBUT ADJECTIVAL / ATRIBUT VERBAL

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Profesorul a corectat lucrările* **scrise** *de elevi acasă.*
(2) *Mi-am reparat mașina* **de scris.**

B. SOLUȚII:

(1) *scrise* = atribut adjectival
(2) *de scris* = atribut verbal

C. COMENTARIU

0. Când sunt la mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, supin, participiu) și depind de un substantiv, verbele au funcția de atribut. Acesta se împarte în două grupe:

(1) atribut VERBAL, expimat prin verbe la INIFINITV, GERUNZIU (neacordat) și SUPIN: *datoria* **de a învăța**, *plăcerea* **de a picta**, *intenția* **de a persevera** (infinitiv); *copii* **trecând** *strada*, *fată* **uitându-se-n** *oglindă* (gerunziu); *poezie* **de memorat**, *exercițiu* **de rezolvat**, *mașina* **de măcinat** *cafea*, *mașina* **pentru adunat** *fân* (supin);

(2) atribut ADJECTIVAL, exprimat prin verbe la participiu: *pantaloni* **călcați**, *lecție* **învățată**, *stradă* **măturată** etc.

0.1. Exprimat prin verbe la infinitiv, gerunziu (neacordat)[287] și supin, atributul este VERBAL: *datoria de învăța, plăcerea de a picta, intenția de a perseva* (infinitiv), *copii trecânt strada, fată uitându-se-n oglindă* (gerunziu), *mașină de scris, lecție de învățat, exerciții de rezolvat* (supin).

0.2. Exprimat prin participiu, totdeauna variabil, atributul, ca încadrare, are o situație mai complicată, respectiv:

---

[287] Singurul care este mod, adică formă verbală. Celălalt, «gerunziul acordat», nu aparține paradigmei modurilor, ci este un ADJECTIV ca atare, cu toate trăsăturile și funcțiile adjectivului, inclusiv cea de atribut adjectival (*mână* **tremurândă,** *oameni* **suferinzi**, *ordine* **crescândă**, *lumânări* **fumegânde** etc.). Ca atare, la gerunziu ca verb, nici nu se pune problema funcției de atribut adjectival. Denumirea proprie a acestui «gerunziu» acordat, în care se reflectă originea, este cea de ADJECTIV GERUNZIAL – vezi, similar, adjectiv PRONOMINAL (= provenit din pronume).

Scanned with OKEN Scanner

(1) Cel exprimat prin participiu cu înțeles adjectival clar[288], care nu mai trimite decât formal și etimologic la un verb (*om cinstit, femeie cultivată, o problemă deosebită, un cetățean instruit, individ înfipt, o mamă necăjită* etc.), este, se înțelege, atribut adjectival.

(2) În ce privește participiul cu înțeles verbal (pasiv sau activ), ca în exemplele: *lecție* **învățată** *(de ...), lege (de curând)* **votată**, *criminal* **executat**, *teren* **arat** *(de ...), copilul* **ajuns** *acasă, individ* **căzut** *din lună, femeie* **trecută** *de prima tinerețe, copii* **veniți** *de la țară* etc., care trimit, nu numai prin formă ,ci și prin înțeles, la un verb de la care provin, fie la diateza pasivă, fie la diateza activă, încadrarea la un tip sau altul de atribut, respectiv verbal (prin înțeles) sau adjectival (prin formă) rămâne problematică.

Decizia nu este de fapt decât consecința, una dintre ele, a interpretării participiului ca formă verbală sau formă adjectivală sau, altfel spus, ca verb sau ca adjectiv.

Argumente sunt și pentru una, și pentru alta, evidențiind statutul aparte al acestei forme cu trăsături atât verbale, cât și nominale (= adjectivale).

Soluția prin urmare se poate formula în trei variante:

(b_1) atribut VERBAL-ADJECTIVAL (sau adjectival-verbal), marcând în nume statutul morfologic eterogen, soluție mai puțin obișnuită în sistemul denominativ și taxonomic din gramaticile românești;

(b_2) ATRIBUT VERBAL, marcând doar apartenența ca înțeles la paradigma verbală[289];

(b_3)ATRIBUT ADJECTIVAL, marcând doar comportamentul flexionar de tip adjectival.

1. Susținem interpretarea acestui atribut ca fiind ADJECTIVAL bazându-ne pe următoarele:

(1) Distincția *participiu* "verb" / *participiu* "adjectiv[290] este în foarte multe situații problematică, încât granița mișcătoare dintre cele două «valori» s-ar reflecta și în distincția, la fel de aproximativă, între atribute[291].

---

[288] Adică exprimă o însușire în sensul strict al cuvântului.

[289] În mod asemănător, același participiu, dar numai cu sens pasiv, este considerat verb în cadrul unei diateze pasive. (Despre predicatul exprimat prin verb la diateza pasivă spunem că este predicat verbal, nu nominal.

[290] Se cuvine subliniat că nu numai participiul pasiv are înțeles verbal.

[291] O denumire a atributului prin specificul formei verbale (= atribut participial) n-ar rezolva problema. Mai mult, ar reclama denumiri similare și pentru celelalte atribute (atribut gerunzial, atribut infinitival, atribut ... «supinal»).

Scanned with OKEN Scanner

(2) În cele din urmă, adjectivul este ceea ce este, adică .. adjectiv, nu atât prin faptul că exprimă însușiri, cât prin aceea că SE ACORDĂ în gen, număr și caz cu un substantiv (substitut). (Nu toate cele pe care le numim adjective exprimă însușiri propriu-zise (vezi, de ex., adjectivele pronominale.)

NOTĂ. Într-un cuplu precum *oameni* **suferind** *de foame / oameni* **suferinzi** *de foame*, înțelesul este în esență același, doar forma diferențiază verbul de adjectiv, în particular, absența / prezența acordului.

(3) Luat în sine, așa-numitul *participiu* "verb" nu are nici o trăsătură specifică și exclusivă care să-l opună net adjectivului, nici măcar complementul de agent, care poate apărea și pe lângă adjective "neparticipale" (vezi adjectivele în *–bil*: *soluție* p r e f e r a b i l ă **de către oricine**), după cum, același complement de agent nu apare pe lângă orice participiu "verb" (vezi, de ex., *individ* **căzut** *din lună*).

(4) Are în schimb caracteristicile adjectivului[292], dintre care cea fundamentală adjectivului – ACORDUL în gen, număr și caz.

Acesta, acordul, devine mijlocul său de subordonare, unul, repetăm, tipic adjectival, nicidecum verbal. (Atributele verbale se subordonează fie prepozițional, fie prin însuși modul nepersonal: *dorința* **de a învăța**, *porumb* **de cules**, *oameni* **rătăcind** *prin ceață*.)

(5) Indiferent de înțeles gramatical, putem numi acest participiu ADJECTIV PARTICIPIAL, formulare în care se marchează explicit atât comportamentul flexionar, cât și «originea» acestui adjectiv.

1.1. O dată încadrat la adjectiv, participiul nu se analizează ca verb (tranzitiv / intranzitiv, personal / impersonal, conjugare), ci ca adjectiv – număr, gen, caz (prin acord cu substantivul) și, în anumite situații, grad de comparație (intensitate).

Ca adjectiv, participiul aparține grupei adjectivale cu patru forme flexionare (*iubit-*∅, *iubit-***ă**, *iubiț-***i**, *iubit-***e**).

Cum nu există adjective participiale care să nu aibă patru forme flexionare, această informație nu este strict necesară în analiza adjectivului.

---

[292] Vezi SMLRC, p. 211-212. Pentru o examinare de ansamblu a participiului, vezi Drașoveanu, 1997, p. 135-141.

Scanned with OKEN Scanner

T 78 APOZIȚIE – NOMINATIV / ACELAȘI CAZ CU ANTECEDENTUL

A. STRUCTURI - TIP:

Am discutat c u I o n, **amicul** *tău.*
Am discutat cu I o n, **cu amicul** *tău.*

B. SOLUȚII:

amicul = apoziție în nominativ
cu amicul = apoziție în acuzativ

C. COMENTARIU

0. În legătură cu apoziția, la nivelul analizei gramaticale elementare se comit de regulă două tipuri de greșeli: (a) necunoașterea cazului și, de aici, interpretarea lui eronată, când nominativ, când alt caz, fără o motivație propriu-zisă; (b) confuzia cu funcția antecedentului. Cele două greșeli se explică prin necunoașterea esenței apoziției și a modului său de construcție:

1. Din punctul de vedere al înțelesului gramatical, apoziția este un fenomen sintactic aparte, caracterizat prin aceea că stă pe același plan cu termenul căruia îi urmează, numit tocmai de aceea ANTECEDENT, adică se «referă» la unul și același obiect (= coreferențialitate sau identitate referențială). Astfel, în exemplul I o n, **portarul** *echipei noastre, a avut un accident*, termenul antecedent (*Ion*) și apoziția (*portarul*) denumesc una și aceeași persoană.

De aceea spunem că apoziția este o reformulare, o explicitare cu alte cuvinte a antecedentului, fapt care și permite eliminarea apoziției fără a dezorganiza enunțul.

Se vede astfel că apoziția nu este un determinant propriu-zis al substantivului, unul care să-i reducă sfera de referință, cum o face un atribut oarecare, ci, ca fapt explicativ, este un echivalent al antecedentului, ipostaza «parantetică»[293] a acestuia, ceea ce înseamnă că de fapt apoziția

[293] Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 120-122.

Scanned with OKEN Scanner

nu este funcție propriu-zisă. (De aceea este impropriu a numi antecedentul apoziției termen regent.)[294]

2. Combinând CONȚINUTUL și modul de CONSTRUCȚIE, gramaticile vorbesc de două tipuri de apoziții: (a) DETERMINATIVE (în conținut) și NEIZOLATE (ca mod de construcție) și (b) EXPLICATIVE (în conținut) și IZOLATE (ca mod de construcție)[295]. Cu toate acestea, gramaticile românești, mai cu seamă cele școlare, încadrează apoziția de regulă la atribut, ca o subspecie aparte a acestuia (= atribut «apozițional»).

În același timp, sunt asimilate apoziții și fenomene de limbă ce nu au caracter explicativ, parantetic, fapt evidențiat atât în planul conținutului gramatical (= sunt atribute, determinanți ca atare), cât și în cel al modului de construcție (= nu se izolează pri npauze/virgule).

2.1. Apozițiile DETERMINATIVE, după cum le arată și numele, sunt atribute propriu-zise și se exprimă de regulă prin substantive proprii sau asimilabile lor: *râul Mureș, strada Coșbuc, bădița Vasile, mătușa Mărioara, doctorul Popescu, romanul Ion, anul 1907, ora 5* etc.

Apoziția determinativă nu este izolată prin nici un semn de punctuație. (Adesea apoziția determinativă este numită, tocmai pentru a-i evidenția caracterul neexplicativ, adică... neapozițional, FALSĂ APOZIȚIE.). Din punct de vedere sintactic, apozițiile determinative sunt atribute propriu-zise, numite, datorită cazului nominativ în care stau, atribute substantivale NOMINATIVALE.[296]

2.2. Apozițiile EXPLICATIVE (sau propriu-zise) au drept conținut explicarea termenului din față (= antecedent).Ele sunt întotdeauna izolate în scris prin perechea de virgule sau alte semne grafice echivalente (pereche de liniuțe, două puncte și virgulă sau punct, paranteze): I o n, **prietenul** *meu, a avut un accident; Mi-a adus mai multe* l u c r u r i: *două* **pixuri, un ghiozdan** *și* **un penar**[297]**.**

---

[294] Vezi **3.a.**

[295] Apoziția este una dintre cele mai controversate probleme ale sintaxei românești, al cărei statut gramatical rămâne până în prezent neunitar interpretat, atât la nivelul esenței grmaticale (funcție, nonfuncție, subordonată, coordonată, în relație de tip special), cât și în privința fenomenalizărilor și a modului de construcție (numai pe lângă substantiv sau pe lângă orice parte de vorbire, numai izolată sau și neizolată, cu referire la un cuvânt ca parte de vorbire sau ca funcție sintactică etc.). Vezi, pentru discutarea exhaustivă a fenomenului, Hodiș, 1990.

[296] Vezi, Drașoveanu, 1997, p. 122 (vezi și T 76, **1.2.**)

[297] Dacă, altfel decât în manuale, reducem apoziția la poziția explicativă (parantetică), formulările aici date sunt pleonastice: apoziția nu poate fi decât explicativă și izolată, iar apoziție determinativă și neizolată nu există.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Catalizarea trăsăturii explicative, dincolo de semnele izolării (perechea de virgule, perechea de liniuțe etc.), se realizează adesea prin câteva adverbe explicative – *anume, adică, și anume* – antepuse apoziției: *L-am cunoscut* p e I o n , **adică pe amicul tău**.

Din punct de vedere sintactic, acestea sunt apozițiile propriu-zise, adică ipostazele explicative ale termenilor antecedenți. Ele trebuie numite ca atare, adică apoziții, sau, mai puțin propriu, dar în conformitate cu tradiția și terminologia gramaticilor școlare, ATRIBUTE APOZIȚIONALE.

3. După cum apoziția este izolată sau neizolată, cazul este sau poate fi diferit:

3.1. APOZIȚIA NEIZOLATĂ are o singură posibilitate cazuală - NOMINATIV, INDIFERENT de cazul termenului regent: *Cartea* d o c – t o r u l u i (regent – genitiv) **Popescu** (apoziție – nominativ) *a fost mult solicitată; Locuiește* p e s t r a d a (regent – acuzativ) **Eminescu** (apoziție – nominativ).

Faptul că apoziția neizolată nupoate sta în același caz cu regentul, altul decât nominativ, se poate foarte ușor demonstra. Astfel, dacă în *Apele* r â u l u i **Mureș** *trec prin Aiud*, substantivul *Mureș* ar fi în genitiv, asemenea termenului regent (*râului*), el ar trebui să aibă forma *Mureșului*, exemplul devenind: *Apele* r â u l u i, **ale Mureșului**, *trec prin Aiud*. Structura obținută este posibilă, dar evident alta (*ale Mureșului* = apoziție izolată). Interpretare similară: *M-am întâlnit* c u i n g i n e r u l (Ac) **Stamate** (N) (comp. cu *M-am întâlnit* c u i n g i n e r u l (Ac), **cu Stamate** (Ac)).

Se atrage aici atenția asupra pericolului de a interpreta greșit cazlu apoziției ca fiind același cu al termenului regent (G, D, Ac). Or, s-a văzut clar că acesta este nominativ, în mod obiectiv nominativ. (Problema unui «acord» nici nu se pune, întrucât un substantiv nu se acordă cu alt substantiv.)

OBSERVAȚIA 1. Se înțelege că în structuri de tipul: C e t a t e a **Sucevei**, s t r ă z i l e **Clujului**, a p a **Siretului** etc., cuvintele subliniate nu sunt în nominativ, ci în genitiv, marcat clar, nu sunt apoziții neizolate și de altfel n-au nimic comun cu apoziția. (Substantivele subliniate sunt atribute substantivale genitivale.)

OBSERVAȚIA 2. De la nominativul «apoziției neizolate» (= al «falsei apoziții») există două excepții:

(a) «apoziția neizolată" în VOCATIV: *bade* **Ioane**, *nene* **Tudore** ...

(b) «apoziția neizolată» ce are ca termen regent substantivele (cu un comportament morfologic aparte) *domn (doamnă, domnișoară)* și *tovarăș (tovarăși)*, care obligă la o variație cazuală similară: d o a m n a **bibliotecară** (NAc) / d o a m n e i **bibliotecare** (GD) / d o a m n ă **bibliotecară** (V).

Scanned with OKEN Scanner

3.2. Apoziția izolată are două modalități de construcție cazuală, aflate în raport de variație liberă:

(a) în N, indiferent de cazul antecedentului: (a_1) V a s i l e, **colegul** *meu, este fruntaș* (NN); (a_2) *Invenția* l u i V a s i l e, **colegul** *meu, a fost omologată* (GN); (a_3) L u i V a s i l e, **colegul** *meu, i-au venit musafiri* (DV); (a_4) *Discut* c u V a s i l e, **colegul** *meu* (AcV); V a s i l e, **prietenul** *meu drag!* (VN);

(b) în oricare dinter cazuri, dar obligatoriu același cu al antecedentului: (b_1) I o n, **colegul** *meu, este fruntaș* (NN); (b_2) *Cartea* l u i I o n, **a colegului** *meu, a avut un mare succes* (GG); (b_3) L u i I o n, **colegului** *meu, îi place gramatica* (DD); (b_4) P e I o n, **pe colegul** *meu, l-a chemat directorul* (AcAc); (b_5) V a s i l e, **prietene!** (VV). În această situație, apoziția repetă întocmai construcția antecedentului (același caz, aceeași prepoziție).

Identitatea de construcție se recunoaște fie după caz - la GD, acesta fiind marcat într-un fel sau altul, fie după prepoziție - la Ac, obligatoriu repetată la apoziție: *Îi scrie* l u i G i g e l, *prietenului său din copilărie* (D); *L-am întâlnit* î n C r a i o v a, **în** *orașul care*... (Ac cu prepoziție).

Când termenul antecedent este un substantiv cu funcție de complement direct, avem două situații:

(1) Acuzativul este cu morfemul *pe* repetat la apoziție: *L-am revăzut* p e I o n M a t e i, **pe caporalul** *care*...

(2) Acuzativul-complement direct este fără *pe*: *Am recitit* "R ă s c o a - l a ", **romanul** *care...; Mi-a adus două* s c r i s o r i, **una** *de la... și* **alta** *de la...*

Opțiunea pentru NOMINATIV (*romanul, una, alta*), nu acuzativ, se motivează prin (a) tendința generală a limbii noastre de a pune apoziția în nominativ și (b) analogia cu situații similare – substantivele cu formă de NAc din titluri, anunțuri, diverse propoziții nominale neanalizabile sunt interpretate ca nominative. (În general, o formă de NAc în afara unei relații sintactice marcate este în nominativ.)

3.3. În cazul apoziției izolate care «copiază» construcția termenului antecedent (*I-am dat* l u i G i g e l, **amicului meu**...: dativ - dativ) ne întâlnim cu două tipuri de greșeli:

(1) încadrarea greșită a cazului apoziției, respectiv nominativ în loc de cazul regentului, reprodus de apoziție și marcat formal;

(2) nerecunoașterea apoziției, respectiv tratarea ei drept aceeași funcție ca termenul antecedent.

În prima situație nu se recunosc formele de genitiv-dativ ale substantivului, diferite de ale nominativului sau se nesocotește prepoziția.

Scanned with OKEN Scanner

(Există aici și o motivație subiectivă greșită, aceea că apoziția ar sta numai în nominativ.)

În situația a doua, cauza confuziei este absolutizarea modului de construcție. Raționamentul se desfășoară cam în felul următor: dacă substantivul e în genitiv, atunci are funcția de atribut, dacă e în dativ, are funcția de complement indirect, dacă e în acuzativ, are funcția de complement (direct, indirect, circumstanțial). Se nesocotește însă tocmai specificul apoziției, acela de a se referi la una și aceeași realitate cu termenul antecedent. Din această cauză nu este posibilă coordonarea între antecedent și apoziție: *Am discutat* d e s p r e I o a n a, **despre fata** *vecinului* ≠ *Am discutat* d e s p r e I o a n a și d e s p r e f a t a *vecinului*. (*Ioana* și *fata (vecinului)* sunt una și aceeași persoană.) Prin urmare, în exemplul dat, complement indirect este numai *despre Ioana*, nu și *despre fata*.

OBSERVAȚIE. Acordând apoziției funcția termenului antecedent am transformat-o în parte de propoziție coordonată cu antecedentul (parte de propoziție multiplă), ceea ce, am vțzut, se exclude.

4. Spre deosebire de diverse părți de propoziție, a căror topică nu este în general fixă, apoziția stă după termenul explicat, numit, tocmai de aceea, ANTECEDENT.

De regulă, apoziția urmează imediat termenului explicat (E l, **amicul** *meu...*), dar poate fi și despărțită prin mai multe cuvinte, determinanți ai antecedentului, uneori chiar prin propoziții întregi: A m u n p r i e t e n *foarte bun, pe care-l cunoști și tu de pe vremea când eram studenți și mergeam adesea împreună la dans,* **prieten** *care acum s-a mutat la Timișoara.* Greșeala frecvent comisă aici este că nu se sesizează apartenența apoziției la propoziția în care se află termenul antecedent și, de aici, greșeli în segmentarea frazei.

Deoarece între apoziție și termenul antecedent se stabilește un raport de echivalență logico-semantică, ca poziție cei doi termeni sunt PERMUTABILI. O dată cu schimbarea locului se schimbă și rolurile: Ș t e f a n c e l M a r e (antecedent), **domnul** *Moldovei* (apoziție), *a purtat numeroase războaie cu turcii* – D o m n u l *Moldovei* (antecedent), **Ștefan cel Mare** (apoziție), *a purtat numeroase războaie cu turcii.*

OBSERVAȚIE. Deoarece apoziția (= cea reală, izolată) este întotdeauna EXPLICATIVĂ, POZIȚIA ei este obligatoriu ÎN DREAPTA termenului explicat, indiferent de raportul de sfere noționale între ea și termenul explicat. marca explicită a apoziției, obținută, când nu apare, prin catalizare, respectiv adverbele *adică, anume, și anume,* ne obligă la această interpretare. De aceea, într-un enunț

Scanned with OKEN Scanner

ca *Hoțul a furat banii, bijuteriile și aparatele*, [adică] **totul**, apoziție este *totul*, nu substantivele *banii, bijuteriile, aparatele*. Altfel spus, nu credem că apoziția poate sta în stânga termenului explicat. (Pe acesta nici nu l-am mai putea numi ... antecedent, ci ... succedent.)

Scanned with OKEN Scanner

T 79 ATRIBUTIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *A venit la noi* în v a r a **când a fost seceta aceea mare.**
(2) A v e n i t *la noi* **când a fost seceta aceea mare.**

B. SOLUȚII:

(1) *când a fost seceta aceea mare* = atributivă
(2) *când a fost seceta aceea mare* = circumstanțială (de timp)

C. COMENTARIU

0. Problema confuziei între cele două tipuri de subordonate, în speță dinspre atributrivă spre circumstanțiale, se pune de regulă atunci când atributiva se introduce prin ADVERBE RELATIVE (de mod: *cum, precum, după cum*; de timp: *când, de când* etc.; de loc: *unde, de unde, pe unde* etc.), iar în finala regentei se află un SUBSTANTIV cu prepoziție care îndeplinește funcția de COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL: (a_1) *A procedat* în f e l u l **cum a crezut de cuviință**; (a_2) *M-am împrietenit cu el* d i n z i u a **când l-am cunoscut**; (a_3) *S-a plimbat* p r i n l o c u r i l e **unde și-a petrecut copilăria.**

OBSERVAȚIE. În cele de mai jos se presupune că subordonata a fost corect izolată de regentă, respectiv cu bara de despărțire în fața relativului, nu a substantivului: */Am stat pe locul/* [*unde stai tu acum*] (nu */Am stat/* [*pe locul unde stai tu acum*]).

0.1. Sursele confuziei sunt mai multe, dintre care sunt de reținut:
(1) Atributivele în discuție se introduc prin adverbe relative, elemente de relație care, deși nu sunt specifice subordonatelor circumstanțiale (de mod, de timp, de loc), apar frecvent ca introductive ale acestora: (b_1) *A procedat* **cum a crezut de cuviință** (circumstanțială de mod); (b_2) *M-am împrietenit cu el* **de când l-am cunoscut** (circumstanțială de timp); (b_3) *S-a plimbat* **pe unde și-a petrecut copilăria** (circumstanțială de loc).
(2) Se utilizează întrebările *cum, când, unde*, la care răspund, firește, circumstanțialele amintite, nu atributivele. Se ajunge la aceste întrebări pe două căi, în aparență posibile, dar în fapt greșite, fiecare conținând câte o eroare:

Scanned with OKEN Scanner

(a) Întrebarea nu este pusă pe lângă nici un cuvând (ca termen regent), ci ea rămâne «fără adresă»: *Toate acestea s-au petrecut pe vremea* **când încă nu apăruseră mașinile** (*când? – când în nu apăruseră mașinile*).

(b) Întrebarea este pusă, în virtutea obișnuinței, pe lângă verbul din regentă: *Ne vom întâlni în locul* **unde ne-am întâlnit ultima oară** (**Unde** *ne vom întâlni? – Unde ne-am întâlnit și ultima oară*).

1. Deosebirea atributivei de circumstanțiale în aceste condiții se poate face în mai multe feluri.

1.1. Ca «avertisment» reținem faptul că *unde, când, cum* nu sunt cuvinte subordonatoare specializate în a introduce numai circumstanțiale, ci multe alte feluri de subordonate, între care și atributive.

1.2. Operând cu ÎNTREBAREA, aceasta trebuie pusă obligatoriu pe lângă un cuvânt din regentă. (O întrebare «fără adresă» de tip *unde, când, cum* etc. este total neconcludentă.) Avem două posibilități de a pune întrebarea:

(1) Atașată verbului din regentă, aceasta rămâne a unei circumstanțiale: N e – a m î n t â l n i t *în seara* **când a fost meciul acela de pomină** (**Când** n e – a m î n t â l n i t ? → TEMPORALĂ).

În cadrul acestei operații se comite o eroare: la această întrebare răspunde nu numai subordonata, temporala în exemplul dat, ci și un cuvând din regentă (*în seara*), a cărui funcție de circumstanțial de timp este mai presus de orice îndoială. Or, cum nu putem avea și complement circumstanțial (de timp), și subordonată circumstanțială (de timp) pe lângă același verb, fără a fi coordonate între ele, înseamnă că subordonata nu este în mod necesar temporală. Prin urmare nici termenul ei regent nu este verbul.

(2) Atașând întrebarea substantivului, ca celălalt termen regent posibil, aceasta nu mai apare deloc «firească» în forma *când (unde, cum* etc.), ci se impune reformulată (*care, ce fel de*), conducând la atributivă: *Stai* ÎN LOCUL **unde te-am pus** (nu **unde locul?*, ci *în care loc?*).

1.3. Calitatea de atributivă se poate verifica suplimentar prin:

(1) ÎNLOCUIREA adverbului relativ introductiv prin pronumele relativ *care*: *Am stat o noapte* l a h o t e l u l **unde** *ai stat și tu (unde = în care)*;

(2) SUBSTITUIREA întregii subordonate cu un ATRIBUT ADJECTIVAL, de regulă exprimat printr-un adjectiv demonstrativ: *S-au scuturat toți trandafirii* / Î n s e a r a **când ne-am despărțit**: (...Î n s e a r a **când ne-am despărțit** - ... Î n s e a r a **aceea**);

(3) imposibilitatea «mutării» subordonatei în fața termenului regent. Operația are ca rezultat o frază imposibilă în română: *Am trecut și noi prin* s a t u l **unde-ai fost tu profesor** - ***Unde-ai fost tu profesor**, *am trecut*

Scanned with OKEN Scanner

și noi prin s a t u l; *Îmi caut* o z i **când să pot merge la film - *Când să pot merge la film,** *îmi caut o zi.*

La o circumstanțială, în schimb, această mutare este posibilă: *Trece foarte repede timpul* **când ești în vacanță - Când ești în vacanță,** *trece foarte repede timpul.*

OBSERVAȚIE. Se înțelege că despărțirea subordonatei de regentă și interpretarea nu sunt condiționate de poziția față de regentă, postpusă în întregime (*/Nu prea-ți plăcea gramatica pe vremea* (1)/ **[când erai școlar** (2)], sau încadrată de regentă (*/Pe vremea* (2) **[când erai școlar** (1)] *nu prea-ți plăcea gramatica* (2)/.

1.4. Atributiva de acest tip poate apărea și pe lângă substantive care, în regentă, nu au funcție de complemente circumstanțiale: *Am revăzut* l o c u r i l e **unde mi-am petrecut copilăria.**

Interpretarea acesteia drept circumstanțială este mai puțin probabilă datorită imposibilității de a pune o întrebare de tip *unde (când* etc.) pe lângă verbul din regentă. (Funcția subordonatei nu poate intra nici aparent în competiție cu funcția substantivului din regentă.)

1.5. Excesul de precauție în interpretarea unei subordonate ca circumstanțială poate duce și în cealaltă extremă, încadrarea unei circumstanțiale la atributive. În afară de utilizarea greșită a întrebării (*care* pentru *unde, când, cum* etc.), cauza constă în nesocotirea termenului regent – adverb (de loc, de timp, de mod), nu substantiv: I e r i, **când am venit de la stadion,** *m-am întâlnit cu doi amici (*când ieri?).* Sunt pasibile de această confuzie mai cu seamă circumstanțialele introduse prin *când, cum, unde* din grupurile adverbiale *atunci când, acolo unde, așa cum*: *N-ai venit* a t u n c i **când te-am rugat** (*când te-am rugat* = atributivă (greșit) în loc de circumstanțială de timp).

1.5.1. Aceeași interpretare greșită ca atributivă vizează subordonatele concesive situate imediat după un substantiv din regentă perceput greșit, datorită poziției, ca determinat de subordonată: *Lupta pentru o cauză,* **fie ea oricât de nobilă,** *nu justifică și nici nu scuză crima; Greșeala, oricât ar fi de mică, trebuie nepenalizată; Casa, oricare i-ar fi prețul, o cumpăr; Câinele meu, oricum îl iei, este câinele meu.*

Mijloacele de verificare sunt cel puțin două:

(1) În regentă este prezent sau poate fi introdus adverbul *tot (totuși),* care are funcție de complement concesiv și, în același timp, este corelativul concesivei. (Prezența lui *tot (totuși)* avertizează asupra unei concesive «prin apropiere».)

Scanned with OKEN Scanner

(2) Subordonata se introduce prin pronume (adjective pronominale) sau adverbe relative nehotărâte compuse cu *ori-*, conective în mare măsură specializate pe concesive (**Orice-aș face**, *(tot) nu-i mulțumit!;* **Oricine-ai fi**, *nu ține figura*; **Oricât îl certi**, *tot nu rezolvi nimic*; **Oricum o iei**, *n-ai dreptate*).

OBSERVAȚIE. Sensul concesiv «clar», prezența / posibilitatea lui *tot (totuși)* în regentă și existența unui cuvânt subordoantor exclud în același timp o eventuală interpretare a propozițiilor în discuție ca fiind INCIDENTE (cu aspect formal de subordonate)[298].

[298] De altfel, conceptul însuși de INCIDENTĂ (cu aspect formal de) SUBORDONATĂ mai lasă loc unor ajustări și clarificări. (Într-un exemplu ca *Am discutat cu el,* **ce-i drept**, *dar n-am rezolvat nimic.*, incidenta *ce-i drept* («introdusă» prin pronume RELATIV) presupune la origine demonstrativul cu sens neutral *ceea*, ca apoziție rezumativă și termen regent al atributivei introduse prin *ce.*)

Scanned with OKEN Scanner

T 80 COMPLEMENT INDIRECT / COMLEMENT DIRECT (CI / CD)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Copiii îi* s u p ă r ă *câteodată* **pe părinți.**
(2) *Copiii* s e s u p ă r ă *câteodată* **pe părinți.**

B. SOLUȚII:

(1) *pe părinți* = complement direct (CD)
(2) *pe părinți* = complement indirect (CI)

C. COMENTARIU

0. Problema confuziei celor două complemente se pune în situația când au întrebări comune (*pe cine* sau *ce*) și construcții identice sau asemănătoare (realizările prin "*pe* + Ac", verbe la infinitiv, gerunziu).

0.1. Deosebirea înte ele se face prin rapșrtare la calitățile termenului regent. Indiferent dacă întrebarea este *pe cine* sau *ce*, termenul regent este examinat conform unui set de patru trăsături, negative toate, pe care le numim RESTRICȚII. Dacă verbul regent le respectă pe toate patru, complementul este direct, iar dacă le încalcă, pe una sau mai multe, complementul este indirect. (Notăm cu [-] respectarea restricției, respectiv cu [+] încălcarea restricției.)

1. Cele partu RESTRICȚII ([-]) / încălcări de restricții ([+]), asociate cu interpretările aferente - [+ CD] / [- CD], adică [+ CI] - sunt următoarele:

I. Verbul regent să nu fie intranzitiv:

V_{reg} [-intrz] / V_{reg} [+intrz] → [+ CD] / [+ CI];

II. Verbul regent să nu aibă alt CD:

V_{reg}[- CD] / V_{reg} [+ CD] → [+ CD] / [+ CI];

III. Verbul regent să nu fie la diateza reflexivă cu pronume în acuzativ (*mă, te, se* etc.).

V_{reg} [- refl Ac] / V_{reg} [+ refl Ac] → [+ CD] / [+ CI];

IV. Verbul regent să nu fie la diateza pasivă:

V_{reg} [+ pas] / V_{reg} [- pas] → [+ CD] / [+ CI].

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Nu se supun restricțiilor II, III, IV verbele bitranzitive (vezi T 52).

Se înțelege că încălcarea unei restricții face de prisos examinarea celorlalte.

Dăm mai jos exemple cu "încălcări" ale fiecăreia dintre restricții, toate având aceeași consecință: complementul este indirect, nu direct. Exemplele sunt grupate în două serii, după cum întrebarea este *pe cine* sau *ce*.

1.1. Întrebare: *pe cine?*

(1) N u c o n t a ț i **pe mine (pe Gigel, pe el, pe oricine).** Încalcă restricția I: V_{reg} [+ intrz.] → nu CD, ci CI (comp. cu L – a c ă u t a t **pe Gigel:** CD). Alte asemenea verbe: *a paria, a miza* + câteva locuțiuni verbale echivalente sau nu cu ele: *a pune pariu, a pune rămășag, a pune ochii, a pune mâna.* (Acestea din urmă au în interior un substantiv în acuzativ care consumă valența de tranzitivitate.)

OBSERVAȚIA 1. Dublarea complementului direct prin propnume personal neaccentuat (*mă, te, îl* etc.) nu contează ca alt complement direct.

OBSERVAȚIA 2. Verbelor intranzitive ([+ intrz.]) le sunt asimilate, ca termeni regenți, și unele construcții cu *a fi*, participii și adjective din familii flexionare verbale: M i – e c i u d ă (n e c a z etc.) **pe tine** (nu CD, ci CI); *Mașina* c u m p ă r a t ă (v â n d u t ă, s c h i m b a t ă etc.) **pe *cei doi* boi...** (nu CD, ci CI); E f u r i o s (n e r v o s, m â n i o s etc.) **pe *toți* prietenii** (nu CD, ci CI).

(2) N u d ă *doi bani* **pe tine (pe nimeni)**[299].

(a) Respectă restricția I: (*a da* = [- intrrz]).

(b) Încalcă restricția II: V_{reg} [+ CD] (*bani* = CD pe lângă *nu dă*) → nu CD, ci CI (compl. Cu **Pe tine** n u t e v e d e).

OBSERVAȚIA 1. Construcția "verb + *ceva* + *pe cineva*" caracterizează așa-numitele verbe "ale schimbului": *a da, a oferi, a schimba, a primi, a vinde, a ctpțta, a cumptra* etc. Când complementul cu *pe* (CI) se exprimă prin substantive care denumesc inanimate, *pe cine* devine *pe ce*, iar confuzia CD / CI este mai puțin probabilă: *A schimbat casa* **pe-o mașină** (**pe ce** a s c h i m b a t *?*).

---

[299] Prezintă mai mică importanță faptul că gruparea *a da doi bani* (pe ...) este / poate fi considerată locuțiune verbală. În acest din urmă caz, ea este asimilabilă celor de tip *a pune pariu (pe ...).*

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAŢIA 2. Prepoziţia *pe* este echivalentă (şi se poate înlocui) cu *pentru, contra, în schimbul* etc., toate fiind prepoziţii excluse din construcţia complementului direct: **Pe casetofon** a m p r i m i t *o sumă rezonabilă (pe casetofon= pentru casetofon = în schimbul casetofonului)*[300].

OBSERVAŢIA 3. În situaţii de felul celei de mai sus, când avem două complemente, în aparenţă amândouă directe, totdeauna cel cu *pe* va fi indirect (CI), iar cel fără *pe* (acuzativ neprepoziţional) va fi direct (CD), niciodată invers. Dacă ambele sunt cu *pe*, complementul direct va fi cel dublat prin pronume personal neaccentuat în acuzativ.

OBSERVAŢIA 4. Asimilabile acestei situaţii (verbul regent are deja un CD) sunt unele construcţii cu *a avea (a avea ură, necaz, draci* etc. *pe...*).

(1) S – a s u p ă r a t **pe mine (pe prieteni, pe Ion** etc.).

(a) Respectă restricţia I (*a supăra* = tranzitiv, adică [- intrz]).

(b) Respectă restricţia II (*a supăra* nu are alt CD).

(c) Încalcă restricţia III: V_{reg} [+ refl Ac.] (*se* = pronume reflexiv în Ac) ⇒ nu CD, ci CI (comp. cu *Şi* **pe mine** *mă* s u p ă r ă *măseaua*).

OBSERVAŢIA 1. Construcţia "verb reflexiv + *pe cineva*" (întrebare: *pe cine?*) caracterizează aşa-numitele verbe ale «adversivităţii afective»: *a se supăra, a se mânia, a se înfuria; a se enerva, a se şoca, a se întrista* etc. În aceeaşi situaţie sunt: *a se baza, a se bizui, a se întemeia* etc.

OBSERVAŢIA 2. Dacă acest CI se exprimă prin substantive care denumesc inanimate, întrebarea devine *pe ce* şi, din nou, probabilitatea de confuzie cu CD scate (N u t e s u p ă r ă **pe lucruri**).

(4) *Vina* a f o s t d a t ă **pe tine**.

(a) Respectă restricţia I (*a da* = tranzitiv, adică [- intrz]);

(b) Respectă restricţia II (*a da* nu are alt CD);

(c) Respectă restricţia III (*a da* nu este la diateza reflexivă în acuzativ);

(d) Încalcă restricţia IV: V_{reg} [+ pas] (*a fost dată* - verb la diateza pasivă) → nu CD, ci CI (comp. T e – a d a t *şi* **pe tine** *afară de la oră?*).

OBSERVAŢIE. Construcţia "verb la diateza pasivă + *pe cineva*" (întrebare: pe *cine?*) apare la verbele "schimbului" (*a oferi, a vinde* etc.).

---

[300] De aceea *pe* este prepoziţie, nu morfem (al acuzativului). *Pe* din construcţia oricărui CI este prepoziţie (Ac_3).

Scanned with OKEN Scanner

1.1.1. Verificând nerespectarea restricțiilor prin care se elimină CD, se constată că, în fapt, de fiecare dată poate fi încălcată o singură restricție, nu două sau mai multe, ele excluzându-se reciproc. În acest sens spunem că e suficientă o singură "încălcare" pentru a avea CI, nu CD.

Astfel, dacă verbul regent este intranzitiv (V_{reg} [+ intrz] - restricția I), automat nu se mai pune problema celorlalte trei restricții (II – de a nu avea un alt CD, III – de a fi la diateza reflexivă sau IV – de a fi la diateza pasivă), căci verbele intranzitive nu pot trece la aceste diateze. (Nu avem în vedere reflexivul impersonal de tipul: *se vine, se pleacă, se călătorește* etc.)

La fel, dacă verbul regent are deja un CD (V_{reg} [+ CD] - restricția II), el nu mai poate fi intranzitiv (restricția I), nici la diateza reflexivă în acuzativ (restricția III) și nici la diateza pasivă (restricția IV).

În sfârșit, un verb la diateza reflexivă în acuzativ (V_{reg} [+ refl Ac] - restricția IV) nu poate fi intranzitiv, ci intranzitivizat, nu poate avea CD și, firește, nici nu mai poate fi la diateza pasivă.

1.1.2. Proba suplimentară pentru calitatea de complement indirect prepozițional, nu direct, în cazul încălcării vreuneia dintre restricții, o constituie IMPOSIBILITATEA DUBLĂRII prin pronume personal neaccentuat în acuzativ, indiferent de poziție: N u m i z a ț i **și pe mine** (nu și: * *Nu* **mă** *și* m i z a ț i **pe mine**; comp. cu N u **mă** n u m ă r a ț i *și* **pe mine**); S – a s u p ă r a t **pe mine** (nu și: ***Mă** s – a s u p ă r a t *pe mine*; comp. cu **Mă** s u p ă r ă *și* **pe mine** *atitudinea lui*).

1.2. Întrebare: *ce?*

Problema deosebirii celor două funcții se pune în aceiași termeni, cu mențiunea că de fapt această întrebare (*ce?*) este greșit pusă, iar posibilitatea reformulării ei (*ce?* → *de ce?, la ce? , în ce?* etc.) constituie un argument în plus că nu e vorba de CD, ci de CI.

În această situație (*ce?* → CD sau CI) se află o serie de realizări verbale ale celor două funcții, cel mai adesea infinitivul și, mai rar, gerunziul și supinul. (În fapt nu e vorba de complemente propriu-zise, ci de contrageri ale completivei directe și indirecte.)

De remarcat pentru toate exmeplele date mai jos este faptul că infinitivul fără prepoziție se găsește în variație liberă cu cel prepozițional[301], varianta uzuală azi fiind cea cu prepoziție. Se înțelege că în această

---

[301] Se obișnuiește a se numi infinitivul cu *a* infinitiv fără prepoziție, iar cel cu *a* + prepoziție (*pentru, în, spre* etc.), infinitiv cu prepoziție. În fața unui infinitiv, *a* este marcă a acestui mod, un AFIX MOBIL, asemenea unui auxiliar (vezi LRC, 1985, p. 231). Uneori, greșit, infinitivul fără *a* este numit și infinitiv scurt, iar cel cu *a*, infinitiv lung, în loc de infinitiv sintetic / infinitiv analitic. (Infinitiv "lung"

Scanned with OKEN Scanner

ultimă situație (infinitv cu prepozițiile *de, la, pentru* etc.) confuzia CD / CI este mai puțin probabilă, întrucât puțin probabilă este punerea întrebării *ce*.

(1) Încalcă restricția I, adică termenul regent este INTRANZITIV sau ATRANZITIV: *Este* i n c a p a b i l **a face** *un lucru util* (comp. cu *Este* i n c a p a b i l **de a face** *un lucru util*); *Sunt* d i s p u s **a** *mă* **întoarce** *imediat* (comp. cu *Sunt* d i s p u s **de a** *mă întoarce imediat*); *Îi* e s t e t e a m ă (j e n ă, f r i c ă, r u ș i n e etc.) **a** *mai* **scoate** *un singur cuvânt* (comp. cu î i e t e a m ă **de a** *mai* **scoate** *un singurcuvânt*).

În toate exemplele date, cuvintele subliniate sunt COMPLEMENTE INDIRECTE, nu directe (CI, nu CD).

(2) Încalcă restricția II, adică verbul tranzitiv ARE deja UN COMPLEMENT DIRECT: *Mă* î n d e a m n ă (*mă* o b l i g ă, *mă* î m p i n g e etc.) **a lua** *o decizie pripită* (comp. cu *Mă* î n d e a m n ă **la a lua** *o decizie pripită*). Cuvintele subliniate sunt complemente indirecte, nu directe.

(3) Încalcă restricția III, adică verbul este la DIATEZA REFLEXIVĂ (cu pronume în acuzativ): S e t e m e **a face** *acest lucru; Tocmai* m ă p r e g ă t e a m **a-ți spune** *că...; M ă g â n d e a m* **a proceda** *altfel* (comp. cu M ă p r e g ă t e a m **de a-ți spune** *că*...). Cuvintele subliniate sunt nu complemente directe, ci indirecte.

(4) Încalcă restricția IV, adică verbul este la DIATEZA PASIVĂ: S u n t o b l i g a t **a** *vă* **atrage atenția...**; S u n t e ț i i n v i t a t **a lua parte** *la întrunirea noastră* (comp. cu S u n t o b l i g a t **la a** *vă* **atrage atenția...**).

Cu funcție de complement direct, infinitivul apare destul de rar: Î n c e p e **a striga** *după ajutor; Abia acum* î n v a ț ă **a conduce** *mașina*; N u p o a t e **reține** *totul*.

Rare sunt de asemenea fenomenalizările prin supin: S - a s ă t u r a t (s - a p l i c t i s i t, s - a l ă s a t, s - a a p u c a t etc.) **de învățat** (CI, nu CD, întrucât verbul este reflexiv în acuzativ). (Comp. cu A t e r m i n a t **de cules** *porumbul – de cules* = CD).

Și mai rar este gerunziul cu funcție de CD sau CI: S i m t **apropiindu-se** *cineva* (CD); S - a p l i c t i s i t *tot* **auzindu-l** *cum se lamentează* (CI, pentru că verbul este reflexiv).

---

este numai cel cu *–re* (*lucrare, mâncare, venire* etc.), care, în româna actuală, excluzând câteva expresii (*dormire-ar, închinare-aș, fire-ar* ...) este numai substantiv, nu și verb. Prin urmare, în cadru paradigmei verbale actuale nu mai avem opoziția infinitiv lung / infinitiv scurt, căci infinitul ca verb este fără *-re*, adică numai ... scurt.)

Scanned with OKEN Scanner

T 81 COMPLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (I)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *S-a supărat* **pe cine nu era cazul.**
(2) *A sancționat* **pe cine nu era cazul.**

B. SOLUȚII:

(1) *pe cine nu era cazul* = completivă indirectă
(2) *pe cine nu era cazul* = completivă directă

C. COMENTARIU

0. Cel puțin teoretic, problema confuziei COMPLETIVĂ DIRECTĂ / COMPELTIVĂ INDIRECTĂ, în afară de gradul sporit de frecvență, se pune în aceiași termeni ca la nivelul propoziției (complement direct / complement indirect – vezi T 80) și se explică prin necunoașterea sau nesocotirea regimului tranzitiv / intranzitiv(izat) al termenului regent. Ca principiu de lucru se preferă regimului verbal utilizarea întrebărilor. Or, prin acestea putem doar APROXIMA un GRUP DE SUBORDONATE, nu identifica o subordonată, deoarece întrebările sunt fie comune, fie greșit puse.

Cum în practica analizei gramaticale elementare se face în primul rând apel la întrebări, de la acestea plecăm și în comentariul de mai jos.

0.1. Asemenea complementului indirect echivalent, completiva indirectă are două tipuri de întrebări:

(1) **Cui**, pentru completiva indirectă corespunzătoare complementului indirect în dativ: *Se adresează întotdeauna* **cui nu trebuie**; *Dă informații* **oricui îl solicită** (comp. cu *Dau o carte* **colegului** *meu; Scriu o scrisoare* **mamei**). În principiu, acest tip de completivă indirectă nu pune probleme în analiză, întrucât nu are cu ce se confunda. (Nu există altă subordonată care să răspundă la întrebarea *cui*).

OBSERVAȚIE. Completiva indirectă corespunzătoare complementului indirect prepozițional în genitiv (*Au votat* **contra cui nu trebuia** – comp. cu *Luptăm* **împotriva fumatului**) este foarte rară și de aceea nu este reținută aici.

Scanned with OKEN Scanner

(2) PREPOZIȚIE + **cine** sau **ce** (*despre cine (despre ce), de cine (de ce), pentru cine (pentru ce)* etc.): *A cumpărat bicicleta* **pentru cine o merită cu adevărat**; *Nu se interesează* **nici de cine i-i apropiat**; *Nu se gândește* **la cine crezi tu**; *Eram încredințat* **că nu i s-a întâmplat nimic grav**.

1. Întrebările pe bază de *cine (despre cine, de cine, pentru cine* etc.) se pun de regulă corect și fără dificultate, conducând aproape fără echivoc la completiva indirectă. (Pentru cele de tip "prepoziție + *ce*", vezi T 82.)

Singura întrebare pe bază de *cine* comună completivei indirecte și completivei directe este *pe cine*, situație în care deosebirea între cele două subordonate nu se poate face nicidecum prin întrebare, ci numai prin examinarea termenului regent. Întrcuât această întrebare aparține în primul rând completivei directe (*A invitat la expoziție* **pe cine i-i prieten**), apariția ei pentru completiva indirectă este un fapt aparte. O întâlnim pe lângă două tipuri de verbe:

1.1. Ale «adversității afective», utilizate cu pronumele reflexiv în acuzativ sau la participiu (cu valoare adjectivală): *a se supăra (a fi supărat) pe..., a se înfuria (a fi înfuriat) pe..., a se mânia (a fi mâniat) pe..., a se enerva (a fi enervat) pe...:* N u t e î n f u r i a **pe cine nu e cazul;** E s t e s u p ă r a t ă **pe oricine nu-I de acord cu părerile lui**.

Fiind verbe monotranzitive, când sunt însoțite de pronume reflexiv în acuzativ sau trecute la participiu, ele se intranzitivizează și ca atare nu mai pot avea în subordine nici complement direct (vezi T 80) și nici completivă directă. Cum cea mai apropiată prin construcție și sens de completiva directă este completiva indirectă, subordonata aici în discuție este O COMPLETIVĂ INDIRECTĂ.

OBSERVAȚIE. Același regim îl au și adjectivele aparținând aceleiași familii flexionare sau cu înțeles asemănător: *nervos, furios, mânios, ciudos* etc.: *E un tip* n e r v o s **tocmai pe cine îl ajută.**

1.2. Verbe intranzitive construite cu prepoziția *pe: a miza pe.., a paria pe..., a conta pe...* etc. și câteva locuțiuni: *a pune pariu, a pune rămășag, a pune ochii, a pune mâna*: C o n t a ț i *și voi* **pe cine cred eu?**

Scanned with OKEN Scanner

T 82 COMPLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (II)

A. STRUCTURI - TIP:

(1) *Vă asigur* **că aţi întârziat.**
(2) *Constat* **că aţi întârziat.**

B. SOLUŢII:

(1) *că aţi întârziat* = completivă indirectă
(2) *că aţi întârziat* = completivă directă

C. COMENTARIU

0. Problema propriu-zisă a confuziei COMLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ se pune în cazul în care completiva indirectă răspunde la întrebări de tip "prepoziţie + *ce*" (*de ce, despre ce, la ce, cu ce* etc.), întrebări care ocupă o poziţie mai «fragilă» în cadrul analizei practice, în sensul că intră adesea în concurenţă cu întrebarea *ce* şi în mod eronat se dă câştig de cauză acesteia din urmă, iar prin ea completivei directe în locul celei indirecte. De fapt, nu s-ar putea spune că în mintea celui ce analizează greşit are loc, în momentul formulării întrebării, o alegere propriu-zisă, conştientă şi argumentată, între *ce* şi *de ce (la ce, cu ce* etc.), ci e vorba mai degrabă de un mecanism inconştient, cel al minimului efort, aici în sensul utilizării întrebării celei mai simple (*ce*) şi mai «la îndemână».

Consecinţa imediată este interpretarea greşită a completivei indirecte drept completivă directă: *Nu-mi dau seama* **unde am greşit** (**Ce** *nu-mi dau seama?* → completivă directă; întrebare corectă: **De ce** *nu-mi dau seama?* → compeletivă indirectă).

Confuzia se face de regulă în unisens, respectiv se interpretează greşit completiva indirectă drept completivă directă nu şi invers.

OBSERVAŢIE. Se înţelege că o subordonată care răspunde la întrebarea *ce* pune problema de a fi completivă directă sau completivă indi- rectă numai după ce, potrivit legii priorităţilor (vezi mai jos), nu poate fi predicativă sau subiectivă.

Scanned with OKEN Scanner

0.1. În principiu dispunem de trei mijloace de aproximare și verificare a calității de completivă indirectă / comlpetivă directă a unei subordonate care răspunde – sau «pare» că răspunde – la întrebarea *ce*, mijloace de altfel complementare: corectitudinea întrebării (*ce*), transformarea în parte de propoziție corespondentă și examinarea regimului tranzitiv / intranzitiv(izat) al regentului. (Deși certitudinea interpretării corecte ne-o dă numai ultimul mijloc, le examinăm sumar și pe celelalte două)

1. Verificarea CORECTITUDINII întrebării *ce*: ori de câte ori o subordonată permite reformularea întrebării *ce* în "prepoziție + *ce*" (*la ce, de ce, pentru ce* etc.), ca și cum ambele întrebări ar fi posibile, are câștig de cauză întrebarea mai concretă, adică cea cu prepoziție și, o dată cu aceasta, completiva indirectă. Testarea succesivă a posibilelor «echivalențe», false de altfel, ale întrebării *ce* se realizează operațional rapid, întrucât inventarul întrebărilor de tip "prepoziție + *ce*" este redus: [ce] → [de ce], [la ce], [despre ce], [pentru ce], [cu ce], [asupra a ce], [de la ce]. Statistic, cel mai adesea se pune (greșit) întrebarea *ce* în locul lui *de ce* și *la ce*. (Prin semnul → înțelegem aici "se reformulează ca" sau "rezultă".)

Exemple:

(1) [ce] → [de ce] → completivă indirectă (nu directă) *Nu sunt sigur* **că pot veni**; *L-a acuzat* **că e un impostor**; *Ai grijă* **să nu răcești**; *Eram convins* **că n-are dreptate**; *Se pregătise de mult* **să-ți spună asta**.

(2) [ce] → [la ce] → completivă indirectă (nu directă): *Prietenii te-au îndemnat* **să faci așa ceva?**; *Nu mă obliga* **să-ți zic vreo două**; *Am fost silit de împrejurări* **să iau această hotărâre**; *Nu se pricepe* **să facă nimic**; *S-a hotărât* **să abandoneze lucrarea**; *Nu mă opun* **să plecăm chiar acum.**

(3) [ce] → [pentru ce] → completivă indirectă (nu directă): *Mulțumește părinților tăi* **că te-au crescut mare și voinic**.

(4) [ce] → [de la ce] → completivă indirectă (nu directă): *Nu mă poți împiedica* **să nu fac asta**.

(5) [ce] → [asupra a ce] → completivă indirectă (nu directă): *A stăruit în repetate rânduri* **să-i facem o vizită**; *În sfârșit se lămurise* **că nu mai are nimic de pierdut.**

Acest criteriu al transformării întrebării *ce* în "prepoziție + *ce*", deși practic prin rapiditate, prezintă neajunsul de a îndrepta confuzia completivă directă / completivă indirectă în sens invers. Altfel spus, dacă în mod sigur nu vom interpreta o completivă indirectă drept directă, este posibil în schimb să interpretăm o completivă directă drept o completivă indirectă. Așa, de exemplu, potrivit celor de mai sus, în *L-am întrebat* **ce face**, subordonata ar trebui să fie completivă indirectă ([ce] → [despre ce]), când, în realitate, ea este directă.

Scanned with OKEN Scanner

2. TRANSFORMAREA subordonatei în PARTEA DE PROPOZIȚIE corespondentă: în urma acestei operații ajungem la un complement prepozițional, deci indirect, sau neprepozițional, deci direct. Se va vedea cum, de fiecare dată, verbul cere o anumită prepoziție, apariția ei nu a alteia sau a nici uneia, fiind în general previzibilă pentru un vorbitor nativ de română. Spunem în această situație că verbul (adjectivul) are "regim prepozițional"[302]. Prepoziția care apare este aceeași cu prepoziția din întrebarea «reală» a subordonatei. Reluând, pe rând, tipurile de întrebări avem:

(1) *a fi sugir* **de...**, *a acuza (pe cineva)***de...**, *a avea grijă* **de...**, *a fi convins* **de** etc. (*Sunt sigur* **de izbândă**, nu și **Sunt sigur izbândă*, deci complementul indirect, nu direct);

(2) *a îndemna (pe cineva)* **la...**, *a se pricepe* **la...**, *a fi silit (de cineva* sau *de ceva*) **la...** (*Mă îndeamnă* **la perseverență**, nu și **Mă îndeamnă perseverență*, deci complement indirect, nu direct);

(3) *a mulțumi (cuiva) pentru* (sau *de*)... (*Vă mulțumesc pentru atenție*, nu și **Vă mulțumesc atenție*, deci complement indirect, nu direct);

(4) *a împiedica (pe cineva)* **de la...** (*El m-a împiedicat* **de la o faptă** *urâtă*, nu și **El m-a împiedicat o faptă urâtă*, deci complement indirect, nu direct);

(5) *a stărui* **asupra...**, *a insista* **asupra...**, *a se lămuri* **asupra...** (*Am stăruit* **asupra soluției** *date*, nu și **Am stăruit soluția dată*, deci complement indirect, nu direct).

3. Al treilea mijloc de deosebire a celor două subordonate are în vedere statutul verbului regent, definit prin anumite trăsături, numite RESTRICȚII. După cum le formulăm în termeni pozitivi sau în termeni negativi, examinarea începe cu una sau alta dintre cele două subordonate. O dată dovedită una dintre subordonate, se exclude cealaltă.

3.1. Definirea în trăsături pozitive: o subordonată care răspunde la întrebarea *ce*, corect sau fals formulată, va fi COMPLETIVĂ INDIRECTĂ dacă regentul îndeplinește una dintre următoarele condiții: (1) să fie intranzitiv; (2) să aibă deja un complement direct; (3) să fie la diateza pasivă (participiu); (4) să aibă pronume reflexiv în Ac.

Se poate observa că:

(a) Cele patru trăsături mai sus formulate se exclud reciproc: dacă verblu este intranzitiv (1) nu poate avea un complement direct (2) și nici nu poate fi la diateza reflexivă în Ac (4); dacă are deja un complement

---

[302] Legea prepoziției cerute de regent este dată de Drașoveanu, 1980, ca separând complementul indirect prepozițional de celelalte complemente prepoziționale. Vezi și Vulișici Alexanrescu, 1995, p .105-107.

Scanned with OKEN Scanner

direct (2), nu poate fi intranzitiv (1), nici la diateza pasivă (3) sau reflexivă (4) ș.a.m.d.

(b) Într-un fel sau altul, fiecare din cele patru trăsături indică un verb intranzitiv(izat), ceea e explică imposibilitatea completivei directe.

3.1.1. Dăm în continuare cele patru tipuri de completivă indirectă rezultate din trăsăturile (1)-(4), (Tr = termen regent).

(1) T_r= VERB INTRANZITIV: A m i n s i s t a t **să abandonăm această pistă;** A u s t ă r u i t **să-l chemăm și pe el.**

Cel mai adesea apare ca regent un adejctiv (propriu-zis, participial, locuțiune adjectivală), de regulă ca nume predicativ pe lângă auxiliarul predicativ intranzitiv *a fi*: *Nu sunt* d i s p u s ă **să mai stau de vorbă cu el;** *Sunt* m u l ț u m i t **că excursia a reușit foarte bine;** *Sunt* b u c u r o s **că ne-am revăzut;** *Nu ești* î n s t a r e **să reții atâta lucru?**

(2) T_r= verb (tranzitiv) care ARE deja UN COMPLEMENT DIRECT: *Cine* t e – a î n d e m n a t **să faci asta?;** *Colegii* l – a u a c u z a t **că a copiat;** *Nu-* i d u c e *capul* **să facă mai mult.**

OBSERVAȚIA 1. În aceeași situație sunt și locuțiunile verbale în componența cărora intră un substantiv în acuzativ fără prepoziție, care în interior ar avea rol de complement direct: N u – ș i d ă s e a m a **că lucrurile s-au schimbat** (completivă indirectă); A i g r i j ă **să nu răcești;** N – a i v o i e **să mai greșești o dată.** (Locuțiunea verbală *a ține minte* are substantivul *minte* în acuzativ cu prepoziția *în* eliptică și prin urmare este tranzitivă, urmată de o completivă directă: N u ț i n m i n t e **să te mai fi văzut undeva.**)

OBSERVAȚIA 2. Se înțelege că dacă verbul regent este bitranzitiv (*a ruga, a întreba, a învăța* etc. – vezi T 52), el poate avea atât complement direct, cât și completivă directă: T e r o g **să nu mă mai deranjezi;** N e î n t r e b a **pe fiecare ce profesie au părinții;** N u **t e** – a î n v ă ț a t **cum să te comporți?**

(3) T_r= verb la DIATEZA PASIVĂ sau la PARTICIPIU: E r a m c o n v i n s **că era doar o chestiune de moment;** *Candidații* s u n t i n v i t a ț i **să intre în sală.**

OBSERVAȚIE. Verbele bitranzitive rămân tranzitive (= monotranzitive) și la diateza pasivă și deci sunt determinate de o completivă directă: A m f o s t î n t r e b a t **de ce am absentat de la adunare.**

(4) T_r= verb cu PRONUME REFLEXIV în acuzativ: N u n e î n d o i m **că aveți dreptate;** N u s – a g â n d i t **că vom fi și noi acolo;** N u t e t e m i **c-ai s-o pățești** / T e p r i c e p i **să repari aparatul acesta?**

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Verbele bitranzitive au completivă directă și când sunt însoțite de un pronume reflexiv în acuzativ: N u t e – a i î n t r e b a t **de ce te ocolesc prietenii?**

3.1.2. Se vede clar din cele de mai sus (1-4) că o subordonată care răspunde la întrebarea *ce* poate fi completivă directă numai după ce nu este completivă indirectă, încât în legea priorităților completiva directă ocupă ultima poziție: 1. predicativă (*El* a d e v e n i t **ce-a vrut**); 2. subiectivă (N u s e ș t i e **ce-a vrut**); 3. Completivă indirectă (N u – m i d a u s e a m a **ce-a vrut**); 4. Completivă directă (A g ă s i t **ce-a vrut**)[303].

3.2. Există și posibilitatea de a defini mai întâI completiva directă în termeni negativi, adică prin restricții ce privesc termenul regent. În acest caz, completiva indirectă apare ca rezultat al imposibilității de a fi completivă directă, inversându-se pozițiile în legea priorităților: 3. completivă directă; 4. completivă indirectă.

În acest sens, verbul regent al completivei directe trebuie să respecte următoarele restricții: (1) să nu fie intranzitiv, ci, se înțelege, tranzitiv; (2) să nu aibă complement direct; (3) să nu fie la diateza pasivă (particpiu); (4) să nu fie însoțit de pronume reflexiv în Ac.

Pentru calitatea de completivă directă toate cele patru (1-4) restricții sunt obligatorii. Încălcarea uneia dintre ele blochează posibilitatea completivei directe și nici nu mai este nevoie să le verificăm pe celelalte – automat subordonata este comlpetivă indirectă (vezi, în același sens, T 80, **2.2.**). În această succesiune de operații, completiva indirectă este ceea ce rămâne după compeltiva directă.

3.2.1. Marcăm în cele de mai jos cu [+] respectarea și cu [-] nerespectarea restricțiilor formulate pentru completiva directă (1-4). Fie exmplele:

(a) N u v r e a **să te mai vadă**:

(1) = [+]; (2) = [+]; (3) = [+]; (4) = [+]. Respectă toate restricțiile, deci este completivă directă și se exclude completiva indirectă.

(b) M ă a n g a j e z **să termin până mâine lucrarea:**

(1) = [+]; (2) = [+]; (3) = [+]; (4) = [-]. Subordonata nu respectă restricția (4), deci nu este completivă directă, ci completivă indirectă;

(c) N u s u n t o b l i g a t **să răspund la toate întrebările**:

(1) = [+]; (2) = [+]; (3) = [-]. Subordonata nu respectă restricția (3), deci nu este completivă directă, ci completivă indirectă. Restricția (4) nu mai trebuie verificată;

---

[303] Această lege a priorităților este formulată de Drașoveanu, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

(d) M ă s i l e ș t e **să iau măsuri severe:**

(1) = [+]; (2) = [-]. Subordonata nu respectă restricția (2), deci nu este completivă directă, ci completivă indirectă. Restricțiile (3) și (4) nu mai trebuie verificate.

(e) N u i n s i s t a ț i **să vin la meci:**

(1) = [-]. Subordonata nu respectă restricția (1), deci nu este completivă directă, ci completivă indirectă. Restricțiile (2), (3), (4) nu mai trebuie verificate.

Scanned with OKEN Scanner

T 83 PRONUME RELATIV – COMPLEMENT / ATRIBUT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Casa* **în care** s t a u *este din cărămidă.*
(2) *Casa* p e a c o p e r i ș u l **căreia** *se află antena cea mai înaltă este a unui prieten.*

B. SOLUȚII:

(1) *în care* = complement (circumstanțial de loc)
(2) *căreia* = atribut (pronominal genitival)

C. COMENTARIU

0. Problema confuziei de funcții (ATRIBUT / COMPLEMENT) la pronumele relativ se pune mai cu seamă în situația în care pronumele relativ introduce o atributivă, al cărei termen regent (substantiv, pronume, numeral) se află, firește, în stânga, în propoziția numită tocmai de aceea, regentă. Acest termen, numit uneori ANTECEDENT (Ta), este «reprezentat» în subordonată prin pronumele relativ (Rel): P r o p u n e r i l e **pe care** *ți le-am făcut rămân în picioare* (Ta = *propunerile;* Rel = *(pe) care)*; *Am discutat problema în detaliu* c u c e i **care** *au fost de față* (Ta = *(cu) cei;* Rel = *care*); T o a t e **câte** *le-am văzut au fost interesante* (Ta = *toate*; Rel = *câte*).

Greșeala care se comite aici este raportarea pronumelui relativ la antecedent, ca și cum acesta ar fi regentul pronumelui relativ, iar de aici concluzia imediată este că pronumele relativ are funcție de... atribut: S i t u a ț i a **în care** *te afli nu este de invidiat.* Model de raționament greșit: s i t u a ț i a **în care** → *în care* = atribut.

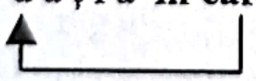

Se nesocotesc aici următoarele:

(1) Pronumele relativ NU DETERMINĂ antecedentul din din regentă, ci, ca orice pronume, îi ține locul. Prin urmare nu se pune problema ca relativul să fie adjectiv (pronominal) relativ. (Vezi, pentru adjectivele pronominale, T 17.)

(2) Ca membru al subordonatei și cu funcție sintactică acolo, pronumele relativ nu-și poate avea termenul regent în altă propoziție, adică nu se

Scanned with OKEN Scanner

poate trece peste bara de despărțire a propozițiilor. Prin urmare, aplicând regula pe exemplul dat: NU *situația* [*în care...*, CI *situația* [*în care...*

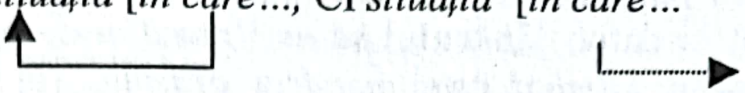

(Relativul se raportează în dreapta, nu în stânga.)

(3) La întrebările *care* și *ce fel de* puse pe lângă substantivul (pronumele) din regentă nu răspunde pronumele relativ, ci propoziția subordonată introdusă prin relativ. Se vede astfel că avem aici o funcție atributivă, în concordanță cu întrebările *care* și *ce fel de*, dar ea nu este a relativului, ci a propoziției introduse prin el (propoziția atributivă).

1. Identificarea funcției relativului în subordonată se face ca la oricare pronume, respectiv după caz, prepoziție și termenul cu care intră în relație, situat în aceeași propoziție cu el.

În practica analizei gramaticale, pentru a face mai «concret» și mai lesne sesizabil înțelesul funcției sintactice exprimate prin relativ, mai exact spus înțelesul lexical pe care se grefează funcția, se recurge adesea la un «artificiu de analiză»: înlocuirea pronumelui relativ cu un substantiv (pronume), în principiu cu antecedentul relativului, cel situat în regentă. A doua propoziție, cea obținută după înlocuire, nesubordonată, firește, se încadrează aceluiași model structural cu fosta subordonată, dar aprioric acceptată ca mai «ușoară», mai «simplă» în privința analizei.

Fie fraza: S c a u n u l **pe care** *stai este șubred*, în care subordonata este *pe care stai*. Înlocuind relativul (*care*) cu antecedentul (*scaun*), obținem propoziția *pe scaun stai* cu aceeași structură ca *pe care stai*. Prin urmare, funcția pe care o are substantivul cu care am înlocuit relativul (*pe scaun*) este aceeași cu a pronumelui relativ înlocuit (*pe care*), respectiv, aici, complement circumstanțial de loc.

1.1. În legătură cu «înlocuirea» și identitatea de funcție trebuie reținute următoarele:

1.1.1. Identitatea de funcție a substantivului «înlocuitor» cu a relativului «înlocuit» nu înseamnă că substantivul antecedent are în regentă aceeași funcție ca relativul în subordonată, ci că substantivul care ar apărea pe poziția relativului ar avea aceeași funcție. Comparând funcția antecedentului (în regentă) cu funcția relativului (în subordonată), putem avea coincidență sau noncoincidență de funcții: T r e n u l (subiect) **care** (subiect) *a plecat este un accelerat*; T r e n u l (subiect) **în care** (complement circumstanțial de loc) *s-a urcat este un accelerat.*

1.1.2. Ca membru al propoziției subordonate, pronumele relativ are caracteristicile formale (caz, prepoziție) impuse de poziția ocupată în acea propoziție. La înlocuire trebuie deci respectată construcția pronumelui relativ, respectiv substantivul (pronumele) înlocuitor să perpetueze cazul

Scanned with OKEN Scanner

și prepoziția relativului înlocuit: *Nu cunosc nici un* t â n ă r **căruia** *să nu-i placă muzica (căruia* = dativ; substantivul (*tânăr*) ca înlocuitor va fi tot în dativ: **tânărului** *să nu-i placă muzica*); L a c u l *în jurul căruia ne-am plimbat este mândria orașului (în jurul căruia* = genitiv cu prepoziție; substantivul (*lacul*) ca înlocuitor va fi tot în genitiv cu prepoziție: **în jurul lacului** *ne-am plimbat*).

Atât cazul, cât și prepoziția relativului sunt determinate în principiu de partenerul său de relație. De aceea, dacă la înlocuire punem substantivul în alt caz sau cu altă prepoziție decât cele ale relativului sau îi reproducem construcția din regentă, propoziția se dezorganizează: B ă i e ț i i **cu care** *se plimbă Ion sunt de vârsta lui*; **cu băieții** *se plimbă Ion*, nu ***băieții** *se plimbă Ion*.

1.1.3. Indiferent de situația din regentă, substantivul cu care înlocuim poate fi articulat sau nearticulat, eventual însoțit și de un determinant, în funcție de situația pe care i-o impune propoziția, astfel încât aceasta (propoziția) să fie corectă gramatical: *Ieri am vizitat* c ă m i n u l **în care** *am locuit ca student*; **în cămin** *am locuit...* (nu ***în căminul** *am locuit...); Ți-am cumpărat bilet* p e n t r u t r e n u l **cu care** *vei pleca la mare;* **cu trenul** *vei pleca...* (nu ***cu tren** *vei pleca...*); *L-am cunoscut* î n z i u a **în care** *și-a luat bacalaureatul*; **în ziua** [aceea] *și-a luat bacalaureatul* (nu ***în ziua** *și-a luat...* și nici ***în zi** *și-a luat...*).

1.2. Din cele de mai sus se poate deduce că pronumele relativ poate avea toate funcțiile pe care în mod obișnuit le are un pronume sau un substantiv. Ilustrăm cu câte un exemplu funcțiile mai frecvente:

(1) SUBIECT: *Bunurile* **care** *ți se cuvin au fost deja expediate (care = bunurile)*;

(2) NUME PREDICATIV: *Din bărbatul înalt și viguros* **ce** *fusese cândva antrenorul său de lupte nu mai rămăsese decât un bătrânel uscățiv și liniștit (ce = (un) bărbat)*;

(3) COMPLEMENT DIRECT: *Toate* **câte** *le-am aflat de la voi sunt bune (câte = toate)*;

(4) COMPLEMENT INDIRECT (în dativ, genitiv cu prepoziție, acuzativ cu prepoziție): *Prietenul* **căruia** *îi scriu este la mare (căruia = prietenului); Colegul* **împotriva căruia** *ai luat cuvântul s-a cam supărat (împotriva căruia = împotriva colegului); Nu-mi mai amintesc toate problemele* **despre care** *am discut*at (despre care = despre probleme);

(5) COMPLEMENT DE AGENT: *Gândiți-vă la oamenii* **de care** *ați fost ajutați în viață (de care = de oameni)*;

(6) complemente CIRCUMSTANȚIALE:

(a) DE LOC: *Orașul* **pe deasupra căruia** *zburăm este Turda (pe deasupra căruia = pe deasupra orașului)*;

Scanned with OKEN Scanner

(b) DE TIMP: *Nu voi uita ziua* **în care** *ne-am cunoscut (în care = în ziua* [aceea]);

(c) DE CAUZĂ: *Boala* **de care** *a murit e nevindecabilă (de care = de boală).*

2. În toate exemplele mai sus date relativul este în raport cu un verb și ca atare funcția de atribut se exclude. De altfel, în marea majoritate a situațiilor relativul este complement (subiect ș.a.), nu atribut. Aceasta nu înseamnă însă că nu poate avea și funcție de atribut. Ea apare într-o singură situație, și anume când pronumele relativ (*care* și, mai rar, *câți, câte, cine*) stă în GENITIV și este subordonat unui substantiv, obligatoriu situat în aceeași propoziție cu relativul: *Deși era vorba de o excursie,* **al cărei** t r a s e u *îl cunoștea în detaliu, o aștepta totuși cu nerăbdare* (**al cărei** t r a s e u = **al excursiei** t r a s e u = t r a s e u l **excursiei**); *Oamenii* în **a căror** f a m i l i e *intrase prin căsătorie erau originari din părțile Aradului* (în **a căror** f a m i l i e = ÎN **a oamenilor** f a m i l i e = î n f a m i l i a **oamenilor**). (Pentru poziția relativului față de substantiv și alte detalii, vezi T 36.) În această situație, pronumele relativ are funcție de atribut pronominal genitival.

3. Dacă pronumele relativ nu are antecedent, înlocuirea relativului, dacă altfel nu poate fi identificată funcția, se face cu orice substantiv (pronume) care, perpetuând construcția relativului înlocuit, este acceptat semantic și gramatical de verbul subordonatei. Fără antecedent pot apărea toate pronumele relative, iar funcțiile sunt aceleași ca la **1.** și **2.**: *Dau cartea* **cui** *îi trebuie* (**cui** = *cuiva (elevului, studentului...)* = complement indirect); *Nu știm* **ce** *este taică-său* (**ce** = *profesor (inginer...)* = nume predicativ); *Nu știm* **a cui** l u c r a r e *va fi premiată* (**a cui** l u c r a r e = **a elevului (elevei...)** l u c r a r e = atribut pronominal genitival).

OBSERVAȚIE. Cu totul alta este situația relativelor (pronume, adverbe) când forma lor cazuală și/sau prepozițională este impusă de regentă (S e p l i m b ă **cu cine** *îi place*) sau comoprtă fenomenul împletirii subordonatei cu regenta, impunând relativului funcție într-o propoziție din dreapta, alta decât cea în care, ca poziție lineară, apare relativul (*Am citit cartea* **pe care** *cred că* o a m *de la tine.*)

Scanned with OKEN Scanner

T 84 ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR *ADJECTIVAL* / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Răspunsul n-a fost considerat* **corespunzător.**
(2) *Nici unul n-a răspuns* **corespunzător.**

B. SOLUȚII:

(1) *corespunzător* = element predicativ suplimentar (adjectiv)
(2) *corespunzător* = complement circumstanțial de mod (adverb de mod)

C. COMENTARIU

0. Elementul predicativ suplimentar (EPS) este o parte SECUNDARĂ de propoziție care (1) ÎNSOȚEȘTE UN VERB, exprimând (2) O CARACTERISTICĂ sau O ACȚIUNE simultană cu acțiunea verbului și (3) REFERITOARE la UN NUME (cu diferite funcții sintactice): S t u d e n ț i i *se întorc* **veseli** *de la cursuri* (exprimă o caracteristică); S t u d e n ț i i *se întorc din excursie* **cântând** (exprimă o acțiune).

0.2. Prin conținut, proveniență și construcție, reflectate în parte și în definiție, se deosebesc două tipuri de EPS: de aspect NOMINAL (= exprimă o caracteristică) și de aspect VERBAL (exprimă o acțiune).

Având în vedere gradul de «dificultate», probabilitatea erorii și criteriile de diferențiere de alte funcții, este reținut în lucrarea de față, ca obiect al analizei gramaticale elementare, numai elementul predicativ suplimentar de aspect nominal, cel mai «simplu» și în același timp cel mai reprezentativ ca esență pentru funcția în discuție. În același timp, în cadrul elementului predicativ suplimentar de aspect nominal deosebim două tipuri, unul ADJECTIVAL și unul SUBSTANTIVAL (pronominal). (Vezi, pentru acesta din urmă, T 85.)

1. Fie exemplul următor: C o p i l u l *s-a întors* **bucuros** *la școală.*

Examinând cuvântul *bucuros,* constatăm următoarele:

1.1. Din punctul de vedere al înțelesului gramatical, *bucuros* exprimă o caracteristică (= însușire) a obiectului denumit prin substantivul-subiect *copilul.* Asemănarea cu atributul și numele predicativ este imediată - comp. cu b ă i a t u l **bucuros** (atribut) și b ă i a t u l *este* **bucuros** (NP).

Scanned with OKEN Scanner

1.2. Din punct de vedere gramatical, cuvântul *bucuros* este un adjectiv subordonat prin acord substantivului *copilul*. Acest acord tipic adjectival (în gen, număr și caz), prin gradul său de evidență, nu mai necesită nici o demonstrație (comp. cu F e t i ț a *se duce* **bucuroasă** *la școală*).

Din nou observăm că EPS are același comportament ca atributul adjectival și numele predicativ adjectival. Explicația o găsim în faptul că toate cele trei funcții se exprimă prin adjectiv, parte de vorbire care nu poate fi decât acordată[304].

1.3. Comparând acum structura în care apare adjectivul–EPS cu structurile în care apar adjectivul-atribut și adjectivul-NP, se observă imediat că apropierea elementului predicativ suplimentar este mai mare de numele predicativ decât de atribut, respectiv:

(1) În timp ce atributul se subordonează substantivului în absența unui verb, numele predicativ și elementul predicativ se subordonează substantivului (- subiect) în prezența obligatorie a unui verb[305].

(2) În același timp, deși apropiat de numele predicativ, elementul predicativ suplimentar se deosebește de acesta prin natura verbului prezent în structură: AUXILIAR PREDICATIV («copulativ») pentru numele predicativ, respectiv VERB PREDICATIV pentru elementul predicativ suplimentar. A se compara: *Fetița mea* e s t e **fericită** (*este* = auxiliar predicativ; *fericită* = NP) cu *Fetița mea* s e j o a c ă **fericită** (*se joacă* = verb predicativ; *fericită* = EPS).

1.4. Raportând conceptul de element predicativ suplimentar la cele de predicat șI nume predicativ, reținem:

(1) Numele predicativ este o componentă a predicatului (numit tocmai de aceea "nominal"). Această calitate o dobândește, în prezența unui *auxiliar predicativ*, care, datorită conținutului lexical-semantic insuficient, NU POATE FORMA SINGUR UN PREDICAT. (Vezi, pentru detalii, T 46). Spunem de aceea că numele predicativ este un CONSTITUENT NECESAR (= obligatoriu) al predicatului (nominal).

Dimpotrivă, elementul predicativ suplimentar are alt statut: întrucât verbul însoțit este PREDICATIV și ca atare FORMEAZĂ SINGUR UN PREDICAT (verbal), elementul predicativ suplimentar NU ESTE O COM- PONENTĂ A PREDICATULUI, nici măcar facultativă sau suplimentară. (Predicatul nu poate avea decât componente necesare.)

Se vede astfel că elementul predicativ suplimentar nu trebuie înțeles ca un fel de «nume predicativ suplimentar», adică «în plus», sau ca un al

---

[304] Vezi, pentru "sistemul triadic" al determinanților substantivului, Drașoveanu, 1982, p. 39.

[305] Vezi, pentru "în prezența / în absența" verbului, Drașoveanu, 1973, p. 269.

Scanned with OKEN Scanner

doilea nume predicativ. (Verbul însoțit fiind predicativ nu are nevoie de nume predicativ.)

(2) Element predicativ suplimentar înseamnă «fost» nume predicativ într-o altă structură și automat altă propoziție, din care auxiliarul predicativ *a fi* a fost suprimat și, în noua structură, nu se subînțelege. Prin urmare o propoziție de tipul *Maria se întorcea* **grăbită** *de la școală,* provine din cuplul de propoziții *Maria se întorcea* și [Maria] *era* **grăbită**.

Reducerea predicatului nominal (*a fi* + NP) din propoziția a doua la elementul predicativ suplimentar presupune, înaintea suprimării lui *a fi*, un STADIU GERUNZIAL al acestuia[306]: *Eleva citește* și [*eleva*] **este atentă** → *Eleva citește* **fiind atentă** → *Eleva citește* **atentă.**

1.5. Din cele de mai sus rezultă clar deosebirile între elementul predicativ suplimentar și celelalte părți de propoziție exprimate adjectival (atributul și numele predicativ).

Confuzia între elementul predicativ suplimentar și complementul circumstanțial de mod, în ciuda lipsei oricăror note comune, se bazează pe trei elemente:

(1) nerecunoașterea adjectivului, în speță interpretarea lui greșită ca adverb de mod;

(2) utilizarea întrebării *cum* și asocierea ei (exclusiv) cu funcția de complement de mod;

(3) raportarea greșită a adjectivului (sau, greșit, a adverbului) la verbul predicativ, ca și cum ar fi un complement.

În realitate, deosebirea elementului predicativ suplimentar de complementul circumstanțial de mod este foarte simplă și implică propriu-zis numai RECUNOAȘTEREA ADJECTIVULUI. Întrucât e puțin probabilă evitarea întrebării *cum*, procedeul practic de identificare a elementului predicativ suplimentar poate fi astfel formulat: orice adjectiv (fără prepoziție) care răspunde la întrebarea **cum** pusă pe lângă un verb predicativ este totdeauna element predicativ suplimentar, niciodată complement circumstanțial de mod[307].

2. Prin raportare la funcția termenului (substantivului sau substitutului) regent, elementul predicativ suplimentar de tip adjectival se divide în:

2.1. DETERMINANT al unui SUBSTANTIV (substitut) în NOMINATIV-SUBIECT: O a m e n i i *se priveau* **nedumeriți**; C o p i i i *se întorc* **zgomotoși** *de la școală* (vezi toate exemplele de până aici.)

---

[306] După Drașoveanu, 1967, p. 240.

[307] "Nici un complement nu se exprimă prin adjective fără prepoziție" – Drașoveanu, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

Acordul adjectivului-EPS cu substantivul-subiect este evident: E l e v u l *își scrie* **liniștit** *temele* – E l e v i i *își scriu* **liniștiți** *temele* – E l e v a *își scrie* **liniștită** *temele* – E l e v e l e *își scriu* **liniștite** *temele*.

Dacă genul și numărul adjectivului «se greșesc» foarte rar în analiză, nu atât datorită faptului că acestea s-ar citi direct de la substantivul cu care se acordă, cât din cauza marcării formale (= prin desinențe) a acestor categorii, CAZUL în schimb este frecvent eronat apreciat, respectiv, ACUZATIV. Explicația se află în aceea că se pune întrebarea *cum* pentru caz, ca și când aceasta ar fi o întrebare a acuzativului. În realitate, la *cum* NU RĂSPUNDE NICI UN CAZ, respectiv nici acuzativul și nici alt caz, deoarece nu este o întrebare pentru caz. În al doilea rând, la adjective, indiferent de felul lor, cazul nu se află prin întrebări, ci se «citește» de la substantivul cu care se acordă. Se vede astfel clar că în situația de față adjectivul stă în nominativ prin acord cu substantivul-subiect în nominativ. În subsidiar notăm că eroarea de caz (acuzativ în loc de nominativ) este potențată și de eroarea de funcție – complement de mod în loc de element predicativ suplimentar. Or, o dată astfel interpretat adjectivul (= complement de mod), analistului îi pare firesc să fie în acuzativ, nu în nominativ.

2.2. DETERMINANT al unui SUBSTANTIV (substitut) în ACUZATIV-COMPLEMENT DIRECT: P e I o n î l *consider* **cel mai harnic** *dintre toți; Am întâlnit* - o *mult* **îmbătrânită**; *Nu* t e-*am văzut niciodată așa* **nervos**; V ă *credeam* **plecate** *la mare*.

Și aici acordul elementului predicativ suplimentar cu substantivul (pronumele) în acuzativ este evident: P e c o p i l *l-am găsit* **culcat** – P e c o p i i *i-am găsit* **culcați**; P e f e t i ț ă *am găsit-o* **culcată** - P e f e t i ț e *le-am găsit* **culcate.**

Eroarea de caz (altul decât acuzativul) este aici mai puțin probabilă, nu atât datorită identificării corecte a cazului prin acord cu substantivul în acuzativ, cât coincidenței, în speță pe baza întrebării *cum*, greșit apreciate ca indicând un acuzativ (vezi mai sus).

Ca la **2.1.**, cazul adejctivului se «citește» de la substantivul (pronumele) regent și de aceea este un acuzativ.

OBSERVAȚIE. Elementul predicativ suplimentar se poate referi și la nume cu alte funcții sintactice, mai puțin frecvente și pe care nu le-am luat aici în considerare.

Scanned with OKEN Scanner

T 85 ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR *SUBSTANTIVAL* / COMPLEMENT DIRECT (COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD)

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Se consideră* **un** *bun* **specialist** *în televizoare.*
(2) *Caută* **un** *bun* **specialist** *în televizoare.*

B. SOLUȚII:

(1) *un specialist* = element predicativ suplimentar (N)
(2) *un specialist* = complement direct (Ac)

C. COMENTARIU

0. Elementul predicativ suplimentar exprimat prin substantiv este în linii mari similar celui adjectival (vezi T 84), respectiv:

0.1. Exprimă o caracteristică a numelui (subiect, complement direct etc.), căruia îi este subordonat: *După ce și-a terminat studiile,* P o p e s c u *s-a întors* **medic** *în comuna lui.*

Spre deosebire de cel adjectival, al cărui conținut gramatical îl constituie calificarea propriu-zisă (= exprimă însușiri, calități), elementul predicativ suplimentar substantival are drept conținut CLASAREA, asemenea numelui predicativ exprimat prin substantiv nearticulat (comp. *El se* c o n s i d e r ă **profesor** cu *El* e s t e **profesor**).

0.2. Apare ÎN PREZENȚA «necondiționată» a unui VERB PREDICATIV, tranzitiv sau intranzitiv, notă prin care se deosebește atât de atribut, cât și de numele predicativ, și are istoria derivativă a celui adjectival (vezi T 84).

1. Dintre fenomenalizările elementului predicativ substantival (pronominal) reținem doar una, cea neprepozițională.

1.1. Exprimat prin substantiv (pronume) în NOMINATIV, asemenea numelui predicativ de la care provine, subordonat unui substantiv (pronume) – SUBIECT (N): R o m â n u l *s-a născut* **poet;** *S-a dus* **medic** *de campanie pe front*; *A murit simplu* **impiegat** *de mișcare*; V e c i n u l *meu a ieșit la pensie* **conferențiar**; M a r i a *a fost numită* **directoare** *la o fabrică de bomboane*; *Încă din liceul militar se visa* **general**; *El se crede* **altul,** *iar* e a *se consideră mereu* **aceeași**.

Scanned with OKEN Scanner

Cazul NOMINATIV al elementului predicativ suplimentar subordonat subiectului se argumentează prin ANALOGIE cu construcția celui adjectival, fiind într-o perfectă SIMETRIE. A se compara E l (subiect, N) *se consideră* **nevinovat** (EPS, adjectiv, N) – E l (subiect, N) *se consideră mare* **specialist** (EPS, substantiv, N). Singura deosebire constă în aceea că la adjectiv cazul este rezultatul acordului, în timp ce la substantiv acesta este un fapt de FLEXIUNE, nu de acord.

OBSERVAȚIE. Verbul din structură este fie intranzitiv, fie intranzitivizat (prin diateza pasivă sau pronume reflexiv în acuzativ).

1.2. Exprimat prin substantiv (pronume) în ACUZATIV, subordonat unui substantiv (pronume)–COMPLEMENT DIRECT (Ac), în prezența unui VERB TRANZITIV, firește: Î l *consider* **om** *de mare viitor*; *Pe* I o n e s c u *l-au numit* **șef** *de echipă*; T e *credeam* **copil** *cuminte*; M i – l *doresc* **prieten**; *Peste ani de zile aveam să-l regăsesc* **șef** *de fermă.*; *Am reîntâlnit-o* **alta.**

Aceeași analogie cu elementul predicativ suplimentar adjectival ne servește în argumentarea cazului acuzativ la substantiv (pronume). A se compara: T e (CD, Ac) *știam* **fericit** (EPS, adjectiv, Ac) – T e (CD, Ac) *știam* **amator** (EPS, substantiv, Ac) *de antichități.* Elementul predicativ suplimentar adjectival se subordonează prin acord, iar cel substantival prin flexiune (cazul însuși, Ac).

Vom reține în concluzie că EPS substantival (fără prepoziție) este în NOMINATIV dacă se referă la SUBIECT, respectiv în ACUZATIV dacă se referă la COMPLEMENT DIRECT. Observăm astfel o variație de caz (N / Ac) la EPS impusă de variația cazuală (N / Ac) a termenului regent: E l (N) *se consideră* **specialist** (N) – *Alții* î l (Ac) *consideră* **specialist** (Ac). În fapt, degajarea din forma cazuală unică de NAc (*specialist*) a celor două valori cazuale (N sau Ac) este, în cazul de față, destul de complicată din cauza absenței oricărui indice material deosebitor, fapt ce se reflectă în interpretări oscilante (când N, când Ac), chiar în analize ce depășesc nivelul elementar[308].

1.3. Atât elementul predicativ suplimentar substantival subordonat subiectului, cât și cel subordonat complementului direct pot fi precedate de unul din membrii seriei *ca, drept, de* (cu același sens): *Vin la tine* **ca prieten, nu ca dușman**; *Două luni a funcționat* **ca gestionar** *la un aprozar*; **Drept cine** *mă iei?*; *Nu-i place să fie luat* **de fraier**; *L-a citat* **ca**

---

[308] Pentru întreaga demonstrație ce nu și ar găsi aici locul, vezi Drașoveanu, 1978, p. 11-32.

Scanned with OKEN Scanner

martor *în procesul de divorț; Considerăm acordul* **drept argument** *hotărâtor în subordonarea predicatului la subiect; A luat-o* **de nevastă** *pe Norina.*

În cele mai multe situații, substantivul poate apărea atât precedat de *ca (drept, de)*, cât și fără ele, construcțiile fiind echivalente (= în variație liberă); *A plecat* **asistent** *la Craiova = A plecat* **ca asistent** *la Craiova; L-am întâlnit* **șef** *de șantier = L-am întâlnit* **ca șef** *de șantier.*

Aceste cuvinte (*ca, de, drept*), când au SENS CALITATIV, fiind echivalente cu *în calitate de*, nu sunt considerate prepoziții cu acuzativul, ci adverbe și ca atare nu impun caz substantivelor (pronumelor) în fața cărora stau. De aceea spunem că substantivul–EPS este în N sau Ac (neprepozițional) indiferent dacă este sau nu precedat de un membru al seriei *ca, drept, de* (cu sens calitativ). Prin urmare, într-un exemlpu ca *El ne-a venit ca* **prôfesor** *de istorie, profesor*, în ciuda lui *ca*, este în nominativ. (Aceste adverbe nu au funcție sintactică.)[309]

1.4. Întrebările la care răspunde (*ce* sau *cum*) și faptul de a le pune pe lângă un verb, interpretat drept regent, asociate cu eventuale greșeli de stabilire a cazului, fac posibilă confuzia acestui element predicativ suplimentar cu două tipuri de complement – direct și circumstanțial de mod.

Este de remarcat că, spre deosebire de elementul predicativ suplimentar adjectival, la care partea de vorbire – adjectivul – constituie un mijloc suficient pentru a-l deosebi de complementul circumstanțial de mod, în cazul de față partea de vorbire luată în sine nu mai are aceeași importanță, întrucât toate cele trei funcții (EPS, CD și complement de mod) se pot exprima deopotrivă prin substantiv.

1.4.1. Criteriul formal fundamental de diferențiere îl constituie aici modul de construcție (cazul) și raportarea la verbul din structură.

(1) Ceea ce se remarcă imediat este că substantivul (pronumele) are formă de NAc și este fără prepoziție (pentru *ca = de = drept*, vezi mai sus).

(2) La funcția de EPS ajungem prin eliminarea celorlalte două funcții, complementul direct și complementul circumstanțial de mod, ca imposibile, respectiv:

(a) În nominativ nu există complement circumstanțial de mod, iar în acuzativ trebuie să fie obligatoriu cu prepoziție, ceea ce nu e cazul aici.

(b) Cât privește complementul direct, acesta exclude realizarea în nominativ, iar în acuzativ (cu sau fără *pe*) reclamă ca regent un verb

---

[309] Vezi, pentru detalii, Drașoveanu, 1978. p. 23; Vulișici Alexandrescu, 1995, p.111.

Scanned with OKEN Scanner

tranzitiv. În cazul de față, chiar dacă s-ar interpeta verbul drept regent, acesta este fie intranzitiv (A i e ș i t *la pensie* **plutonier**), fie intranzitivizat prin diateza pasivă sau pronume reflexiv în acuzativ (A f o s t a l e s **secretar**; S e c r e d e **specialist**), fie cu poziția complementului direct deja ocupată, încât un al doilea complement direct, verbul fiind monotranzitiv, se exclude (L – a u n u m i t **inspector** *la bancă*). În nici una dintre ipostaze, verbul n-ar putea accepta un comple- ment direct.

(c) Alte posibilități nu mai există: numele predicativ se exclude, verbul fiind predicativ, subiect există în propoziție, iar un eventual complement indirect de asemenea este exclus în nominativ sau acuzativ fără prepoziție.

(d) Nu mai rămâne decât... EPS.

Scanned with OKEN Scanner

T 86 *GERUNZIUL* – FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ NEMODALĂ / FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ MODALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Mi-a spus asta* **glumind.**
(2) **Trecând** *cineva pe stradă, te-ar putea auzi.*

B. SOLUȚII:

(1) *glumind* = complement circumstanțial de mod
(2) *trecând* = complement circumstanțial condițional

C. COMENTARIU

0. Dată fiind obișnuința de a aproxima funcțiile sintactice prin întrebări, pentru gerunziu se pune de regulă întrebarea *cum*, ceea ce conduce, aproape invariabil, la complement circumstanțial de mod, ca și cum aceasta ar fi unica funcție a gerunziului. Or, în realitate, gerunziul are cel mai adesea alte funcții, în principiu, cu excepția predicatului, aproape toate celelalte[310].

Ca principiu practic de analiză putem adopta formula potrivit căreia ar putea fi complement de mod numai atunci când întrebarea *cum* nu poate fi înlocuită cu alte întrebări sau cu o subordonată, al cărei predicat este fostul gerunziu trecut la un mod personal (predicativ).

OBSERVAȚIE. Dată fiind frecvența lor scăzută, nu luăm aici în discuție și funcțiile necircumstanțiale ale gerunziului: ATRIBUT verbal (e l e v i **culegând** *mere,* f e m e i **uitându-se-n** *oglindă*); SUBIECT (S e a u d e **fluierând** *un tren*; S e z ă r e ș t e **albind** *în depărtare turla unei biserici*); COMPLEMENT DIRECT (V ă d **apropiindu-se** *un autobuz*; A u d **sunând** *la poartă*); COMPLEMENT INDIRECT (S – a p l i c t i s t *tot* **auzind** *în fiecare zi același lucru*; M – a m s ă t u r a t *tot* **corectând** *greșelile altora*).

0.1. Funcțiile circumstanțiale pot fi împărțite în MODALE (complement circumstanțial de mod) și NEMODALE (alte – celelalte –

[310] Vezi, pentru prezentarea în ansamblu, Edelstein, 1972, passim.; vezi și Drașoveanu, 1997. p. 244-276.

Scanned with OKEN Scanner

complemente circumstanțiale). În cele de mai jos sunt utilizate de fiecare dată două elemente de identificare a funcției: întrebarea și subordonata corespondentă.

1. Funcții CIRCUMSTANȚIALE NEMODALE: complemente circumstanțiale de timp, de cauză, de condiție, de concesie etc.

(1) Complement circumstanțial de TIMP: **Mergând** *spre școală,* s – a întâlnit *cu un grup de colegi*; **Terminând** *facultatea,* a fost repartizat *în satul lui.*

ÎNTREBARE: *când?*, VERIFICARE: transformarea în subordonată temporală: **Intrând** *în casă,* văzu *că cineva i-a umblat printre lucruri* → **Când a intrat în casă,** văzu *că...*

(2) Complement circumstanțial de CAUZĂ: **Neînvățând** *cum trebuie,* a căzut *la examen*; *Trenul* **plecând** *abia peste două ore,* ne – am *mai* plimbat *puțin prin oraș*; **Crezând** *că nu sunt acasă,* nu m – a *mai* căutat *la telefon.*

ÎNTREBARE: *din ce cauză?*; VERIFICARE: transformare în subordonata cauzală: **Cunoscând** *cartea, filmul i* s – a părut *destul de modest* → **Deoarece cunoștea cartea,** *filmul i* s – a părut *destul de modest.*

(3) Complement circumstanțial de CONDIȚIE (condițional): **Terminând** *mai repede lecțiile,* ai putea *veni cu noi la film;* **Citind** *mai mult,* vom *ști mai mult*; **Aflându-se** *în situația în care fusese el, alții* s – ar fi dovedit *mai nedescurcăreți.*

ÎNTREBARE: *cu ce condiție?*; VERIFICARE: transformare în suboronată condițională: **Acceptând** *că acordul este mijloc de subordonare,* înseamnă *că predicatul este subordonat formal subiectului* → **Dacă acceptăm** *că acordul este...,* înseamnă *că...*

(4) Complement circumstanțial de CONCESIE (concesiv): **Vrând, nevrând,** a trebuit *în cele din urmă să renunțe*; *Chiar* **admițând** *acest lucru, tot* nu sunt convins *că ai dreptate.*

ÎNTREBARE propriu-zisă n-are în afara perifrazei "în ciuda cărui fapt".

VERIFICARE: transformare în subordonata concesivă (ipotetică) introdusă prin *chiar dacă*: *Chiar* **cerându-și scuze** *în public, tot* nu l – ar fi iertat → **Chiar dacă și-ar fi cerut scuze în public,** *tot* n ul – ar iertat.

În general gerunziul cu funcție de complement concesiv este precedat de adverbul *chiar*, același pe care îl regăsim în locuțiunea conjuncțională concesivă *chiar dacă*, iar în grupul verbului regent se află adverbul *tot* sau *totuși*, corelativ «prin excelență» al subordonatei concesive.

Scanned with OKEN Scanner

După cum reiese din cele de mai sus, identificarea funcției circumstanțiale a gerunziului nu ridică de fapt probleme deosebite, dacă analizăm efectiv posibilitățile funcționale în context, utilizând ca test de verificare transformarea într-o subordonată circumstanțială, a cărei funcție se consideră, firește, recunoscută.

OBSERVAȚIA 1. Prin gerunziu se exprimă și alte complemente circumstanțiale decât cele amintite aici, de frecvență scăzută și cu grad sporit de complexitate a construcției și, de aici, a identificării, fapt pentru care nu le cuprindem la acest nivel de analiză.

OBSERVAȚIA 2. Toate complementele circumstanțiale date aici sunt de fapt CONTRAGERI de subordonate circumstanțiale.

2. Funcție circumstanțială modală sau de tip *cum*: ceea ce nu se poate încadra celorlalte. Intră aici complementul circumstanțial de mod și elementul predicativ suplimentar de tip verbal. Date fiind (a) dificultatea de a distinge uneori cele două funcții și (b) statutul mai puțin clar al gerunziului raportat la ceea ce numim element predicativ suplimentar (vezi T 84 și T 85), acesta din urmă nu e cuprins aici. La nivelul analizei gramaticale elementare nu socotim deocamdată absolut necesară introducerea acestei distincții. Dăm doar câteva exemple de complemente circumstanțiale de mod: *Vine* **șchiopătând**; *Trece strada* **fugind**; *Mă privește* **zâmbind**.

OBSERVAȚIE. În studii mai recente, pare a i se contesta gerunziului (și infinitivului) funția de EPS, fiind considerat fie complement indirect (contragere a unei completive indirecte) (*o văd* **venind**), fie contrageri gerunziale ale unor propoziții coordonate copulativ (*vine* **râzând**). (Vezi Drașoveanu, 1997, p. 262-264.)

Scanned with OKEN Scanner

T 87 *ADVERB DE MOD* – COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD / COMPLEMENT DIRECT

STRUCTURI-TIP:

(1) *La oră* s e înțeleg **englezește.**
(2) *La ora de engleză* v o r b e a **englezește.**

SOLUȚII:

(1) *englezește* = complement circumstanțial de mod
(2) *englezește* = complement direct

COMENTARIU

0. Interpretarea greșită a complementului direct drept complement de mod este cauzată în situația de față de întrebările oscilante *ce* și *cum*, deopotrivă posibile, și de «raritatea» exprimării adverbiale a complementului direct în raport cu realizarea adverbială «firească» a complementului de mod.

1. Complementul direct adverbial este un fenomen sintactic restrâns atât în privința adverbelor de mod prin care poate fi exprimat – derivate cu sufixul adverbial – *ește* de la nume de limbi (*englezește, franțuzește, grecește, latinește, rusește* etc.), cât și în privința termenului regent – câteva verbe TRANZITIVE (*a ști, a vorbi, a înțelege, a învăța, a pricepe* etc.): *El* v o r b e ș t e **rusește,** *iar ea* î n v a ț ă **chinezește.**

1.1. Funcția de complement direct, nu de complement circumstanțial de mod, se argumentează în cazul de față prin sinonimie (echivalență) cu un comlement direct (exprimat prin numele limbii respective (*rusește* = "limba rusă", "rusa"; *chinezește* = "limba chineză", "chineza").

Raționamentul este următorul: dacă în *El* ș t i e *bine* **bulgara,** substantivul *bulgara* este complement direct (în Ac), prin echivalență lexico-gramaticală acceptăm că și în *El* ș t i e *bine* **bulgărește,** adverbul de mod *bulgărește* este tot compelment direct.

Este de reținut că adverbul de mod este complement direct numai dacă permite substituția cu un substantiv în acuzativ (obligatoriu fără prepoziție) și dă un enunț firesc în română. A se compara:

(1) E i v o r b e a u **rusește,** în care adverbul *rusește* = complement direct, deoarece *rusește* = *rusa* (E i v o r b e a u **rusa**).

Scanned with OKEN Scanner

(2) E i v o r b e a u *ceva* **rusește**, în care *rusește* ≠ complement direct, căci enunțul prin substituție nu este **Ei* v o r b e a u *ceva* **rusa** (nereperat în română), ci *Ei* v o r b e a u *ceva* **în rusă**, unde *în rusă* = complement circumstanțial de mod și ca atare și *rusește* are aceeași funcție.

1.1. În măsura în care – și numai după raționamentul de la **1.** – vrem să-i găsim funcției de complement direct și o acoperire prin «întrebare», se poate verifica, după înlocuirea adverbului cu substantivul, acceptabilitatea întrebării *ce*:

El ș t i e **grecește** = *El* ș t i e **greaca** (**ce** *știe?* - întrebare posibilă).

Dacă adverbul de mod are funcție de complement de mod, nu permite substituția amintită și nici întrebarea *ce*:

Ei c â n t a u **grecește** ≠ *Ei* c â n t a u **greaca**. Substituția dă *Ei* c â n t a u **în greacă** (**cum** *cântau?* , nu **ce** *cântau?*).

1.2. Aceleași verbe (*a ști, a vorbi* etc.) pot avea în subordine adverbe de mod în – *ește* care nu provin de la nume de limbi și nici nu permit înlocuirea cu un substantiv în acuzativ fără prepoziție (*dușmănește, prietenește, prostește, soldățește* etc.): *El* m i – a v o r b i t **prietenește** - * *El îmi* v o r b e ș t e **prietenul** – *El îmi* v o r b e ș t e **ca (un) prieten**.

Se înțelege că asemenea adverbe nu pot fi complemente directe, ci doar circumstanțiale de mod.

2. Aceleași adverbe (în *–ește* de la nume de limbi) și pe lângă aceleași verbe (*a vorbi, a învăța, a ști* etc.) pot avea și funcția de SUBIECT: *La ora de franceză* s e v o r b e ș t e *numai* **franțuzește** (comp. cu *La ora de franceză* s e d i s c u t ă *numai* **franțuzește** – complement de mod).

2.1. Argumentarea funcției de subiect (nu de complement de mod) se poate face prin analogie cu cea de complement direct.

3. Din poziția **1.** (complement direct) se obține și funcția de COMPLEMENT INDIRECT: *A tradus* **din nemțește în rusește**.

Scanned with OKEN Scanner

T 88 CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP / CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *A plecat* **să te caute.**
(2) *A plecat* **unde l-ai trimis.**

B. SOLUȚII:

(1) *să te caute* = circumstanțială de scop (finală)
(2) *unde l-ai trimis* = circumstanțială de loc

C. COMENTARIU

0. Interpretarea greșită a circumstanțialei de scop drept circumstanțială de loc, nu și invers, vizează o categorie de SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **SĂ** în dependență de anumite verbe, în general de "mișcare cu direcție", dar nu exclusiv, organizate semantic în câteva grupe:

0.1. *A se duce, a merge, a pleca, a alerga, a fugi* etc.: S – a d u s **să ia benzină**; M e r g **să mătur curtea**; Pl e c ă m *imediat* **să-l căutăm**; F u g **să cumpăr pâine**.

0.2. *A veni, a reveni, a se întoarce* etc., la care se adaugă interjecțiile *hai* și *haide (haidem, haideți)*, echivalente cu imperativul verbului *a veni*: V i n o **să-ți dau ceva**; A u v e n i t **să ridice mașina**; S – a u î n t o r s **să-ți dea cheia**; H a i **să-ți arăt Bucureștiul noaptea...**; H a i d e **să-i dăm o mână de ajutor**.

0.3. *A intra, a ieși* etc.: A i e ș i t **să ia puțin aer**; N u i e ș i m **să ne plimbăm puțin?**; A m i n t r a t **să-i dau cartea**.

OBSERVAȚIE. Mai rar, avem circumstanțială de scop și pe lângă verbe de stare: R ă m â i **să iei masa cu noi**; S t a i **să-ți dau cartea promisă.**

1. Interpretarea greșită a subordonatelor subliniate drept circumstanțiale de loc ar putea avea cel puțin două cauze:

1.1. Încercând, potrivit obișnuinței, să punem O ÎNTREBARE pentru subordonată, aceasta va fi, foarte probabil, *unde*, întrebare specifică subordonatei circumstanțiale de loc, nu *cu ce scop*, întrebarea finalei. Absolutizând rolul întrebării, în mod firesc subordonata n-ar putea fi decât

Scanned with OKEN Scanner

circumstanțială de loc: I o n s – a d u s **să cumpere bere – Unde** s – a d u s ***Ion?*** (răspuns: **să cumpere bere**) → circumstanțială de loc.

1.2. De regulă, verbele regente date sunt determinate de subordonate circumstanțiale de loc sau complemente de loc, ceea ce face să «gliseze» și finalele spre valoarea locală: M e r g **unde vreau;** P l e c ă m **unde ni se cere;** H a i d e ț i **unde e mai cald;** S – a d u s **la mare;** H a i **la film;** V i n o **în casă;** R ă m â i **unde ești.**

2. Soluția corectă - subordonate finale, nu de loc – se argumentează prin următoarele:

2.1. Subordonata circumstanțială de loc nu se introduce niciodată prin conjuncție, nici *să*, nici altă conjuncție.

2.2. La întrebarea *unde* nu răspunde propriu-zis subordonata în discuție, ci un complement circumstanțial de loc neexprimat, dar, într-un fel sau altul, exprimabil: *Se duce s-o felicite – Se duce* [la ea] *s-o felicite; Ion s-a dus să cumpere bere – Ion* s-a dus [în oraș / la restaurant / la magazin…] **să cumpere bere.**

De altfel, adesea complementul de loc este exprimat, situație în care confuzia e mai puțin probabilă: *Ai venit* **până aici** *să-mi spui doar atât?*; *A ieșit* **pe balcon** *să vadă mireasa*; *Merge* **în curte** *să se joace.*

2.3. În fața lui *să* putem introduce un *ca* sau chiar un *pentru ca*, obținând astfel elementele introductive specifice finalei: *S-a dus* **ca să** *adune fragi; Am venit repede* **ca să-*ți*** *spun ceva.*

Scanned with OKEN Scanner

T 89 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *S-a dus* **la cules.**
(2) *S-a dus* **la câmp.**

B. SOLUȚII:

(1) *la cules* = complement de scop
(2) *la câmp* = complement de loc

C. COMENTARIU

0. Asemenea confuziei "circumstanțială de scop / circumstanțială de loc", și cea aici discutată are drept cauză principală absolutizarea rolului întrebării, în speță al întrebării *unde*, la care se adaugă mijloace asemănătoare sau identice de exprimare. Intepretarea greșită privește mai cu seamă două tipuri de construcții ale complementului de scop: (a) substantiv (substitut) însoțit de prepoziția *după*; (b) supin cu *la*.

1. După + substantiv (substitut): *A mers* **după cumpărături**; *Du-te* **după el** *și spune-i să revină mai târziu*; *Am venit* **după rețetă**; *Poliția s-a întors și* **după al doilea**; *A plecat* **după** *bere.*

Întrebarea *unde* și utilizarea frecventă a prepoziției *după* cu sens local ar putea conduce la interpretarea greșită a construcției drept complement de loc.

Funcția de complement de scop, nu de loc, se argumentează prin următoarele:

(1) În construcțiile date, prepoziția *după* nu are sens local (= situarea în spatele unui obiect). Cum alte valori nu intră aici în competiție, nu rămâne decât valoarea finală: A m e r s **după țigări (bere, rețetă** etc.) – *după țigări (bere, rețetă)* ≠ **în spatele (în urma) țigărilor (berii, rețetei)* → nu complement de loc, ci de scop. (Compară cu: *S-a mutat* **după gară** - *după gară = în spatele gării* → complement circumstanțial de loc; *Îl supraveghea mergând* **după el** – *după el = în urma lui* → complement circumstanțial de loc).

Scanned with OKEN Scanner

(2) Întrucât verbele regente exprimă în general mișcarea, ele permit introducerea unui complement de loc: *s-a dus după chibrituri – S-a dus* [la tutungerie] *după chibrituri*.

(3) Complementul cu *după* se poate transforma într-o subordonată finală, introducând un verb la conjunctiv și menținând cuvântul inițial în subordonata astfel apărută: *A venit* **după carte** → *A venit* **(ca) să ia (să-i dai, să-i împrumut** etc.) **cartea**; *La ora cinci te duci* **după profesor** → *La ora cinci te duci* **(ca) să-l aduci pe profesor**. (Compară cu: *S-a dus* **după casă** → **S-a dus* **(ca) să?...**, *după casă* ≠ complement de scop, ci de loc). (Catalizarea funcției finale prin introducerea unui verb regent absent din structură este un ARTIFICIU DE ANALIZĂ aproape reclamat, altfel, funcția se recunoaște mai greu.)

OBSERVAȚIE. Uneori numai contextul decide care din cele două valori ale lui *după* - finală sau locală - se actualizează: *Vino* **după mașină** - **după** *mașină* = "în spatele mașinii"(complement de loc) sau *după mașină* = "(ca) să iei mașina" (complement de scop).

2. SUPIN cu *la* (mai rar cu *în*): *Duce oile* **la păscut (la iernat, la tuns, la muls)**; *Trimite hainele* **la curățat (la spălat, la călcat, la vopsit)**; *S-a dus* **la scăldat (la vânat, la cules** (*cartofi*)**, la adunat** (*fân*)**, la pescuit, la arat, la semănat)**; *A dat mașina* **la antifonat (la gresat, la reparat)**, *S-au dus* **în pețit** (comp. cu: *S-au dus* **în recunoaștere**).

Teoretic ar fi posibile două interpretări: complement circumstanțial de loc și complement circumstanțial de scop.

2.1. Pentru prima interpretare ar pleda:

(1) întrebarea *unde*, singura posibilă;

(2) valoarea locativă «obișnuită» a prepoziției *la* (direcția și punctul sau suprafața de contact) – comp. *Merge* **la scăldat** cu *Merge* **la mare**;

(3) posibilitatea prepoziției *la* de a intra în corelație cu prepoziția (compusă) locativă antonimă *de la* ("separarea de punctul de contact inițial"), operând, se înțelege, și înlocuirea verbelor date cu antonimele contextuale: *Merge* **la scăldat** / *Vine* **de la scăldat**; *Duce oile* **la tuns** / *Aduce oile* **de la tuns** (comp. *Merge* **la școală** cu *Vine* **de la școală**).

2.2. În favoarea celeilalte interpretări pledează posibilitatea transformării supinlui (cu *la*) într-o circumstanțială de scop introdusă prin (*ca*) *să*, sensul gramatical rămânând același: *Duce oile* **la păscut** → *Duce oile* **(ca) să pască**; *S-a dus* **la cules** *cartofi* → *S-a dus* **(ca) să culeagă** *cartofi*; *Trimite hainele* **la vopsit** → *Trimite hainele* **(ca) să fie vopsite.**

Scanned with OKEN Scanner

Prin transformare obținem finalele cu *să* după verbe de mișcare, de regulă exprimând direcția: comp. *Mergem* **să pescuim** cu *Mergem* **să vedem...**

Încercând aceeași transformare pentru supinul cu *de la*, aceasta se exclude: *Vine de la pescuit* → [?]. (Altfel spus, supinul cu *de la* și *din* (*Vine* **de la arat**; *Se întoarce* **din pețit**) este complement circumstanțial de loc.)

OBSERVAȚIE. Supinul cu *la* poate fi și el complement circumstanțial de loc, dar numai în construcții ce nu permit transformarea în subordonată circumstanțială de scop: *Ne-am întâlnit ieri* **la cules** *cartofi; Nu-i place* **la adunat** *fân*; *Când eram* **la adunat** *resturile, el dispărea întotdeauna.*

2.3. În analiză adoptăm cea de-a doua soluție – complement circumstanțial de scop – motivând-o prin:

(1) corespondența, verificată prin transformare, între o parte de propoziție și o subordonată, în cazul de față între complementul de scop și circumstanțiala de scop;

(2) inexistența unei subordonate circumstanțiale de loc introduse prin conjuncție (*să, ca să*). Altfel spus, dacă din punct de vedere gramatical supinul cu *la* este echivalent cu o subordonată introdusă prin *să*, iar aceasta în mod sigur nu este circumstanțială de loc, nici supinul cu care este echivalentă nu poate fi complement de loc.

(3) Supinul cu *la* permite inserarea unui complement de loc, între cei doi termeni excluzându-se vreo relație de dublare, explicare sau determinare: *S-a dus la arat – S-a dus* **în câmp** *la arat*; *A dus casetofonul la verificat – A dus casetofonul* **la un specialist (la un atelier, la o cooperativă)** *la verificat.*

Prin urmare, supinul cu *la* după verbe de mișcare este complement de scop, iar cu prepoziția *de la* este complement de loc.

***3.** Decizia privind încadrarea morfologică a unei grupări de tip "prepoziție (*de, la, în, după, de la, din* ...) + participiu invariabil" la supin nu este întotdeauna ușoară, adică nu orice grupare de acest tip reprezintă «automat» un supin, ca formă verbală, ci este în mare măsură dependentă de context.

În acest sens[311]:

(1) În mod sigur, această grupare reprezintă un supin când este determinată de complemente tipice pentru verb (direct, indirect în dativ, circumstanțial): *Și a reparat mașina* d e s p ă l a t **rufe**; *Are* d e a r a t

[311] Vezi Pană Dindelegan, 1994, p. 31-32.

Scanned with OKEN Scanner

trei **hectare**; *Umblă* d u p ă p r i n s **iepuri**; *N-am bani* d e d a t **altora**.; *S-a dus cu taică-său* l a t ă i a t **lemne** *în pădure*; D e b ă t u t **la uşă**, *a bătut, nu-i vorbă.*

(2) Determinată de un adjectiv şi/sau urmată de o prepoziţie, gruparea reprezintă un substantiv în acuzativ cu prepoziţie: *Mergem* l a c u l e s **de struguri**; *S-a plictisit* d e **atâta** c i t i t.

(3) Fără determinanţi, gruparea are un statut "incert"[312]: *S-a săturat* **de citit**; *L-am găsit* **la cosit.** Decizia, deşi subiectivă, se ia de regulă în favoarea supinului.

[312] Vezi Pană Dindelegan, *lucr. cit.*, p. 32.

Scanned with OKEN Scanner

T 90 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT DIRECT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu pune mâna* **pe mine.**
(2) *Tot* **pe mine** *mă pune de gardă.*

B. SOLUȚII:

(1) *pe mine* = complement circumstanțial de loc
(2) *pe mine* = complement direct

C. COMENTARIU

0. Problema deosebirii celor două funcții, problemă impusă de posibilitatea confuziei, apare în cazul unui singur tip de realizări, și anume atunci când circumstanțialul de loc, asemenea complementului direct, se exprimă prin substantive care denumesc animate (în special cele aparținând subgenului personal) sau pronume (numerale) care trimit la acestea, în cazul acuzativ cu prepoziția *pe*: *Pune haine* **pe tine** *și du-te! (pe tine* = complement circumstanțial de loc; comp. cu *Chiar* **pe tine** *te-a ales?*).

Confuzia este în unisens – interpretarea greșită a circumstanțialului de loc drept complement direct.

1. Cauza principală a confuziei este întrebarea *pe cine*, care se poate pune nu numai la complementul direct și indirect, ci și la cel circumstanțial în realizări de tipul celor de mai sus.

În principiu, problema unui complement cu *pe* de a fi sau nu circumstanțial de loc se pune numai dacă întrebarea *pe cine* se poate substitui cu *unde*, altfel confuzia vizează numai complementele direct și indirect (vezi T 80).

Argumentarea calității de circumstanțial de loc presupune aici două operații în succesiune:

(1) excluderea calității de complement direct prin încălcarea uneia dintre cele patru restricții (vezi T 80);

(2) posibilitatea înlocuirii întrebării *pe cine* cu *unde*.

Exemplu: *S-a urcat* **pe cal** (*pe cal*: întrebare – *pe cine?*; *s-a urcat* = verb reflexiv în Ac → *pe mine* ≠ complement direct; *pe cine?* = *unde?* → nu complement indirect, ci complement circumstanțial de loc). (Vezi,

Scanned with OKEN Scanner

pentru alte exemple ce favorizează confuzia înspre complementul de loc, T 91.)

2. Complementul circumstanțial de loc construit cu *pe* și întrebarea *pe cine* (= *unde*) apare în general pe lângă verbe de mișcare sau de stare intranzitive, reflexive în Ac, pasive sau care au deja un complement direct:

(1) Pe lângă intranzitive (nereflexive): *Au apărut niște pete* **pe tine**; *Nu-ți stă bine* **pe cal**; *Haina asta stă bine* **pe tine**; **Pe copil** *e un gândac.*

(2) Pe lângă verbe reflexive în Ac: **Pe el** *s-a pus o muscă;* **Pe tine** *s-a urcat o gânganie* (comp. cu **De pe păr** *s-a prelins o picătură de apă*).

(3) Pe lângă un verb care are deja un complement direct: *Pune șaua* **pe cal** (comp. cu *Ia șaua* **de pe cal**); *Ia haina* **pe tine**; *Nu scutura praful* **pe mine.**

Scanned with OKEN Scanner

T 91 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT INDIRECT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Duminica și-o petrece* **la copii.**
(2) *Se gândește cu drag* **la copii.**

B. SOLUȚII:

(1) *la copii* = complement circumstanțial de loc
(2) *la copii* = complement indirect

C. COMENTARIU

0. Confuzia comlement circumstanțial de loc / complement indirect, confuzie în unisens, dinspre complementul circumstanțial de loc spre cel indirect, se bazează pe mai mulți factori, dintre care în mod special reținem utilizarea mai mult sau mai puțin corèctă a întrebărilor și înțelesul lexical al cuvintelor prin care se exprimă cele două funcții.

1. Există, în virtutea obișnuinței, «tentația» de a interpreta drept complement indirect orice substantiv (pronume, numeral) care răspunde la o întrebare de tip "prepoziție + *cine* sau *ce* (*de cine (de ce), la cine (la ce), în cine (în ce), spre cine (spre ce)* etc.), indiferent dacă întrebarea pusă este singura posibilă sau în competiție cu altele, a căror justificare este trecută sub tăcere sau nesesizată. Or, la o examinare oricât de sumară, se observă că întrebările de acest gen se împart clar în două grupe:

(1) NEÎNLOCUIBILE cu alte întrebări și prin urmare susceptibile de a conduce la un complement indirect: *Se gândește adesea* **la părinți** (*la cine?*); *Se gândește adesea* **la mașina** *cea nouă* (*la ce?*); *Nu se încrede* **în nimeni** (*în cine?*); *Nu se încrede* **în vorbele** *altora* (*în ce?*); *Face* **din țânțar** *armăsar* (*din cine?, din ce?*) etc.[313];

(2) ÎNLOCUIBILE cu alte întrebări, dintre care reținem pe cele de tip *unde (de unde, până unde): Nu pune mâna* **pe mine** (*pe cine? = unde?*); *Hai* **la noi** *(la cine? = unde?); S-a dus în vacanță* **la bunici** (*la cine? = unde?*); *Cartea o am* **de la ei** (*de la cine? = de unde?*); *Nu da* **în mine** *că fac urât* (*în cine? = unde?*); *A aruncat cu o piatră* **în câinele** *vostru (în*

[313] Vezi, pentru distincția "complement indirect prepozițional / complement circumstanțial", Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 105.

inv. 182498

Scanned with OKEN Scanner

cine? = unde?); Scot eu dracii **din tine** *dacă nu te astâmperi* (*din cine? = de unde?); Se îndreaptă* **spre voi** (*spre cine? = unde? (încotro?)); Pot să vin* **până la tine?** (*până la cine? = până unde?); S-a mutat* **de lângă noi** (*de lângă cine? = de unde?*).

În toate exemplele date mai sus, posibilitatea înlocuirii întrebării pe bază de *cine* cu *unde*, ca și a complementului prepoziţional cu adverbul *undeva (de undeva, până undeva*) constituie dovada sigură că nu e vorba de un complement indirect, ci de un complement de loc.

2. Un important factor favorizant al confuziei complement circumstanţial de loc / complement indirect îl constituie o anumită «seducţie» lexical-semantică a termenului prin care se exprimă complementul. În acest sens, cel mai adesea apar greșit interpretate drept complemente indirecte construcţiile pe bază de substantive care denumesc animate, respectiv nume comune și proprii de persoane, animale, fiinţe în general, sau pronume și numerale care trimit la acestea, în baza ideii, eronate, firește, că animatele nu pot constitui locul de desfășurare a unei acţiuni, acesta fiind rezervat inanimatelor («lucrurilor», obiectelor și fenomenelor în accepţiunea uzuală).

În cadrul animatelor, probabilitatea cea mai mare de a fi greșit interpretate – punctul «forte» al confuziei – o au substantivele aparţinând așa-numitului subgen personal. De aici și o oarecare rezistenţă în «simţirea» întrebărilor pe bază de *cine (pe cine, la cine, de la cine, în cine* etc.) ca fiind echivalente cu *unde (de unde* etc.), iar a complementelor ca substituibile cu adverbele de loc *aici, acolo, undeva* etc.

Imediat ce substantivele care denumesc animate, inclusiv cele aparţinând subgenului personal, se înlocuiesc prin unele ce denumesc inanimate – și obţinem astfel al doilea mijloc deosebitor – confuzia complement circumstanţial de loc / complement indirect devine puţin probabilă, dacă nu imposibilă sau bizară. Comp. *Se duce* **la părinţi** cu *Se duce* **la gară**; *Scoate el untul* **din tine** cu *Scoate untul* **din frigider**; *Ia mâna* **de pe mine** cu *Ia mâna* **de pe maşina** *mea* etc.

3. Cel mai clar apare deosebirea între cele două funcţii prin raportare la VERBUL REGENT și PREPOZIŢIA cu care se construiește complementul. În acest sens, complementul circumstanţial de loc – vizavi de cel indirect – apare pe lângă verbe care exprimă MIȘCAREA (cu sau fără direcţie) sau starea pe loc (*a merge, a trece, a veni, a sosi, a se duce, a băga, a scoate, a sta* etc.), iar prepoziţiile utilizate au sens preponderent locativ (indică direcţia sau situarea în spaţiu): *la, în, de la, din , pe la, de pe la, spre, înspre* etc.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Dată fiind raritatea fenomenului în româna actuală, n-a fost reținut aici și așa-numitul *dativ* "locativ", prezent numai în câteva expresii, numit așa tocmai pentru că exprimă LOCUL (= complement circumstanțial de loc):: A ș t e r n e – t e **drumului...** (*drumului = pe (la) drum); Stătea* î n f i p t **locului** (*locului = în / pe loc*); *Iar noi* **locului** n e ț i n e m ... (M. Eminescu); D u c ă - s e **naibii / dracului**! D ă - l **naibii / dracului**!. Calitatea de complement circumstanțial de loc se evidențiază prin echivalența cu construcții prepoziționale, al căror înțeles locativ este evident, și prin imposibilitatea dublării cu un pronume personal neaccentuat în dativ. (Comp. cu: *Scrie bunicii / la bunica. – Scrie-i bunicii / la bunica*[314].)

[314] Într-un enunț de tipul: *Ia casetofonu lde aici și dă-***i**-*l naibii, să mă scap de el,* **-i** nu-l dublează pe *naibii*, ci este complement indirect, poziție separată de *naibii*. Vezi, pentru DATIVUL LOCATIV, T 29.

Scanned with OKEN Scanner

T 92 CAUZALĂ / FINALĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *A venit mai devreme*, **pentru că îi place punctualitatea.**
(2) *A venit mai devreme*, **pentru ca nu cumva să întârzie.**

B. SOLUȚII:

(1) *pentru că îi place punctualitatea* = cauzală
(2) *Pentru ca nu cumva să întârzie* = finală

C. COMENTARIU

0. Posibila confuzie între cauzală și finală are la bază utilizarea întrebării *de ce*, reformulabilă fie ca *din ce cauză,* fie *cu ce scop*:

(a_1) *Am venit la voi* **că mi-era dor de frate-tău** (*de ce?* → *din ce cauză* → CAUZALĂ).

(b_1) *Am venit la voi* **să-l văd pe frate-tău** (*de ce?* → *cu ce scop?* → FINALĂ).

1. Până la un anumit nivel al intuiției și al cunoștințelor gramaticale, cele două întrebări pot «părea» uneori posibile deopotrivă pentru una și aceeași subordonată, fapt pentru care criteriul întrebării folosit singur nu este nici operant și nici exact, conducând la interpretări contradictorii sau la decizii nemotivate prin întrebări:

(a_2) *Am intrat la restaurant,* **că aș fi băut o bere** (*din ce cauză?, cu ce scop?*).

(b_2) *A venit anume mai devreme,* **pentru ca la deschiderea stadionului să fie printre primii intrați** (*din ce cauză?, cu ce scop?*).

În asemenea situații, ca de altfel în general, interpretarea unei subordonate ca finală sau cauzală recurge obligatoriu la alte două mijloace:

1.1. CUVINTELE INTRODUCTIVE, care individualizează într-o oarecare măsură cele două subordonate, respectiv *că* sau formație cu această conjuncție (*pentru că, pe motiv că, din cauză că, mai ales că* etc.) EXCLUDE FINALA, iar *să* ori formație cu *să* (*ca să, pentru ca... să, numai ca... să*) EXCLUDE CAUZALA.

Prin urmare, când «stăm» între cauzală și finală, decide cuvântul introductiv: *că* → CAUZALĂ, iar *să* → FINALĂ, niciodată viceversa. (În exemplele date: (a_2) *pentru* **că** → cauzală; (b_2) *pentru ca...* **să** → finală.)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Soluția nu poate fi alta nici dacă cele două subordonate, caz mai rar, sunt COORDONATE: *Pentru* **că** *nu-i place dezordinea* (cauzală) *și ca* **să**-*i dea o lecție fiului său* (finală), *s-a pucat să aranjeze ambele birouri.*

1.2. RAPORTUL TEMPORAL existent între subordonată și regenta ei: acțiunea din cauzală se petrece înaintea celei din regentă (cauza precedă efectul), în timp ce acțiunea din finală se petrece după cea din regentă:

(a_3) *Vino mai repede*, **că te aștept** ("te aștept înainte de a veni tu").

(b_3) *Vino* **să te văd** ("te voi vedea după ce vei veni")[315].

[315] Pentru cauzalele al căror termen regent nu este exprimat lexical (*Unde-i?*, **că nu-l văd aici**), necuprinse la acest nivel al analizei, vezi Drașoveanu, 1997, p. 213-218.

Scanned with OKEN Scanner

T 93 *INTERJECȚII* CARE CER – COMPLETIVE DIRECTE / CIRCUMSTANȚIALE FINALE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Iată* **că ne-am reîntâlnit.**
(2) *Hai* **să-ți arăt ceva.**

B. SOLUȚII:

(1) *că ne-am reîntâlnit* = completivă directă
(2) *să-ți arăt ceva* = circumstanțială finală

C. COMENTARIU

1. Interjecțiile *iată, iacă(tă), uite*, echivalente ale unui verb la imperativ, sunt tranzitive și urmate în frază de completive directe: I a t ă **că ne-am reîntâlnit**; I a c a **ce-aș vrea** *să-ți mai spun*; U i t e **cum s-au întâmplat lucrurile...**

(1) Calitatea de interjecții tranzitive se evidențiază ușor: i a t ă **-l**, i a c ă t ă**-l**, u i t e**-o**. Prin urmare, dacă în i a t **-o**, *o* este complement direct, prin analogie acceptăm că și subordonata care ocupă aceeași poziție (I a t ă **că am primit scrisoarea**) este tot completivă directă.

(2) Folosind ca punct de sprijin interjecția *uite*, la origine verb la imperativ (*uite* < *uită-te*), putem accepta prin analogie că și celelalte interjecții cu sens asemănător (*iată, iacă*) sunt echivalente cu un imperativ. O dată asimilate acestuia, înseamnă că ele nu sunt lipsite de SUBIECT, ci acesta este INCLUS, respectiv pronumele *tu (dumneata), voi (dumneavoastră)*.

Obținem astfel dovada că subordonata n-ar putea fi subiectivă, din moment ce subiect există. Prin urmare nici în cazul de față nu se încalcă legea priorităților – mai întâi subiectiva și abia după ce se exclude aceasta, prin existența unui subiect în regentă, compeltivă directă.

2. Interjecțiile *hai* și *haide (haideți, haidem)* exprimă un îndemn la o acțiune (comună) cu interlocutorul, corespunzând imperativului unor verbe de mișcare (*vino, veniți, să mergem*): **Hai** *să-ți arăt noul cartier*; **Haidem** *să mai vedem ce e nou prin magazine*; **Haideți** *să începem lecția*.

În legătură cu aceste interjecții sunt de făcut următoarele observații:

Scanned with OKEN Scanner

(1) Datorită faptului că împrumută desinențe verbale de persoana I plural (*haidem;* comp. cu *să mergem*) și a II-a plural (*haideți;* comp. cu *mergeți, veniți*), stabilindu-se o opoziție față de forma *hai(de)*, interpretată ca un fel de persoana a II-a singular, această interjecție se apropie formal foarte mult de un verb – de aici și interpretarea ei, discutabilă, drept verb la imperativ. Or, este clar că aceste forme nu aparțin prin radical unui verb – nu există un verb **a hai*, iar o eventuală considerare a lor ca forme supletive de imperativ ale verbelor *a veni* și *a merge*, pe bază de echivalență, se exclude, verbele în discuție avându-și propriile forme de imperativ (*vino, veniți*; *să mergem* – conjunctiv cu valoare de imperativ)[316].

(2) Deși nu sunt forme verbale și ca atare nu aparțin unei paradigme verbale, interjecțiile *hai(de), haidem, haideți* ocupă în propoziție poziția unui predicat exprimat prin verb la imperativ (*hai(de)* = *vino; haideți* = *veniți*) sau conjunctiv cu valoare de imperativ (*haidem* = *să mergem*). Din această cauză le putem considera în relație tipic predicativă cu un SUBIECT INCLUS (*tu, voi, noi*).

(3) Interjecțiile *hai(de), haidem, haideți* pot fi determinate de diferite complemente circumstanțiale, iar în frază, de subordonatele circumstanțiale. Dintre subordonate reținem CIRCUMSTANȚIALA FINALA introdusă prin *să*: H a i **să vedem expoziția**; H a i **să-ți arăt ceva**; H a i d e ț i **să mâncați ceva** (comp. cu V i n o **să vedem expoziția**; V e n i ț i **să mâncați ceva**).

În analiză, pe baza întrebării *unde*, finala introdusă prin *să* este interpretată adesea greșit ca circumstanțială de loc. Cazul în discuție nu este unul particular, ci vizează confuzia celor două subordonate după verbe de mișcare. (Vezi, pentru excluderea circumstanțialei de loc, T 88.)

3. După interjecția **zău** avem subiectivă: Z ă u **că regret**.

4. Interjecția **vai** cere completivă indirectă: V a i **de cine nu știe gramatică!**

---

[316] Considerăm de aceea discutabilă ipoteza interpretării acestora ca aparținând unei paradigme verbale defective, reprezentate numai prin aceste forme.

Scanned with OKEN Scanner

T 94 SUPERLATIV RELATIV / SUPERLATIV ABSOLUT

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Voi sunteți* **cei mai harnici** (*dintre toți copiii*).
(2) *Voi sunteți* **foarte harnici.**

B. SOLUȚII:

(1) *cei mai harnici* = superlativ relativ
(2) *foarte harnici* = superlativ absolut

C. COMENTARIU

0. Confuzia superlativ relativ / superlativ absolut (la adjective și adverbe) are la bază, în afară de nesocotirea modului de construcție diferit al celor două forme de superlativ, cel mai adesea o înțelegere inexactă sau chiar eronată a semnificațiilor pe care le au aici termenii "relativ" și "absolut".

Receptându-i oarecum prin sensurile lor marginale pentru gramatică, redate prin sinonime, respectiv *absolut* = perfect, desăvârșit, la gradul cel mai înalt, pe treapta cea mai de sus, cum nu se poate mai... etc. – toate fiind un fel de "etichete" pentru conceptul de "superlativ" în general (o *realizare* **absolut** f a n t a s t i c ă), iar *relativ* = condiționat, cu aproximație, mai mult sau mai puțin... etc. (o *carte* **relativ** i n t e r e s a n t ă), se ajunge să-i opunem cu aceste sensuri și în privința intensității însușirii exprimate prin adjective și adverbe. Astfel, în mod eronat, se stabilește un fel de IERARHIE (ordonare) a lor, în sensul că unul (= superlativul absolut) ar exprima o însușire în grad mai înalt decât celălalt (= superlativul relativ).

Pe de altă parte, dintre cele două forme ale superlativului, indicația "cel mai (cea mai etc.)..." o conține EXPLICIT în expresie superlativul relativ (*cartea* **cea mai** f r u m o a s ă), încât calitatea de "superlativ" este cu mult avantajată ca grad de evidențiere față de cea a superlativului absolut (*o carte* **foarte** f r u m o a s ă). (Tocmai de aceea locul superlativului cu *foarte* este tot mai mult luat de alte construcții, cu sens superlativ mai pregnant.)

Se înțelege astfel de ce confuzia se face în ambele sensuri – interpretarea superlativului absolut drept relativ, iar a celui relativ drept absolut.

Scanned with OKEN Scanner

0.1. În realitate, sensurile cu care se folosesc aici ABSOLUT și RELATIV, cele proprii și fundamentale de fapt, sunt cu totul altele:

(a) *superlativ* RELATIV = exprimă o însușire a unui obiect în gradul *cel mai înalt* ÎN RAPORT cu alte obiecte sau cu același obiect în împrejurări diferite: *El este* **cel mai bun** *dintre toți*;

(b) *superlativ* ABSOLUT = exprimă o însușire a unui obiect *în gradul cel mai înalt* FĂRĂ RAPORTARE la alte obiecte sau la același obiect în împrejurări diferite: *El este* **foarte bun**.

Se observă astfel că cele două forme exprimă deopotrivă o însușire la CEL MAI ÎNALT GRAD – de aceea se și numesc ambele "superlative". Deosebirea deci nu se află în gradul mai sporit sau mai scăzut de intensitate a însușirii, ci în modul ei de prezentare – cu referire la (în raport cu) alte obiecte (superlativ relativ) sau fără nici o referire la alte obiecte, adică luată independent (superlativ absolut).

1. Având în vedere sensul deopotrivă «superlativ», deosebirea între cele două tipuri de superlativ se realizează după modul de construcție:

1.1. Superlativ relativ: *cel (cea, cei, cele)* + *mai* + adjectiv: *Ea este* **cea mai frumoasă** (*dintre toate*).

În structura superlativului relativ al adverbelor, articolul demonstrativ are forma invariabilă *cel*: *Ei au cântat* **cel mai bine**.

1.2. Superlativul ABSOLUT cunoaște mai multe tipuri de construcții, dintre care reținem aici două:

(1) ADVERB (*foarte, prea, tare, mult)* + ADJECTIV (ADVERB): *Am văzut un film* **foarte interesant**; *E* **tare drăguță** *păpușa ta!*; **Mult viteaz** *fost-a Ștefan cel Mare*; *A fost* **o prea frumoasă** *zi de vară.*

(2) ADVERB (LOCUȚIUNE ADVERBIALĂ) (*atât, așa, cât, oricât, extrem, grozav, absolut, colosal, peste măsură, din cale-afară, al dracului* etc.) + **de** + ADJECTIV (ADVERB): **Cât de mult** *s-a bucurat când te-a văzut!*; *Colega ta este* **extrem de silitoare**; **Oricât de mare** *ți-ar fi uneori durerea, trebuie s-o învingi*[317].

---

[317] Se reatrage atenția că *atât de (așa de)* din construcțiile exclamative reprezintă un superlativ absolut. Ele pot constitui comparativul de egalitate numai în două situații:

(a) precedate de adverbul *tot*, indiferent de exprimarea / neexprimarea celui de-al doilea termen al comparației: **tot așa, de (tot atât de) frumoasă** *(ca tine)*;

(b) utilizate singure (= fără *tot*), dar cu exprimarea obligatorie a celui de-al doilea termen al comparației: *un om* **așa de bun** *ca dumneata*. (În prezența celui de-al doilea termen, comparativul de egalitate poate fi și nemarcat, coincizând formal cu pozitivul: *o fată* **frumoasă** *ca o floare*.)

Scanned with OKEN Scanner

***2.** În ce privește statutul sintactic al acestor adverbe urmate de *de*, lucrurile sunt destul de complicate și nici pe departe unitar rezolvate, ceea ce face ca și soluția școlară să fie la fel de sinuoasă și lipsită de fermitate.

Divergențele terminologice, taxonomice și conceptuale între specialiști, care motivează această stare de lucruri, vizează mai multe aspecte:

(1) acceptarea / neacceptarea în principiu a comparației ca o categorie gramaticală (cu realizare analitică);

(2) separarea sau nu de categoria comparației a categoriei intensității (intensitatea relativă (comparativă) / intensitatea absolută (necomparativă));

(3) numărul membrilor acestei categorii (= așa-numitele grade de comparație și/sau de intensitate) în funcție de stadiul de gramaticalizare (= de exprimare morfematică).

2.1. Exprimarea intensității însușirii prin comparație se acceptă în general ca find gramaticalizată, adică având unități specializate morfematic, ceea ce permite degajarea membrilor categoriei , indiferent de o denumire sau alta. (În gramaticile uzuale: COMPARATIV DE EGALI- TATE (*tot atât / tot așa / la fel de bună*), COMPARATIV DE SUPERIORITATE (*mai bună*), COMPARATIV DE INFERIORITATE (*mai puțin bună*) și SUPERLATIV RELATIV (de inferioritate sau de superioritate), numit uneori și COMPARATIV SUPERLATIV (*cea mai (puțin) bună.*)

O dată intrate în structura acestor «grade de comparație (și intensitate)», adverbele *mai, mai puțin, tot așa de* etc., ele devin morfemele acestei categorii și, pri nurmare, numai la modul general și figurat le mai putem numi «determinanți de intensitate», adică «un fel de» complemente.

Altfel spus, dacă le acceptăm statutul morfematic, de «semne» gramaticale ale gradelor de comparație, nu se mai pune problema de a le interpreta altfel decât împreună cu adjectivul (adverbul), ca subunități (= afixe mobile proclitice) în paradigma adjectivului (adverbului)[318].

2.2. Exprimarea intensității absoulte în schimb, adică în afara unei comparații propriu-zise (= «gradele» pozitiv și superlativ absolut: *om* **bun**, *om* **foarte bun**, *om* **extraordinar de bun**) se dovedește prea puțin sau deloc gramaticalizată (= realizată morfematic).

(1) Pozitivul este un grad de intensitate și/sau de comparație numai ca opozant al celorlalte, care îl au ca termen de referință. Adjectivul la pozitiv SEMNALEAZĂ PREZENȚA ÎNSUȘIRII – și atât, fără nici o

---

[318] În alte limbi, acestor afixe proclitice le corespund sufixe specializate (vezi în latină, în germană, în rusă etc.).

Scanned with OKEN Scanner

informație explicită privind gradul ei de intensitate (relativă sau absolută), este forma de bază, forma-etalon, gradul neutru sau zero de intensitate. (La nivelul epresiei, acestuia nu-i corespunde nici un segment pozitiv.)

(2) Superlativul absolut – sau ceea ce numim în general superlativ absolut – indică la modul absolut (= în afara unei comparații) diferite grade de intensitate a însușirii, toate situate DEASUPRA celei neutre. În planul expresiei, superlativul absolut cunoaște o «puzderie» de realizări, cărora, în afară de înțelesul superlativ, nu li se poate găsi o notă comună.

Acest registru foarte larg nu permite ÎN PRINCIPIU considerarea acestor mijloace de realizare ca fiind ... morfeme. (E foarte greu de admis ca un membru al unei categorii gramaticale, indiferent care este, să aibă zeci și zeci de morfeme ce exprimă în esență același înțeles.)

O linie de demarcație aici între ceea ce este gramaticalizat și ceea ce nu este gramaticalizat se poate realiza, cel puțin pentru școală, dar va fi una convențională și mereu atacabilă, deoarece nu se bazează pe o argumentație gramaticală propriu-zisă.

În acest sens, am putea considera specializat pentru superlativ absolut adverbul FOARTE, singurul care, atașat adjectivului (adverbului), exprimă o însușire la un grad foarte înalt fără alte conotații și, prin aceasta, se apropie de un morfem, având și un corespondent exact în alte limbi. Am putea spune, prin urmare, că exprimarea superlativului absolut cu *foarte* este una gramaticalizată, iar prin aceasta *foarte* s-ar reclama inclus în paradigma adjectivului.

Toate celelalte realizări ale «ideii» de superlativ absolut se plasează la nivel lexical (-sintactic) și/sau expresiv (-afectiv), putând fi considerate adverbe (locuțiuni adverbiale) de sine stătătoare, determinanți ai adjectivului (adverbului) de tip complemente de mod. Cu alte cuvinte, în exemple de tipul: *Ioana e tare* **drăguță**; *Mașina e prea* **scumpă**; *Expunerea a fost* **extrem de** *interesantă,* adjectivele sunt la un superlativ absolut realizat lexical-sintactic, în timp ce în *Ioana este* **foarte harnică**, adjectivul este la superlativ absolut gramatical[319].

---

[319] Se înțelege că exprimarea ideii de superlativ dispune de multe alte mijloace (fonetice, derivative, suprasegmentale, expresive etc.), care, de la caz la caz, permit sau nu disocierea sintactică. (Este de la sine înțeles că în grupări de tipul *zmeul zmeilor (prostul proștilor* etc.), substantivele în genitiv plural constituie poziție sintactică de sine stătătoare (= atribut substantival genitival), după cum în *arhiplin, superdotat, rarisim* etc. nu se pune în mod obiectiv problema disocierii. Vezi, pentru o analiză detaliată a COMPARAȚIEI și intensității, inclusiv a superlativului, cu numeroase subclasificări și inovații terminologice, Iordan-Robu, 1978, p. 341-343 și 403-408.

Scanned with OKEN Scanner

T 95 *NU* – CU VERB SUBÎNȚELES / FĂRĂ VERB SUBÎNȚELES

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *L-ai căutat sau* **nu?**
(2) **Nu,** *nu mai vin azi.*

B. SOLUȚII:

(1) *nu* = cu verb subînțeles (*nu* [l-ai căutat])
(2) *nu* = fără verb subînțeles

C. COMENTARIU

0. Prin faptul că adverbul de negație *nu* este foarte strâns legat de verb, căruia îi dă forma negativă, ori de câte ori acest adverb apare fără verb (sau altă parte de vorbire pe care s-o nege) se pune problema subînțelegerii / nesubînțelegerii verbului-predicat. Încercăm în cele de mai jos o ordonare a situațiilor mai importante în care apare *nu* fără verb, în funcție de acest imperativ al analizei practice – subînțelegerea / nesubînțelegerea verbului-predicat.

1. NU – SEMN AL UNUI PREDICAT NEGATIV SUBÎNȚELES:

1.1. Consecință a COORDONĂRII: *Vii sau* **nu** [vii]?; *E interesantă sau* **nu** [e interesantă] *cartea pe care ți-a dat-o?; El știe să învețe, dar tu,* **nu** [știi]; *Noi învățăm, iar voi* **nu** [învățați]; *Cu tine mă pot înțelege, dar cu amicul tău,* **nu** [mă pot înțelege].

1.2. Consecință a SUBORDONĂRII, de regulă prin conjuncțiile *dacă (de)* și *că*: *Să fii cuminte, că de* **nu** [ești cuminte], *se supără bunica*; *L-am întrebat dacă acceptă invitația noastră și mi-a spus că* **nu** [o acceptă].

OBSERVAȚIE. În ultimul exemplu, prin analogie cu gruparea *că da*, adverbul *nu* ar putea fi interpretat și propozițional, fără a mai subînțelege predicatul (vezi mai jos).

1.3. În expresiile cu sens afirmativ *cum să nu, cum nu, ba bine că nu,* echivalente ca înțeles cu adverbele *firește, bineînțeles, de bună seamă* etc.:

(1) *Sunteți amabil să-mi spuneți cât e ceasul? – Cum să* **nu** [vă spun].
(2) *Ți-ar plăcea să ai o casă ca asta? – Cum* **nu** [mi-ar plăcea].

Scanned with OKEN Scanner

Se poate presupune că la origine aceste propoziții "trunchiate" au avut caracter interogativ-exclamativ.

(3) *L-a ascultat ieri la istorie? – Ba bine că* **nu** [l-a ascultat].

În ultimul exemplu avem, firește, două propoziții (*ba bine* = principală, cu predicat exprimat prin adverb predicativ; *că nu* [l-a ascultat] = subordonată subiectivă).

OBSERVAȚIE. În gruparea *nu și nu*, adverbele pot fi interpretate fie ca propoziționale (= propoziții negative neanalizabile), fie ca semne ale subînțelegerii a două predicate: *Îi spun în fiecare zi să învețe, dar el nu și nu (... dar el* **nu** [învață] *și* **nu** [învață].

2. *NU* "propozițional" – formează singur o propoziție negativă (= nu se subînțelege verbul-predicat):

2.1. *Nu* singur, ca răspuns negativ la o întrebare (afirmativă sau negativă): - *Poți veni și tu?* – **Nu.**

2.2. *Nu* urmat de o propoziție negativă "explicativă", care repetă predicatul din întrebare: - *Ai fost ieri la ștrand?* – **Nu,** *n-am fost;* - *N-ai uitat să-mi aduci cartea promisă?* – **Nu,** *n-am uitat.*

Cea de-a doua propoziție poate fi interpretată fie ca o apozitivă pe lângă prima (*Nu*), fiind un fel de reluare, de explicare a ei, fie ca principală independentă, fără să fie în vreun raport gramatical cu prima.

OBSERVAȚIE. Același grup de două propoziții îl avem și ca răspuns la o întrebare în care e negată o altă parte de propoziție decât predicatul: - **Nu** *la discotecă v-ați cunoscut?* – **Nu,** *nu la discotecă.* În cea de-a doua propoziție trebuie subînțeles predicatul (*...nu la discotecă* [ne-am cunoscut]), *nu* fiind un semn al predicatului negativ.

2.3. *Nu* ca replică negativă și interogativă la o altă propoziție: *Profesorul n-a sosit încă.* – **Nu?**

2.4. *Nu* ca replică negativă la o altă propoziție și urmat de o propoziție afirmativă sau negativă: *Colegii tăi vin cu trenul de 11.* – **Nu,** *vin cu trenul de 14* (sau **Nu,** *nu vin cu trenul de 11*).

2.5. *Nu* precedat de adverbul de mod cu sens adversativ *ba*, ca replică negativă la o altă propoziție (enunțiativă sau interogativă): *Voi ați spart geamul.* – **Ba nu;** - *Voi ați spart geamul?* – **Ba nu.**

Gruparea adverbială *ba nu* formează o propoziție neanalizabilă.

OBSERVAȚIE. Mai rar și popular, în locul lui *nu* apare *ba*, folosit ca adverb de negație: - *Ai adus cartea?* – **Ba.**

Scanned with OKEN Scanner

3. *Nu* "propoziţional" are ca opozant AFIRMATIV pe *da* "propoziţional" (= propoziţie afirmativă). Asemenea lui *nu*, adverbul *da* poate apărea singur sau urmat de o propoziţie explicativă:

3.1. Ca răspuns la o întrebare afirmativă: - *Vii mâine la film?* – Da.; - *A intrat deja profesorul în clasă?* – **Da,** *a intrat.*

Aceeaşi este situaţia şi când întrebarea vizează o altă parte de propoziţie decât predicatul: - *Tu mi-ai luat pixul?* – **Da.** (sau - **Da,** *eu ţi-am luat pixul).*

OBSERVAŢIE. Pentru insistenţă, se poate folosi *da* repetat, constituind un şir de propoziţii independente (= neaflate în raport una cu alta): - *Veniţi cu noi în excursie?* – **Da, da, da.**

3.2. Ca răspuns afirmativ la o întrebare negativă, *da* este precedat de adverbul de mod cu sens adversativ *ba*: - *Nu-l cunoaşteţi pe prietenul meu?* – **Ba da.**

La fel ca *da* singur, *ba da* poate fi urmat de o propoziţie explicativă: - *Nu mi-ai adus cartea promisă?* – **Ba da,** *ţi-am adus-o.*

Pe aceeaşi poziţie apare ca răspuns afirmativ *ba da* şi când întrebarea negativă vizează alte părţi de propoziţie decât predicatul: - *Nu tu mi-ai dat ieri telefon?* – **Ba da** (sau - **Ba da,** *eu ţi-am dat telefon).*

OBSERVAŢIE. Accidental, *da* din *ba da* este înlocuit cu predicatul: *Profesorul de istorie nu ne ascultă azi lecţia.* – *Ba ne* **ascultă** (*ne ascultă* este pe poziţia lui *da*). Se înţelege că în asemenea situaţii avem o singură propoziţie. *Ba* nu este aici un adverb de negaţie, echivalent cu *nu*, ci un adverb cu sens adversativ, aproximativ sinonim cu *dimpotrivă.*

3.3. Ca răspuns în forma unei subordonate introduse de regulă prin *dacă* sau *că*: *L-am întrebat dacă vine cu noi în excursie şi mi-a răspuns că* **da**; *L-am întrebat dacă vine sau nu la noi şi dacă* **da,** *cu ce tren.*

3.4. *Da* în opoziţie cu *nu*, fie în răspunsuri, fie în întrebări: - *Ei, ce-a spus antrenorul?* – *Şi* **da,** *şi* **nu**; - *Mă aştepţi mâine la gară?* **Da** *sau* **nu?**; - *Comunică-mi răspunsul tău exact:* **da** *sau* **nu?**

OBSERVAŢIE. În formulări de tipul: *a spune "da", a spune "nu",* cele două adverbe sunt substantivate, la fel ca în *cuvântul "nu", răspunsul este "nu", răspunsul este "da".*

Scanned with OKEN Scanner

T 96 CAZURI *CU* ÎNTREBĂRI / CAZURI *FĂRĂ* ÎNTREBĂRI

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ionel este* **elev.**
(2) *Ionel este* **harnic.**

B. SOLUȚII:

(1) *elev* = nominativ cu întrebare (*ce?* = întrebare pentru caz)
(2) *harnic* = nominativ fără întrebare (*cum?* ≠ întrebare pentru caz)

C. COMENTARIU

0. În practica analizei gramaticale de tip școlar, dar nu exclusiv, întrebărie sunt printre cele mai la îndemână și mai solicitate mijloace de identificare a cazurilor.

Fără a le nega, la acest nivel, utilitatea în bloc, atragem atenția asupra faptului că absolutizarea importanței lor în forma utilizării ca mijloace exclusive (= aflarea «cu orice preț» a cazului printr-o întrebare) constituie sursa a numeroase greșeli, vizând toate cele cinci cazuri.

Aprecierea eronată a cazului prin întrebări este legată în principiu de trei categorii de fapte:

(1) nesesizarea tipului de caz și a naturii morfologice a părții de vorbire în care se materializează:

(2) mânuirea greșită a întrebărilor;

(3) utilizarea unor întrebări care nu sunt proprii cazurilor (= nu ne conduc la nici un caz, pentru că nu sunt întrebări ale cazurilor).

1. În legătură cu domeniul întrebărilor și gradul lor de proprietate vom reține următoarele:

1.1. Folosirea întrebării pentru a afla cazul NU-ȘI ARE NICI O JUSTIFICARE LA SUBSTANTIVELE (substitutele) CU PREPOZIȚII (1) și la ADJECTIVE de toate felurile (2).

(1) Dacă substantivul (subsitutul) are prepoziție, încadrată la unul dintre cele trei tipuri (prepoziții cu genitivul, prepoziții cu dativul, prepoziții cu acuzativul), PREPOZIȚIA ARATĂ CU EXACTITATE CAZUL. Prin urmare nu este nevoie de întrebare, fie că în aceasta apare aceeași prepoziție ca la cuvântul de analizat (*Scrie* **cu creionul – Cu ce scrie?**), fie că se pune o întrebare care este de fapt pentru funcție, nu pentru caz și prin urmare mai mult încurcă decât ajută (*Cerul este* **fără**

Scanned with OKEN Scanner

nori – Cum *este cerul?*). Se înțelege deci că pentru identificarea cazului cunoașterea regimului prepozițiilor este absolut necesară. (Vezi, în acest sens, T 4, T 5.)

OBSERVAȚIE. Ca indicator de caz, *pe* de la acuzativul complementului direct (*pe cine*) are același rol ca orice prepoziție cu acuzativul.

(2) La ADJECTIVE, indiferent de felul lor, CAZUL NU SE AFLĂ PRIN ÎNTREBĂRI, ci se "citește direct de la substantivele (substitutele) cu care obligatoriu adjectivele se acordă (în gen, număr și caz). Prin urmare CAZURILE ACORDATE N-AU ÎNTREBĂRI și este absolut firesc să fie așa, o dată ce la adjective cazurile sunt exclusiv categorii de formă, consecință a acordului cu substantivele. Întrebările *care* și *ce fel de* puse pe lângă substantiv (f a t a **harnică**, o f a t ă **harnică**) sunt pentru funcție (atribut), nu pentru caz (acuzativ sau alt caz). Dovada este faptul că aceleași întrebări (*care, ce fel de*) le punem pe lângă substantiv indiferent de cazul acestuia și, o dată cu el, și al adjectivului. Măsura adevărată a erorii în aflarea cazului la adjective prin întrebări ne-o dau adjectivele posesive: dacă folosim o întrebare – și aceasta poate fi numai *al (a, ai, ale) cui* – adjectivele posesive ne apar, greșit, firește, numai în genitiv (vezi, pentru detalii, T 17 – T 21).

În aceeași situație se află ca grad de improprietate și întrebarea *cum*, pusă uneori (greșit) pentru a afla cazul adjectivului cu funcție de nume predicativ (*Maria este* **bucuroasă**) sau element predicativ suplimentar (*Maria îl privea* **bucuroasă**). Nici *cum* nu este întrebare pentru caz, ci pentru funcții (nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement de mod).

Se înțelege că celelalte întrebări (pe bază de adverbe interogative: *unde, când, cât* etc.) nici nu mai intră în discuție.

1.2. Vocativul, indiferent dacă se manifestă în substantive (pronume: *tu, voi*) sau, ca urmare a acordului, în adjective (vezi T 8), nu are întebare. Încercarea de a-i găsi una, de regulă *cine*, se soldează cu interpretarea lui greșită drept nominativ (vezi T 6).

1.3. Nu au întrebări propriu-zise dativul POSESIV (vezi T 9), dativul LOCATIV (*așterne-te* **drumului...**: *unde?; cui?*) și dativul ETIC (**Mi ți-***l trânti cât era de mare*). Nici acuzativul neprepozițional prin care se exprimă timpul (*Citește toată* **noaptea**; *A stat două* **săptămâni** *la mare*) nu se află propriu-zis prin întrebări, acestea fiind ale complementului de timp (*când?; cât timp?*). Acuzativul se identifică aici indirect, prin funcție.

Scanned with OKEN Scanner

1.4. Utilizăm întrebările – sau și întrebările – pentru a identifica numai CAZURILE NEPREPOZIȚIONALE (N, G, D, Ac) manifestate în substantive (substitute). Întrebări pentru cazuri sunt numai *cine* (+ formele declinate) și *ce*, respectiv:

(1) *Cine* - întrebare pentru NOMINATIV și numai nominativ. Corespondența dintre *cine* și NOMINATIV se poate formula astfel: orice substantiv (substitut) care răspunde la întrebarea *cine* este în nominativ, dar nu orice substantiv (substitut) în nominativ răspunde la întrebarea *cine*. Funcțional, nominativul care răspunde la întrebarea *cine* se repartizează pe SUBIECT și NUME PREDICATIV: **Dumneavoastră** (S) *sunteți* **tatăl** (NP) *elevului Popescu?*

(2) *Al (a, ai, ale) cui* - întrebare exclusiv pentru GENITIV materializat în substantive (substitute): *Copilul* **vecinului** *este bolnav; Copilul cel mic* **al vecinului** *este bolnav; Povestea* **lui** *e povestea* **fiecăruia**.

Regula se poate formula astfel: orice substantiv (substitut) care răspunde la întrebarea *al (a, ai, ale) cui* este în genitiv și numai în genitiv. Nu există substantiv (substitut) care să răspundă la alte întrebări decât *al (a, ai, ale) cui*.

OBSERVAȚIA 1. Întrebarea se pune întotdeauna în fața substantivului regent (vezi T 3), altfel ea devine *cui* și conduce greșit la dativ.

OBSERVAȚIA 2. În structura numeralului ordinal, indiferent de întrebuințare (substantivală sau adjectivală), *al (a)* nu are nici o legătură cu genitivul (vezi T 16). (Pentru situația posesivelor, vezi T 18 – T 20.)

OBSERVAȚIA 3. Nu răspund la întrebarea *al (a, ai, ale) cui* genitivul ca element component al unei locuțiuni adverbiale: *Bea* **al dracului!**

(3) *Cui* - întrebare exclusiv pentru dativ: *De 8 Martie oferim* **femeilor** *flori; Preot* **deșteptării** *noastre,* **semnelor** *vremii profet...* (M. Eminescu).

OBSERVAȚIE. Pentru situația specială a "dativului posesiv", vezi T 9.

Deosebirea genitivului de dativ prin întrebări presupune utilizarea corectă a acestora (vezi T 3).

1.5. *Ce* - întrebare comună pentru NOMINATIV și ACUZATIV: *S-a spart* **un geam** (N) / *Am spart* **un geam** (Ac).

Numai după această întrebare, cele două cazuri nu pot fi deosebite. (Vezi, pentru N / Ac, T 2, T 72, T 73.) Cert este că la această întrebare nu răspund genitivul și dativul.

OBSERVAȚIE. Întrebarea *ce* este în primul rând pentru funcții (subiect, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement direct

Scanned with OKEN Scanner

și, greșit pusă, și pentru complement indirect). Randamentul ei în identificarea cazului sau funcției este scăzut.

2. Vom reține în concluzie că singurele întrebări utilizabile în identificarea cazurilor, de regulă în «cooperare» cu alte mijloace, sunt *cine (al (a, ai, ale) cui,)* și *ce*. Celeltlate întrebări – *care, ce fel de, unde, când, cum câți (câte)* etc. – nu furnizează nici o informație despre caz.

*3. ANEXĂ. Întrebarea *ce face* se întrebuințează ca întrebare lexicalizată pentru predicatul ce se exprimă prin verbe de acțiune[320]: *Ionel* **s-a dus** *la munte* – **Ce-***a făcut Ionel?*

Această întrebare se deosebește de toate celelalte întrebări prin existența în componența ei a unui verb la mod personal, totdeauna același, *a face*, utilizat în întrebare cu aceleași categorii gramaticale (mod, timp, număr, persoană) ca ale predicatuliu pentru care se pune întrebarea.

În același timp, interogativul *ce*, ca pronume, prezintă un statut aparte, în sensul că aici nu mai substituie un nume (în N sau Ac), răspunsul la întrebarea *ce face* (nu la *ce* singur) fiind un predicat. Nu se poate spune nici că este un substitut (interogativ) al predicatului, deoarece, ca răspuns, predicatul ocupă nu poziția lui *ce*, ci poziția grupării întregi *ce face*. Cum predicatul, mai exact spus verbul la mod personal, nu are o subordonată corespondentă, se înțelege că nu există nici o propoziție care să răspundă la această întrebare. Într-o exprimare metaforică, am putea spune că întrebarea *ce face* prezintă singura situație în care înțelesul nu este încorporat într-o formă, cele două categorii fiind concepute ca entități distincte: *face* = simbol pur al conceptului de acțiune verbală, cadrul (modelul) verbal, iar *ce* = substitut al substanței ca atare, existente concret în fiecare verb de acțiune. Încercând explicitarea grupării prin "desfacere", *ce face* = *ce (fel de) acțiune face*.

În general predicatul se recunoaște fără întrebare, el având semne formale proprii: *persoană* și număr (+ mod, timp). Nici o altă parte de vorbire nu se schimbă după categoria persoanei, menținând semnificația lexicală aceeași. Prin aceasta se deosebește de pronumele care au persoană (personale, reflexive etc.), la care fiecare persoană are altă semnificație lexicală și gramaticală. Persoana la pronume este comparabilă cu genul la substantiv (acesta are gen, dar nu se schimbă după gen; substantivul *masă*, de exemplu, este de genul feminin, dar nu poate trece la ... masculin sau neutru; pronumele *eu* este de persoana întâi și nu poate trece la persoana a doua, căci *tu* este ALT pronume).

---

[320] Vezi, pentru gruparea verbelor după criterii semantice, Coteanu, 1982, p. 159-162.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebarea *ce face*? nu substituie la drept vorbind decât o parte dintre predicate, cele exprimate prin verbe de acțiune propriu-zisă.

Dacă predicatul se exprimă prin verbe exterioare acestei categorii, întrebarea *ce face* nu e posibilă: *El* **are** *un câine.* - ***Ce face** *el?*; *Imi* **trebuie** *o carte.* - ***Ce face**?; *Ne* **place** *gramatica.* - * **Ce** *face?*

Scanned with OKEN Scanner

T 97 PROPOZIȚII PRECEDATE / NEPRECEDATE DE CELE DOUĂ PUNCTE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Ionel a întrebat:* - **Când vine vecinul tău din concediu?**
(2) *Ionel a întrebat* **când vine vecinul tău din concediu.**

B. SOLUȚII:

(1) *Când vine vecinul tău din concediu* = principală
(2) *când vine vecinul tău din concediu* = subordonată (completivă directă)

C. COMENTARIU

0. Cu unele excepții, cele două puncte ([:]) constituie, în textul scris, marca izolării sintactice, semnul că unitatea ce le urmează (cuvânt, propoziție) nu este legată de unitatea ce le precedă, nici prin subordonare și nici prin coordonare: *Ion zise: - Caută-mă după-masă la birou.*

Altfel spus, prin cele două puncte se întrerupe continuitatea lanțului sintactic, ceea ce urmează fiind unitate INDEPENDENTĂ.

Această «independență» este doar de natură gramaticală, întrucât din punctul de vedere al înțelesului există o relație între unitățile separate prin cele două puncte, ceea ce face ca «independența» în ansamblu a unităților una față de alta să fie doar relativă.

0.1. Ca marcă a unui nonraport gramatical, cele două puncte prezintă importanță deosebită în analiză, cu referire specială la interpretarea sintactică a cuvintelor (propozițiilor) ce se află după acest semn de punctuație.

În mod firesc, cele două fapte, absența legăturii gramaticale și prezența celei de înțeles, acționează antinomic (= în sensuri opuse) asupra celui ce analizează textul, conducând adesea, sub presiunea înțelesului, la interpretări eronate.

1. O asemenea situație ne-o oferă «cele două puncte» când constituie SEMN AL TRECERII DE LA VORBIREA INDIRECTĂ LA VORBIREA DIRECTĂ, cu sau fără liniuță de dialog: *Zis-a mama către mine: - Însoară-te, măi copile!* (folclor).

Cu această valoare, cele două puncte sunt precedate de CUVINTE DE DECLARAȚIE (de regulă verbe și locuțiuni verbale care înseamnă "a

Scanned with OKEN Scanner

spune, a întreba, a răspunde") sau cu un sens ce trimite la acestea: *La despărțire ne-a* s p u s *doar atât*: - *Să nu uitați niciodată vorbele mele!*

Uneori cuvântul de declarație poate lipsi: *Se uită spre mine încruntat:* - *Unde mi-ai fost până acum?*

1.1. Propoziția ce urmează celor două puncte în vorbirea directă este o PRINCIPALĂ, nelegată sintactic de verbul de declarație.

În legătură cu «sesizarea» și interpretarea acestei propoziții ca principală independentă, nu subordonată (completivă) verbului de declarație, se atrage atenția asupra următoarelor aspecte care se impun «treptat» observației analistului:

(1) Reproducerea de către vorbitor a spuselor cuiva după un verb de declarație se poate face în două feluri, ÎNȚELESUL fiind ACELAȘI;

(a) fără cuvânt de legătură (= subordonator) sau DIRECT: *Ionel m-a întrebat:* - *Mergi mâine la consultații?*

(b) cu un cuvânt de legătură (= subordonator) sau INDIRECT: *Ionel m-a întrebat dacă merg mâine la consultații.*

În cazul (a) propoziția a doua este o principală independentă, iar în (b), o subordonată. Reținem de aici o primă constatare: propoziția în vorbirea directă de după cele două puncte n-are cuvânt subordonator, semn al calității ei de principală.

(2) Deosebirea propoziției de tip (a) de cea de tip (b) trebuie făcută după prezența celor două puncte și absența cuvântului subordonator, NU după ÎNȚELES și nici prin ÎNTREBĂRI, deoarece:

(a) În general, verbele de declarație sau folosite cu acest rol au un înțeles «insuficient» și de aceea nu pot apărea de regulă singure, ci însoțite de un determinant (complement sau completivă). Nu spunem doar *El a zis (a întrebat, a comunicat* etc.), ci *El a zis (a întrebat, a comunicat* etc.) "ceva": N e – a î n t r e b a t **dacă suntem de-acord:** I-a m *mai* a t r a s *o dată* a t e n ț i a **să nu mă facă de râs**; I-a m s p u s *clar* **să nu se ducă la film decât duminica.**

Prin înlocuirea cuvântului subordonator cu cele două puncte și operând anumite modificări vizând persoana și (uneori) modul verbului, obținem principale în vorbirea directă: *Ne-a întrebat*:- **Sunteți de-acord?**; *I-am atras încă o dată atenția:* - **Să nu mă faci de râs!**; *I-am spus clar:* - **Să nu te duci la film duminica.**

Se vede limpede că și în această a doua serie de exemple cuvântul de declarație reclamă o complinire, neputând încheia comunicarea la cele două puncte. Obligativitatea apariției unei propoziții (sau a mai multora) după două puncte este identică celei din prima serie. Prin urmare, legătura de înțeles între propozițiile situate de-o parte și de alta a celor două puncte este evidentă.

Scanned with OKEN Scanner

Din această cauză suntem «tentați» să interpretăm propoziția a doua, cea din vorbirea directă, ca subordonată față de verbul de declarație, respectiv, în funcție de caracteristicile acestuia, completivă directă (cel mai adesea), completivă indirectă etc.

(b) Încercând aproximarea felului propoziției de după cele două puncte prin întrebări, acestea sunt aceleași și deopotrivă posibile în seria (a) și seria (b), ceea ce ar conduce greșit la interpretări identice (completive directe, completive indirecte etc.).

OBSERVAȚIE. Dacă după cele două puncte se află o frază, nu este obligatoriu ca prima propoziție să fie principală. Fraza poate începe cu subordonata, principala apărând după aceea: *A doua zi ne-a spus: - Dacă tot nu v-ați hotărât încă,* **eu mă retrag din combinație.**

(3) Principala de după două puncte poate fi enunțiativă propriu-zisă, enunțiativă-exclamativă sau interogativă: *M-a oprit pe stradă și mi-a spus cu răceală:* - **M-a bucurat succesul dumitale**; *Se uită pe fereastră și apoi se întoarse spre noi:* - **Ce zi splendidă e azi!**; *Bunica l-a întrebat pe Ionel:* - **Te duci azi după apă minerală?**

Susceptibilă de a fi interpretată ca subordonată (completivă directă, completivă indirectă etc.) este mai cu seamă principala interogativă parțială, adică cea care are în frunte un cuvânt interogativ): *M-a întrebat cu subînțeles:* - **Unde** *mi-ai fost, șmecherule?*

Eroarea este facilitată de forma identică a cuvintelor interogative și relative. Altfel spus, cuvintele interogative sunt luate drept relative, caz în care propozițiile în discuție nu pot părea decât... subordonate. (Cuvintele relative, se știe, sunt subordonatoare.) Se neglijează însă un fapt esențial – calitatea de interogative a propozițiilor, marcată la sfârșit prin semnul întrebării. Or, propozițiile interogative sunt totdeauna principale. (Nu există interogative directe (= cu intonația interogativă marcată prin semnul întrebării) subordonate.) Prin urmare, propozițiile fiind principale, cuvintele lor «introductive» nu sunt relative (pronume sau adverbe), ci interogative («neîncercuite» în analiza frazei). A se compara: (a) *M-a întrebat:* - **Cu cine a fost azi Popescu la film?** (propoziție interogativă principală; *cu cine* = pronume interogativ nesubordonator); (b) *M-a întrebat* **cu cine a fost azi Popescu la film** (propoziție subordonată; *cu cine* = pronume relativ, cuvânt subordonator). (Vezi, pentru interogative / relative, T 34.)

Identificarea interogativei reclamă atenție deosebită mai ales când după cele două pucnte avem o frază mai lungă, iar interogativa nu se află la începutul frazei. Încercuirea «mecanică» a oricărui cuvânt cu forma de

Scanned with OKEN Scanner

"interogativ-relativ" (*care, cine, ce, cum, unde, când* etc.) ca relativ (= subordonator) are drept consecință neidentificarea principalei interogative, în speță interpretarea ei ca subordonată (completivă directă, completivă indirectă etc.): *Întorcându-se spre client, îi spuse pe un ton plictisit: - Dacă tot aveți intenția să cumpărați casa, așa cum mi-ați declarat în repetate rânduri, iar prețul vă convine,* **ce rost mai are toată vorbăria asta?** (Ultima propoziție este principală, iar *ce* este adjectiv interogativ.)

(4) Orice text în care avem fenomenul sintactic mai sus descris cuprinde în fapt DOUĂ FRAZE independente sintactic. Prin urmare, principala de după cele două puncte nu se coordonează cu principala de dinaintea celor două puncte și nu apare în aceeași schemă cu prima. (Nu se leagă prin linie orizontală, ci, în cazul că fiecare are în subordonare alte propoziții (secundare), se constituie în scheme separate. Cele două puncte nu marchează un raport, nu sunt asimilabile juxtapunerii.)

OBSERVAȚIE. Cele două puncte ([:]) prin care se face trecerea de la vorbirea indirectă la vorbirea directă sunt coresopndentele perechii de virgule sau de liniuțe prin care se inserează în vorbirea directă vorbirea indirectă, aceasta din urmă fiind reprezentată prin propoziții incident(al)e: *N-ai mai fost de mult pe la noi,* **îmi spuse bătrânul și două lacrimi îi apărură pe obraji,** *că tinerii de astăzi uită repede de unde au plecat.*

Atât cele două puncte, cât și perechea de virgule / liniuțe sunt semnele lipsei unui raport sintactic.

Scanned with OKEN Scanner

T 98 ENUMERARE DETERMINATIVĂ / ENUMERARE EXPLICATIVĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Părțile propoziției sunt:* **subiectul, predicatul, atributul și complementul.**
(2) *Părțile propoziției sunt următoarele:* **subiectul, predicatul, atributul și complementul.**

B. SOLUȚII:

(1) *subiectul, predicatul, atributul și complementul* = enumerare determinativă (aici: NUME PREDICATIV MULTIPLU)
(2) *subiectul, predicatul, atributul și complementul* = enumerare explicativă (APOZIȚIE MULTIPLĂ)

C. COMENTARIU

0. A doua funcție importantă a celor două puncte este anunțarea unei ENUMERĂRI, fie la nivel de propoziție, fie la nivel de frază. (Pentru prima funcție, vezi T 97.)

Deosebim două tipuri de enumerări, după cum este ABSENT sau PREZENT termenul ANTECEDENT, adică cel care este detaliat sau dezvoltat:

1. Enumerări DIRECTE (= fără termen antecedent) sau DETERMINATIVE: *De ziua lui a primit:* **un set** *de creioane colorate,* **trei cărți, o minge** *de fotbal și* **un rucsac;** *Siguranța și corectitudinea în identificarea atributivei se datoresc:* **corespondenței** *desăvârșite a acesteia cu atributul,* **conjuncțiilor** *specializate în mare măsură și* **întrebărilor** *clare; Dintre colegii lui, la film au fost:* **Ionescu, Georgescu, Popescu** *și* **Vasilescu**.

Termenii enumerării se constituie în determinanți propriu-ziși ai verbului sau ai altui termen ce precedă cele două puncte (complemente, nume predicative, subiecte). Relația sintactică este una absolut normală, termenii enumerării constituind o parte de propoziție multiplă. Cele două puncte nu marchează aici lipsa unui raport sintactic, ci doar simplul fapt al enumerării și adesea, tocmai din această cauză, pauza din fața enumerării nici nu este marcată în scris: "... se disting mai multe feluri de propoziții,

Scanned with OKEN Scanner

dintre care mai importante sunt *propozițiile* enunțiative propriu-zise, *propozițiile* optative și *propozițiile* imperative..." (*Sinteze*, 1984, p. 189).

1.1. Enumerarea DIRECTĂ (determinativă) o găsim și la nivelul frazei, mai cu seamă în stilul științific: *De aici rezultă:* **(1) că adjectivul stă pe lângă substantiv; (2) că este acordat cu substantivul; (3) că îl dtermină; (4) că are funcție de atribut adjectival;** *În acest sens trebuie:* **(1) să examinăm regentul; (2) să stabilim tipul de relație; (3) să aproximăm natura determinantului.**

Adesea conjuncția subordonatoare nu se repetă în fața fiecăreia dintre subordonatele ce constituie enumerarea, ci se exprimă o singură dată în fața celor două puncte, contând însă pentru fiecare din secundarele coordonate: *În exemplul "A citit toată noaptea", cuvântul "noaptea" nu este adverb,* **deoarece: (a) are formă de feminin, singular, iar adverbul nu are gen și număr; (b) adjectivul "toată" (feminin, singular) nu s-ar putea acorda cu un adverb; (c) permite variația singular / plural (toată noaptea / toate nopțile).**

Prin urmare, propozițiile de după cele două puncte se interpretează gramatical ca și cum n-ar fi precedate de două puncte. (În primele două exemple – subiective, iar în al treilea – cauzale.)

2. ENUMERĂRILE INDIRECTE sau EXPLICATIVE au totdeauna un termen antecedent, pe care îl detalizaă, îl analizează în componente, cu alte cuvinte îl "explică". Din punct de vedere gramatical, termenii enumerării se află în APOZIȚIE față de cuvântul antecedent. Se poate spune că orice enumerare cu termen antecedent este constituită din apoziții (sau propoziții apozitive).

Termenul antecedent este de regulă un substantiv cu un sens foarte general (*fel, soi, categorie, clasă, grupă, lucru* etc.), însoțit de un determinant care anunță propriu-zis enumerarea (numerale cardinale, adjective nehotărâte cu sens cantitativ, alte adjective care cer o concretizare):"După scopul comunicării propozițiile se împart în d o u ă grupe mari: *enunțiative* și *interogative" (Sinteze,* 1984, p. 189); *Oamenii sunt de* d o u ă *feluri:* **buni** *și* **răi**[321]**;** *I-a adus o* m u l ț i m e *de cadouri:* **ciocolată, gumă** *de mestecat,* **o rachetă** *de tenis,* **o trusă** *de traforaj și multe alte* **mărunțișuri;** "*... raporturile sintactice sunt de* d o u ă *feluri:* **de coordonare** *și* **de subordonare**" (*Sinteze,* 1984, p. 194.)

---

[321] Absența substantivului (*oameni*) după cele două puncte face ca adjectivele *buni* și *răi* să fie substantivate. (În caz contrar, trebuie subînțeles de două ori substantivul *oameni*, care, în acest caz, constituie enumerarea explicativă.)

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Când termenul antecedent este însoțit de un numeral cardinal, acesta anticipă numărul exact al membrilor enumerării.

Foarte adesea enumerarea este anunțată de adjectivul *următor (următoare, următori)*, folosit uneori și substantival: *Au fost premiați* u r m ă t o r i i *elevi:* **Ionescu, Georgescu** *și* **Popescu;** *A scris părinților să-i trimită* u r m ă t o a r e l e: **un fier** *de călcat, două* **cutii** *de detergent,* trei **cămăși** *de bumbac și o* **pijama.**

În aceeași situație se află pronumele (adjectivul) *tot (toată, toți, toate): A înghesuit în geamantan* t o t *ce-a găsit prin cameră:* **ciorapi, pantofi, cămăși, cărți**[322].

Prezența unui determinant (din grupa celor menționați) pe lângă antecedent nu este obligatorie: *Verbul are funcție de predicat numai dacă este la moduri personale:* **indicativul, conjunctivul, condiționalul, prezumtivul și imperativul;** *La ziua onomastică i-a invitat pe prietenii săi cei mai buni:* **pe Mirel, pe Gigel** *și* **pe Gabi.**

Membrii enumerării se constituie într-o apoziție multiplă și, ca orice apoziție, este identică referențial cu termenul antecedent (= se referă la una și aceeași realitate): *Am primit de la el trei* o b i e c t e: **un stilou, un ceas și o carte** ((cele) t r e i o b i e c t e = *un stilou, un ceas, o carte).*

Eliminând termenul antecedent, enumerarea pierde calitatea de apoziție, membrii ei constituindu-se într-o parte de propoziție multiplă (subiect, complement etc.): *Au venit următorii colegi:* **Ionescu, Georgescu, Vasilescu** (*colegi* = subiect, termen antecedent; *Ionescu, Georgescu, Vasilescu* = apoziție multiplă în enumerare explicativă) / *Au venit: Ionescu, Georgescu, Vasilescu (Ionescu, Georgescu, Vasilescu* = subiect multiplu în enumerare determinativă).

Construcția enumerării explicative (cazul și prepozițiile termenilor componenți) poate să fie aceeași cu a antecedentului sau diferită de a acestuia: *În cursul dezbaterilor, s-au evidențiat două* c a r e n ț e *grave în activitatea grupei: slaba* **pregătire** *la seminarii și* **frecvența** *scăzută la cursuri (carențe* = nominativ; *pregătire, frecvența* = nominativ); *Se va acorda atenție sporită următoarelor* p r o b l e m e: **pregătirea** *la cursuri și seminarii,* **frecvența** *la ore și* **disciplina** *în cămine (probleme* = dativ; *pregătirea, frecvența* și *disciplina* = nominativ).

În practica analizei gramaticale, problema ce poate apărea aici este nerecunoașterea apozițiilor de după două puncte și interpretarea lor drept funcții sintactice «obișnuite» (subiect, complement, atribut) în raport direct cu partenerul de relație al antecedentului: *I-a adus două* v e ș t i:

---

322 "T o t satul: *oameni, copii, câini* fac alai după militari" (Șerban, 1970, p. 181.)

Scanned with OKEN Scanner

una *bună și* **alta** *rea (una* și *alta* luate greșit drept complemente directe pe lângă *a adus); De două* l u c r u r i *cel puțin nu m-am plâns niciodată:* **de foame și de sete** (*de foame* și *de sete* luate greșit drept circumstanțiale de cauză pe lângă *nu m-am plâns*).

La baza greșelii se află, teoretic vorbind, neidentificarea sau neglijarea termenului antecedent al enumerării, mai ales atunci când membrii enumerării au același mod de construcție ca antecedentul.

În raționamentul celui ce analizează se produce fie o deplasare de funcție (de la antecedent la enumerare), fie o apreciere greșită a celor două poziții (antecedent și enumerare) situate de-o parte și de alta a acestui semn de punctuație, respectiv ca având aceeași funcție sintactică și prin urmare aflându-se într-un raport de coordonare.

În primul caz, deviația de la raționamentul corect constă în nesocotirea faptului că și antecedentul are funcție sintactică, iar în al doilea caz se încalcă un principiu de bază al coordonării, acela potrivit căruia raportul de coordonare se stabilește între termeni diferiți ca înțeles. Or, aici, termenul antecedent și componenții enumerării se află într-un raport de echivalență logică și prin urmare nu pot fi coordonați: *Hoțul a luat* t o t u l: **rochii, pantofi, bani, bijuterii** (*totul = rochii, pantofi, bani, bijuterii* și deci nu **totul și rochii, pantofi...*).

2.1. Enumerarea explicativă apare și la nivel de frază, luând forma PROPOZIȚIILOR APOZITIVE (coordonate): *În legătură cu atributul aș vrea să reținem două* l u c r u r i: **că determină un substantiv (substitut)** *și* **că în numele lui se reflectă partea de vorbire** *prin care se exprimă* (antecedent = *lucruri*); *Uite ce-am aflat despre tine la ședința cu părinții:* **că ești obraznic, că întârzii la ore** *și* **că uiți acasă carnetul de elev** (antecedent = *ce*); *Colega noastră are numeroase* c a l i t ă ț i: **este inteligentă și harnică, își ajută colegii, are o comportare civilizată la facultate și în societate** *și* **îndeplinește munci de răspundere în cadrul organizației de tineret a unui partid important** (antecedent = *calități*)[323].

[323] Pentru alte valori gramaticale ale celor două puncte, vezi Drincu, 1983, p. 105-109.

Scanned with OKEN Scanner

T 99 COORDONAREA PRIN *CI* – FĂRĂ SUBÎNȚELEGERE / CU SUBÎNȚELEGERE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Nu proză,* **ci** *poezii scrie.*
(2) *Nu scrie proză,* **ci** *poezii.*

B. SOLUȚII:

(1) *ci* = coordonare fără subînțelegere (*nu proză,* **ci** *poezii*)
(2) *ci* = coordonare cu subînțelegere (*Nu scrie proză,* **ci** [scrie] poezii.)

C. COMENTARIU

0. Conjuncția coordonatoare adversativă *ci* apare atât în PROPOZIȚIE (= între două părți de propoziție), cât și în FRAZĂ (între două propoziții). Opoziția puternică marcată prin *ci* se concretizează în faptul de a pretinde întotdeauna – cel puțin în limba română actuală - primei unități coordonate, celei din stânga, să fie NEGATIVĂ, după modelul **nu A, ci B** (unde *A* și *B* sunt cele două unități coordonate, propoziții sau părți de propoziție): *Nu cu trenul,* **ci** *cu mașina va pleca la mare; Nu citește,* **ci** *ascultă muzică.*

Calitatea primei unități (*A*) de a fi negată este dată de adverbul de negație *nu* care o însoțește și mai rar de prefixul negativ *ne-*, când se exprimă printr-un verb la gerunziu (*Nefiind acasă, ci la serviciu, i-am lăsat un mesaj în cutia de scrisori*).

Cunoașterea acestei particularități construcționale, simbolizate în formula de mai sus (*nu A, ci B*), tradusă în analiza pe text prin "căutarea" perechii negative (*nu A*) a lui *B*, are adesea importanță covârșitoare în interpretarea corectă a celei de-a doua unități coordonate (B), respectiv ca parte de propoziție, nu propoziție subordonată și viceversa (1), ca propoziție subordonată, nu principală și viceversa (2). În fond, problema fundamentală aici este de a stabili care sunt cele două unități (*A* și *B*) coordonate prin *ci*.

0.1. Ca premise generale în analiza corectă avem:

(1) Cu excepții neglijabile, care de altfel nu privesc situația de față, coordonarea, inclusiv cea adversativă prin *ci*, se realizează între unități OMOGENE FUNCȚIONAL (subiect + subiect, nume predicativ + nume predicativ, complement direct + complement direct, predicat + predicat

Scanned with OKEN Scanner

etc.) și situate de regulă la ACELAȘI NIVEL – *intrapropoziţional* (parte de propoziție + parte de propoziție) sau *interpropoziţional* (propoziție + propoziție), mai rar intrapropoziţional + interpropoziţional (vezi mai jos).

(2) Unitatea negativă (*A*) este cea ÎN FAȚA căreia se află *nu*, fie aceasta propoziție sau parte de propoziție. Ca atare, prima unitate coordonată prin *ci* "se descoperă" imediat, având semnul de recunoaștere explicit marcat.

(a) Dacă *nu* se află în fața predicatului, pe care îl neagă, propoziția devine negativă și ca atare ea este unitatea *A*: **Nu se plimbă** *cu mașina lui, ci o preferă pe a tatălui său.*

(b) Dacă *nu* stă în fața altei părți de propoziție (subiect, atribut, nume predicativ etc.), spunem că propoziția este afirmativă. Unitatea *A* este deci nu propoziția, ci respectiva parte de propoziție negată: *Ioana este* **nu înteligentă** *propriu-zis, ci mai mult harnică.*

1. Dintre situațiile posibile dăm următoarele, toate în funcție de unitatea *A*:

1.1. Unitatea negată *A* este PREDICAT (verbal sau nominal), iar unitatea *B* coordonată prin *ci* trebuie să fie tot un predicat, exprimat sau neexprimat. Prin predicatele coordonate, *ci* se plasează deci la nivel interpropoziţional (= coordonează două propoziții).

(1) *B* = predicat EXPRIMAT: *N-am mai trecut pe acasă,* **ci** *am venit direct la tine.*

(2) B = predicat NEEXPRIMAT (total sau parțial): *Nu vreau bere, ci o cafea caldă* (= *Nu vreau bere, ci* [vreau] *o cafea caldă*). Alte exemple cu aceeași interpretare: *Nu este proastă,* **ci** *doar leneșă*; *N-a fost admis,* **ci** *respins de comisie*; *Nu e cald,* **ci** *chiar frig*; *Acolo n-am întâlnit un funcționar amabil,* **ci** *unul arțăgos; Nu beau suc,* **ci** *lapte; Nu discutăm acum despre mine,* **ci** *despre tine; Nu l-am întâlnit la facultate,* **ci** *pe stradă; N-a murit de foame,* **ci** *de sete; Nu veni mâine,* **ci** *poimâine.*

Indiferent de funcția sintactică a cuvântului în fața căruia se află *ci* (subiect, nume predicativ, atribut, complement direct etc. – vezi exemplele date), nu el este termenul *B* coordonat cu *A*, ci predicatul subînțeles, același ca în *A*, dar afirmativ. Coordonarea este deci între propoziții, nu între părți de propoziție. În caz contrar, ar trebui să acceptăm fie că (a) adverbul de negație *nu*, deși aparține verbului (din *A*), neagă o altă parte de propoziție (subiect, complement etc.), fie că (b) neagă atât predicatul, cât și o altă parte de propoziție. Ambele supoziții sunt nejustificate gramatical.

E adevărat că, lăsând la o parte părțile de propoziție "în aparență" coordonate (*Nu vine* **cu mine,** *ci* **cu tine**), fraza redusă la cele două predicate n-are sens (**Nu vine, ci vine*), dar situația este aceeași și când al

Scanned with OKEN Scanner

doilea predicat este exprimat: **N-a plecat** *cu Ionescu, ci* **s-a dus** *cu Popescu* (eliminând complementele, obținem: **N-a plecat, ci s-a dus*).

1.2. Unitatea negată *A* (= *nu A*) este ALTĂ PARTE DE PROPOZIȚIE DECÂT PREDICATUL și prin urmare și unitatea *B*, coordonată prin *ci*, este la fel, adică altă parte de propoziție decât predicatul. Spunem că în această situație *ci* se află efectiv în fața unității B. Rezultatul coordonării este o parte de propoziție MULTIPLĂ:

(1) NUME PREDICATIV + NUME PREDICATIV: *Ion a devenit* **nu inginer**, *ci* **profesor;**

(2) ATRIBUT + ATRIBUT: *Acest om* **nu prietenos**, *ci mai degrabă* **politicos** *mi-a făcut multe servicii*;

(3) COMPLEMENT DIRECT + COMPLEMENT DIRECT: **Nu pe tine** *te caută, ci* **pe mine;**

(4) COMPLEMENT INDIRECT + COMPLEMENT INDIRECT: **Nu mie,** *ci* **ție** *ți-a telefonat*;

(5) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL + COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL: **Nu la munte**, *ci* **la mare** *voi pleca în concediu;* **Nu mâine,** *ci* **azi** *mergem la teatru; Îl privea* **nu cu plăcere,** *ci* **cu teamă.**

OBSERVAȚIE. La nivel de SUBIECTE coordonarea este problematică, întrucât este antrenat acordul predicatului cu subiectul, numai cu unul, nu și cu celălalt. De aceea este preferabil să interpretăm coordonarea între două propoziții: *Nu eu am spus asta, ci tu (= Nu eu am spus asta, ci tu* [ai spus]; *Nu tu, ci eu am spus (= Nu tu* [ai spus], *ci eu am spus).*

1.3. Dacă *A* (= *nu A*) este O PROPOZIȚIE PRINCIPALĂ, și *B* este tot principală: *Nu venim la voi,* **ci** *ne ducem la teatru.*

1.4. Dacă *A* (= *nu A*) este SUBORDONATĂ, și *B* este tot subordonată.

1.4.1. A doua subordonată are cuvântul subordonator EXPRIMAT: *Îți ordon* **să** *nu te duci la film, ci* **să-ți** *faci temele.*

Faptul că *A* trebuie să fie negativ ne spune clar că perechea coordonată a lui *B* (*să-ți faci temele*) este *să nu te duci la film,* nu *Îți ordon.*

1.4.2. A doua subordonată (*B*) are cuvântul subordonator NEEXPRIMAT: *Banii* **pe care** *nu-i cheltuise, ci-i pusese deoparte îi prindeau bine acum (= ... pe care nu-i cheltuise, ci* [pe care] *îi pusese deoparte* – două atributive coordonate adversativ).

Cel mai adesea propoziția subordonată B, indiferent de felul ei, aflată în raport de coordonare prin *ci*, nu repetă cuvântul subordonator, același ca la *A*. De aceea există pericolul interpretării lui *B* ca principală, mai cu seamă dacă se află la mare distanță în frază de perechea ei negativă,

Scanned with OKEN Scanner

distanța estompând într-o oarecare măsură raportul de opoziție forte. În asemenea situații, singurul mijloc sigur de interpretare corectă îl constituie găsirea în stânga ei a perechii negative. Felul acesteia, marcat prin cuvânt subordonator, va fi și al propoziției *B*, fapt verificat prin posibilitatea introducerii și în fața ei a cuvântului subordonator de la *A*. Dintre subordonatele aflate în stânga lui B, aceea va fi *A* care-l conține pe *nu*. În exemplele de mai jos marcăm cuvintele subordonatoare ale secundarelor coorondate prin *ci*, respectiv ale celei de-a doua, neexprimate, dar subînțelese, prin punere între paranteze drepte: *Îl obseda gândul* **că** *nu-l va mai solicita pe el, cum făcuse de atâtea ori când avea de făcut o traducere urgentă, ci* [că] *se va adresa colegului său, față de care...* (coordonate: *că nu-l va mai solicita pe el..., ci* [că] *se va adresa...*); *El răspunse* **că**, *din anumite motive, nu crede că aceștia au fost cei cu care prietenul său s-a plimbat în seara tragicului accident, ci* [că] *părerea lui este...* (coordonate: *că... nu crede..., ci* [că] *părerea lui este...*).

1.5. SUBÎNȚELEGERI DE PROPOZIȚII sau GRUPURI DE PROPOZIȚII:

(1) *Nu vreau* (1) *să spun* (2) *că punctul dumneavoastră de vedere este greșit* (3), *ci doar că opinia mea este alta* (4).

În fraza de mai sus, coordonarea adversativă prin *ci* nu se realizează între propozițiile (1) și (4), căci (1) este principală, iar (4) este secundară, și nici între (2) sau (3) și (4), căci (2) și (3) sunt afirmative. Singura soluție, pentru a respecta modelul *nu A, ci B*, este subînțelegerea grupului *vreau să spun*, prin care perechea lui (1) (*nu vreau*) este o propoziție subînțeleasă (3'). Fraza astfel interpretată devine: *Nu vreau* (1) *să spun* (2) *că punctul dumneavoastă de vedere este greșit* (3), *ci* [vreau] (3') [să spun] (3'') *doar că opinia mea este alta* (4).

OBSERVAȚIE. În ceea ce privește realizarea practică a schemei la o asemenea frază, numele propozițiilor subînțelese pot fi marcate cu "prim" ['], "secund" ['']', "terț" [''']' și puse între bare drepte. Schema frazei de mai sus arată astfel:

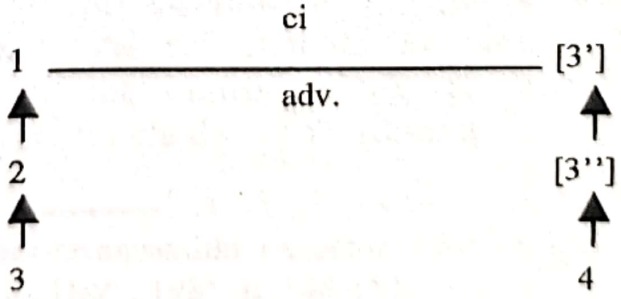

Scanned with OKEN Scanner

(2) *M-a rugat* (1) *să nu spun* (2) *unde am fost* (3), **ci** *unde ar fi trebuit* (4) *să fiu* (5). Perechea coordonată adversativ prin *ci* cu 2 este o subordonată subînțeleasă: *să spun* (3''), fraza devenind: *M-a rugat să nu spun unde am fost,* **ci** [să spun] *unde ar fi trebuit să fiu.*

(3) *M-am gândit să afirm că n-am înțeles situația așa cum a fost ea prezentată în darea de seamă, ci cum a fost prezentată de cei care au luat cuvântul* (perechea propoziției *că n-am înțeles situația așa* este subînțeleasă: [că am înțeles-o].

1.6. Coordonarea unei părți de propoziție cu o propoziție: *Vino la noi nu mâine, ci când poți tu* (coordonare între complementul circumstanțial de timp negat *nu mâine* și subordonata temporală *când poți tu*). Poziția unităților coordonate poate fi inversată: *Vino la noi nu când poți tu, ci mâine* (aceeași interpretare).

Când *nu* se află în fața cuvântului subordonator al secundarei, aceasta se află pe poziția unei părți de propoziție negate și prin urmare se constituie în mod cert ca termen *A* (= *nu A*): *Ți-a telefonat* **nu** *pentru că i-a fost dor de tine,* **ci** *pentru că i-am spus eu; Apreciază în mod deosebit* **nu** *pe cine e mai inteligent,* **ci** *pe cine e mai harnic; Mi-a spus că ai plecat mai devreme,* **nu** *ca să ajungi acasă,* **ci** *ca să te întâlnești cu prietenii la meci.*

Scanned with OKEN Scanner

*T 100 ÎN PROBLEMA RELATIVELOR *CUMULANTE*

0. Fie următoarele enunțuri:

(1) *Du-te* **la cine** *are nevoie de tine.*
(2) *Bătea* **pe cine** *îi ieșea în cale.*
(3) *Pe la poarta* **cui** *mi-i drag, / Treabă n-am, da' tot îmi fac.*
(4) *Am dat cartea* **cui** *mi-a cerut-o.*

0.1. Examinând organizarea sintactică a acestor enunțuri, se observă imediat următoarele «particularități»:

(1) Toate subordonatele sunt introduse prin pronume relative ale căror forme cazuale sau/și prepoziții sunt cerute de un termen (verb, substantiv) situat în regentă (*a se duce la..., a bate pe..., poarta* + G, *a da* + D), nu în subordonată (**are nevoie la..., *a ieși pe (cineva)...*).

(2) Forma cazuală și prepoziția le conferă funcție sintactică în regentă, nu în subordonată, funcție care, luată în sine, este aceeași cu a subordonatei «introduse», încât aceasta apare doar ca o dezvoltare (= o «expansiune») a relativului: compl. circ. de loc în (1), compl. direct în (2), atr. pron. gen. în (3), compl. indirect în (4). (Subordonatele, la rândul lor, sunt: circumstanțială de loc în (1), compl. directă în (2), atributivă în (3), compl. indirectă în (4)).

Cele două particularități, care sunt fapte obiective de limbă și ca atare, în forma dată, nesupuse «interpretărilor», au drept consecințe logice două «abateri» deloc neglijabile de la algoritmul analizei sintactice, atât în privința frazei, cât și a subordonatei, aducând în fața analistului adevărate anomalii.

1. O interpretare sintactică unitară și convingător argumentată gramatical a acestor construcții, «bizare» pentru analist, dar absolut firești și uzuale în limbă, lipsește.

Indiferent din ce parte și cu ce argumente sunt «atacate» aceste structuri, într-un punct sau altul se sacrifică anumite principii de analiză[324].

1.1. Încadrarea relativului ca funcție în regentă, așa cum ar cere construcția cazuală, face cu subordonata să rămână fără marcă a subordonării (= fără cuvânt «introductiv»), punându-i sub semnul întrebării chiar calitatea și numele de ... subordonată[325].

---

[324] Vezi, pentru o dezbatere de ansamblu a acestor construcții, Guțu, 1973, p 122 Dindelegan, 1994, p. 93-96; Hazy, 1985, p. 148-151.

[325] Eventual ar trebui numită subordonată ...«nelegată», perechea tot atât de nefericitei formulări cuprinse în «incidentă legată» (=contradicție în termeni).

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Ipoteza ca relativul să aibă funcție într-o propoziție (aici, în regentă) și să-și exercite calitatea relațională (= să fie «introductiv») pentru altă propoziție (aici, subordonată) este discutabilă prin natura lucrurilor, iar de o subordonare prin juxtapunere nu poate fi vorba.

1.1.1. În același timp, subordonata este lipsită de un component necesar în mod obiectiv – SUBIECTUL. Or, este evident că, în fiecare dintre subordonate, verbul este PERSONAL, adică reclamă ocuparea poziției de subiect, dar acesta nu este exprimat și, fără a opera anumite tranformări la granița dintre cele două propoziții, nici exprimabil în vreun fel. (Altfel spus, se exclude interpretarea subiectului ca fiind eliptic, subînțeles sau inclus, din moment ce structurile date sunt complete.)

1.2. Pornindu-se de la necesitatea subordonatei de a avea un subiect al predicatului personal, s-a formulat bine cunoscuta soluție a subiectului în alte cazuri decât nominativul (= așa-numitele excepții reale de la nominativul subiectului, respectiv subiect în acuzativ, în genitiv și în dativ, reprezentate toate prin pronume relative – vezi cele patru exemple)[326].

Raționamentul pare a fi următorul: dacă verbul (din subordonată) este personal și deci trebuie să aibă subiect, atunci, un altul în afară de relativ neexistând, înseamnă că relativul TREBUIE să fie... subiect. În acest fel, relativul, inclus fraudulos în subordonată și cu funcție numai aici, face ca aceasta să fie completă, adică «în ordine». (Se înțelege că funcția relativului în subordonată (= subiect) nu coincide cu funcția subordonatei introduse – circumstanțială de loc în (1), completivă directă în (2) etc.).

O asemenea soluție, în ciuda audienței destul de largi, nesocotește flagrant următoarele:

(1) Verbul la mod personal (= predicativ) nu contractează în relație prin acord un substantiv (substitut) decât dacă acesta este în NOMINATIV. Condiția este obligatorie (= fără excepții)[327]. Prin urmare, forme de tipul *la cine, pe cine* și *cui*, al căror caz în mod evident nu este nominativ, nu pot ocupa poziția subiectului prin forța lucrurilor.

ARGUMENT COLATERAL. Nici una dintre subordonatele date nu poate funcționa, în urma suprimării regentei, ca interogativă (directă) – și asta tocmai pentru că interogativul (= fostul relativ) nu-i aparține și nu ocupă poziția subiectului: **La cine are nevoie de tine?; Pe cine îi ieșea în cale?; *Cui mi-i drag?; *Cui mi-a cerut-o?*

---

[326] Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 90-91.
[327] Vezi Drașoveanu, 1982 , p. 37.

Scanned with OKEN Scanner

(2) Imposibilitatea unui subiect în alt caz decât nominativul este izbitoare și concretă în situațiile în care predicatul subordonatei este unul «nominal», în a cărui structură intră un nume predicativ adjectival: *Cartea am dat-o căreia a fost* **cea mai serioasă** *dintre ele.*

Este evident că adjectivul *serioasă* cu formă de nominativ se acordă cu un subiect în nominativ, nu cu unul în ... dativ. (Forma de dativ este *serioase*, nu *serioasă.*)

Prin analogie, acceptăm același lucru și în prezența relativului *cine (cui)*, care nu realizează la nivelul expresiei opoziția de gen: *Pe la poarta* **cui** *mi-i* **drag**...

Prin urmare, predicatul trimite prin acord la un subiect, dar acesta nu este relativul, deoarece nu stă în nominativ.

1.3. Într-o a treia interpretare, derivată de fapt din prima (vezi **1.1.**), relativul este considerat ca aparținând sintactic ambelor propoziții și implicit cu funcții în ambele:

(a) subiect în subordonată (= «excepție» de la nominativul subiectului);

(b) diferite funcții în regentă (= pe lângă un termen din regentă), impuse ca firești de forma cazuală și/sau prepoziții, funcții identice cu ale subordonatelor introduse ((1) *la cine* = compl. circ. de loc – *la cine are nevoie de tine* = subord. circ. de loc; (2) *pe cine* = compl. direct - *pe cine îi ieșea în cale* = subord. compl. directă etc.).

Pe lângă argumentele aduse la **1.1.**, împotriva acestei soluții pot fi invocate următoarele:

(1) Un cuvânt cu o formă dată, indiferent care este aceasta, nu poate avea simultan două funcții sintactice (diferite sau nu).

(2) Un cuvânt cu o formă dată, indiferent care este aceasta, nu dispune simultan de două mijloace separate de relaționare (cu doi parteneri de relație), căci nu poate fi în același timp în două cazuri.

Altfel spus, *cui*, de exemplu, din *Mergeți pe la casa* **cui** *vă are*, ca genitiv ce este, nu se poate «lega» decât o singură dată de un singur regent (= *casa*). Mijlocul său de relaționare este cazul, genitivul însuși (= flectivul = desinența de genitiv). Un alt mijloc nu mai are, unul care să-l facă supraordonat verbului din dreapta. (Ar putea fi supraordonat numai dacă ar fi nominativ, dar nu este: relativul *cui* este în genitiv și numai în genitiv, nu și în genitiv, și în nominativ.)

Rezultă din cele de mai sus că nu se poate argumenta satisfăcător nici una dintre soluțiile privind încadrarea și funcția sintactică a relativelor din aceste construcții, ceea ce, de altfel, era de așteptat, o dată ce fenomenul sintactic în discuție este unul aberant.

1.4. O a patra soluție posibilă, care respectă anumite teze și principii în analiza sintactică, cele încălcate în interpretările precedente, pleacă de la

Scanned with OKEN Scanner

premisa că structurile în discuție, așa cum se prezintă ele în textul concret, sunt NEANALIZABILE în termenii și conceptele uzuale.

În vederea unei astfel de analize trebuie să se INTERVINĂ în text cu anumite MODIFICĂRI, încălcându-se astfel un alt principiu al analizei gramaticale, și anume cel al INTEGRITĂȚII textului.

Modificările operate au drept rezultat refacerea unei STRUCTURI DE BAZĂ, preexistente textului dat (= de analizat), structură care explică generarea construcției.

În esență, ca operație tehnică, relativul cu construcție aberantă funcțional este înlocuit cu o grupare de tip "demonstrativ + relativ", care acoperă și justifică două funcții, una în regentă, realizată prin demonstrativ, a cărui construcție este perpetuată de către relativ după suprimarea demonstrativului, și alta în subordonată, aparținând relativului cu formă de nominativ.

Model: *Răspund* **cui** *îmi cere* → *Răspund* **aceluia care** *îmi cere.*

Prin urmare, forma unui *la cine*, de exemplu, din enunțul *Du-te* **la cine** *îți place*, este rezultatul unei COMPRIMĂRI a grupării *la acela care* prin reducerea (= eliminarea) demonstrativului (*acela*) și preluarea formei lui cazuale (și a prepoziției) de către relativ: *la acela* (Ac) *care* (N) → *la cine* (Ac). Relativul rămas în urma comprimării, identic sau nu cu cel din constrcuția de bază, este unul CUMULANT funcțional, unul care are «ceva» funcțional-construcțional atât din demonstrativul suprimat, cât și din relativul păstrat (cu modificările de rigoare).

Acest fapt explică de ce funcția relativului cumulant (= calitatea lui de membru al propoziției) nu poate fi tratată în termenii "sau în regentă, sau în subordonată", dar, prin faptul că e totuși un singur cuvânt, nici în termenii "și în regentă, și în subordonată". Singura soluție care s-ar impune pentru a-l putea analiza ar fi DECUMULAREA lui, refacerea grupării de origine. Consecința imediată pe planul frazei este modificarea funcției subordonatei, care, determinând demonstrativul din regentă apărut în urma decumulării, va fi întotdeauna o ATRIBUTIVĂ.

Se vede astfel că segmentarea unei fraze de acest tip, în care, din cauza relativului, subordonata este ÎMPLETITĂ[328] cu regenta, nu se poate realiza decât după decumulare (= după «despletire»).

Într-un enunț de tipul *cartea a dat-o* **cui** *n-avea nevoie de ea*, trasarea barei de despărțire a subordonatei de regentă în fața lui *cui* sau după acesta ar fi deopotrivă nejustificată, iar o plasare a lui *cui* în ambele propoziții ar

---

[328] Vezi, pentru conceptul de împletire a subordonatei cu regenta, GLR, 1963, vol. II, p. 265; Dindelegan, 1984, p. 93-96.

Scanned with OKEN Scanner

face imposibilă fizic bara. (*Cui*, ca un singur cuvânt, nu poate fi despărțit în două... cuvinte.)

Se vede astfel că, dacă nu admitem subiectul în alte cazuri decât nominativul și, de altfel, toate funcțiile cu construcții neacceptate structural de subordonatele introduse, cum susținem aici, asemenea fraze nu sunt nici segmentabile și nici analizabile.

SOLUȚIE DE COMPROMIS: segmentarea frazei în fața relativului, ca și cum acesta i-ar aparține în mod firesc subordonatei introduse, iar relativul cumulant analizat numai după decumulare (= demonstrativ + relativ, cu funcțiile aferente). Felul subordonatei va avea funcția demonstrativului obținut în urma decumulării. Exemplu: *Mergeți fiecare pe la casa* **cui vă are**; *cui vă are* = subordonată atributivă; *cui* = pronume relativ cumulant = *aceluia care* (*aceluia* = atr. pron. gen.; *care* = subiect, N).

2. Fenomenul relativului cumulant este discutat de regulă în gramatici legat de «excepțiile» de la nominativul subiectului, dar, de fapt, acesta nu este decât un caz particular, una dintre fenomenalizările relativului cumulant.

Cel puțin teoretic, problema se pune în același fel ori de câte ori forma relativului este impusă de un termen din regentă (verb, adjectiv, adverb, substantiv), indiferent dacă relativul este pronume sau adjectiv pronominal și indiferent dacă relativul rezultat în urma decumulării este subiect sau nu în subordonată[329].

Exemple:

Se îndrepta **spre ce** *vedea cu ochii (spre ce → spre ceea ce);*

Nu se încrede **în ce-***i spui tu (în ce → în ceea ce);*

S-a așezat alături **de cine** *s-a nimerit (de cine → de acela care);*

Achiziționarea **a** *tot* **ce** *este necesar îi depășește puterile financiare (a (tot) ce → a (tot) ceea ce);*

Și-a dat seama de **ce** *sentimente nutrește față de ea (de ce sentimente → de acele sentimente pe care.)*

Nu-i întotdeauna amabil **cu cine** *trebuie (cu cine → cu acela care);*

Nu-i vinovat **de cei** *spui tu(de ce → de ceea ce).*

Accidental, cele două funcții ale relativului cumulant pot fi identice:

Nu face **ce-***i spui (ce → ceea ce);*

---

[329] Vezi, pentru o dezbatere detaliată, Dindelegan, 1994, p. 93-96, după care sunt date sau construite exemplele ce urmează.

Scanned with OKEN Scanner

S-a întors **de la cine / care** *l-ai trimis. (de la cine / care → de la acela la care);*

Dă cartea **cui** *îi trebuie (cui → aceluia căruia).*

În cazul în care prin decumulare funcțiile sunt identice deoarece și verbul din subordonată are același regim (vezi exemplele de mai sus), decumularea, ca principiu de analiză, este facultativă, respectiv relativul poate fi analizat ca aparținând doar subordonatei.

Scanned with OKEN Scanner

*T 101 INTEROGATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN INTEROGATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (= FUNCȚIE ÎN NEINTEROGATIVĂ)

A. STRUCTURI-TIP:

1 2
(1) /**Cine** ți-a comunicat / [că se amână excursia?]
2 1 2
(2) [**Cine** / spuneai / că te-a invitat la masă?]

B. SOLUȚII:

(1) *cine* = subiect în propoziția interogativă (1)
(2) *cine* = subiect în propoziția neinterogativă (2)

C. COMENTARIU

0. În mod normal, cuvântul interogativ (pronume, adjectiv pronominal, adverb) dintr-o propoziție interogativă directă (= așa-numita interogativă PARȚIALĂ) se încadrează și structural în ea, adică îndeplinește o anumită funcție sintactică în acea propoziție. Când interogativa este singură (= principală independentă), regula este, prin forța lucrurilor, fără excepție: *Cine a mai venit?*; *Ce-a devenit prietenul tău?*; *Căruia nu-i place cartea mea?*; *Unde s-a dus?*

În fiecare dintre exemplele date, interogativul are funcție sintactică pe lângă verb, ușor pusă în evidență prin răspunsul la întrebare (*cine* = subiect; *ce* = nume predicativ; *căruia* = complement indirect; *unde* = complement circumstanțial de loc.)

0.1. Dacă e vorba de o frază formată prin subordonare, interogativa, principală, firește, apare de regulă pe locul întâi în frază: **Cine ți-a permis** *să mă deranjezi tocmai acum*?

Interogativa conține cuvântul interogativ situat, ca poziție limeară, obligatoriu în POZIȚIE INIȚIALĂ: **De ce** *nu i-ai spus că l-am căutat*?

Se vede astfel că, în esență, o frază interogativă este construită pe principiul propoziției interogative, respectiv cuvântul interogativ, ca INDICATOR INTEROGATIV al frazei, se află în fruntea acesteia. (Interogativă (și principală) este acea propoziție care, în lanțul succesiunii lineare a propozițiilor în frază, conține cuvântul interogativ.)

Scanned with OKEN Scanner

0.2. Din punct de vedere STRUCTURAL, respectiv ca FUNCȚIE SINTACTICĂ, interogativul ce figurează topic în fruntea principalei, numită tocmai de aceea interogativă, se poate afla în două situații:

(a) cu funcție în interogativă, adică încadrat ca membru sintactic în aceasta: **Cine** *v-a spus că mâine nu avem cursuri?* (*cine* = subiect în principala interogativă);

(b) cu funcție în altă propoziție decât interogativa principală, respectiv într-una dintre subordonate: **Cine** *ziceai că m-a căutat?* (*cine* = subiect în subordonata completivă directă). Alte exemple: **Unde** *crezi că mi-a spus să-l aștept?* (*unde* = circumstanțial de loc în ultima propoziție); **Cui** *ar fi mai bine să ne adresăm*? (*cui* = complement indirect în propoziția a doua).

Această discordanță între locul interogativului (= poziția lineară) într-o propoziție (= în principala interogativă) și funcția sintactică (= poziția structurală) îndeplinită în altă propoziție (= în subordonate) se evidențiază în analiză prin două operații complementare:

(1) Conținutul gramatical (= ceea ce exprimă ca funcție sinactică) și construcția interogativului (caz, prepoziție) sunt compatibile cu situația din subordonată, unde se află un anumit termen cu care interogativul intră «firesc» în relație. Într-un exemplu ca **Despre** *ce ar fi mai indicat* s ă d i s c u t ă m *azi?*, este evident că *despre ce* se subordonează verbului *să discutăm*, întrucât acest verb în mod obișnuit are în subordine un complement indirect construit cu prepoziția *despre* (*a discuta despre ...*), în timp ce *ar fi mai indicat* nu permite în principiu un determinant construit cu *despre*.

În exemplul **Cine** *credeți că* a v e n i t ?, *cine*, subiect în nominativ, nu poate aparține verbului *credeți*, care trimite la un subiect de persoana a II-a, plural (= *voi, dumneavoastră*), nu de persoana a III-a. (*Cine*, ca toate pronumele apersonale, este pe poziția unui pronume de persoana a III-a: *el, ea, ei, ele*.)

(3) Răspunsul la întrebarea formulată prin interogativ, partea de propoziție care apare ca «răspuns», își ocupă locul de drept în propoziția în care își are partenerul de relație: **Cu cine** *crezi că m-am întâlnit? – Cred că te-ai întâlnit* **cu profesorul (cu el, cu cineva ...)**; **Unde** *ar fi mai bine să așezăm fotoliul? – Ar fi mai bine să așezăm fotoliul* **în colț (aici, acolo ...)**; **Ce** *crezi că a devenit prietenul meu? – Cred că prietenul tău a devenit* **inginer (profesor, doctor ...)**.

OBSERVAȚIE. «Răspunsul» poate apărea și pe poziția ocupată linear în propoziția interogativă de interogativ, dar acest fapt nu este concludent, fiind vorba doar de o chestiune de topică: **Cu ce** *ziceai că te ocupi? – Cu* **agricultura** *ziceam că mă ocup → Ziceam că mă ocup* **cu agricultura.**

Scanned with OKEN Scanner

Acest decalaj - încadrare topică într-o propoziție și funcție sintactică într-alta – se explică prin POZIȚIA FIXĂ a cuvântului interogativ în fruntea propoziției interogative, indiferent dacă aceasta este independentă sau are în subordine secundare.

0.2.1. În legătură cu topica pronumelui (adverbului) interogativ și caracterul interogativ al propoziției mai trebuie reținute următoarele:

(1) Cuvântul interogativ, indiferent de propoziția căreia îi aparține structural, funcționează ca indicator interogativ în principală, nu în subordonată. În caz contrar, ar trebui:

(a) fie să acceptăm că într-o frază interogativă principala poate fi enunțiativă, iar subordonata interogativă, ceea ce, evident, nu se poate dovedi,

(b) fie să interpretăm atât principala, cât și subordonata ca deopotrivă interogative – una prin intonație interogativă (= principala), iar alta prin cuvânt interogativ (= subordonata), ipoteză care, de asemenea, se exclude. (O frază formată prin subordonare nu poate fi «dublu interogativă».)

OBSERVAȚIE. Din punctul de vedere al INTONAȚIEI, cele două tipuri de fraze interogative (cu elementul interogativ aparținând structural principalei și, respectiv, subordonatei) sunt identice: **Cine** *spunea că te-am căutat?* – **Cine** *spuneai că m-a căutat?*

(2) Într-o frază interogativă, cuvântul interogativ nu poate fi «repoziționat» din principala interogativă în care este situat ca poziție lineară în subordonata căreia îi aparține structural fără ca fraza să se dezorganizeze sau să dea cosntrucții imposibile ori nefirești: **Unde** *crezi că s-a dus?* - **Crezi că* **unde** *s-a dus?* (**Crezi* **unde** *că s-a dus?; *Crezi că s-a dus* **unde**?).

De aceea spunem că interogativă este propoziția în care se situează linear interogativul, nu cea în care se încadrează structrual. În pofida nonapartenenței sale structurale la principala interogativă, cuvântul interogativ își îndeplinește în această propoziție rolul de indice de interogație, nu în secundară.

Prin imposibilitatea deplasării interogativului, poziția acestuia nu constituie o simplă problemă de ... topică. Altfel spus, apariția interogativului în principală nu aparține variației topice, NU este adică un fenomen de TOPICĂ INVERSĂ.

Ca atare, fraza **Unde** *crezi că am uitat geanta?* și fraza **Pe masă** *cred că am uitat geanta* nu se încadrează la același model topic. În prima frază,

Scanned with OKEN Scanner

unde are topică fixă, iar în a doua, *pe masă* este într-adevăr o inversiune (→ *Cred că am lăsat geanta* **pe masă**.).

1. Cunoașterea fenomenului apartenenței structurale a interogativului la altă propoziție decât interogativa și sesizarea lui în analiza gramaticală are importanță atât pentru stabilirea exactă a FUNCȚIEI sintactice a INTEROGATIVULUI, cât și pentru IDENTIFICAREA corectă a SUBORDONATELOR și a RAPORTURILOR dintre ele.

1.1. FUNCȚIA SINTACTICĂ a pronumelui (adverbului) interogativ se stabilește, ca pentru orice alt cuvânt, prin raportare la partenerul de relație.

După gradul de abatere, teoretic posibil, de la interpretarea corectă a funcției, cauzată de nesocotirea încadrării interogativului în subordonată, deosebim două situații:

1.1.1. Pentru interogativele oarecum «specializate» pe anumite funcții, totdeauna aceleași, fie prin sensul lexical, fie prin construcție, încadrarea interogativului în interogativă sau în subordonată are mai puțină importanță pentru funcția însăși.

Operând cu ea ca și cum ar fi un «prefabricat», analistul n-are cum o greși, întrucât ea rămâne aceeași, indiferent la ce termen se raportează.

Așa e cazul adverbelor interogative *unde* (= compl. circ. de loc), *când* (= compl. circ. de timp), al pronumelor interogative în dativ: *cui, căruia, căreia, cărora, câtor* (= compl. ind.), al pronumelor interogative *al (a, ai, ale) cui (căruia, căreia, cărora, câtor)* în genitiv fără substantiv (= nume predicativ): **Unde** *vrei să mergem?* (*unde* = c.c. loc în subordonată; aceeași funcție ar avea și dacă l-am subordona verbului din interogativă).

Alte exemple identic interpretabile: **Când** *ai zis că trebuie să mă duc la doctor?* (*când* = c.c. timp în ultima subordonată); **Cui** *crezi că i-am împrumutat casetofonul?* (*cui* = compl. indirect în subordonată); **Căruia** *te-ai gândit să-i spui mai întâi?* (*căruia* = compl. indirect în subordonată); **A cui** *crezi că este umbrela aceasta?* (*a cui* = nume predicativ în subordonată).

Se înțelege că în fiecare dintre exemplle date, având în vedere termenul regent, subordonarea este propriu-zis posibilă numai în secundară.

OBSERVAȚIE. Structurile în care interogativul are statut ambiguu ca apartenență structurală (= la oricare dintre propoziții) sunt rare: **Cui** *i-ai promis să-i dai casetofonul?*

1.1.2. Celelalte interogative au funcții sintactice diferite după cum sunt încadrate în interogativă sau în subordonată și, ca atare, pentru o

Scanned with OKEN Scanner

interpretare corectă a funcției, încadrarea exactă și justificată a interogativului este absolut necesară.

Nesocotirea acesteia duce în analiză la confuzi de tipurile: nume predicativ / subiect, nume predicativ / complement direct, nume predicativ / compl. circ. de mod, subiect / complement direct etc.

Dăm în cele de mai jos câteva asemenea situații, grupate pe cuvinte interogative:

(1) CUM – nume predicativ / complement circ. de mod: **Cum** *ziceai că va fi vremea?* (*cum* = nume predicativ în subordonată pe lângă *a fi*; prin raportare greșită la *ziceai*, *cum* → compl. circ. de mod).

OBSERVAȚIE. Dacă ambele verbe sunt predicative, problema acestei confuzii nu se pune, singura funcție posibilă fiind compl. circ. de mod: **Cum** *crezi că s-a descurcat?*

NOTĂ. Mai rar, în jocul confuziei poate intra și un element predicativ suplimentar: **Cum** *a zis că-l cheamă?* (*cum* = element predicativ supliemntar pe lângă *cheamă*, nu compl. circ. de mod pe lângă *a zis*).

(2) CINE – subiect / nume predicativ: **Cine**-*ți închipui că ești, stimabile?* (*cine* = nume predicativ în subordonată, nu subiect în interogativă).

(3) CE – nume predicativ / compl. direct: **Ce** *vrei să te faci când vei fi mare?* (*ce* = nume predicativ pe lângă *să te faci*, nu compl. direct pe lângă *vrei*); **Ce** *crezi că este taică-său?* (*ce* = nume predicativ pe lângă *este*, nu compl. direct pe lângă *crezi*).

NOTĂ. Numele predicativ poate aparține unei subordonate la mare distanță de interogativă: **Ce** *spuneai că voia să devină fiică-sa?* (*ce* = nume predicativ în ultima subordonată).

(3a) CE - subiect / compl. direct: **Ce**-*ai spus că-ți mai trebuie?* (*ce* = subiect pe lângă *trebuie*, nu compl. direct pe lângă *ai spus*)[330].

NOTĂ. În prezența substantivului, *ce* devine adjectiv interogativ, cu funcție de atribut adjectival, încadrat în subordonată împreună cu acesta: **Ce filme** *ziceai că-i plac?* (*filme* = subiect pe lângă *plac*, nu complement direct pe lângă *ziceai*; *ce* = atribut adjectival pe lângă *filme*, nominativ.)

---

[330] Deopotrivă avem și situația inversă: aparent subiect pe lângă un verb intranzitiv, când în fapt e vorba de un compl. direct în subordonată: **Ce** *vă place mai mult* să citiți? (*ce* = compl. direct pe lângă *să citiți*, nu subiect pe lângă *place*.)

Scanned with OKEN Scanner

(3b) CE – element predicativ suplimentar / compl. direct: **Ce** *mi-ai spus că se crede el în ultima vreme?* (*ce* = element predicativ suplimentar pe lângă *se crede*, nu compl. direct pe lângă *ai spus*).

OBSERVAȚIE. Dacă ambele verbe sunt tranzitive, funcția de compl. direct a lui *ce* nu poate fi greșită, indiferent la care verb se raportează: **Ce** *vrei să faci?* (*ce* = compl. direct în subordonată). Aprecierea greșită a regentului duce la interpretarea greșită a subordonatei (vezi mai jos, **1.2.**).

1.2. Încadrarea corectă a interogativului - în propoziția interogativă sau în subordonată - are consecințe și asupra identificării subordonatei. Această problemă se pune în mod special pentru completiva directă în situația în care ambele verbe, atât cel din interogativă, cât și cel din subordonată, sunt tranzitive: **Ce** *credeai că voi face dacă nu primesc răspunsul?;* **Pe cine** *îți imaginezi că l-am întâlnit acolo?*; **Câte** *ai reușit să rezolvi până acum?*; **Pe care** *doriți să-l cumpărați?*

Strict teoretic, pronumele interogativ ar putea fi complement direct în oricare dintre propoziții, verbele lor fiind tranzitive.

Dacă este încadrat sintactic în interogativă, verbul tranzitiv, o dată ce are satisfăcută valența de tranzitivitate, n-ar mai putea avea în subordine o completivă directă. Secundara ar putea fi completivă indirectă sau de alt tip, dar nu completivă directă, după modelul: V ă d **că pleacă** (*că pleacă* = compl. directă), dar *Îl* v ă d **că pleacă** (*că pleacă* ≠ compl. directă, întrucât *văd* are deja un compl. direct - *îl*); *Pe cine* î n d e m n i **să facă așa ceva** (*să facă așa ceva* ≠ compl. directă, deoarece *îndemni* are deja un compl. direct – *pe cine*).

Or, în fiecare dintre exemplele date (cu interogative), subordonatele sunt completive directe, iar pronumele interogative au funcția de complement direct nu în interogative, ci în completivele directe.

Verificarea se poate face în mai multe feluri:

(a) Complementul direct obținut ca răspuns pentru interogativ se plasează în subordonată: **Ce**-*ai vrea să-ți aduci de la târg? – Aș vrea să-mi aduci de la târg* **un cal**.

NOTĂ. Dacă substantivul (pronumele) – compl. direct din răspuns ar aparține regentei interogative, el n-ar permite să fie «mutat» în subordonată.

(b) Cu excepția lui *ce*, celelalte interogative cu funcție de compl. direct sunt sau pot fi reluate prin pronume personale neaccentuate în

Scanned with OKEN Scanner

acuzativ (*îl, o, îi, le*), iar locul acestora este în subordonată: **Pe care** *vrei să ți-***l** *cumpăr?*

NOTĂ. În cazul în care interogativul este într-adevăr compl. direct în regentă, și dublantul său (*îl, o, îi, le*) se află tot în regentă: **Pe care îl** *chemi să te ajute?*; **Pe câți îi** *crezi că spun adevărul?* (Se înțelege că în aceste exemple subordonatele nu mai pot fi completive directe.)

Prin urmare, de încadrarea corectă a interogativului–complement direct în interogativă sau în subordonată depinde și interpretarea subordonatei ca fiind compeltivă indirectă sau completivă directă.

Mai rar, interpretarea greșită a interogativului drept subiect pe lângă un verb intranzitiv din regentă, în loc de complement direct în subordonată, are ca rezultat interpretarea greșită și a subordonatei ca fiind altceva decât subiectivă: **Ce** *vă place mai mult să citiți?* (*ce* = compl. direct în subordonată, nu subiect în regentă; subordonata = subiectivă); **Ce** *trebuie să-ți mai dau?* (aceeași interpretare).

2. Subordonata care conține, ca membru al ei, un interogativ, are în mod obligatoriu cuvântul relațional (= conjuncția subordonatoare) pe locul al doilea, primul, în ordine lineară, fiind ocupat de cuvântul interogativ situat în stânga, în fruntea principalei interogative, care întrerupe succesiunea componentelor subordonatei: **Cine** *ziceai* **că m-a căutat**? (*ziceai* = principală interogativă; *cine ... că m-a căutat* = compl. directă.) (Se înțelege că în operația de segmentare a frazei, interogativul va purta același număr ca propoziția subordonată căreia îi aparține:

2 1 2
[Cine / ziceai / că m-a căutat?]

OBSERVAȚIE. Este posibilă și o segmentare lineară (/Cine ziceai/[că m-a căutat?]), făcând abstracție în analiza frazei de apartenența structurală a interogativului la subordonată și dând câștig de cauză funcției (= mărcii) interogative[331].

Oricum am proceda, se «sacrifică» un fapt de limbă:

(a) Dacă optăm pentru prima variantă, după segmentarea frazei, subordonata este «completă» structural, dar rămâne regenta interogativă fără marca interogativă.

(b) Dacă optăm pentru a doua variantă, regenta interogativă are în ea marca interogativă, dar și un corp străin din punct de vedere structural, cel care lipsește sugbordonatei.

[331] Vezi, Dingelegan, 1994, p. 103.

Scanned with OKEN Scanner

(c) Pentru că este un singur cuvânt, interogativul nu poate aparține ambelor propoziții, adică din punct de vedere fizic nu-l putem accepta o dată în regentă, în calitatea lui de interogativ, și încă o dată în subordonată, în calitatea lui de pronume (adverb), constituent al unei propoziții[332].

[332] Deși privită adesea cu rezerve, formularea "împletirea subordonatei cu regenta" din GLR, 1963, vol. II, p. 265, nu este lipsită de temei.

Scanned with OKEN Scanner

*T 102 RELATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN RELATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (= FUNCȚIE ÎN NERELATIVĂ)

A. STRUCTURI -TIP:

1 2 3
(1) / *Am citit o carte* / [**despre care** *am auzit*] [*că se bazează pe fapte efectiv reale*].

1 3 2 3
(2) / *A cumpărat casa* / [**pe care** / *am vrut* / *s-o cumpăr și eu*].

B. SOLUȚII:

(1) *despre care* = complement indirect în relativă (prop. nr. 2)
(2) *pe care* = complement direct în nerelativă (prop. nr. 3).

C. COMENTARIU

0. Fenomenul apartenenței relativului ca funcție sintactică la altă propoziție decât la cea în care apare ca poziție în lanțul succesiunii lineare este unul relativ frecvent, de același tip ca la interogative[333] și explicabil prin acestea:

Nu-mi amintesc **despre cine** *trebuie* **să dau o referință**;
Am văzut în fotografie hotelul **în care** *ni s-a spus* **că vom fi cazați**;
Premiul **pe care** *sperai* **să-l câștigi tu** *l-a obținut altcineva*.

La fel ca în cazul interogativelor, nu e vorba de o simplă variantă topică, întrucât relativul nu poate fi "mutat" din propoziția în fața căreia apare în cea căreia îi aparține fără să se dezorganizeze gramatical fraza.

Se vorbește în asemenea cazuri de o "împletire" a regentei cu subordonata[334], respectiv a propoziției în care apare relativul în linearitatea topică cu cea în care are funcție sintactică:

1 2 3
Arată-mi cartea **din care** *spuneai* **că ai extras citatul acesta**.

În exemplul dat, "împletirea" vizează propozițiile 2 și 3, mai exact, relativul *din care* (compl. circ. de loc) situat topic în 2 aparține propoziției 3.

---

[333] Vezi T 101.
[334] Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 265.

Scanned with OKEN Scanner

În legătură cu fenomenul în sine de apartenență funcțională a relativului (pronume, adverb) la altă propoziție decât cea în fața căreia stă, nu este nimic «în litigiu»[335], lucrurile fiind aceleași ca la interogative[336].

Problemele complicate privesc aici sintaxa frazei și sunt generate de dubla calitate a relativului – cea de element relațional pentru o subordonată, asemenea unei conjuncții subordonatoare, și cea de parte de propoziție obligatoriu încadrată într-o propoziție, într-una anume.

În analizele sintactice uzuale, apar două modele (= scheme) de reprezentare structurală a frazelor de acest tip, bazate pe două interpretări diferite ale raportului dintre funcția relațională și cea structurală (= parte de propoziție) a relativelor (pronume, adjective pronominale, adverbe).

1. Relativul își poate exercita funcția relațională și pentru altă propoziție decât cea căreia îi aparține structural. Astfel, propoziția în fața căreia stă relativul în fraze de acest tip este o SUBORDONATĂ RELATIVĂ, mijlocul ei de subordonare find însuși relativul. (În exemplul dat: 1 = *arată-mi cartea* = principală; 2 = *din care spuneai* = atributivă relativă, dependentă de 1; 3 = *că ai extras citatul acesta* = compl. directă, dependentă de 2.

Schemă:

1
|
2
|
3

Argumente:

(1) Într-o frază interogativă formată prin subordonare, propoziție interogativă este cea în care se află topic elementul interogativ (pronume, adverb), indiferent dacă acesta îi aparține sau nu structural. (Cu alte cuvinte, dacă interogativul poate avea funcție interogativă într-altă propoziție decât cea căreia îi aparține structural, și relativul, care provine dintr-un interogativ, își poate exercita calitatea de marcă relațională în același fel[337].)

(2) Asemenea interogativului, și relativul are poziție fixă în frază și nu poate fi «mutat» în propoziția căreia îi aparține structural. (Se înțelege că la analiza «de interior», relativul este "văzut" în propoziția căreia îi aparține.)

Din punctul de vedere al valorii subordonatoare, relativul este interpretat ca un relativ oarecare, respectiv ca și cum n-ar aparține altei

---

[335] Nici un specialist nu contestă această interpretare sintactică.

[336] Aceleași tipuri de dificultăți în analiza propoziției și a frazei.

[337] Vezi Dindelegan, 1994, p. 103.

Scanned with OKEN Scanner

propoziţii. Altfel spus, «anomalia» este plasată la nivelul propoziţiei, nu la cel al frazei.

În fapt, ceea ce se propune în gramatici sub numele de "împletire a subordonatei cu regenta" este, ca operaţie tehnică, un compromis: pe de o parte segmentăm fraza ca şi cum relativul s-ar încadra structural în propoziţia în care este situat topic şi pe care deci o introduce, iar pe de altă parte se «ţine seamă» de încadrarea reală atât în analiza sintactică a relativului, cât şi în raporturile dintre propoziţii, respectiv în relaţie cu subordonata de după ea relativa se comportă ca şi cum n-ar conţine relativul. (De exemplu, în *Nu ştiu ce vrea să facă.*, propoziţia *să facă* este compl. directă pe lângă *vrea*, făcând abstracţie de relativul *ce*, care nu este complement direct pe lângă *vrea*, căci, altfel, l-ar intranzitiviza, făcându-l inapt pentru compl. directă.)

Din punct de vedere didactic, cel puţin la nivel gimnazial, modelul prezentat are avantajul de a fi relativ simplu şi în linia unui anumit algoritm de segmentare a frazei (în unităţi (= propoziţii) cu graniţe distincte), respectând caracterul linear al relaţiilor dintre propoziţii.

2. Dacă nu se acceptă disocierea funcţiei relaţionale a relativului de cea structurală (= de parte de propoziţie), respectiv posibilitatea de a subordona (= a introduce) o propoziţie şi de a avea funcţie sintactică în altă propoziţie, interpretarea structurii sintactice a frazei este cu totul alta.

Făcând abstracţie de poziţia fixă a relativului, acesta este reaşezat mental în propoziţia din care face parte structural, urmând ca şi funcţia relaţională (= subordonatoare) să şi-o exercite pentru această propoziţie, ca şi cum aceasta n-ar mai avea un cuvânt subordonator.

Reluând exemplul dat, după rearanjarea componentelor structurale, segmentarea are ca rezultat:

1 = *arată-mi cartea*; 2 = *spuneai*; 3 = *din care ... că ai extras citatul acesta.*

Astfel reanalizată, structura frazei pune în evidenţă două lucruri mai puţin obişnuite:

(1) Propoziţia, din faţa căreia a fost mutat relativul (2. = *spuneai*), devine, în lipsa unui cuvânt subordonator, principală, una aparte, ca racterizată prin aceea că nu este coordonată cu cealaltă principală[338], dar nu este nici o incidentă propriu-zisă, deoarece nu este eliminabilă din frază şi, de altfel, nici nu are semnele unei incidente (= perechea de pauze, în scris, perechea de virgule). Ea se încadrează în frază prin secundara din subordinea ei, situată în dreapta şi introdusă prin conjuncţie subordona-

[338] De o coordonare prin juxtapunere nu poate fi vorba.

Scanned with OKEN Scanner

toare. Din această cauză a fost și este numită INCIDENTĂ LEGATĂ («la urmă» sau «în dreapta»[339]).

(2) Propoziția în care a fost repoziționat ca membru sintactic relativul devine DUBLU SUBORDONATĂ, adică depinde de două regente, având pentru fiecare dintre cele două relații câte un cuvânt subordonator (în exemplul analizat: *din care* și *să*). Primul, *din care*, o subordonează prop. nr. 1 (*arată-mi cartea*), față de care este o ATRIBUTIVĂ (termen regent = *cartea*), iar al doilea, *că*, o subordonează prop. nr. 2, față de care este o COMPLETIVĂ DIRECTĂ (termen regent = *spuneai*).

Schemă:

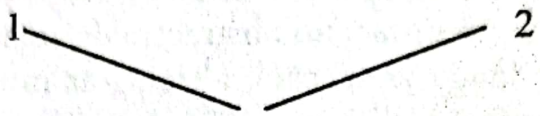

ATR.3 CD, respectiv,

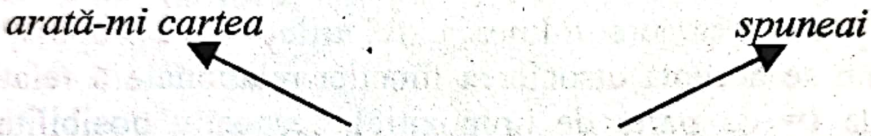

din care ... că *ai extras citatul*

OBSERVAȚIE. Dacă acceptăm că relativul (*din care*) subordonează propoziția căreia îi aparține structural (= 3), e de la sine înțeles că nu poate subordona simultan și propoziția în care se află ca poziție lineară (= 2). De aceea o schemă de tipul

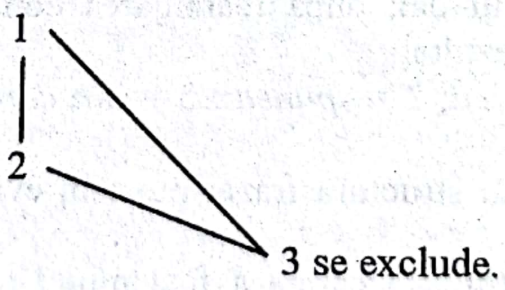

Ne întâlnim aici cu o situație mai puțin obișnuită, aceea în care o propoziție este în același timp, ca specie de subordonată, de două feluri, deoarece are DOUĂ CUVINTE SUBORDONATOARE prin care se raportează la DOUĂ REGENTE DIFERITE, neaflate în relație una cu alta.

[339] Vezi Hodiș, 1967, p. 97. Vezi, tot aici, bibliografia dublei subordonări.

Scanned with OKEN Scanner

OBSERVAȚIE. Problema dublei subordonări nu se pune decât la secundarele cu relative, nu și la cele conjuncționale.

2.1. Fenomenul dublei subordonări este bine reprezentat în limba română nu numai ca frecvență, ci și ca diversitate a rolurilor sintactice pe care subordonata le poate avea. Acestea, prin raportare la cele două regente, pot fi OMOGENE (= identice) sau ETEROGENE (= diferite), în funcție de natura morfologică a termenilor regenți[340].

(1) cu funcții identice:

Câți *se întâmplă* **s-o** *aibă se socoteau slutiți...* (subiectivă - subiectivă);

"[...] *lua ca bază lecția din anul precedent* [...] **pe care** *avea obligația* **s-o** *îmbunătățească*" (atributivă - atributivă);

Spune-mi **cine** *bănuiești* **că** *a făcut-o* (completivă directă - completivă directă).

(2) cu funcții diferite:

"[...] *scrisori* **care** *nu trebuie* **să** *mai slujească* [...]" (atributivă - subiectivă);

"[...] *interesul* **pe care** *păreți* **că**-*l purtați vaporului meu*" [...] (atributivă - predicativă)[341].

2.2. Uneori se vorbește de dublă subordonare și în situațiile în care o secundară apare pe lângă două regente coordonate. Deosebim două situații:

(1) Subordonata este de același fel raportată la ambele regente:

1 2 3

Nu pot și nici nu vreau **să mai aud de asta** (3 = completivă directă atât pe lângă 1, cât și pe lângă 2.

(2) Subordonata are funcții diferite raportată la cele două regente:

1 2 3

Nu vrea și nici nu-i vine **să mai creadă așa ceva** (Subordonata este completivă directă prin raportare la 1 și subiectivă prin raportare la 2[342]).

---

[340] Exemplele și interpretarea sunt după Hodiș, 1967, p. 99 și urm.

[341] În construcții mai complexe pot apărea și propoziții TRIPLU SUBORDONATE (*Mi-a aruncat niște priviri ciudate* **pe care** *nu știu* **cum** *trebuie* **să** *le interpretez.* "Propoziția *pe care ... cum ... să le interprez* este de trei ori subordonată, cumulând trei funcții sintactice distincte: *atributivă* față de substantivul regent *priviri*, subordonare realizată prin relativul **pe care**; *completivă directă* a verbului tranzitiv regent *(nu) știu,* conectiv fiind **cum**; *subiectivă* față de verbul unipersonal (folosit impersonal) *trebuie*, raport sintactic realizat prin conjuncția subordonatoare **să**" (Hodiș, 1967, p. 101)).

Scanned with OKEN Scanner

Indiferent de situație, (1) sau (2), dubla dependență a subordonatei este mai mult decât discutabilă din punct de vedere gramatical, deoarece o dublă relație reclamă două cuvinte subordonatoare, iar în structurile date este unul singur și ca atare subordonează o singură dată[343].

(De o subînțelegere a cuvântului subordonator pentru una (= cealaltă) dintre relații nu poate fi vorba decât la coordonarea subordonatelor: *Deși e străin și* [deși] *nu cunoaște orașul, se descurcă bine.*)

Chiar dacă semantic subordonata se referă / se poate referi la două propoziții, gramatical este preferabil și argumentat să o considerăm în relație numai cu o subordonată, în speță cu cea în vecinătate imediată, în caz contrar se încalcă linearitatea relațiilor.

OBSERVAȚIE. Subînțelerea subordonatei pe lângă una dintre regente ar fi un artificiu de analiză care ar complica inutil lucrurile (*Nu are și nici nu-i vine* **să dea atâția bani** – *Nu are* [să dea atâția bani] *și nici nu-i vine* **să dea atâția bani**). În plus, acest model ar trebui să-l extindem și la nivel intrapropozițional: *Cântă și dansează toată* **noaptea** (*Cântă* [toată noaptea] *și dansează toată* **noaptea**); *O minte iubitoare și iscoditoare* **de noutăți**... (*O minte iubitoare* [de noutăți] *și iscoditoare* **de noutăți** ...).

---

[342] Uneori raportarea este posibilă numai la una dintre regente, a doua: *Privi și înțelese* **că era de prisos** (Hodiș, 1967, p. 100-101).

[343] Vezi Drașoveanu, Dumitrașcu, Zdrenghea, 1966 ,p. 26.

Scanned with OKEN Scanner

T 103 PRINCIPALE / FALSE PRINCIPALE

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Se plânge că-l doare capul și* **spune asta peste tot.**
(2) *Se plânge că-l doare capul și* **nu poate citi.**

B. SOLUȚII:

(1) *spune asta peste tot* = principală
(2) *nu poate citi* = falsă principală

C. COMENTARIU

0. Dintre cele patru deosebiri fundamentale existente între propozițiile principale și cele secundare (+/- înțeles de sine stătător, -/+ funcție sintactică, -/+ întrebare, -/+ cuvânt subordonator), în practica analizei gramaticale solicitată propriu-zis este doar ultima. În acest sens:

(1) Propozițiile PRINCIPALE EXCLUD ÎN MOD NECESAR UN CUVÂNT SUBORDONATOR, exprimat sau neexprimat. Altfel spus, cuvântul introductiv (subordonator) în fața unei principale este o imposibilitate și ca atare nu există principală «introdusă» printr-un asemenea cuvânt relațional. ABSENȚA acestuia devine automat SEMNUL DE RECUNOAȘTERE a principalei.

(2) Dimpotrivă, propozițiile SECUNDARE (și obligatoriu subordonate) AU ÎN MOD NECESAR CUVINTE INTRODUCTIVE SUBORDONATOARE, fie acestea EXPRIMATE sau NEEXPRIMATE. Ele marchează formal dependența (subordonarea) acestor propoztii față de alte propoziții. Nu există subordonată care să n-aibă în vreun fel sau altul cuvânt subordonator. Prezența unui asemenea cuvânt este semnul sigur al calității de propoziție secunadră.

0.1. Din cele de mai sus rezultă imediat că APARIȚIA cuvântului subordonator în fața unei propoziții este O PREZENȚĂ REALĂ (ABSOLUTĂ) și rezolvă FĂRĂ ECHIVOC încadrarea la propoziții secundare, în timp ce ABSENȚA lui poate fi, până la un punct, AMBIGUĂ - sau REALĂ (propriu-zisă, absolută), sau APARENTĂ (falsă, relativă). După cum această «absență» este propriu-zisă sau aparentă, propoziția «lipsită» de cuvântul subordonator este principală propriu-zisă sau aparentă principală (= secunadră). Absență absolută înseamnă INEXISTENȚA cuvântului subordonator, IMPOSIBILITATEA lui, în timp ce absența

Scanned with OKEN Scanner

aparentă este o formă a existenței, în speță ipostaza numită în gramatici "neexprimarea" cuvântului subordonator. Prin urmare (a) inexistența și neexprimarea cuvântului subordonator sunt două lucruri diferite și (b) nu orice propoziție care n-are cuvânt subordonator în față este neapărat principală, ci numai aceea la care nu este posibil cuvântul subordonator. Egalizarea în analiză a inexistenței cuvântului subordonator cu neexprimarea lui are ca rezultat interpretarea greșită a secundarelor drept principale.

În principiu, deosebim două situații în care este probabilă această confuzie, situații generate de cele două fenomenalizări ale neexprimării: ELIPSA și SUBÎNȚELEGEREA.

NOTĂ. Cuvântul subordonator neexprimat este pus între paranteze drepte ([...]).

1. Cazurile de ELIPSĂ a cuvântului subordonator sunt foarte rare: *Ai carte, ai parte; Dai, n-ai; Vrei, nu vrei, bea Grigore aghiazmă.* În general este vorba de fraze scurte, alcătuite din câte două (trei) propoziții. Imposibilitatea, din punctul de vedere al înțelsului, a coordonării lor (*Dai, n-ai* ≠ *Dai și n-ai*) exclude posibilitatea ca amândouă să fie principale, făcând în schimb necesară interpretarea uneia ca secundară. Care anume este principală și care secundară, respectiv în fața căreia considerăm cuvântul subordonator eliptic, este un fapt decis de înțelesul frazei, fiind vorba cel mai adesea de combinații fixe, interpretate prin tradiție într-un anumit fel (*Dai, n-ai* = [Dacă] *dai, n-ai*, nu *Dai,* [dacă] *n-ai*).

2. Cazurile de subînțelegere a cuvântului subordonator, frecvente în limba română, apar toate în cadrul coordonării a două sau mai multe secundare de același fel, dependente, firește, de aceeași regentă. În general, în asemenea situații cuvântul subordonator nu apare pe lângă fiecare dintre secundarele coordonate, ci el se exprimă o singură dată, la prima dintre ele (de la stânga la dreapta), urmând ca în fața celorlalte, identic fiind, să se subînțeleagă: *Mi-a spus* **că** *va veni și îmi va aduce cartea* (= *Mi-a spus* **că** *va veni și* [că] *îmi va aduce cartea*); **Deși** *pare atent la lecții și învață mult acasă, nu obține rezultatele așteptate* (= **Deși** *pare atent la lecții și* [deși] *învață mult acasă...*).

Se înțelege deci că problema "falselor" principale se pune numai la frazele care conțin fenomenul coordonării, nu și la cele formate doar prin subordonare. La acestea din urmă, orice propoziție care nu are cuvânt subordonator exprimat este în mod obligatoriu principală și este exclusă posibilitatea de a fi o secundară «deghizată», cu un cuvânt subordonator subînțeles.

Scanned with OKEN Scanner

Întrucât coordonate pot fi nu numai secundarele, ci și principalele, analistul trebuie să decidă corect felul propoziției (propozițiilor) coordonate. În acest sens, ținem seama de următoarele:

(a) Coordonarea se realizează între propoziții omogene funcțional, adică de același fel, fie principale, fie secundare. Se exclude posibilitatea de a fi coordonate principale cu secundare.

(b) În interpretare, omogenitatea funcțională se acceptă ca "propagată" de la stânga la dreapta, de la prima propoziție din șir spre celelalte. Potrivit acestui principiu, într-un șir "a + b + c" de propoziții coordonate, interpretarea propozițiilor *c* și *b* depinde de interpretarea propoziției *a* sau, altfel spus, știm ce fel de propoziții sunt *c* și *b* numai după ce aflăm felul propoziției *a* (principală sau secundară). Se ia ca punct de reper prima propoziție din șirul de coordonate, cea care nu este coordonată cu nimic în stânga, deoarece forma acesteia (± cuvânt subordonator) nu lasă loc echivocului în privința calității de secundară sau principală. Se vede astfel că în cadrul coordonării identificarea propoziției-pereche, a primei coordonate – principală sau secundară, are importanță covârșitoare în formularea deciziei corecte de încadrare a celorlalte propoziții din lanț.

În privința gradului de «evidență», orice frază poate fi redusă, ca schemă ultimă, la trei seturi de propoziții: PRINCIPALE «clare» (necoordonate în stânga), SECUNDARE «clare» (cu mijloacele (cuvintele) subordonatoare exprimate) și PROPOZIȚII DE ANALIZAT (al căror fel trebuie stabilit), caracterizate prin coordonare în stânga și absența reală sau aparentă a unui cuvânt subordonator. Luând un model de frază cu trei propoziții (1, 2, 3), din care două sunt coordonate prin *și*, în schemă am avea:

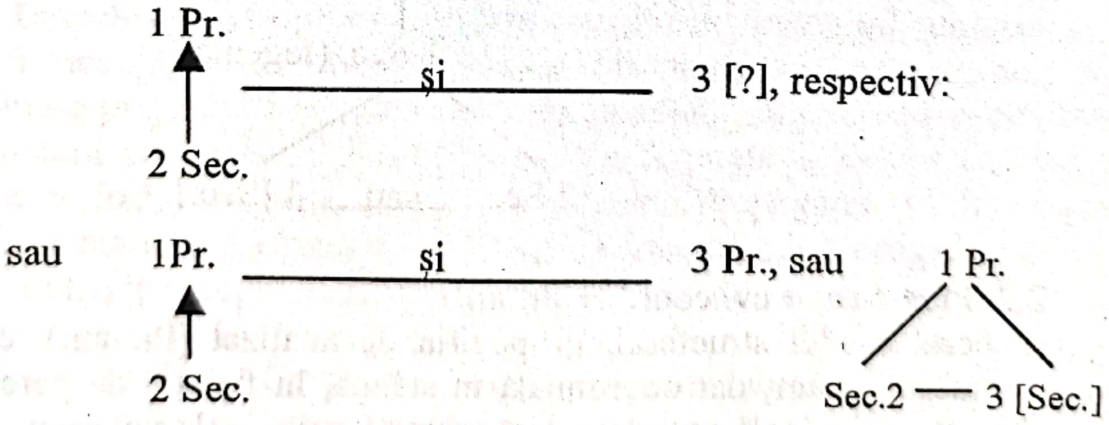

Detaliind modelul în funcție de poziția propozițiilor în lanțul linear al frazei, obținem următoarele ipostaze (Sec. = secundară; Pr. = principală; cv. coord. = cuvânt coordonator; Pr. an. = propoziție de analizat):

2.1. Sec. + cv. coord. + Pr. an. + Pr.:

Scanned with OKEN Scanner

Dacă nu încetezi cu calomniile și nu îți vezi de treabă, o vei sfârși prost.; *Pentru că ai trecut prin orașul lui, dar nu l-ai căutat, s-a cam supărat.*; *Dacă n-ai timp sau ți se întâmplă ceva, anunță-mă imediat.*

În acest model, a doua propoziție coordonată - și lanțul s-ar putea prelungi cu a treia, a patra etc. propoziție – având ca pereche în stânga o secundară «clară», iar o alta neexistând, va fi evident tot secundară, de același fel cu prima, subînțelegându-se cuvântul subordonator: **Dacă** *nu încetezi cu calomniile și* [dacă] *nu-ți vezi de treabă, o vei sfârși prost.*

Notând propozițiile în ordinea apariției (1, 2, 3), avem schema:

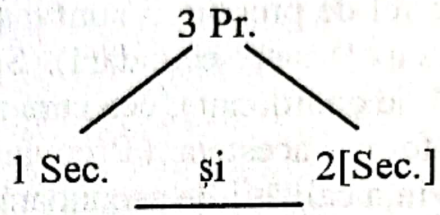

În general, acest model structural nu creează dificultăți în interpretarea propoziției "de analizat" ca secundară și putem generaliza: orice propoziție coordonată în stânga și precedată doar de propoziții secundare va fi obligatoriu o secundară. Lărgind astfel sfera, am cuprins și situațiile în care propoziția regentă secundarelor este la rândul ei o secundară și situată în stânga lor: *Fără să-și dea seama dacă se înșală sau doar i se pare, vecinul meu avu pentru prima oară bănuiala...* (= *Fără să-și dea seama dacă se înșală sau* [dacă] *doar i se pare, vecinul meu* ... Schemă:

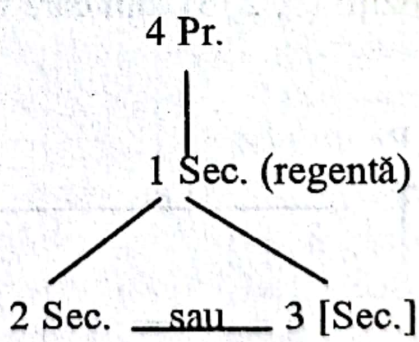

2.2. Pr. + Sec. + cv. coord. + Pr. an.

În acest model structural, propoziția de analizat (Pr. an.), cea fără cuvânt subordonator, dar coordonată în stânga, în funcție de perechea ei coordonată - principală sau secundară, poate fi principală sau secundară.

2.2.1. Pr. + Sec. + cv. coord. + [Pr.]: *N-a spus că-mi va scrie și nici nu mi-a scris = N-a spus că-mi va scrie de și nici nu mi-a scris.*

Scanned with OKEN Scanner

Schemă:

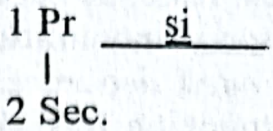

2.2.2. Pr. + Sec. + cv. coord. + [Sec.]: *Nu m-a căutat* **fiindcă** *nu l-a interesat părerea mea și de altfel nici n-a vrut = Nu m-a căutat fiindcă nu l-a interesat părerea mea și* [fiindcă] *de altfel nici n-a vrut.*

Schemă:

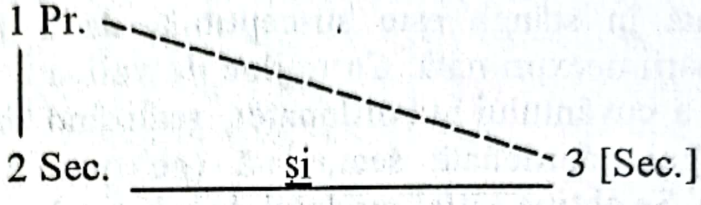

Întrucât, din motive lesne de înțeles, greșeala comisă de regulă aici constă în interpretarea secundarei coordonate drept principală (coordonată), nu invers, detaliem în continuare câteva aspecte practice ale acestei probleme, legate toate, ca esență, de subînțelegerea cuvântului subordonator.

(1) Două sau mai multe secundare coordonate se situează sau în fața, sau în urma regentei (principală sau la rândul ei secundară), dar niciodată cu regenta situată între ele. Blocul de secundare nu poate fi dislocat de regentă. Fraza *Deși avea experiență și schimba mereu mașinile, nu era un șofer grozav* permite libertatea topică *Nu era un șofer grozav, deși avea experiență și schimba mereu mașinile,* însă nu și *Deși avea experiență, nu era un șofer grozav și schimba mereu mașinile.* (Fraza este posibilă și cu această din urmă topică, dar în acest caz propoziția a treia este principală).

(2) În cadrul unui șir de secundare coordonate, cuvântul subordonator poate fi neexprimat și deci subînțeles la toate secundarele din șir, exceptând-o pe prima – aceasta, dacă e secundară, nu poate avea cuvântul subordonator neexprimat. Altfel spus, acesta poate fi subînțeles numai după ce a fost, cel puțin o dată, exprimat. Propagarea subînțelegerii acestuia se realizează numai de la stânga la dreapta, adică progresiv.

(3) Potrivit omogenității funcționale, un șir de secundare coordonate între ele reclamă în principiu UTILIZAREA ACELUIAȘI CUVÂNT SUBORDONATOR. Ca atare, identificarea cuvântului subordonator ce trebuie subînțeles nu pune probleme deosebite: *N-a venit la întâlnirea noastră,* **deși** *i-am trimis din timp invitație și am vorbit cu el și la telefon = N-a venit ...,* **deși** *i-am trimis ... și* [deși] *am vorbit...* În măsura în care anumite subordonate au o gamă mai largă de cuvinte subordonatoare, identice ca sens gramatical, cuvântul subordonator subînțeles poate fi

Scanned with OKEN Scanner

diferit la nivelul expresiei de cel exprimat. Astfel, de exemplu, la subordonata finală avem seria sinonimică *să, ca să, pentru ca ... să,* la cea cauzală seria *pentru că, fiindcă, deoarece, din cauză că* ș.a.m.d.

(4) Dacă o propoziție (coordonată) PERMITE un cuvânt subordonator, unul deja apărut la o secundară anterioară, presupusa ei pereche, în mod sigur propoziția în discuție este o secundară, deoarece există secundare al căror cuvânt subordonator este subînțeles, dar nu există principale care să admită în structura lor cuvinte subordonatoare. Ca instrument de lucru, se poate porni apriori de la ideea că orice propoziție coordonată în stânga este susceptibilă de a fi secundară, cu marca subordonării neexprimată. Ca mijloc de validare se încearcă introducerea explicită a cuvântului subordonator, realizând dubla ei relaționare – cu perechea ei coordonată secundară (pe orizontală) și cu regenta (pe verticală). Se obține astfel modelul de schemă în triunghi:

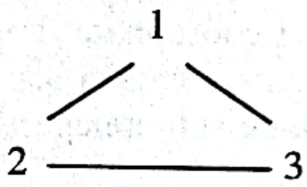

Suplimentar, se poate face abstracție de prima coordonată, "citind" doar cuplul format din regentă și propoziția în discuție. Această ultimă operație se bazează pe faptul că propozițiile coordonate, egale funcțional și deopotrivă subordoante aceleiași regente, își pot inversa locurle, între anumite limite semantice: *L-am întrebat dacă pleacă sau* [dacă] *mă așteaptă - L-am întrebat dacă mă așteaptă sau* [dacă] *pleacă; Fiindcă nu învață și* [fiindcă] *bate străzile, va rămâne repetent – Fiindcă bate străzile și* [fiindcă] *nu învață, va rămâne repetent.*

NOTĂ. La coordonarea adversativă, datorită specificului ei logico-semantic, această inversare nu este în principiu posibilă.

Dacă prin ambele probe obținem fraze «normale» ca înțeles și formă gramaticală, propoziția de analizat ese secundară. Exemple:

(a) *Mi-a telefonat că nu poate trece azi pe la mine, dar îmi va trimite prin cineva cartea promisă.*

(a_1) *Mi-a telefonat* (1) *că nu poate trece azi pe la mine* (2), *dar* [că] *îmi va trimite prin cineva cartea promisă* (3).

Scanned with OKEN Scanner

Schemă:

(a_2) *Mi-a telefona* (1) [că] *îmi va trimite prin cineva cartea promisă* (3).

Schemă:

(b) *Te comporți cu el ca și cum totul ar fi în ordine și ar merita să fie numai el apreciat.*

(b_1) *Te comporți cu el* (1) **ca și cum** *totul ar fi în ordine* (2) *și* [ca și cum] *ar merita* (3) *să fie numai el apreciat* (4).

(b_2) *Te comporți cu el* (1) [ca și cum] *ar merita* (3) *să ...*

(c) *Nu știm dacă soțul ei a aflat întâmplător sau i-a spus cineva de acest accident.*

(c_1) *Nu știu* (1) **dacă** *soțul ei a aflat întâmplător* (2) *sau* [dacă] *i-a spus cineva de acest accident* (3).

(c_2) *Nu știu* (1) [dacă] *i-a spus cineva de acest accident.*

(d) *Eram încredințat că nu i s-a întâmplat nimic grav, ci e doar amețit de spaimă.*

(d_1) *Eram încredințat* (1) **că** *nu i s-a întâmplat nimic grav* (2), *ci* [că] *e doar amețit de spaimă* (3).

(d_2) *Eram încredințat* (1) [că] *e doar amețit de spaimă* (3).

(5) În operația de cuplare pe orizontală a propoziției de analizat cu principala sau secundara trebuie examinată cu atenție posibilitatea de realizare a raportului de coordonare indicat de cuvântul coordonator existent în text (copulativ, adversativ, disjunctiv), compatibilitate dependentă în mare măsură de înțelesurile logico-semantice ale propozițiilor puse în relație.

În același fel trebuie procedat și pe verticală, verificând corectitudinea subordonării propoziției de analizat la regentă, dacă propoziția în discuție s-a dovedit coordonată cu secundara și în consecință dependentă de aceeași regentă.

Scanned with OKEN Scanner

În exemplul *Se plânge mereu* (1) *că muncește prea mult* (2), *dar n-are dreptate* (3), cuplarea lui (3) se poate face numai cu (1), deci la nivel de principale. O altă de cuplare, respectiv (3) cu (2), se exclude, întrucât fraza astfel interpretată n-ar avea nici un înțeles: *Se plânge mereu că numcește prea mult, dar* [că] *n-are dreptate* (și deci: *Se plânge mereu* [că] *n-are dreptate*).

Dimpotrivă, în fraza *Se plânge mereu* (1) *că muncește prea mult* (2), *dar n-are spor la lucru* (3), cuplarea lui (3) este posibilă doar cu (2) (*Se plânge mereu* (1) *că muncește foarte mult* (2), *dar* [că] *n-are spor la lucru* (2). (Coordonarea este la nivel de secundare.) Cuplarea inversă, a lui (3) cu (1), se exclude, înțelesurile celor două propoziții nepermițând un raport adversativ: *Se plânge mereu* (...), dar *n-are spor la lucru.*

Alt exemplu: *Nu știu* (1) *dacă ți-a telefonat* (2) *sau ți-a scris* (3). Cuplarea lui (3) cu (1) (principala) este ca înțeles nefirească, neputând reclama pe *sau* (*Nu știu* (...) *sau ți-a scris*), în timp ce cuplarea cu (2) (secundara marcată prin *dacă*) justifică întru totul utilizarea conjuncției *sau*: *(dacă) ți-a telefonat sau* [dacă] *ți-a scris* și deopotrivă subordonarea la (1) (*Nu știu* (...) [dacă] *ți-a scris*).

Schemă:

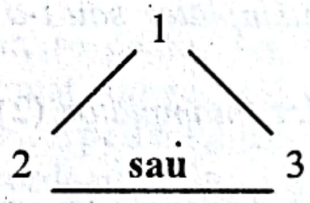

(6) În esență, această dublă cuplare, de coordonare (pe orizontală) cu o secundară marcată și de subordonare (pe verticală) față de o regentă, se realizează la fel și în frazele mai lungi și cu structuri mai complexe, în cazul cărora secundarele fără cuvânt subordonator exprimat pot fi la mare distanță de prima secundară coordonată, cea marcată. Succesiunea propozițiilor coordonate este astfel întreruptă de alte propoziții, obligatoriu tot secundare, încât sesizarea coordonării (la "distanță") este mai anevoioasă.

Întrucât în stânga propoziției de analizat, presupusa subordonată, se află un bloc de secundare, între care în mod sigur și perechea ei coordonată, fiecare cu marcă proprie de subordonare, se pune problema identificării acestei perechi și, o dată cu aceasta, a subînțelegerii cuvântului ei subordonator.

Cuplarea se face prin încercări succesive de la dreapta la stânga cu fiecare dintre propozițiile susceptibile de a-i fi pereche coordonată și în paralel subordonarea la câte o regentă comună. Ne oprim cu subînțelegerea cuvântului subordonator și cuplarea acolo unde cuvântul

Scanned with OKEN Scanner

subordonator introdus este posibil, iar raportul de coordonare astfel interpretat rezistă exigenței logico-semantice a cuvântului coordonator (alăturare –*și*, opoziție –*dar, însă, ci*, excludere – *sau, ori* etc.). În mod firesc, elementul coordonator trebuie să ocupe poziție între cele două secundare. O dată astfel aproximată, se verifică subordonarea ei față de regenta în comun cu perechea ei coordonată, respectiv dacă cele două propoziții – determinata și determinanta - pot intra într-un asemenea raport.

Dimpotrivă, în caz că nu e posibilă introducerea cuvântului subordonator și, automat, nici coordonarea cu secundara și nici subordonarea la regentă, avem dovada că propoziția de analizat nu este secundară, ci principală coordonată cu o altă principală.

Dăm câteva exemple cu secundare coordonate la distanță, al căror cuvânt subordonator nu este exprimat. (Cuvântul subordonator subînțeles este notat între paranteze drepte).

"Se sfătuiră dar între dânșii, și iar se sfătuiră, se tot sfătuiră până ce n-ajunseseră a se dumiri *că* toată carnea pe care a pus-o viteluța, ca să se facă vițea și din vițea junincă, e carne adunată din nutrețul de pe hotarul lor (...) și [că] numai pielea e a lui Păcală..." (apud CT, 842).

"Adu-ți aminte *că* te-am rugat dacă pleci de dimineață, până n-oi fi eu deștept, să închizi ușa de la drum, dar [că] dumneata n-ai închis-o ..." (apud CT, 874).

"Lică răspunse *că* nu crede că aceștia să fi fost oamenii cu fețele acoperite ce l-au călcat pe arendaș și au săvârșit în ziua următoare faptele din drumul de țară, ci [că] argintăria arendașului a fost ascunsă de cineva la casa lui Buză Ruptă ..." (apud CT, 724).

(7) Când într-o frază sunt posibile, cel puțin teoretic, două coordonări ale unei propoziții fără cuvânt subordonator, atât cu principala, cât și cu secundare, decizia de încadrare se bazează pe posibilitatea / imposibilitatea subînțelegerii cuvântului subordonator. Altfel spus, dăm câștig de cauză cuvântului subordonator, posibil a fi neexprimat la o subordonată, dar exclus la o principală.

Fie exemplul: *E adevărat* (1) *că în timpul luptelor de mai târziu nici unui comandant de companie nu i-a dat prin cap* (2) *să ocupe aceste tranșee* (3) *care parodiau în mic satele lui Potemkin* (4), *iar* **nemții nu s-au simțit obligați** (5) *să vie pe șosea* (6), *încât să poată fi vânați ca iepurii, cu pușca* (7), *ci* **ei au ocupat dealurile cu păduri**... (8).

Cele două propoziții evidențiate, 5 și 8, la rândul lor coordonate între ele (prin *ci*), ar permite două cuplări:

Scanned with OKEN Scanner

(a) cu principala (1), fără a subînțelege, firește, un cuvânt subordonator: *E adevărat* (...), *iar nemții nu s-au simțit obligați* (...), *ci ei au ocupat* (...).

(b) cu subordonata introdusă prin *că* (2), subînțelegând această conjuncție:

E adevărat că (...) *nici unui comandant de companie nu i-a dat prin cap* (...), *iar* [că] *nemții nu s-au simțit obligați* (...), *ci* [că] *ei au ocupat.*

Potrivit principiului de mai sus, se dă câștig de cauză propozițiilor subordonate (varianta b).

Scanned with OKEN Scanner

*T 104 FUNCȚII COMPARATIVE / FUNCȚII ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Fata lui e* **ca o floare.**
(2) *Fata lui e mai mult tânără* **decât frumoasă.**

B. SOLUȚII:

(1) *ca o floare* = nume predicativ comparativ
(2) *decât frumoasă* = nume predicativ în construcție comparativă

C. COMENTARIU

0. Prin COMPARAȚIE se înțelege operația de ALĂTURARE a două sau mai multe OBIECTE cu scopul de a se stabili ASEMĂNĂRILE și DEOSEBIRILE dintre ele[344].

Constatarea asemănărilor și deosebirilor dintre obiecte are ca premisă obiectivă existența unor ÎNSUȘIRI COMUNE obiectelor, inerente sau atribuite, prezente în măsură egală sau diferită la două sau mai multe obiecte.

0.1. Categoria comparației poate fi descrisă și analizată din cel puțin două puncte de vedere, corespunzând la două planuri diferite:

(1) LOGIC, stabilind în fiecare construcție comparativă elementele REALE care se compară (= ce cu ce se compară) și ÎNSUȘIREA care permite comparația;

(2) GRAMATICAL, stabilind TERMENUL DE COMPARAȚIE (= B), inclusiv FUNCȚIA acestuia, și TERMENUL COMPARAT (=A), inclusiv FUNCȚIA acestuia.

1. Din punct de vedere logic, avem următoarele situații:

(1) Se compară DOUĂ OBIECTE cu aceeași însușire prezentă în grad identic sau diferit:

Maria *este tot așa de inteligentă ca* **Ioana**; **Maria** *este mai (puțin) inteligentă decât* **Ioana**; **Ion** *se vaietă (tot așa de tare) ca* **un copil**; **Ion** *se vaietă mai tare decât* **un copil** (se compară **Maria** cu **Ioana**, **Ion** cu **un copil**).

---

[344] Vezi DEX, p. 177.

Scanned with OKEN Scanner

(2) Se compară UN OBIECT cu el însuși, cu aceeași însușire, dar în împrejurări diferite:

Ioana *e mai fericită decât anul trecut* (se compară **Ioana** cu **Ioana**).

(3) Se compară DOUĂ ACȚIUNI cu aceeași însușire prezentă în grad diferit sau egal: *Mai mult* **ghicește** decât **știe** (se compară **a ghici** cu **a ști**); *E mai ușor* **a zice** *decât* **a face**.

(4) Se compară O ACȚIUNE cu ea însăși, cu aceeași însușire, dar în împrejurări diferite: *Azi* **au dansat** *mai bine decât ieri* (se compară **a dansa** cu **a dansa**).

(5) Se compară DOUĂ ÎNSUȘIRI (ale unui obiect) cu aceeași caracteristică, prezentă în grad diferit: *Ea este mai mult* **tânără** *decât* **frumoasă** (se compară **tânără** cu **frumoasă**).

(6) Se compară DOUĂ CARACTERISTICI, inclusiv circumstanțe, ale unei acțiuni, cu aceeași însușire, prezentă în grad diferit sau identic: *Învață mai degrabă* **ușor** *decât* **bine** (se compară **ușor** cu **bine**); *Îi place să doarmă tot așa de mult* **ziua** *ca și* **noaptea** (se compară **ziua** cu **noaptea**).

2. În PLAN GRAMATICAL, elementele comparate din punct de vedere logic se suprapun termenilor comparați (A și B), dar nu obligatoriu:

Exemplu$_1$: *Ion cântă ca-n tinerețe*:

(a) logic, se compară *Ion* cu *Ion* (= *Ion cântă* [acum] *cum cânta* [Ion] *în tinerețe.*);

(b) gramatical, se compară [acum] cu *în tinerețe*, termenul A fiind neexprimat, dar dedus din context.

Exemplu$_2$: *Ieri ai fost mai cuminte decât azi*

(a) logic, se compară *tu* și *tu* (= *ieri* [tu] *ai fost mai cuminte decât* [ești tu] *azi.*)

(b) gramatical, se compară *ieri* cu *azi*.

Întrucât în gramatică operăm cu termeni și funcții, nu cu obiecte, analiza gramaticală se interesează preponderent de termenii aflați în comparație, mai exact de cel de-al doilea termen (B), care este totdeauna subordonat și însoțit de *ca, decât, cât, din (dintre)*, ca semne explicite ale comparației.

În cadrul unei comparații realizate formal, termenul B este obligatoriu exprimat, în timp ce A poate fi și neexprimat (eliptic sau subînțeles): *E mai cald decât ieri* (B = (*decât*) *ieri*; A = [azi]).

3. După natura funcției termenului A, cel care se compară, exprimat sau subînțeles, deosebim două tipuri fundamentale de comparație, cu consecințe diferite în ceea ce privește interpretarea sintactică a lui B:

Scanned with OKEN Scanner

3.1. Raportarea logică a lui B se face la un A-subiect: **Colegul** *tău s-a comportat* **ca un** *adevărat* **domn** (A = *colegul*, subiect; B = *ca un ... domn*);

Ziua *este mai scurtă* **decât noaptea** (A = *ziua*, subiect; B = *noaptea*).

În această situație spunem că termenul B are FUNCȚIE COMPARATIVĂ.

După termenul regent din punct de vedere gramatical, deosebim următoarele funcții comparative:

(1) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL (de mod) COMPARATIV, cu termen regent = verb, adjectiv, adverb: R e c i t ă **ca un artist;** E b u n ă **ca pâinea** *caldă; S e d e s c u r c ă* m a i b i n e **decât tine.**

OBSERVAȚIE. Fenomenalizările comparației la nivelul expresiei sunt de o mare varietate atât în privința realizărilor celor doi termeni ai comparației (A și B) și a corespondenței / noncorespondenței cu elementele comparate în mod real, cât și la nivelul exprimării însușirilor în baza cărora se realizează comparațiile-adjective, adverbe, verbe, prezente explicit sau implicit în text.

În marea majoritate a cazurilor, comparația nu apare în propoziție în forma ei completă (= «saturată»), ci într-o variantă «comprimată», «sublimată», rezultat al eliminării unor elemente ce pot fi deduse sau subînțelese. Cel mai adesea adverbul la comparativ de egalitate, ca expresie a însușirii unei acțiuni, nu apare, fiind oarecum «absorbit» de verb, care, apărând astfel singur, se constituie în însușire complexă ce stă la baza comparației: *Merge ca trenul <Merge tare / iute ca trenul <Merge tot așa de tare / iute ca trenul <Merge tot așa de tare cum merge trenul <Merge tot așa de tare cum* [tare] *merge trenul.*

(2) NUME PREDICATIV COMPARATIV, cu termen regent = substantiv (substitut) cu funcție de subiect, subordonare realizată în prezența unui auxiliar predicativ:

Ea este **ca o floare**; *El pare* **ca un drac**; **Ca tine** *nu e nimeni, nu-i nimeni pe lume...*; *S-a făcut* **cât un munte.**

OBSERVAȚIE. Din numele predicativ comparativ, prin suprimarea auxiliarului predicativ, se obține și un ATRIBUT COMPARATIV: *o fată* **ca o floare**, *un copil* **ca un drăcușor**, *un cap* **ca un bostan**. (*Acest om este* **ca tine** > *acest om* **ca tine** > *un om* **ca tine.**) Alte exemple: *o minte* **ca de savant**, *o casă* **ca de pe vremuri**, *o bătaie* **ca la carte**, *un palat* **ca din povești**.

În mod asemănător se explică un complement (de mod) comparativ al unui adjectiv subordonat unui substantiv care nu este subiect (*unui om mai leneș* **decât tine**).

Scanned with OKEN Scanner

(3) ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR COMPARATIV, cu termen regent = substantiv (substitut) cu funcție de subiect (complement direct), subordonare realizată în prezența unui verb predicativ: *Ea mă privea* **ca vrăjită**; *Mașina merge* **ca nouă**; *Ne privea* **ca picați** *din lună*; *Țeava strălucea* **ca dată** *cu șmirghel.*

3.2. Raportarea logică a lui B se face la un A cu orice funcție sintactică în afară de subiect: *A citit romanul* **ca pe un articol** *de ziar* (A = *romanul*, complement direct); *Vorbește mai mult despre el* **decât despre realizările** *lui* (A = *despre el*, complement indirect).

B repetă funcțional pe A, inclusiv modul său de construcție, constituindu-se ca o a doua funcție sintactică de același fel în propoziție (= la fel ca A).

Despre această a doua funcție spunem că este ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ.

OBSERVAȚIE. Termenul A poate fi exprimat sau neexprimat: **O** *ține* **ca pe o comoară** (A = **o**); *Îi place mai mult* **la voi decât la noi** (A = *la voi*); *Se simte* **ca acasă** (A= neexprimat = [aici, undeva ...]).

Felul funcției în construcție comparativă (atribut, nume predicativ, complement etc.) se recunoaște după funcția termenului A (= cel care se compară), pe care B îl repetă funcțional.

Trăsătura "în construcție comparativă" este dată de prezența semnelor formale ale comparației: **ca, decât, cât.**

OBSERVAȚIE. Având în vedere termenul regent, același cu al lui A (verb, adjectiv, substantiv etc.), se înțelege că denumirea generală de "complement de mod comparativ" pentru toate aceste construcții se elimină de la sine.

Dintre funcțiile în construcție comparativă, le reținem pe următoarele:

(1) ATRIBUT în construcție comparativă: *Era o femeie mai degrabă tânără* **decât frumoasă.**

(2) NUME PREDICATIV ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Casa era mai mult mare* **decât frumoasă**; *Romanța este mai degrabă de factură cultă* **decât de factură** *populară*; *După cele întâmplate, eram mai mult morți* **decât vii.**

(3) ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Te credeam mai degrabă inginer* **decât medic**; *După vârstă, te consideram mai mult student* **decât asistent**; *Ar putea fi numit*

Scanned with OKEN Scanner

tot așa de bine compozitor **ca și interpret**; *Preferă cafeaua mai mult dulce* **decât amară**.

(4) COMPLEMENT DIRECT ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *L-a tratat* **ca pe un oaspete** *de seamă*; *Te iubește* **ca pe copilul** *lui*; *Am discutat mai mult politică* **decât literatură**; *Vorbește mai bine germana* **decât franceza**.

(5) COMPLEMENT INDIRECT ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Mi-a dat și mie* **cât ție**; *Acestei probleme îi vom acorda mai multă atenție* **decât celorlalte**; *E mai bun de inginer* **decât de profesor**; *Am vorbit mai mult despre vreme* **decât despre lucruri** *serioase*; *Casa lui e mai aproape de gară* **decât de centru**; *Se ferește de mine* **ca de dracu**; *O vreme mai favorabilă pescuitului* **decât vânatului**.

OBSERVAȚIE. Accidental, funcția care se compară poate lipsi: *Se ferește* **ca de dracu**; *Se teme* **ca de bombe**.

(6) COMPLEMENT DE AGENT ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Această carte e solicitată mai mult de profesori* **decât de elevi**; *Această carte e tot așa de solicitată de studenți* **ca și de profesori**; *A fost bătut* **ca de poliție**.

(7) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Se plimbau* **ca mai de mult** (A = subînțeles: [atunci, cândva ...]); *Discutau* **ca odinioară** (A = subînțeles).; *Azi a plouat mai mult* **decât ieri**; *Lucrează mai bine noaptea* **decât ziua**; *Mai bine mai târziu* **decât niciodată**; *Și azi s-a comportat* **ca ieri**.

(8) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Îi place mai mult la țară* **decât la oraș**; *Se simte mai bine aici* **decât acolo**; *Te va invita mai curând la botez* **decât la nuntă**.

Frecvent, A este neexprimat: *Se simte* **ca în paradis**; *A fost mai fericit* **decât oriunde**; *A plecat* **ca de la o casă** *străină*; *Am dansat* **ca la nuntă**; *Simțiți-vă* **ca acasă**.

(9) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Vorbele tale sună mai mult a poruncă* **decât a rugăminte**; *Și în trei s-au descurcat* **ca în patru**; *L-a găsit* **ca din întâmplare**; *Merge* **ca pe roate**; *Învață mai mult pe de rost* **decât temeinic**; *M-au tratat mai mult civilizat* **decât amabil**; *Scrie mai degrabă citeț* **decât frumos**.

(10) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Mai repede se moare de sete* **decât de foame**; *Plânge tot așa de ușor de fericită* **ca și de necăjită**; *A venit mai*

Scanned with OKEN Scanner

mult din obligație **decât din plăcere**; *Îl doare mâna* **ca de o injecție**; *S-a roșit toată* **ca de o** *mare* **plăcere**.

(11) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *M-aș duce mai bine după apă minerală* **decât după țigări**; *Am plecat* **ca după mireasă**.

(12) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Te anunț mai degrabă în caz de reușită* **decât în caz de nereușită**; *Se va proceda* **ca în caz de război**.

(13) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Se plimbă mai mult cu câinele* **decât cu copiii**.

(14) COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ: *Scrie tot așa de frumos cu creionul* **ca și cu pixul**; *Călătorește mai mult cu trenul* **decât cu avionul**.

3.2.1. Verificarea funcției în construcție comparativă se poate face în două feluri:

(1) Prin eliminarea adverbelor comparative (*ca, decât*) și a termenului A (cu eventualele adjective sau adverbe care-l însoțesc), se obține funcția «obișnuită»: *Se teme de operație* **ca de moarte** → *Se teme* **de moarte**; *Ea e mai mult obosită* **decât supărată** → *Ea e* **supărată**.

(2) La același rezultat ajungem transformând construcția comparativă în propoziție comparativă: *M-au tratat* **ca pe un intrus** → *M-au tratat cum ar trata* **un intrus**; *Azi ne-am simțit mai bine* **decât ieri** → *Azi ne-am simțit mai bine decât ne-am simțit* **ieri** ; *L-a găsit* **ca din întâmplare** → *L-a găsit cum l-ar găsi* **din întâmplare**; *Merge* **ca pe roate** → *Merge cum ar merge* **pe roate**.

Scanned with OKEN Scanner

*T 105 CONJUNCȚII *COORDONATOARE* / ADVERBE *NECOORDONATOARE*

A. STRUCTURI-TIP:

(1) *Îmi scrie mereu* **și**-*mi trimite pachete.*
(2) *Nu-mi mai scrie de mult,* **nici** *nu-mi mai trimite pachete.*

B. SOLUȚII:

(1) *și* = conjuncție coordonatoare
(2) *nici* = adverb (necoordonator)

C. COMENTARIU

0. Inventar selectiv de conjuncții coordonatoare:
(1) COPULATIVE: *și*
(2) ADVERSATIVE: *iar, dar, însă, ci*
(3) DISJUNCTIVE: *sau, ori.*

0.1. În cele de mai jos sunt reținute doar trei grupe de unități, al căror statut, deși clarificat în bună parte în literatura de specialitate de o anumită orientare, rămâne încă ambiguu și oscilant în materialele de uz didactic.

1. Așa-numitele conjuncții (locuțiuni conjuncționale) coordonatoare «conclusive»: *deci, așadar, prin urmare, de aceea, în consecință* etc.: *N-a învățat,* **deci / așadar / de aceea / prin urmare / în consecință** *a căzut.*

Calitatea de conjuncții coordonatoare a acestora poate fi infirmată în multe feluri, dintre care reținem unul, pe cel mai concret și mai evident: posibilitatea apariției în fața lor a incontestabilei conjuncții coordonatoare copulative *și*, anulând pauza (virgula în scris) obligatorie din stânga lor: *Nu m-a sunat* **și** *deci e supărat; Nu s-a sculat la timp* **și** *de aceea a întârziat.*

Or, două propoziții nu pot fi simultan coordonate în două feluri: copulativ prin *și*, «conclusiv» prin *deci (de aceea, prin urmare* etc.), ceea ce înseamnă că una din două nu este conjuncție coordonatoare. Cum *și* este incontestabil conjuncție, rămâne ca *deci (de aceea* etc.) să fie altceva, respectiv, prin eliminare, numai adverb. Se vede astfel că, de fapt, nu

Scanned with OKEN Scanner

există o coordonare conclusivă, ea fiind una copulativă, realizată joncțional (cu *și*) sau prin juxtapunere (pauză, virgulă[345]).

2. În aceeași situație, adică fără calități conjuncționale, sunt unitățile *și... și* (din coordonarea copulativă de aspect pozitiv) și *nici... nici* (din coordonarea copulativă de aspect negativ)[346]. În acest sens:

2.1. *Și... și*: *Bea* **și** *vin,* **și** *bere;* **Și** *cântă,* **și** *dansează.*

Având în vedere că între cele două unități (părți de propoziție sau propoziții) există un raport de coordonare și că în română există o conjuncție copulativă **și** (*colegii* **și** *colegele au plecat în excursie*), se pune întrebarea dacă și în situația dată (**și** A, **și** B) coordonarea se realizează prin *și*, unul din cei doi sau amândoi, și, prin urmare, dacă **și** este conjuncție.

Detaliind puțin lucrurile, observăm următoarele:

(1) Cei doi *și* din cuplu, pe care, în funcție de poziție, îi notăm $și_1$, respectiv $și_2$ (*Este* **și**$_1$ *frumoasă,* **și**$_2$ *inteligentă.),* sunt identici ca expresie și sens, încât, dacă unul este conjuncție, și celălalt trebuie să fie la fel.

(2) Prin situare obligatorie în fața primei unități coordonate, $și_1$ se refuză încadrat la conjuncții coordonatoare, întrucât acestea ocupă în mod necesar poziție între unitățile coordonate (A și B).

O dată exclus dintre conjuncțiile coordonatoare, $și_1$ se reclamă aliniat adverbelor (de întărire). Este vorba de unul și același *și* "adverbial" ca în: *A venit* **și** *Traian; Știe* **și** *gramatică;* **Și** *Andrei e plecat de acasă*, structuri în care, evident, nu se mai poate pune problema unei coordonări prin *și*. În asemenea situații, *și* este atașat obligatoriu termenului pe care îl precedă, asemenea oricărui determinant antepus regentului.

(3) Cel de-al doilea *și* ($și_2$) ocupă poziție aparent conjuncțională, adică între unitățile coordonate: *Mi-a trimis și cărți,* **și** *reviste* (comp. cu *Mi-a trimis cărți* **și** *reviste).* Se observă însă imediat că între unitățile coordonate, pe locul pauzei, marcate în scris prin virgulă, se poate insera, în fața lui $și_1$, încă un *și*[347]: *Mi-a adus* $și_1$ *vești bune* **și** $și_2$ *vești rele.*

În mod logic, dintre cei trei *și* ($și_1$, $și_2$, *și*) numai unul poate avea sarcină relațională, numai unul poate fi mijlocul de realizare a coordonării. (Un singur raport de coordonare (A și B) nu poate avea decât o singură conjuncție coordonatoare, nu două sau mai multe.)

Faptul că $și_2$ permite în fața lui un *și* este dovada că nu $și_2$ realizează raportul de coordonare, ci tocmai acest *și* nou introdus. (În situația în care

---

[345] Vezi argumentația la Drașoveanu, 1968, p. 27-33, reluată în 1997, p. 240-241. Vezi și LRC, 1985, p. 282-283; Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 22-23.

[346] Vezi, pentru bibliografia problemei, nota precedentă; vezi și Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 21.

[347] Sau un *dar* (cu menținerea pauzei): *Mi-a adus și vești rele,* **dar** *și vești bune.*

Scanned with OKEN Scanner

acesta nu apare, locul lui liber este marcat prin pauză în vorbire, respectiv virgulă în scris.)

Se vede astfel că *și*$_2$ este identic cu *și*$_1$, adică tot un *și* "adverbial" și deopotrivă atașat termenului în fața căruia stă, nu un *și* între termeni[348].

OBSERVAȚIE. Structurile ce conțin cuplul adverbial *și... și* completate cu conjuncția coordonatoare *și* (*Scrie și poezie și și proză*) par puțin «nefirești» din cauza coincidenței ca expresie a conjuncției *și* cu adverbul *și*. (Dacă n-ar fi așa, nici nu s-ar mai pune problema unei «coordonări» prin *și... și* – comp. cu franceza (*și* "conjuncție" = *et*, *și* "adverbial" = *aussi*) sau cu germana (*și* "conjuncție" = *und*, *și* "adverb" = *auch*)).

(4) Calitatea adverbială a cuplului *și*$_1$ ... *și*$_2$ este dovedită și de faptul că sunt unități accentuate, în timp ce *și* "conjuncție" este lipsit de accent.

În concluzie, coordonarea în prezența lui *și* ... *și* se realizează prin juxtapunere sau, dacă este prezentă conjuncția *și*, prin joncțiune. Deoarece *și* este un adverb de întărire, cuplul *și... și* realizează un cumul pozitiv.

OBSERVAȚIE. În fraza segmentată în propoziții, *și* "adverbial" nu rămâne între bare, ci se include în propoziție: / *Mi-a spus* / [*că și bea*], [*și fumează*]; / *Mi-a spus* / [*și că bea*], [*și că fumează*].

2.2. *Nici ... Nici*: **Nici** *nu bea,* **nici** *nu mănâncă*; *N-are* **nici** *activitate,* **nici** *vechime.*

Nici ... nici este opozantul negativ al cuplului adverbial pozitiv *și ... și*, funcționând în cadrul unei coordonări copulative sau adversative[349].

Argumentele aduse în sprijinul calității adverbiale a lui *și ... și* (omogenitatea ca sens, poziția în fața unității coordonate, nu între ele, posibilitatea lui *și* "conjuncție" (*Nici nu cântă* **și** *nici nu dansează*) și accentul) sunt valabile și pentru *nici ... nici*.

La acestea se adaugă un fapt deloc neglijabil: spre deosebire de *și*, cuvântul *nici* nu este niciodată conjuncție, ci întotdeauna adverb de negație. Neputând fi singur conjuncție (**Nici** *nu-l interesează*), e puțin probabil că în cuplu (*Nu știe* **nici** *una,* **nici** *alta;* **Nici** *nu umblă,* **nici** *nu vorbește*) *nici* ar putea dobândi valoare conjuncțională.

În concluzie, atât *și ... și*, cât și *nici ... nici* sunt cupluri adverbiale, iar coordonarea în prezența lor, fără conjuncția și, se realizează prin juxtapunere.

---

[348] Tot adverb este *și* în cuplurile *nu numai ... ci* **și**, *atât... cât* **și** (vezi Drașoveanu, 1997, p. 236).

[349] **Nici** *nu învață, dar* **nici** *nu știe.*

Scanned with OKEN Scanner

3. În cadrul coordonării disjunctive, în funcție de calitatea morfologică originară a elementelor relaționale, se vorbește de cupluri conjuncționale și cupluri adverbiale cu valoare conjuncțională.

3.1. *Sau ... sau, ori ... ori*: **Sau** *vii,* **sau** *pleci*; **Ori** *e albă,* **ori** *e neagră.*

Cuplurile aici în discuție permit următoarele constatări:

(1) Luate fiecare independent, adică în afara cuplurilor date, *sau* și *ori* sunt indiscutabile conjuncții coordonatoare disjunctive: *Vii* **sau** *pleci?*; *Știi* **ori** *nu știi?*

(2) Deși unitățile coordonate în prezența acestor cupluri sunt despărțite prin pauză (virgulă), aceasta nu marchează locul sau lipsa unei conjuncții coordonatoare, ceea ce înseamnă că raportul de coordonare este în mod cert unul disjunctiv. (Introducerea unui *și*, de ex., dezorganizează enunțul: **Sau știi și sau nu știi.*)

(3) Dacă este eliminat cuplul *sau ... sau* (*ori ... ori*), obținem de asemenea o dezorganizare a enunțului, o structurare ambiguă, neclară sau un alt enunț: *Sau vii, sau pleci* → *Vii, pleci.*

(4) Interpretarea gramaticală a acestor cupluri (*sau ... sau, ori ... ori*) nu este câtuși de puțin simplă, dacă ținem la respectarea unor principii ferme în gramatică și la evaluarea consecințelor asupra analizei gramaticale în ansamblu.

Sunt posibile mai multe variante:

(a) Ambele componente ale cuplurilor sunt deopoztivă conjuncții coordonatoare – interpretarea uzuală, inclusiv școlară[350].

În acest model interpretativ ne apare o conjuncție în plus, primul *sau (ori)*, care, în mod obiectiv, n-are ce lega, deoarece în stânga nu există alt termen. (În operația de segmentare a frazei, cei doi *sau (ori)* ne-ar apărea în egală măsură exteriori structurii propozițiilor coordonate: *Sau* [*vii,*] *sau* [*pleci*].)

(b) Conjuncție coordonatoare este numai al doilea *sau (ori)*, cel care ocupă poziția firească în coordonare (= între unitățile coordonate), rămânând ca primul *sau (ori)* să fie o conjuncție «nerelațională», un fel de «avertizor» al celei de-a doua[351], funcționând asemenea unui CORELATIV. Se știe însă că elementele corelative, atât în coordonare, cât și în subordonare, nu sunt de natură conjuncțională, ci de natură adverbială (compară cu: **nu** *numai ... ci și*; **de aceea** ... *fiindcă,* **totuși** ... *deși,* **așa de**

---

[350] Soluție care, făcând abstracție de unele consecințe, la care elevul nu se gândește, poate fi promovată în analiza gramaticală școlară.

[351] Această discriminare funcțională s-ar justifica printr-un paralelism cu corespondentul din germană: *sau* = "oder"; *sau ... sau* = "entweder ... oder".

Scanned with OKEN Scanner

... *încât* etc.)[352]. Ar însemna deci ca primul *sau (ori)* să fie diferit morfologic de al doilea, respectiv ... adverb și încadrat în structura primei coordonate: [*Sau vii*,] *sau* [*pleci*]. Se înțelege că și o asemenea soluție este discutabilă.

NOTĂ. O eventuală interpretare a grupării (*sau ... sau, ori ... ori*) ca locuțiune conjuncțională sau conjuncție compusă se exclude prin forța evidenței.

(c). Spre deosebire de *sau (ori)* "conjuncții simple" (*Vii* **sau** *pleci?*), unitățile *sau (ori)* din cuplurile în discuție poartă, amândouă și deopotrivă, accentul sintactic, asemenea adverbelor din *nici ... nici, și ... și*, particularitate ce ne-ar conduce la un statut adverbial pentru ambele componente ale cuplurilor *sau ... sau (ori ... ori)* și, implicit, la negarea calităților conjuncționale. (În afara adverbelor relative (*unde, când* etc.), nu există alte adverbe care să funcționeze conjuncțional.)

În această variantă, coordonarea s-ar realiza prin ... JUXTAPUNERE, rolul adverbelor *sau ... sau (ori ... ori)* fiind acela al unor amplificatori lexico-gramaticali obligatorii ai disjuncției[353]. (În analiza frazei, cei doi *sau (ori)* ar fi încadrați în propozițiile coordonate: [*Sau vii*], [*sau nu vii*] - comp. cu: [*Nici nu cântă*], [*nici nu dansează.*].

NOTĂ. Spre aceeași interpretare ne-ar conduce însuși înțelesul logico-gramatical al acestor cupluri, situat la același nivel, în opoziție directă cu *și ... și*: DISJUNCȚIE LOGICĂ - **sau** *A*, **sau** *B* (**ori** A, **ori** B) / CONJUNCȚIE LOGICĂ - **și** *A*, **și** *B*, simetrie prea evidentă ca să ducă la interpretări morfologice total diferite.

3.2. *Când ... când, ba ... ba, acum ... acum, a(i)ci ... a(i)ci, fie ... fie*: **Când** *râde*, **când** *plânge*; **Acum** *e soare*, **acum** *plouă;* **Ba** *vine*, **ba** *nu vine; N-a venit la cenaclu*, **fie** *că n-a știut*, **fie** *că a pierdut autobuzul.*

În legătură cu aceste cupluri, reținem următoarele:

(1) Raportul realizat prin ele / în prezența lor este asimilat de regulă coordonării disjunctive, deși, de fapt, nu este vorba de o disjuncție

---

[352] Vezi Drașoveanu, 1997, p. 239-241.

[353] Cazurile de lipsă a acestora sunt cu totul excepționale și numai în coordonarea concesivelor: *Vii, nu vii, eu tot plec* (= **Sau** *vii*, **sau** *nu vii, eu tot plec* = *Indiferent dacă vii sau* [*dacă*] *nu* [*vii*], *eu tot plec*)

Scanned with OKEN Scanner

propriu-zisă (= opoziție cu excludere reciprocă), ci de o COORDONARE ALTERNATIVĂ[354].

(2) Cu excepția lui *fie* (provenit din conjunctivul *fie* al verbului *a fi*), celelalte elemente din cupluri sunt adverbe, niciodată conjuncții, nici coordonatoare, nici subordonatoare.

(3) Intrate în aceste cupluri, ele n-au cum dobândi valoare conjuncțională, rămânând ceea ce sunt, adică adverbe.

(4) Coordonarea alternativă este realizată prin juxtapunere[355], iar adverbele au rolul unor amplificatori lexico-gramaticali obligatorii care «explicitează» alternanța.

Concluzia care poate fi degajată din cele de mai sus (vezi **2.** și **3.**) este că toate cuplurile omogene (ca expresie și înțeles) care apar în coordonare (*nici .. .nici, și ... și, sau ... sau, ori ... ori, fie ... fie, ba .. .ba, când ... când, acum ... acum, a(i)ci .. a(i)ci*) sunt de natură ADVERBIALĂ, adică NECONJUNCȚIONALĂ, iar COORDONAREA, ca raport, se realizează propriu-zis prin JUXTAPUNERE.

---

[354] Vezi Avram, 1986, p. 331.

[355] Vezi, în același sens, Avram, *lucr. cit.*, p. 229; Vulișici Alexandrescu, 1995, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

*T 106 ÎN PROBLEMA GRUPĂRILOR "AUXILIAR PREDICATIV LA MOD NEPERSONAL + NUME PREDICATIV"

0. Fie următoarele exemple:

(1) *Înainte* **să devină inginer**, *Gigel fusese maistru într-o fabrică; Deoarece* **n-a fost atent**, *Ion a comis câteva greșeli elementare; De mult nutrea speranța* **să fie pe placul** *socrilor;* **Să fii om** *e lucru mare,* **să fii domn** *e întâmplare*; *E greu* **să ajungi un** *bun* **specialist**; *Poți* **să fii generos** *chiar dacă nu ești bogat; Nu te consideram* **să fii în stare** *de așa ceva*; *Fără* **să fie** *propriu-zis* **frumoasă**, *e totuși agreabilă*; *Când* **eram student**, *mergeam adesea în excursii.*

(2) *După ce* **a ajuns** *ce și-a dorit, nu ne-a mai băgat în seamă*; *Deoarece* **este** *cum îl știi de-o viață, nu te aștepta la prea multe de la el*; *Întrucât* **părea** *să fie cam obosit, l-am lăsat în pace.*

În toate subordonatele din frazele date la (1), PREDICATUL, potrivit interpretării gramaticale uzuale, este unul NOMINAL, numit în consecință (= "predicat nominal"), a cărui structură este formată din "AUXILIAR PREDICATIV (= «verb copulativ») + NUME PREDICATIV" (*să devină inginer, n-a fost atent, să ajungi un specialist, eram student* etc.).

Prin această structură predicatul nominal se constituie în opozant al predicatului verbal.

În exemplele de la (2), predicatul nominal este redus ca extensiune la auxiliarul predicativ, poziția numelui predicativ fiind ocupată de propoziția SUBORDONATĂ (numită tocmai de aceea) PREDICATIVĂ.

Deoarece, după cum se vede, îi lipsește o componentă, în practica analizei gramaticale școlare (și nu numai aici) este numit de regulă PREDICAT NOMINAL INCOMPLET (*a ajuns, este, părea*).

0.1. Trecând auxiliarul predicativ la un mod nepersonal (aici, gerunziu, infinitiv, supin), exemplele de mai sus devin:

(1) *Înainte de* **a deveni inginer,** *Gigel fusese maistru într-o fabrică*; **Nefiind atent**, *Iona a comis câteva greșeli elementare*; *De mult nutrea speranța de* **a fi pe placul** *socrilor*; **A fi om** *e lucru mare,* **a fi domn** *e întâmplare; E greu* **de ajuns un** *bun* **specialist**; *Poți* **fi generos** *chiar dacă nu ești bogat; Nu te consideram* **a fi în stare** *de așa ceva; Fără* **a fi** *propriu-zis* **frumoasă**, *e totuși agreabilă;* **Fiind student**, *mergeam adesea în excursii.*

Scanned with OKEN Scanner

(2) **Ajungând** *ce și-a dorit, nu ne-a mai băgat în seamă;* **Fiind** *cum îl știi de-o viață, nu te aștepta la prea multe de la el;* **Părând** *să fie cam obosit, l-am lăsat în pace*[356].

1. Comparând din punctul de vedere al funcției sintactice și al terminologiei grupările "auxiliar predicativ + nume predicativ", se constată, în afară de asemănări și deosebiri obiective, un grad diferit de dificultate, ambiguitate și chiar «anormalitate» în interpretarea gramaticală de la un tip (**0.**) la altul (**0.1**).

1.1. În ceea ce privește gruparea "auxiliar predicativ la mod personal + nume predicativ" (tipul **0.**: *să devină inginer, n-a fost atent, eram student* etc.), lucrurile, datorită tradiției gramaticale românești și, pe baza acesteia, obișnuinței formate și consolidate în școală, ne par a fi «clare» și «normale», atât în latura conceptuală, cât și în cea terminologică, luându-le ca «date», respectiv ca și cum nici n-ar putea fi altfel. (Ni se pare absolut «firesc» să vorbim de un predicat nominal, opus celui verbal, să-i acceptăm structura binară ca pe un fapt obiectiv (=două componente, fiecare cu individualitate lexicală și gramaticală), să vorbim de auxiliare predicative și intentarul acestora, de părțile de vorbire prin care exprimă numele predicativ etc.)

În realitate, pentru că nu ne «deranjează» în mod deosebit aici, trecem sub tăcere sau pur și simplu nu ne interesează o serie de aspecte nu tocmai clare și bine puse la punct, pentru ca în alte împrejurări să ne dea de gândit sau chiar să ne pună în situația de a nu găsi o ieșire.

În acest sens:

(a) În numele acestui predicat apare numai a doua componentă, numele predicativ nu și auxiliarul predicativ, componenta cea mai importantă gramatical, «semnul» explicit al funcției predicative.

(b) Nume predicativ nu înseamnă «nume» cu funcție de predicat, ci «nume» care intră în componența unui predicat, acordându-i acestuia o anumită semnificație lexicală și autonomie comunicativă.

(c) Nu orice realizare a componentei pe care o numim cu acest termen (= nume predicativ) este «nume». (Adverbul și verbul la mod nepersonal nu aparțin numelui.)

(d) Numele predicativ, ca însoțitor al auxiliarului predicativ, se dovedește în cele din urmă funcție sintactică de sine stătătoare, aliniată celorlalte (complement, atribut etc.), fapt recunoscut, deși oarecum deghizat și pe ocolite, chiar de gramatica tradițională, din moment ce între

---

[356] Vezi, pentru multe alte exemple în poziții sintactice diferite, Tunsoiu, 1967, p. 149-165.

Scanned with OKEN Scanner

funcțiile părților de vorbire (substantiv, adjectiv, adverb etc.) numele predicativ apare constant și firesc alături de subiect, atribut etc.

Se vede astfel că deja aici, la predicatul nominal «banal» ca interpretare, apare ceva «în neregulă» față de restul părților de propoziție, inclusiv predicatul verbal, lucru care va ieși în prim plan la construcțiile nepersonale, și anume o funcție (= nume predicativ) în interiorul altei ... funcții (= predicatul nominal).

(e) Cu toate că are structură binară, adică este altfel decât predicatul verbal sau alte părți de propoziție, reduse în plan lexical la un singur cuvânt (= parte de vorbire «de sine stătătoare», nu simplu instrument gramatical de tip prepoziție, articol, auxiliar morfologic etc.), această trăsătură nu se reflectă în nume.

Altfel spus, predicatul nominal este considerat o parte de propoziție «simplă», nu compusă și nici dezvoltată (cum sunt părțile de propoziție exprimate prin cuvinte compuse sau locuțiuni ale părților de vorbire).

1.2. Prin trecerea auxiliarului predicativ de la mod personal (**eram** *băiat*) la mod nepersonal (**fiind** *băiat*), gruparea "auxiliar predicativ + nume predicativ" NU mai este un PREDICAT (nici nominal și nici de alt fel) în sensul uzual al termenului. (Potrivit majorității gramaticilor românești, funcția predicativă a verbului este condiționată de FORMA PERSONALĂ, ADICĂ DE UNUL DINTRE «MODURILE PERSONALE», NUMITE DE ACEEA și predicative (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ, prezumtiv)[357].

În legătură cu interpretarea sintactică a acestor grupări și denumirea lor, se cuvin spuse următoarele:

1.2.1. Dacă acceptăm predicatul nominal, în ciuda celor mai sus spuse, ca o singură parte de propoziție, trebuie să procedăm la fel și cu structura obținută după trecerea auxiliarului predicativ la mod nepersonal.

Argumente:

(a) Auxiliarul predicativ, exceptând trecerea de la un mod personal la un mod nepersonal, nu suferă nici o altă modificare gramaticală sau semantică. (Are același «înțeles», reclamă în același fel un nume predicativ și trimite deopotrivă la un subiect ca partener de relație.)

(b) Numele predicativ rămâne la modul absolut identic celui din structura predicatului nominal (= are același conținut gramatical, se exprimă prin aceleași părți de vorbire, este în același fel construit (caz, prepoziție, acord, juxtapunere) și se subordonează în același fel unui

---

[357] Excepția pe care o constituie infinitivul predicativ echivalent cu un imperativ (**A nu se călca** *pe iarbă!*; **A se agita** *înainte de întrebuințare!*) este nesemnificativă.

Scanned with OKEN Scanner

subiect, indiferent dacă acesta este comun cu al verbului la mod personal sau este diferit de al acestuia).

1.2.2. Se înţelege însă că, faţă de predicatul nominal, componentele acestei părţi de propoziţie, pe care deocamdată n-o numim, evidenţiază o serie de trăsături aparte, mai cu seamă în forma unor improprietăţi terminologice:

(a) Auxiliarul «predicativ» nu este semnul unui predicat nominal, adică nu este ... predicativ.

OBSERVAŢIE. Inconvenientul nu s-ar înlătura propriu-zis prin înlocuirea calificativului «predicativ» cu unul mai general şi supraordonat, de exemplu, «sintactic», urmând a vorbi, în funcţie de situaţie, de auxiliar sintactic predicativ, respectiv auxiliar sintactic nepredicativ, căci, dincolo de lipsa de consistenţă şi proprietate, acest lucru ne-ar obliga la instituirea aceleiaşi opoziţii (predicativ/ nepredicativ) la toate verbele. Or, despre un verb, *a lucra*, de exemplu, spunem că este predicativ indiferent dacă este la mod personal sau la mod nepersonal, adică indiferent dacă are sau nu, într-o situaţie dată, funcţie de predicat.

Calificativul «predicativ» trebuie înţeles aici ca POSIBILITATE de a intra în structura unui predicat nominal, posibilitate care devine realitate sau nu, în funcţie de modul personal sau nepersonal al auxiliarului. (În definitiv, orice termen este o convenţie.)

(b) Numele «predicativ» nu este component în structura unui predicat nominal, ci în structura unei părţi de propoziţie cu alte roluri sintactice (complemente, atribute etc.), adică, din nou, ... nepredicativ[358].

OBSERVAŢIE. Fără îndoială că o formulare de tipul «nume predicativ nepredicativ» ar conţine explicit o contradicţie în termeni, iar o alta de tip "nume nepredicativ" n-ar rezolva mare lucru, fiind aproape un pleonasm în limbaj de specialitate, ştiut fiind că numele este prin natura lucrurilor ... nepredicativ. Ca atare, dacă ne mulţumim cu acest termen, adică nu-l înlocuim cu altul, posibilităţile de a-l reforma sunt foarte reduse. Putem în schimb să operăm o ajustare semantică, nedeductibilă din nume, respectiv să înţelegem prin «nume predicativ» însoţitorul obligatoriu al auxiliarului «predicativ», numit în acest fel (= auxiliar «predicativ») indiferent dacă este sau nu component în structura unui predicat nominal.

---

[358] Încercări de înnoire şi adecvare terminologică există în literatura de specialitate, dar rezultatele lor au o circulaţie restrânsă şi nicidecum prezente în manualele şcolare. Astfel, de exemplu, pentru numele predicativ s-au propus termeni de tipul: adjunct predicativ, adjunct verbal, predicativ etc. (Vezi, pentru întreaga problematică, Neamţu, 1986, p. 87-93.)

Scanned with OKEN Scanner

AVERTISMENT. Atâta timp cât în gramatica școlară (și nu numai aici) vom menține distincția "verb predicativ / verb nepredicativ (= «copulativ», «auxiliar predicativ») și (consecința acesteia) distincția "predicat verbal / predicat nominal", carențele terminologice și conceptuale vor rămâne în esență aceleași, chiar dacă, așa ca aici și aiurea, se încearcă o mascare a lor prin operații de cosmetizare.

Dimpotrivă, în cazul în care gramaticile noastre ar recunoaște predicativitatea tuturor verbelor (la mod personal, se înțelege), indiferent de semantica lor lexicală, ceea ce ar implica inexistența categoriei auxiliarelor predicative (= «copulativelor»), problema unor asemenea părți de propoziție nu s-ar mai pune, căzând de la sine. (Altfel spus, auxiliarele predicative "trecute" la verbele predicative "normale" ar îndeplini singure orice funcție sintactică, iar numele predicativ, numit eventual altfel, ar constitui parte de propoziție (= unitate) de sine stătătoare, nu subunitate, nu parte a unei părți de propoziție.) Cum distanța dintre dorință și putință este mare, rămânem deocamdată, cel puțin la acest nivel al analizei gramaticale, cu cei doi termeni, oricât de improprii și nefericiți ar fi, auxiliarul predicativ și numele predicativ.

1.3. Interpretarea sintactică a grupării se oferă în două variante, de audiență diferită:

1.3.1. În cea mai mare parte a literaturii de specialitate, gruparea în discuție (auxiliar predicativ la mod nepersonal + nume predicativ) cu elementele ce gravitează în jurul ei este considerată CONTRAGERE a unei SUBORDONATE. În funcție de rolul sintactic al contragerii, același cu al subordonatei «necontrase», vorbim de contrageri ale cauzalelor, finalelor, temporalelor, subiectivelor etc. (vezi exemplele date la **0.** și **0.1.**). În numele contragerii figurează numele modului nepersonal prin care a fost contrasă - infinitiv, gerunziu etc., respectiv contragere gerunzială, contragere infinitivală etc. (a unei subordonate de un anumit fel). Într-un exemplu ca **Fiind băiet,** *păduri cutreieram* ... (M. Eminescu), *fiind băiet* este o contragere gerunzială a unei subordonate temporale.

OBSERVAȚIE. Nu deschidem aici discuția cu privire la încadrarea contragerii ca unitate sintactică - parte de propoziție cu structură complexă (dezvoltată)[359], propoziție subordonată ca atare sau unitate de sine stătătoare, altceva decât partea de propoziție și propoziția[360]. În această interpretare, gruparea "auxiliar predicativ la mod nepersonal + nume predicativ" are pentru

[359] Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 82.

[360] Vezi, pentru întreaga discuție, Drașoveanu, 1997, p. 245-250. (Autorul consideră contragerea domeniu al sintaxei frazei, numind-o "propoziție contrasă".)

Scanned with OKEN Scanner

contragere (= propoziția contrasă) rolul pe care îl are predicatul (nominal) pentru propoziția «necontrasă»[361], adică stă pe poziția acestuia, ceea ce îi și atrage numele de PREDICAT CONTRAS sau PROPREDICAT (= pentru / în loc de predicat – vezi, similar, **pronume**).

Se înțelege că fenomenul propriu-zis al contragerii (= al trecerii verbului de la mod personal la mod personal cu suprimarea conectivului subordonatei) vizează numai auxiliarul predicativ, nu și numele predicativ. (Din acest punct de vedere, nu există nici o deosebire între auxiliarul predicativ și o contragere prin mod nepersonal a unui verb predicativ oarecare.)

Rezultă clar de aici că, în acești termeni, este «rezolvat» atât statutul funcțional al grupărilor, cât și numele lor: PROPREDICAT al propoziției contrase. (Dacă este o subordonată, cum avem în toate exemplele până aici discutate, în numele acesteia apare, firește, și funcția: propoziție cauzală (finală, atributivă, temporală etc.) contrasă[362].)

Analiza pe componente a propredicatului nominal este aceeași cu a predicatului nominal și, întocmai ca la acesta din urmă, mai puțin ... nefirească.

1.3.2. La nivel școlar, unde conceptul de contragere este mai puțin riguros și întrebuințat de multe ori pentru fenomene sintactice care nu au nimic de-a face cu o contragere, o asemenea analiză (= în termenii subordonatelor contrase și a propredicatului sau predicatului contras) este mai puțin uzuală, respectiv, atunci când nu sunt ocolite deliberat, grupările discutate sunt asimilate unor părți de propoziție (atribute, complemente etc.).

Posibilitatea transformării construcției personale într-una nepersonală (și invers) dovedește existența unei echivalențe funcționale: **Fiind bolnav**, *n-am mai venit* – **Deoarece am fost bolnav**, *n-am mai venit*. (Funcția cauzală este deopotrivă prezentă în ambele construcții. În general, funcția acestor grupări nu ridică probleme deosebite pentru analist, putând-o ușor verifica prin transformare într-o subordonată.)

Această echivalență se încadrează în așa-numita CORESPONDENȚĂ dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate, corespondență care este absentă doar în ce privește predicatul verbal și auxiliarul predicativ din structura predicativul nominal. (Așa-numita subordonată predicativă este corespondenta numelui predicativ, nu a predicatului verbal sau nominal.)

---

[361] Drașoveanu, 1997, p. 248. La Hazy, 1971, apare denumirea de "predicat dependent".

[362] Pentru «principalele contrase», pe care nu le discutăm aici, vezi Drașoveanu, 1997, p. 260-261.

Scanned with OKEN Scanner

Datorită structurii lor binare, asemenea predicatelor nominale de la care provin, structuri neîntâlnite în restul realizărilor, aceste părți de propoziție au un statut mai puțin bine definit, ceea ce se reflectă în analiza lor care se îndepărtează de un standard operațional și terminologic, carențe care, din păcate, nu pot fi eliminate.

În acest sens:

(1) Dacă le luăm ca părți de propoziție, structura lor nu poate fi decât binară, iar analiza trebuie să degaje componentele, oricât de «șocante» ni s-a părea denumirile lor, cu care suntem obișnuiți numai la predicatul nominal (= auxiliarul predicativ și numele predicativ).

(2) Cea mai delicată dintre probleme este individualizarea lor terminologică față de aceleași părți de propoziție din restul situațiilor (comp. **Întârziind** *n-a mai ajuns trenul* (complemnt circumstanțial de cauză) cu **Fiind leneș**, *n-a mai ajuns trenul* (complement circumstanțial de cauză).

(3) Încercând o individualizare terminologică a acestor grupări, aceasta nu poate porni decât de la structura lor, una în mod evident diferită de a părților de propoziție numite «simple».

În gramatica limbii române, calificativul «simplu» participă ca opozant în mai multe cupluri: SIMPLU / MULTIPLU, SIMPLU / DUBLAT, SIMPLU / COMPUS, SIMPLU / DEZVOLTAT, SIMPLU / COMPLEX etc.

(a) Primele două opoziții nu intră în discuție, deoarece predicatul nu poate fi nici multiplu[363] și nici dublat[364].

(b) Nepotrivit este aici și opozantul «compus», deoarece acesta în sintaxă se utilizează mai cu seamă în formularea «predicat compus» de către cei care susțin categoria verbelor auxiliare de modalitate (*a putea, a trebui* etc.). În acest perimetru, «predicat compus» înseamnă predicat format din DOUĂ VERBE (un auxiliar de modalitate și un verb predicativ «obișnuit»: **Nu poate citi; Nu poate să vină; Trebuie luate măsuri**)[365].

Or, în cazul grupărilor aici discutate, cel de-al doilea component este doar accidental un verb, doar una dintre fenomenalizările numelui predicativ.

---

[363] În cadrul predicatului, unul singur, multiplu poate fi doar numele predicativ (*Ion este* **harnic, frumos, inteligent** *și* **bogat**).

[364] Dublarea privește numai complementul direct, complementul indirect al atribuirii (în dativ sau construcție echivalentă cu dativul) și subiectul (**L**-*am văzut pe Ion; Elevului nu*-**i** *place gramatica așa cum se predă acum; Mara mai venea și* **ea** *din când în când s-o vadă pe Persida*).

[365] Pe poziția celui de-al doilea verb poate apărea și gruparea "auxiliar predicativ + nume predicativ": *Nu poate* **fi profesor** *la vârsta asta.*

(c) În gramatica limbii române, se vorbește de părți de propoziție DEZVOLTATE (sau COMPLEXE)[366] în două situații:

(c_1) realizate prin cuvinte compuse și locuțiuni (substantivale, verbale, adverbiale etc.): *Locuiește* **în Cluj-Napoca**; *N-are* **ținere de minte**; **A luat-o la fugă** *spre pădure*;

(c_2) realizate prin diferite tipuri de construcții și contrageri (infinitivale, gerunziale, comparative, exceptive etc.)[367]. Este de remarcat aici că partea de propoziție dezvoltată (complexă) nu este limitată la nucleul verbal (infinitivul, gerunziul etc.), ci în ea se includ și partenerii de relație ai verbului (**Intrând în casă**, *văzu că* ...; *N-are* **cu cine discuta**).

(d) Am putea conveni, prin abolirea sinonimiei "dezvoltat - complex", să rezervăm calificativul "complex" (= cu structură complexă) numai părților de propoziție cu structura "auxiliar predicativ la mod nepersonal + nume predicativ"[368], chiar dacă pentru predicatul nominal nu utilizăm acest calificativ. (Predicatul nominal nu are nevoie de el, deoarece nu are altă structură (completă sau incompletă) decât cea binară.)

Am vorbi în acest sens de subiect cu structură complexă, atribute cu structură complexă, complemente cu structură complexă, elemente predicative suplimentare cu structură complexă[369].

(4) Un impas terminologic greu de depășit îl reprezintă ATRIBUTUL (cu structură complexă), care, lucru îndeobște cunoscut, se clasifică și se denumește după partea de vorbire prin care se exprimă (= atribut substantival, atribut pronominal, atribut adjectival etc.). Or, în cazul de față, ca parte de propoziție cu structură complexă, acesta se exprimă printr-un grup de părți de vorbire – un verb (auxiliar predicativ) + un substantiv (adjectiv, pronume etc.) (ca nume predicativ).

Exemplu: *Dorința* **de a fi premiant** *o are aproape orice copil*. Ce fel de atribut este *de a fi premiant* – verbal (pentru că îl conține pe *a fi*) sau substantival (pentru că îl conține pe *premiant*)? Denumirea cu un singur termen, cu oricare, nu respectă clasificarea atributului.

---

[366] Cei doi termeni par a fi considerați sinonimi în GLR, 1963, vol. II, p. 82.

[367] Vezi GLR, 1963, vol. II, p. 82-84.

[368] Vezi, Neamțu, 1993, p. 10.

[369] Soluția aceasta terminologică este doar o aproximare, deoarece poate fi încălcată de cel de-al doilea membru al părții de propoziție cu structură complexă, numele predicativ, care la rându-i poate fi complex: *Părând a fi bolnav, l-am scutit de participare* (*părând a fi bolnav* = complement circumstanțial de cauză cu structură complexă, format din auxiliarul predicativ *părând*, gerunziu ... + nume predicativ cu structură complexă, format din auxiliarul predicativ *a fi*, infinitiv ... + numele predicativ *bolnav*, exprimat prin adjectiv, nominativ ...). (Analiza desfășurată devine o adevărată ... povestire.)

Scanned with OKEN Scanner

O eventuală denumire cu doi termeni (verbal-substantival sau, de la caz la caz, verbal-adjectival, verbal-adverbial etc.) ar reclama denumirea în același fel și a predicatului din care a provenit printrecerea auxiliarului predicativ la mod nepersonal, adică ... predicat verbal-substantival, predicat verbal-adjectival, predicat verbal-pronominal etc. sau, cu un termen generic, predicat verbal-nominal. Or, în gramatica limbii române, orice predicat cu structura "auxiliar predicativ + nume predicativ" este numit (doar) predicat ... nominal[370].

IDEE TERMINOLOGICĂ. Dacă în denumirea "predicat nominal" calificativul "nominal" înseamnă că predicatul are în structura lui un termen numit (mai mult sau mai puțin propriu) «nume» (predicativ)[371], iar primul component (= predicat) trimite la auxiliarul predicativ, adică la indicatorul și generatorul propriu-zis al funcției predicative[372], atunci putem proceda similar și în cazul în care auxiliarul predicativ este la mod nepersonal, adică nu mai este indicator și generator al funcției predicative, ci al alteia, în speță, aici, al celei atributive, prin modul nepersonal, asemenea oricărui alt verb.

Înlocuind în denumirea "predicat nominal" primul termen cu numele noii funcții, atribut, obținem ATRIBUT NOMINAL. (Așa cum prin predicat nominal nu înțelegem că (predicatul) se exprimă numai prin nume, nici prin atribut nominal nu vom înțelege că se exprimă (numai prin nume.)

Se înțelege că un atribut nominal are structură complexă și se analizează pe componente asemenea unui complement (subiect etc.) cu structură complexă.

OBIECȚII POSIBILE.

(a) Atributul «nominal» nu se opune unui atribut «verbal», cum se opune predicatul nominal celui verbal. (În realitate, nici predicatul

---

[370] Există și punctul de vedere potrivit căruia predicat nominal propriu-zis este doar cel cu auxiliarul predicativ *a fi*, considerat asemantic lexical, urmând ca predicatul cu alte auxiliare predicative (*a deveni, a se face, a ieși* etc.) să fie numit predicat verbal-nominal sau nominal-verbal (vezi Diaconescu, 1957, p. 105-120). Distincția este discutabilă, ea bazându-se exclusiv pe criterii semantice. (Chiar dacă *a fi* este / ar fi asemantic lexical, el rămâne totuși un verb, membru «deplin» al acestei grupări, nu un «simplu» auxiliar morfologic. Prin urmare, orice predicat cu această structură, indiferent de auxiliarul predicativ din componență, ar trebui numit ... verbal-nominal.)

[371] *Nominal* provine de la *nume*.

[372] Dintre părțile de vorbire, numai verbul poate crea propriu-zis predicativitate.

Scanned with OKEN Scanner

nominal nu opune numele verbului, ci este vorba de două tipuri de structuri: verb + nume / verb.)

(b) Atributul nominal nu se poate subclasifica propriu-zis (atribut substantival, atribut adjectival etc.), deoarece numai a doua componentă (= numele predicativ) cunoaște varietate morfologică (substantiv, adjectiv, pronume etc.).

(c) Calificativul «nominal» ar putea fi tot atât de bine aplicat și celorlalte funcții cu aceeași structură binară (subiect, complement etc.). La acestea însă nu este neapărat necesar, deoarece în numele lor nu apare numele părții de vorbire prin care se exprimă.

(d) Termenii "nominal" și "structură complexă" nu se încadrează prea clar ca membri corelativi și opozanți ai altora într-un sistem terminologic riguros definit.

1.3.3. În concluzie, interpretarea sintactică a grupărilor de tip "auxiliar predicativ la mod nepersonal + nume predicativ", dacă nu introducem conceptul de contragere (cu toată familia), nu se poate face decât în termenii părților de propoziție cu structură complexă, cu analiza aferentă a componentelor și cu toate inconvenientele conceptuale și terminologice.

Se înțelege că în cazul în care auxiliarul predicativ la mod nepersonal este lipsit de nume predicativ, deoarece este urmat de o subordonată predicativă, partea de propoziție cu structură complexă va fi incompletă, așa ca predicatul nominal incomplet.

Scanned with OKEN Scanner

TEST-GRILĂ din morfosintaxa propoziției

I. Haşuraţi pătratul din dreptul variantei pe care o consideraţi corectă ca analiză gramaticală a cuvântului subliniat. (La o propoziție nu poate fi haşurat decât un singur pătrat.)

1. După toate *câte* mi s-au întâmplat, nu mai cred nimic.
- ☐ a. atribut adjectival / adjectiv pronominal relativ, acuzativ
- ☐ b. complement circumstanţial de timp / pronume relativ, acuzativ cu prepoziţie
- ☐ c. subiect / pronume relativ, nominativ
- ☐ d. altă interpretare

2. *Dragul* meu prieten, te rog să mă ierţi.
- ☐ a. adjectiv, vocativ / fără funcţie sintactică
- ☐ b. substantiv provenit din adjectiv prin articulare, vocativ / fără funcţie sintactică
- ☐ c. atribut adjectival / adjectiv, vocativ
- ☐ d. altă interpretare

3. Ne întâlnim la ora *şapte*.
- ☐ a. atribut substantival nominatival / numeral cardinal cu valoare substantivală, acuzativ
- ☐ b. atribut adjectival / numeral cardinal cu valoare adjectivală, acuzativ
- ☐ c. complement circumstanţial de timp / numeral cardinal cu valoare substantivală, acuzativ
- ☐ d. altă interpretare

4. Te crezi *în stare* de aşa ceva?
- ☐ a. element predicativ suplimentar / locuţiune adverbială de mod
- ☐ b. element predicativ suplimentar / locuţiune adjectivală, nominativ
- ☐ c. complement circumstanţial de mod / locuţiune adverbială de mod
- ☐ d. altă interpretare

Scanned with OKEN Scanner

5. Nu te interesează opiniile *celorlalte* candidate?

☐ a. atribut pronominal genitival / pronume nehotărât, genitiv
☐ b. atribut adjectival / adjectiv pronominal nehotărât, genitiv
☐ c. atribut pronominal genitival / pronume demonstrativ (de diferențiere), genitiv
☐ d. altă interpretare

6. Neatent *cum* este, face greșeli una după alta.

☐ a. conjuncție subordonatoare cauzală (= *cum* "cauzal") / fără funcție sintactică
☐ b. nume predicativ / adverb relativ de mod (= *cum* "modal")
☐ c. complement circumstanțial de cauză / adverb relativ cu valoare cauzală
☐ d. altă interpretare

7. Nu se lasă *convins* nici în ruptul capului.

☐ a. complement circumstanțial de mod / participiu cu valoare adverbială modală
☐ b. element predicativ suplimentar / adjectiv participial, nominativ
☐ c. element predicativ suplimentar / adjectiv participial, acuzativ
☐ d. altă interpretare

8. Le-a trimis felicitări celor două surori *ale sale*.

☐ a. atribut pronominal genitival / pronume posesiv, genitiv
☐ b. atribut adjectival / adjectiv pronominal posesiv, genitiv
☐ c. atribut adjectival / adjectiv pronominal posesiv, dativ
☐ d. altă interpretare

9. *Îmi* duc în fiecare zi câinele la plimbare.

☐ a. atribut pronominal dativ / pronume reflexiv, dativ posesiv
☐ b. pronume reflexiv, dativ, marcă a diatezei reflexive / fără funcție sintactică
☐ c. complement indirect / pronume personal, dativ
☐ d. altă interpretare

10. De-a lungu-*i* se întinde câmpul nesfârșit.

☐ a. complement circumstanțial de loc / pronume posesiv, genitiv cu locuțiune prepozițională
☐ b. atribut pronominal dativ / pronume personal, formă neaccentuată, dativ posesiv

Scanned with OKEN Scanner

☐ c. complement circumstanțial de loc / pronume personal, formă neaccentuată, dativ posesiv cu locuțiune prepozițională
☐ d. altă interpretare

11. Calul pe *care* a pariat a trecut ultimul linia de sosire.
☐ a. complement direct / pronume relativ, acuzativ cu morfemul *pe*
☐ b. complement indirect / pronume relativ, acuzativ cu prepoziția *pe*
☐ c. atribut pronominal prepozițional / pronume relativ, acuzativ cu prepoziția *pe*
☐ d. altă interpretare

12. N-are *cum* sosi așa de repede.
☐ a. predicat verbal / verb predicativ, conjunctiv, prezent
☐ b. predicat verbal / verb predicativ, indicativ, perfect simplu
☐ c. complement direct / verb nepredicativ, infinitiv, prezent
☐ d. altă interpretare

13. *Ce*-ai vrea să-mi placă la tine, urâtule?
☐ a. subiect / pronume interogativ, nominativ
☐ b. subiect / pronume relativ, nominativ
☐ c. complement direct / pronume interogativ, acuzativ
☐ d. altă interpretare

14. Ioane, fii *cuminte*!
☐ a. nume predicativ / adverb de mod
☐ b. nume predicativ / adjectiv, nominativ
☐ c. nume predicativ / adjectiv, vocativ
☐ d. altă interpretare

15. A ținut seama de părerile *amândurora*.
☐ a. atribut adjectival / adjectiv pronominal nehotărât, genitiv
☐ b. atribut adjectival / numeral colectiv cu valoare adjectivală, acuzativ
☐ c. atribut substantival genitival / numeral distributiv cu valoare substantivală, genitiv
☐ d. altă interpretare

16. Fiind *singur* de la zece ani, a muncit din greu ca să iasă la liman.
☐ a. element predicativ suplimentar / adjectiv, nominativ
☐ b. complement circumstanțial de mod / adverb de mod

Scanned with OKEN Scanner

☐ c. nume predicativ / adjectiv, acuzativ
☐ d. altă interpretare

17. Fumatul *interzis* în sală.
☐ a. predicat verbal / verb la participiu (= participiu cu valoare predicativă)
☐ b. nume predicativ / adjectiv participial, nominativ, cu elipsa lui *a fi* (= [este])
☐ c. atribut adjectival / adjectiv participial, nominativ
☐ d. altă interpretare

18. După *atâta* timp petrecut împreună, se cunoșteau relativ bine.
☐ a. atribut adverbial / adverb de mod
☐ b. complement circumstanțial de timp / adverb de timp
☐ c. adjectiv pronominal nehotărât, face parte dintr-o locuțiune adverbială de timp / fără funcție sintactică autonomă
☐ d. altă interpretare

19. Când *ți*-ai cumpărat mașina asta?

☐ a. complement indirect / pronume personal, dativ
☐ b. atribut pronominal dativ / pronume reflexiv, dativ posesiv
☐ c. complement indirect / pronume reflexiv, dativ
☐ d. altă interpretare

20. *Poate* să și plouă, că eu tot plec.
☐ a. predicat verbal / adverb (de mod) predicativ
☐ b. complement circumstanțial concesiv / adverb concesiv provenit din verbul *a putea* "impersonal"
☐ c. predicat verbal / verb predicativ, impersonal, tranzitiv, indicativ, prezent
☐ d. altă interpretare

Scanned with OKEN Scanner

II. REZOLVARE ȘI ARGUMENTARE a soluțiilor (R = rezolvare; A= argumentare)

1. R: ■ = c; *câte* = subiect / pronume relativ, nominativ.

A:

(1) Trebuie să fie, prin forța evidenței, un relativ-interogativ, aici, datorită caracterului neinterogativ al enunțului; numai r e l a t i v.

(2) Nu are după el în subordonată un substantiv pe care să-l determine și cu care să se acorde → nu este adjectiv (relativ), ci p r o n u m e (relativ) → nu **a.**

(3) Prepoziția *după* nu-i aparține lui, ci nehotărâtului *toate* din regentă → *câte* nu este în acuzativ cu prepoziție → nici **a,** nici **b.**

(4) Făcând parte din propoziția pe care o introduce, nu stabilește relație intrapropozițională în stânga, nu determină nehotărâtul *toate* din regentă și nici nu se acordă cu acesta, ci îl reprezintă în subordonată → nu este atribut de nici un fel → nu **a.**

(5) Se raportează în dreapta, la verbul intranzitivizat (prin *se*) *s-au întâmplat* → nu poate fi complement direct și nici în acuzativ → nici **a,** nici **b.**

(6) Verbul sobordonatei, ca orice verb care nu este (folosit) impersonal absolut, cere subiect sau subiectivă. Cum nu are subiectivă, iar un alt cuvânt susceptibil de a fi în nominativ cu funcție de subiect în afară de *câte* nu există → *câte* = s u b i e c t, n o m i n a t i v.

2. R: ■ = c; *dragul* = atribut adjectival / adjectiv, vocativ.

A:

(1) Deși articulat cu articol hotărât enclitic, adjectivul (*dragul*) nu este substantivat, deoarece substantivul (*prieten*) este prezent în structură → nu **b.** Articularea este pozițională, datorată antepunerii adjectivului față de substantiv (comp. *drag***ul** *meu prieten* cu *prieten***ul** *meu drag*). (În lipsa substantivului (**Dragul** *meu, te rog să* ...), ar fi fost ... substantiv.) (Dacă ar fi fost substantiv, n-ar fi avut funcție sintactică.)

(2) Substantivul este în v o c a t i v. Deși nu are aici desinență proprie (comp. *prieten* cu *prietene*), vocativul se pune în evidență prin p a u z ă (virgulă în scris) și calitatea de f o r m ă d e a d r e s a r e d i r e c t ă → nu nominativ.

(3) Prin a c o r d cu substantivul, adjectivul va avea același număr (= singular), același gen (= masculin), același caz (= v o c a t i v).

Scanned with OKEN Scanner

(4) Ca orice adjectiv, indiferent de cazul în care stă, inclusiv vocativ, *dragul* este un a t r i b u t a d j e c t i v a l → nu **a**.

3. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) *Șapte* = numeral cardinal.

(2) Are întrebuințare s u b s t a n t i v a l ă stând pe poziția unui substantiv propriu sau comun cu rol de identificare (comp. cu *anul* **1917**, *luna* **decembrie**, *râul* **Mureș**, *doctorul* **Stamate**).

(3) N u are întrebuințare a d j e c t i v a l ă, căci nu exprimă propriu-zis cantitatea. În această din urmă ipostază, ca numeral cantitativ, el ar trebui să reclame un substantiv la plural, ca orice numeral cardinal de la *doi* în sus, cu care să fie acordat, adică, aici, *șapte ore*. (Or, este clar că nu-i așa: *ora șapte* ≠ *șapte ore*) → nu **b**.

(4) Prepoziția *la* nu-i aparține lui, ci substantivului regent din stânga, iar de un acord cu acesta, în lipsa întrebuințării adjectivale, nu poate fi vorba, adică *șapte* nu este în acuzativ → nu **a** și nici **b**.

(5) Determină substantivul (*la*) *ora*, adică are funcția de atribut (substantival) → nu **c**.

(6) Stă în nominativ, ca orice numeral cardinal (de identificare) în această poziție. (La nominativ se ajunge prin imposibilitatea de a fi în acuzativ – nu există acuzativ fără prepoziție, în afara celui temporal, care să fie atribut.) → nu **a**, nici **c**.

(7) Analiza corectă: *șapte* = atribut substantival nominatival (= falsă apoziție) / numeral cardinal cu valoare (= întrebuințare) substantivală, nominativ.

4. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) Gruparea *în stare* este echivalentă cu *capabil* (= termen de identificare), adică este o l o c u ț i u n e.

(2) Se raportează, în prezența verbului predicativ (*te crezi*), la subiectul inclus [tu], cu care *capabil* se acordă în gen, număr și caz: *Te crezi* **capabil** – *Te crezi* **capabilă** - *Vă credeți* **capabili** – *Vă credeți* **capabile**. Prin urmare, *capabil* = adjectiv, iar *în stare* (prin echivalență) = locuțiune a d j e c t i v a l ă, nu adverbială → nu **a** și nici **c**.

(3) *În stare*, ca orice locuțiune adjectivală, nu are, luată în sine, nici gen, nici număr și nici caz. În cazul de față: *în stare* = locuțiune adjectivală

Scanned with OKEN Scanner

formată din substantiv (singular, feminin, nearticulat) cu prepoziție, în acuzativ. Altfel spus, locuțiunea adjectivală nu are, în afară de comparație, categoriile gramaticale ale adjectivului cu care este echivalentă. Altfel, ajungem într-o situație fără ieșire, paradoxală: *în stare*, având o prepoziție (*în*), nu poate fi decât în acuzativ, nu în nominativ (= nu există substantiv în nominativ cu prepoziție), în timp ce adjectivul echivalent (*capabil*) este, prin acord, în nominativ. (La fel: *stare* = feminin, *capabil* = masculin.) → nu **b**. (În aceiași termeni s-ar fi pus problema și dacă în loc de nominativ s-ar fi dat la **b** acuzativ sau oricare alt caz.)

(4) Asemenea adjectivului, locuțiunea adjectivală are numai trei funcții: atribut, nume predicativ, element predicativ suplimentar.

(5) Prezența verbului predicativ (*te crezi*) exclude posibilitatea funcțiilor de atribut și nume predicativ → (prin eliminare) e l e m e n t p r e d i c a t i v s u p l i m e n t a r.

N o t ă. Complementul circumstanțial de mod nu se exprimă prin adjectiv sau locuțiune adjectivală → nu **c**.

(6) Analiză: *în stare* = element predicativ suplimentar / locuțiune adjectivală, formată din substantiv cu prepoziție, acuzativ

5. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) *celorlalte* este o formă a pronumelui sau adjectivului d e m o n s t r a t i v de diferențiere (*celălalt, cealaltă, ceilalți, celelalte*), opusul demonstrativului de identitate (*același, aceeași, aceiași, aceleași*) → nu **a**, nici **b**.

(2) Este situat între două substantive, ceea ce înseamnă că în mod sigur intră în relație cu unul dintre ele, fie prin acord, fie prin caz, fie cu primul, fie cu al doilea.

(3) Substantivele între care se află sunt deopotrivă de genul feminin și la numărul plural, asemenea demonstrativului *celorlalte* → genul și numărul nu constituie un indiciu privind selectarea substantivului determinat.

(4) Forma cazuală, marcată prin desinența internă - *or* (*celorlalte*), este de genitiv-dativ (la nominativ-acuzativ = *celelalte*).

(5) Primul substantiv (*opiniile*) este în nominativ, al doilea (*candidate* = *candidate*[lor]), în genitiv. (Al doilea substantiv apare în contextul specific genitivului, adică după un substantiv articulat enclitic și ca atare nu se pune problema de a fi în dativ sau în alt caz.)

Scanned with OKEN Scanner

(6) Prin raportare la primul, demonstrativul ar trebui să fie un pronume în genitiv, nu un adjectiv, pentru că o formă cu desinența – *or* (de genitiv-dativ) nu poate fi în mod obiectiv în nominativ, adică nu se acordă.

(7) Prin raportare la al doilea substantiv (în genitiv), *celorlalte* ar trebui să fie adjectiv, deoarece există și identitate de caz – genitiv. (Forma sincretică de genitiv-dativ se actualizează și aici numai ca genitiv.)

(8) Demonstrativul determină substantivul al doilea cu care se acordă obligatoriu în gen, număr și caz.

Dovezi:

(a) Schimbând numărul substantivului, se schimbă obligatoriu și numărul demonstrativului: *celorlalte candidate* (plural) → *celeilalte candidate* (singular).

Același acord este evident dacă înlocuim substantivul cu un altul de alt gen: *celorlalte candidate* (feminin) → *celorlalți candidați* (nu și: **celorlalți candidate* sau **celorlalte candidați*).

(b) Dimpotrivă, operând aceleași schimbări la substantivul din stânga, demonstrativul nu suferă modificări: *opiniile celorlalte candidate* → *opinia celorlalte candidate* → *copiii celorlalte candidate* → *celorlalte* = adjectiv demonstrativ, acordat cu substantivul *candidate*, în genitiv → nu **a**, nici **b**.

(9) Analiză: *celorlalte* = atribut adjectival / adjectiv demonstrativ (de diferențiere), genitiv (plural, feminin).

6. R: ■ = b; *cum* = nume predicativ / adverb relativ de mod.

A:

(1) Adverb relativ de mod cu valoare cauzală nu există și, implicit, nici complement de cauză → nu **c.**

(2) *Cum* poate fi conjuncție subordonatoare cauzală (= fără funcție sintactică) dacă:

(a) Este echivalent și prin urmare înlocuibil, fără schimbări în text, cu o conjuncție (locuțiune conjuncțională) cauzală «clară», de tip *fiindcă* (*deoarece, pentru că, din cauză că, din moment ce, o dată ce*).

(b) Introduce o subordonată cauzală situată obligatoriu în fața regentei, de exemplu: **Cum** *nu mai avea bani de plătit, l-au dat afară din local.*

Nici una dintre cele două condiții nu este respectată, ceea ce înseamnă că nu este un *cum* "cauzal" → nu **a**.

(3) Prin eliminare, nu mai rămâne decât adverb relativ de mod.

Scanned with OKEN Scanner

(4) Dintre cele trei funcții posibile aici – complement circumstanțial de mod, element predicativ suplimentar și nume predicativ, prezența auxiliarului predicativ conduce la ultima.

N o t ă. Inversarea topică (*Neatent* **cum** *este, ...* → **Cum** *este neatent, ...*), în ciuda unei echivalențe gramaticale de ansamblu a enunțului, are ca rezultat o cu totul altă organizare sintactică a frazei, respectiv:

(a) Fosta circumstanțial modal (*cum este*), având ca termen regent adjectivul *atent*, devine circumstanțială de cauză (*cum este neatent*), având ca termen regent verbul din regentă (= *face*).

(b) Adjectivul *neatent*, din nume predicativ în cadrul predicatului nominal al cauzalei reduse ([fiind] *neatent*), devine nume predicativ pe lângă auxiliarul predicativ *este* dintr-o cauzală.

(c) *Cum*, din adverb relativ de mod cu funcție de nume predicativ în subordonata modală, devine conjuncție subordonatoare introductivă a unei cauzale.

Practic am transformat complet textul, analizând altceva decât ce a fost dat.

7. R: ■ = b; *convins* = element predicativ suplimentar / adjectiv participial, nominativ.

A:

(1) *Convins* este participiul verbului *a convinge*.

(2) Ca orice participiu, teoretic trebuie să aibă întrebuințare adjectivală (= adjectiv participial sau participiu cu valoare adjectivală).

(3) Se acordă în gen, număr și caz cu subiectul neexprimat, în nominativ (= [el]). Dovadă: [El] *nu se lasă* **convins** - [Ea] *nu se lasă* **convinsă** → adjectiv participial în nominativ → nu **a**, nici **c**.

(4) Ca adjectiv (participial) fără prepoziție, *convins* nu poate avea decât trei funcții: atribut adjectival, nume predicativ, element predicativ suplimentar, nu și complement circumstanțial de mod → nu **a**.

(5) Prezența verbului predicativ (*se lasă*) exclude funcțiile de atribut adjectival și nume predicativ. Prin eliminare nu mai rămâne decât element predicativ suplimentar → **b**.

Scanned with OKEN Scanner

8. R: ■ = c; *ale sale* = atribut adjectival / adjectiv pronominal posesiv, dativ.

A:

(1) *Ale sale* este întotdeauna un p o s e s i v, niciodată pronume personal, indiferent de context. (La pers. a III-a, pronume personale sunt *lui, ei, lor.*)

(2) Stă după un substantiv, în vecinătatea imediată a acestuia (= nu este despărțit de substantiv printr-un verb) și îl determină, ceea ce înseamnă că va fi un a t r i b u t.

(3) Conținându-l pe *ale*, ar putea fi pronume posesiv sau adjectiv pronominal posesiv.

(4) Acordul în gen și număr cu substantivul (*surori*) se impune prin forța evidenței (*surori ale sale,* nu **surori ai săi, *surori a sa*).

(5) Acordul fiind total, înseamnă că vizează și cazul, respectiv: *surori* = dativ; *ale sale* = dativ → nu **a** și nici **b**.

(6) Acordul conduce la calitatea de adjectiv pronominal posesiv și funcția de atribut adjectival → nu **a**.

N o t ă. Acordul adjectivului pronominal posesiv *sale* se realizează «peste» *ale*, care în mod obiectiv nu poate fi în dativ. (Forma de dativ de la *ale* este *alor.*)

Factori perturbanți în analiză: prezența lui *ale* "și" întrebarea *ale cui*

9. R: ■ = a; *îmi* = atribut pronominal dativ / pronume reflexiv, dativ posesiv.

A:

(1) *Îmi* = formă neaccentuată → pronume personal sau reflexiv. (Numai pronumele au forme neaccentuate.)

(2) *Îmi* are aceeași persoană (I) cu verbul și, prin urmare, este pronume reflexiv, nu personal → nu **b**.

(3) *Îmi* este în dativ.

(4) *Îmi* este echivalent ca înțeles gramatical cu un adjectiv pronominal posesiv (**îmi** *duc câinele* = *îl duc pe câinele* **meu**), adică este un dativ posesiv.

(5) *Îmi* este, ca dativ posesiv, un determinant al substantivului, nu al verbului. (Acesta, verbul, este factorul condiționant.) → nu complement indirect → **c**, ci atribut pronominal dativ → **a**.

(6) Nu este (doar) marcă a diatezei reflexive și, ca atare, fără funcție sintactică, deoarece poate fi înlocuit fie cu un adjectiv pronominal posesiv

Scanned with OKEN Scanner

(vezi mai sus), fie cu un pronume personal neaccentuat cu același înțeles posesiv: **Îi** *duc în fiecare zi câinele la plimbare.*

10. R: ■ = c; (*de-a lungu-*)i = complement circumstanțial de loc / pronume personal, formă neaccentuată, dativ posesiv cu locuțiune prepozițională.

A:

(1) *–i* = formă neaccentuată a unui pronume. (Numai pronumele are forme neaccentuate.)

(2) Este la pers. a III-a, singular.

(3) Este un pronume personal, nu reflexiv (reflexivul ar avea forma *–și*). (Alte pronume nu au forme neaccentuate, deci nici posesivele) → nu **a**.

(4) Este în dativ, nu în genitiv. (Genitivul nu are forme neaccentuate.) Alt caz se exclude. (Forma de acuzativ este *îl, o.*) → nu **b**.

(5) *De-a lungu-* = locuțiune prepozițională al cărei regim normal (= genitival) nu este satisfăcut, deoarece *–i* nu poate fi în genitiv.

(6) Ca înțeles, pronumele personal *–i* este echivalent cu un adjectiv pronominal posesiv (*său*) sau cu un genitiv (*lui*) → dativ posesiv. (La fel ca pentru *său* sau *lui*, calificativul "posesiv" (= «pe poziția posesorului») este aici, în lipsa obiectului posedat, impropriu, dar un altul nu avem.)

(7) Nu determină locuțiunea prepozițională *de-a lungu-*, ci, împreună cu aceasta, determină verbul *se întinde* → c o m p l e m e n t, nu atribut. (Verbul nu este determinat de atribute.) → nu **b**.

(8) Locuțiunea prepozițională are sens locativ, iar verbul cere un complement circumstanțial de loc.

N o t ă. Dativul posesiv are funcție de atribut (pronominal dival) numai dacă n-are prepoziție.

11. R: ■ = b; *pe care* = complement indirect / pronume relativ, acuzativ cu prepoziția *pe*.

A:

(1) *Care* este un pronume relativ. Nu poate fi adjectiv pronominal relativ, deoarece nu are un substantiv după el, cu care să se acorde în gen, număr și caz. (Ca adjective, relativele apar numai antepuse unui substantiv nearticulat: *care cal, ce cal, câți cai*). Dacă substantivul este cu prepoziție, relativul ocupă poziție între prepoziție și substantiv: *cu* **care** *cal, în* **ce** *problemă, înaintea* **cărui** *eveniment.*)

Scanned with OKEN Scanner

(2) *Care* nu intră în relație cu substantivul din stânga (*calul*), care face parte din altă propoziție, ci îl reprezintă în subordonata introdusă. Dacă l-am înlocui în aceasta, ar ocupa aceeași poziție: *pe care a pariat* → *pe cal a pariat*. Prin urmare, *pe care* nu este determinant de tip atribut (pronominal prepozițional) → nu **c**.

(3) În relație cu verbul din subordonată, *pe cal* va fi un complement direct sau indirect. (Datorită sensului gramatical abstract al lui *pe*, alte funcții se exclud.)

(4) Nu poate fi complement direct deoarece:

(a) Verbul *a paria* este i n t r a n z i t i v. Dovadă: nu permite combinația cu un pronume personal neaccentuat în acuzativ (**mă pariază*, **te pariază*, **îl pariază*).

(b) Nu este și nici nu poate fi reluat prin pronume personal neaccentuat în acuzativ (**pe care l-a pariat*). (Complementul direct exprimat prin relativul *care* este întotdeauna reluat în limba literară.) → nu **a**.

(5) Prin eliminare, nu mai rămâne decât c o m p l e m e n t i n d i r e c t.

12. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) Forma verbală *sosi* nu reprezintă un conjunctiv pentru că nu-l are și nici nu-l permite pe *să*: **să sosi*. Introducerea acestuia duce la schimbarea formei verbale (= *să sosească*). Cele două forme (*sosi* și *să sosească*) sunt echivalente ca înțeles gramatical, dar reprezintă două moduri diferite → nu **a**.

(2) Forma *sosi* coincide cu pers. a III-a, singular a perfectului simplu (*el* **sosi**), dar nu este un perfect simplu, dovadă că imediat ce schimbăm verbul, coincidența dispare: *n-are cum* **face** (perfect simplu: (*el*) **făcu**) → nu **b**.

(3) Schimbând persoana verbului din stânga (*a avea*), forma celui de-al doilea verb rămâne invariabilă: *n-am cum* **sosi** (*n-ai cum* **sosi**; *n-avem cum* **sosi**, *n-au cum* **sosi**), ceea ce înseamnă că este un mod nepersonal → nu **a** și nici **b**.

(4) Forma *sosi* aparține infinitivului prezent, așa-numitul infinitiv fără *a*, mod nepersonal.

(5) Verbul regent (*n-are*) este tranzitiv și ca atare cere un complement direct, poziție ocupată de infinitivul *sosi*.

Scanned with OKEN Scanner

Dovadă suplimentară: transformând infinitivul în conjunctiv, subordonata obținută este o completivă directă: *N-are* **cum să sosească așa de repede.**

(6) Verbl *a sosi* este un verb p r e d i c a t i v, nu nepredicativ → nu **c.** (Verb predicativ înseamnă verb care formează un predicat verbal când este la mod personal, nu verb la mod nepredicativ sau nepersonal. Verb nepredicativ înseamnă verb care nu poate forma un predicat verbal singur (= auxiliar morfologic sau auxiliar predicativ.)

(7) Analiză: *sosi* = complement direct / verb predicativ, infinitiv, prezent.

Factor perturbant în analiză: prezența relativului *cum*, care, în mod normal, este urmat de verb la mod personal.

Gruparea "relativ + infinitiv" se numește construcție infinitivală relativă.

13. R: ■ = b; *ce* = subiect / pronume interogativ, nominativ.

A:

(1) *Ce* este un pronume i n t e r o g a t i v, nu relativ. Dovadă: caracterul interogativ al enunțului în fața căruia se află, marcat în scris prin semnul întrebării → nu **b.**

(2) *Ce* nu se încadrează structural (= ca funcție sintactică) în principala interogativă, deși topic se află în fața ei și-i acordă caracter interogativ.

Dovezi:

(a) Răspunzând întrebării formulate prin interogativă, obținem: *Aș vrea să-mi placă* **ceva (ochii, vestimentația, caracterul** etc.). Ca atare, *ce* nu poate fi complement direct (acuzativ) pe lângă verbul *a vrea*, deși acesta este tranzitiv → nu **c.**

(b) Subordonata este o completivă directă a verbului din principală (*ai vrea*), ceea ce înseamnă, încă o dată, că *ce* nu este complement direct al acestui verb. (Un verb monotranzitiv nu poate avea simultan complement direct și completivă directă, iar a interpreta subordonata altfel decât completivă directă ar fi o absurditate.)

(3) În relație cu verbul din subordonată, verb intranzitiv personal (în conținut) și unipersonal (în formă), *ce* nu poate fi decât s u b i e c t. (Verbul cere subiect, iar un altul în afară de *ce* nu există.) → **a.**

Factor perturbant în analiză: «împletirea» subordonatei cu regenta, respectiv un cuvânt situat într-o propoziție are funcție în altă propoziție. (Fenomenul în discuție privește numai interogativele și relativele, situație datorată poziției lor fixe în fața unei propoziții.)

Scanned with OKEN Scanner

14. R: ■ = b; *cuminte* = nume predicativ / adjectiv, nominativ.

A:

(1) *Cuminte*, prin poziția lui pe lângă auxiliarul predicativ *a fi* (*fii*), este nume predicativ.

(2) Construcția în care apare este una personală, adică auxiliarul predicativ este în relație cu un subiect în nominativ, aici un subiect inclus ([tu]), cu care numele predicativ se acordă.

Verificare: *Ioane, fii* **cuminte!** (singular, masculin) / *Copii, fiți* **cuminți!** (plural, masculin). Prin urmare, *cuminte* este adjectiv, nu adverb → nu **a**. (Fiind adjectiv variabil cu două forme flexionare, una pentru singular (ambele genuri) și alta pentru plural (ambele genuri), acordul este «evident» și manifest în număr: *cuminte / cuminți*.

(3) Ca adjectiv cu funcție de nume predicativ, *cuminte*, ca orice nume predicativ, este numai în n o m i n a t i v, prin acord cu subiectul. (Nu există nume predicativ adjectival în alt caz decât nominativul.) → **b**.

(4) Subiectul nu este exprimat, el fiind inclus (= [tu] = *Ioane*), nu are funcție sintactică și deci nu poate fi nici subiect. Prin urmare, *cuminte* ca adjectiv nu se acordă cu substantivul în vocativ (*Ioane*) și, de aceea, nu este în vocativ → nu **c**.

15. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) *Amândurora* este un numeral c o l e c t i v (de la *amândoi, amândouă*), nu de alt fel, deci nici distributiv (*câte doi, câte două*) și nici pronume sau adjectiv pronominal nehotărât → nu **a**, nici **b** și nici **c**.

(2) Are desinența tipică de genitiv-dativ *–or(a)* și ca atare nu poate fi vorba în mod obiectiv de nominativ sau acuzativ → nu **b**.

(3) Apare în contextul normal al genitivului, adică după un substantiv articulat enclitic, fiind deci în g e n i t i v.

(4) Substantivul pe care-l determină (*părerile*) este în acuzativ (cu prepoziție), cu totul alt caz decât al numeralului.

Prin aceasta dovedim că numeralul colectiv *amândurora*, neacordându-se cu substantivul regent, are valoare s u b s t a n t i v a l ă, nu adjectivală → nu **b**. (Va fi, prin urmare, un a t r i b u t s u b s t a n t i v a l.)

(5) Analiză corectă: *amândurora* = atribut substantival genitival / numeral colectiv cu valoare substantivală, genitiv.

Scanned with OKEN Scanner

16. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) Apărând pe lângă auxiliarul predicativ *a fi* la gerunziu (= *fiind*), *singur* trebuie să fie n u m e p r e d i c a t i v, nu element predicativ suplimentar și nici complement circumstanțial de mod → nu **a** și nici **b**. (Elementul predicativ suplimentar apare pe lângă un verb predicativ. Compelementul circumstanțial de mod nu poate apărea pe lângă auxiliarul predicativ *a fi* singur.)

(2) *Singur* este un adjectiv. (*Singur* nu poate fi niciodată altceva decât adjectiv, spre deosebire de marea majoritate a adjectivelor care pot fi utilizate, cu forma de masculin, singular, ca adverbe.)

Dovada calității adjectivale: *Fiind* **singur / singură** *de la zece ani* ... → nu **b**.

(3) Ca adjectiv, *singur* se acordă în gen, număr și caz cu subiectul (substantiv sau substitut) în n o m i n a t i v, indiferent dacă acest subiect este același cu al verbului la mod personal sau diferit de al acestuia. În cazul de față, subiectul este același cu al verbului la mod personal (= *Ion*) → nu **c**.

(4) Analiză: *singur* = nume predicativ / adjectiv, nominativ.

N o t ă: Numele predicativ împreună cu auxiliarul predicativ *fiind* formează o parte de propoziție (cu structură) complexă, respectiv un complement circumstanțial de cauză. (În termenii contragerilor, *fiind singur* = predicat al contragerii cauzale sau propredicat al subordonatei cauzale contrase.)

17. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) *Interzis* este p a r t i c i p i u l de la verbul *a interzice*.

(2) Enunțul dat este o p r o p o z i ț i e independentă. În această calitate, ea trebuie să aibă un predicat. Interpretarea participiului ca funcție extrapredicativă, inclusiv cea de atribut, ar lipsi propoziția de predicat. (Alt cuvânt susceptibil de a avea ceva de a face cu predicatul nu există.) → nu **c**.

(3) Într-o propoziție independentă, participiul luat în sine, ca orice mod nepersonal, mai puțin infinitivul, nu poate fi predicat de nici un fel → nu **a**.

(4) Este mai mult decât evident că propoziția are ca purtător al indicilor de predicație (= semnul predicatului) un verb eliptic, și anume *a fi*: *Fumatul* [*este*] **interzis** *în sală*.

Scanned with OKEN Scanner

(5) În funcție de interpretarea participiului variabil *interzis*, *a fi* este auxiliar predicativ sau auxiliar de diateză, de care depinde interpretarea predicatului într-un fel sau altul.

(6) Participiul are sens pasiv evident, verificabil prin complementul de agent cu înțeles nedeterminat (= *de către cineva: autorități, patron* etc.).

Prin urmare, gruparea "a fi + participiu" ([este] *interzis*) constituie o diateză pasivă (aici, a verbului *a interzice*) și, implicit, are funcția de predicat verbal, nu nominal → nu **b**.

(7) Analiză: *interzis* = predicat verbal / verbul predicativ *a interzice*, indicativ, prezent, pers. a III-a, singular, diateza pasivă (cu elipsa auxiliarului *a fi*).

18. R: ■ = d; altă interpretare.

A:

(1) Substantivul *timp* este în acuzativ, caz impus de prepoziția *după*, care-i aparține lui, nu altcuiva.

(2) Cuvântul *atâta* situat între prepoziție și substantivul căruia îi aparține prepoziția nu poate determina decât substantivul (*timp*), fiind un a t r i b u t, nu un complement → nu **b**.

(3) Gruparea *atâta timp* nu constituie o locuțiune adverbială (nici de mod și nici de timp), deoarece fiecare dintre cele două «componente» poate fi înlocuită prin altele (*mult timp, puțin timp, atâta vreme*) sau trecută la plural (*atâtea vremuri, atâtea timpuri, multe vremuri*) → nu **c.**

(4) *Atâta* intră în relație prin acord cu substantivul *vreme*, ceea ce înseamnă că este un adjectiv (pronominal nehotărât). Accidental, acest adjectiv are aceeași formă și la masculin și la feminin: *atâta timp, atâta vreme*. Imediat ce se înlocuiește *atâta* cu un cuvânt din aceeași sferă a «cantității», acordul este evident: **mult** *timp* / **multă** *vreme*, **puțin** *timp* / **puțină** *vreme*. Același lucru se întâmplă și prin trecerea substantivului la plural: **atâtea** *timpuri*. Avem astfel dovada că *atâta* este un adjectiv (pronominal) nehotărât, nu adverb (de mod sau de timp) → nu **a**, nici **b.**

(5) Adjectivele (de orice fel) și pronumele au numai două genuri, masculin și feminin, nu și neutru. Pe lângă un substantiv de genul neutru, la singular adjectivul are formă de masculin (*deal* **înalt** – comp. cu *băiat* **înalt**), iar la plural, formă de feminin (*dealuri* **înalte** – comp. cu *fete* **înalte**). De aceea spunem că *atâta* = cu formă de masculin, nu de neutru.

(6) Ca adjectiv, el are funcția de atribut a d j e c t i v a l, nu adverbial → nu **a**.

(7) Analiză: *atâta* = atribut adjectival / adjectiv (pronominal) nehotărât, singular, cu formă de masculin, acuzativ (acordat).

Scanned with OKEN Scanner

19. R: ■ = c; *ți-* = complement indirect / pronume reflexiv, dativ.

A:

(1) Este un pronume r e f l e x i v neaccentuat, nu personal, datorită identității de persoană cu verbul (*-ți* = pers. a II-a; *ai cumpărat* = pers. a II-a) → nu **a**.

(2) Este o formă de dativ, dar nu de dativ posesiv, deoarece nu este echivalentă ca înțeles gramatical și nici nu se poate înlocui cu un adjectiv pronominal posesiv. ("Mașina" nu este "a ta" înainte de a o fi cumpărat.) Nefiind dativ posesiv, nu poate fi nici a t r i b u t p r o n o m i n a l d a t i v a l → nu **b**.

(3) Pronumele reflexiv *-ți* poate fi înlocuit cu un pronume personal (**i**-*ai cumpărat,* **ne**-*a cumpărat*), adică nu este o marcă a diatezei reflexive, ci un pronume reflexiv ca atare, cu funcție sintactică, cea proprie dativului (= c o m p l e m e n t i n d i r e c t) → nu (eventual) **d**.

20. R: ■ = d; altă interpretare

A:

(1) Ca formă, s-ar putea încadra la adverb sau la verb.

(2) Fiind urmat de *să*, nu poate fi un adverb predicativ (din seria *desigur, firește* etc.). (Toate adverbele predicative sunt urmate numai de *că*, nu și de *să*.) → nu **b**.

(3) Conjunctivul de după el (*să plouă*) este predicatul unei subordonate, care își cere o regentă, obligatoriu în stânga. Prin aceasta, în ciuda sensului concesiv, *poate* trebuie să fie predicat al acestei regente, ceea ce exclude calitatea de complement circumstanțial concesiv. (Un cuvânt dat nu poate fi în același timp complement într-o propoziție și predicat în aceeași propoziție sau în alta. Dacă l-am considera pe *poate* complement, ar rămâne subordonata (*să și plouă*) fără regentă.) → nu **b**.

(4) *Poate* este un v e r b (predicativ), fapt verificabil prin variația după mod și timp: **ar putea** *să plouă*, **putea** *să plouă*. (Unui adverb, predicativ sau nu, îi este străină această variație.) → nu **a** și nici **b**.

(5) *Poate* este folosit impersonal, adică este lipsit de subiect. (Evidențierea valorii impersonale se poate realiza și prin introducerea unui *se* "impersonal": **se** *poate să plouă*.) Subordonata de după nu poate fi decât subiectivă.

(6) *Poate* este utilizat aici intranzitiv, trăsătură explicabilă prin impersonalizare.

Datorită caracterului intranzitiv, se exclude completiva directă → nu **c**.

(7) Analiză: *poate* = predicat verbal / verb predicativ, impersonal, intranzitiv, indicativ, prezent.

inv. 192498

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

Andrei – Ghiță, 1983 - Mihail Andrei, Iulian Ghiță, *Limba română: fonetică, lexicologie, gramatică, stil și compoziție*, București.

Anghelescu – Popescu, 1976 - N. Anghelescu Temelie, Adrian Gh. Popescu, *Dificultăți ale analizei gramaticale*, București.

Anghelescu – Constantinescu, 1985 - N. Anghelescu Temelie, Silviu Constantinescu, *Analize gramaticale*, București.

Avram, 1956 – Mioara Avram, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG, I, p. 141-164.

Avram, 1965 – Mioara Avram, *O specie modernă a atributului în dativ și alte probleme ale determinării atributive*, în LR, XIV, nr. 4, p. 415-428.

Avram, 1968 – Mioara Avram, *Cu privire la definiția complementului de agent și a complementului sociativ*, în LR, XVII, nr. 5, p. 468-483.

Avram, 1986 – Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București.

Barbu, 1995 – Dan Barbu, *Structura logică a morfosintaxei limbii române*, București.

Bejan, 1971 – Dumitru Bejan, *Despre rolul adverbelor din grupul "adverb + conjuncție"*, în CL, XVI, nr. 2, p. 313-322.

Bejan, 1995 – Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române. Compendiu*, Cluj.

Beldescu, 1957 – G. Beldescu, *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ*, SRLR, București.

Berceanu, 1971 – Barbu B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, București.

Bertea, 1993 – Mircea Bertea, *Gramatica explicativă a limbii române (pentru elevi, studenți, profesori)*, partea a II-a, Chișinău.

Ciompec, 1985, Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie și diacronie*, București.

Coleașă, 1981 – Iancu Coleașă, *Probleme de gramatică română. Întrebări și răspunsuri*, București.

Constantinescu, 1977 – Silviu Gh. Constantinescu, *Exerciții de sintaxă*, București.

Coteanu, 1982 – Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, București.

CT, 1970 – Virgiliu Dron, S. Gh. Constantinescu, *Culegere de texte literare pentru analize gramaticale*, București.

DEX, 1975 – *Dicționarul explicativ al limbii române*, București.

Scanned with OKEN Scanner

Diaconescu, 1977 – Ion Diaconescu, *Infinitivul în limba română*, București.
Diaconescu, 1989 – Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcție și analiză*, București.
Diaconescu, 1957 – Paula Diaconescu, *Rolul elementului verbal în componența predicatului nominal*, în SG, p. 105-120.
Dimitriu, 1982 – C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași.
Dimitriu, 1994 – C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată*, Iași.
Drașoveanu, 1966 – D.D. Drașoveanu, *Elemente de analiză sintactică (fraza)*, în D.D. Drașoveanu, Pompiliu Dumitrașcu, Mircea Zdrenghea. *Analize gramaticale și stilistice*, București, ed. a II-a.
Drașoveanu, 1967, D.D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar*, în CL, XII, nr. 2, p. 235-242.
Drașoveanu, 1968 – D.D. Drașoveanu, *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XIII, nr. 1, p. 19-32.
Drașoveanu, 1969 – D.D. Drașoveanu, *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema posesivelor*, în CL, XIV, nr. 1, p. 77-83.
Drașoveanu, 1970 - D.D. Drașoveanu, *Un acord discutabil*, în CL, XV, nr. 2, p. 307-313.
Drașoveanu, 1971 – D.D. Drașoveanu, *O categorie sintactică - unicitatea*, în CL, XVII, nr. 2, p. 325-385.
Drașoveanu, 1973 – D.D. Drașoveanu, *Sintagma "verb + adjectiv" – o certitudine?*, în CL, XVIII, nr. 2, p. 265-277.
Drașoveanu, 1976 – D.D. Drașoveanu, *Un atrivut acuzatival*, în CL, XXI, nr. 1, p. 79-83.
Drașoveanu, 1978 – D.D. Drașoveanu, *De la morfemul* **pe** *la un sistem al determinanților substantivului*, în *Probleme de sintaxă*, Cluj-Napoca, p. 11-32.
Drașoveanu, 1980 – D.D. Drașoveanu, *Curs de sintaxă a limbii române contemporane*, ținut la Facultatea de Filologie, Cluj-Napoca, anul univ. 1980 / 1981.
Drașoveanu, 1982 – D.D. Drașoveanu, *Nominativul și acuzativul – schițe sintactice cu adnotări*, în CL, XXVII, nr. 1, p. 37-47.
Drașoveanu, 1985 – D.D. Drașoveanu, *Două timpuri gramaticalizate – "mai puțin ca perfectul" și "mai puțin ca viitorul"*, în CL, XXXI, nr. 1, p. 92-98.
Drașoveanu, 1995 – D.D. Drașoveanu, *Adjectivul în zona complementului – "un călător fraudulos"*, în: *Excelsior*, anul IV, nr. 8, p. 10-13.
Drașoveanu, 1997 – D.D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, [Cluj-Napoca].

Scanned with OKEN Scanner

Drincu, 1983 – Sergiu Drincu, *Semnele ortografice și de punctuație în limba română*, București.
Edelstein, 1972 – Frieda Edelstein, *Sintaxa gerunziului românesc*, București.
Evseev, 1974 – Ivan Evseev, *Semantica verbului. Categoriile de acțiune, devenire și stare*, Timișoara.
Fișe, 1978 – Valentin Vlad, Patriciu Știrbu, Voichița Vlad-Budoiu, *Fișe de analize gramaticale structurale. Culegere de exerciții*, Cluj-Napoca.
Florea, 1983 – Melania Florea, *Structura grupului nominal în limba română contemporană*, București.
Gencărău, 1997 – Ștefan Gencărău, *Sintaxa limbii române. Fraza. Dificultăți. Exerciții*, Cluj-Napoca.
GLR, 1963 – *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, Editura Academiei, București.
Goga, 1995 – Mircea Goga, *Gramatica limbii române fără profesor*, Cluj-Napoca.
Grădinaru, 1974 – Alexandrina Grădinaru, *Încercare de delimitare contextuală a verbelor copulative în limba română*, în PLG, VI, p. 129-143.
Gruiță, 1969 – G. Gruiță, *Observații asupra pronumelui posesiv*, în StUBB, Philologia, fasc. 2, p. 143-146.
Gruiță, 1981 – G. Gruiță, *Acordul în limba română*, București.
Gruiță, 1987 – G. Gruiță, *Contribuții la studiul numeralului românesc*, în CL, XXXI, nr. 1, p. 21-30.
Gruiță, 1994 – G. Gruiță, *Gramatică normativă. 77 de întrebări / 77 de răspunsuri*, Cluj-Napoca.
Guțu, 1956 – Valeria Guțu, *Semiauxiliarele de mod*, în SG, I, p. 56-83.
Guțu Romalo, 1957 – Valeria Guțu-Romalo, *Propoziții relative*, în SG, II, p. 165-166.
Guțu Romalo, 1963 – Valeria Guțu Romalo, *Despre clasificarea părților secundare de propoziție*, în LR, XII, nr. 1, p. 25-35.
Guțu Romalo, 1968 – Valeria Guțu Romalo, *Morfologia structurală a limbii române (substantiv, adjectiv, verb)*, București.
Guțu Romalo, 1972 – Valeria Guțu Romalo, *O problemă controversată în gramatica românească: diateza*, în LL, 1(28), p. 12-22.
Guțu Romalo, 1973 – Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București.
Hazy, 1965 – Ștefan Hazy, *Predicate verbale compuse?*, în CL, X, nr. 2, p. 289-297.

Scanned with OKEN Scanner

Hazy, 1971 – Ștefan Hazy, *În legătură cu încadrarea cuvântului "până"*, în CL, XVI, nr. 2, p. 345-348.
Hazy, 1974 – Ștefan Hazy, *Analiza contextuală a predicativității. Predicatul compus și cel condiționat.* Rezumatul tezei de doctorat, București.
Hazy, 1977 – Ștefan Hazy, *Construcții prepoziționale atipice*, în CL, XXII, nr. 2, p. 177-180.
Hazy, 1985 – Ștefan Hazy, *Manifestări ale regimului prepozițiilor*, în CL, XXX, nr. 2, p. 148-152.
Hazy, 1997 – Ștefan Hazy, *Predicativitatea: determinare contextuală analitică*, Cluj-Napoca.
Hodiș, 1969a – Viorel Hodiș, *Elementul predicativ suplimentar. Contribuții*, în LR, XVIII, nr. 2, p. 139-147.
Hodiș, 1969b – Viorel Hodiș, *Subordonarea multiplă a propozițiilor relative,* I, în LL, XX, p. 93-108.
Hodiș, 1969c – Viorel Hodiș, *Aspecte ale multiplei subordonări în frază*, în CL, XIV, nr. 2, p. 247-253.
Hodiș, 1990 – Viorel Hodiș, *Apoziția și propoziția apozitivă*, București.
Hristea, 1998, - Theodor Hristea, *Limba română. Teste rezolvate, texte de analizat și un glosar de neologisme. În sprijinul celor care (se) pregătesc pentru admiterea în învățământul superior, pentru olimpiade și bacalaureat,* București.
ILR, 1978 – *Istoria limbii române*, de un colectiv coordonat de Florica Dimitrescu, București.
Iordan, 1956 – Iorgu Iordan, *Limba română contermpoană*, ed. a II-a, București.
Iordan-Robu, 1978 – Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București.
Irimia, 1976 – Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, [Iași].
Irimia, 1983 – Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iași.
Irimia, 1987 – Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Numele și pronumele. Adverbul*, Iași,.
LRC, 1974 – *Limba română contemporană,* sub conducerea acad. Ion Coteanu, vol. I, București.
LRC, 1985 – *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia* (sub coordonarea acad. Ion Coteanu), ediție revizuită și adăugită, București.

Scanned with OKEN Scanner

Manoliu, 1967 – Maria Manoliu, *Genitivul pronumelui personal în limba română contemporană*, în "Elemente de lingvistică structurală", București, p. 274-290.
Manoliu-Manea, 1968 – Maria Manoliu-Manea, *Sistematica substitutelor din limba română contemporană standard*, București.
Metea-Drincu, 1974 – Alexandru Metea, Sergiu Drincu, *Analize gramaticale*, [Timișoara].
Milaș, 1991 – Constantin Milaș, *Dativul posesiv*, în: CL, XXXVI, nr. 1-2, p. 67-74.
Muțiu-Bercea, 1985 – Ioan Muțiu, Liviu Petru Bercea, *Exerciții de gramatică*, [Timișoara].
Neamțu, 1970 – G.G. Neamțu, *Despre calitatea de pronume a lui* **cel (cea, cei, cele)**, în CL, XV, nr. 2, p. 313-322.
Neamțu, 1971 - G. G. Neamțu, *Despre auxiliare. Cu privire specială în* **a fi**, în CL, XVI, nr. 2, p. 355-363.
Neamțu, 1979a – G.G. Neamțu, *Despre* **acuzativul timpului** *în limba română*, în CL, XIV, nr. 1, p. 63-73.
Neamțu, 1979b - G.G. Neamțu, *Conjuncții (locuțiuni conjuncționale) temporale?*, în StUBB, Philologia, nr. 2, p. 9-15.
Neamțu, 1981 – G.G. Neamțu, *În problema "articolului nehotărât"* **un, o**, în StUBB, Philologia, fasc. 1, p. 26-33.
Neamțu, 1986 – G.G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București.
Neamțu, 1989 – G.G. Neamțu, *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii / distincții*, București.
Neamțu, 1993a – G.G. Neamțu, *Poziții gramaticale analizate și comentate (IV-V)*, în "Excelsior", Anul II, nr. 6, p. 8-10.
Neamțu, 1993b – G.G. Neamțu, **Cel (cea, cei, cele)** – *schiță morfosintactică*, în CL, XXXVIII, nr. 1-2, p. 191-203.
Neamțu, 1995 – G.G. Neamțu, *Curs de morfologie a limbii române contemporane*, ținut la Facultatea de Litere, U.B.B., Cluj-Napoca, anul univ. 1995 / 1996.
Neamțu, 1996 – G.G. Neamțu, *Statutul gramatical al lui* ***cel (cea, cei, cele)*** *în structura superlativului relativ*, în StUBB, XLI, Philologia, 1, p. 7-15.
Nica, 1988 – Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Cu aplicații la adverb*, Iași.
Nicolescu, 1969 – Aurel Nicolescu, *Probleme de analiză a frazei*, București.
Nicolescu, 1970 – Aurel Nicolescu, *Probleme de sintaxă a propoziției*, București.

Scanned with OKEN Scanner

Novac – Coleașă, 1973 – Alexandru Novac și Iancu Coleașă, *Culegere de fraze analizate sintactic*, București.
Pană Dindelegan, 1974 – Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București.
Pană Dindelegan, 1994 – Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală*, Ediția a II-a, București.
Popescu, 1993 – Ștefania Popescu, *Gramatica practică a limbii române cu o culegere de exerciții*, Ediția a V-a revăzută, București,.
Popescu, 1995 – Florin D. Popescu, *Limba română*. Manual pentru clasele a XI-a și a XII-a (școli normale, licee și clase cu profil umanist), București.
Probleme, 1971 – Mircea Zdrenghea, Stela Zdrenghea, *Probleme de analiză morfologică*, București.
Sintaxa, 1977 – Valeria Botiș, Maria Vulișici Alexandrescu, Ioan Comănescu, *Sintaxa propoziției. Texte și analize*, [Timișoara].
Sinteze, 1984 – *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, coordonator Theodor Hristea, București.
SMLRC, 1967 – Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București.
Stati, 1968 – Sorin Stati, *Categoria determinanților obligatorii*, în LL, XVII, p. 183-190.
Steer, 1972 – Alexandru Steer, *Despre funcția sintactică a lui* **a fi** + *"participiu"*, în "Lucrări științifice. Filologie", Institutul Pedagogic Oradea, p. 41-52.
Stuparu, 1997 – Ada Stuparu, *Limba română în 1001 de grile*, Craiova.
Șerban, 1970 – Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române (curs practic)*, Ed .a II-a revizuită și completată, București.
Șerban, 1974 – Vasile Șerban, *Teoria și topica propoziției în româna contemporană*, București.
Șuteu, 1962 – Flora Șuteu, *Atribut pronominal sau complement indirect?*, în LR, XI, nr. 3, p. 267-276.
Teodorescu, 1972 – Ecaterina Teodorescu, *Propoziția subiectivă*, București.
Teiuș, 1977 – Sabina Teiuș, *Există coordonare conclusivă?*, în CL, XXII, nr. 2, p. 239-241.
Toșa, 1983 – Alexandru Toșa, *Elemente de morfologie*, București.
Trandafir, 1982 – Gh. D. Trandafir, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova.
Tunsoiu, 1967 – Olga Tunsoiu, *Verbe copulative la mod nepersonal. Note sintactice*, în AUB, 16, p. 149-165.

Scanned with OKEN Scanner

Vasiliu, 1952 – Em. Vasiliu, *Problemele articolului și funcțiilor sale în limba română*, în LR, I, , nr. I, p. 32-36.
Vlad, 1960 – Carmen Vlad, *Categoria gramaticală a persoanei la substantive*, în SCL, XI, , nr. 5, p. 801-977.
Vulișici-Alexandrescu, 1995 – Maria Vulișici-Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, Oradea.
Zdrenghea, 1955 – Mircea Zdrenghea, *Adjective determinative sau pronume (posesive, demonstrative, interogative-relative și nehotărâte)?*, în LR, IV, nr. 4, p. 83-90.
Zdrenghea, 1956 – Mircea Zdrenghea, *În legătură cu vocativul*, în LR, V, nr. 6, p. 55-59.
Zdrenghea, 1960a – Mircea Zdrenghea, *Este vocativul un caz?*, în SCL, XI, nr. 3, p. 797-801.
Zdrenghea, 1960b – Mircea Zdrenghea, **Un, o** – *articol numeral, pronume*, în LR, IX, nr. 5, p. 37-39.
Zdrenghea, 1965, Mircea Zdrenghea, *Articol sau pronume?*, în *Omagiu Rosetti*, p. 1029-1032.
Zdrenghea, 1970 – Mircea Zdrenghea, *Limba română contemporană - morfologia* (curs litografiat), Cluj.
Zugun, 1996 – P. Zugun, *Funcțiile sintactice ale verbului "copulativ" a fi*, în StUBB, XLI, Philologia, 1, p. 31-35.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

PREFAȚĂ 5

T 0 APROPO DE ... ÎNTREBĂRI 15
T 1 NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV) 20
T 2 NOMINATIV / ACUZATIV 26
T 3 GENITIV / DATIV 30
T 4 GENITIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / GENITIV *CU* PREPOZIȚIE 34
T 5 DATIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / DATIV *CU* PREPOZIȚIE 37
T 6 VOCATIV / NOMINATIV 41
T 7 VOCATIV + VOCATIV / VOCATIV + NOMINATIV 45
T 8 VOCATIV *FĂRĂ* FUNCȚIE / VOCATIV *CU* FUNCȚIE 48
T 9 DATIV POSESIV / ADJECTIV POSESIV 50
T 10 CUVINTE CU SENS TEMPORAL – *ADVERBE / SUBSTANTIVE* 56
T 11 SUBSTANTIVE / ADVERBE DERIVATE DIN SUBSTANTIVE 60
T 12 *LUI* – ARTICOL HOTĂRÂT / PRONUME PERSONAL 63
T 13 *UN, O* – NUMERAL CARDINAL / ADJECTIV NEHOTĂRÂT / ARTICOL NEHOTĂRÂT 67
T 14 *NIȘTE* – ARTICOL NEHOTĂRÂT / ADJECTIV NEHOTĂRÂT 73
T 15 *CEL (CEA, CEI, CELE)* – ARTICOL DEMONSTRATIV / PRONUME DEMONSTRATIV 74
T 16 *AL (A, AI, ALE)* – CERE GENITIV / NU CERE GENITIV 78
T 17 ADJECTIVE PRONOMINALE / PRONUME 84
T 18 PRONUME POSESIVE – NOMINATIV (ACUZATIV) / GENITIV (DATIV) 94
T 19 *AL MEU (AL TĂU* ETC.) – ADJECTIV POSESIV / PRONUME POSESIV 98
T 20 ADJECTIVE POSESIVE / PRONUME POSESIVE 102
T 21 *LUI (EI, LOR) / SĂU (SA, SĂI, SALE)* – PRONUME PERSONAL / ADJECTIV PRONOMINAL POSESIV 106
T 22 SINGULAR / PLURAL 109
T 23 PRONUME REFLEXIV / PRONUME PERSONAL 113
T 24 ADJECTIV *FĂRĂ* PREPOZIȚIE / ADJECTIV *CU* PREPOZIȚIE 128
T 25 ADVERB DE MOD / ADJECTIV 133
T 26 *NUMERALUL* – ATRIBUT ADJECTIVAL / ATRIBUT SUBSTANTIVAL 142
T 27 PREPOZIȚIE – IMPUNE CAZ / NU IMPUNE CAZ 149
T 28 *PREPOZIȚII* (LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE) CU *GENITIVUL / ADVERBE* (LOCUȚIUNI ADVERBIALE) 151
T 29 *CONTRA (ÎMPOTRIVA ...)* – PREPOZIȚII + GENITIV / ACUZATIV / DATIV 154
T 30 LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL /«FALSE» LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE CU GENITIVUL 160

Scanned with OKEN Scanner

T 31 "ADVERB + *DE*" – FORMEAZĂ "LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ" / NU FORMEAZĂ "LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ" 163
T 32 PREPOZIȚII EXPRIMATE / PREPOZIȚII NEEXPRIMATE..... 166
T 33 LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE / LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE..... 170
T 34 PRONUME (ADVERBE) – *INTEROGATIVE / RELATIVE* 176
T 35 CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – *CONJUNCȚII / RELATIVE* 179
T 36 CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE INIȚIALĂ / POZIȚIE POSTINIȚIALĂ 182
T 37 CUVINTE SUBORDONATOARE – POZIȚIE POSTINIȚIALĂ / «FALSĂ» POZIȚIE POSTINIȚIALĂ 187
T 38 *SĂ* "SUBORDONATOR" / *SĂ* "NESUBORDONATOR"..... 195
T 39 *RELATIV* + PREDICAT EXPRIMAT / PREDICAT NEEXPRIMAT..... 199
T 40 CUVINTE RELATIVE – «SUBORDONATOARE» / «NESUBORDONATOARE»..... 202
T 41 «REALE» LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE / «FALSE» LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE..... 205
T 42 *CE* – PRONUME / ADJECTIV / ADVERB 207
T 43 *CUM* – NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DE MOD / ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR 211
T 44 *DIN CAUZĂ CĂ / DIN CE CAUZĂ* 214
T 45 CUVINTE SUBORDONATOARE INTERPROPOZIȚIONALE – SPECIALIZATE / NESPECIALIZATE 218
T 46 VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (I)..... 226
T 47 VERBE PREDICATIVE / AUXILIARE PREDICATIVE (II) 233
T 48 *A FI* – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ / AUXILIAR PREDICATIV / PREDICATIV..... 239
T 49 *A FI* – AUXILIAR DE TIMP / AUXILIAR DE DIATEZĂ 243
T 50 *A FI* - PREDICATIV / AUXILIAR PREDICATIV..... 246
T 51 VERBE TRANZITIVE / VERBE INTRANZITIVE 253
T 52 VERBE MONOTRANZITIVE / VERBE BITRANZITIVE..... 258
T 53 ADVERBE PROPRIU-ZIS PREDICATIVE / ADVERBE APARENT PREDICATIVE..... 263
T 54 DIATEZA PASIVĂ (*A FI* + PARTICIPIU) / PREDICAT NOMINAL (*A FI* + ADJECTIV) 268
T 55 "*A FI* + PARTICIPIU" – PREDICAT VERBAL (DIATEZA PASIVĂ) / PREDICAT NOMINAL..... 272
T 56 PREDICAT *VERBAL* IMPERSONAL / PREDICAT *NOMINAL* IMPERSONAL..... 276
T 57 NUME PREDICATIV MULTIPLU / NUME PREDICATIV + COMPLEMENT..... 278

Scanned with OKEN Scanner

T 58 *A FI* + ADJECTIVE COORDONATE / *A FI* + PARTICIPII «COORDONATE» 281
T 59 SUPIN / PARTICIPIU 285
T 60 NUME PREDICATIV / ATRIBUT 288
T 61 NUME PREDICATIV / COMPLEMENT DIRECT (NP / CD) 290
T 62 NUME PREDICATIV / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD 293
T 63 NUME PREDICATIV / SUBIECT (NP / S) 298
T 64 PREDICATIVĂ / ATRIBUTIVĂ 302
T 65 PREDICATIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ 304
T 66 PREDICATIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD 305
T 67 PREDICATIVĂ / SUBIECTIVĂ 308
T 68 CONSTRUCȚII INFINITIVALE RELATIVE / PROPOZIȚII RELATIVE 310
T 69 *A RUGA* + IMPERATIV / *A RUGA* + CONJUNCTIV 315
T 70 *A PUTEA* + "INFINITIV - SUBIECT" / "INFINITIV – COMPLEMENT DIRECT" 317
T 71 SUBIECT INCLUS / SUBIECT SUBÎNȚELES 320
T 72 SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (I) 324
T 73 SUBIECT / COMPLEMENT DIRECT (II) 330
T 74 SUBIECTIVĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ 333
T 75 ATRIBUT / COMPLEMENT 339
T 76 *ATRIBUTUL* – NUME CU DOI TERMENI / NUME CU TREI TERMENI 344
T 77 ATRIBUT ADJECTIVAL / ATRIBUT VERBAL 350
T 78 APOZIȚIE – NOMINATIV / ACELAȘI CAZ CU ANTECEDENTUL 353
T 79 ATRIBUTIVĂ / CIRCUMSTANȚIALĂ 359
T 80 COMPLEMENT INDIRECT / COMPLEMENT DIRECT (CI / CD) 363
T 81 COMPLETIVA INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (I) 368
T 82 COMPLETIVĂ INDIRECTĂ / COMPLETIVĂ DIRECTĂ (II) 370
T 83 PRONUME RELATIV – COMPLEMENT / ATRIBUT 376
*T 84 ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR *ADJECTIVAL* / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD 380
*T 85 ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR *SUBSTANTIVAL* / COMPLEMENT DIRECT (COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD) 384
T 86 *GERUNZIUL* – FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ NEMODALĂ / FUNCȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ MODALĂ 388
T 87 *ADVERB DE MOD* – COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD / COMPLEMENT DIRECT 391
T 88 CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP / CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC 393

Scanned with OKEN Scanner

T 89 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP / COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC 395
T 90 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT DIRECT 399
T 91 COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC / COMPLEMENT INDIRECT 401
T 92 CAUZALĂ / FINALĂ 404
T 93 *INTERJECȚII* CARE CER – COMPLETIVE DIRECTE / CIRCUMSTANȚIALE FINALE 406
T 94 SUPERLATIV RELATIV / SUPERLATIV ABSOLUT 408
T 95 *NU* – CU VERB SUBÎNȚELES / FĂRĂ VERB SUBÎNȚELES 412
T 96 CAZURI *CU* ÎNTREBĂRI / CAZURI *FĂRĂ* ÎNTREBĂRI 415
T 97 PROPOZIȚII PRECEDATE / NEPRECEDATE DE CELE DOUĂ PUNCTE 420
T 98 ENUMERARE DETERMINATIVĂ / ENUMERARE EXPLICATIVĂ 424
T 99 COORDONAREA PRIN *CI* – FĂRĂ SUBÎNȚELEGERE / CU SUBÎNȚELEGERE 428
*T 100 ÎN PROBLEMA RELATIVELOR *CUMULANTE* 433
*T 101 INTEROGATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN INTEROGATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (= FUNCȚIE ÎN NEINTEROGATIVĂ) 439
*T 102 RELATIVE – POZIȚIE LINEARĂ (= FUNCȚIE ÎN RELATIVĂ) / POZIȚIE STRUCTURALĂ (FUNCȚIE ÎN NERELATIVĂ) 447
T 103 PRINCIPALE / FALSE PRINCIPALE 453
*T 104 FUNCȚII COMPARATIVE / FUNCȚII ÎN CONSTRUCȚIE COMPARATIVĂ 463
*T 105 CONJUNCȚII *COORDONATOARE* / ADVERBE *NECOORDONATOARE* 469
*T 106 ÎN PROBLEMA GRUPĂRILOR "AUXILIAR PREDICATIV LA MOD NEPERSONAL + NUME PREDICATIV" 475
TEST-GRILĂ din morfosintaxa propoziției 485
BIBLIOGRAFIE 503

Tiparul executat sub comanda nr. 90137
la Imprimeria „ARDEALUL" Cluj
B-dul 21 Decembrie nr. 146
ROMÂNIA

inv. 182498

Scanned with OKEN Scanner

G. G. NEAMȚU (n. 1945)

Conferențiar universitar la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca • Doctor în filologie din 1977 • Lector de *Limba și literatura română* între anii 1973-1977 (Universitatea din Tübingen, R.F.G.) și 1984-1987 (Universitatea din Dijon, Franța) • Membru fondator al revistei *Excelsior* (1992) și membru constant în Colegiul de referenți științifici al acesteia • Specialist în disciplina *Limba română contemporană* (morfologie și sintaxă - teorie și analiză) • Cărți publicate: *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986; *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii / distincții*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989. Autor a numeroase studii și articole de specialitate publicate în reviste de profil (*LR, RRL, CL, StUBB, Excelsior* etc.) • Prodecan al Facultății de Litere (1996-1998), fondator și decan al Facultății de Filologie - învățământ privat (1998), Universitatea „Avram Iancu" din Cluj-Napoca.

Domiciliul: 3400 Cluj-Napoca, str. Decebal, nr. 62.
Telefon: 064/433663

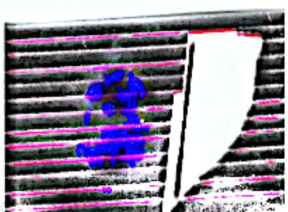

Scanned with OKEN Scanner